VARLIK YILLIĞI 1961

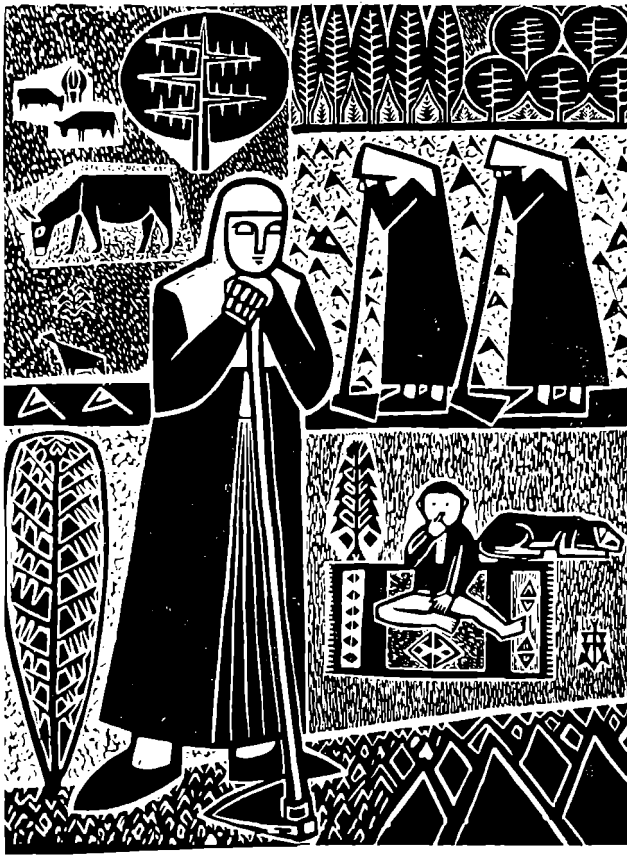
VARLIK YILLIĞI

1961

VARLIK YILLIĞI 1961



VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul



Mustafa Asher

Varlık Yayınları, sayı: 800
İstanbulda Ekin Basımevinde basılmıştır
Aralık, 1960

ÖNSÖZ

1950 den bu yana her yılbaşında yayınladığımız "Yeni Şiirler" ve "Yeni Hikâyeler" kitaplarını, geçmiş yılın edebiyat ve sanat bakımından özelliklerini inceliyen yazılar ve daha başka yeniliklcr eklcnmesiyle bir Varlık Yıllığı halindc sunmak kararımız gcçen yıl umduğumuzun çok üstünde bir ilgi ile karşılandı. 1960 Varlık Yıllık'ının bir ay gibi kısa bir sürc içinde tükenmiş olması giriştiğimiz işin ne büyük bir ihtiyacı karşıladığını göstermek bakımından dikkate değer.

Geçen Yıllık'ın başına koyduğumuz önsözde o sayının biraz aceleye geldiği için hazırlıklarına yeteri kadar vakit bulamadığımızı söylemiştik. Bugün sunduğumuz Yıllık'ın biraz daha iyi hazırlanmış olduğunu söyliyebiliriz. Ama eksikleri, gedikleri olmadığı, her bakımdan kusursuz bulunduğu gibi bir iddia bizden uzaktır. Gelecek yılbaşında size vereceğimiz sayımızı biraz daha gelişmiş ve olgunlaşmış bulacağınızı şimdiden söyliyebiliriz.

Geçen Yıllık'ta okurlarımızın düşüncelerini sormuş ve görmek istedikleri yenilikleri bize bildirmelerini rica etmiştik. Eksik olmasınlar, yüze yakın okurumuz bize bu konudaki düşüncelerini bildirmek zahmetine girmişler. Bu istekleri dikkatle okuduk ve üzerinde düşündük.

İlkin şunu söyliyelim, istekler arasında çok çelişmeler var. Örneğin bir kısım okurlarımız yılın şiir ve hikâyelerine ayrılan yerin artırılmasını isterken, bir kısmı da daha sıkı bir kalite kontrolünü sağlamak için bu yerin daraltılmasını ileri sürüyorlardı. Kitabın başına koyduğumuz soruşturmayı büsbütün yararsız bulan okurlarımız yanında bu soruşturmayı kitabın en beğendikleri bölümü

olarak gösterenler de vardı. Cevaplarını bizden esirgemiyen okurlarımızın çoğu da eserdeki bölümleri ve bunlara ayrılan ölçüleri beğendiklerini, bu şekilde devam edilmesini istediklerini bildiriyorlardı.

Kitaba eklenmesi beklenen yenilikler sorusuna verilen karşılıklarda pek ayrı ve çeşitli istekler ileri sürülmüştür: Kitap eleştirmeleri, edebiyat üzerine incelemeler, köy konularını işliyen yazılar, karikatürler, edebiyat ve sanat haberleri... Bu isteklerin hepsini yerine getirmek, Yıllığı, Varlık'ın beş altı sayısını birarada yayınlamak anlamına gelecekti. Oysa ki biz Yıllık'ın bir derginin büyütülmüş ve sayfaları çoğaltılmış şeklinden daha başka bir niteliği olması gerektiğine inanıyoruz.

Cevapların çoğunda geçen sayımızda acele yüzünden tek yazı içinde pek kısa olarak sunabildiğimiz çeşitli sanat kollarıyla ilgili çalışmaların ayrı birer yazıda ele alınması isteniyordu. Geçen sayımızın önsözünde bu ihtiyacı biz de belirtmiştik. Bu Yıllık'ta o bölümü gerektiği gibi genişletilmiş bulacaksınız. Ama gene de o bölüm bizi doyurmuş olmaktan uzaktır. İlkin bir sanat kolunu genişliğine ve derinliğine bütün yıl boyunca izlemiş, üstelik bu izlemesini eleştirici bir gözle özetleyebilecek yetkilileri bulmakta güçlük çektik. Elde ettiğimiz deneyler gelecek Yıllık'ları bu bakımdan da daha zengin bir hale getirmemizi sağlıyacaktır umudundayız.

Okurlarımız bu yıllığımızda daha başka yenilikler de bulacaklar. Bunların en önemlisi Nobel armağanı ve şimdiye kadar verilmiş yerli armağanlarımızı gösteren yazılar ile kısa dünya edebiyatı kronolojisidir. Gelecek Yıllığımızda Pulitzer ve Goncourt gibi önemli uluslararası armağanların listesini sunmaya çalışacağız ve bir Türk Edebiyatı Kronolojisi hazırlıyacağız.

Biraz da geçen sayımızda açtığımız armağanlı yarışmadan söz edelim. Bu yarışma oldukça ilgi görmüştür. Sözünü ettiğimiz armağanları kazananların listesi ile sonuçları özel bölümünde göreceksiniz. Biz sadece yarışma-

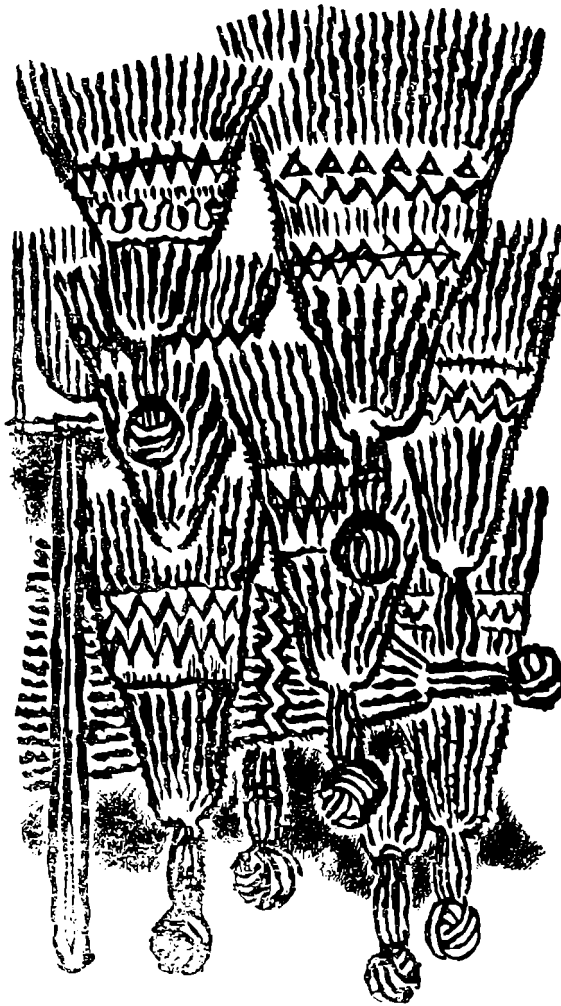
mıza katılanlar sayısının doyurucu olmadığından sızlanacağız. Bu defa olsun okurlarımız, işi biraz daha ciddiye alarak, lûtfen ilgilerini biraz geniş ölçüde tutsunlar. Yeni şekliyle yarışmanın daha da çekici bir hale geldiğini sanıyoruz. Herkesin spor toto oynadığı bir sırada, bu zihin sporuna katılmanın o kadar da küçümsenecek yeri olmadığını sanıyor ve ilk yılın sonuçları yeni yarışmamıza katılanların sayısını bu yıl çok artıracağını umuyoruz.

Okurlarımız Yıllık'taki fazlalıklardan çok eksikliklerden yakındılar. Resimler daha bol olsun, yabancı dillerden çevirilen şiir ve hikâyelerin sayısı artırılsın, incelemeler eklensin gibi... Elimizden geldiği kadar bu istekleri yerine getirmeye çalıştık. Bu yıllığın geçen seferkinden daha geniş olacağını biliyorduk ama hazırlandıktan sonra sayfa sayısı önceki tahminlerimizi çok aştı. Bu durumda ya sayfaları kısmak ya da fiyatı artırmak gerekiyordu. Sonunda fiyat artırmayı seçtik, çıkarmalar yapmaya kıyamadık. Piyasada bugün 300 - 400 sayfalı romanlar 10 - 15 liraya satıldığına göre umarız ki böyle beş yüzden fazla sayfalı, bol resimli dolgun bir cilt için 8 lira hiç de çok görülmiyecektir.

Bütün bir yıl elinizden düşmiyecek, yıllar sonra değeri daha da artacak olan bu yıllıkları, her sayısında biraz daha güzelleştirip geliştirerek, adına lâyık bir zenginliğe kavuşturmak, okurlarımızdan gördüğümüz sıcak ilgiye karşı borcumuz olsun.

Hepinize iyi ve mutlu bir yıl dileriz.

NOT Bu kitapta okuyacağınız şiir, hikâye, çevirilerin başka hiçbir yerde yayınlanmamış olması esastır. Yazıların hepsi elimizdeki el ya da makine yazısı asıllarından dizilmiştir. Ancak bazı yazılar bizde beklemeleri sırasında gönderenlerce başka bir yerde yayınlanmış ve gözümüzden kaçmış olabilir. Bir ikiyi geçmiyeceğini sandığımız bu gibi aksamalardan dolayı önceden özür dileriz.



Süleyman Velioğlu

1960 A TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

1960 yılına ulusça büyük bir karamsarlık içinde girmiştik. On yıldır her gün biraz daha kararan ufuklarımızda hiçbir umut ışığı görünmüyordu. 1950 de iktidarı ellerine geçirdikten sonra memleketi babalarının çiftliği gibi yönetmeye, canlarının her istediğini yapmaya başlamış olan ve ellerine geçen bu umulmadık nimeti kaçırmamak için her şeyi yapmaya kararlı görünen bir politikacılar kumpanyası her gün biraz daha artan bir sorumsuzluk duygusunun rahatlığı içinde pervasızlığını son haddine çıkarmış bulunuyordu. Her yandan su alan, kaptanlarına güvenilemez bir geminin içinde bulunmak kaygısı ile daralmış yüreklerimiz bu bozuk-düzenin devam edemiyeceği inancı ile bu tehlikeli gidişe nasıl son verilebileceğini kestirememenin acısı arasında çaresiz çarpıntılarla yorgun düşmüştü.

Gidişimizin korkulu yönelişini geçen yıllığımızın başında şu sözlerle belirtmiştik:

"Dünyamızın böylesine bir bilgi ve yaratma yarışına girdiği bir sırada milletçe gidişimizin pek de iç açıcı olmayan gerçeğini görmemek için gözlerimizi sımsıkı kapamamız gerekir. Oysaki, gözlerimizi kapamak değil dört açmamızı gerektiren şartlar içinde yaşıyoruz. Bu şartlar her zamankinden çok milletçe uyanık, milletçe ileri, milletçe birlik olmamızı emrediyor. Bizse ne yazık ki yıllardır tuttumuş olduğumuz ters yöndeki yolumuza, ağır aksak devam edip gidiyoruz. Milli birliğimizden artık söz etmeye yer kalmamıştır. Devlet ve milletçe bütün işlerimize bağdaş kuran partizanlık gayretleri içinde bunalırken bir yandan da bir ilerilik-gerilik, devrimcilik-yobazlık kavgası içinde karşılaşan tarafların arasındaki uçurum iki ayrı milletin insanlarını bile ayırması hoş görülemiyecek kadar tehlikeli bir hal almaktadır."

Bu tehlikeyi herkes görüyordu, baştakilerden başka. Onlar bir kalkınma masalıdır tutturmuşlar, dosdoğru uçuruma gittiğimizi görmüyor, gösterenlere de düşman oluyorlardı. Her ne pahasına olursa olsun yerlerinde kalmak, soygunculuk ve vurgunculuklarına tarihimizde görülmemiş bir yüzsüzlük içinde devam etmek kararındaydılar. Onun için gören gözleri oymak, söyleyen ağızları dağıtmak gerekirse onu da yapacaklardı. Memleketin durumu susulmayacak hale geldikçe düşünen kafaları susturmak için alınan tedbirler de sertleşiyordu. İşte 1960 yılına böyle ağır bir hava içinde girdik. İnönünün yurt içinde çıktığı bir propaganda gezisinin Demokrat Partiye karşı ulusça duyulan nefreti belirtmeye yol açması baştakileri büsbütün çılgına döndürdü. Hiçbir tedbirin fayda vermediğini görmenin çılgınlığı içinde son potlarını kırıp o akıllara durgunluk veren "Meclis Tahkikat Komisyonu" kanununu çıkarttılar. Bu delilik bardağı taşıran son damla oldu. Ve artık olaylar birbirini kovaladı.

Gençliğin yurtsevgisi ile dolu yüreklerinde uyanan haklı tepkiyi cop ve tabanca kuvveti ile durdurabileceklerini sananlar, her indirdikleri darbenin, üzerinde bulundukları binanın temel direklerinden birini uçurduğunu fark etmediler ve başkaları için kurmaya kalktıkları tuzağa kendileri düştüler.

Gerçek demokrasiyi kuracağız diye gelmişlerdi iktidara. İlk işleri demokrasiyi yalnız memlekette değil kendi partileri içinde de boğmak oldu. Hürriyet, hürriyet diye altı yıl deli dervişler gibi döğündükten sonra devletin başına geçince "hürriyet de neymiş ki?" diye dudak büktüler. Muhalefet yıllarında Atatürk'ü, Devrimi dillerinden düşürmemişlerdi. 1950 den sonra Büyük Ata'nın eserini baltalamak için hiçbir fırsatı kaçırmadılar. Yalanı, iki yüzlülüğü devlet idaresinde bir ilke haline koymuşlardı. Bilime sırt çevirdiler, devrime karşı koydular. Yalnız yurt yönetimi işlerinde değil, sanat, edebiyat ve dil konularında da geriyi tutuyor, osmanlıcanın çoktan unutulmuş hacıyvat ağzı lâflarını diriltmek için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Gidişlerinin kötü olduğunu söyleyenler vatan hainiydi. Yabancı ülkelerden bile kendilerini tutmayan bir ses yükselecek olsa damgaları hazırdı: komünist. Oysaki her mahallede yetiştirmekle öğündükleri sürü sürü karaborsa milyonerleriyle, millet en basit bir ilâcı bulamamaktan kırılırken metreslerinin kürklerine, tuvalet eşyasına dolarları biner biner, hem de bazan devlet kesesinden harcamalariyle komünizmi yurt içinde

di elleriyle yayıyorlardı. 6 - 7 eylül olayları gibi tarihimizin kaydetmediği bir lekeyi de böyle bile bile o hain elleriyle hazırlamışlar, sonra iş çığrından çıkınca binlerce günahsız insanı zindanlara doldurmuş, bunları salkım salkım sallandırmaya kalkmışlardı.

Bu kadar kötülük cezasız kalamazdı. Hesap sorma saatinin ergeç gelip çatacağını, kendileri için artık normal bir iktidar değiştirmenin mümkün olmadığını iyice anlamışlardı. İşte o son direnmeleri, tehlikeyi göre göre gene de istifa etmemekte inat etmeleri bu yüzdendi .Artık geri dönemiyecek kadar ileri gitmişler, suçlarının yükünü taşıyamaz hale gelmişlerdi. Hesap vermek korkusu ile sarıldıkları mevkileri korumak için gerekirse yüzbinlerce vatan çocuğunu feda etmekten sakınmayacak, yurdu bir kardeş kavgasının kan selleri içinde yüzer görmekten çekinmiyeceklerdi.

İşte 28 Nisandan 27 Mayısa kadar bütün aydınların ve okumuş gençliğin heyecan içinde, yürekleri sızlayarak bekledikleri büyük kurtuluş günü, nihayet 27 Mayıs sabahı, Türk radyolarından bütün yurda ilân edildi. On yılın o dediği dedik, önünde bütün başların eğildiği kudretli şefleri bir saat içinde, en küçük bir mukavemet görmeden koltuklarından alınıp yere çalınmışlardı. Yaptıkları kötülüklerle bir ulusun kalbinde böylesine nefret uyandırmış insanlar için bu beklenir bir sonuçtu. Ama onlar gafletlerinin sarhoşluğu içinde bunu akıllarından bile geçirmemiş oldukları için kaçmaya da, kendi elleriyle hazırladıkları suç belgelerini yok etmeye de vakit bulamadan âdi sokak hırsızları gibi yakayı ele verdiler.

İşte bugün, Yassıadanın jimnastikhaneden dönme salonunda yüksek ve şerefli Türk yargıçlarının önünde boğazlarına kadar gömüldükleri suçların hesabını vermekte olanlar bu adamlardır. Yargılama safhaları ulusun gözleri önünde, tam bir açıklık, adaleto has tam bir tarafsızlık içinde yapılıyor ve yurt radyolarından bütün memlekete, bütün dünyaya yayılıyor. Yüce Divanda okunan belgeler gerçekleri birer birer dile getirirken daha altı ay öncesine kadar suçluların propagandasına ayrılmış olan devlet radyolarının yalanlariyle yuğrulmuş insanlar bir vakitler âdeta ermişliğine iman ettikleri adamların ne kadar aşağılık günahkârlar olduklarını görüp nasıl aldatıldıklarını kavramaya başlıyorlar. Saf ve çabuk inanır halkımızın bir kısmını türlü yalan dolanlarla kandırarak bir kısmını da satın alarak topladıkları oylar gene de yetmeyin-

ce çeşitli seçim hileleri ve baskı tedbirleriyle sağladıkları Meclis çoğunluğu şimdi onlarla birlikte, bu sayısız suçların destekleyicisi sıfatiyle yargılanıyor. Ulusça seçilmiş bir Meclis çoğunluğunun topyekûn yargılanması olayı tarihte ilk defa Yassıadada görülüyor. Böylesine bir iktidar dolandırıcılığının da tarihte ilk defa görülmesi gibi.

Böyle bir sahtekârlığın artık bir daha tekrarlanmaması için ceza saatinin de ağır ve ihtişamlı olması gerekiyordu. On yıl sürmüş ve bütün bir ulusa karşı işlenmiş bunca günahların hesabı görülürken düşülebilecek ufak tefek haksızlıkları işte biz bu sebepten mazur görüyor ve bu hesaplaşmanın kesin gerekliğine inanıyoruz. Bu ibret dersi lâzımdı. İlerde başka kişilerin aynı yollarda yeni maceralar peşine düşmemeleri için şarttı. Yoksa bu mahkeme bir gönül eğlendirme, düşmüşlere karşı sadik bir işkence zevki olarak asla tanımlanamaz. Kurulmakta olan Ikinci Cumhuriyetimizin sağlam temeller üstünde oturtulması için bu hesaplaşmaya kesin ihtiyaç vardı. Çeşitli idareler altında gelip can evimize oturmuş olan bir sorumsuzluk duygusunun dâvasıdır Yassıadada görülen. "Devlet idaresinde istediğini yap, kimse senden hesap soramaz" kanısının bu ulusa yaptığı kötülüğün haddi hesabı yoktur. Yeni açılacak özgürlük çağında her hareketin mutlaka hesabı sorulacağı ve hiçbir suçun cezasız kalmayacağı düşüncesi hepimizin kafamıza gelip yerleşmelidir. İşte yeni Anayasamızın hazırlanmasında gösterilen titizlik bu yüzden yerinde görülmelidir.

Demokrat Partinin iktidarı ele alınca ulusa vadettiği anayasa değişikliğini yapmamış olması bu anayasada keyfi idareye bırakılmış açık kapıları iyice görmüş ve anlamış olmasından ileri gelmiştir. 1945 te çok partili rejime girmeye karar verdiğimiz zaman iktidar partisi için yapılacak ilk iş İkinci Cumhuriyeti o tarihte ilân ederek yeni bir anayasa hazırlanması için bir Kurucular Meclisi toplamak olmalıydı. Bu önemli iş ihmal edildiği içindir ki yeni girilen demokrasi düzeni teminatsız kaldı ve 1946 seçimlerinde geçirilen kötü imtihandan sonra 1950 de iktidarı ele geçiren Parti tarafından görülmemiş bir pervasızlıkla kötüye kullanıldı.

Şimdi İstanbul Universitesi profesörlerince hazırlanmış olan Anayasa metninin bu derece ayrıntılı, bu kadar yüklü olması sütten ağzı yanmış olanların yoğurdu üflemelerine benzetilebilir. Gerçi eski anayasada demokrasinin iyi işlemesi bakımından bir takım boşluklar vardı. Ancak bu boşlukların dol-

durulması ile de istenen elde edilmiş olabilirdi. İlerde bu memlekette iş görecek hükûmetleri, böyle en küçük işlere kadar yasaklar koyan bir anayasanın baskısı altına almak bir bakıma faydadan çok zarar da getirebilir. Ama bu anayasa taslağı nihayet bir taslaktan ibarettir. Kanunlaşacak metnin biraz daha yontulup kısaltılarak daha anayasaya benzer hale getirileceğini ummak isteriz. Anayasa bir devletin ana düzenini kuran kanun demektir, yoksa ilerde iş başına geçecek hükûmetlerin sağlık, eğitim, orman ya da iktisat konularında nasıl bir yol tutmaları gerektiğini düzenleyen bir hükûmet programı değildir. Anayasa ne kadar yüklü olursa tatbik edilemeyecek tarafları da o kadar çok olmaya, anayasa mahkemesi ile hükûmetleri devamlı bir çatışma haline getirmeye adaydır.

Bugün memleketiniz Birinci Cumhuriyetle İkinci Cumhuriyet arasında bir geçiş dönemde bulunuyor. Bu dönem ne kadar kısa sürer ve ulusça seçilecek yeni hükûmet ne kadar çabuk iş başına gelirse yurdun o kadar hayrına olacaktır. Çünkü her geçici devir bir kararsızlık ve tereddüt devri olmaya mahkûmdur. Aylardan beri memleket ekonomisinde göze çarpan duraklama da bunu açıkça ortaya koymuştur. Sonra unutmamak gerekir ki geçici devreler her memlekette bir takım fesatçı ve fırsatçı hırsların kaynaşmasına zemin hazırlar. 27 Mayıs devriminin yarattığı ilk coşkunluk ve sevinç dalgası geçtikten sonra şu ya da bu olay karşısında uyanmaya başlayan çekingenlik ve ürkeklikler işte bu çeşit karıştırıcıların sebep oldukları hatalarından ileri gelmiştir. Millî Birlik Komitesindeki 14 Kasımı aykılaması ile memleket menfaatlerine aykırı bir gelişmenin tasfiye edilmesi, haklı olarak duyulmaya başlamış korkuları dindirerek yüreklere su serpmiş, hemen ardından Kurucu Meclis çalışmalarına hız verilmesi ve bu Meclis içinde siyasi partilere de yer ayrılması ferahlığın daha da artmasına ve sonu Üniversite tasfiyesiyle ortaya atılan sis bombasının dumanlarının dağılmasına yardım etmiştir. Herhalde memleketimizde bugün aydınların olsun, halkın olsun, gerçekten yurdunu seven bütün insanların en büyük özlemi yerleşmiş bir idarenin bir an önce kurulduğunu görmektir.

Kurucu Meclisin hemen toplanması, hazırlanmış olan anayasayı ne kadar mümkünse o kadar çabuk gözden geçirerek kanunlaştırması onun ardından da seçim kanununun çıkarılarak seçim gününün ilân edilmesi... ulusça beklenen işler işte bunlardır.

t

Yeni baştan kuruyoruz Cumhuriyetimizi, işi aceleye getirerek ortaya gene sakat ve eksik bir düzen çıkarmayalım kaygısını doğru buluruz ama bu yavaşlık dileklerinin ardında yer yer gizlenen kötü niyetleri de görmemezlikten gelemeyiz. İyiniyet sahibi ve anlaşmış bir bilim kurulunun Kurucu Meclis kanununu yirmi gün gibi kısa bir süre içinde hazırlayabilmiş olması önümüzde iyi bir örnektir. Iyiniyetle gayret elele verdi mi zamanı kısaltmanın pek de güç bir iş olmadığını unutmamalı ve bugün memleketin iyi bir anayasaya olduğu kadar yerleşmiş bir demokratik hükümete kavuşma ihtiyacının da aynı derecede büyük olduğu, bu iki ihtiyacı birarada düşünmek ve ayarlamak gerektiği bir an dahi hatırdan çıkarılmamalıdır.

Yalnız unutulmaması gereken bir nokta daha var. O da bu yeni Anayasanın hazırlanması ve en âdil bir kanunla yeni seçimlerin yapılarak ulus çoğunluğunun oylariyle iş başına yeni bir hükümetin gelmesiyle de bütün işlerimizin bitmiş olmayacağıdır.

Geçirdiğimiz son demokrasi denemesi bize göstermiştir ki, toplum yapımızın, demokrasi düzeni bakımından bir takım eksikleri, aksaklıkları vardır. Bunların başında halkımızın, yüzyıllardan beri yapılagelen propagandaların etkisi altında, din konuşunda kendisine yapılacak her telkini, gözü kapalı kabule hazır oluşu gelir. Demokrat parti halkımızın karanlık tabakalarındaki bu istidadı fark etmiş ve onu sonuna kadar sömürmekten çekinmemiştir. Bu din silâhının ne derece tehlikeli olduğunu bildiği için de Millet Partisini sudan bir sebeple feshettirmiş, kendisinden başka bir partinin dini politikaya âlet etmesine meydan vermiyeceğini hareketleriyle belli etmiştir. Bizi bu derece geri götüren, ulus çıkarının tam tersine bir yöne sürükleyen düşük iktidar partisi kurucularının, kendi çıkarlarına yurdu bile feda edecek kadar düşük seviyeleri yüzünden, tuttukları bu ters yol olmuştur.

Bu büyük, bu korkunç hatanın tarihimizde bir daha tekrarlanmaması için, ağzı sütten yanmışların bütün titizliğiyle yoğurdu üflememiz gerekecektir. Atatürkün yurt yönetimi için koyduğu ilkelerin bu ulusun hayrına tek tutum olduğunu bunca yılın gerçekleri apaçık belirtmiştir. Türkiyeyi ancak Atatürk devrimleri mutluluğa, ferahlığa götürebilir. Bugün hemen herkes bu noktada birleşiyor. Bu da ortaya yeni bir sorun çıkarıyor. Düne kadar Atatürk'e de, eserine de saldırmayı

iş edinmiş olanların şimdi Atatürkçülüğü kimseye bırakmamaya kalkıştıklarını görüyoruz. Bu hal ikinci bir tehlikeyi bize haber veriyor: Aydınlarımız arasındaki ahlâk seviyesinin düşüklüğünü hesaba katmamazlık edemeyiz. Herkes aynı ülküde birleşti, artık korkacak bir şeyimiz kalmadı, ulusal birliğimiz gerçekleşti, deyip rahat nefes alamayız. Çünkü, bizi elele vermeye çağıranlar arasında ilk fırsatta ihanet ederek devrimleri arkadan vurmaya kalkışacakların çıkacağından hiç şüphe etmiyoruz. Onun için bizim gibi düşünenlerin hepsi bizdendir parolasiyle kendimizi kandıramayız. Dün ihnet etmiş olanların yarın da edebileceklerini hesaba katarak davranışlarımızı ona göre düzenlemek zorundayız. Bu da her hareketimizde ahlâk ilkelerini de devrim ilkeleriyle birlikte ve onun ayrılmaz bir parçası gibi ele almaya götürecektir bizi. Çevremiz, önümüz ardımız, o her çağın yaşasıcılariyle, çanak yalayıcılariyle dolup taşıyor. 27 Mayıstan sonra da bu çeşit yanar dönerlerin ortalığı kapladığını, birer hürriyet kahramanı gibi caka sattıklarını görmedik mi? Manevra vaktinde fark edilip gerekli tedbirler alınmamış olsaydı Demokrat Partininkinden de büyük bir dert açılabilirdi ulusun başına.

Onun içindir ki bir particilik, bir demokrasi korkusu sinmiştir aydınların yüreğine. "Ocak başkanları bucak başkanları o partide öyle de bu partide başka türlü mü?" diye şüpheyle soranlara her adımda raslanır .Doğru ama demokrasiden başka da tutulacak yol var mı? Dikta rejimlerinin ulusları sonunda nerelere sürüklediğini ibretle görmedik mi? Atatürk çapında bir önder bir ulusun başına bin yılda bir ya gelir ya gelmez. Onun için artık kaderimizi bir şefin kuyruğuna bağlamak tembelliğinden vazgeçip kendi yağımızla kavrulmanın çaresine bakmalıyız. Demokrasi düzenine ayak uydurmaktan başka çıkar yol kalmadığına göre bu düzeni kendi ihtiyaçlarımıza ayarlamaya bakacağız. 1) Atatürkçülük, 2) Ahlâkçılık yönleri, bu düzende en önemle üzerinde durmamızı gerektiren ilkeler olacaktır. Bir yanda atom bilginlerimiz lâboratuvarlarda çalışır, kadın pilotlarımız jet uçaklariyle füze atışları yaparken bir yandan da şeyhlik, ağalık taslayan kişilerin baskısı altında milyonlarca kardeşimizin ortaçağdan kalma sefil bir kölelik hayatını sürdürüp durduklarını, uymamız gereken demokrasi ilkeleriyle birlikte hatırlayacak, bu geriliğimize bir çare bulmadıkça demokrasi yolunda da Batı ülkelerine ayak uydurmanın hayal olarak kalacağını gözönünde tutacağız. Dik-

ta rejimlerinin çekimine bir daha kapılmamak için ulusca yaşamamızı mutlaka içinde bulunduğumuz çağın gidişine uydurmanın şart olduğunu unutmayacağız.

Bu yönden dertlerimiz ve ihtiyaçlarımız şimdi ortaya konmuş bulunuyor. On yıldır ne ele ne dile alınmasına meydan verilmeyen eksiklerimiz bu altı ay içinde apaçık önümüze serilmiştir. Derebeylik rejimini toptan tasfiye etmek için bir toprak reformuna kesin ihtiyacımız olduğundan kimsenin şüphesi yok. Bu amaca erişmek büyük ölçüde bir takım yer değiştirmeler gerektirse bile ulusça kalkınmamızın bu çeşit zorunluklarını demokrasiye ne dereceye kadar uyacağı noktasından tartışmaya kalkışmayacağız. Bu toprak reformu ile birlikte bir de geniş çapta öğretim seferberliğine girişmek şart. Bu yolda ilk adımlar atılmıştır bile. Bu dönem yedek subay adaylarının toptan öğretmen olarak köylere gönderilmeleri aceleye getirilmiş bir tedbir sayılsa bile amacın yüceliği doğru yolda yanılmaları hoş görmeye zorlar bizi. Vakit darlığı bize bazı acele ve belki de yetersiz kararlar verdirecek olsa da bitmez tükenmez akademik tartışmalarla vakit kaybedecek durumda olmadığımızı unutmayacağız. Şu yıl da bu yönde, bu dâva mutlaka en kısa zamanda çözülmelidir ve çözülecektir. İlkin buna iman etmek lâzım. On yıl süreyle bize ne kadar unutturmaya çalışmış olsalar da içimizde ülkücülük ateşi büsbütün sönmüş olamaz. Bu ateşi yeniden tutuşturmayı başarırsak hiçbir engel bizi ereğimize en kısa zamanda erişmekten alıkoyamaz.

Üçüncü olarak sağlık dâvamız akla geliyor. Sağlık bakımından Anadolumuzun bugünkü acınacak hali, öğretim işlerimizin yoluna konulması ve bilgili yurttaş yetiştirme gayretlerimizin sonuçları alınmaya başlaması ile kendiliğinden düzelmeye başlayacaktır. Ama o zamana kadar bu iç paralayıcı düzensizliği sürdürmemek için gerekli özel tedbirleri almaktan da geri kalamayız.

Ekonomi bakımından yeniden teşkilâtlanmamız dâvalarımızın en önemlilerinden biri olarak karşımıza dikiliyor. Geçirdiğimiz acı denemeler artık bu yolda keyfi kararlar ve cezbe masalları ile iş görmenin bizi bir çıkmaza götürmekten başka şeye yaramadığını göstermiştir. Bize bilgi gerek, bilim ışığında hazırlanmış esaslı plânlar gerek. Bu plânlar içinde istikrara kavuşmanın güvenliği gerek. Hep kendi çıkarlarını düşünen ithalatçılarla sanayicileri dinliye dinliye çizdiğimiz zigzaklar kimsede yarına güvenle bakmak cesaretini bırakmamıştır. Bü-

tün ihtiyaç sahiplerinin düşüncelerini öğrendikten sonra çalışmaya başlayacak bir bilim kurulunun her şeyden önce memleket menfaatlerini baş köşeye oturtan kararlarıdır ki ekonomi yönünde bugünkü başıboşluğa bir son verebilir.

Ormanların tüketilmesine her çareye baş vurarak kesin bir son vermek, toprak kaymaları ve akmalarının (eroziyon) önüne geçecek tedbirleri almak, topraklarımızın rasyonel sulanması için gerekenleri yapmak ve bütün bu masraflı işleri yapabilmek için de her yurttaşın takati ve imkânları ölçüsünde yardıma koşmasını istemek gerekecek. Son umudumuz, devrimin ışığında başlamış olan bu ülkücü gidişe bağlanmıştır. Unutmayalım ki bir kere daha yanıldığımızı görmeye artık tahammülümüz kalmamıştır. Bu sefer uğrayacağımız bir başarısızlık topyekûn bir çöküşün ifadesi olacaktır. Onun için küçük çıkarlarımızı bir yana bırakarak ve ardımızda gemilerimizi yaktığımızı hatırlayarak bir ikinci İstiklâl Savaşının şevk ve heyecaniyle yola çıkacağız.



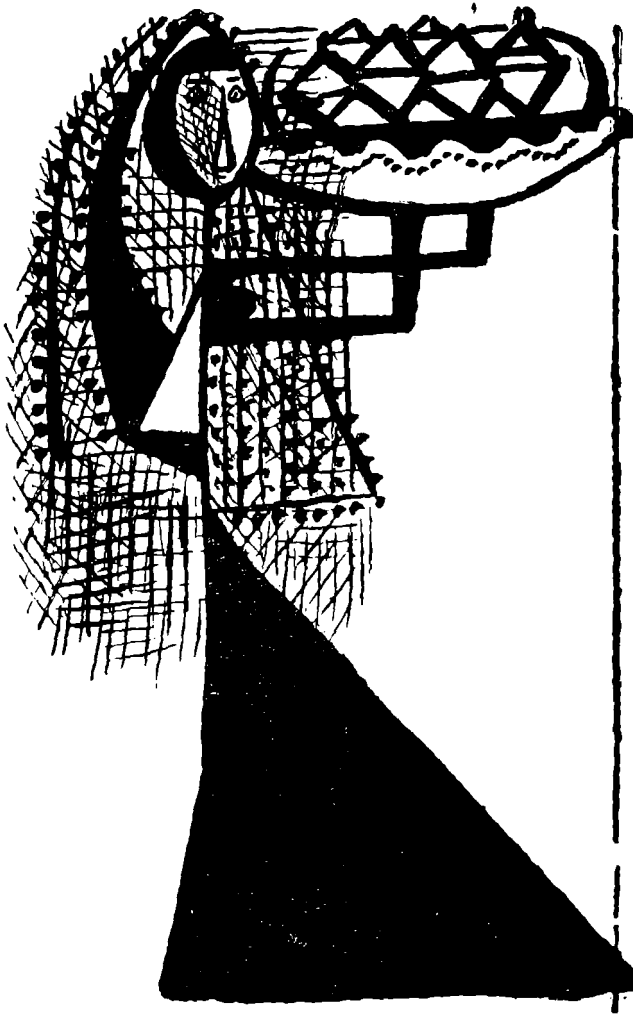
Bedri Rahmi

F: 2



Bahattin Akay

1960 DA SANAT HAYATI



Bedri Rahmi

1960'DA ŞİİRİMİZ

Memet FUAT

1960 yılında yayımlanan bütün şiirleri gördüğümü söyliyemem, ama çoğunu gördüm. Yazıma başlarken hiç çekinmeden şöyle diyeceğim: 1960 Türk Şiiri için başarılı bir yıl olmadı.

Buna karşılık birçok şiir sorunlarının tartışıldığı önemli bir yıl oldu. Politika alanındaki değişiklikler ise, sanatımızın gidişi üzerine yeniden eğilmemizi, sanat anlayışımızı yeniden gözden geçirmemizi gerektirdi. Yalnızca değiştirmek, geliştirmek için değil, sırasında savunmak, direnmek için. Çünkü 27 Mayıs Devrimi sanat alanında da bir "sorumluluk" havasının esmesine yol açtı.

1.

Şiirimizin, şairlerimizin Devrim karşısındaki tutumlarına geçmeden, yılın ilk beş ayı boyunca yayımlanan şiirlere bir göz atalım:

1960'a Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Hoo'lar" adlı kitabıyla girdik. Şair önceden bastırıp yılın ilk günlerinde 1.1.1960 diye imzalıyarak dağıttığı bu kitabında ustalığından harcıyor, son yıllardaki şiirini sürdürüyordu:

H O O

Hoo bağarı demek, ayrılmış demek,
Yaslar uzunluğu demek Hoo.

Öyle uzak ülkeler vardır ki
Yol anlamlarında uzanır gider Hoo.

Hoo, dağın geceye; bitkilerin karanlığa
Seslendiği, Hoo.

Kutlu kişiler belki de aç kişiler gezegenlerden çırılçıp-
Çağırırlar bir yokluğu bir acıya, Hoo. lak,

Hoo, sen beni sevsen,
Ben seni sevsem sevsem Hoo.

1960 boyunca şiir yayımlamıya ara vermiyenlerden biri de Attilâ Ilhan'dı. Her ay dergilerde bir iki şiiri çıkıyordu. Dost'da, Yeditepe'de, Yelken'de: *Waldorf Astoria; Viyolonsel Yalnızlığı; Tension à Smyrne; İkinci Viyolonsel; Deprem Bekçisi.* Şair bu şiirlerinde "*Abdülhamid sarayı*" diye tutturup

özgür olmadı mı insan yaşanmıyor

gibi mısralar da çekiliyordu.

Şiirinde herhangi bir değişiklik yoktu. Bildiğimiz Attilâ İlhan şiiri. Okuyalım "deprem bekçisi"ni:

mıknatıslı bir anten gibi tek tek
gökyüzüne açılmış kirpiklerim
dilimde yanık yıldızların tadı
ayakta ne uyku ne durak
bütün bir gece deprem bekledim
olmadık saatları yokladım
hiç biri yerinden kımıldamadı
deprem gecesini dörde katladım
karanlıkta sustum büyük bekledim
ölüm bıçak gibi parlıyordu

Yazma isteğini yitirmemiş ünlü şairlerden biri de Behçet Necatigil'di. Varlık'da, Maya'da, Dost'da şiirlerini okuduk. Dağlarca etkisine açılmakla hiç de iyi etmediğine inandığım bu şair gene de alttan alta kendi alışılmış sesini duyuruyordu:

Ben bütün kış hep bu baş ağrıları
Camlar açıldıkça bu sefer de dışardan
Eve gelip gidenler bilmeden çoğaltır
Hep oydu dumandı küllenen dudaklarda
Gazetecinin postacının kapılardan attığı.

1960'a Necati Cumalı da yazma isteğiyle girmiş görünüyordu. Varlık'da birbiri ardına dört şiir yayımladı:

İyi ki seni tanıdım
İyi ki seni sevdim
Şimdi tıkır tıkır bir faytonda her gece
İpek Oteline dönerim
Kâtiple dertleşirim, salep içerim!

Özdemir Asaf da Türkçe dergisinde, Yeditepe'de şiirler yayımlıyordu:

B U R

Her yıl bir yerde bir kadın böyle güler.
Ben tasalarımı alırım,
Tasalarda yerimi.
Bir çağrıya ısıtırım kendimi.

Her yıl bir yerde bir kadın böyle güler.
Sezer benim dinlediğimi.
O sonra susar,
Ben düşünürüm, o biter.

Ceyhun Atuf Kansu ile Başaran ise "ozan sayılmamak"dan bile iirkmiyerek toplumcu,. memleketçi sanat anlayışlarında direniyorlardı. Ceyhun Atuf Kansu Maya'da, Başaran Varlık'da 1960'a "dâvalı" şiirlerle girdiler. Sonra Varlık'm 15 Nisan, 15 Mayıs sayılarında Kansu iki aşk şiiri yayımladı. 1 Mayıs tarihli Varlık'da ise Başaran'ın şu şiirini okuduk:

G Ü Ç L E Ş E N

Güç oldu ta buralara gelmek
Dokunmak geceye başaklara
Derinlemesine yaşamak toprağı
Aramızda yönlerin uğultusu
Evren gibisin ey dost
Güç oldu seni sevmek

1940 kuşağının öbür ünlü şairlerinde şiir yayımlamıya karşı tam bir isteksizlik görülmekteydi. Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Cahit Külebi, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cahit Ir-

gat gibi şairlerden hiç ses gelmiyordu. Sabahattin Kudret Aksal, Ercüment Behzat Lâv, Metin Eloğlu, A. Kadir, Salâh Birsel, Baki Süha Ediboğlu, Talip Apaydın gibi şairler ise dergilerde birer, ikişer şiir yayımlamakla yetindiler

Öte yandan, Kapalı Şiir akımının şairlerinde de şiir yayımlamıya karşı bir isteksizlik seziliyordu. Cemal Süreya hiç yoktu ortalarda. Turgut Uyar biri Maya'da, biri Dost'da iki şiir yayımladı. Gene Dost'da Can Yücel'in iki şiirini okuduk. Ülkü Tamer'in A dergisinde bir şiiri çıktı. Kemal Özer'in de öyle; belki bir iki tane de Büyük Gazete'de çıkmıştır. Bu akımın en çok şiir yayımlıyan şairleri Edip Cansever ile Ece Ayhan oldu: üçer şiir. Edip Cansever'in ilk yayımladığı uzun bir şiirdi, tadına varamadığım şiirlerinden. Öbür ikisi ise "Petrol" kitabındaki anlayışı devam ettiriyordu:

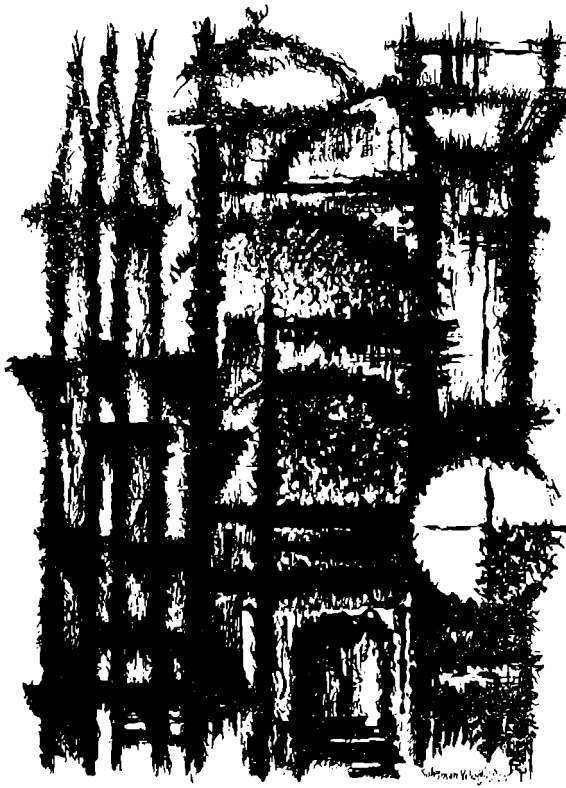
BAŞIM DÖNÜYOR İKİMİZDEN

Çocuklar ekmek yiyorlar gibidir sesin
Ön dişleriyle belli belirsiz
Bir martı kalıyor gibidir hiç olmıyandan
Çünkü biz ikimiz de çirkin değiliz
Evet mi hayır mı pek anlamadan.

Ne biçim bir sestir şu bizim dalgınlığımız
Bir tayın dişinde ince bir taflan
Az yaşlı bir kadında göğüs uçlarının
Yanarak sımsıcak bir kedinin ağzından
Dönüşüp iç çekmesine gece kuşlarının.

Sonra biz dağ başlarında apansız kurşunlanan
Süresiz baş dönmesiyiz çok garip adamların.

Dergilerde şiir yayımlamıya karşı duyulan bu isteksizlik kitap alanında da görülüyordu. 27 Mayıs Devriminden önceki aylarda Kapalı Şiir akımı içinde düşünülebilecek şairlerden yalnız üçü kitap çıkardı: Faruk Ergöktaş, Ömer Nida, bir de İlhan Berk. İlk ikisinin kitapları, "Sız" ile "Bir Sürgün Mavi" fazla bir yankı uyandırmadı, ama İlhan Berk'in "Çivi Yazısı" yılın en çok anılan kitabı oldu. İlhan Berk'le konuşmalar, İlhan Berk'e övgüler, yergiler, İlhan Berk'in soruşturmalara verdiği



Süleyman Velioğlu

cevaplar, İlhan Berk'in günlüğü, dinleyicilerine kâğıtta şiir dağıttığı tartışmalı toplantıları, şusu busu derken, bir İlhan Berk'tir gitti. Şiir üzerine söyledikleri bir yana bırakılır, bir uçtan öbür uca gidişi de düşünülmezse, güzel şiirler yazdığı söylenebilir bu şairin. "Çivi Yazısı" ndaki şiirleri Ahmet Haşim'i, Yahya Kemal'i, Ahmet Muhip Dranas'ı okur gibi okumak gerekiyor:

Ben senin kırallığın ülkene yetiştim
Kaldım gölge tanımıyan güzelliğinle.
Her sabah büyüten denizimizi böyle
Gülüşlerindi o ülkede bilmez miyim.

İlhan Berk "İkinci Yeni"yi canlandırmak için giriştiği hareketlerde yalnız kaldı. Kapalı Şiir akımı iyice hızını yitirmiş görünüyordu. Yeditepe'nin 15 Ocak sayısında başlıyan "İkinci Yeni ve Eleştirmenler" soruşturması bu durumu açıkça ortaya koydu. Şairler bir akım içinde düşünülmekten hoşlanmamıya başlamışlardı.

Turgut Uyar şöyle diyordu:

Bırakın İkinci Yeniyi, çok daha disiplinli, daha kurallı, manifestolu akımlara katılmış şairler bile ancak kişiliklerini ötküsünde vardırlar, kişilikleriyle yaşarlar.

Sonra Edip Cansever:

"İkinci Yeni"ye bir akım niteliği kazandırmak, ikinci bir yanılgıya düşmek olur. O, değişik şairlerin, değişik kişilikler kurduğu bir yenileşme alanıdır olsa olsa.

Sonra Ece Ayhan:

Bu Dalga'dan sayılan ozanların, adlarını, kişiliklerinin, özelliklerinin birer birer saptanması daha yerinde, doğru ve anlamlı olur.

İkinci Yeni akımını dağıtma yolunda içerden gelen bu seslere, dıştan gelen saldırılar da katıldı. Onları da okuyalım.

Metin Eloğlu:

Öksüz bir akım.

Attilâ İlhan:

İşte böyle, bu serüven de bütün masal serüvenleri gibi bitecek: az gittiler, uz gittiler...

Nevzat Üstün:

Nihilizm diyebileceğim bir tutkunun kölesi olmaktan öteye geçemediler.

Necati Cumalı:

Bana kalırsa bu hareketi, edebiyatımızın Batılılaşma yolundaki gayretlerinde bir duraksama, gerileyiş kabul etmek gerekir.

Behçet Necatigil:

Belli bir temaya sarılmamış, bosta imgeler yığını. Peş peşe, itiş kakış dolusan, birbiriyle ilgisiz, sayılan arttıkça şiiri güzelleştireceği sanılan tıkız, konserve imgeler. Sözcükleri kümelendirmede, isim sıfat takımları kurmada inadına terslikler. Sağduyuyu, mantığı, sözün gelişini hiçe sayış.

Asım Bezirci:

Elbette, insana çoğunca sırt çeviren, onun sorunlarına, acılarına, sevinçlerine çoğunca gözlerini kapayan böyle içi boş, sorumsuz bir şiirin okurlarca anlasılıp benimsenmesi güçtü.

Sezer Tansuğ:

İkinci Yeni ta isminden başlayan bir yanlışlık ve Türk edebiyatındaki soytarılıklardan biri olarak anılacak sanıyorum.

İşte İkinci Yeni, ya da Kapalı Şiir akımı 1960 yılının ilk aylarında böyle görünüyordu. Örneklerden çok, sanatçıların söylediklerinden, yazdıklarından esen bir hava somuta, anlama doğruydu. Turgut Uyar Dost'un Ocak 1960 sayısında bir önceki yılın şiirini gözden geçirirken şöyle demişti:

Bu yıl, geçen yıllarda şiirimizi bir hayli ovalamış bulunan "anlamsızlık" sorunu, bana kalırsa (verilen örneklere bakarak) "anlam" yararına çözülmüş, şimdilik bir sonuca bağlanmıştır.

1960 yılı başında, yukarda andıklarımızdan başka, sözü edilmesi gereken iki kitap daha yayımlandı. Teo'nun "Devinek"i ile Nahit Ulvi Akgün'ün "Karanlıkta Bir Ağaç"ı. Nahit Ulvi Akgün her türlü çekişmeden, kavgadan, özentiden uzak, ana çizgileriyle Orhan Veli şiirinin yanında yer alan kendi şiir anlayışına sımsıkı bağlı, yolunda yürüyordu. "Devinek" de bir önceki kuşağın şiirine karşı çıkmıyan orta çapta bir kitaptı.

Sözü edilmesi gereken daha başka kitaplar, şairler de var, ama buraya kadar andıklarımızla yetinerek şöyle diyebiliriz: Türk şiiri 27 Mayıs Devriminden önce bu hava içindeydi. İsteksiz, cansız, bezgin.

2.

Sanat çevrelerindeki aydınların büyük çoğunluğu memleketimizde 27 Mayıs Devrimi gibi bir devrim olabileceğini a-

kıllarının ucundan bile geçirmiyorlardı. İnönü'nün bu konuda söyledikleri bir ileriyi görme değil de, politika gereği sözler sanılıyordu.

28 Nisanda Üniversite gençliğinin ayaklanışı da önceden bekleniyordu denemez. Bu ayaklanışa Üniversiteli sanatçılar, o arada şairler de katıldı. Çoğu soyut sanatı, politikaya sırt çeviren bir sanat anlayışını savunan gençlerdi. Bugün uzaktan bakınca şu anlaşılıyor: Bu gençler 28 Nisan ayaklanışına yalnızca birer yurtsever olarak katılmış, sanatçılıklarını bu işe karıştırmamışlar.

28 Nisandan sonra yayımlanan sanat dergileri sanki hiçbir şey olmamış gibi bomboştu. O günün şartları içinde başka türlü davranmaları da mümkün değildi. Ama memlekette bir yeraltı hareketi başlamıştı, Üniversite öğretmenleri, öğrencileri arasında her tehlikeyi göze almış olanlar, bir devrim hazırlamak için çalışanlar çoktu. Teksir makineleriyle bildirgeler basılıp dağıtılıyor, elektrik direklerine, duvarlara, "Katiller cezalandırılmadıkça susmıyacağız — Üniversiteliler" diye kâğıtlar yapıştırılıyordu. Şairlerin günleriydi o günler. Ama elden ele dolaşan şiirler, boylu boyunca bu ayaklanmanın içinde olan genç sanatçıların değil de, Behçet Kemal Çağlar'ın, Aziz Nesin'in şiirleriydi.

28 Nisanı izliyen günlerde Ordu'nun gençleıe karşı, D.P. ye karşı tutumu belirir gibi olmuştu. Örneğin, Üniversiteyi bekliyen birliklerin subaylarıyla konuşan öğrenciler, "D. P. liler 14 Mayısta gövde gösterisi yaparlarsa, nasıl davranacaksınız onlara?" sorusuna, "Siz hiç korkmayın, hele bir yapsınlar da, nasıl davranacağımızı o zaman görürsünüz!" gibi cevaplar alıyorlardı.

Gene de 27 Mayıs Devrimi beklenmiyen bir devrim oldu. Umutsuzluk dolu sözlerin üstüne geldi. Bütün aydınlarımızı olduğu gibi, şairlerimizi de sonsuz bir sevince boğdu.

Dergilerin 1 Haziran sayıları önceden baskıya verilmişti, kimi şairler 27 Mayısı, 28 Nisanı öven şiirlerini gazetelerde yayımladılar. 15 Hazirandan sonra ise sanat dergileri devrim şiirleriyle doldu.

Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Külebi, Ercüment Behzat Lâv, Necati Cumalı, Behçet Necatigil, Sabahattin Teoman, Nevzat Üstün, Salâh Birsel, Özdemir Asaf, Başaran, Talip Apaydın, Arif Damar, Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda gibi ünlü şairlerin 28 Nisanla, 27 Mayısla ilgili şiirlerini okuduk.

Kapalı Şiir yolundaki şairlerden Turgut Uyar Dost'un Temmuz sayısında "İskambil Tayfaları Demeci"ni yayımladı. Uzun zamandır susan Cemal Süreya ise Papirüs'ün Ağustos sayısında "555 K" adlı şiiriyle yeniden sesini duyurdu.

Bu konuda en çok şiir yayımlıyanlar ise Fazıl Hüsnü Dağlarca, Suat Taşer, Attilâ İlhan, Ceyhun Atuf Kansu oldular.

Fazıl Hüsnü Dağlarca Devrimin hemen arkasından 28 Nisan için "Özgürlük Alanı" adlı küçük bir kitap yayımladı.

Vursan vursan ne,
Biri düşer canın,
Daha içerde, daha özgür,
Öbürü düşmez ki.

Vursan vursan, kan değil kan değil,
Yaşamasıdır akıp giden
Evde karanlık,
Alanda sonsuz.

Vursan vursan tüketemezsin
Gövdesi düşer de gece yarısına dek,
Varır üstüne
Elleri ayakları göğsü.

Suat Taşer'in "İkinci Kurtuluş"u daha büyücek, altmış dört sayfalık bir kitaptı, ama bütün şiirleri Devrim'le ilgili değildi.

Selâm selâm selâm
selâm dört bucağına dünyanın
hudutlar aşırı dağlar aşırı okyanuslar aşırı
selâm gökyüzüne
kuşlara çiçeklere böceklere
bu büyük günü getirenlere
selâm hürriyet için canını verenlere

Attilâ İlhan Varlık'da, Yeditepe'de, Yelken'de; Ceyhun Atuf Kansu Dost'da, Varlık'da, Ülke'de birbiri ardına devrim şiirleri yayımladılar.

28 Nisanı, 27 Mayısı en yakından yaşıyan Üniversiteli şairler ise gene susuyorlardı. Örneğin, Üniversitede okuyan gençlerin çıkardığı A dergisi bir devrim sayısı yayımladı; genç-

lerin 27 Mayıs üzerine yazdıkları yazıların yanında bir tek şiir vardı: Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Bir Asker" şiiri.

Oysa derginin o sayısı bir politika dergisi gibiydi. Öylesine sarmıştı Devrim gençleri. İkinci sayfada şöyle bir haber de vardı: *"A dergisi yazarları 27 Mayıs 1960 devrimi dolayısiyle Başkomutan, Milli Birlik Komite Başkanı, Başbakan ve Devlet Başkanı Orgeneral sayın Cemal Gürsel'e bir tel yazısı göndermiş; ülkemizde yeniden estirilen özgürlük havasını, yeniden kavuşulan hak ve adalet ilkelerini belirterek başarı dileklerivle birlikte bağlılıklarını bildirmişlerdir."*

Ama bu genç sanatçıların anlayışına göre sanat gene de politikanın ötesindeydi. Politika alanına "sanatçı olarak" girmiyorlardı.

Kemal Özer'in Yelken'de çıkan bir şiirini Devrim için yazılmış sananlar oldu:

GÖĞE UYANIŞ

hangi bir ipek yolu harf dizisi çoğaltır
bin yıl öte güzlerden sömürge halklarını
ırmakları akmayan binlerce ok atımı
binlerce boş tapınak hangi bir yalnızlıktır

çekilmiş direklere kaç ölüm sessizliği
çizgisi batıp çıkmış kimbilir kaç güneşin
durgun kanatlarını oynatıp denizlerin
gemilerin doldurup bir gün yelkenlerini

bu sizin göğünüze sığınmak türkülerden
anıtların çağrılmak yaslı sokaklarına
bu benim uyanışım eksik uzak bir yerden

kimseyi ayıramaz artık çin duvarlarım
körfez kıvrımlarıyla yaşatıcı ülkemden
adını tutulmamış avlara sakladığım

Oysa şair bu şiiri yazarken Devrim'i düşünmemiş olduğunu söylüyor.

Soyuta yönelen genç sanatçıların politika karşısındaki tutumunu Onat Kutlar Yelken'de yayımlanan bir konuşmasında açıkça ortaya vurdu. Konuşmayı yapan Bülent Habora soruyor:

Koskoca bir devrim oldu: Sizlere çokça iş düşüyor. Bu ödevlerinizi nasıl yapacaksınız?

Onat Kutlar'ın cevabı şöyle:

Bana verilmiş böyle bir ödevden haberim yok. İçinde yaşadığım ülkede ortaya çıkan değişiklikler her insan gibi beni de ilgilendiriyor. En başta özgürlüğümü kısıtlayan davranışlara karşı çıkmaktan kaçınmadım. Bunun dışında kurulan ortaklaşa düzenler çalışmalarımın yönünde ne çeşitten olursa olsun bir değişiklik yapmayacaktır.

Cevabından da anlaşıldığı gibi, Onat Kutlar 28 Nisan ayaklanışına katılmış. Ama "sanatçı olarak" üstüne herhangi bir "ödev" almıyor. Çalışmalarında bir değişiklik görülmiyeceğini açıkça bildiriyor.

Evet, 1960 eleştirmenlere birçok sorunları yeniden ele almak gereğini duyurdu. İkinci Yeni üzerine, soyut sanat üzerine söylenenlerin yeniden gözden geçirilmesi önemli birtakım yazıların yazılmasına yol açabilir. Nitekim Yeditepe dergisi 1 - 30 Kasım sayısında "sanat anlayışlarının politik değişmelerle ne gibi bir ilişkisi" olabileceği konusunda bir soruşturma açtı, sanatçılardan, eleştirmenlerden çok ilgi çekici cevaplar aldı. Bu konudaki tartışmalar 1961 yılı içinde de sürecek sanırım.

Onat Kutlar'ın yukardaki sözleri yalnız Bülent Habora'nın sorusuna değil, 15 Haziran tarihli Varlık'da Yaşar Nabi'nin yazdıklarına da karşılık oluyor. Şöyle demişti Yaşar Nabi:

Artık tembellik, âvarelik zamanı değil. Genç sanatçıların yıllardır hasretini çektikleri özgürlük işte alabildiğine esiyor memlekette. Kolları sıvayıp işe başlayalım. Bütün suçu baskı rejiminin bulanlar için mazeret yok artık. Göstersinler kendilerini. Bunaltı edebiyatına da, soyuta da paydos! Milletin anlayacağı dille geçmişin kötülüklerini anlatsınlar, geleceğin güzel günlerini bize müjdelesinler. Meydan onların. İş başına!

Dost'un Temmuz sayısında da Salim Şengil şöyle diyordu:

Geçen bu karanlık yıllarda sanatımız dal en verimsiz günlerini yaşadı. İçine kapanık, bunalım duygularını işleme çabası, onu toplumdan uzak, insansız yönlere götürdü. Hürlüğün olmadığı yerde sanat da egemenliğini sürdüremezdi. Şimdi önümüzde ışıklı bir yol açılmıştır. Bilim ve kültüre önem veren bir yol... Bu aydınlık yolda yürüyebilmemiz için ülkemizin

mutlu azınlığı kadar sanatçısına, dergisine de düşen sorumluluklar ve görevler vardır.

Bu gibi sözlerin soyut sanatçılarda, Kapalı Şiir akımının şairlerinde olumlu bir etki yaratacağı umulamazdı. Gerçi Turgut Uyar ile Cemal Süreya Devrim için birer şiir yayımladılar, ama bu sanat anlayışlarında herhangi bir değişiklik olduğunu göstermez. Toplum hayatımızdaki gelişmelerin sanat anlayışları üzerindeki etkilerinin kısa zamanda yüze çıkabileceğini sanmamalıyız.

27 Mayısdan sonra sanat çevrelerinde tartışmalara yol açan bir yazı da, Cevat Fehmi Başkut'un Cumhuriyet gazetesinde yayımladığı "Ne Oldu Şairlerimize" adlı yazısıydı. Yazar şairlerimiz için,"İhtilâlin arkasından bile gelemediler," diyordu.

Yelken dergisinde Cevat Fehmi Başkut'a cevap veren Şükran Kurdakul, D.P. iktidarı günlerinde de karşı koyan, baş kaldıran şairler olduğunu söyliyerek, "mahkemeye verilip, kitapları toplanan, Üniversitenin aydın profesörlerinin bilirkişi raporlariyle beraat edebilen şairlerin adlarını" bildirdi; 28 Nisandan, 27 Mayısdan sonra yazılan şiirleri andı.

Şiirimizin 1960'ın son aylarındaki görünüşüne geçmeden önce, iki yazıdan parçalar almak istiyorum.

Muhtar Körükçü 15 Eylül tarihli Varlık'da "Yeni Çağ Türküleri" adlı kitabı eleştirirken şöyle diyordu:

Gerçekten duygulu, yüce ve erdemli şiirler, hele hele mısralar var. Özgürlük sevgisi, evrimin verdiği ferahlık ve sevinç duyguları ve bilhassa Atatürkçülük töresi yönünden söz götürmez bir tamlık, göğüs kabartıcı başarı taşıyor hepsi. (...) Şiir olarak, bir eserin bütünü olarak bizde bıraktığı etkileri göz önüne alırsak aynı yargıları tekrarlamak biraz fazla yüzeysellik olur. Çok başarılı, ulvi denecek bölümler yanında düpedüz lâf yığını veya meydan mitingi ağzı sayılacak pasajlara rastlanıyor bazen.

Daha acı konuşan bir eleştirmen, A. Turgut da 4 Ekim tarihli Ülke'de şunları yazdı:

Devrimden sonra yazılan şiirlerin hemen hiçbiri devrimin yapısına, havasına, gücüne uygun değil. Bir kere eskimiş bir anlayışla yazılmışlar. Devrimden hemen sonra yazılan şiirleri gördüğümde ilk düşündüğüm "Türkiye'de yeni bir ozan kadrosunun gerektiği"ni idi. Bütün ozanlar devrimin gerisinde idiler. Daha yeni, daha diri, türkçesi, daha genç bir kadro is-

tiyordu şiirimiz. Ama şimdi başka türlü düşünüyorum. Belki diyorum, ozanlarımız, birdenbire uyamadılar devrimin havasına. Gitgide daha iyi şeyler yazarlar, devrimi, onun getirdiklerini daha iyi anlatırlar bize.

Bu iki eleştirmenin yargılarına katılmamak çok güç. 1960 yılında Türk Şiiri bir devrimi taşıyacak nitelikte olmadığını dümdüz ortaya koydu. Biz de A. Turgut gibi "Belki" diyelim.

3.

27 Mayısdan sonra dergileri dolduran devrim şiirleri yılın son aylarında seyrekleşti. Devrim havasına iyice girmiş olan Attilâ İlhan bile Varlık'ın 1 Eylül sayısında "büyük leylâ" adlı şiirini yayımlamak isteğini duydu:

halbuki onun ilk zamanları
balon kadehlerde içilen konyak
âvizeler altında sevip kadınları
atyarışlarında büyük oynamak
pera içlerinde italyan şarkıları
her gece bir baron kendini asıyor

Attilâ İlhan kişiliğinde iki ayrı çeşit şiiri bir araya getirmek istiyen bir şair olarak görünüyor. Son aylarda yayımlanan kitaplara bakılırsa şiirimizin gidişi de tıpkı böyle iki yönlü olmıya devam edecek: Bir yanda memleketçi, toplumcu şairler, bir yanda biçim ustalığına, Kapalı Şiire yönelenler.

Temmuz ayında yayımlanan Başaran'ın "Nisan Haritası" Tonguç Babanın anısına adanmış bir Köy Enstitüleri destanıydı. Arkasından Ceyhun Atuf Kansu'nun baştan sona memleket sevgisi tüten "Yurdumdan" adlı kitabı çıkageldi.

Papirüs'deki yazısında şiir anlayışı için şunları söylüyordu Ceyhun Atuf Kansu:

Ben bir halk ve toplum ozanıyım. Ya da öyle bir ozan olmak isterim. (...) Sevdiğim ozanlardan en aşağı üçü halk ozanıdır, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve Karacaoğlan'dır. Güneş vurmuş dereler gibi ışıl ışıl akmalı mısralarım. Bulanık sulardan hoşlanmam. Ne var ki bu yolu tutunca da, sizi ozan saymayaveriyorlar. Saymasınlar, ben onların ozanı değilim ki, ben halk ozanıyım. Bireysel duygularımı da toplumu

yönelmiş mısralarını da severek, bilerek açık açık söylerim ben. Türk halk şiirinin geleneğidir bu.

Ekim, Kasım aylarında ise bambaşka bir anlayışın şairleri Ülkü Tamer ile Kemal Özer'in kitapları çıktı: "Gök Onları Yanıltmaz" ile "Ölü Bir Yaz". Turgut Uyar'ın "Anlamsızlık sorunu anlam yararına çözülmüştür" yargısı bu şairlere pek uymuyordu. Hele Kemal Özer birinci kitabında ulaştığı bir biçimi geliştirirken daha da soyuta yönelmişti. Devrimin bu şairler üzerinde hiçbir etkisi olmadığı açıktı. Devrimden önce kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Ülkü Tamer'in "Bir Yeleyi Bırakmak" adlı şiirini okuyalım:

GECEYİ ŞARAPLA ÖRTTÜM.

BEN VARKEN KİMSENİN AKLINA GELMEZ BU ÖRTÜYÜ KALDIRIP ALTINDA YAŞAMAK, KAN AKITMAK.
ARTIK YILDIZLAR BİLE BENİ İSTİYOR.

ONA SÖYLEYİN: "ATINDAKİ YELEDEN USANMAMIŞTI. NEREDE OLDUĞUNU BEYAZ AĞAÇLAR, BİR DE O SISKA KURT BİLİYOR."

Eylül başında da bu iki anlayışın arasında yer alan Attilâ İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" adlı kitabı yayımlanmıştı.

Dergilerde devamlı olarak şiirleri çıkan Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Nahit Ulvi Akgün gibi şairlere son aylarda Talip Apaydın ile Turgut Uyar da katıldı. Buna karşılık, İlhan Berk, Edip Cansever, Ece Ayhan az yayımlıyanlar arasında kaldılar. Cemal Süreya ise, "555 K" dan sonra, Ülke'nin 30 Ağustos sayısında ikinci bir şiir yayımlayıp gene sustu.

Son aylarda Yeditepe'de Oktay Rifat'ın iki şiiri çıktı. Üzerinde konuşulmayı gerektirmiyen, Oktay Rifat'a bir şey katmıyan şiirler. Ahmet Hamdi Tanpınar da iki şiir yayımladı bu yıl. Yelken'de A. Kadir'in biri daha önce Maya'da çıkmış olan dört şiirini, Papirüs ile Ülke'de de Ahmet Arif'in iki şiirini okuduk. Sabahattin Batur ise bu yıl yayımladığı beş şiiriyle kendini aşan bir şair olarak göründü.

Devrimden önceki isteksizlik havası, bir iki kıpırdanma bir yana, Devrimden sonra da şairlerimizin yakasını bırakmış

değil. Aralık ayı sonuna doğru, ya da 1961 yılı başlarında Salâh Birsel'in, Behçet Necatigil'in, en önemlisi de, uzun zamandır şiir yayımlamıyan Melih Cevdet Anday'ın yeni kitapları çıkacakmış deniyor. Bakalım, o kitaplar şiirimizde bir canlanma yaratabilecek mi?

Evet, 1960 yılı Türk Şiiri için başarılı bir yıl olmadı, ama getirdiği önemli olayların etkileri önümüzdeki yılları başarılı kılabilir umudundayım.



Tanju Ünver

1960 DA ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

1960 yılında çıkan roman ve hikâye kitaplarının son beş yılın yayımlarına bakımla büyük bir sayı tutmadığı göze çarpıyor. 1955 yılından bu yana küçük hikâyenin duraklamasına, hattâ gerilemesine karşılık, romanın hızlı bir tempo ile hem eser sayısı, hem de değer yönlerinden geliştiği, küçük hikâye alanının ünlü imzalarından hemen hepsinin romana geçtiklerine başka yazılarımda temas etmiştim. Bu gelişmeye 1950 den sonra beliren imzalar da katılmağa başladılar. Bir kısmının ilk romanlarından bir arada bahsedilecektir. Romana doğru bu süreli akışın nedenleri üzerinde burada durulmıyacak, yalnız göze çarpan meselelerden kısaca söz edilecektir.

Bizde kitaba yatırılan sermaye, roman alanındaki bu gelişmeleri destekleyip yayacak ölçüde gelişemedi. Son yılların fiat artmalarının büyük ölçüde etkileri olduğu söylenebilir. Kitaba yatırılan sermaye artık daha çok çevirilere, okul ve çocuk kitaplarına, dini halk eserlerine akıyor. Yeni edebiyatımızın eserlerini yayınlıyan kitapçıların başka yıllardan artarak gelip 1960 yılına biriken eserleri basamıyacak kadar sıkışık bir duruma düştükleri, çoğunun basmağı kabul edip geçen yılın yayın plânına aldıkları eserleri, bu yılın listesine aktardıkları bilinmektedir .Bir çok roman ve hikâyelerin de, kitap kılığına girmekten umutsuz dergi ve gazete sayfalarında kaldığını, geçimlerini yazıya bağlamış yazarların elinde tefrika edilmişlerden başka, henüz gün ışığına çıkmamış müsveddelerin bulunduğunu da bilmemiz gereklidir. Yıllarca önce yazılmış veya tefrika edilmiş kitapların, hem de, bu alanın en ünlü kişilerinin ellerinde kalışları, 1960 edebiyat yılının ne derece uygunsuz şartlar içinde geçtiğini gösterir kanısındayım. 1961 yılı için de şartların henüz düzeldiği söylenemez. Kâğıt ve baskı fiyatlarının yüksekliği yanında, iç politikanın halkı tutku de-

recesinde kendi akışına çeken olayları, sanat eserleri için uygun gelişmeleri daha bir müddet geciktireceğe benzemektedir.

Bu duruma göre 1960 yılının roman ve hikâye yayınlarına toplu bir bakış, bizim şartlarımız karşısında, yalnız kitaplar ölçüsünde sınırlı kalmamalı, roman ve hikâye yolunda çalışan yazarların durumlarını da bir dereceye kadar göz önüne almalıdır.

Bir yıl içinde çıkmış kitapları tesbit ederken kitapların üstündeki baskı tarihlerinin ne kadar şaşırtıcı olduğunu gördük. Tefrikası 1960 yılında bitmiş, bahar aylarında basılmış bir romanda 1959 tarihi vardı .Eseri tefrika edilirken de, yayınevinde de görmüştük. Ama bir armağana katılmak endişesile üzerine 1959 tarihi konulmuştu. Diğer bir roman da düpedüz 1960 yılının yaz aylarında çıktığı halde üzerinde (Ekim 1958) tarihini taşımakta idi. Yayınevi, her ay bir kitap yayınlamak üzere periyodik yayınlardan kâğıt kontenjanına girmişti. Geçmiş yılların kontenjanını doldurmak zorundaydı. 1960 yılında çıkan eserleri seçerken çekilen bir başka zorluk da, ilk formaları 1959 da basılan kitapların baskılarının 1960 da bitip piyasaya çıkmaları, hattâ bir kısmının baskıları 1959 da bittikleri halde piyasaya çıkarılmalarının geciktirilmiş olması idi. Çıkan bibliografyaların da, kitapçılığımızın bu iç meseleleri ile hiç ilgilenmeden, yalnız kitap üstünde gördükleri tarihleri vermekle yetinmeleri ayrı bir zorluk çıkarıyordu. 1960 yılının belki bir kaç kitabı da, sırf bu sebepler yüzünden, ne geçen yılın, ne de bu yılın listelerine girebiliyor.

Kısaca söylemek lâzım gelirse, 1960 yılının roman ve hikâye kitaplarının ancak bir kısmından burada söz edebileceğiz. Bir kısım gazete ve dergilerde, bir kısmı müsveddeler halinde yazarlarının ellerinde, bir kısmı da yayınevlerinin çekmecelerinde sıralarını bekliyeceklerdir.

1960 roman yılı üzerinde:

1960 yılında roman alanında, yeni edebiyatımızın ilkelerine uygun, gazetelerin ve magazinlerin populer tefrikalarının dışında bu alanın ünlü kişilerinin belli bir dil ve sanat endişesi ile meydana getirdikleri, ancak 8 eser bulabiliyoruz. Bir avucumuzun içine sıkıştırıp, koltuğumuza kıstırıp götürebileceğimiz bu bir yıllık sanat randımanı, edebiyatımızın en umut verici dalındaki gerçek çalışmaların dörtte birini bile aksettire-

miyen hazin bir tablodur. Bu sekiz eseri çıkaran yayınevinin ancak üç tane oluşu da dikkat nazarını çekmektedir. Beş romanla *"Varlık Yayınevi"* başta geliyor. Çalışmalarını yeni edebiyatımızın öncüleri ve onları tutan okuyucularla yürüten bu yayınevi, roman alanında öncü kuşaktan olsun, 1950 sonrası kuşağından olsun, bütün güçlü imzaları gayretle destekliyor. Bu yolda ün kazanan büyük imzaları da toplamak hususunda Remzi kitabevinin başta geldiğini söylemeliyiz, ama bu yıl ancak iki roman çıkarabildi. Bu iki yayınevi, yerli romanı ayakta tutan iki büyük destektir. Çok dar imkânları ile Ankara'daki Dost yayınevi onları taklbedlyor. Bu yıl içinde ancak bir roman basabildi. 1957-1958 yıllarında, mizah yayınları yanında hikâye ve roman yayınlarına da yer veren *Diğlin* yayınevi ile *Yeditepe* yayınevlerinin iki yıldanberi artık bu alanı terkettikleri görülmektedir.

1960 roman yılının başlıca eserleri ve yazarları:

Orhan Kemal. 1960 roman yılının başta gelen yazarı Orhan Kemal'dir. Gerçekçi öncüler arasında bol sayıda eser verme rekorunu muhafaza ediyor. Varlık yayınları arasında çıkan *"Küçücük"* bir kaç yıldanberi bütün çalışmalarını üzerine yöneltti̇ği *"Büyük şehrin küçük adamları"* nın yaşamalarından ilgi çekici yeni bir safhayı ortaya koyuyor. Bu küçük romanında semt kahveleri, eski mahalle tulumbacılarının geleneklerini devam ettiren futbol kulüpleri, kolay yaşama yolları arıyan gençler, muhabbet tellâlları, Beyoğlunun yan sokaklarındaki fuhuş piyasasını ele almaktadır. *"Küçücük"*, taslak halinde kalmış bütün o gevşek dokusuna rağmen, kişileri ve kuruluşu ile hayat dolu, canlı bir eser. Bütün zamanını yeter ölçüde eserlerine veremiyen, geçimini yazıdan çıkarmak zorunda kalan yazarların hepsinde görülen o acelecilik bir süredir eserlerine musallat. Ama anlatıştaki pişkin ustalıktan, gerçeği arayıp bulmaktan gelen bir seviye var eserlerinde.

Üzerinde basım tarihi olarak çok eski bir tarih olmakla beraber Dost yayınları (Ankara) arasında çıkan *"Dünya evi"*ni de bu yılın romanları arasına aldım. Bu roman, 1956 yılında tefrika edildiği halde, kitap şeklinde yayınlanması geç kalmış eserlerinden biridir *"Baba evi"* (Varlık. 1949). *"Avâre Yıllar"*

(1950), *"Cemile"* (1952) romanlarında anlattıklarına bu eserinde devam ediyor. Bu biyografya serisine o daha başlangıçta *"Küçük adamın notları"* adını vermişti. *"Küçük adam"*ın evlendikten sonraki yaşamasına bu eserinde devam ediyor.

Orhan Kemal, 1956 yılından sonra, Adana'da ilk gençliğinde yaşadığı toprak — işçi dünyasının gerçeklerinden uzak kalmıştı. Artık büyük şehrin kendine yakın gördüğü kenar semtlerindeki yaşayışa, küçük adamlara yönelmişti. Hazırlamakta olduğu *"Eskicinin oğulları"* romanı ile sanatının Adana devresi artık kapanacağa benziyor.

"Dünya evi", ilk kitapları ile koyduğu roman plânına uygun bir eser: Adanada olsun, İstanbul'da olsun, küçük adamları anlatan bütün eserlerindeki kişilerin hayat çizgilerinin bir ucunda ekmek, öteki ucunda aşk vardır. Burada da bu iki büyük gücün, kişilerinin gündelik yaşamalarında oynadıkları rol anlatılmaktadır. İlk eserlerini *"Ekmek"*i, *insan hayatını tayin eden bu en büyük kuvveti"* başa alarak yazmak istemişti. Son eserleri ise artık *"aşk"*ı başa çıkarmaktadır. Bunun sebebi, yazarın romanını, kendi yaşamasında çıkarmak isteyişidir. Karşımıza hep o aylak, sporcu, yakışıklı delikanlı çıkmaktadır. *"Cemile"* romanındaki diri göğüslü, erkeğinin kölesi canlı boşnak kızı ile soyu sopu, okumuşluğu, yakışıklı olmasile kasıları mağrur delikanlı, bu romanın da baş kişileri. Bu eski *"karşı durulmaz yakışıklı delikanlı"* nın bütün meselesi, baba ocağındaki varlıklı yaşamanın tanıları ile içine düştüğü işçi çevresinin düşkün yaşayışı arasında bocalaması ve isyan duygusudur. Orta halli ailelerin çökerek küçük adamlar halinde gecekondu mahallelerine dökülmeleri, bu yüzden ortaya çıkan acı intibaksızlıklar, bizim toplumumuzun bugün için en önemli meselesi. Romancıların da başlıca konuları olmalı idi. Orhan Kemal, bu meseleyi içinde yaşayarak ele alabilecek, anlatacak bir durumda. Bunun için ortahalliden küçük adamlığa yuvarlanan kişilerinin işçilikle henüz ancak uzak bir ilgilerinin olduğunu bilmesi gerekli. Onun kişileri ne iş görürlerse görsünler henüz işçi bile değiller. Eski yaşama düzeninin, baba ocağının özlemi içinde, asıl işçilerden çok uzak bir platformdadırlar. İçinde yaşadıkları işçilerin davranışlarına karşı tahammülsüzdürler. Ortahallinin üstüne karşı mürai saygısı ile altına karşı merhametli küçümseyişi, Orhan Kemal'in kişilerinin başlıca moral vasıflarıdır. Patronlarına karşı işçilerde bulunmayan bir anarşist davranış, arkadaşlarına karşı da patron yamaklığından

kalma bir yukarıdan bakış, Meseleyi ele alışındaki bu çetrefilliği bıraksa, o asıl başarılı olacağı alana, yerini kaybeden ortahallinin intibaksızlığı konusuna gelecektir.

Yaşar Kemal: 1960 roman yılının başta gelen diğer şiması da Yaşar Kemal'dir. Yıllardır ikinci eserini verip veremiyeceği üzerinde konuşuldu. Gün yüzüne çıkmayan bir kaç denemeden sonra, bu yıl içinde, ikinci romanını tefrika edip kitap biçiminde yayınladı: *Orta direk*" (Remzi Kitabevi).

İlk romanı *"İnce Memed"* (Çağlayan y. 1955), beş yıl önce yayınlanmış, ardı ardına üç baskısı çıkmış (Remzi y: 1957, 1959), hemen çıktığı sıralarda *"Varlık Roman armağanı"*nı almıştı. 1956). Arada geçen beş yıl içinde Yaşar Kemal, hikâye, röportajlarını bir yana koyarsak, hep bu ilk çocuğunu ayakta tutmağa, ününü yaymağa, yabancı dillere çevrilmesini sağlamağa, yılda bir kaç defa ateşini körükleyerek adını unutturmamağa çalıştı, başarı da kazandı. Unesco tarafından yapılan çevrisinden sonra, songünlerde bir almanca çevrisi çıktı. Onun, hikâyecl ve romancı olarak, öncüler arasında taşıdığı değere ilerde döneceğim.

Yaşar Kemal, öncü gerçekçiler arasında toprağa ve toprağa bağlı insanlara en yakın duran yazarlardan biri. Anlattığı çevrelerden çıkışı, anlattığı yaşamalara bir süre katılışı, üstelik konularına uygun düşen bir dil hazırlığı, ona, başka öncüler arasında daha uygun bir ortam sağlıyor. Bu romanında bir köylü ailesini, köyde, yollarda, Çukurovada pamuk ırgatlığında, tabiatın ve işin ezici şartları altında ele alıyor. Alışılmış romanı aşmak, yeni nitelikler getirmek, yeni bir roman tekniğine ulaşmak peşinde. İlk romanında olduğu gibi bunda da gücünü, folklora dayanan dil ve kompozisyon unsurlarından alıyor. Anlatımı, bu eserinde biraz daha ölçülü bir tempoda, köylünün sıkıntılarının pasiv ve içli bir ifâdesi olan ağıtlara ve epik türkülere götürmek istiyor. Köylünün yaşamasının çok eksik ve dolaylı bir ifâdesini taşıyan bu folklor maddelerinden bu ölçüde meded ummak niye? Halk, bu soy mahsullerinde ezilmişliğini mistik bir tevekkülle kabullenmiş, bunda bir tatmin zevki bile bulmuştur. Bir ezgi ve ağıt havasından, bir başka dünya düzeninin zalim ve sert epikaları anlayışından, XX. yüzyılın *"epikadan kurtulmuş romanı"* na kadar ulaşan bir yol bulabilir mi? Köylüye gidince folklora da uğramak, bu iyi bir yoldur. Ama folklor, içine kapalı, donmuş bir töredir. Köylüyü anlamakta bir dereceye kadar işe yarar.



Nevzat Akaral

Ama köylünün yaşaması folklordan öteye, ruhu ise onunla beraber geridedir. Koylunun romanlık çatışmasını verirken folklor ayak bağı, ama ruhi davranışlarını verirken tabiatla beraber bir açıklama unsuru değerini taşıyor. Yalnız folkloru bir uslup, bir açıklama yolu olarak kullanmak, bir romancıyı yarı yolda bırakır. Yaşar Kemal, bu romanında daha ılımlı bir yoldan gitmiş. Bu da onun bir ölçü peşinde olduğunu gösteriyor.

Bütün bunlara karşılık, dilini yerli kaynaktan besleyişi başarılı olmuştur. Aslında roman, bir yazarlık işi olduğu halde, o eski halk hikâyecileri okulundan bir anlatıcı olarak karşımızdaydı. Bu romanı ile onu bir dereceye kadar yazarlığa dönmüş, uslubundan uzaklaşmış buldum. *"Orta direk," İnce Memed*'e bakımla daha düzenli bir kuruluşta. Bu romanda çağdaşlarından çok farklı olarak beliren başka bir değeri tarafta kişilerini saran tabiatı onlarla birlikte, iç içe, biri diğerini bütünlercesine verişidir. Bu kişilerin bütün varlıklarını, içinde yaşadıkları yakın ve uzak tabiat çevreleri iyice belirliyor. Bütün yaşama da tabiatın üzerine kurulmuş, onun şartlarına bağlı bir düzenin sonucudur. Bir sıska at, çamurdan bir kulübe, ışı ve arşı çürümüş yaşlı köylüler, her hallerile bozkırı, dağları anlatır, yaşamanın çetinliğinden, kişioğlunun çaresizliğinden haber verirler. Tabiat ve insan, sımsıkı bir örgü halinde birbirlerini bütünlüyorlar. Romanı yapan unsurlar içinde en başarılı olarak kullandığı on *"çevre — kişi"* unsurudur bence.

Orhan Hançerlioğlu: Cep romanlarından sekizincisi olan *"Bordamıza vuran deniz"* ini Varlık yayınları arasında yayınladı. Konularını seçmekte, onları kişileri ve meseleleri ile iyice tasarlayarak düzenlemekte, her romanında yeni yollar denemekte sanatçı titizliği ile hareket eden Hançerlioğlu'nun bu işe gerekli zamanı ayırabildiği iddia edilemez. Ama kendi anlayışına, ölçülerine uygun romanlarını her yıl düzenli bir gelenek halinde yayınlıyor. Hançerlioğlu, romanı, yazarın düzenleyip nizam verdiği, kendi kişilerinin, çatışmalarının, meselelerinin, toplumsal gelişlerinin dışında, sanatçının hükmü altında kurulan bir düzen olarak alıyor. Onun romanları, önceden konulan meseleleri çözümleyip, yazarının bulduğu sonuçlara çabucak varan bir kesinlikte. Toplumdan aldıklarını romanda düzenlerken, kişileri, kendi çatışmalarını değil, yazarın koyduğu düzenin yaşamasını alıp gidiyorlar. Roman, ön-

ca, gerçekleri bilinen meselelerin, sınırlı, ölçülü, çabuk tempolu atlayışlarla sonuca yürüyüşüdür. Bu anlayışı ile bizdeki gerçekçi öncülerden bir hayli ayrılmaktadır.

Bu romanında, profesörden büyük tüccara, Perşembe Pazarındaki hurdacılığa kadar çeşitli işlere dağılmış bir büyük ailenin çok yukarılardan alınmış bir panoramasını veriyor. Bu aile, yirmi yıl önce, karı - koca, bir çocuk, bir de besleme ile Antep'ten gelip İstanbul'da Süleymaniye'deki bir eski konağa yerleşmiş. Yirmi yıl içinde dört oğlan, bir kız, sonra gelinler ve torunlar, çeşitli işlere dağılmışlar. Burada Anadolu'dan gelip İstanbul'un çabuk tempolu sosyal evrim değirmenine düşmüş, hiç bir ahlâk ve eğitim düzeninde birleşmeyen, kopup savrulan bir büyük ailenin çöküşü anlatılıyor. Aynı temayı Samed Ağaoğlu *"Büyük aile"* adındaki novelinde işlemişti.

Cengiz Tuncer: Günlük gazeteler yeni edebiyatımız için en uygun kuluçka yerleri haline geldi. Bizde yazının ekmek parası getiren biricik kolu olmasaydı, istidât sahibi gençlerin yetişip toparlanmaları mümkün olmazdı. Cengiz Tuncer ilk romanı "Hacizli Toprak" (Remzi kt. 1960) ın konusunu (tam da bu yanından başlamış romana) doğum ve yetişme yeri Buldan kasabasının yerli gerçeklerinden alnuş. Yazarlık yoluna yeni girmiş bir delikanlının ilk eseri ile, kendini baba evinden koparan anılarına yönelmesi beklenirken, biyografya denemelerinin biraz daha ötelerine geçmesi, kendine güvenen, güçlü bir davranıştan haber veriyor.

Roman, harmanda ödemesine ipotekli kredilerle köylünün topraklarını hacze bağlayan eşkiya eskisi Mestan'la Karaahmetli köylülerinin çatışmalarını ele almaktadır. Mestan, ailesi ile alacaklarını derlemek için köye gider, yerleşir. Köylü ise arkadaşını ele verdiği için ona itibar etmez. Servetinin temelinde arkadaş kanı vardır. Yazar, Kesikbel - Karaahmetli köylülerinin eskidenberi sürüp gelen toprak davalarını ele almak istemiş. Ama kişisini seçerken iyice yanılmış. Mestan, bu çevrede tefecilik, haciz işleri yapama[illegible] kadar geçmişi bilinen bir adamdır. Düze inen bir eşkıya eskisi, hem de kendi köyünde, bu soy işleri yürütemez. Köylüler arasında her işin kendine göre güçlü töreleri vardır. Bu töreleri bilmeden köylü romanı kurulmaz. Aslında Mestan, bu çevrenin eskidenberi gelen hacizci kişi örneği de değildir. Romancı, konu ve meseleden önce kişisini bulacak; kişi, roman-

cıyı hiç yanıltmadan konuya da, meseleye de götürür. Üstelik kişileri, ortaya konulan çatışmanın o günkü dış görünüşü ile değil, sürüp gelen temel gerçeklere tutunarak gelişi ve evrimi içinde vermelidir.

Tahsin Yücel: 1950 den sonra gelen hikâyeciler kuşağının en başarılı isimlerinden biriydi. İlk romanı *"Mutfak çıkmazı"*, Varlık yayınları arasında çıktı. Kişisi İlyas, bu gün de yer yer, eski babalık âilesi törelerine bağlı bir doğu - Anadolu kasabasından İstanbula okumaya gelmiş. Masallarda yaşıyan yüceliğe, büyüklüğe, ölümsüz sevgiye inanan bir delikanlı. Yargıtay üyesi olacak, Divitoğulları ailesinin şanlı ocağını yeniden tüttürecek, eski günleri geri getirecekti. Oğlan, büyük şehrin bunca ayartıcı belâsı içinden bu *"kesiş"* moralile geçecektir. Ama daha başlangıçta tökezler. Fındıkçı bir üniversiteli kızla tanışır, sevişir. Oğlan işi pek ciddiye almıştır. Memleketten gelen para aydan aya azalır. Kız, onun taşralı saflığı, inanmışlığı ile oynar. Oğlansa saf sevgisi içinde şaşkın ve yıkılmıştır. Dünyanın, içinde yaşadığı şehrin kötüleri ve kötülüğü el üstünde tutan şirret kalabalığının, birdenbire farkına varmıştır. İyileri sinekler gibi ezmektedir bu kalabalık. Yazarın, nedenlerini kişisinin çıkmazına iyice bağlayamağı bir çöküntü ve sürüklenişle, İlyas, bütün çevre bağlarından kopar, yemek pişirme gibi delice bir tutkuya kapılır. Aşçılığı meslek haline getirir, amcaoğlunun elile öldürülür. Romana, uzak taşra kasabasındaki ölü evinin tasviri ile girilmektedir. Bu roman, iki büyük tema arasında sallanıyor. Gelişen şartlara ayak uyduramayan bir büyük ailenin son kişilerinin beğce davranışları, taşradan gelen delikanlıların büyük şehrin yaşama düzeni karşısında hazırlıksız çatışmaları, yıkılışları. Roman daha çok ikinci temaya yöneliyor. İntibaksız bir delikanlının sapıtışındaki nedenler, sosyal olmaktan çok kişinin ruh halinden, aldığı yanlış eğitimden, belki de kalıtımdan geliyor. Roman, kişisini mutfak çıkmazına sürükleyen çöküşü çevreye bağlayamamış. İstanbul, erkeğine analarımız kadar bağlı kızlarla dolu; yaşama şartları da çalışkan bir öğrenciyi aç bırakmayacak kadar bozuk değil. Topluma doğru taşan daha aktif bir yaşamanın ortaya çıkaracağı başka soydan çatışmalar olmayınca, İlyas'ın çıkmazını topluma bağlamak zorlaşacaktır. Ama İlyas'ın çöküşüün pekâlâ kişisel nedenlerle çözümleyebiliriz. Aslında romanın eğilimi de bu yana. Yazar, kişisini, büyük aile ile büyük şehir basıncı

arasında ezilirken anlatmak istemiş. Ama romanın bütün kuruluşu kişisel nedenlere dayanıyor. İlyas Dividoğlu, taşradaki büyük ailenin, büyük şehirdeki ezici yaşama şartlarının çok ötelerinde, kendi *"küçük dünyası"* nın biraz zorlamaya kaçan patolojik havası içinde yaşamaktadır.

Erdal Öz: 1950 den sonra gelen genç hikâyeciler kuşağının en başarılı olanlarından biri, Erdal Öz'ün, ikinci roman denemesi Varlık yayınları arasında çıkmıştı. İlkini yayınlamek fırsatını bulamamıştı sanırım.

Erdal Öz'ün dili de, roman işleyişi de, yeni olmak endişelerinden, özentili zorlamalardan uzak. Romanı, kişileri, çevreleri, içe ve dışa doğru açık - kapalı çatışmalarile biribirine kenetli bir dokuma işi gibi alan, eski okuldan romancıların işinin hakkını veren ustalığını geliştiriyor. Onda Duhamel'i, Camus'yü, kuzeyin ünlü çözümleyici - gerçekçisi Hamsun'un tekniğini hatırlatan, ama kişisi, bütün ayrıntıları ile yerli olan bir doku var. Erdal Öz'ün Yusuf Atılgan'la birlikte gerçekçi - sosyal roman akımının karşısına tek insanın kişisel meselelerini işliyen yeni bir roman yolu çıkaracaklarını umuyorum.

Hikmet Erhan Bener: İlk eseri de bir romandı. *"Acemiler"* (Seçilmiş Hikayeler y. 1952) ile edebiyatımıza yeni ve umutlu bir hava getirmişti. Yaşamada acemi, duyuşta usta, ilk gençlik çağındakilerin dengesizliklerini anlatan bir romandı. Yaşamasını ve sevmesini beceremiyen, ustalar karşısında mahzun şaşkınlıklara düşen delikanlıları anlatıyordu. Dört yıl sonra hiç ilgi çekmeyen bir eserle karşımıza çıkmıştı: *"Gordium"* (Seçilmiş hikâyeler y. 1956). *"Acemi"*lerin beceriksiz ellerle, utangaç ve sevimli, aşkı ve hayatı yoklayışlarındaki o içten sarıcı hava yok olmuş, yerini tatsız bir kişiler ve olaylar kalabalığı almıştı .Yalnızlık içinde kendi varlığını, yaşamanın kalabalık temposu arasında kendi anlamını arayışı, kişileri ile bağdaşamayan bir ağırlıkta uzayıp gidiyordu.

Üçüncü romanı *"Loş ayna"* (Varlık) da daha rahat bir anlatım yoluna girmiş, daha hareketli bir roman temposu bulmuş. Kendi kuşağının yaşaması, duyuşları gerçekten gelen bir canlılıkla romanda yer alıyor. Hareket, üstelik roman boyunca dar bir çevreye de yapışıp kalmıyor. Erhan Bener, yeni bir roman anlayışı peşinde olmaktan çok, yitirdiği ölçüyü, o sevimli kıvrak, samimi anlatışı yeniden yakalamak peşinde. Bu romanile başladığı çizgiye dönmüş sayılabilir.

HİKÂYELERE GELİNCE

Son yıllarda kâğıt, posta, baskı masraflarının artması romandan çok hikâye kitaplarının yayınlanmasını durdurdu. Dilimizin nesilleri birbirinden ayıracak ölçüde çabuk artılması, sanatçıların aşırı ölçüde soyuta, olumsuza, karanlığa doğru çekilişi okuyucuyu gitgide yerli eserlerden uzaklaştırıyor. Kafka - Sartre - Camus tutkunluğu seçkin çevrelere yayıldıkça, sanatın genç öncülerinin de çağdaş yeniliklere doğru akıp gittikleri görülüyor. Yerli edebiyatın okuyucuları, edebiyatımızı bugüne ulaştırmış bulunan geniş aydın kitlesi, yerli roman ve hikâyeden çevirilere doğru kayıyor. Kitapların maliyet fiyatlarının artmasına rağmen yayınevlerinin harıl harıl çeviri eserler yayınlamasının açık ve gerçek nedenleri bunlardır. Kitap karşısındaki engelleri kaldırmadan önce, sanatçıların edebiyatı bu ölçüde halktan koparmanın tehlikelerini kabul etmeleri, daha olumlu yollara girmeleri gerekecektir. Yerli edebiyatı basan ve yayan yayınevlerinin gelecek yıl belki de zararına kitap basmaktan vaz geçtiklerini göreceğiz.

Genç hikâyeciler birkaç yıldan beri, kitaplarını, masraflarını ceplerinden ödeyerek bastırmağa girişmişlerdi. Bu yıl içinde de durumda bir değişiklik olmamıştır. 1940 danberi küçük hikâye kitaplığımızın başlıca eserlerini veren yayınevlerinin hepsi, bugün için, bu alanı terketmiş görünüyorlar. İkinci Dünya Savaşından sonra büyük gazetelerin birbiri peşinden girıştikleri büyük sanat kampanyası, edebiyat ilâveleri, küçük hikâyenin geniş kalabalığa yayılmasına hizmet etmişti. Şimdi küçük hikâyeyi ayakta tutan, destekliyen sayıları pek sınırlı olan sanat dergileridir. Ama *"Sait Faik Hikâye Armağanı"* ile *"Dil Kurumu Armağanları"* olmasaydı, hikâyecilerin de masraflarını ödeyerek kitap bastırmaya girişeceklerini sanmıyorum. Bu iki, armağan küçük hikâyeyi daha bir süre ayakta tutacaktır.

1960 hikâye yılında ancak 10 tane hikâye kitabının yayınlandığını gördük. Yeni öncülerin kitaplarını yayınlayan *"a dergisi yayınları"* üç yeni eserle başta geliyor. Erdal Öz'ün *"Yorgunlar"* (şubat 1960) ından sonra Yusuf Atılgan'ın *"Bodur minareden öte"*si (mart 1960), Adnan Özyalçıner'ın *"Panayır"* (mart 1960) ı bu yılın önde gelen hikâyecilerini ortaya koydular. Bunlara Hayreddin Uysal'ın *"Yollar Çamur"* (Çatı 1960)

adındaki kitabı ile Aziz Nesin'in çok satılan üç kitabını eklersek *"Gözüne gözlük - Ah Biz Eşekler - Hoptrinum"* 1960 bu yılın gerçek yayın tablosunu kapatmış oluruz.

1940 yıllarından gelen üç yazar var ki, kendi kuşaklarından arkadaşları hikâyelerini geliştirip romana ulaştıkları halde, onlar, çok eskimiş anlatımları ile bugünün yayınları arasına karışıverdiler. Sabri Soran, bir zamanların oldukça umut verici bir öncüsü *"Bozacının kızı"* kitabı ile on yıl ötesinden bir anı kitabı getirmiş sayılabilir. *"Bonnardın tabloculuğu"* ise Yusuf Ahıskalı'nın hikâye alanında dördüncü eseri. Edebiyat dünyasına bu kadar uzak kalmış birisinin eski yazıları ile karşımıza çıkışı, eski edebiyat dergilerinin havasından başka neyi hatırlatır? Sonra bir de Şahap Sıtkı var. Son yıllarda birbiri peşine hikâyeler, romanlar yazıyor, kitaplar bastırıyor, tefrikalar bitiriyor. Bütün gücü ile armağanlara yöneldiği her halinden belli oluyor.

1960 hikâye yılının başlıca eserleri ve yazarları:

Yusuf Atılgan: 1960 hikâye yılının başta gelen üç isminden birisi Yusuf Atılgan'dı. *"Bodur minareden öte"*, yazarının ilk hikâye kitabı olmakla beraber, yıllar süren denemelerin olgunlaştırdığı bir dil ve teknikle karşımıza çıkıyor. İlk eseri, romanından daha eski denemelere gidiyor bu hikâyeleri. Romanındaki birbirini tutmıyan plân karışıklıkları yanında, hikâyeleri daha sağlam bir düzende kurulmuş. Büyük şehrin okumuşları arasında sağlam bir temele oturtamadığı bunalmayı kasabanın gerçekleri içinde daha rahat ve sağlam bir ölçüde verebilmiş. Okumuş, yaşama üzerinde düşüncelere varmış kasaba kızlarının evlere kapanmış koca beklerken duydukları *"bunalma"* daha sağlam gerçeklere iniyor. Kadınların kalıplaşmış töreler içinde dört duvar arasında yaşayışlarındaki çâresizlik, aylak adamın çaresizliğinden daha belirli, daha gerçek. Karşısına çıkacak bir erkeğin aralıyacağı bir kapıdan çıkacak, kocasının evine girecek, kadının en büyük şansı zından değiştirme sırasında görülecek. Karşısına çıkan hem de ne erkektir: töreleri eskimiş, yeni yaşamanın gerektirdiği moral düzenine gidememiş, içip içip narayı basan dar ve karanlık bir dünyanın küçük kişileri. Eski kuşaktan kadınların koca - erkek anlayışından, hep kadın aleyhine işleyen tahakküm mekanizması karşısında direnişe geçen kasaba kız'arını ilk önce Yusuf Atılgan karşımıza çıkarıyor. Ona göre kasaba kız-

larında okumadan gelen bir gelişme, bir tedirginlik var. Yusuf Atılgan'ın zorlamaları, yeni olma özentilerinin altında, eserine hep kendini vermeğe götüren bir eğilim var. Ama yine de güçlü bir hikâyeci. Söylenmiş olandan kaçınırken çok defa canlı olanı da öldürmeğe kadar varmasa... Onun hikâyesi hep aynı çizgiye, kişilerin içine yansımış, içine oturmuş görüntülere yöneliyor. Odasına kapanıp duvara *"yaşanmaz"* diye kara bir boya ile yazan ezilmiş insanların mazlum, hüzün dolu protestolarında ödenmemiş borçların gücünü anlatırken, küçük hikâye imkânlarının son sınırına doğru yüceliyor.

Erdal Öz: İlk hikâye kitabını o da *"Yorgunlar"* adile *"a dergisi yayınları"* arasında çıkardı. Özcan Ergüder'in Freudcu bir anlayışla çözümlediği çocuk psikolojisinin en kapalı devrelerini anlatan hikâyelerinden sonra (Maskeli Balo. 1958) onun bıraktığı yerden Erdal Öz, ergenlik çağına yakın *"bulanıklık devresi"*nin yaşantılarını veren güzel hikâyeler yazmış. Bu kitaptaki *"Çocuk"* hikâyesinde, gelişmemiş davranışlar, ifade edilmesi çetin ruh hallerini, ucu cinsiyete varan refleks mekanizmalarını çözümlüyor. *"Kara ev"* hikâyesindeki çocuğun korkusu, üslûbundaki ses uygunluklarına dayanan iç ritmi ile, *"çocuğun ilkel dili"*ne uygun bir ifade aracılığı ile ustaca verilmiş.

Adnan Özyalçıner: Bu genç öncü de ilk hikâye kitabını "a dergisi yayınları" arasında çıkarmış: *"Panayır"*. Dilde, anlatışta, gerçeğe yönelişte, onu yorumlayışta yeni aramalar peşinde olduğu anlaşılıyor. Hikâyede işçiliğin ne demek olduğunu iyi kavramış. En ince ayrıntılara kadar görüp araştırıyor. Hikâye yapısının tek ilmiğini açıkta bırakmıyor. Gerçeği verirken kişinin iç yaşamasına doğru kayışı, herşeyi gerçekle onun ötesindeki boşluk arasında değerlendirmeğe çalışması, kendi kuşağının anlayışından geliyor. Birdenbire her şey, örülüp, eklenip yürüyen her şey, kesiliyor, sipsivri, anlamsız *"tek bir şey"* yakamızdan yapışıp bir sürüklüyor. O zaman, düzende yerini bulmuş her şey birdenbire yetersiz, anlamsız, beyhudedir. Gerçeğin ötesinde bir yer var ki, belirince bizim yaşamamızda bir *"saçmalık"* görünüyor, sırıtarak karşımıza çıkıyor. Bütün kişiler orada durup hiçliklerini, yokluklarını, çâreslzliklerlni buluyorlar. Yaşamada bir yer var, bakılacak bir açı var ki, sanatçı onu arayıp buluyor; canı bahasına yırtınarak buluyor orayı. İşte tam oradan, mutlu, renkli, düzenli gibi görünen herşey *"hazin bir hiçlik"* içinde görünüyor.

Bizim alıştığımızın çok ötesinde bir sanat çabası var bu delikanlıda. Ama eserle halk arasında bir yerde duran ben, bu soy sanatın toplumdan, onun sanatçıya vereceği güçlü destekten koparacağını, bu gidişin büyük acılara, sıkıntılara ulaştıracağını söylemeliyim.



Süleyman Velioğlu

1960 DA DİL ÇALIŞMALARI

S. N. ÖZERDİM

27 Mayıs 1960 günü, Türkiyenin devrim ve demokrasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. 1950 den sonra, devleti yönetenlerin, bir ilkeye dayanmaktan çok fırsatçılıkla anlatılabilecek gerici davranışları memleketi hem politikada, hem de düşünce hayatımızda geriye doğru götürmüştür. Türk Devrimi'nin bir kolu halinde gelişmekte olan dil özleşmesi de bir yandan devlet, bir yandan devleti desteklemekte büyük yararlar gören gericiler tarafından elbette durdurulmak istenecekti. 1950 de iktidara gelen partinin yaptığı ilk iş ezanı arapçalaştırmak oldu. 1952 de, başlarında bir profesörün bulunduğu 204 milletvekili, 1945 te türkçeleştirilmiş olan Anayasa'yı yeniden eski Osmanlıca haline döndürdüler. Bu arada Türk Dil Kurumu'nun devletçe verilen ödeneği kesildi; Kurum, on yıl süre ile kendi haline bırakıldı.

Ancak; dil özleşmesi Kurum dışında da büyük bir yazar ve gençlik kütlesinin malı olmuştu. Devletin ve gericilerin yıkıcı girişmelerine karşıt Türk dili bu on yıl içinde istenilenden daha ileri bir özleşmeye vardı. Gazete dilinde ayırt edilen sadeleşme, "yaşayan dil" bahanesini de ortadan kaldırmıştı. Kimi bilim adamlarının, derslerinde ve kitaplarında Osmanlıcadan tamamiyle ayrılarak öz Türkçe terimlere yer vermeleri dil özleşmesinin bilim diline kadar yayıldığını gösterir.

27 Mayıs devrimi ile birlikte Türkçenin özleşmesine karşı olan tutum önce devletçe bırakılmış; 15 Haziran'da Başbakanlıkça yayılan bir genelge ile, Bakanlık adlarının yeniden türkçeleştirildiği bildirilerek bundan böyle Bakanlıklara 1952 de değiştirilen 1945 Anayasasındaki adlarının verildiği belirtilmişti.

Millî Birlik Komitesi'nin geçici anayasa hazırlamak üzere görevlendirdiği bilim komisyonu da Geçici Anayasa'nın bu an-

layışa göre işlenmesine özen göstermiş; Geçici Anayasa ılımlı bir öz Türkçe ile kaleme alınmıştır. "1924 Tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun". Kanun No. 1. Kabul tarihi: 12.6.1960. Yayın tarihi: 14,6,1960) İstanbul Universitesi Rektörlüğünde kurulan bir komisyonun hazırladığı ve kasım ayı içinde tamamlıyarak M.B.K. ne sunduğu Anayasa tasarısında da dilin özleşmiş bir dil olmasına özen gösterilmiştir. Türk Dil Kurumu, Anayasa Komisyonu Başkanı Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a gönderdiği bir mektupta, komisyonun bu konuda dikkatini çekmiştir. (31.5.1960)

27 Mayıstan sonra devlet radyolarında, haberlerde ve yorumlarda, program adlarında pek belli bir değişme olmuş; radyolar, öz Türkçe kullanmakta açıkça sezilen bir dikkat göstermişlerdir. Hattâ, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde radyo işleriyle görevlendirilmiş bir subay Türk Dil Kurumu'na kadar gelerek, radyo yayınlarında öz dilin yerleşmesi için gösterilen çabada Kurum'un yardımını istemiştir. 27 Mayıstan hemen sonra Radyoya, eski Radyo Gazetesi saati yerine konulan programa "Olaylar ve Yankıları" gibi güzel bir ad verildiği, "Dergiler Arasında" saatini hazırlayan yazarın, konuşmasını bitirirken: "Bitti burada söyliyeceklerim. Ak saygılar sunarım hepinize.." gibi hem öz, hem canlı bir dilde karar kılması, dil özleşmesini destekliyen yazılara programında uzun uzun yer vermesi dikkatlerden uzak kalmamıştır.

Bu genel çerçeveli açıklamadan sonra; 27 Mayıstan bu yana yapılmış olan dil çalışmalarını, iki bölümde özetliyeceğiz. Önce Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarına göz atacak, sonra da Kurum dışındaki çabalara dokunacağız.

Türk Dil Kurumu'nda

11 - 15 Temmuz 1960 günleri arasında toplanan IX. Türk Dil Kurultay'ı tam bir özgürlük havası içinde çalışmış; bu Kurultay dil devriminde yeni bir evrenin açıldığını sanki muştulamıştır. Eski Genel Yazman Agâh Sırrı Levend, Yönetim Kurulu Raporu'nda, Kurum'un on yıl içinde karşılaştığı güçlükleri anlattıktan sonra şunları söylemişti: "Bugün durum tam tersinedir. Memleketi büyük bir felâketten kurtaran Millî Birlik Komitesiyle onun iş başına çağırdığı hükümet, Atatürk'ün izindedir; devrimlerin koruyucusudur. Kurum'un dil konu-

sundaki yetkisini tanımaktadır. Millî Birlik Komitesi sözcülerinin 16 Haziran günü yaptıkları basın toplantısında gazetecilerin dille ilgili sorularına verdikleri cevapta bu noktayı açıklamaları, Dil Kurumu'nu ve dil devrimine bağlı olanları gönül ferahlığına kavuşturmuştur." (Gazeteciler, dilin sadeleşmesi düşünüldüğüne göre bu konu ile ilgili bir komite kurulup kurulmıyacağını sordukları zaman, Millî Birlik Komitesi sözcüleri şu karşılıkta bulunmuşlardır: "Dilimizin sadeleşmesi ile ilgili olarak faaliyette bulunan Türk Dil Kurumu vardır. Dil mevzuunu âlimlere bırakmak en doğru yoldur kanaatindeyiz. Bu meselede de ilimden ışık almak istiyoruz."

Böyle bir durum içinde çalışmalarını bitiren Kurultay, yeni Yönetim Kurulu'nu şu şekilde kurmuştu: Nadir Nadi Abalıoğlu, Dr. Mehmet Ali Ağakay, Oktay Akbal, Doç. Dr. Gündüz Akıncı, Ömer Asım Aksoy, M. Sunullah Arısoy, Prof. Dr. Ahmet Ateş, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Selâhattin Batu, Salâh Birsel, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Recai Cin, Ord. Prof. İlhami Cıvaoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Prof. Dr. Süheyp Derbil, Hikmet Dizdaroğlu, Baha Dürder, Bülent Ecevit, Tahir Nejat Gencan, Enver Naci Gökşen, Uluğ İğdemir, Prof. Enver Ziya Karal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Agâh Sırrı Levend, Doç. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Behçet Necatigil, Sami N. Özerdim, Prof. Dr. Samim Sinanoğlu, Doç. Dr. Hayri Sözen, Haldun Taner, Dr. Mehmet Tuğrul, Naim Tirali, Doç. Dr. Nermi Uygur, Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin.

Yeni Yönetim Kurulu, Yürütme Kurulu'nu şöyle kurmuştur: Başkan: Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, İkinci Başkan: Prof. Dr. Selâhattin Batu, Genel Yazman: Behçet Kemal Çağlar, Sözlük Kolu Başkanı: Dr. Mehmet Ali Ağakay, Gramer Kolu Başkanı: Doç. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Terim Kolu Başkanı: Agâh Sırrı Levend, Derleme - Tarama Kolu Başkanı: Ömer Asım Aksoy, Yayın Kolu Başkanı: Salâh Birsel, Sayman üye: Uluğ İğdemir. Yönetim Kurulu'nun eylül toplantısında Behçet Kemal Çağlar ile Agâh Sırrı Levend mazeret gösterdiklerinden Genel Yazmanlığa Sami N. Özerdim, Terim Kolu Başkanlığına da Hikmet Dizdaroğlu seçilmiştir.

Derleme - Tarama Kolu: 1957 de dördüncü kitabı basılmış olan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nün, kalan malzeme ile birlikte tek kitap haline getirilmesine çalışılmaktadır. 1952-1959 yıllarında halk ağzından derlenmiş sözcükler 450.000 fiş üzerinde tesbit edilmiştir; gelecek yıllar içinde Derleme Sözlüğü'-

nün birinci cildi basılacaktır. Bu defa yapılan derleme 1932 1934 derlemesinin üç katı üzerinde bir sayı göstermektedir. Bu arada: sözlü halk edebiyatının atasözleriyle deyimlerin, halk sanatı terimlerinin derlenmesine başlanmış, atasözleri ve deyimler üzerine Kol Başkanı tarafından hazırlanan bir ön yazı Yönetim Kurulu üyelerinin incelemesine sunulmuştur.

Gramer Kolu: Türkçenin bilimsel ve tarihi araştırmalara dayanan bir ana gramerinin hazırlanması yolunda ileri adımlar atılmış, kol uzmanlarının hazırladıkları Türkçenin tarihî ve bugünkü fonetiği Bilim Komisyonuna sunulmuştur. Ana gramerin meydana getirilmesi için Kurum dışındaki uzmanlardan da yararlanmak amaciyle kendilerine gramerimizin çeşitli konuları üzerinde monografiler yazdırılmış, metin taramaları yaptırılmıştır. Türk grameri üzerinde yapılmış yabancı yayınlardan önemlilerinin özetleri hazırlanmıştır. Ana gramerden ayrı bir kılavuz gramer üzerinde çalışılmaktadır. İmlâ Kılavuzu'nun 6. basımı yapılmıştır. İmlâ Kılavuzu'nun, Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileriyle birlikte hazırlanmış olan yeni tasarıya göre hazırlanması üzerine de çalışılmaktadır. Gramer Kolu, Üniversitelerimizin ilgili bölümleriyle işbirliği yapmayı da kararlaştırmıştır. Türk grameri üzerinde yabancılar tarafından hazırlanmış olan eserlerin önemlilerinin Türkçeye çevrilmesi; Türkçemizle ve yabancı dillerde yazılmış, gramerimizle ilgili yazıların fişlenerek kataloğunun hazırlanma işine de girişilmiştir.

Sözlük Kolu: Türkçe Sözlük'ün 1959 da genişletilmiş üçüncü basımı yapılmıştır. Dördüncü basımın hazırlanmasından önce İstanbul'da ve Ankara'da iki komisyon kurularak yeni basımda dikkate alınacak ilkelerin saptanması istenmiştir.

Bu yıl içinde Sade Türkçe Kılavuzu'nun ikinci basımı yapılmıştır. Fransızca-Türkçe Sözlük baskıya verilmiştir. Almanca-Türkçe, İngilizce-Türkçe sözlükler, bir öğrenci sözlüğü hazırlanmaktadır. Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe sözlüklerin hazırlanması da kararlaştırılmıştır.

Terim Kolu: 1941 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın bastırdığı "Türkçe Terimler Cep Kılavuzu", yüzde yüz ölçüsünde genişletilmiş, bunlara tanım terimleri de eklenerek basıma hazır bir duruma getirilmesi için çalışılmıştır. Felsefe terimleri felsefe profesörlerine hazırlattırılmış ve incelemeye sunulmuştur. Ayrıca, Zooloji terimleri de hazırlanmaktadır. Coğrafya terimlerinin hazırlanması daha ileri bir safhadadır. T.M.M.O.B.

nin hazırlayıp örnek baskısını yaptırdığı Teknik Terimler Sözlüğünde Terim Kolu'nun yardımı olmuştur. Gramer terimleri tiyatro ve sinema terimleri, hukuk terimleri, spor terimleri, din terimleri hazırlanması için ilgililer görevlendirilmiş; orta öğretim ve yüksek öğretim terimlerinin yeniden gözden geçirilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı temsilcilerinin de katıldığı bir komisyon kurulmuştur.

Yayın Kolu: Türk Dili dergisi 10. cildinden başlıyarak yeni bir biçime konulmuş, Türk dilinin yazın yolu ile işlenmesine daha elverişli bir tutum verilmiştir. "Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten"in 1960 sayısı yayınlanmış, 1961 sayısı için hazırlıklara başlanmıştır. "VIII. Türk Dil Kurultayı'nda okunan bilimsel bildiriler" de bastırılmıştır. Nemeth Armağanının yazıları tamamlanmış; gelecek yıllar içinde bir Atatürk Armağanı çıkarılması kararlaştırılmıştır. (Agâh Sırrı Levend'in "Türk dilinde gelişme ve Sadeleşme Evreleri" adlı eserinin genişletilmiş ikinci basını da bu yıl çıkmıştır.)

Bu yıl Türk Dil Kurumu sanat ve bilim ödüllerinde armağan alan sanat ve bilim eserleri: Hikâyede: "İshak" adlı eseriyle Onat Kutlar; Tiyatro'da "Tanrılar ve insanlar" adlı eseriyle Orhan Asena; çeviride: Philippe Soupault'dan "Şarlo" adlı çevirisiyle Teoman Aktürel; bilim dalında "Batıda tolerans fikrinin gelişmesi" adlı eseriyle Doç. Dr. Hüseyin Batuhan.. Şiir, roman, deneme-gezi türlerinde ödüle hak kazanan eser görülememiştir.

Kurum dışında:

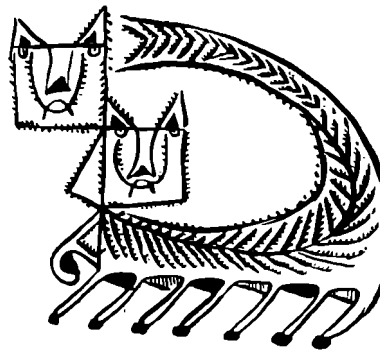
Dil özleşmesi sanat ve bilim alanlarında, yeni kuşakların benimsedikleri öz malları olarak, büyük bir ölçüde yürümektedir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca ile arkadaşlarının şubat 1960 tan beri yayınladıkları aylık "Türkçe" dergisi, Türk dilinin özleşmesini, gelişmesini amaç edinen bir özel yayın aracı olarak devam etmektedir.

Birkaçı bir yana bırakılırsa -1908 den sonra, ileri bir anlayışla kurulmuş olan Türk Ocakları'nın yayın aracı "Türk Yurdu", ne yazık ki bugün gerici tutumların sığındığı bir dergi olarak başta gelmektedir- hemen bütün sanat ve düşünce dergilerinde arı, canlı bir dil işlenmektedir. Edebiyat, sanat ve bilim eserlerinde de bu ileri dil egemendir.

Üniversitelerimizin edebiyat ve dil ile ilgili yayın organlarında dilimiz üzerine bilimsel araştırmalar yapılmakta, gazetelerde dil özleşmesi üzerinde -olumlu, olumsuz- tartışmalara girişilmektedir. Türk Dil Kurumu'nun (Türk Tarih Kurumu ile birlikte) bir Atatürk Akademisi halinde birleştirilmesi yolunda, 27 Mayıs'tan sonra yapılan yayınlar da burada hatırlanmalıdır.

Türk dili üzerinde küçük broşürler halinde yayınlar yapıldığı da görülmüştür (A. C. Emre gibi).



Bedri Rahmi



Necati İtez

1960 DA RESİM VE HEYKEL

Zahir GÜVEMLİ

Arkada bıraktığımız seneye bakınca, hem birşeyler yapıldığını, hem de bir arpa boyu yol alındığını düşünüyoruz. Geçen yılın, geçmiş olan yıllardan farkı acaba nedir? Bu kıyaslamaya girişmeden önce, 1960 yılını, plâstik sanatlarımız bakımından kısaca gözden geçirelim.

Önce, burada vereceğimiz bilginin daha ziyade İstanbul'la ilgili olduğunu açıklamak zorundayız. Değerce fazla ileri olmasa bile, Ankara'nın az çok faaliyet gösterdiğini, hattâ resim satışı noktasından, İstanbul'u geride bırakmak üzere olduğunu ileri sürenler pek de haksız değiller. İzmir, Adana gibi merkezlerde de galeriler, sergi yerleri açılıyor; çalışmalar görülüyor Ne var ki, bizde teşkilât yokluğu, bu gibi çalışmaları yakından bilmemize pek imkân bırakmıyor. Şöyle anlatayım: şahsen ben, meselâ Nevyork'ta, ya da Paris'te resimle ilgili olayları, Adana'dakinden çok daha rahat takip edebiliyorum. Brezilya'da çıkan aylık "Modulo" mimarlık dergisi hiç şaşmadan elime geliyor. Ama İzmir'de bir sergi açılırsa, bunu bilmemiz ya herhangi bir gazete muhabirinin insafına, ya da tesadüfe kalmıştır. Hiçbir meslek teşekkülü, bize serginin davetiyesini göndermez. Başka memleketlerde mensup olduğumuz birlikler eliyle haber alma kolaylığı vardır da, kendi yurdumuzda yoktur. Binde bir, sanatçının kendisi, o da yazılsın, yayınlansın. bildirilsin diye, bize, meselâ Mersinde açtığı serginin davetiyesini yollar. Çünkü hâlâ bir davetiye yollamayı, ille o sergiye katılmak için çağırma sanırız. Bunun bir arşiv meselesi olacağı aklımızdan bile geçmez. İşte bu sebeplerden dolayı, size vereceğimiz bilgi, noksan kalmağa mahkûmdur. Ya da, çoğunlukla, İstanbul'a aittir. Gerçi bu bile yeter. Bilindiği gibi, İstanbul, böyle çalışmaların hâlâ merkezi, başlıca kaynağı oluyor. Membu şehre bakmak yetebiliyor.

İstanbul'da, 1960 yılı içinde, aşağı yukarı elli kadar resim, seramik, fotoğraf, dekoratif eşya sergisi açıldı. Bu sergilere yüzlerce sanatçı veya amatör katıldı. Tahminle 13 yer, galeri gibi kullanıldı. Bunlar sırasiyle Şehir Galerisi, Amerikan Haberler Merkezi, Fransız Konsolosluğu, Teknik Üniversite, Türk-Alman Kültür Derneği Galerisi, Güzel Sanatlar Akademisi, Olgunlaşma Enstitüsü galerisi, Filârmoni Derneği, Robert Kolej, Galatasaray Lisesi'nin giriş yeri, Kalamış'ta Eyüboğulları'nın atölyeleri, Kadıköy'de bir kitapçı ve Büyükada'da Anadolu Kulübü gibi yerlerdi. 1960 yılı, sergicilik tekniği bakımından iki yarı yıla ayrıldığına göre Eylül-Aralık devresinde bunlardan Alman Galeri'siyle Amerikan Haberler Merkezi salonlarını hiçbir sergiye açık tutmadılar.

Şüphesiz, plâstik sanatlarla ilgili çalışmalarımız, sadece sergiler açmaya bağlı kalmadı. Bunun dışında konferanslar, toplantılar, cemiyet ve kongreler, dış memleketlerdeki faaliyet, dışarıda çalışan veya incelemelere giden sanatçılar, bunlardan geri dönenler, kitap yayını, hattâ ölümler gibi, konumuzu ilgilendiren değişik noktalar var. Bu bakımdan, 1960 yılının, plâstik sanatlarla ilgili bilânçosunu yaparken, ister istemez bu kısa bilânçoyu bir bölmek zorunda kalacağız.

İstanbul'da, en bellibaşlılarını saymak şartiyle, elli kadar sergi açıldığını söylemiştik. Bunlar konularına göre resim, resim ve heykel, seramik, fotoğraf, dekoratif eşya, karikatür sergileri olarak çeşitleniyor.

Resim sergileri içinde dişe dokunur derecede önemli olanlar bir kaçı geçmiyordu. Bu, sayıca ne kadar bollaşırsa bollaşsın, sanat değeri bakımından resimlerimizin yüksek bir olgunluk seviyesine ulaşmadığını göstermeğe yetecek bir örnektir. Sergi açanların çoğunu ya Akademi'yi yeni bitirmiş genç ler, ya amatörler, ya da kişiliğini bulamamış ressamlar teşkil ediyordu. Eserlerin büyük bir çoğunlukla soyut olduğunu eklemeliyiz. Biz, yıllardanberi resim sanatının yayılması, sevilmesi, benimsenmesi, resim zevkinin gelişmesi için bol bol sergi açılması tarafını tuttuk. Bunda fayda olduğuna inandık. Ancak, sergi açmış olmak için sergi açmak, istenenin tam tersine tesir yapıyor. Herkes sanıyor ki, soyut resim kolaydır. Bir türlü kabul ettirilemiyen şey, doğru dürüst resim yapamıyanın soyut eserde başarı gösteremiyeceğidir. Yine yanlış tutulan bir yol da şuydu: sanılıyordu ki, soyut resmin iyisini

kötüsünden ayırmak zordur. Herhangi bir resmin iyisini kötüsünden ayıracak olgunluğa erişmiş bir göz için bundan daha kolay ne tasarlanabilir? Asıl iş, bir eser yaratmaktadır. Ortada görünmiyen, ya da pek seyrek rastlanan mesut netice, bundan ibaretti...

1960 yılı, evvelki yıldan devralınan bir sergiyle girmişti: Şehir Galerisi'nde merhum Hoca Ali Rıza Bey'in desen ve suluboyalarından kızının meydana getirdiği bir sergiyle... Kendi tarzının hemen biricik ustası olan Ali Rıza Bey'in sergisi epey yankı yaptı. Şehir Galerisi'nde, ondan sonra açılan sergileri şöyle sıralıyabiliriz: Ömer Yüksel, İhsan Cemal Karaburçak, Nevzat Akoral, Ahmet Uzelli, Ferruh Başağa, Türk Ressamlar Derneği. Müzdan Arel, "D" Grupu, Hin Çocuk resimleri, Tülây Tura, İldeniz Kurtulan, Adnan Tûrâni... Bunlar içinde "D" Grupunun sergisi, birkaç bakımdan önemliydi. Bir kere, uzun yıllardanberi bir araya gelmeyen, daha doğrusu çoğu Akademi'de bir arada öğretim yaptıkları halde birlikte sergi açmayan sanatçıları yanyana görmek mümkün oldu. Sonra, yılın hemen biricik heykel sergisi, "D" Grupunun eserleri arasında görülen heykellerdi. Nihayet bu sergi, içlerinden bazı ressamların "Nurullah Berk, Bedri Rahmi, Zeki Faik) zamanla kendi çığırlarında nasıl geliştiklerini, bazılarının (Halil Dikmen) nasıl soyut sanata yöneldiğini açığa vuruyordu.

Amerikan Haberler Merkezinde açılan tek ilgi çekici resim sergisi, Amerikan Grafik sanatları sergisi oldu. Büyük bir dikkatle seçilmiş resimler, çağdaş Amerikan sanatının en yaşlısından en gencine kadar, birçok ünlü ustasını bize tanıtıyordu. İçlerinde Mary Cassatt, Eugene Higgins, Windlow Homer, Katz, John S. Sargent gibi sanatlarında klâsik olmuş şöhretlerin yanıbaşında Robert Birmelin, George Lokwood, Ronald Stein gibi yirmibeş otuz yaşlarında gençler de bulunuyordu. Lamar Dodd, Dong Kingman gibi daha önceki yıllarda İstanbul'a gelmiş ressamların eserlerini görmek ayrı bir zevk olmuştu. Bu eserlerde desen bilgisi, ustalık yanında yaratıcılık ve büyük üstadların üslûbunu sindirmiş olmak değerleri göze çarpıyordu. Amerikan Haberler Merkezi'nde bundan başka sergiler de açıldı: Galatasaray Lisesi öğretmenleri, Zeytûne Cabbar bu aradadır.

Güzel Sanatlar Akademisi'nde yılın en önemli sergisi 21. Devlet Resim ve Heykel Sergisi oldu. Nisan ayında Ankara'da açılmış bulunan bu kalabalık sergi ilk defa İstanbul'da tekrar-

landı. Ama gayet kötü sergileme şartları içinde... Ağustos ayı içinde açık tutulan bu sergiyi binlerce İstanbullu gezdi. 134 ressam, 7 heykelci katılmıştı. 310 tablo ve 12 heykel vardı. 48 ressam birer eserle katılmıştı. Buna karşılık altı, yedi, hattâ dokuz eseri olanlar vardı. İçlerinde yaşlı ustalar gibi henüz eline fırça almış amatörler de bunuyordu. Sergide birinci mükâfat Cemal Tollu'nun "Hasat" isimli tablosuna verilmişti. Bir özelliği de, Guggenheim Milli resim armağanını kazanan Zeki Faik İzer'in tablosuydu. Güzel Sanatlar Akademisi'nde bundan başka Alman Grafik resimler sergisi de açıldı .

Türk Alman Kültür Derneği'nin galerisinde Nuri İyem, Azra İnal şahsi birer sergi açtılar. İkisi de, ayrı noktalardan, başarılı görülüyordu. Bu Galeri, geçen yıla "Yazın getirdikleri" adlı ortaklaşa bir sergiyle girmişti .Kehnemûi ve arkadaşları da, Şehir Galerisi'ndeki sıralarını kaçırınca, "Soyutçu Yedi'ler' adiyle, resimlerini burada sergilediler.

Fransız Konsolosluğu salonunda İbrahim Safi'nin manzaralariyle başlayan 1960 yılı, Üniversite kliniklerine bağlı Akıl Hastalarının resimlerinden meydana getirilmiş hayret verici sergiyle yılın hâdisesi oldu. Gerçekten de, bir iyileştirme usulü olarak değil, daha ziyade teşhise yardımcı olarak, resmin akıl hastalıklarındaki payı, büyük ölçüdeki payı, bu sergide açıkca belliydi.

Yılın öbür resim sergilerinden başlıcaları şunlar oldu: Teknik Üniversite'de Kadın Sanatçıları sergisi, Olgunlaşma Enstitüsünde Ahmet Uzelli'nin resimleri, Büyükada'da Ada Ressamları sergisi, Kalamış'taki atölyelerinde Bedri ve Eren Eyüboğulları'nın mozaik ve resim sergileri, Aliye Berger'in Amerikan Koleji'nde, Şeref Akdik ve arkadaşlarının Kadıköy'de bir kitapçı dükkânında, Orhan Tamer'in 28 Nisan, 27 Mayıs olaylarını temsil eden tek bir kompozisyondan ibaret Galatasaray Lisesi'nin giriş yerinde açtıkları sergiler..

Bunların yanında birtakım seramik, mozaik ve dekoratif eşya sergileri gördük. Şehir Galerisi'nde Günseli Aru seramik kaideli abajurlarını, Nadide Uluant süsleme motifleriyle dekoratif işlerini, Ayfer ve Sâbit Karamani herşeylerini kendilerinin hazırladıkları seramik işlerini sergilediler. Şehir Galerisi'nin Spor ve Sergi Sarayı'na giden yoldaki yazlık kısmında Yapı ve Kredi Bankası tezgâhlarında dokunan halı, kilim sergisi gerçekten dikkate değer bir teşebbüs oldu. Fransız Konsolosluğu salonunda, kadınların kurduğu "Rekreasyon kültü-

rel kalkınma Derneği" nin (Kısacası ve Türkçesi boş vakitleri değerlendirme derneği) çeşitli dekoratif eşya sergisi, Lerzan Bengisu'nun Filârmoni Derneği'nde tertiplediği ağaç işleri sergisi, Cevdet Altuğ'un Amerikan kolejindeki seramikle resim sergisi bunlardandır.

Fotoğraf çalışmalarına gelince... Bunlar içinde en önemlileri Aziz Albekin Alman Kültür Galerisi'ndeki "Fotoğrafla Anadolu" sergisi, Amatör Fotoğrafçılar Derneği'nin Amerikan Haberler Merkezi'nde açtıkları yıllık sergi, nihayet Şehir Galerisi'nde 28 Nisan, 27 Mayıs olaylarını canları pahasına tesbit etmiş sekiz gazete fotoğrafçısının "8 Objektif" adını verdikleri sergidir. Bir sergiye katılan gazete fotoğrafçılarının isimleri şunlardı:

Müeddep Erkmen, Muammer Teoman, Abidin Behpur (üçü de Yeni Sabah'tan), Osman Özcan (Dünya'dan), Ilhan Demirel ve Rüçhan Ünver (Milliyet'ten), Kâmil Yaman (Cumhuriyet'ten) ve Burhan Altaş (Akşam'dan). Bu sergi, İstanbul'un çeşitli salonlarında ve bazı Anadolu şehirlerinde tekrarlanmış, daha sonra başka resimlerle birleştirilip çoğaltılarak şehrin birçok yerlerindeki vitrinlere asılmıştır. Amerikan Haberler Merkezi'nde Hayat Dergisi'nin fotoğraf yarışmasında kazananların eserleriyle Metin Şencan ve Hidayet Konak'ın "Fotoğrafla İstanbul" sergileri de açılmıştı...

Şehir Galerisi'nde Sinan Bıçakçıoğlu, Güngör Kabakçıoğlu ve Yurdagün Göker de ayrı zamanlarda karikatür ve desen sergileri açtılar.

Değerli seramikçimiz Sadi Diren, yine bu yıl içinde Milâno'daki Totti galerisinde ve Frankfurtta iki ayrı sergi açarak büyük takdir kazandı. Yedi yıldanberi Almanya'da çalışan bu genç sanatçımız, gerçekten de memleketin yüzünü ağarttı.

Plâstik sanatlar alanındaki yıllık bilânçoyu tamamlamak için daha dokunmak gereken noktalar var. Onları da, zaman sırasına göre tesbit etmek istiyoruz:

İlkin, büyük bir kaybımız oldu. 22 Mayıs Pazar günü sabahı, devrinin en tanınmış ustası olan ressam İbrahim Çallı'yı kaybettik. (Bak: Çallı'nın ardından — Varlık, sayı: 528, 15 Haziran 1960). Öldüğü zaman 78 yaşını sürüyordu. 1914'te Fransa'dan döndü döneli tazeliğinden birşey kaybetmeksizin hiç durmadan resim yapmış, Akademi'de hocalık etmiş, talebesine hiçbir zaman kendi damgasını vurmayı aklından geçirmemiş, ama onlardaki kişiliği açığa çıkarmaya uğraşmış bir gerçek

ustaydı. Ustalığı sade resimden anlayanlar için değil, herkes için boyun eğilecek derecedeydi. Resimlerinden anlamayanlar, nüktelerinden tad alarak hakkında iyi bir hükme varıyorlardı. Çallı, başlı-başına bir devirdi. Ömrünün biricik talihsizliği, 27 Mayıs kurtuluşuna beş gün kala gözlerini dünyaya yummasındaydı.

Yılın Temmuz başlarında (5 Temmuz), Varşova'da Milletlerarası Sanat Tenkitçileri Birliği toplandı. Türkiye de, üye olduğu için, bu toplantıya katıldı. Lâkin bizim Sanat Tenkitçileri Cemiyetimiz, merkezini Ankara'ya taşıdı taşıyalı, üyeleri arasındaki bağlantıyı biraz kaybettiğinden, AİCA toplantısı hakkında fazla bilgi edinemedik. Tâ ki, genel merkez, asli üyelerine zabıtları ve karar suretlerini gönderinceye kadar... Yılın, bizim hesabımıza ikinci güzel olayı, ressam Zeki Faik İzer'in Guggenheim mükâfatını kazanmış olmasıydı. Amerika'da büyük bir tesis olan Guggenheim Foundation, 1956 danberi iki yılda bir verilmek üzere plâstik sanatlarla ilgili bir mükâfat koymuştur. Statüye göre bu mükâfata aday olmak isteyen ressamın memleketinde Sanat Tenkitçileri Birliği, Plâstik Sanatlar Birliği ve Müzeler Birliği gibi üç meslek teşekkülünün bulunması şarttır. Biz, bu şartların üçünü ancak bu yıl bir araya getirebildiğimizden, bu derneklerin temsilcilerinden meydana gelen jüri, adayı tesbit etti. Jürinin nizamnâme gereğince, başkanı, Plâstik Sanatlar Derneği'nin başkanıdır. Jüri'nin hükmü genel merkezce aynen kabul edilir ve adaya, Guggenheim'in her üye memleket için koymuş olduğu mahalli mükâfat olan 1000 dolar verilir. Bu bin dolarlık mahalli mükâfatı kazanan tablo, tabii olarak 10.000 dolarlık Dünya Resim mükâfatını da kazanır. 1956 da İngiliz ressamı Ben Nicholson, 1958 de Joan Miro, dünya mükâfatını kazanmışlardı. 1960 yılında, Zeki Faik İzer, milli mükâfata lâyık görüldü ise de, Dünya Resim mükâfatını alamadı. Ressamın söz konusu ettiğimiz tablosu "Sultan Ahmet Camii'nin pencereleri" adındadır ve nonfigüratif'tir. Kendi anlattığına göre, ressam, camiin içine girdiği zaman aldığı tesirle bu resmi önce gerçeğe bağlı kalarak yapmış, sonra saflaştıra saflaştıra, arındıra arındıra tamamiyle soyut bir hale getirmiştir.

Yine 1960 yılının Temmuz ayında, İstanbul'da bir Seramikçiler Derneği kuruldu. Derneğin gayesi seramik sanatını yaymak ve sevdirmekti. Amatörlere atölye ve çalışma imkânları sağlamaktı. Netekim Galatada Mumhane caddesine sapan bir

sokakta uygun bir yer açıldı. Maltepe seramik fabrikalarına kadar gitmeden burada da eser vermek imkânları sağlandı. Derneğin kurucusu ve koruyucusu, ilâç ve seramik fabrikaları sahibi Nejat Eczacıbaşı'ydı.

Nihayet, yılın en önemli teşebbüsü, Güzel Sanatlar Vekâleti'nin kurulmasiyle ilgiliydi. Gerçi bu vekâlet kurulmadı. Ama Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü halinden çıkarılarak sade plâstik sanatları değil, edebiyat, tiyatro ve müzik de dahil, tekmil güzel sanat çalışmalarını teşkilâtlandıracak, koruyacak ve geliştirecek bir bakanlık şekline getirilmesi için gerekli incelemelere girişildi.

Yine bu yılın Eylül ayında, İtalyan hükümetinin bir yıllık bursiyle Roma'da sanat tarihi okuyan ressam Sevim Erdem, yurda döndü. Öte yandan, ressam Aloş, dört yıl kalmak üzere Paris'e, heykeltraş ve seramikçi Cevdet Bilgin, Sümerbank hesabına fayans işlerinde çalışmak üzere altı ay için Çekoslovakya'ya gittiler.

Yılın sanat konusundaki yayınlarına gelince... Makale ve tenkit çerçevesi dışında, topu topu üç eser yayınlandı. Ya da görebildiklerimiz bunlardan ibaret kaldı. Biri, ressam Malik Aksel'in yazdığı ve Edebiyat fakültesince yayınlanmış "Anadolu Halk resimleri" dir. Yazar, bu kitapta, halk resimlerini daha ziyade halk hikâyelerindeki resimlemelerde ve tülbent, yazma gibi eşyada tesbite çalışmıştır.

İkinci kitap, Gazi Eğitim Enstitüsünce yayınlanan, ayni yerde resim öğretmeni Adnan Turâni'nin hazırladığı "Modern Resim Sanatının Gerçek Cephesi" adlı kitaptır. Çetrefil bir dille yazılmış olmakla beraber, içinde, günün büyük ressamlarını tanıtan yazılar var.

Üçüncü eser ise, tarafımızdan hazırlanarak Varlık Yayınlarının faydalı kitaplar serisinde basılmış "Sanat Tarihi"dir.

İşte bu yılın çalışmaları, hemen hemen bunlardan ibaret... Bunları yakından görmüş biri için, plâstik sanatlar alanında, her bakımdan yapılacak pek çok işimiz olduğuna hükmetmemek kabil değil. Ne diyelim? İnşallah, hayırlısiyle 1961 de daha verimli hale geliriz.

1960 YILINDA MUSİKİ HAREKETLERİ

İlhan K. MİMAROĞLU

1960'ın ilk çeyreğinde herşey, bilindiği, alışıldığı gibi sürdü gitti .Dünyanın en saçma-sapan idaresinden durumları değiştirecek bir eylem beklenemezdi. Devrimle birlikte umutlu bir bekleme başladı. Yılın sonunda, herşeyin zamanla "olması gereken" e yaklaşabileceğini gösteren ufak tefek belirtilerle, bu umutlu bekleme süregelmekteydi.

"Olması gereken" nedir? Türkiye, dünyanın bütün ülkeleri arasında, musiki alanında, hükümet yardımına en çok muhtaç ülkedir. Musikimizin batıdaki anlama göre gelişmesi bir kere kabul edilmiştir. Bu durumda, başarılarımız üzerinde verilecek yargılar bakımından da, batı ülkeleriyle aynı yüzeye yerleşmiş bulunuyoruz. Oysa' yüzyıllar boyunca batı musikisinin gelişme hareketleriyle uzaktan yakından ilgilenmemiş bulunan yurdumuzda, batıya ayak uydurmak, başarı çabalarında batıyla yarışabilecek duruma girmek, hükûmetin, bu alanın her kesiminde en güçlü, en kararlı yardımlarına bakar. Bilinmektedir ki Batıya ayak uydurma çabalarımız, Cumhuriyetle değil, Tanzimatla başlar. Gene bilinmektedir ki, Atatürk çağında hükûmetin bu alanda gösterdiği yöntemli çalışmalar dışında, Tanzimattan bu yana hükümetlerin Türkiyede sanat musikisinin ilerlemesine gösterdikleri yardım, ancak "gülünç" kelimesiyle anlatılabilir. Demokrat Parti yıllarında herşey daha da gülünç oldu. Bir musikişinasımızın acı bir alaycılıkla belirttiği gibi "bizde hükümet üyeleri, sanatla değil, sanatçıyla ilgilenmişlerdir". Bu ilginin ne türlü bir ilgi olduğunun örneği, bu yazı hazırlandığı sıralarda Yassıada'daki duruşmalardan birinde verilmekteydi.

Hükûmetten beklenen, Türkiyede musiki eğitimine, musiki anlayışının yayılmasına, musiki yaratıcılığına ve musiki icra-

cılığına, usçu ve yöntemli bir yakınlaşışla, destek olmasıdır. Devlet bütçesinde bu işe ayrılan paralar, yeter olmamakla birlikte, bugüne kadar varılan sonuçların kat kat iyisini sağlıyacak kadardır. Eldeki parayla daha ileri durumlara ulaşılamamış olmasının sebebi, doğrudan doğruya, uygulama durumundaki kişilerin hem yetiden, hem de iyi niyetten uzak oluşlarıdır. Bu yüzden, 1960 yılı boyunca da, şurada burada görünen bireysel kıpırdanmaların dışında, Türkiyede musiki hayatı yerinde saymış durmuştur.

Bu durgunluktan en çok zarar gören, musiki sanatının çeşitli dallarında çalışanlar arasında "sanatçı" tanımına tam anlamıyla hak kazanmış tek kişi olan, bestecidir. Geçen yıl boyunca Türk bestecisinin karşılaştığı sorunları çözme yolunda en ufak bir gelişme olmamış, bestecinin başlıca derdi olan eser icra ettirme güçlüğünü gidermek için olumlu hiç birşey yapılmamıştır. Devlet Operası, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, İstanbul Şehir Orkestrası gibi "ulusal" kurumlar, çağdaş Türk besteciliğini destekleme ödevlerini gene yerine getirmemişler, çağdaş musikinin tümüne olduğu gibi Türk musikisine de ilgisiz kalmışlardır. Bu durumda bestecilerimiz. her zamanki gibi, beceriklerince ve işbilirliklerince, dış piyasalarda saha aramıya devam etmişlerdir. Ne var ki, dünyanın musiki çevreleri, çoğunlukla, Türkiyede batı anlamında musiki yazan bestecilerin bulunduğundan bile habersiz olduğu için, Türkiyenin de gerek içerde ve gerek dışardakl tanıtma teşekkülleri (özellikle Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, Basın Ataşelikleri ve Haber Büroları) bu yolda üstlerine düşen ödevin farkında bile olmadıklarından, Türk bestecisinin dış piyasalarda alan arama çabaları iğne ile kuyu kazmaktan farksız kalmaktadır.

Türk bestecisinin çile doldurmuşuna uygun bir örnek, Bülent Arel'in durumudur. Arel, kazandığı bir Rockefeller bursu ile geçen yıl Nevyork'a gitmiş ve orada Columbia Üniversitesinin elektronik lâboratuarında elektronik musiki besteciliği üzerinde çalışmıya başlamıştır. Bu ara, üniversitece ısmarlanan "Haydn'a Saygı" senfonisi (elektronik musiki değil, geleneksel çalgı musikisi) Howard Shanet yönetiminde Columbia Üniversitesi orkestrasınca Nevyork ve Boston'da çalınmış, ilgi ve övgü kazanmıştır. Elektronik musiki alanında, Edgar Varèse ve Vladimir Usaçevski gibi manyetik şerit musikisinin kalburüstü yaratıcılarından ikisinin yeni eserlerinin hazırlanmasına

yardım eden Arel, kendi musikisi üzerinde de çalışmalarını devam ettirmiş, ilk elektronik eserini tamamlamış ve yıl sonuna doğru ikincisine başlamıştır. Amerikadaki bir yılının sonunda Rockefeller in bursunu Columbia Üniversitesi devralmış ve bestecinin New York'ta bir yıl daha kalması ve üniversite lâboratuarındaki çalışmalarına devam etmesi sağlanmıştır. Bu burs da sona erdiği ve Arel Türkiyeye döndüğü zaman ne olacaktır? Elektronik musiki eserleri vermek için gerekli araçları nerede bulacaktır? Avrupada devlet, Amerikada da bilim kurumları elektronik musiki üzerinde çalışmak istiyen bestecilere bu imkânı vermekte, bütçelerinde elektronik lâboratuarlarının kurulması ve beslenmesi için gerekli ödenekleri ayırmaktadırlar. Avrupada elektronik musiki çalışmaları genel olarak Devlet radyolarında bu işe ayrılmış stüdyolarda yapılmaktadır. Bizde radyo, kendi günlük yayınlarını sürdürebilecek uygun araçlardan yoksun bulunduğuna, Devletin musiki kurumları bugüne kadar geleneksel çalgı musikisinde bile Türk bestecisine karşı olan ödev ve sorumlarını yerine getirmemiş olduklarına göre, elektronik musiki gibi anlamı henüz "resmî" kültür yönetimcilerimizce bile tanınmıyan bir alanda Türk bestecisinin kolaylık bulacağını sanmak safdillik olur. Arel yurda döndüğünde bunca çalışması ve edindiği görgü boşa gitmiş olacağı gibi, elektronik besteciliği yapmak istiyen öbür Türk yaratıcıları da isteklerini gerçekleştirme başarısını gösteremiyecekler, umutlarını yitireceklerdir.

Olgun bir sanat musikisi anlayışının yayılmasına karşı gösterilen ilgisizliğin en acı örneği, bu alanda üç yıl boyunca başarılı çalışmalar göstermiş olan Üniversiteliler Müzik Derneği'nin geçen yıl, bu ilgisizliğin doğurduğu parasızlık yüzünden kapanma zorunda kalışıdır. Dernek, geçen yıl yapılmamış olan ve başka bir kurum işi ele almazsa bir daha da yapılmıyacağı anlaşılan, kısa ömürlü Ankara Müzik Festivali'nin kurucusuydu. 1957'den bu yana üç yıl üstüste tekrarlanan bu şenliğin amacı, çağdaş besteciliği, özellikle Türk besteciliğini ön yüzeye almak, Türk eserlerinin icrasına fırsat sağlamak, hem de "Türk Bestecileri Forumu" adı verilen tartışmalı konserlerde besteciyle dinleyiciyi karşı karşıya getirip dinleyicinin bu yolla musiki sorunları üzerinde daha gelişmiş bir bilince varmasını sağlamaktı. Giderlerini bir yandan Devletin, bir yandan da bankaların para yardımlarıyla karşılamıya çalışan bu girişken dernek, üç yıl boyunca karşılaştığı kırıcı ilgisizlik yüzün-

den sonuçta dağılmak zorunda kalmıştır. Oysa, Devletin sanatlara yardım gereğinin nedenlerinden habersiz bulunan "resmi" kültür yöneticilerimiz hiç olmazsa, Ankara Müzik Festivallerine halkın gösterdiği yakınlığı görüp bu ilgiyi duymak ve istenen yardımı sağlamak zorundaydılar. Ödevleri neydi ki?

Yurdun sanat kültürüne karşı olan sorumunun bilincine varmamış kurumlarımız arasında senfoni orkestralarımızın yeri baş köşededir. Bu konuda henüz, emekleme çağında bulunan İzmir Senfoni Orkestrasını suçlandıramayız. Fakat öbür iki orkestra, başkentin ve İstanbulun senfoni orkestraları, hele Ankara'nın Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, bu sorumu karşılama yolundaki yeterliksizliklerine hiçbir özür gösteremezler. İki orkestranın üyeleri de, yalnız çağdaş musikiye değil, yalnız Türk bestecilerinin eserlerine değil, hangi çağdan olursa olsun, kendileri için yeni olan her esere düşmandırlar. Çünkü yeni bir eser, çaba gerektirecektir, çalışma gerektirecektir, karşılarına yenilmesi gereken güçlükler çıkaracaktır. Ne var ki bir orkestranın ne çalacağını üyeleri değil, şefi bilir. Bu bakıma asıl sorum şeflere yüklenmelidir ama, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası gibi ulusal bir kurumun çalışmalarındaki aşırı aksaklıkların sorumlusunu aramıya kalktığımızda şaşkınlıkla görürüz ki bu orkestranın şefi yoktur. Bu kere, bu durumun sorumlusu aranmıya kalkıldığında da görülür ki suçlu, orkestraya şef atama ödevi kendisine verilmiş olan Millî Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Umum Müdürüdür. Orkestranın son şefi Amerikalı Robert Lawrence, anlaşma süresi sona erip de yurduna döneliberi iki yıl olmuştur. Bu süre içinde Cumhurbaşkanlığı Orkestrası gene, Lawrence'den önceki süre içinde olduğu gibi, şefsiz kalmış, ancak konuk şeflerin gelgeç yönetiminden yararlanarak çalışmalarını sürdürebilmiştir. Lawrence "sanatçı şef" denen türden değildi. Fakat mesleğinin ustalıklarını kavramış ve bilincine varmış bir kişiydi. Şefliğinin yüzde ellisinin program yapmak demek olduğunu da biliyordu. Lawrence'in yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının hem çalış nitelikleri yükselmiş, hem de repertuarı zenginleşmiş, Mahler'den Ravel'e, Liszt'ten Usmanbaş ve Arele kadar birçok bestecinin önemli eserleri onun zamanında Cumhurbaşkanlığı Orkestrasınca ilk defa olarak Türkiyede çalınmıştır. 1960-1961 mevsiminin başlangıcında orkestraya bir İtalyan şefin atandığı bildirilmişti ve yönetim ödevini üstüne alıp çalışmalara başlaması bekleniyordu.

İki yıllık şefsiz süre içinde Cumhurbaşkanlığı Orkestrasıyla ilgili en önemli çalışmayı, orkestranın şef yardımcısı Hikmet Şimşek göstermiştir. Şimşek'in bir ülküsü vardır: musikiyi, sanat musikisini halkın ayağına, Anadolu'ya götürmek.. Bugüne kadar, orkestranın bağlı bulunduğu Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğünün olsun, orkestra yönetim kurulunun olsun gözetmediği bir amaç... Genç şef, bu amaca varılmasını sağlıyacak düşüncelerin uygulanması yolunda parlak övgülere hak kazanan çalışmalar göstermiştir. Devrimden sonra, opera üyeleri ve konservatuar öğrencilerinden kurulan bir orkestra ve koroyla Batı Anadolunun sekiz şehir ve kasabasında verdiği konserler, Şimşek'in girişkenliğinin ve başarısının simgesidir. Hikmet Şimşek'ın Anadolu ile olan yakınlaşması, "kara budun" un hiç de, sanıldığı gibi, sanat musikisine karşıt bir tepki göstermediğini, tam tersi, bu musikiyi ilgiyle karşıladığını, bir de, üstüne istenilen şeyin yazılabileceği bomboş bir karatahta olduğunu göstermiştir. Şimdi sorun, karatahtaya neyin yazılacağıdır. Herhalde Anadolu'ya, kötü alışkanlıklarla koşullanmış şehirli konser dinleyicisini daha iyi, daha ileri musikiye alıştırmak yolundaki ılımlı ve çekingen yöntemlerin uygulanması, taşrada da şehirlerdeki gibi, sınırlı snob'ların ortaya çıkmasından başka bir sonuç vermez. Umuyoruz ki Hikmet Şimşek, önündeki el değmemiş tarlanın nasıl ekileceğini, bu işin köhne yapıyı onarmağa çalışmaktan başka olduğunu düşünmüştür.

Köhne yapıyı onaralım derken daha da çok yıkmak, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının Üniversite konserlerinin sonucu olmuştur. Orkestra, Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda verdiği konserlerde, her zamanki konserlerinden daha da düşük niteliklerde programlar uygular. Dinleyicilerinden giriş ücreti alınmıyan bu konserlerde salon hıncahınç dolar. Böylece, sanat musikisini daha çok sayıda insana ulaştırma imkânı elde edilmiş bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası bu fırsattan, her zamanki programlarını kırparak sunmakla, arasıra da lokanta musikisi katına düşen eserler dinletmek, musiki üzerinde eğitimci tutumuyla değil de baştansavmacı kayıtsızlığıyla açıklamalar yapmakla yararlanır. Daha doğrusu, boşa harcar bu fırsatı... Açık kapılardan giren binlerce gence sanat musikisinin değerlerini ve anlamlarını tanıtmak yerine, bu alıcı ve uyanık topluluğu bir gazino havası içinde eğlendirmeyi gözetir. Bu davranışın da sorumlusu, iyi niyetli şefleri bile, bin dereden su getirerek, bu çarpık yola gö-

türmek için kandırma başarısını gösteren, Orkestra Yönetim Kuruludur.

İstanbul'daki Üniversite konserlerinde İstanbul Şehir Orkestrası hiç olmazsa, her zamanki senfonik konser programlarını tekrarlıyarak, az daha ciddiyetle bu eğitim işini ele alır. Ne var ki, İstanbul Şehir Orkestrasının programları da öylesine bayat, repertuarı öylesine dardır ki, bu topluluk da, İstanbul gibi büyük ve karışık bir şehrin kültür ihtiyaçlarını karşılıyamamaktadır ve bu bakımdan, Avrupa ve Amerika'nın en küçük taşra orkestralarının katına bile yükselememektedir. Çok kere dinleyiciler, İstanbul Orkestrasının gerek konserlerinde, gerek radyo programlarında ne çalacağını önceden doğru olarak kestirebilmektedir. Orkestranın repertuarı, bunca yıldır durmadan tekrarlanan birkaç eserden ibarettir ve şef Cemal Reşit Rey bu repertuarı zenginleştirmek için hiçbir çaba göstermemektedir. Oysa İstanbul Orkestrası hiç olmazsa, yıllardır sürekli olarak aynı yöneticinin değneği altında çalışmak gibi bir mutluluğa erişmiştir. Bu bakıma çalışında, her nekadar arada bir konuk şefler geldiğinde onların yorumlarına kolayca uyma bakımından bir katılık ve sınırlılık varsa da, yıllar yılı şefsiz kalmış olan Ankara Orkestrasına kıyasla, kendine özgü bir çehresi, bir kişiliği vardır. Ancak, "maddî icra" bakımından, gerek Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, gerekse İstanbul Şehir Orkestrası, dış ülkelerdeki orta çapta orkestraların bile katından henüz çok aşağılardadır. İki yıl önce Rockefeller Vakfı'nın yaptığı yardımla yeni çalgılara kavuşan İstanbul Orkestrasının çalış başarısında hiçbir ilerlemenin 1960 yılı boyunca henüz görülmeyişi, orkestranın yeni çalgılardan önce yeni çalgıcılara muhtaç bulunduğunu göstermektedir. Ankara Orkestrasına kıyasla, İstanbul topluluğunun yaylı çalgıları özellikle güçsüzdür, yeterliksizdir. Ağaç nefes çalgıları ödevlerini değişen başarılarla yerine getirmektedirler. Şehir Orkestrasının en başarılı bölümü, üyeleri arasında yabancı çalgıcılar da bulunan, pirinç nefes çalgıları bölümüdür. Gerek bu bölümünde, gerekse vurma çalgıları bölümünde İstanbul Orkestrası, sözü geçen iki bölümü dayanılmaz derecede kötü çalan Cumhurbaşkanlığı Orkestrasıyla kıyaslanmıyacak kadar üstündür. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası bir de, özellikle nefes çalgıları bölümünde, hurda olmuş çalgılarla çalmak gibi bir mutsuzluğun da kurbanıdır. İki orkestranın asla birbirlerinin şehrine gidip konser vermeyişleri, aralarında şef alışverişi bile olmayışı, bütün

dünyada ülkeler arası sanatçı alışverişinin özellikle geliştiği çağımızda, bizde, iki büyük şehrimiz arasında bile böyle bir bağın kurulamadığı, icracıların ve icra topluluklarının kendi kabuklarına çekilip oturmayı seçtikleri gerçeğinin çarpıcı bir örneğidir.

Sözü geçen iki orkestradan daha yüksek bir icra katma erişmiş bulunan bir başka senfonik topluluk, Ankara Devlet Opera Orkestrasıdır. Üyelerinin çoğunluğunu genç konservatuar mezunlarının meydana getirdiği bu orkestranın opera temsillerine refakatteki başarısı, sık sık konser sahnesine çıkmasının yerinde olacağını düşündürmektedir. Ne var ki aynı çekingenlik ve ilgisizlik, bu topluluğun orkestra çukurunun dışında görünmesine fırsat sağlamamaktadır. Opera Orkestrasından daha da üstün bir toplu icra başarısına varmış bir başka topluluk da, Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasıdır. Radyodaki programları ve törenlerdeki ödevleri dışında bu topluluk da konsere ancak, Üniversiteliler Müzik Derneğinin Ankara Müzik Festivallerinde çıkabilmişti. Dünya karşısına bile çıkarabileceğimiz tek icra topluluğumuzken Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasının yurt içinde bile tanınmaması ve bando musikisi üzerinde sanat çevrelerinde bile raslanan yanlış inançları giderme fırsatını bulamaması, repertuarındaki birçok senfonik bando eserini dinletememesi, musiki işlerinin bizde ne kadar önemlisendiğinin bir başka tanıtıdır. Bandonun şefi İhsan Künçer'in geçenlerde emekliye ayrılması da bu tanıtı daha da kandırıcı yapmaktadır.

Türkiyenin musiki hayatı, tek icracılardan yana daha mutludur. Bunlar sayıca fazla değildir gerçi, fakat musiki hayatı gelişmemiş bir ülkenin ihtiyaçlarına yetecek kadardır. Ancak bu ihtiyaç bile karşılanmış değildir. Bir icracı, şarkıcıysa opera temsillerine katılır; çalgıcıysa orkestra ile birlikte konserto çalar. Bunların dışında ya resital verir, ya da oda musikisi icralarına katılır. İşte özellikle bu son iki dalda, oda musikisi ve resitalde, icracılarımız kendilerini gerçekleştirme imkânını bir türlü bulamamaktadırlar. Orkestra konserleri ve opera temsilleri devletçe düzenlendiğinden, bunların çerçevesi içinde bir icracının sahneye çıkmasına, pek de sınırlı olsa bile, imkân vardır. Oda musikisi ve resitaller ise devlet kesiminde ancak konservatuarlarca, özel kesimdeyse dernekler, bir de konser manacerlerince hazırlanmaktadır. Konservatuarların oda musikisi ve resital konserleri çok kere, halka duyurulmadıkları için,

konservatuar öğretim üyelerine ve dostlarına verilmiş olmaktadır. Sayıları çok az, üstelik de salon imkânları olmayan derneklerin konserleri de kayda değer musiki olayları olmaktan çıkmışlardır. Ankara'daki bir manacer-dernek, Ses ve Tel Birliği, konserlerini bir özel salonda vermektedir ve bu konserler halka açık değildir. Paraca, yoksun sayılamıyacak bir dernek olan Ses ve Tel Birliği'nin konserlerinin halka açık bir salonda yapılması dileği henüz gerçekleşmiş değildir. İstanbul Konservatuarı bu bakıma daha olumlu bir çalışma göstermekte, oda musikisi ve resital konserlerini Beyoğlu'ndaki Komedi Tiyatrosunda verdirmektedir. Ne var ki halkın bu konserlere ilgi göstermesini sağlamak için tanıtma yöntemlerine henüz başvurulmuş değildir ve herşey memur zihniyeti içinde ve oluruna bırakılarak yapılmıştır.

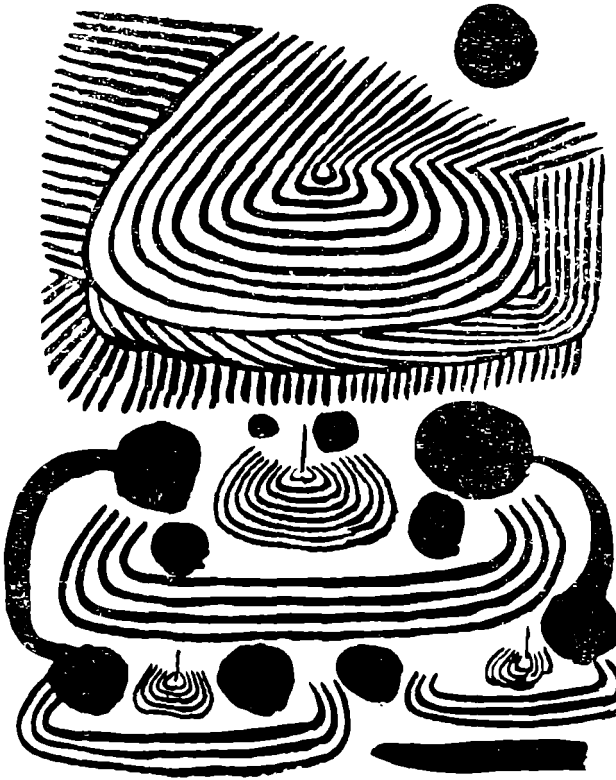
Türkiyede tecimsel yöntemlerle çalışan tek konser manaceri, konserlerini genel olarak ayda iki kere Saray Sinemasında verdiren Kontiya'dır .Musikiyle ancak pek uzaktan ilgilenen halkın yerli icracılara rağbet göstermediğini, yabancı icracıların da yalnız dünyaca isim yapmış olanlarının konserlerine geldiği gibi bir inançla çalışan bu firma, büyük ünlü yabancı icracılar, çok yüksek ücret istedikleri için, bunların az tanınmışlarıyla yetinmekte, yabancı manacerlerin sundukları isimler arasında, çaldıkları çalgı ve bildirdikleri program gereği, İstanbullu dinleyicinin tutacağım kestirdiklerini kabul etmektedir. Türk sanatçıları arasında Kontiya'nın listesine girmiş olanlar yok denecek kadar azdır.

Türkiyede musikinin kazanç aracı sayılmaması, birbirleriyle yarışan manacerlerin bulunmaması, hem yerli icracıların "profesyonel" tanımına uyan bir meslek hayatı sürmelerine, hem de musikiseverlerin değerli yabancı icracıları "canlı' olarak dinliyebilmelerine engel olmaktadır. Birinci durumda, yerli icracıları, kendilerine yurt içinde ya da dışında olsun, alan bulabilmek için, kendi manacerleri olmak ve "iyi satıcı' yöntemleriyle çalışmak zorundadırlar. Bugüne kadar bu girişkenliği gösterebilmiş tek icracımız, dünyanın opera piyasasında kendine oldukça sağlam bir yer sağlamış olan soprane Leyla Gencer'dir. Gencer'in, Atlantiğin iki yanındaki başlıca opera sahnelerindeki saygınlığı gitgide artmaktadır. Geçen yıl boyunca, Moskova'nın Bolşoy tiyatrosu ve Texasın Dallas operası gibi, kapılarında içeri girilmesi hiç de kolay olmıyan büyük opera kurumlarında aldığı ödevler ve kazandığı başarılar, sa-

natçıya önayak olması beklenen Devletin kayıtsızlığına rağmen, kendine güvenen ve değerl olan bir Türk musiki icracısının mesleğinde kendi çabalarıyla nasıl ilerliyebileceğinin bir örneğidir. Şunu da unutmamalıdır ki iki yıl önce Devletin operası, Leylâ Gencer gibi bir sanatçıyı, yabancı ülkelerde çok fazla vakit harcıyor ve kendi bağlı bulunduğu sahneye yan çiziyor diye, kadrosundan çıkarmıştı. Gencer gibi bir sanatçının dış ülkelerdeki başarılarının Türkiye için sağladığı saygınlığın Devletin tanıtma bütçesinden harcanacak yüzbinlerce lira ile sağlanamıyacağı unutulmuş, yerine ufacık hesaplara yönelmek seçilmişti.

Bir yandan Devletin yardımından, öte yandan tecimsel asıların ilgisinden yoksun Türk icracısı, ekmek parası kazanma kaygısı içinde, karşısına çıkan ve ilk açık işe girmekte, ya orkestra üyesi olarak, ya gazino çalgıcısı olarak, ömrünü körletmektedir. Bugün için bilmektedir ki, konser sahnesine kendi adıyla çıkabilmek için kimse onun elinden tutmıyacaktır. İş adamı gibi, bir "iyi satıcı" gibi çalışırsa ufukları gerçi açılacaktır; fakat bir musikişinastan üstelik bir de "iyi satıcı" nın çıkmasını istemiye kimsenin hakkı yoktur. Batının musiki hayatı gelişmiş ülkelerinde genç icracıların hayat savaşı başka türlüdür. Orada genç bir musikişinas, önünde sınırsız imkân bulunduğunu, sanatının alıcısız olmadığını, ancak rekabetin çok çetin olduğunu, bir "devler savaşı" na girmek zorunda olduğunu bilir. Başarısı gücünce olacaktır. Oysa bizde bir Suna Kan'a açık olan, devletin orkestrasında kemanlar bölümünde bir iskemledir. Bu durum özellikle, yabancı ülkelere eğitime gönderilen "hârika çocuk" ların geleceğini ilgilendirmektedir B.unlar, eğitimlerini tamamlayıp da hayata atılma durumuna geldiklerinde ne yapacaklardır? Yurda mı döneceklerdir? Bugünedek yurda dönenlerin başına neler geldiği ortadadır. Öğretmenlik yapmak, ya da Devletin orkestrasında çalmak yoluyla ömürlerini tüketmekten başka seçebilecekleri bir yol yoktur. Öte yanda yurt dışında kalanların, yavaş da olsa, değerleri, görgüleri ve herşeyden önce meslekleriyle uyumlu bir yolda ilerlemeye başladıkları görülüyor. İdil Biret için önce Paris ve Brüksel'di. Sonra Londra ve Montreal oldu. Yakın bir gelecekte de sıra New York'tadır. Çok daha önemsiz Türk icracılarının yurt dışında kısa zamanda kendilerine alan bulduklarını türlü örnekle tanıtlanmıştır.

Bu durumda konservatuarlarımızın daha az verimli olma-



Bedri Rahmi

larını mı sağlık vermek gerekiyor? Değil. Çünkü, konservatuarlarımızın bugünkü verimi, Türkiyenin musiki hayatının pek sınırlı ihtiyaçlarını bile karşılamaktan uzaktır. Bugün Türkiyede başlıca musiki eğitim kurumu olan Ankara Devlet Konservatuarının mezunları, ya Cumhurbaşkanlığı Orkestrasına, ya Devlet Opera Orkestrasına, ya da -şarkıcı iseler- operanın şarkıcı kadrosuna girerler; karşılarında bir açık kapı daha vardır: konservatuarda öğretmenlik. Ne var ki bu kapıya aldıran yoktur. Kıyasla, opera kadrolarında kendilerine ödenecek yüksek ücret onları öğretmenliği seçmemiye zorlamıştır. Aldıkları düşük ücretler yüzünden konservatuar öğretmenleri de sızlanıp durmakta, yolunu bulan kapağı operaya atmakta, ya da hem konservatuarı, hem de operayı birlikte yürütmiye çabalamaktadır. Ücret düşüklüğü, konservatuarda eğitim çapının gitgide düşmesine yol açmıştır. Bu gidişle, üyelerine çok daha yüksek ücretler ödiyen opera, para imkânlarına rağmen, kadrolarını dolduracak sanatçı bulamama durumuna düşecektir; çünkü konservatuarın verimi de gitgide düşmektedir. Bu sakat gidişi kurtarmak ve konservatuarı yeniden biçimlendirmek amacıyla biten yılın son aylarında, yeni bir konservatuar kanunu üzerinde çalışılmaktaydı.

Öte yanda Devlet Operası, 1960 yılı boyunca, hükûmet bütçesinden ayrılan milyonlarca liralık ödeneğin gerektirdiğinden çok daha düşük bir orantıda, çalışmalarını sürdürmekteydi. Verdi'nin "Otello" su ve Richard Straussun "Salomesi gibi Devlet Operasının bugüne kadar yanına yanaşma korkusuzluğunu gösteremedikleri operalar repertuara artık girmiştir. Gene de, repertuarda büyük boşluklar vardır. Bu boşlukları kapatmak için iyi niyetli çabalar da görülmüyor değildir. Gerçi Hindemith'in "Cardillac" ının bu yıl oynanmasından vazgeçildiği anlaşılmaktadır; hem "Cardillac" tan önce Debussy'nin "Pelleas et Mélisande" ı gibi, Berg'in "Wozzeck i gibi çağdaş operalara sıra gelmesi gerekirdi. Ama öte yandan, Devlet Operası bu yıl ilk Wagner'ini, "Uçan Holandalı" yı sunmak üzeredir. Dünyanın hemen hemen bütün opera kumpanyalarında olduğu gibi, İtalyan operalarının ağır bastığı repertuarında Devlet Operası bu bölümde de zenginleşmeğe doğru gitmekte, Puccini'nin "Turandot"u ya da "Manon Lescaut" su gibi kıyasla az oynanan İtalyan operalarını yeni yeni repertuarına almaktadır. Bundan başka, operanın hiç olmazsa yüzde kırk orantısında tiyatro olduğu gerçeği de göz önünde tutulmağa

başlanmış ve opera rejisörlerinin ille de şarkıcılar arasından seçilmesi tutumuna bir yenilik getirilmiş, doğrudan doğruya tiyatro rejisörleri de opera sahneye koymıya başlamışlardır. Bunların lirik tiyatro alanındaki başarısı, beklenebileceği gibi, düz tiyatrodaki çaplarına uygundur. Demektir ki, bir Ertuğrul İlgin'in opera sahnesindeki başarısıyla, bir Cüneyt Gökçer'inki arasında büyük farklar vardır; hemen belirtelim, bu fark ikincisinin lehinedir.

Devlet Operasının şimdilik büyük eksiği, bir musiki yöneticisinden yoksun bulunuşudur .Gerçi görünürde bu görevi yerine getirmeğe çalışan kişiler vardır. Fakat görgü ve yetkilerinin bu yüklü görevin altından kalkabilmelerini sağlıyacak gibisinden olmadığı, Devlet Operası temsillerinin birçok anlarında açığa vurulmaktadır. Devlet Operası bugün her zamandan daha da fazla, Carl Ebert çapında bir yöneticiye muhtaçtır. Bundan başka dış sahnelerle devamlı ve daha sık temas, onlarla sanatçı alışverişi, Türk opera sanatçılarının dış piyasada tanınmalarına yol açabileceği gibi, köklü bir opera geleneğinden yoksun sahnemize de bir görgü kazandıracaktır.

Devlet Operasının erişmiş bulunduğu para ve teknik imkânlarına karşılık, İstanbul'da geçen yıl çalışmıya başlıyan Şehir Operası, çeşitli yoksunluklar içinde, daha şimdiden Devlet Operasınınkiyle kıyaslanabilecek başarılar kazanmıya başlamıştır. Şehir Operasının sanat yöneticisi Aydın Gün'ün sözleriyle "Devlet Operasının ödeneğinin dörtte biri bizde olsa durumumuz başka olurdu; Ankara, memur zihniyetiyle çalışıyor; buradaysa, kadromuzdakilerin herbirinde büyük bir sanat heyecanı var."

İstanbul operaya birkaç yıl var ki hazırdı. Beklenen, Taksim'de yapılan yeni opera binasının bitmesiydi. Bir de, İstanbul'da bir opera kurulmasına engel olmıya çalışan perde arkası dolapçılarının oyunlarına bir son verilmesi.. Opera binasının biteceği yoktu. Dolapçıların ocağına İncir diken olay ise, Muhsin Ertuğrul'un Ankara Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü ödevine son verilmesi ve ünlü sahne adamının bir süre sonra İstanbul Şehir Tiyatrosunun başına getirilmesi oldu. Gerçi Muhsin Ertuğrul operayla ilgilenmiyordu; bu yüzden, onun yönetimi sırasında Devlet Tiyatrosunun opera bölümü bir türlü ilerliyememiş, tersine başaşağı gitmişti. Ne var ki bu girişken sanat adamı, opera alanında yetkili değilse bile, uygar denen bir şehrin lirik sahneye olan ihtiyacını biliyordu ve İstanbul'a

geldiğinde Şehir Tiyatrosunu şehrin dört bir semtinde yayma çalışmaları yanında, İstanbul'daki şarkıcıları, koroyu ve orkestrayı bir araya getirip İstanbul Şehir Operasını kurma imkânlarını düşünmeye başladı ve Ankara Devlet Operasının "sürgünlerinden" tenor ve rejisör Aydın Gün onun bu düşüncelerinin gerçekleşmesinde yardımcı oldu. Geçen mevsim Puccini'nin "Tosca" sıyla perdesini açan Şehir Operası bu yıl, beş operanın sıralandığı (Butterfly, Konsolos, Van Gogh, Tosca ve Sevil Berberi) listesiyle ilk tam mevsimini açtı ve bir "repertuar operası" olma yolunda ilk kararlı adımını attı. Mevsimin Ekim başında, Ankara Operasındaki ödevinden uzaklaştırılan ve şimdi, aldığı yeni teklife rağmen, konuk sanatçı olarak bazı temsillerine katılmayı kabul etmesi dışında, yeniden kadroya girmeyi "geçmişteki acı tecrübelerin ışığında" reddeden Leylâ Gencer'in baş rolü oynadığı bir "Madama Butterfly" temsiliyle açılması önemli bir olaydı. Özellikle şu bakımdan ki, Gencer yurt dışında büyük başarılar kazandığı bu rolü ilk olarak Türk sahnesinde oynuyordu ve birkaç hafta sonra da Dallas operasının yeni mevsimi açış temsiline bu rol ile çıkacaktı.

Şehir operasına çatılık eden salaş Tepebaşı Tiyatrosu, bütün köhneliğine rağmen, opera temsilleri için ilk bakışta sanılacağı kadar uygunsuz değildir. Gerçi hem sahne ve sahne gerisi yer ve imkân bakımından yetersizlik; hem de salondaki koltuk sayısı, gittikçe artacağı kestirilebilecek olan opera severlerin isteklerini daha şimdiden karşılıyamayacak durumdadır. Ne var ki, hem köhneliğiyle, hem de iki yandan sahneye kadar uzanan loca ve balkonlarının görünüşüyle, çok küçük orantılar içinde, Metropolitan salonunu andıran Dram Tiyatrosunun, Devlet Operasına kıyasla iki üstün yanı vardır. Bunlardır. asıl önemlisi, operaya özellikle uygun akustiğidir. Yeni yapılan opera binasının bu kadar iyi akusliği olabilirse bir lirik tiyatro salonunda aranılan niteliklerin en önemlilerinden birine erişilmiş olur. Diğeri daha az önemsizdir, fakat eksikliği, Devlet Operasının çok daha modern sahnesinde hissedilmiştir: yani döner sahne... Döner sahneyi gereksiz ve modası geçmiş sayanlar en azından "Konsolos" gibi bir operanın, yazarının isteklerine uygun olarak oynanmasında bu kolaylığın gerekliliğini anlamışlardır sanırız. Yeni ve "lüks" bir opera binası ise, ancak böyle bir binaya hak kazanmış sanatçılar için yapılmış olmalıdır. Şehir Operasının genç, hevesli sanatçıları bir an önce bitirilmesi gereken yeni İstanbul opera binasına hak kazanma-

ya başlamış olduklarını tanıtlamaktadırlar.

Uygarlık taslıyan bir ülkenin opera binası yanında, doğrusu ondan da önce, konser salonlarına ihtiyaç vardır. Oysa bugün yurdumuzda saf musiki, tiyatrosuz musiki, tiyatroların, bilemediğimiz operaların sığıntısıdır. Çünkü musikinin, kelimesiz dilinin anlamını sezenler azınlıktır. Musiki radyolarımızda bile bir sığıntıdır: Bir zaman doldurma aracıdır. Yayınlarında sanat musikisinin sürekli ve amaçlı olarak yer veren tek istasyon, sesini şehrin her semtindeki musiki gönüllülerine bile duyurmakta güçlük çeken, İstanbul Teknik Üniversite Radyosudur. Bunun yanında, yurda en geniş anlamıyla bir sanat kültürü, bu ara köklü bir musiki kültürü yayma sorumunu yüklenmiş olması gereken Devlet Radyoları, genel olarak en bayağı bir magazinin seviyesini aşmıyan yayınlarında sanat musikisine ancak rasgele ve harcanabilir zamanlar ayırmaktadırlar. Radyoların musiki yayınlarına bir yön vermek isteyen iyi niyetli ve yetkili kişilerin çabaları da çok kere, genel anlayışın sakatlığı içinde çöküp gitmekte, başarısızlığa uğramaktadır Bu durumun en belirli iki örneği, devrimden önce Basın Yayın Bakanlığı Müsteşarının bir Schubert lied'leri programına kendi anlayışsızlığı yüzünden öfkelenip "halk bunu anlamaz" bahanesiyle Ankara radyosunun sanat musikisi yayınlarını azaltması ve geç saatlere attırması, bir ikincisi de devrimden sonra gene aynı radyonun musiki yayınları şefliğine getirilen ve bilgisi, yetkisi denenmiş bir uzmanın işinden uzaklaştırılıp yerine bir yetkisizin getirilmesi ve olayın basındaki yankılarına aldırılmayıp bu yersiz eylemde direnilmesi olmuştur.

Yetkili ya da yetkisiz, devlet radyolarının musiki yayınlarını yönetenlerin başlıca dertlerinden biri, sanat musikisi yayınlarına kendi anlayışlarınca bir çeşitlilik ve zenginlik verebilmelerine engel olan, plâk yokluğudur. Devlet radyoları, kurulduklarında satın alınmış 78 devirli, kullanışsız ve ses nitelikleri bugünün ilerlemelerine uymayan plâklar dışında, ihtiyaçlarını ancak radyoda çalışanların dostlarının ya satmak, ya da yalnız yayınlamak için getirdikleri plâklarla gidermeye çalışmaktadırlar. Böyle bir durumun, bir amatör radyo için bile gülünçlüğü ortadadır.

Musiki severler de plâk sağlama konusunda güçlüklerle karşı karşıyadırlar. Yıllardır plâk, Kambiyo Müdürlüğünce ve Gümrükce, gereksiz bir "lüks" sayılmış, yurda getirilme-

sine engel olmak için büyük güçlükler bu yüzden "mevzuatta" yer almıştır. Geçen yıl, Amerikan Dışişleri Bakanlığının IMG'nin (Bilgi Araçları Garanti Programı) kitaplarla birlikte plâkları da kapsamasına da karar verilmesi üzerine, vitrinlerinde 78 devirli alaturka ve eğlence musikisi plâklarından başkası görülmeyen plâkçı dükkânlarında, 33 devirli, sanat musikisi plâkları yer almaya başlamıştır. Ancak bir yandan devlet öte yandan tecimsel kaygılar, gene, bir musiki kültürü yaymanın en güvenilir aracı olan plâğın musikiseverlere ve musiki sevmek isteyenlere istendiğinde yayılmasına engel olmaktadırlar. Devletin yükselttiği engel, aşağılık bir polis romanı kitabının bile "öğretici" sayılmasına karşılık, plâğın gene lüks gözüyle görülmesi yüksek gümrük vergisine (asıl fiyatının yüzde 60'ı) uyruk tutulmasıdır. Bu yüzden, tanesi 80 lira civarında bir fiyatla satılan uzunçalan plâkların yanına yaklaşabilenler pek azdır. Öte yandan tecimsel anlayış ancak, "herkesçe Çaykovski konsertolarıyla ve Beethoven senfonileriyle dolmuştur; fakat bir Gesualdo, bir Telemann, Bir Webern, bir Varèse bulmak imkânsızdır.

Özet olarak, 1960 yılında Türkiye'de musiki sanatının durumu, yerinde saymaktan kurtulmanın ancak, hem özel, hem de "resmî" kesimlerde, görgülü ve yetkili kişilerin girişkenliğine, sabrına, savaşçılığına, yılmazlığına bağlı bulunduğunu bir kere daha göstermiştir.

1960 DA SİNEMA

T. KAKINÇ

YILIN "EN İYİLERİ"

1959 yılının son haftası içinde New York'un 133. caddesindeki ünlü Gazeteciler Klübünün toplantı salonlarından birinde The Daily News, The Herald Tribune, The Post, The Telegramand, The Sun, The Journal American, The Mirror, The Morning Telegraph ve New York Times gazetelerinin on beş film eleştirmecisi toplanmıştı. 1935 yılında New Yorkta yayınlanan gezetelerin film eleştirmecilerince kurulan dernek her yıl toplanarak o yılın en iyi filmini, rejisörü kadın ve erkek oyuncuları, en iyi yabancı filmi seçer ve armağanları kimlere vereceğini tesbit ederdi.

New York'lu eleştirmeciler bu yılın en iyilerini seçmek için pek yorulmadılar. Yarışmaya konu olacak 'Ben Hur' (W. Wyler), 'On the Beach - Kıyıda' (S. Kramer), 'Anatomy of a Murder - Bir Cinayetin Anatomisi' (O. Preminger), 'Suddenly Last Summer Ansızın Geçen Yaz' (J. L. Mankiewicz), 'Room At the Top- Tepedeki Oda' (J. Clayton), 'The Last Angry Man - Son Kızgın Adam' (D. Mann), 'The Dairy of Anne Frank-...'ın Günlüğü (G. Stevens) ve 'The Nuns Story - Rahibenin Hikâyesi' (F. Zinnemann) gibi bir kaç kalbur üstü film vardı. Bunların arasından 'Ben Hur' sıyrılıp birinci armağanı kazandı. Arkasından gelen 'Room At the Top'dı ve 10 oya karşılık 5 oy toplamıştı. En iyi kadın oyuncu armağanını birinci turda Audrey Hepburn, en iyi rejisörlüğü Fred Zinnemann, en iyi erkek oyuncu da James Stewart armağanı aldılar ve Francois Truf faut'nun '400 Vuruş'u da yılın en iyi yabancı filmi seçildi.

'OSCAR'LARA DOĞRU

New Yorklu film eleştirmecilerinin armağanlarını yılın en iyilerinden yaptıkları seçmelere dağıtmalarından sonra, si-

nema dünyasını yakından ilgilendiren tek konu 'Oscar'lardı. Bir çeşit ön hazırlık niteliğindeki eleştirmecilerin seçim ve değerlendirmeleri, her yılın Mart sonunda verilen 'Oscar' armağanları için filmlerin adaylıklarının da belirgin olarak ortaya çıkması demekti. Gerçekte 'Oscar'a da aşağı yukarı ayni filmler aday seçildiler.

Sonuç 5 Nisan 1960 akşamı Hollywoodun Pantages sinemasını dolduran binlerce kişiye açıklandığı sırada stüdyolarda bütün çalışanlar, işverenlere karşı eski filmlerin televizyona satılmasından doğan bir anlaşmazlıkla grev ilân etmişler, stüdyoları bomboş bırakmışlardı. 'Oscar'ın ünlü heykelciklerinden tam onbirini William Wyler'in 'Ben Hur'u toplamıştı. Sinema Sanatı ve Bilimleri Akademisi yılın en iyi filmi olarak daha önce Film Eleştirmecileri Derneğinin yaptığı soydan 'Ben Hur'u seçmişti. Yılın en başarılı rejisörü de yine 'Ben Hur'la William Wyler'di. n iyi oyuncu ayni filmde Charlton Heston, en iyi yardımcı oyuncu da Hugh Griffith'ti. Liste okundukça teknik armağanlardan yedisinin daha 'Ben Hur' da olduğu anlaşılıyordu. 'Ben Hur' yalnızca senaryo dalında armağan kazanmamıştı. Gerçekte 'Ben Hur'un Carl Tunberg tarafından hazırlanan senaryosu, sonradan ünlü İngiliz şairi Christopher Fry eliyle düzeltilmiş ve Fry çekim boyunca Wyler'in yanından ayrılmamıştı. Ancak, filmin sunma yazılarında bir yazarın senaryocu olarak anılabilmesi için eserin hiç olmazsa üçte ikisini yazması gerekiyordu. Fry'ın böyle bir durumu olmadığından Amerikan Yazarlar Birliği 'Ben Hur'da senaryo yazarı diye yalnızca Tunberg'in adının geçmesini kararlaştırmıştı. En iyi kadın yardımcı oyuncu armağanı Shelly Winters, en iyi kadın oyuncu armağanını da 'Room At the Top'la Simone Signoret kazandılar. 'Room At the Top' Signoret'ye en iyi kadın oyuncu armağanını kazandırmaktan başka İskoçyalı senaryocu Neil Paterson'a, John Braine'in romanın çıkardığı senaryodan dolayı 'en iyi senaryo uygulaması' armağanını verdiriyordu. En iyi orijinal senaryo 'Pillow Talk-Yastık Konuşması'nın hikâye yazarları Russel Crouse ile Clarence Green'e ve bu hikâyeden senaryoyu yazan Stanley Shapiro ve Maurree Richlin'indi, Capra'nın 'A Hole in the Head' adlı filmine yazdıkları 'Büyük Umutlar' şarkısıyla J. Van Heusen ile Sammy Cauhn yılın bestecileri ve Rio de Janerio zencileri arasında Marcel Camus'nün çevirdiği 'Orfeu Negro - Kara Orfeu' filmi — yılın en iyi yabancı filmi — seçilmişlerdir.

GREV...

Hollywood 1950 yılına kadar ünlü efsanesini çoğunlukla bazı sinema oyuncularının sırtından yapmıştı. Efsaneleşmiş yıldızlar arasına karışabilmek için bazı büyük patronları tanımak, onlara bir süre arkadaşlık etmek de gerekiyordu. Ama uzun yıllar endüstriyi ellerinde tutan bu patronlar artık birer birer yaşlanmışlar ve bir köşeye çekilme yolunu tutmuşlardı Harry Cohn yoktu, Jack Warner'i bir otomobil kazası götürmüştü; Louis B. Mayer önce endüstriden uzaklaşmış, daha sonra da adı sanı duyulmaz olmuştu. Adolph Zukor da, Samuel Goldywn de öyleydi. Göz boyayıcı filmler ustası De Mille ölmüştü. Zanuck bile geniş perde sistemini geliştirerek Cinemascope'un varlığını kabul ettirmesiyle biten büyük kumarı göze alarak 1954 sonrasında Hollywooda az çok bir canlılık getirmişti ama o da artık Amerika dışında çalışıyordu .Büyük patronlarını birerli ikişerli kaybeden Hollywood ayni anda beklenmedik bir olayla karşılaşıyordu. Daha düne kadar patronların ağzının içine bakan oyuncular şimdi kendi bağımsızlıklarını ilân ediyorlardı. Bir zamanlar patronların bitip tükenmeyen çabalamaları sonunda halka oyunculukları adeta zorla kabul ettirilen erkek oyuncular, beyaz perdeye ancak 'prodüktörün yatağından' geçilerek gelinebileceği ilkesinin sarsılmaz birer açıklaması olan güzel kadınlar birdenbire değişivermişlerdi. Kendi başlarına şirketler kuruyorlar, oyuncular, senaryocular ve rejisörlerle anlaşmalar yapıyorlar, filmler çevirmeye kalkışıyorlardı. İlkin ne yapacaklarına karar veremeyen prodüktörler sonradan bu oldu, bittiye boyun eğmekten başka çare bulamayacaklardı. Kendi elleriyle yarattıkları tanrılarla tanrıçaları artık yıkmanın imkânı yoktu

Hollywood 1960 yılına girdiğinde yepyeni bir manzara göstermekteydi. Eski kuşağın büyük patronlarının adı unutulmaya başlarken, endüstri bir yandan ağır vergilerin yükü altında parçalanıyor, bir yandan da oyuncu, ya da rejisörler tarafından kurulan sayısız bağımsız şirketler Hollywood un şeklini şemailini değiştiriyordu. Bu şirketlerden çoğunun filmlerini Amerika dışında yapması, endüstrinin belini iyiden iyiye bükmekteydi. 'Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri İnceleme Komisyonu'nun çalışması sonunda en iyi rejisörlerle senaryo yazarları çoktan Avrupaya geçmiş, Hollywood'u kendi kade-

riyle başbaşa bırakmışlardı. Grev, bu aradaydı ki patlak verdi.

Greve sebep şekli olarak 1948 den sonraki yıllarda çevrilen filmler televizyona satıldığı takdirde, yapıcı firmaların bu filmlerindeki emeklerinden ötürü oyuncularla teknikerler için ayrılması istenen bir fonu ödememeleriydi. Değer bakımından bu filmler 300 milyon dolar civarındaydı. 'Oyuncular Birliği' ile 'Yazarlar Birliği' bunları televizyona satışından elde edilecek gelirin bir kısmının yaşlanan üyelerine verilmek üzere kendilerine ayrılmasını istiyorlardı. Büyük şirketler böylesi bir teklife kolaylıkla evet demiyeceklerdi, bu baştan belliydi. Demediler de. Grev, bir uzlaşma yolunun bulunmaması yüzünden başladı ve oyuncularla yazarlar dediklerini kabul ettirene kadar sürdü.

FESTİVALLER...

Geride bıraktığımız 1960 yılı içinde her yıl yapılagelmekte olan uluslararası üç büyük festival - Cannes, Berlin ve Venedik - de sırasiyle 13. 10. ve 21. yaşlarına basıyorlardı.

13. Cannes film festivalinin romancı George Simenon'un başkanlığındaki jürisi yarışmanın en başarılı filmi olarak F. Fellini'nin 'La Dolce Vita'sını seçmişti. Fellini bu filmde toplum içinde ayrı bir kat meydana getiren sosyete kişilerinin her türlü davranışını sarsıcı bir gerçekçilikle anlatıyordu. Yarışmaya katılan bir başka ulus, Rusya da birinci armağanı İtalyaya kaptırdıktan sonra 'Askerin Şarkısı' ve 'Küçük Köpekli Kadın' filmleriyle ikinci derecedeki armağanların ikisini almıştı. 'Askerin Şarkısı'nda bir çeşit barış propagandası gütmekle beraber, savaş içinde askerin iç dünyası şirrli bir dille seyirciye duyuruluyor, Çehov'un bir küçük hikâyeşindaki evli bir adamla çekici ama yapayalnız bir kadın arasındaki yarı karamsar bir aşk serüveni konu ediliyordu. Askerin Şarkısı'nın rejisörü Chukkrai, 'Küçük Köpekli Kadın'ınki de Kheifitz'di. Her iki film de pembe bir gerçekçiliği sürdürüyorlardı.

En başarılı kadın oyuncu — en başarılı erkek oyuncunun bu yıl bulunmamasına karşılık — iki kişiydi: 'Moderato Cantabile (Peter Brook) ile Jeanne Moreau ve 'Never on Sunday — Pazarları Hiç Olmaz' (Jules Dassin) ile Melina Mercouri. Her iki kadın oyuncu da en başarılı kadın oyuncu armağanını kazandılar. Jüri, yeni bir sinema dilini araştırıcı gayretleri bakımından M. Antonioni'nin 'L'Avventura — Şerüven'ini ve yi-

ne konusunun cesurluğu ve plâstik güzelliği bakımından Kon Ichikawa'mn 'Kagi — Tutku' filmlerini özel olarak değerlendiriyordu. Yarışmaya katılan büyük sinemacılardan Igmar Bergman'la Luis Bunuel'e de birer avuntu armağanı verilmesi de ayrıca unutulmamıştı. Festivale büyük ümitlerle katılan öbür, filmler ve öbür uluslar — örneğin: Jacques Becker'le Fransa, Minelli'nin 'Home From Hill — Yamaçtaki Ev'iyle A.B.D., Jack Cardiff'in 'Sons And Lovers — Oğullar ve Sevgililer'iyle, Ingiltere, Nicholas Ray'in 'Ombre Bianche — Ak Gölgeler'iyle Italya (Fellini'li 'La Dolce Vita'sını saymazsak), Roberto Farianın 'Tehdit Edilen Şehir'iyle Brezilya, Carlos Saura'nın 'Los Golfos — Başıbozuklar'ıyla Ispanya ve Andrei Munjk'un filmiyle Polonya — 13. Cannes festivalinden elleri boş dönüyorlardı.

1960 BERLİN'İ

10. Berlin film festivalinde Amerikan sinemasını Elia Kazan'ın 'The Wild River — Vahşi Irmak'ı ve Stanley Kramer'in 'İnherit the Wind — Rüzgârdan Kalan'ıyla, İtalya 'Sot to Dieci Bandiere — On Bayrak Altında'sı ve "Il Mattarore — Oyuncu Delisi', Arjantin 'La Fin du Fiesta — Fiestanın Sonu', İngiltere 'The Angry Silence — Kızgın Susku', Almanya 'Die Glass Wasser — Su Bardağı', Yunanistan da Cacoyannis'in 'Our Last Spring — Son İlkyazımız'ı temsil ediyorlardı

Sessiz sinema çağının ünlü gözlüklü komedyanı Harold Lloyd'un başkanlığındaki jüri, yarışmanın en büyük armağanını 'El Lazarillo del Tormes' adlı Ispanyol filmine uygun gördü. Film, aç kaldığını söyleyerek evinden kaçan ve bağımsız yaşamanın tadını çıkarabilmek için her türlü zorluklara karşı duran küçük bir çocuğun başından geçenleri anlatıyordu. En başarılı rejisör 'A Bout de Souffle — Soluk Soluğa' ile Jean Luc Goddard, kadın oyuncu Juliette Mayniel — Staudte'nin 'Kirmes' filmindeki oyunuyla — Frederick March da Kramer'in 'Inherit the Wind'indeki bağnaz savcı rolüyle en başarılı erkek oyuncu armağanlarını kazandılar. Jüri armağanları dışında her yıl dağıtılmakta olan Uluslararası Katolik Sinema Birliği ile Uluslararası Sinema Eleştirmecileri Birliği armağanlarını da Guy Green'nin 'Angry Silence'sı topladı.

VE 21. VENEDİK

Bu yılın Venedik film festival jürisi başkanlığı ünlü ti-

yatro yazarı Marcel Achard'a (*) verilmişti. Festival, katılan uluslar ve ulusları temsil eden sinemacıların ortanın çok üstünde oluşları bakımından çekişmeli geçeceğe benziyordu. İtalyan sinemasının ustası Visconti 'Rocco e i suoi fratelli — Rocco ve Kardeşleri', André Cayatte 'Le Passage du Rhin — Ren Geçidi', Maselli 'İ Delfini', Florestano Vancini 'La lunga notte del '43 — ...'ün En Uzun Gecesi', Billy Wilder 'The Apartment — Garsoniyer', Neame 'The Tunes of Glory — Zafer Şarkıları', Lamorisse 'Le Voyage en Ballon — Balonla Bir Gezi', Gerd Oswald 'Schachnovelle — Satranç Oyuncusu' adlı filmleriyle yarışmaya giriyorlardı. Beklenen sonuç, artık eskimiş ve kendi kendini tüketmiş bir akım olan İtalyan Neo — Realisme'nin ilk öncülerinden Viscontinin 'Rocco ve Kardeşleri'yle birinci armağanı almasıydı. Ama hiç de öyle olmadı. Visconti'ye bakarak daha bir barışçı ve şiddetten kaçma taraflısı Cayatte 'Ren Geçidi'yle festivalin birinci armağanını alıverdi. Jüri 'Rocco ve...'ni ancak özel bir armağanla değerlendirmekteydi. En iyi kadın oyuncu Wilder'in Amerikan iş adamlarıyla iş çevresini budalaca bir yoldan sözde eleştirmeye kalkan 'Garsoniyer'indeki rolüyle Shirley Mac Laine, erkek oyuncu da Nenme'nin 'Zafer Şarkıları'ndaki oyunundan ötürü John Mills'e verilmişti.

1960: 'YENİ DALGA' yılı

İkinci Dünya savaşının bitiminden sonraki o kendine geliş yıllarının başlarında, İtalya sineması beklenmedik bir şekilde toparlanmış ve yine beklenmedik bir çıkışla yere düşen bayrağı tutup kaldırmıştı. Başka ulusların sinemaları, henüz hazırlık süresi içindeydiler; örneğin, bu çeşit değişiklik yolunda ne sinema adamlarının ve ne de sinema yazarlarının savaş öncesinde bir hazırlık dönemi geçirmişlikleri yoktu. Herşeyden önce önemli olarak bellenen ulusal bir sinemanın varlığıydı. İkincisi de ulusal sinemanın daha doğum anında öldürülmemesi için Hollywood yapısı filmlerin sınırlandırılması işi birinci plânda tutuluyordu. Bu konuda Fransa, Avrupada en gözle

---

(*) Öbür üyeleri: Louis Chauvet (eleştirmeci, Fransız) Luis Berlanga (rejisör, İspanya), Sergei Bondarchuk (rejisör ve oyuncu, Rusya, Jerzy Teopkitz (Polonya), Mario Pratz Antonio Pagliaro, Arturo Tofanelli (İtalya), Jaime Potenzo (Arjantin), Samuel Steinman (A.B.D.), Peter Baker (İngiltere)

görünür örneği savaştan çok önce vermiş, yurda sokulacak yabancı filmlerin sayısını 180'de dondurmuştu. Bu dondurma, her yıl yurt içinde sinema salonları aracılığıyla sağlanan kârın yüzde 70 — 75'nin Fransız sinemasına dönmesi ve endüstriye akmasını sağlıyordu. Ama savaş sonunda yenik Fransayı Almanlar işgal edince bütün başka ülkelerde yaptıklarını Fransada da uyguladılar; sinema salonlarını tekellerine aldılar ve kendi filmlerini geçmeye başladılar. Oynatılan filmler, Fransızların sinemaya gitmeme kararı karşısında seyirci bulamaz oldu. Almanlar bu durumda en iyi propagandanın ortak prodüksiyonlarla olacağını hemen anladıklarından, Fransız sinemasına sermaye yatırımına giriştiler. Bu, dolayısıyla Fransız sinamasının kalkınmasına büyük bir yardım oldu. Kurtuluştan sonra sansür hafifleyip sinemacılar rahat bir soluk alınca; Fransız sineması, bir biri arkasına altın çağın en güzel filmlerini vermekte gecikmedi. Ama bu çok sürmedi, savaş süresince Avrupa pazarlarını mecburen elinden çıkaran Hollywood sineması, eski üstünlüğünü kurma çabasıyla işe girişti: bu girişim sonu, ortaya çıkan 'Blum — Byrnes' andlaşması gereğince yurt sinemalarında Fransız filmleri gösterme zorunluğu, yılda dört haftaya, kazançtan endüstriye akın da yüzde 35'e düştü. Hollywood sineması ise, kazancın geri kalanını elde ediyordu. Savaş boyunca elde birikekalan binlerce Hollywood filmi, üstelik fransızcalaştırılarak yurt sinemalarında boy vermeye başladı. Bunalım, çarçabuk gelip kapıya dayandı. Film çeviren stüdyoların çoğu, az yorucu ve çok kazançlı gördükleri fransızcalaştırma işini seçtiler, film çevirimini bıraktılar. İşsizlik hızla gelişti, yayıldı. Sinemacılar yazarlar ve halk elele verdiler, çeşitli savunucu komiteler kuruldu ve 1948 yılında imzalanan yeni bir anlaşmada 'Blum — Byrnes' anlaşması gözden geçirildi. Buna göre; Fransız filmleri 4 hafta yerine beş hafta sinemalarda oynama imkânına kavuşuyor, fransızcalaştırılacak Hollywood filmlerinin sayısı da bir miktar indiriliyordu .Ayrıca iki yıldan eski filmlerden yılda ancak 24'ü fransızcalaştırılabilecekti. Parlâmento sinema için geçici bir yardım kanunu kabul etmişti, sinema biletlerinden küçük bir vergi alınıyor, doğrudan doğruya sinema endüstrisine aktarılıyordu. Ortak prodüksiyonlar da yapılacaktı. Ama bu ortaklamadan Fransızların pek kazançlı çıkamayacakları zamanla anlaşıldı. Hollywood senaryocusu, rejisörü, foto direktörü, oyuncusu ve teknik işçisiyle Avrupaya geliyor, ortak ya-

pıma giriştiği ülkeden dördüncü, ya da beşinci sınıf roller için oyuncu alıyor ve bunun adına da ortak prodüksiyon deniliyordu. Buna da karşı koyuldu, direnildi ve verilmiş haklar koparıla koparıla alındı. Daha doğrusu alınmış göründü; pazarı vermeme ile elden çıkarmama savaşı içten içe yine bütün şiddetiyle devam etti. Hollywood, bütün stüdyoları elinde tutarak dar bütçeli, kendi yağıyla kavrulur küçük şirketlerin filmler çevirmesini önlemeye kalkıştı. Bunda başarıya ulaştı da. O yıl Fransada film yapımı sayısı düştü. Böyle olunca, aradaki anlaşma gereğince yeteri kadar yerli film bulunmayacak ve oluruyla Hollywood ürünü filmler ayrılan haftadan çok pay haftası alacaklardı. Karşı durma hareketi gittikçe hızlandı, devletten çok halkın desteğiyle bu da savuşturulma yoluna girdi.

TELÂŞIN BAŞI VE SONU:

Hollywood'u bu denli bir meydan savaşına atan sebeplerin başında televizyon korkusu geliyordu. Amerikada televizyonun yayılımındaki hız, sinema salonlarının kapanışına eşitti. Birinin baş döndürücü gelişimi, öbürünün gerileyişine sebep teşkil ediyordu. Eskiden en az parayla en uzun seyiri görmek isteyen müşteri, bugün evinde kalıp televizyonunu seyrediyor ve sinema böylece bir halk sanatı olmak niteliğini kaybediyordu.

Bu kaybedişin verdiği telâş içinde Hollywood kemerleri sıkmak yerine kesenin ağzını açmayı üstün tuttu. Önemli olan seyirciyi yeniden sinemaya çekmekti. Renk, geniş perde sistemleri, dinî hikâyeler ve tarihî filmlere kurtarıcı gözüyle bakılıp dört elle sarılındı. Sinema ile televizyon arasındaki sessiz savaş bu göz boyamacılıkla bir anlığına duraklatnadı değil. Fakat Hollywoodun yanıldığı bir nokta vardı: televizyonu hâlâ rakip ve düşman sayıyordu. Bu yanılma Hollywoodda hayli pahalıya mal oldu; ilk günlerin cicili bicili renkli ve geniş perde sistemiyle çevrilmiş filmleri kısa zamanda fiyaskoyla sonuçlandı, televizyon kendi başına ilerlemesine ve sinemanın sürekli seyircisini çalmakta devam etti. Ama sinemayı ve dolayısiyle endüstriyi ellerinde tutanlar, akıllı kişilerdi, televizyonla yapılan her savaştan yenilgiyle çıkmaktansa - sonuçlar ortadaydı - rakiple uzlaşıp dost olmanın yollarını araştırdılar ve buldular da. R.K.O. şirketi bütün filmlerini televizyona sattı, aradan çekildi. Geri kalan beş büyüklerle (M.G.M., 20th Century Fox, Paramount, Warner Bros ve United Artists) kü-

çükler de ayni yolu seçtiler, ama aradan çekilmediler.

Televizyonla savaş ve endüstrinin kurtarılma çabası Hollywood yapısı filmlerin sanat değerini gidererek hiç'e indirdi. 'Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri İnceleme Komisyonu'nun çalışmaları da Hollywood için ayrı bir darbe oldu. Başlarda Temsilciler Meclisinde özel olarak meydana gelen Komisyon, 1946 da resmi bir kurul haline getirilmiş, Mc. Carthy'nin damgaçı siyasetini bütün şiddetiyle sürdürmeye başlamıştı. Adalet kurumlarından daha büyük bir yetkiyle çalışan Komisyon edebiyat, siyaset alanından Hollywooda atlamış, çeşitli yazar, rejisör, prodüktör ve oyuncuları komünistlikle suçlamış, kara listeler yayınlamıştı. Kraldan çok kralcı stüdyolar da bu kampanyaya katılmışlardı. Washington'a Komisyonun sorularına karşılık vermek üzere çağırılanlardan onu, Komisyonun çalışmalarını Amerikan Anayasasına aykırı bulduklarından sorulanlara karşılık vermediler. Karşılık vermede gerçi Komisyon kimseyi zorlamıyordu ama, geniş yetkiler tanınmış böylesi bir kurula bu denli davranış hakaret sayılıyor ve 'kongreye hakaret suçundan' sanık olarak mahkemeye veriliyorlardı. On'lar diye anılanlar: Adrian Scott (prodüktör), Edward Dinytryk (rejisör), Herbert Biberman (rejisör ve senaryocu), Ring Lardner İr., John Howard Lawson, Dalton Trumbo, Alvah Bessie, Albert Maltz, Lester Cole, Sam Ornitz (senaryocu) Birer yıl hapis ve biner dolar para cezasına hüküm giydiler. Stüdyolarda kurulan bürolarda en küçük teknikere kadar Hollywoodda iş almış herkes teker teker geçmişini hikâye eden fişler dolduruyor, bu fişlere göre kişiler ya kara listeye, ya da gri listelere sokuluyordu. (*) İşte bu MacCarthy'ci siyaset yüzündendir ki, Holly-

---

(*) Kara listeye sokulma sebepleri şunlardı: Komünist partisi üyesi olmak, eskiden bu parti üyesi iken ayrıldıktan sonra bu partideki tanıdığı üyelerin adlarını vermeyen, Komiteye karşı Anayasanın birinci maddesini ve değişen beşinci maddesini ileri sürerek savunanlar.

Gri listede de: Roosevelt'in New Deal siyasetini tutanlar, ikinci dünya savaşından önce faşist aleyhtarı kurumlara üye yazılanlar, solcu yayınları izliyenler ve Komitenin çalışmalarını tenkit edenler.. Seçilmekteydi. Kara listeye sokulanlar arasında 106 senaryo yazarı, 36 oyuncu, 11 rejisör ve 4 de prodüktör vardı

wooddan Avrupaya doğru bir göç başladı: Dmytryk, Robert Rossen, Carl Foreman, Michael Wilson, Jules Dassin, Chaplin gibi ustalarla çokluk oyuncular Amerikayı terkettiler. Televizyon rekabeti karşısında çözülen Hollywood, kalite yönünden de büyük bir düşkünlük göstermeye doğru hızla yol aldı. Yenilişmeye, hele gençleşmeye kat'iyen imkân yoktu. Ne denli değişik düşünüşte olursa olsun, geleń endüstrinin içinde kolaycacık hallonuyor, adapte olmama gücünü ayni çabuklukta kaybediyordu. Avrupa uyanmıştı, Ulusal sinema yolunda ilk işin başka ülke sinema ürünlerinin oynatma sınırlanmasına girişilmesi, Hollywood için pazar kaybı demekti. Yıllar öncesi İngiltere bunu denemiş ve üstesinden de gelmişti. Şimdi başka ülkeler de bu denenmiş yolda tereddütsüz yürüyorlardı. Eskiyi bırakmak, İtalyayı örnek tütarak sinemaya bölmeli kafalar yerine, yeni düşünüşler getirmek gerekliliğine inanılıyordu.

FRANSADAKİLER:

İtalyada Rosselini'ler, De Sica'lar, Zavattini'ler, Lattuadalar, Visconti'lerle başlayıp gelişen Yeni Gerçekçilik akımı, sonra sonra hızından olup tek sesliliğe kayarken, uzun bir çekişmeden sonra Fransada yazarlar zaferi kazanıyorlar, birerli ikişerli sinemaya fiilen giriyorlardı. Bu, hem beklenen, hem de kaçınılması mümkün olmayan bir olaydı. Hollywoodun bütün dirençmesine ve işi televizyon rekabeti, ya da kara gri listelerle ört bas etmeye çalışmasına rağmen gerçek durum bir çeşit nesil değişikliliğinin gerekliliğinden doğmaydı. Eski ustalar hem yorulmuşlar, hem de iyiden iyiye yıpranmışlardı. Bırakılan yerden bir parmak olsun ilerlemedikleri gibi, daha geriye dönüyorlar, kendi kendilerini tekrarlama kuyusuna düşüyorlardı. Değişiklik ve yer değiştirme zorunluğu buradan gelmeydi. İngilterededeki gençler sinema kralı Arthur Rank'ın yanlış adımları ve birbirini takip eden fiyaskoları ve British Film Institute'ün yardımlarıyla 'kızgın kuşak gençleri' olarak kendilerine sinemada yer açıyorlardı. Hollywoodda eski çıraklarla sinema - televizyon yakınlaşmasından yararlanan televizyoncu-gençler, vakit geçirmeden yerlerini almışlardı bile.

Gençlerin başarıya ulaşmalarında zemin ve zamanın uygunluğu kadar uluslarası festivallerin de büyük yardımı oluyordu. Çoğu dar bütçeyle ortaya konan gençlerin filmleri, anlatış, gençliğin verdiği ataklık, gerçeklere dayanma ve sine-

mayı herşeyden önce bir sanat olarak kabullenme ve kabullendirme çabaları yüzünden ilgiyi üzerine topluyordu. Dolayısıyla da paralı prodüktörler gençler üzerinde oynamaktan korkmuyorlardı .Ingiltere ve Fransadaki gelişim böyle oldu. Ayrıca üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da çeşitli ulus sinemalarının çekmekte oldukları konu sıkıntısıydı. Fransız sinemasının konu bunalımına dair ünlü senaryocu Jean Aurenche şunları söylüyordu: Herşeyden önce halkın ne tür konulardan hoşlandığını bilmek gerekti. Savaş öncesine bakarak daha çok günlük meselelere doğru yönelinmeliydi. Henry Jeanson, konu bulma güçlüğünden, çok film yazarı bulma güçlüğüne inanıyordu. Roland Baudenbach'a göre eksik olan üslüp ve stilsizlikti. Birdenbire ve durgun Fransız sinemasının sahillerine kızgın, bilgili ve atılgan bir dalga halinde vuran gençler, bu yoklukları ve güçlükleri bilerek geliyorlardı. İlk denemeyi prodüktör Raul - Levy rejisör Roger Vadim ile 'Et.. Dieu Crèa la Femme — Ve Allah Kadını Yarattı'yla yaptı ve film tuttu. Yol açıldı.

A.B.D. DE YENİ KIPIRDANMALAR

Fransa 'Yeni Dalga'cılarla değişik ve çarpıcı bir sinemaya ulaşırken Hollywood kendi içine büsbütün kapanmış, hep ayni ve bilinen kalıplar içinde türkülü masal olmuş hikâyeleri anlatmaktan yıllar yılı bir türlü bıkıp usanmamıştı. Ama Hollywood dışında çoğunlukla New York'te yeni kıpırdanmalar oluyordu. Sinemaya da televizyona da kendilerini üçüncü sınıf filmlerde denemiş bir takım gençler. Fransadaki gibi bir şeyler yapmanın tedirginliğini duymaya başlamışlardı. İlk belirti 1958 yılının sonlarına rastlıyordu. Çıkış, oyuncu John Cassavetes'den gelmiştir. Genç oyuncu önce 16 mm. lik film üzerinde 'Shadows Gölgeler' adını verdiği filmini çekmiş bitirmiş, sonra da bunu 35. mm. ye aktarmıştı. 'Gölgeler' bir zenci ailesinin günlük yaşayışını ve bu arada karşılaştıkları irili ufaklı yine günlük olayları gerçek çevrelerde anlatıyordu. Film, son derece ucuza mal edilmişti. Cassavetes filmi ilk gösterildiğinde heyecan yaratan bir etki uyandırdı. New York'lu film eleştirmecileri bir süreden beri Fransız 'Yeni Dalga'cılarının eserlerini tutuyorlar, Bergman üzerinde ısrarla duruyorlar ve yeni düşünceleri büyük yığınlara gereken açıklamaları da yaparak sevdirmeye, ısındırmaya çalışıyorlardı. Dar bütçeli filmlerle işe girişen A.B.D. li gençler de eleştir-

mecilere güvenmekteydiler. Umut verici kıpırdanışlar eleştirmecilerin desteğini arkasına alınca gençler birbiri arkasına ortaya çıkmaya başladılar. Bunlardan bir bölüğü doğrudan doğruya endüstriden geliyordu. Ama ya üçüncü sınıf sinema, ya da o ayar televizyon filmlerinde çalışmışlardı. Paul Wendkos, Robert Altman, Paul Stanley, Irvm Kerscher, Dennis ve Terry Sanders bunlar arasındaydı. Asıl umut verici A.B.D. li yeni dalgayı Lionel Rogosin, Morris Engel, Robert Frank, Edward Bland, Alfred Leslie ve John Cassavetes temsil ediyordu.

İlk adımı atan Cassavetes'in 'Gölgeler' filmi Fransız yeni dalgacılarından Jean Rouch'un 'Moi Un Noir — Ben bir Karayım'ına pek benziyordu. Film içtenlik ve sıcaklık doluydu. Ve senaryosuz olarak çevrilmişti. Cassavetes'den sonra piyasaya çıkarılan Robert Frank ile Albert Leslie'nin ortaklaşa çevirdikleri 'Pull My Daisy' de herhangi bir yazılı senaryodan yoksun ortaya konmuştu. Film bir gece Greenwich Village'de bir araya toplanan şairlerle bir rahip arasında geçen bir toplantıyı anlatmaktaydı. Belirli ve dramatik bir olay filmde yoktu. Filmin ana dayanağı yalnızca konuşmalar ve tartışmalardı. Stanley Brachage'ın 'Desist Film'i de aşağı yukarı 'Pull My Daisy'yi andırıyordu. O da filmine konu olarak gençler arasındaki bir sürpriz partiyi almış ve bu partide toplanan gençlerin azgın cinsel duygularını, çeşitli sapıklıklarını seçmişti. Bir başka A.B.D. li yeni dalgacı da - Sydney Meyers' - 'Savage Eye — Yaban Göz'de değişik bir açıdan homoseksüelleri veriyordu. Yalnız Meyers öbür arkadaşları gibi yumuşak ve hoşgörüş sahibi değildi. Bu tip cinsi sapıklarla kıyasıya alay ediyor, onları toplum dışı bırakıyordu.

Yeni umutlar içinde en ilgi çekici kişi Lionel Rogosin'di. 'Come Back Africa Afrika, Geri Dön'üyle gereken ilgiyi üzerine çekmişti. Afrikadaki zencilerin yaşama şartlarını dile getiren 'Afrika, Geri Dön', bu kıtadaki beyaz'arın zencilere karşı takındıkları tavırı ve bundan doğan ilişkiyi gerçekçi bir gözle alaya alıyordu. Zencilerle ilgili bir başka film de Edward Bland'ın 'The Cry of the Jazz - Caz Haykırıyor'uydu. Belge filmi niteliğinde çevrilen 'Caz Haykırıyor' caz tarihinin arkasından Amerikada yaşayan zencilerin bugünkü durumlarını inceden inceye inceliyordu. Fransadan Amerikaya ulaşan yeni dalga, New York kıyılarından gittikçe yayılıyor ve yeni yeni gençleri içine alıyordu.

TÜRKİYE: UYUYAN ÜLKE:

D.P. iktidarının sinemayı ciddiye almadığı nasıl bir gerçekse, film yapanlarımızla yurdumuza film getirtenlerimizin de sinemayı bir o kadar ciddiye almadıkları yine bir gerçektir. Yabancı film getirimiyle hem film getirtiminin her yıl, bir Nisan öbürü de Eylül ayları başlarında olmak üzere iki büyük karışıklık ve bu karışıklığın üstünde sürekli bir karaborsa yaratması, artık olağan sayılmaya başlamıştı. Ağustos ayı bitip Eylül ayında ilân edilmesi gereken yeni mevsimde gösterilecek yabancı filmler listelerinin bir türlü hazırlanmaması bütünüyle bu karışıklığa dayanıyordu. 1954 yılından bu yana getirtilen film bedellerinin transferi durdurulmuş ve o yıllar içinde yabancı film getirtimi hemen hemen imkânsız bir duruma düşmüştü. Film sahipleri birikmiş beş milyon liralık alacaklarının transferini istiyorlar, bu yapılmadığı takdirde yeni film vermeyeceklerini kesin bir dille belirtiyorlardı. Hükûmetin ilgisizliği ve alacakların transferine yanaşmaması önce getirtici şirketleri sonra da sinemanın büyük propaganda gücünü hiçbir zaman gözönünden ayırmayan A.B.D. ile USİS'i harekete geçirdi. Arada uzlaştırıcı bir rol oynayan USİS'in yardımıyla Türkiye, Yugoslavya ile Endonezyanın dahil edildiği IMG kültür fonuna sokuldu. Bu fona göre, film bedelleri Türk parası olarak ve Türkiyede ödenmek üzere Hollywood yapısı filmler bir süre daha getirtilebilecekti. Peşin para vermeden IMG yoluyla film alma, getirtici şirketleri her yönden elini kolunu bağlıyordu. Bu çeşit anlaşmalarda film isteyen ülke borçlu, veren de alacaklı kaldığından borçlu alacaklının her verdiğine karşı durmadan kabullenmek zorundaydı. Listede seçim hakkı yoktu. Çevirici şirketler yıllık prodüksiyonlardan dilediklerince seçip hazırladıkları bir listeyi getirtici - alıcı şirketlere veriyor, itiraz dinlemeden listesindeki filmleri gümrüklere yığıyordu. Gerçi işin aslı aranırsa verici şirketler bu şekilde davranmasalar da getirtici şirketlere seçme hakkı tamsalar, durum yine büyük bir değişikliğe uğramayacaktı. Ayni döküntü ve seyrine zor dayanılır filmler getirtici şirketlerimizin çevirici şirketlerin yıllık prodüksiyon listelerinden görülmemiş bir ustalıkla arayıp bulacakları ve yine ayni filmleri seçecekleri muhakkaktı.

Geçen 1960 mevsimi içinde kota yerine otomatik tahsis sistemi kabul edilmişti. Otomatik tahsis, aşağı yukarı kota sistemine yaklaşıktı. Getirticiler için belli bir kontenjan ayrıl-

mış ve bu kontenjanın şirketler arasında payı istenmişti. Bu, büyük getirticilerin yanında bir takım serüvenci, köksüz küçük getirticilerin yerden mantar gibi bitivermesine yaramaktan başka bir fayda sağlamadı. Serüvenci küçük getirticilerin yurda yabancı film sokmaktan çok kontenjanda pay almak, sonra da bu paylarını asıl ihtiyaç sahibi büyük şirketlere dolambaçlı yollardan giderek karaborsa fazlasıyla satmaktan öte bir işleri yoktu. Geçen yıl getirticilere yarılan 1.250.000 dolarlık tahsisin bütünü kullanılmamıştı. Bir yıl içinde gümrüklerden çekilen filmlerin tutarı 700.000 doları güç buluyordu. Yeni bir alışkanlığı seyirciye zorla kabullendirme gereğiyle getirtici şirketler, ellerindeki tahsisin hepsini kullanmaya yanaşmamışlardı. Üç sinema mevsimidir sürdürülmeye çalışılan bir filmin iki ya da üç haftadan aşağı afişten indirilmemesi şekliydi. Bu yolla çoğu kendi malı sinema salonlarında işletmeye soktukları filmlerin mal oluşlarını indirmeye savaşan getirticiler, bir taşla birkaç kuş birden vurma akıllılığını gösteriyorlardı. Nitekim, geçen yıl kendilerine ayrılmış tahsisin ancak yüzde kırkını kullanmış olmalarına rağmen ellerinde en aşağı onar yeni film hâlâ gösterilme sırasını bekliyordu

Yabancı film getirten film şirketlerinin fazla akıllı ve açıkgöz davranmaları sonucu çıkmaz bir sokağa girip çırpınmalarının bir eşi de tıpkısı tıpkısına yerli film çeviricileri arasında devam ediyordu. Küçük ve serüvenci şirketler yokluğu ve sıkıntıyı en çok duyanlardı. İlle bu terazinin bu kadar sıkleti çekemeyeceğini matematik gerçeklerle bile kabul etmeyen filmcilerimiz yıllardır beklenen sonuçla karşı karşıyadırlar. Büyük ve iyi niyetli film şirketlerimiz de kendi istismarcı ve kötü film yapma yolunda yürümeye zorlayan küçükler, ham film sıkıntısıyla birlikte devamlılıklarını sağlayamama durumuna girmişlerdi. Büyükler için sıkıntı pek söz konusu değildi. Bir çoğu bugünlere hazırlık olmak üzere, ya ham film stoku yapmışlar, ya da kesenin ağzını açarak karaborsadan temin yoluna gitmişlerdir. Halen devam etmekte olan sıkıntı ve karaborsa, yalnızca küçük ve serüvenci şirketlerin işi sayılmamalıydı. Küçüklerin ortadan kalkmasını, ya da sayılarının zararsız bir hadde indirilmesini başlangıçtan beri arzulayan büyükler zaman zaman ham film stoku yaparak küçükleri yapma bir yokluğa itiyorlardı. Küçükler, can havliyle birleşmişler ve ham film işini Millî Korunma Kanunu çerçevesine sokarak tahsisle dağıtımını gerçekleştirmişlerdi. Bu, kara-

borsanın büyüklerden küçüklere aktarılması demekti ki, bugün de sayıları yüzü aşkın küçük serüvenci şirketlerin asıl yaşama ortamını teşkil ediyordu. 1960 yılı, küçüklerin bu yaşama ortamına son verilmeye doğru hızla gidişin yılıydı. Yıllar yılı birleşip büyüklerin karşısında kuvvet olamamış küçükler, topal - aksak da olsa endüstrileşme yolundaki sinemamızda ezilmeye, ortadan çekilmeye mahkûmdu. Serüvenciler son çırpınışlarını yapıyorlar, sudan çıkmış balık gibi oradan oraya koşuyorlar. Daha düne kadar kendilerinin işi olan ham film karaborsasına engel olunmasını ilgili makamlardan istiyorlardı. Bu isteyenler arasında işler bir düzene girer girmez aldığını hemen ihtiyaç sahipleri için karaborsaya aktaracaklar da vardı.

Küçüklerin aradan çekilmesi büyükleri iyi film yapımına yöneltecek miydi? Önemli olan buydu. Büyüklerle iş gören sivrilmiş rejisörlerden bir Osman F. Seden 'Düşman Yolları Kesti'den sonra, işi yine kendi üslûbuna uygun 'Namus Uğrunda'ya dökmüş ve biçimcilik kaygısı içinde eriyip gitmişti; Memduh Ün 'Üç Arkadaş'ın başarısını sağlayan nedenleri, bu yıl 'Mahallenin Sevgilisi' ile 'Kırık Çanaklar'da yenileyerek kendi kendini tekrarlamak tehlikesine düşmüştü, Lütfü Ö. Akad onbeş yılın sonunda 'Yalnızlar Rıhtımı ve Yangın Var'la üslûp araştırmaları peşindeydi, Atıf Yılmaz bilinçli olmayan, samimiyetten uzak ve inanmamışlık içinde 'Suçlu'yu çevirmiş ve ardından 'Ayşecik Şeytan Çekici'ne geçmişti. Yılın tek iyi niyet gösterisi - başarısı tam ve bütün olmamakla birlikte prodüktör Nejat Duru ve rejisör Metin Erksan çiftinin yalnızca 'Gecelerin Ötesi'nde var oluşu, Türk sinemasında hiç bir şeyin değişmediğini, daha uzun yıllar da hiç birşeyin değişemeyeceğine elle tutulur gerçek bir örnekti.

1960'DA TİYATRO

Yıldırım KESKİN

Geride bıraktığımız yıl, modern tiyatronun öncüleri için verimli olmadı. Gerek *Ionesco*, gerek *Beckett*, en iyi eserlerini daha önceki yıllarda vermişlerdi. Ne *Rhinnocéros*, ne de *La dernière Bande*, örneğin bir *"La Cantatrice Chauve"* ya da bir *"En attendant Godot"* ölçüsünde değildirler. Gene de 1960 yılı bu iki yazarı küçük tiyatrolardan kurtardı. Rhinocéros'u *"Jean Louis Barrault* sahneye koydu, *La Dernière Bande*'ı da *Jean Vilar*, Salle Récamier'de oynattı. Bu iki olay yazarların büyük kitlelere mal olduklarını göstermeleri bakımından önemlidir. Yeni tiyatronun üçüncü büyük Fransız yazarı *Adamov*'a gelince, 1960 yılı içinde hiç bir yeni oyun vermiş değildir. Ancak yazarın *"Printemps 1961"* adlı bir eser hazırladığı ve 1961 yılı içinde planchon tarafından Villeurbanne tiyatrosunda sahneye konulacağı herkesçe bilinmektedir.

Yeni Tiyatronun 1948 - 1950 yılları arasında vücut bulduğu göz önünde tutulacak olursa on yılda aldığı yolu küçümsememek gerekir. Bu tiyatro, bugün eski dediğimiz, yılların geçmesi ile, zamanlarında getirdikleri bütün yeniliklere rağmen, klâsik tiyatro ile bir tutulmaya başlayan Giraudoux'ların, Anouilh'ların tiyatro anlayışına karşı bir tepki idi. Geçen mart ayında verdiği bir konferansta Adamov'un "Anouilh Fransız tiyatrosunun 25 yıldır kanayan yarasıdır" diye söz etmesi de bunu gösterir.

İki dünya savaşı arasındaki yazarlar, tiyatroya yenilik olarak biçim yenilikleri getirmişlerdi. Bunun en güzel, en belli başlı örneği Pirandello'nun tiyatrosudur; Priestley'in tiyatrosu da böyledir. Bunların yanında, dünyanın her köşesinde yazarlar, sahne bilgilerini, yazıcılık tekniğini ileri götürmekten başka yol tutmadılar. Esası aranırsa bu yazarlar, klâsik tiyatrodan, örneğin bir Bourdet'nin tiyatrosundan daha ileri gitmi-

yorlardı. Konular, aynı konulardı; fikirler, zaman farkı çıkarılacak olursa, aynı fikirlerdi. Hep aynı mantıkî yoldan hareket ediyorlar, hep aynı yargılama sırasını izliyorlardı. Kaynağı Descartes'a kadar uzanan bir düşünce çeşidinin devamcısı idiler. Tiyatro tekniği aynı idi hemen hemen. İlk perdeler bir tanıtma perdesi oluyor, olay kuruluyor; ikinci perdede gelişiyor, üçüncü perdede sona eriyordu. Modern tiyatro yalnız bu alışılagelmiş biçime bir tepki olmakla kalmadı. Aynı zamanda *muhteva*'yı da değiştirmek gerekti. Bu muhteva yukarıda da söylediğimiz gibi yüzyıllardan beri söylenilip duran *mantık* çerçevesinin dar sınırları içinde sıkışıp kalmıştı. Oysaki her olay mantıkla açıklanmıyordu. İnsan düşüncesine yeni bir nizam vermek gerekti. Ama bu, büyük bir kelimedir. Çok zaman, çok çalışma ister. Önemli olan insan fikrini kurabilmektir; yeni bir insan fikrini...

"Conventionnel" denilen alışılagelmiş tiyatronun en güzel hicvini yapan oyunlar Ionesco'nunkilerdir. Örneğin *"Victimes du Devoir"* da bir polis memuru, Malloux isimli birisini aramak üzere bir eve gelir. Piyeste yazar, yeni tiyatronun nasıl olması gerektiği hakkındaki fikirlerini kahramanlarına söyletir. Ionesco için, günümüze kadar gelen tiyatro, ister aşkı, ister siyaseti, ister sosyal kanunları ele alsın, her halde, polis piyesleri olmuştur; yahut da açık - saçıklıktan ileri gidememiştir. Ionesco eski tiyatronun bu konularını alaya alır. *"Tireur d gages"* da gene böyle bir oyundur. Şehirde bir canavar herkesi öldürmektedir de, polis katille uğraşmaz; şehrin seyrüseferini daha önemli sayar. Ionesco'nun zayıf olduğu nokta, eski tiyatro ile alay etmesi değil, yeni, gelecek bir tiyatronun temellerini atamamasıdır. Ionesco'nun tiyatrosu üzerine verdiği konferanslardan dinleyebildiklerimde, yazarın geçmiş değerleri alaya almaktan başka bir yeni unsur getirdiğini görmediğimi itiraf etmeliyim.

Yeni tiyatronun şüphe yok, en önemli yazarı Beckett'tir. Denilebilir ki Ionesco'nun yapamadığım İrlandalı yazar yavaş yavaş meydana getirmektedir. Beckett için önemli olan *insan*dır.. Ama soyut insan... Hiç doğmamış, hiç ölmeyecek ve her zaman yaşamaya mahkûm insan.. .Beckett bu sonsuz insan'ın manevi sefaleti üzerinde durur. Yalnız tiyatro eserlerinde değil, Beckett'in romanlarında da ele aldığı konu budur. Bu yönden *"L'introuvable"* bir şaheserdir. İnsan ne olduğunu, nerede bulunduğunu, nereye gittiğini bilmemektedir. L'introuvable'ın

adsız kahramanı bir yerde *"Je qui est-ce?"* (1) der. Bu düşünce *"Fin de Partie"*ye de, *"En attendant Godot"* ya da *"La dernière bande"*a da uygulanabilir.

Adamova gelince, İonesco ile Beckett arasında bir yer tutar. Tiyatro ustalığı, sağlamlık bakımından diğer iki yazardan daha başarılıdır. Şimdiye kadar verdiği oyunlar İonesco'nunkiler gibi, geçmiş tiyatroya karşı bir isyandır. Kendisi de söylüyor bunu. Bundan sonra işe kahramanların zaman içinde ve ters olarak gelişmeleri yolunu arayacağını ifade ediyor. Bu kahramanlar zaman içinde soyut bile olsa, nasıl gelişecekler-dir? Adamov buna cevap vermiyor. *"Printemps 1961"* bu konuda herhalde yenilikler getirecek, bir açıklama olacaktır.

Yeni tiyatroyu yalnız bu üç imzadan ibaret sanmak yanlış olur. Bu isimlere daha pek çokları eklenebilir. 1960 yılını kaynak olarak aldığımıza göre bu yıl içinde eser vermiş gençleri göz önünde tutmak daha yerindedir. Geçen mevsim başında Jean Vilar, çok genç ölen ve istidadı sanatın hemen her sahasında kendisini belli eden, bir Fransız yazarının, Boris Vian'ın *Les bâtisseurs d'Empire*'ini sahneye koydurttu. Vian'ın vakitsiz ölümüne seyirciyi de, eleştirmeciyi de acındıracak kadar önemli bir eserdi bu. Yazar, insanlığın korkusunu ele alıyor ve bu korkuyu da canlı, somut bir halde sahneye çıkarıyordu. Oyunun kahramanları bir aile efradıdır. Korku oturdukları evin ilk katında bastırır, ikinci kata kaçarlar. Korku, yazar buna *Schmürz* diyor — Gene oradadır. Schmürz'ün yüzünden evin kızı ölür, kadın da ölür .Son perdede evin erkeği en üst kata kaçmıştır. Yalnızdır. Daha doğrusu gene korku ile beraberdir. Sonuçta, o da ölür.

Bu eser, yeni sanata büyük bir adım attırıyordu. Derin bir tiyatro bilgisi ile ve geniş bir kültürle yazılmıştı. Yazarın mesleğini de çok derinlere götürebilecek bir kudrette olduğu belli idi. Ölümü ile Fransız tiyatrosu gelecek bir büyük yazarını kaybetmiş oldu.

1960 yılının sahneye çıkmak fırsatını verdiği diğer iki genç yazar Armand Gatti ile Arrabal'dir. Birincisinin oyunları uzun zamandır basılıyor, fakat oynanamıyordu. Vilar oyunlarından *"Crapaud - Buffle"* le bu imkânı verdi. Ancak oyun, seyircinin ümidini kırdı ve başarısızlık içinde sona erdi. Bir Güney Amerika memleketinde geçen bu ihtilâl hikâyesi hiç kimseyi inan-

(1) *Ben. O da kim?*

dırmadı. Arrabal'a gelince, o da oyunlarını bastırıyordu, oynatamıyordu. *"Baal - Babylone"* isimli bir de roman yazmıştı. Genç tiyatrocuların sahneye çıkardıkları *"Fando et Lix"* beğenilmedi. Beckett'i çok andırıyordu; üstelik ustaca yazılmamıştı.

Fransada önemli, üzerinde durulması gereken bir nokta var: birçok genç tiyatro yazarının oyunları basılıyor, yayınlanıyor, oynanamıyor. Denebilir ki oynanmamış bir tiyatro edebiyatı vardır bugünkü Fransada. Bu arada Afrikalı Kateb Yacine'in *"Le Cadavre encerclé"*sini, Charles Prost'un *"Adieu Jérusalem"*ini, yukarıda sözünü ettiğimiz yazarlardan Arrabal'in "Théâtre"ındaki diğer oyunları, Gath'nin *"Le poisson noir"*ını sayabiliriz. Bunları sahneye çıkarmak genç tiyatro adamlarının işidir. Ancak, ününü 1960 yılı içinde yapan sahneye koyucuların en genci Antoine Bourseiller bile, Pirandello'nun *"Comme tu me veux"*sünü, modern eserlere tercih etmiştir.

Yeni tiyatronun bu aşırı diyebileceğimiz yazarlarının yanı sıra iki kuşak arasında bir köprü ödevi gören tiyatro yazarı - Şair Jacques Audiberti'den söz açmak gerekir. Audiberti *"Quat - quat"*, *"Le mal Court"*, Shakespearden naklen *"La megère apprivoisée"* gibi çok başarı kazanmış oyunların yazarıdır. Geride bıraktığımız yılda gene çok başarılı bir eser verdi: *Effet Glapion*. Bir doktor kabinesinde ve üç kişi arasında geçen bu oyun, sevdiği adamı elde etmek için, bir kadının kurduğu hayallerdir. Konudan anlaşılacağı üzere hayalle - gerçek arası bir piyestir bu. Jacqueline Gauthier, Michel Roux, Jacque Dufillo gibi son yılların tanıttığı genç oyuncular tarafından, ve Vitaly'nin sahneye koyuşu ile mükemmel bir şekilde oynanmıştır. Aynı yazarın son haftalarda sahneye çıkarılan *"La Logeuse"* oyunu da Pariste büyük bir ilgi ile karşılanmıştır.

Modern yazarların geçen yıl oynanan bu eserlerinden sonra, bugünün bizleri için eski olan, kendilerinden söz ederken "eski" demenin içimizi sızlattığı - niçin itiraf etmemeli? - bir önceki kuşağın yazarlarına geçelim.

İkinci Dünya Savaşı içinde ünlerinin en yüksek noktasına erişen bu yazarlar içinde en önemlisi *Sartre*'dır. 1960 yılı dört yıllık bir ayrılıktan sonra, yazarın son piyesi *"Les Sequestrés d'Altona"*nın sahneye konulması fırsatını verdi. Eleştirmecileri ikiye ayıran, bir kısmına "Sartre'ın en önemli eseri", diğer bir

kısmına da "çekilir piyes değil" dedirten ve dört saat süren bu eser, Robert Kanters'ın deyişi ile "bir âbidedir". Şüphe yok, Sartre'ın en önemli eserlerinden birisidir bu. Konu, Almanyada, Altona'da geçer. Zengin gemi inşaatçısı Von Gerlach oğlu Fritz İkinci Dünya Harbinde bir takım alçaklıklar yapmış, babasının zenginliği ve nüfuzu sayesinde canını kurtardıktan sonra öldüğü ilân edilmiş ve evinin en üst katındaki odaya kapanmıştır. Odasına kardeşi Léna'dan başka kimse girememektedir. İnsanların sorumluluğu üzerine yazılmış bir piyestir bu. Eserin sonunda, oyunun kahramanı Fritz "Ben çağımın sorumluluğunu omuzlarımda taşıyorum" der. Sorumlu olan, hem kendisi, hem babası; ve onların şahsında bütün insanlıktır. Sonuçta baba - oğul intihara karar verirler.

Les Sequestrés d'Altona'da Fritz rolünü, Fransız tiyatrosunun en büyük aktörlerinden biri olan Serge Reggiani oynamaktadır. Eser, François Dalhan tarafından sahneye konulmuştur.

Sartre'ın piyesi konusunda yukarıda eleştirmecilerin, birbirleri ile anlaşamadıklarından söz açtım. Tartışmaların en önemlisi Figaro gazetesi eleştirmecisi Jean - Jacques Gauthier ile François Mauriac arasında geçmiştir. J. J. Gauthier oyun için "Seyirciler dört saat koltuklarında uyuduktan sonra, perdenin kapanması ile uyanıp alkışlamağa başlıyorlar. Bu piyesten hiçbir şey anlaşılmıyor. Biz, anlaşılan piyeslerden yanayız" demişti. Figaro eleştirmecisine *Expresse*'de cevap veren François Mauriac ise, kendisinin Sartre'ı savunması için hiçbir sebep bulunmadığını belirttikten sonra, Sartre'ın çağının en büyük yazarlarından biri durumuna geldiğini, Les Sequestrés d'Altona'nın da çok önemli bir eser olduğunu söylüyor ve yazısını "biz de anlayan eleştirmecilerden yanayız" diye bitiriyordu.

Geçen kuşak yazarları içinde 1960 da eser verenlerden bir büyüğü de Jean Anouilh. Montparnasse - Gaston Baty tiyatrosunda yazarın bizzat sahneye koyduğu *"Beckett ou l'honneur de Dieu"* büyük bir ilgi ile karşılandı. Konu İngiliz tarihinden alınmış, daha önce de, bu arada T. S. Eliott'un *"Katedralde Ölüm"*ünde de sahneye çıkarılmıştı. Gabriel Marcel bu eserin Anouilh'un sanatında bir değişiklik ve bir yenilik olduğuna işaret ettikten sonra, öneminin çok büyük olduğunu söylüyor. Anouilh kral ile kilisenin başrahibi Beckett arasındaki anlaşmazlığı yeni bir anlayışla, bilhassa sahne tekniği bakımından

çok ilgi çeken değişikliklerle ele alıyor. Anouilh'u tanıtmayı lüzum yok. *'La Colombe'* gibi, *'La Sauvage'* gibi sayıları yirmiyi bulan, herbiri büyük başarılar kazanmış oyunların yazarıdır. Böyle bir yazarın sanat hayatının son çağlarında bile kendisini alışılagelmiş kurallara bırakmaması, zafer çelenklerinin üzerine kurulup uyumaması çok ilgi çekicidir. Bütün diğer sanatçılara da güzel bir derstir bu. Yazarların büyüklüğünü yapan sadece bir - iki güzel eser vermiş olmaları değildir; devamlılıkları, daimî araştırma yapmaları ve çalışmalarıdır.

★

Bu büyük, ya da genç - ve ilgi çekici yazarlar dışında, pek çok komedinin, bu komediler yanında da eski çağlar yazarlarının eserlerinin 1960 yılında sahnelere çıkarıldığını ilâve edelim. Eski çağ yazarları, dedim. Bunların içinde adlarından en çok söz edilenler Pirandello, Shaw, Çekov, İbsen oldular. Ayrıca Jean Vilar, TNP'de güzel bir Marivaux sahneye koydu.

Komedilere gelince; önce Achard'ın beş yıldan beri oynanmakta olan *"Patate"*ından bahsedelim: Achard malûm. "Patate" yazarın son eserlerinden biri. (Daha sonra *Bagatelle* ile *L'idiote*'u yazmıştır.) Bu piyesinde Achard arkadaşlıkla kin'i inceliyor. İnceliyor, diyorsam şöyle bir dokunup geçiyor, demektir. Yoksa öyle derinlere inmiş, sorunları ciddî olarak ele almış değil. Geleneklerden kurtulamıyor yazar. Aldatılan erkekler, kadınlar, baştan çıkarılan kızlarla dolu. Oyunu başından sonuna kadar götüren büyük bir aktör oluyor: Pierre Dux.

Patate'ın dışında daha çok oynananlar İngiliz komedileridir. Bu arada Michel Vitold'un sahneye koyduğu *"Bon week-end Mr. Bennett"* ile, François Périer'nin iki rol birden oynadığı *"Gog et Magog"*u sayacağım. Her toplumda, her zaman seyredilecek, sevimli oyunlardır bunlar; daha fazlası değil...

★

Buraya kadar anlattıklarımızdan şu sonucu çıkarmak gerektir: Yeni tiyatro akımı devam ediyor. Önceleri çok aykırı gelen, alaya alınan eserler bugün aylarca oynanmaktadır. Picasso'nun resime getirdiği yenilik, biraz geç olmasına rağmen tiyatroda da yapılmış ve yerleşmiştir. İonesco'nun *"La leçon"*

adlı piyesinin 1100 temsili geçtiğini ve hâlâ oynandığını hatırlatmak yerinde olur. Genel olarak bu tiyatro soyut bir tiyatrodur, bir fikir tiyatrosudur. Geçmişin belli bir konusu olan, kişilerinin duyguları en aşırı noktalarına kadar ele alınan, belli bir sıra, gelişme takibeden, ya da bir amaç güden, örneğin siyasi propaganda yapan piyeslere rağbet azalmıştır. Bir zamanlar pek revaçta olan "kahraman yaratmak" ya da "mahallî renk ve gelenekleri göstermek" fikri bırakılmıştır. Yeni tiyatro daha genel, daha soyut ve daha beşeridir.

★

Buraya kadar kısaca anlattıklarımıza göre bizim tiyatromuzun durumu nedir? Önce, modern tiyatro yazarlarımızın olmadığını itiraf etmek zorundayız. Yeni tiyatro *"En attendant Godot"* dışında, ancak amatör tiyatrolarımızda yer alabiliyor. Gene de Site tiyatrosunun oynadığı Pinler'in *"Kapıcı"*sı iyi bir başlangıçtır. Seyircimizi bu durumdan suçlandırmak doğru değildir. Seyirci amatör sahnelerde gördüğü temsilleri ilgi ile seyretmiştir. Asıl olan bundan sonra büyük sahnelerde, daimî tiyatrolarda modern oyunlara yer verilmesidir. Böyle bir deneme belki önceleri verimsiz olacaktır. Ancak faydalarını da, hem seyirci, hem de geleceğin yazarları için, göz önünde tutmak gerekir. Seyirci yeni tiyatroya alışır, yazarlar da iyi - kötü gelecekte tutulacak olan yolu görürler. Genç yazarlarımız, Avrupadaki meslekdaşlarını taklit etsinler, demek istemiyorum. Ne var ki, edebiyatımızın hemen her kolunda şimdiye kadar bu, böyle olmuştur. Yukarıda kahraman yaratmanın, mahalli piyes yazmanın modası geçtiğini söyledim. Bizim yazarlarımız henüz bu devrededirler. Şunu da söyleyelim: tiyatromuzda böyle bir devir de gerektir. Ancak, daha sür'atle gerçek tiyatroya varmak istiyorsak, bazı devirlerin üzerinden geçmek zorundayız. En iyi tiyatro, halkın en çok geldiği tiyatro değildir. Öyle olsa Achard, Roussin en büyük tiyatro yazarları sayılırlardı. Halkı da yetiştirmek, ona da öğretmek gerektir.

Bizim tiyatromuzun bir ikinci eksikliği de genç, istidatlı sahneye koyucuların olmamasıdır. Bir iki isim dışında gerçek anlamda sahneye koyucumuz yoktur. Şüphe yok güç bir iştir bu. Herşeyden önce büyük bir sahne tecrübesi ve çok geniş bir tiyatro bilgisi ile, yaratıcı kabiliyet gerektirir. Aynı şeyleri oyuncularımızın büyük çoğunluğu için de söyleyebiliriz.

KURTULUŞTAN SONRA NE DÜŞÜNÜYORLAR?



Tanju Uner

SORULARIMIZ

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı sizce nedir?

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını sayar mısınız?

c) Bu şartların gerçekleştirilmesi için Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekli gördüğünüz işler nelerdir?

d) Bu şartların gerçekleşebilmesi için bugün aydınlara, ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödevler nelerdir?

Gelen cevaplar yazarların soyadları sırası ile konulmuştur.

AKAY, İhsan

a) Hak ve hürlüğün verilmediğine, zorla alındığına bir delildir. Politika düzeninin, iktisat düzeninden, toplumsal düzenden ayrılmayacağını gösteren bir tarih olayıdır. Hukuku ile, iktisadı ile, toplum hayatını düzenleyemiyen bir idarenin yıkılmak zorunda kalacağına işarettir.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartı, laik esaslardan ayrılmaması gereken millî eğitimdir.

c) Din sömürücülerinin, laik eğitimi baltalamasını önlemek. Yüzde otuzu bir türlü aşamayan okur yazar nisbetini arttırmak. İlk öğretimi yayma çabasının yanı sıra, orta ve yüksek öğretimin seviyesini yükseltmeye bakmak. Başka bir deyimle, millî eğitimde hem niceliği, hem niteliği sağlamak.

Millî eğitimin gerçekleşmesi, ve dolayısıyle iktisat ve toplum hayatının düzenlenmesi, köy sayısının azaltılması davasına bağlıdır sanırım. Kırk bin köye okul, öğretmen, yol, iş ve refah sağlanamaz. Sanayi gücüne bağlı bulunan ilerleme yo-

lunda, nüfusun dörtte üçü zıraatle uğraşmaktan kurtulamazsa havanda su döğülmüş olur. Köylerin birleştirilmesi köy sayısını azaltacak, köy sayısının azalması, su, yol, elektrik, eğitim ve çalışma imkânlarının israfını önliyecektir.

Kısacası: Toplumsal kurtuluş = Lâik millî eğitim + Ziraatçi köy uygarlığından sanayici kent uygarlığına geçiş.

d) Sanatçı, özellikle yazar, davranan değil, düşünen adamdır. İnsan yığınları, düşünen kişiden çok, davranan kişinin izi sıra giderse de, düşüncenin davranış üzerinde hiçbir etkisi olmadığı söylenemez. Düşünce, yığınlara doğrudan doğruya işlemese bile, davranıcıların aracılığı lle sızma yolunu bulur.

Devrim ülkesinde, davranmaya sürüklenmeyen düşünce olumlu ve yapıcı sayılamaz.

Düşünce ile davranış birleşirse şüphesiz daha etkilidir. Söylemekle kalmayıp, sözünü özüne, yâni dediğini davranışına uygulayabilen yazar, yığınları aydınlatma görevinde daha başarılı sonuçlara ulaşabilir

Talkımı kendisi yutmağa, salkımı başkasına vermeğe kalkışan yazar, bindiği dalı keser. İnanmıyan inandıramaz. Devrime inanmış aydınlar, düşüncelerini davranışlarına uygulayabildikleri ölçüde toplum üzerinde etkili olabilirler.

AKGÜN, Nahit Ulvi

a) 1950 de çok iyi niyetlerle iktidara gelenler zamanla verdikleri sözlerden dönmeğe başladılar. İleriyi görecek sezginden, ulusun dileklerini anlayacak idraktan yoksun oldukları için parlak sözler söylemekten öteye gidemediler. Siyaset adamı niteliğini taşımadıkları için mugalâta ile, demogoji ile işleri yürüteceklerini sandılar. Halka yöneleceklerini söylediler; zamanla halktan ayrıldılar. Halk idaresini gerçekleştireceklerini söylediler; diktatörlüğe saptılar. Bir din siyaseti tutturdular; yobazları, üfürükçüleri şeyhleri türettiler .Bir serbest ticaret tutturdular; karaborsacıya alabildiğine çıkar sağladılar. İmar faaliyeti dediler, yakınlarının ceplerini doldurdular. Köylüyü kalkındıracağız dediler; zamanla gırtlağına kadar borca boğdular. Özgrülüğü getireceğiz dediler; insanın ağzına kilit vurdular. Toplumumuzu uygarlığa ulaştıracağız dediler; uygarlık ilkelerinden ayrıldılar. İnsan haklarını koruyacaklarını söylediler; en ilkel haklarımızı elimizden aldılar. Yaşamamız güçleşti. Geçim darlığı başladı. Dostumuzdan olduk Kardeşi-

mizi düşman görmeğe başladık. Neredeyse başka ulusların yemi oluyorduk. İşte bu durum böyle sürüp gidemezdi. Bir gün bir yerden patlak verecekti. Çünkü Atatürk Devrimleri yıpratılmak istenmişti. Hattâ unutturulmaya çalışılmıştı. 27 Mayıs Devrimi ulusun yeniden silkinişi oldu. Yeniden bilincine varışı oldu kendinin. Yitirilen toplum düzenimiz toplum onurumuzu kazandık. Bir kere daha Atatürk'ün izinde olduğumuzu ulusça gösterdik. Ulus bekliyordu böyle bir davranışı. Yalnız bir kıvılcım gerekliydi. Gençlik, ordu bu mutlu ateşi tutuşturdu. Atatürk aramızdaydı, yaşıyordu. Devrimleri dipdiriydi.

b) Atatürk Devrimlerini yaşatmak. Müspet ilimlere önem vererek onun ışığı altında ulusu uyarmak. Her insanın duygularını düşüncelerini serbestçe söyliyebileceği bir düzen kurmak yurttaşın okutulması ile dinamik yoğunluğu ratırmak Yaşamak için bağlı olduğumuz toprağı en iyi araçlarla daha verimli bir hale getirmek. İşi kadere değil, çalışmaya bağlamak. Her şeyden önce dünyanın yaşanmaya değer olduğunu anlamak. Bir ahiret korkusundan, uyuşukluğundan kurtulmak. Ulusumuzdan başka uluslar olduğunu bilerek insanın değerini tanımak, insanı sevmek, saymak .Geleneklerimizi inkâr etmeden yeni gelenekler ortaya koymak.

c) Kapatılan Halkevlerini açarak yeni şartlara, ihtiyaçlara uygun bir biçimde işletmek. Kâğıdı ucuzlatarak yayınları çoğaltmak. Topraksız köylüye toprak vermek. Okullara bir Devrim dersi koymak. Eğitim, öğretim seferberliğini hızlandırmak. — Bu bakımdan lise mezunlarının askerlik görevlerini ilkokul öğretmeni olarak yapmaları için alınan karar çok yerinde olmuştur. — Öğretmenliği çekici bir hale getirmek için özel bir öğretmen ödeneği koymak. Müspet kafalı din adamları yetiştirmek.

d) Her aydın özgürlüğün anlamını en açık bir biçimde önce kendi davranışları ile anlatmalıdır. Girdiği her toplumda doğru bildiği düşünceleri söylemekten çekinmemelidir. Çevresini sapık, yanlış inançlardan kurtarmalıdır. İnsanların birbirlerini sevmelerini, saymalarını telkin etmelidir. Yazarlar Devrimin ilkelerini her fırsatta, her olayın içinde bir pusuna getirip açıklamalıdırlar. Bütün edebiyat türlerinde insan haklarını, insanlık sevgisini aşılamalıdırlar. Yalancının mumunun yatsıya kadar yanacağını ulusunu sevmiyenin, toprağına bağlı olmayanın kimseye iyiliği dokunmayacağını göstermeli.

dirler. — Bu arada bazı uyarmalar oldu. —

İllerde, ilçelerde "İnkılabı Yayma ve Köylüyü Kalkındırma Komitesi" kuruldu. Öğretmenler görevlendirildi. Köyleri, bucakları dolaştılar. Halka 27 Mayıs Devriminin anlamını açıkladılar. Ben gittiğim yerlerden umutlu döndüm.

ALSAN, Necip

Bir deyimi ayrı anlamlarda kullandığımız olur. Devrim de bunlardan biri. Toplumdaki değer değişikliğine devrim diyecek olursak, 27 Mayıs'ın anlamı nedir? Gençlik anayasanın çiğnenmesini yermek istemişti. Onları vurdurmaya kalkanlar da demokrasiden, Atatürke bağlılıktan söz ediyorlardı. Yalanlar da üzmüştür gençliği. Bu açıdan bakınca, 27 Mayıs'ın yeni değerler getirmekten çok, bozulmuş değerleri eski yerine koymak anlamını taşıdığı görülür.

Filipinlere milyarlarca dolar verilmiş de gene beli doğrulmamış. Bunca para ne oluyor, nereye gidiyor diye Truman'a rapor sunmuş uzmanlar. İşte, Bell Report'da şöyle deniyor: "Bu paralar, önemi birinci derecede olmayan nesnelerin getirilmesi, lüks eşya ithali, amerikan kârlarının U.S.A. ya dönmesi ve filipin sermayesinin yabancı ülkelere kaçması gibi olaylarla yutulmuştur." Gene Bell Report'a göre, iş adamlarıyla büyük çiftlik beyleri egemendir Filipinlerde. Hükûmet onlara bol keseden kredi verir; fakat istihlâk maddelerine konan resimlerle, vergilerin altıda beşini yoksul halk öder. Sağlık işleri, sosyal sigortalar şöyle dursun, doğru dürüst eğitim bile görmez halk. Sonra da, bu halka karşı korunmak için bütçenin % 22 si asayiş işine harcanırmış. Ama, vergiler harcamaların ancak % 60 nı karşılar, gerisi açık kalırmış, hem de açık her yıl artarmış, "Bir çok illerde öğretmen aylıkları ödenmez" miş. Sonuç şu oluyor Bell Report'a göre: Yardım paraları dönüp dolaşıp bir azınlığın cebine iniyor. Yardım arttıkça, o azgınlığın Fillpinler dışındaki paraları da artıyor. Toplumsal kazanç olmuyor, çünkü Filipinlerde gerekli toplum düzenlemesi ya hiç yoktur, ya da gösteriştir. Banka sayısının çokluğu bakımından Filipinler yeryüzünde başta gelen ülkelerdendir, ortaklık kârları yüksektir, ama "İstihsalde hiç bir önemli artış olmamıştır.. Şeker, kenevir, hindistancevizi gibi bir kaç tarım ürünüyle geçinir Filipinler. Bu da ancak o ürünleri yetiştirenlerin açlıktan ölmemesini sağlar." Sonucun so-

nucu da şu: Bu tutumda, yardım halka değil, onları geri bırakanlara destek oluyor. Dışardan para yağmur gibi yağsa da kalkınma, mahalle milyoneri yetiştirmekten ileri gitmiyor. (Filipin bakanlarından biri Amerikadan yüz yıllık kırtasiye malzemesi almış.) Çünkü gerekli toplumsal düzenlemeye girişmeden toplumsal kalkınma olmuyor.

27 Mayıs'ın doğumunda, işlerin bizde de çığırından çıkmasının etkisi olmuştur elbet. Onu 1923 de atılan adımların bir yenisi diye sayabiliriz. Sayıyoruz diyoruz, çünkü toplumsal bir olay, hemen bir kaç ay içinde kıvamını bulamaz. Bu türlü olaylar bir süre, devrimle evrim arasında kalabilirler; kesin biçimini ancak gelecek belli eder.

APAK, Rıza

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı, yolunu sapıtmış bir yönetime, baskılar yönetimine, "Paydos" gerekçesiyle Atatürk'ün çağrısına kulak veriş, Atatürk'e dönüştür. Kısaca, Atatürk'ü buluştur bu "Ak Devrim" bence.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana koşullarını da "Atatürkçülük"le, Atatürk ilkelerine bağlılıkla özetliyebiliriz. Ama tam bağlılıkla.

Atatürk'ün uygar ve insancıl ulusçuluğuna dört elle sarılacağız. Çağdaş uygarlık düzeyi parolasını usumuzdan çıkarmıyacağız.

c) Burada da ilk işimiz Atatürk ilkelerini ele almak olmalıdır. Devrimlerin hangileri, ne ölçüde örselenmiştir? Örneğin (laiklik) nicedir? Önce bunu bulacağız. Baş ödevimiz bu olacak. Sonra öteki koşulları ele alabiliriz: Antidemokratik kanunların kaldırılması, Anayasayı, Seçim Kanununu, daha daha toprak reformunu ve hepsinden önemli olarak ulusça uyanmayı (ilk öğretim seferberliği) enine boyuna düşünebiliriz artık.

d) Aydınların, yazarların ve sanatçıların ödevlerine gelince: Çok ve önemli ama, gene de Atatürkçülük bayrağı altında toplanmak baş ve son koşul, bence.

Bunun için de, hâlâ yarı karanlık yaşayanlara olsun, genç kuşaklara olsun Atatürk'ü yapıtlarıyla, gerçek yönleri ve yüceliğiyle benimsetmek gerek: Kurtaran ve yapan Atatürk, fikir ve inanç Atatürk, insan Atatürk olarak. İşte, aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen gerçek ödevler..,

APAYDIN, Talip

a) 27 Mayıs Devrimi; yüzü geriye, kötüye, karanlığa çevrilmiş bir yönetimin çökertilişidir. Biz ulusça ortaçağ dünya görüşü ile sıkı sıkıya ilgili ve bugün artık nerden baksanız geri kalmış, doğulu bir uygarlıktan kurtulup, çağdaş batı uygarlığına girmek istiyoruz. Yaşamamız, gelişmemiz buna bağlı. Kurtarıcımız Atatürk'ün ve ikinci cumhurbaşkanımız İnönü'nün bütün çabası bu görüş içinde özetlenebilir. Demokratik yönetim düzenine girmemizin nedeni de buydu. Çağdaş uygarlık anlayışı içinde gelişecektik. Çalışıp toprağımızın, insanımızın yeteneklerini, değerlerini ortaya çıkaracaktık. Uygarlaşmış bir ulus olarak yaşıyacaktık. Tarihiyle coğrafyasıyle, toplumsal kuruluşu ile biz, doğulu bir yapı içindeydik ve başlıca sorunumuz bu yapıdan sıyrılıp kurtulmaktı. Cumhuriyet devri bu yüce niyetin gerçekleşmesi için çalışmalarla geçti. Bir epey de yol alındı denilebilir. Hele — sayıları ulusumuzun sayısına oranla azdı ama — tutumu müsbet, bir aydınlar takımı yetişmişti. Bu takım yeniden gelişmelerin öncülüğünü yapabilecek şekilde hazırdı.

Böyle bir devrede seçim yapıldı. Demokrat parti yönetimi büyük bir çoğunluk oyu ile başa geçti. Durum her bakımdan umut veriyordu. Yeni başarılara gidecektik. Fakat az zamanda yöneticilerin iyi niyetten yoksun oldukları anlaşıldı. Parti içinde baş değiştirme, tenkitten yararlanma geleneği kurulmadı. Yönetimin adı demokrasi idi ama bünye hergün biraz daha dikta rejimine doğru kayıyordu. Ulus çoğunluğunun bilisiz olması, kolay kandırılabilir durumda bulunması gidişi hızlandırdı. Derken işler çığırından çıktı. Atatürk'ün ve İnönü'nün yönünü batı uygarlığına çevirmeğe çalıştıkları ulusumuz, tekrar geriye döndürülmüştü. Ülkede ortaçağ anlayışı içinde bir yönetim gelişiyordu. Bilime, aydınlığa, demokratik düzene düşman olunmuştu.

Ama aydınlar bu gidişe karşıydılar. Demokrasinin soysuzlaştırıldığını görüyorlardı. Batı uygarlığı taraftarıydı bu aydınlar. Dirençleri gittikçe birleşti. Sonunda 27 Mayıs 1960 günü çok iyi plânlanmış bir devrimle bu kötü yönetime son verildi.

b) Kurtuluşumuzun ana şartı tekrar batı uygarlığına dönmektir. Bütün ulusu bu görüşe doğru geliştirmek, uygarlığın

verilerinden yararlandırmaktır. Bunun için devlet çalışmalarının, bilim ışığı altında, köylü kentli bütün ulusu içine alacak şekilde ayarlanması gerekmektedir. Ülkemizde uzak dağ köylerinden varlıklı ova köylerine, ova köylerinden kasabalara, şehirlere, büyük şehirlere doğru çok değişen, derin farklılaşmalar gösteren bir toplum hayatı vardır. Benzetme yerindeyse, uzun bir yolda yürüyen kervanın bir ucu varılacak yere varmış, öbür gerideki ucu daha yola bile çıkmamıştır. Kervan başının ne yapması gerek? Yola çıkmayanları yürütmek, geri kalanları haylamak, bütün ulusun gelişimini sağlamak.

Bugünkü dünyada derin farklılaşmalar sadece çok geri kalmış ulusların hayatlarında görülmektedir. Çağdaş devlet yönetimi anlayışı, ulusun bütününü ele almaktır. İktisatta, hukukta, millî eğitimde... öbür alanlardaki çalışmalarda işler toplumun bütününü yararlandıracak şekilde yürütülecektir. Böyle bir gelişme gerçek gelişmedir. 27 Mayıs sonrası devlet yönetimimiz bu anlayış içinde çalışmalıdır

c) Toprak reformu, halk eğitimi lâik öğretim, sağlık sorunu, gerilikle savaş, ağalık, şeyhlik dedelik gibi halkı sömüren ortaçağ kalıntısı müesseselerin yıkılması, zümreleşmeyi doğuran bütün şartların ortadan kaldırılması, tam bir fikir hürriyeti, insan hakları, dürüst ve açık kanunlar, bilime tam hürmet...

İşlerin yeni bir tutumla, yeni bir anlayışla ele alınması. Devletin yüzünü halka çevirmesi. Gösterişten yaldızdan kaçılması, sorunların köküne inilmesi...

Bütün bu çalışma konuları arasında ben halk eğitimini, lâik öğretimi en öne alıyorum. Aksaklıklar, yanlışlıklar, yanılmalar, gereği gibi çabuk gelişememek, hep halkımızın genel bilgisizliğinden, kişi olarak tek tek yeter ortamda yetişkin olmayışımızdan geliyor. Her işi yapan insandır. Ulusumuzun büyük çoğunluğu hâlâ geriye bakan bir yığın olduğuna göre bizim asıl sorunumuz "eğitim" olmalıdır.

Cumhuriyet kurulalı beri kırk yıl geçti, hâlâ on yedi milyonumuz okuma — yazma bilmiyor, Dokuz milyonumuz okuma — yazma biliyor fakat, okumuyor, okumanın uyandırıcı, aydınlatıcı etkisinden yararlanamıyor. Bu ortamdaki bir ulusun çabuk gelişmesi mümkün değildir. Çağdaş uygarlığın ana rengi kültürdür, bilim ve tekniktir. Biz ise en çok bu bakımdan geriyiz. Çok daha inançlı, çok daha güçlü bir eğitim savaşına girişilmelidir. 27 Mayıs devriminl yapan aydınlarımız

görüş olarak bu fikri benimsiyorlar. Fakat henüz yeterli bir başlangıç yapılmamıştır.

Toprak reformu, çok cesur hattâ hırçın bir tutumla ele alınmalıdır. Devrim ruhunun devam ettirileceği bir konudur bu. Ülkemizde ortaçağ şartları sanıldığından da güçlü bir şekilde sürüp gitmektedir. Bunun yıkılması bilhassa toprak konusunda kolay olmayacaktır. Ama genel yoksulluğumuza çare bulmak, halkımızı insanca bir yaşama düzenine kavuşturmak için başka yol yoktur. Köylü kendine yetecek toprağa mutlaka kavuşturulmalıdır. Ayrıca toprağını daha bilinçli, daha çok verim alacak şekilde ekip biçmesi sağlanmalıdır. Devlet bu hususta çiftçinin baş yardımcısı olmalıdır

Sağlık hizmetleri yeni bir anlayışla halkın ayağına götürülmelidir. Bugünkü sağlık durumumuz tek kelime ile feci-dir. Kervanın bir ucu varacağı yere varmıştır ama öbür gerideki ucu aspirin bulamaz. Oraya aspirin götürülmelidir. Köyünde kentinde hasta, arayınca hastahanesini doktorunu yanıbaşında bulabilmelidir.

Halkımızın anlayışı, dünyaya bakışı ne durumdadır? Üstüne kara bir gerilik yorganı örtülmüş gibidir. Bu yorgan yüzlerce yıldır işlene işlene altından kalkılamayacak kadar ağırlaşmıştır. Gerici din adamları, çıkarcı açıkgözler halkımızı bu yoldan avlamışlar, sömürüp gidiyorlar. Geriliğimizi, karanlığımızı sürdüren başlıca nedenlerden birisidir bu hal. Önünü ancak sağlam bir lâik öğretimle alabileceğiz D.P. yönetiminin ülkeye yaptığı en büyük kötülüklerden birisi, son yıllarda gericilerin sere serpe çalışmalarına imkân vermesi oldu. Bugün işimiz bunun için daha da zorlaştı. Gericilik uygarlaşmak isteyen bu ulusun ilk yenmesi gerekli engeldir. Aydınlar daha uyanık, daha savaşçı olmalıdırlar. En ufak göz yummalar ilerde yeni tehlikeleri hazırlayacaktır.

Ülkede tam bir fikir hürriyeti kurulmalıdır. Bu bakımdan hiç de parlak olmayan bir geçmişimiz var. Düşünmek, söylemek yazmak hürriyeti çağdaş dünyanın kabul ettiği hakların başında gelmektedir. Bu konu üstünde o kadar çok durulmuştur ki söyleyecek yeni birşey yoktur. Ancak çürük yönetimler fikir söyleme hürriyetine katlanamamışlardır. Biz çok acı deneylerden sonra ülkemizde artık tam bir fikir hürriyeti içinde yaşamak istiyoruz. Bu haklarımızın bir daha çiğnenebileceğini sanmıyoruz. İkinci Cumhuriyetin Anayasa'sı bu hakları en açık ve en kesin bir dille tesbit etmiştir. Bir daha

değiştirilemiyecektir.

Söylediklerimizi özetliyecek olursak ülkemizde bizi dünden kurtarıp çağımıza getiren, yarınlara hazırlayan, yapıcı, geliştirici bir yönetim başlamalıdır. Ulusca çektiklerimiz bitmelidir artık.

c) Aydınlarımızın sayısı çok azdır. Bir kısmı da — son yıllarda iyice görüldü — çürüktür. Geriye kalanların sorumluluklarını çok iyi duymaları, yurt sorunlariyle yakından ilgilenmeleri gerekmektedir. Aydınlar bir ülkenin öncüleridir. İyiye, doğruya gidiş onların gücüyle mümkün olmaktadır. Hele bizim gibi büyük çoğunluğu karanlıkta olan ulusların aydınları her yaptıklarından, hatta yapmadıklarından sorumludurlar. Neyse ki bizim bir avuç aydınımız 27 Mayıs devrimini hazırlayarak, bizzat yaparak ulusa olan borçlarının bir kısmını ödediler. Geri kalanı da tamamlamalıdırlar. Yazarlar, sanatçılar yurt gerçeklerine daha iyi bir ilgiyle eğilmelidirler. Toprağımıza basmayan, insanımızı tanımayan sanatçılar havanda su döğerler. Bütün "iş" halkın içindedir ve toprağımızın üstündedir.

ARISOY, M. Sunullah

Sorularınıza topluca ve kısaca cevap vermek istiyorum. 27 Mayıs Devriminin en belirgin anlamı Atatürk yoluna yeniden dönüştür bence. 27 Mayısı ben böyle değerlendiriyorum. 27 Mayıs bu anlamını yitirmemelidir diye de düşünüyorum. Atatürk yoluna yeniden dönüşün anlamı ise, yeterince açık olsa gerek.

Türk ulusunu, insan haklarına saygılı, demokratik bir düzenin bütün temel kurumlarına bağlı olarak Batı uygarlık düzeyine eriştirmek.. Bu amaca ulaşmanın bütün yollarını, bütün ilkelerini Atatürk bize çizmiştir, göstermiştir. Ülkenin yönetim sorumluluğunu yüklenenler, aydın olarak ülke yönetiminde söz etmek, iş görmek zorunda olanlar bu gerçeği gözden ırak tutmamalıdırlar. Ne zaman Atatürk yolundan ayrılmak hevesine düşmüşsek, bu heves bu ülkenin yeniden karanlığa, ilkelliğe dönüşü olmuştur. 1945 yılında başlayan demokratik yaşamaya yönelişimiz, Atatürk yolunun vazgeçilmez bir sonucuydu. Bütün siyasal partilerimiz, bütün çalışmalarını Atatürk yolunun gereklerine uygun olarak düzenlemek zorundaydılar. 27 Mayısı değerlendirirken ana ilkemizi, Türk ulusunun Batı uygarlığına erişmesi amacını, Atatürk'ün bize çizdiği yolu düşünüyorum. Bunun için de, 27 Mayısı, yeniden

bütün umutlarla karşılıyorum. Önemli olan 27 Mayısı hazırlayan ana, temel ilkeyi, düşünüyü hiçbir zaman gözden ırak etmemektir. En kısa yoldan, en kısa zamanda demokratik bir düzeni yeniden kurmakla 27 Mayıs Devrimi amacına ulaşmış olacaktır. Yöneticilerin bu gerçeği unutmamaları gerekir.

Ulusca kurtuluşumuzun "ana şartları"nı, bilmem, bilmeyen kaldı mı? Bir kere öğretim ve eğitim sorunu, bu ülkenin baş sorunudur. Bunu çözmek zorundayızdır. Demokratik bir yaşama düzenin vazgeçilmez kurumları var. Bu kurumları, demokratik düzene yaraşır biçimde kurmamız gerekir. Üniversite muhtariyeti, basın özgürlüğü, yargıç güvenliği.. İnsan haklarına saygılı olmanın koşullarını, ne yapıp yapıp ülkemizde yerleştirmek zorundayız. Düşünce, söz, yazı, toplanma özgürlüğünü demokratik bir düzenin gereklerine uygun olarak tanımalıyız. Ekonomik hayatımızı yeniden ele almak gerekir. Kalkınma, Türkiye için vazgeçilmez bir ülküdür. Bunu, yalana dolana, siyasal ya da kişisel çıkarlara araç etmeksizin, bilimin, gerçeklerin gereklerine uygun olarak ele almalıyız. Ama ilk amacımızın öğretim ve eğitim olduğunu, öğretim ve eğitim sorununun yalnız ilkokulu bitirmiş bir insan kalabalığı yaratmak demek olmadığını bilmeliyiz.

27 Mayısın gerçekten bir devrim niteliğine erişebilmesi için yapılması gereken bazı işler vardır. Ne var ki, bu davranışta oldukça geciktik gibi geliyor bana. 27 Mayısdan bu yana, iyi niyetle de olsa, atılmış olan yanlış adımların tepkileri ve etkileri, büyük "ameliyat"ı gerektiren yeni atılımlara girişmemizi köstekliyecektir sanıyorum. Şimdi benim düşündüğüm, ülkemizde güvenliğin ve huzurun sağlanması, demokratik düzenin en kısa zamanda kurulması, Kurucu Meclisin çalışmalarına başlaması, Anayasa ve Seçim Kanununun bitirilmesi ve seçimlere gidilmesi işidir. Bu gerçeğe ilk günlerden daha çok inanıyorum. Yoksa, eğitim ve öğretim alanında, Orman dâvasında, toprak reformunda, doktorluğun devletleştirilmesinde, 27 Mayıs devrimine düşen görevler vardı. Bu geçici dönemin çalışmasını en kısa zamanda tamamlamasını, geleceğimiz için çok zorunlu sayıyorum.

Türk aydınına, yalnız 27 Mayıs Devrimiyle ilgili olarak değil, her zaman büyük görevler, büyük sorumluluklar düşmüştür .Düşecektir. Ülkemizin her işinde, her alanında nasıl bütün ilerlemelerin şerefi Türk aydınının ise, bütün duraklamaların, bütün gerilemelerin, tökezlenmelerin bütü sorumluluğu,

suçu da Türk aydınındır. Bu ülkede ne olmuşsa, ne olmamışsa cnların tek sorumlusu Türk ayıdnıdır. Ülke sorunlarıyla ilişkisini yitiren Türk aydını sorumludur. Çıkar kaygısına düşen Türk aydını sorumludur. Batılı olmayı, ülkesinden kopmakta bulan Türk aydını sorumludur. Ben, Türk aydınını bu ülkenin her işinde, her sorununda tek dayanak noktası, temeli olarak görmüşümdür. Bu yüzden de, genel olarak Türk aydınının göreni yitiren Türk aydını sorumludur. Çıkar kavgasına düşen Türk bügün çok daha başka türlü olurdu. Bir çok sorunlarımızı çözerdik. Füze çağında ilkel bir yaşama düzeninden, karanlıktan kurtulma çırpınışları içinde bulunmazdık. Ya da, sorunlarımızın çoğunu çözülmemiş olmanın umudu içinde atılışlara daha bir güvenle girişebilirdik. Yazar ve sanatçı, bence aydının "kaymak tabakası" dır. Toplumda öncü olabilme, topluma ışık tutabilme gücünü elinde tutan adamdır. Yazarı, sanatçıyı böyle anlayınca, Türk yazarıyla sanatçısına neler düştüğünü de ayrı ayrı sıralamak pek gerekli olmasa gerek.

Türk ulusunun bir büyük sınav içinde olduğunu düşünüyorum. Bu sınavı başarıyla vermenin bütün ağırlığı Türk aydınında, yazarında, sanatçısındadır. Bütün dileğimiz, ulusca içinde bulunduğumuz bu büyük sınavdan yüz akıyla çıkmak, Türk ülkesinin kurtuluşunu görmek değil midir?

ATILGAN, Yusuf

a) Bu ülkede hiç değilse birkaç bin yürekli insan kaldığına bile inanmayan, namusluyu sindirip namussuzun arkasını sıvazlayan, bilinçli ve bilinçsiz çıkardüşkünü yandaşlarından aldığı korkmazlıkla bütün ulusla apaçık alay eden bir siyasal demagojiye karşı girişilip başarılan iyi niyetli bir hareketti 27 Mayıs. Kitlenin yaşama - düşünme düzeni kısa zamanda değişemiyeceğine ve kamu oyunu kazanmanın en kolay yolu demagoji olduğuna göre bu iyi niyetli hareketin - çoğu yukardan aşağı devrimlerdeki gibi - ereğini yitirmesini; kolaya kaçarak bir başka baskı düzenine dönüşmemesini umalım.

b) "Ulusça kurtuluş" kaygan bir deyim. Bununla kastedilen varılıp durulacak son ve kesin bir durumsa böylesi kurtuluşa inanmadığımı söyleyeyim. Ulusların geçmişlerine bakarak geleceklerine değgin bir genellemeye gidilebilirse hiç-

birinin vardığı bir aşamada durmayacağını, boyuna yeni kurtuluş yolları arayacağını söyliyebiliriz. İnsanın ve toplumun öz olarak hiçbir zaman değişmediğine, evrimin ve "hızlı evrim" diyebileceğimiz devrimlerin ancak yüzeysel değişiklikler olduğuna inanıyorum. Ulusların yaşankısında, yüzeysel de olsa bu değişikliklerin büyük önemini yadsıyacak değilim. "Ulusça kurtuluş" dan kastedilen bu evrimsel aşamalardan en yakınıysa buna erişmenin bence birtek çıkar yolu vardır: En acı gerçeklerin bile apaçık, çekinmeden tartışılabileceği, gericiliğin boğamıyacağı, hilesiz, gerçek bir demokrasi.

c) Demokrasi karşıtı yasaları, kurumları hiçbir çevrilemeye (tevile) sapmadan yoketmek ve demokratik kurumların kurulmasına önayak olmak.

d) Kendini tanımaya, düşünüş - davranış uyumunu sağlamaya çalışan gerçek bir aydın en başta seçtiği uğraşa karşı sorumludur. Kendinin, çevresinin, ulusunun, "insan"ın sorunlarını uğraşının ve sanatının olanakları içinde düşünecek, çözüm yolları bulacak ya da arayacaktır. Gerisi kendiliğinden gelir.

ATOK, Oğuz Kâzım

a) Tegrii, kazai gücün çökmesi, Anayasanın çiğnenmesi, icra gücünün özgürlüğü yoketen bencilce davranışları, mahkemelerin işlemez, basının görevini yapamaz duruma gelmesi, Atatürk devrimlerine saldırılması, törenin alabildiğine düşmesi, demokrasinin silinip süpürülmesi, iktidardakilerin memleket sorunlarını bir yana bırakarak, sonuna değin kalacağız diyen oy haklarını ve sağ duyuyu hiçe sayan tutumları karşısında yapılan 27 Mayıs Devrimini: Demokrasinin, uygarlığın bu en doğasal haklarını ve Atatürkçülüğü yeniden bu ulusa maletmek için ulusça girişilen bir devrim hareketi olarak değerlendirmekteyim

Tarihler, Türkelinin bu ikinci kurtuluşunu incelerken bireydeki, toplumdaki tepkilerini, düşünce alanındaki hazırlıklarını, sessizce devirişin başarı nedenlerini ortaya dökecekler; çok genç, çok yaşlı kuşağın elele verişindeki büyüyü çözmiye uğraşacaklar, asılı dersler çıkarmaya çalışacaklardır.

b) Bir daha bu zor ve aşağı durumlara düşmemek, Türk bayrağı bu memleket üstünde özgür dalgalandıkça egemenliğimizi yaşatabilmek için:

1. Ahlâklı bir kuşak yetiştirmek:
   (a) Menfaatı gözetmiyen, başkalarının aşağılık düşünce ve davranışlarına da göğüs germesini bilen,
   (b) Görevini, ödevini dış etkiyle, dürtüyle görmeyen
   (c) Uygarlık katının özlediği sağlam bir terbiye içinde,
   (d) Çok okuyan, spora ve eğlenceye yeteri kertede yer veren gerçek aydın olgunluğunda...

2. Demokrasiyi bütün kural ve ilkeleriyle benimsemek ve bunu batıya yönelen çabamıza denk yeni bir Anayasa ile perçinlemek:
   (a) Oy namusunu bütün hakların başında tutma,
   (b) Bu ulusu yöneteceklerin her an sorumluluklarını duymaları, her an hesap verecek durumda olmaları, büyük, küçük yönetme yükünün ağırlığını bir çatı altındakilerin omuzlarına eşit dağıtma,
   (c) Insana değer vererek eşitlik prensiplerini, insan haklarını gerçek anlamda benimseme,
   (d) Özgürlüğün anlamını içten kavrıyarak bireyin olduğu kadar özel ve resmî kurulların bu haklarına saygılı olma,
   (e) Yasa buyruklarına, yönetmelik, tüzük kurallarına, konulmuş prensiplere sonuna değin uyma, hakları hiçbir nedenle çiğnetmeme,
   (f) Sosyal adaleti bünyemize göre ayarlıyarak tehlikeli düşünce ve seyirlerin önüne geçme, toprak reformunda, vergi güdümünde Danimarka gibi bu işlerde ileri ulusların çalışmalarını örnek alma,

gibi önemli konular üstüne eğilerek...

3. Atatürk'ün tarihimizin acılarından değerlendirerek gözümüzün önüne serdiği batı uygarlığını vicdanımız kadar kutsal ve tüm ilerlememizde rehber tutmak:
   (a) Kara kuvvetle uğraşma, doğu görüş ve duyuşunu kökünden söndürme,
   (b) Yediden yetmişe okuma yazma seferberliği,
   (c) Memleketin ürününü, kapasitesini iyi değerlendirerek ayağını yorganına göre uzatmasını bilen, makine, motör sesini duyuran, iş adamlarını dallandırarak işsiz insan bırakmıyan, köylerden kentlere akınları durduran bir iktisadî düzeni kurma,
   (d) Üniversite kadrolarını bilgi, ekin alanında sonuna

değin uğraşacaklara bırakarak Teknik okullara, Enstitülere, Akşam Sanat Okullarına, Gezici Kurslara, Sergilere, filmlere, Tiyatro Guruplarına geniş ölçüde yer verme, lâboratuar, imal yerlerinin sesini ısısız bucaklara değin götürme,

(e) Bilime, sanata gerekli değeri verme, bu yolda çalışanları destekleme, fikir işçisinin haklarını koruma,

(f) Güzel türkçemizi geliştirme uğrunda resmi organların, basının yardımın sağlama, özellikle çocuklara arı, duru dille seslenmeleri, Arapça, Farsça tilçikleri öğrenmemeleri için analara, babalara, öğretmenlere düşen ulusal vicdan borcunu belirtme,

gibi sorunları titizlikle ele alarak...

c) Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekenler:

1. Önce Kurucu Meclisin bir an önce faaliyete getirilmesi, seçimin de bir an önce yapılarak, devlet işlerinin tezden oylu bir iktidarın elino bırakılması gerekir. Bu, uzun süreli, sorumlu plânların ele alınması için şarttır; demokrasi anlayışı da başka türlüsüne tahammüllü değildir,

2. Kısa zamanda yapılacak işler, Kurucu Meclis ve onu takip edecek Esas Meclisin görüşü, mürakaba ve kontrolü altında iş görecek hükûmetlerinin plân ve proğramiyle çerçevelenmeli. Devrimin güzel havasını hiçbir zaman yitirmemek bağ düşünce olmalı, yukarda sayılan ana düşüncelerin hepsine birden başlamalı ve dallandırarak yıllık, aylık, günlük çalışma konularına bölmek suretiyle memleket işlerine hep birden eğilmelidir.

d) Bu şartların gerçekleşmesi için: herkesin iktidardakilere sırtını çeviren, umursamıyan bir davranışla değil, tersine benliğini verircesine ilgi duyması, iktidardakilerin de halk hizmetine, halk acılarına ayrımsız eğilen bir tutumla güvenli bir hava yaratmaları gerekir. Ulusal ülküde sinsi, yıkıcı ve tenbelce davranışlara göğüs gerecek olan aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen birinci ödev: Atatürkçü kalmak, her fırsatta ve yapıtlarında gericiliğin kötülüklerini canlandırarak batı uygarlığına kavuşmayı sağlamaktır. İkinci ödev: toplumun özgürlüğünü, hakkını koruma uğrunda ölümü bile göze almaktır. Üçüncü ödev: eline harf almamış onaltı milyonun tüyler ürpertici rakamını indirme, okumuşsa da çapraşık düşüncelerin-

den sıyrılamamış kimseleri uyarma yolunda seferber olmaktır.

BALABAN, Memduh

a) Bencilliğin öylesine yaygın olduğu bir çevrede insan sevgisi, anlaşılır bir şey olmaktan çıkmıştı.

Batı dünyasının anladığı insan anlayışı önce insan sevgisinden geçmiştir. Sevgi ile anlayış arasındaki karşılıklı bağların düğüm noktasını batı düşünüşü, insan kavramında bulmuştur.

Kendi bencilliğinin içgüdüsel duvarları içinden sıyrılıp özgürlüğünü elde etmiş insanoğlu, varlığın nedenini çözememişse bile; kendi varlığının, gene kendisi gibi öteki insanlarla ortaklaşa yaşama durumunu sezmiş; bu seziş, davranışına bir yön bulmasına, bir dünya görüşü elde etmesine yardım etmiştir. Toplum yaşayışı da bu görüşlerin ortaklaşa uyumundan doğmuştur.

Ben 27 Mayıs Devrimi'nden. önceki yöneticilerimizi toplumbilim deyimiyle toplum - dışı yaratıklar olarak görüyorum. Kendi bencilliklerinin duvarları içinde tıkılı kalmış bu yaratıkların, bağlı bulunmaları gereken Türk toplumuna bu denli yabancı kalabilmeleri başka türlü açıklanamaz. Bu ulusun insanlarına göstermiş oldukları öylesine bir anlayışsızlık, toplumla kendi aralarındaki duvarların kalınlığı ölçüsünde artmaktaydı. Ortaya her çıkışlarında kişi ve toplum ahlâkı yönünden yaptıkları patavatsızlıklar onları yeniden o kalın, karanlık duvarların arkalarına atıyordu. Bunlar ilkel yaradılışlı yaratıklardı. Onları bilinçleri değil, içgüdüleri yöneltiyordu. İnsanoğlu bencildir, doğru; ama bu bencillik başkalarına, hele koskoca bir topluma zarar verecek kadar bir ölçüsüzlüğe varırsa, insanı insanlıktan çıkarır.

Öte yanda koca bir toplum, bu toplumun daha iyiye, daha doğruya, daha güzele varmasını istiyen bilinçli, devrimci bir Atatürkçü kuşak vardı. Gençliğiyle, basıniyle, ordusuyle bu Atatürkçü kuşak, o acayip yaratıkların bütün vatan yüzeyinde yer yer yükselttikleri bu anlayışsızlık duvarlarını toptan yıktı. On yıldan beri insan - dışı, acayip, oynanmakta olan komedyaya son verdi. İçine girmeğe çalıştığımız Batı dünyası önünde gururunu kurtarmıştı bu aydın kuşak.

Özet: Aydınlığın karanlığı silişi.

b) Bu on yıl boyunca yitirilen sayısız maddî ve manevî değerlerin yeniden kazanılması, o yeniden kazanılacak değerlere

yenilerini katmak için çok, pek çok çalışmak zorundayız. Birinci ana şart bence bu.

Bu çalışma zorunluluğunu, ödev ile hak arasında kurmamız gereken denge yoluyle sağlamak durumundayız. Ancak böyle bir toplumsal denge kurulursa haksız kazançlar, uyuşukluklar, nemegerekçi düşünüşler ortadan kalkabilecektir

İnsanlar yaradılıştan tembeldir, uyuşukturlar. Doğaya daha yakın olan doğu uluslarındaki bu uyuşukluk, onların geri kalmalarında en büyük etken olmuştur. İnsanlarımızı derece derece içinde bulundukları uyuşukluktan kurtarmak için gene derece derece onları sarsmak gerekir. Bu da ödev ile hak arasında bir dengenin kurulmasiyle olabilecektir. Kimler yapacaktır bunu? Görevinin bilincine varmış, varmaya çalışan, varmak zorunda olan aydın kuşak yapabilir. Nasıl yapabilir?

İkinci ana şart ortaya çıkıyor: Her alanda yalnız ve yalnız aydın kuşak yönetimi ele alırsa, içinde bulunduğumuz birçok güçlüklerden sandığımızdan, ürktüğümüzden çok daha kolaylıkla sıyrılacağımıza inanıyorum. Bu gerçeği unuttuk mu, belki de artık çözemiyeceğimiz çok çetin güçlüklerle karşılaşırız.

Sözlerime somut bir örnek vereyim: Yaşadığımız şu son on yıllık demokrasi fiyaskosuna yeniden uğramamak için ben, biliyorsunuz, oy hakkı gibi bir vatandaşlık hakkını, o pek severek okuduğumuz demokrasi üzerine yazılmış kitaplardaki kalıplardan sıyrılarak ve yurttaşlarımın içinde bulundukları gerçeklerle ilgimi hiç yitirmeksizin yanlız okumuş vatandaşlarıma tanımanın gerekliliğine kesin olarak inanıyorum. Yoksa bizde vatandaşlık hakkının gerçekleştirilmesi yerine politika madrabazlığına ortam hazırlıyan oy hakkını, aydın olmak ödevini yerine getirmemiş ya da getirememiş bir cahile tanıdınız mı: 1. sağduyunun ne olduğunu düşünmiyenlerin saflığına; 2. duygularına kapılanların taşkınlığına; 3. en önemlisi politikacının tuzağına düşmüş olursunuz.

Gerçekçi olmak zorundayız.

Peki, okumamış yüzde yetmişimiz, benim geçici olarak tanımayı doğru bulmadığım o bazı hakları nasıl elde edecekler? Burada da üçüncü ana şarta geliyoruz: Ulusal eğitim sorunu. O okumamış yüzde yetmiş, okumamış bir kişi kalmayıncaya değin, okumuş yüzde otuzca eğitilmeli, okutulmalıdır. Buna da, aksamadan uygulanırsa on yıllık bir programla varılabilir.

Yalnız, bu uygulamada nicelik (kemmiyet) kadar niteliğin (keyfiyetin) de önemini unutmıyalım. Çünkü biz bir şeye ö-

nem verirken, o şeyin bir yanına önem verir; öbür yanını ya unutur ya da umursamayız. Bu kötü alışkanlıktan da kurtulmalıyız.

Yapmak zorunda olduğumuz çok iş var. Bunları gerçekleştirmek için malî, iktisadi kaynaklarımızın bulunması gerekiyor. Dördüncü ana şart: Ulusal gelirimizin arttırılması. Bu da plânla, programla olacak, uzmanlık gerektiren bir iş. Sorunlarımızı bilimsel yöntemlerle çözmek zorunda olduğumuza göre, bu sorunlarımızın içinde de en çetrefili olan iktisat sorunumuzu çözmek de uzmanların işi olmalıdır. Bunun için bir Yüksek İktisat Kurulu'nu gerekli bulurum.

Özetliyelim: Çok çalışmalıyız. Önemini bilen aydınların görevleri çok büyük. Ulusumuz eğitilmelidir. Ulusal gelir arttırılmalıdır.

c) İkinci sorunun karşılığını verirken bu sorunun da karşılığını vermiş bulunuyorum. Çünkü biraz önce belirttiğim o dört ana şartın gerçekleştirilmesi için yitirilecek günlerimiz yoktur.

Sayın Cemal Gürsel'in açıkladığına göre, genel seçimlere aşağı yukarı daha bir yıl var. Genel seçimleri bekliyelim diye, ana sorunlarımızın koca bir yıl boşlukta sallanmasını doğru bulanlardan değilim. Bu bir yıl boyunca Millî Birlik Komitesi ve hükûmetinin Kurucu Meclis'le ve yerli, yabancı uzmanlarla işbirliği yaparak başlıca önemli sorunlarımızın çözüm temellerinin atılabileceğine, atılması gerektiğine inanıyorum.

Bizim kısa zamanda başarılacak işlerden çok, kısa zamanda başlanılması gereken işlerimiz var. Bunlar da işte o dört ana şartta topladığım konuların çerçeveleri içinde karşılaşacağımız işler olacaktır.

Yapılacak çok işimiz, yerine getirilmesi gereken bir yığın koşullar var. Şimdiden hemen iyimser olmaya da yer vermemeliyiz. Yersiz bir karamsarlık kadar, temelsiz bir iyimserliğin de zararlı olacağına inanırım. Hele öyle temelsiz bir iyimserliğin duygululuğuna, uyuşukluğuna da kendimizi kaptırırsak, gerçekle olan ilgimizi, belki de bir daha kolay kolay sağlıyamıyacağımız çok kötü bir duruma düşmemiz kaçınılmaz olur. Gerçekçi olmak, gerçekçi olmak, gerçekçi olmak! Parolamız bu olmalıdır.

d) Genel olarak: Aydınlarımız önemlerini bilen aydınlar olmalıdırlar. Bu önemin toplumumuzun içinde bulunduğu güçlüklerden doğduğunu; böylece aydın kişiye birçok ödevler yük-

lendiğini, kendisinin bu yurtta tarihe geçecek bir görevi bulunduğunu kesin olarak bilmelidir.

Yazar - sanatçı olarak aydın, içine düştüğü yalnızlık bunalımından kendisini kurtarmaya bakmalıdır. Bunun söylenmesi kolay, yapılması zordur; bilirim bunu, bilirim. Bilirim ya, gene de bunu yapmak gerek diyorum. Sanatçı o yalnızlık bunalımından kurtulmak için, bu bunalımı doğuran toplum vurdumduymazlığiyle savaşacaktır; savaşmak zorunda kalacaktır. Bu savaşın sonundan üstün çıkacağına bir kez inanırsa ilk olumlu adımı atmış olur, sanırım.

Sanatçının; kendi içine kapanık, durgun, bezgin bir topluma yaşama sevincini, insan anlayışını, insan sevgisini getirmesi, getirebilmesi; bunun için savaşması tanrılara yaraşır bir yer kazandıracaktır ona. Çünkü o toplumun insanlarına insan olduklarını, yaşadıklarını, yaşamanın güzel bir şey olduğunu duyuracaktır; onları yaşıyan ölüler olmaktan kurtaracak, onlara yeniden can verecektir.

Az şey midir bu?

BALCIOĞLU, Şahap

a) 27 Mayıs (Hürriyet) parolası altında geldi. Hürriyet özlemi, hürriyetsizlik içinde kıvranan her topluluk için normaldir. Esas olan hürriyetsizliğin, dolayısiyle hürriyet özleminin köklerini araştırmaktır. Bu konuda tabii olarak ekonomik ve sosyal problemlere inmek zorundayız. (Türkiye) adı verilen şu topraklar üzerinde yaşıyan insanların ezici çoğunluğu 27 Mayısa kadar git gide artan ve fert gücüyle halledilmesi mümkün olmıyan ağır ekonomik ve sosyal sıkıntılarla kıvranagelmişlerdir. 1950 yılında yaşama şartlarının düzeleceğini uman kitleler D. P. yi iş başına getirdiler. Umutların gerçekleşemeyeceği ancak 1954 den sonra anlaşılmıya başlandı. 1950-1954 devresi, girişilen liberasyon ve enflâsyon politikalarıyla bir mirasyedi havasını yurtta estirdiği için, D. P. iktidarının yarattığı yalancı bolluk sebebiyle yuvarlandığımız batağın kalınlığı ve derinliği anlaşılamadı. 1954, sıkıntıların artık açıkça belirmiye başladığı devredir. Ondanberi yurttaşın yaşama şartları gitgide ağırlaştı. Ondanberi D. P. iktidarı dolu dizgin diktatörlük çıkmazına saptı. Ve gene ondanberi muhalefet şahlandı. 1957 seçimleri normal şartlar altında yapılmış olsaydı, D. P. iktidarı seçim yoluyla devrilmiş olacaktı. D. P. bundan ders almadı. Sonuç

ortada: Sıkıntı içinde kıvranan millet, hürriyetsizliğin de eklenmesiyle bir çeteye karşı birleşti. 27 Mayısa bu şartlar altında, Türk Silâhlı ve Silâhsız Kuvvetlerinin başarıya ulaşan işbirliğiyle geldik.

b) Türkiyenin bir tarım ülkesi olduğu yolunda yıllardanberi ileri sürülen beylik sözü kaldırıp rafa koymak, yurdu hızla sanayileştirmek, tarımı endüstrinin yanıbaşında incelemek, buna paralel olarak gerçek bir eğitim seferberliğine girişmek ve bunlarla beraber bu topraklar üzerinde yaşıyan insanların, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ışığında yüzde yüz eşit olduklarını samimiyetle kabullenmek zorundayız.

c) Anayasa, Seçim Kanunu, çift meclis gibi yeniden kuruluşla ilgili hazırlık ve çalışmaları yapmakla beraber yukarıda saydığımız gerçek gerekleri hızla birinci plâna getirmek ilk şarttır. İkinci Cumhuriyeti hazırlamak ve yürütmek durumunda bulunan kişiler, yurttaşın asıl dertlerini daima göz önünde tutmak zorunluğunu duymalıdırlar. Devlet de, düşünen kafaların üzerinde, 30 milyona yaklaşan Türkiyelinin bugünlerini ve yarınlarını garanti altına almayı, insanı insan gibi yaşatmayı baş ödev bilmelidir.

d) Bu şartların gerçekleşebilmesi için, bugün aydınlara ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödev -yukarıdanberi sayageldiğimiz- ana dertler üzerine eğilmek, onları bütün çıplaklığıyla devamlı olarak gün ışığında tutmaya çalışmakla birlikte hem tedavi yollarını göstermek, hem de sürekli dayanışmayı bozmadan sorumluları dürtmek, gerekirse devirmektir.

BAŞARAN, Mehmet

Sorunuz, sanatçılarımızı, aydınlarımızı yaşama sorumumuz üstünde düşünmeye, çıkar yollar göstermeye çağrı. Gerçekten, haritadan silinmek istemiyorsak beynimizi terletmek zorundayız bu konuda...

27 Mayıs, düşünen yanımızın, diri gücümüzün zaferi.. Geriliğe, kara güce yaslanarak; insan haklarını yok etmeğe; bilime sırt çevirerek, bir ulusun varını yoğunu sorumsuzca tüketmeğe yeltenenlerin yenilgisi... Düzcesi çıkmazlardan Atatürkün aydınlık güvenli yoluna dönüş...

Peki ama, nasıl geldik buralara? Neden halâ halkımız en ilkel yaşama koşulları içinde? Çoğunluğumuz okuma yazma bilmiyor; üç milyonumuz ana dilini konuşamıyor; Anadolu-

nun aldığı besin, yaşamayı bile sürdürecek nitelikte değil. Topraklarımız günden güne çölleşiyor... Neden "Millet olma, insan olma davasiyle" karşıkarşıyayız halâ? Bu utanılacak duruma bugüne değin nasıl katlandık? Kimilerimiz, nasıl oldu da taş koydu bazı yıkıma goturenlerin arabalarına?..

Bilimyurdumuzda yıllarca çalışmış bir Alman profesöre ayrılırken Turkiye hakkında ne duşündüğü sorulmuş. Yanıt şu:

"Olumsuz seleksiyonlar ülkesi... Doğada güçlü güçsüzü, güzel çirkini, iyi kötüyü kovar. Sizde, tam tersi oluyor bunun.. Ilerlemenin, gelişmenin yolları tıkanık. Ne zaman ayıklamayı olumlu yöne çevirebilirseniz, o zaman adam olursunuz.."

Gerçekten de her alanımız doğrulamıyor mu adamı? İyinin yerini kötü, çalışkanın yerini dalavereci, değerlinin yerini değersiz, sağlamın yerini çürük alıvermemiş mi? Bir terslik yok mu ortada? Olmasa nasıl gelirdik buralara?..

"Düşükleri adalete teslim ettik. Bir anayasa, bir de seçim yasası... Tamam, ortalık düzeldi, işler yoluna girdi" diyebilir miyiz? Ada dolusu suçlu yetiştiren ortam, olduğu gibi duruyor. Toprağımızı derinlemesine işlemez, güçlü bir eğitim krizmasına gidemezsek, tez zamanda genç yöreyi zararlı otlar sarar. Iş, kötülüklerin kaynağını kurutabilmekte.. Düşüncenin, özgürlüğün yollarını kesen ortaçağ artığı pislikleri temizliyerek, bireylerimizi çağımız uygarlığının nimetlerine kavuşturmakta... Ancak o zaman ayıklama olumlu yöne, sosyal akış yoluna girer; özgürlük tam olur; Atatürkçülük en uzak köyde köklesir.

27 Mayıs, kaçırılmaması gerekli büyük bir fırsattır. Devrim açısından yapılmasını gerekli gördüğüm iş, hakiki müesssit ilime uyarak, övüneceğimiz bir anayasaya ve hükûmete götürülmemizdir.

Thomas Paine "İnsan Hakları" adlı eserinde, bu konuda şunları söylüyor:

"Dünyanın herhangi bir memleketinde ne zaman ki: "Benim fakirlerim mesuttur; onların arasında ne cehalet, ne sefalet bulunur; hapishanelerinde mahpus, sokaklarında dilenci yoktur; yaşlı insanlar yoksulluk çekmezler, vergileri ezici değildir; ben onun saadetinin koruyucusu olduğum için insanlık âlemi benim dostumdur" denirse; bu şeyler söylenebilirse, işte o zaman o memleket anayasası ve hükûmetiyle övünebilir".

Biliyorum, pat diye gelinemez bu duruma; kısa zamanda, bunun ekonomik toplumsal ön şartları hazırlanır ancak. Ben-

ce en önemlisi, hükûmetlerin değişmesiyle hızı kesilmeyen güçlü bir eğitim savaşını başlatmak, bu işi plâna, proğrama bağlamaktır. Güçlü eğitim derken, bütün eğitim kurumlarımızı toplumsal, ekonomik yaşayışı güçlendiren sağlam bir öze kavuşturmayı; eğitime, Danimarkada, Hindistanda, İsrailde yaptığını yaptırabilmeyi kastediyorum. Cumhuriyetin eserleri içinde en önemlisi sayılan Köy Enstitüleri sistemiyle biz bu yoldaydık. C. Orhan Tütengil'in dediği gibi "Millet temelinde bir rönesans hareketi başlatmıştık. İşte o hareketi sürdürebilmeliyiz."

Ha, sanatçılara, aydınlara düşen ödev mi? Hakkiyle sanatçı,, hakkiyle aydın olmağa çalışmak; yaşamalarını, kafaları hizasında sürdürmek... Camus'nün dediklerini biraz değiştirerek söyliyecek olursak: Ülke; "Siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde köle hayatı süren, ama kendi acıklı durumlarına karşı seslerini çıkaramıyanlarla doluysa onların yerine konuşmak, onlardan yana olmak...

BATU, Selâhattin

a) 27 Mayıs, fikir uğruna çarpışmaların Türkiye'de de başladığını göstermiştir; bu hareketin başta gelen anlamı budur bence. Gençler, aydınlar ve onların bir parçası olan subaylar, tarihimizde ilk defa hürlük, eşitlik, adalet gibi ülküler uğruna can vermişler, kan dökmüşlerdir; bundan sonra da dökeceklerdir artık. Bir zümre zorbalığının, gerici fikirlerin, politika madrabazlıkları yolu ile yapılabilecek soygunların, haksızlıkların yolları bir hayli kapanmıştır. Türk ulusu bir bendi daha yıkmış, asyalılıktan bir adım daha Batı'ya doğru ilerlemiş, kökünü Doğu düşüncesinden alan bir zihniyetten biraz daha silkinmiştir.

b) Bence ulusça kurtuluşumuz, biryandan ekonomi, öteyandan kültür alanında hızla ilerleyebilmemize bağlı. Türkiye'mizin bu alanda acele çözülmesi gereken büyük problemleri var: Ziraata ileri bir istihsal tekniğinin gerçekleştirilmesi ve endüstrileşme yoliyle milli gelirimizi arttırmak, ulusça daha yüksek bir yaşama standardına ulaşmak, kurtuluşumuzun ana temelleri olacaktır. Bunlara paralel olarak milli eğitim kalkınmamızı da başarmak zorundayız.

Türkiye, benim görüşüme göre, bir ölüm kalım savaşı içinde bugün; yalnız bu savaşın bilincine gereği gibi ulaşmış

değil... Ekonomi alanındaki başarısızlığın bizi nerelere götürebileceği iyice bilinmediği gibi hâlâ memleket ölçüsünde kalmakta direnen ışıksızlığın da yurdu ne tehlikelere atabileceğini yeterince anlamış değiliz. Bu iki alanda kısa zamanda mutlaka başarıya ulaşmak zorundayız, kanısındayım.

c) Ekonomik kalkınma alanında ilk yapılacak iş, milli kaynaklarımızın bir dökümünü yapmak, imkânlarımızı bilim metodlariyle hesaplamak, ve Batı'dan getireceğimiz uzmanların da yardımı ile işleri bir sıraya koyarak en verimli istihsal alanlarında kısa zamanda büyük başarılar sağlamaktır.

Kültür alanında Milli Eğitim Bakanlığımızı temelinden *reorganize* etmek ilk yapılacak işlerden sayılmalıdır. Kültürümüzün beyni olması gereken bu teşkilâtın çağdaş bilim zihniyeti ile yeniden kurulmasına mutlak lüzum olduğuna inanıyorum. İlk öğretim seferberliği ayni anlayışla plânlanmalı, halk eğitimi işi ayrıca ele alınmalı, orta öğretim, Batı'daki örneklere uyularak ıslah edilmeli ve Batı uygarlığının temellerini veren bir kültürü nihayet bu topraklar üstünde de gerçekleştirebilecek nitelikte, tam teşkilâtlı liseler yurdun her bölgesinde kurulmalıdır. Üniversitelerimizin de daha büyük imkânlar ve daha verimli bir zihniyetle yeniden ele alınmasında büyük fayda görürüm. Güzel sanatların devlet eliyle, başarılı şekilde korunması, desteklenmesi, özellikle belli memleket parçalarında bölge tiyatroları teşkilâtının gerçekleştirilmesi, hemen ele alınması gereken en önemli işlerimiz arasındadır.

d) Bence her iş aydınlara düşüyor bu memlekette; onların ahlâkına, ülkücülüğüne, savaş gücüne gelip bağlanıyor. Her işin başı olan namuslu bir rejimin kurulabilmesi de onların elinde. Yıkılan rejimde örneklerini görerek ulusça utandığımız aydın tipinden artık bu memleket kurtulmalı.. Bu da yetiştirebileceğimiz büyük fikir ve devlet adamlarımızın verecekleri örneklere, onların yaşama ve çalışma tutumlarına bağlı, biraz da.

Sanatçılarımıza gelince: Her ulus kendi bilgisi, kültürü, iç zenginliği ölçüsünde ve toplumun ışık düzeyine uyan sanatçılar yetiştirebilir. Sanatçı da içinde bulunduğu kabın biçimine uymak zorunda olan bir yaratıktır, ama toplumun biçimlenmesindeki payı da çok büyüktür. Sanatçı bir memlekette ne ölçüde hürse o ölçüde yaratıcı olabilir; nekadar ışıklanabilirse o kadar ışık verebilir. Yaratmak, hür düşünebilmek, hür duy-

mak, hür yaşıyabilmek olumluluğuna bağlı. Onlar herşeyden önce kendilerini arıyacaklar, ama dünya ölçülerini de özetliyecekler; kendilerini bulabildikleri ölçüde de uluslarına yansıtacaklar ve dünya düzeyine çıkabileceklerdir.

BENEKAY, Yahya

a) İnsanların insanca yaşamasını sağlayan bazı şartlar vardır. Bu şartlar, o insanların içinde bulundukları, toplumun düşünce ve fikir seviyesine göre değişiktir. Tarihin bugünkü devrinde toplum ya da kişi olarak insanoğlunun yaşayışlarını yöneten bu şartların en mükemmelinin Demokrasi ve İlkeleri denilen şartların topluluğu olduğunda bütün düşünürler birleşmişlerdir. Bu ilkeler, medeni yaşayışımızın da ortamıdır.

Türk Ulusu da Demokrasiyi, Demokratik Kurumları ve Demokrasi İlkelerini idrâk etmiş, benimsemiş ve bu sistemin temsil ettiği ortamda yaşamıştır; sistemin unsurlarının insanların haysiyetleriyle yaşamasını sağlayacak, biribirinden ayrılmaz bir bütün teşkil ettiğini anlamıştır. Türk Ulusu, Türk Toplumu da Demokratik nizamda yaşamanın şuuruna varmıştır. Demokratik düzenin topluma ve kişiye tanıdığı temel hakların; dokunulmazlıklarla hürriyetlerin; tadını almıştır.

27 Mayıs Devrimi bu yaşama şuurunun bir tepkisidir.

27 Mayıs Devrimi, Demokratik İlkelerin ışığında ve bu düzenin sağladığı ortamda yaşamanın tadına varmış bir toplumun, bu şartların yok edilmek üzere oluşuna baş kaldırmasıdır ve kendi oyu ile bu nizamı sağlamak ve korumakla görevlendirdiği halde aksine bir yol tutmuş olanların elinden bu temsil yetkisini geri almasıdır.

b) Türk Ulusu, büyük bir kısmı itibariyle Demokratik Nizamı ve İlkelerini benimsemiştir, bu düzenin sağladığı ortamın insanca yaşayabilmesi için şartları sinesinde toplayan en iyi ortam olduğuna inanmış ve böyle bir nizamda yaşamağa alışmıştır. İş, bu alışkanlığı bütün toplumumuza yaymaktır.

Biz, belirttiğimiz düzenin kurulması için gerekli şartları toplu ve denenmiş bir halde elimizde bulunduran mutlu bir Ulusuz. Bir Atatürkümüz var ki Ulusça kurtuluşumuzun şartları budur demiş otuz sene önce, göstermiş bize. Bugün denilse ki alfabemiz Çin alfabesi olacak. Olur mu? Öyle işte; Arap harflerinden başlamış işe. Toplanan komisyonlar en azdan beş yıl ister gerçekleşebilmesi için demişler. Yok demiş Atatürk "ya üç ayda olur bu iş ya da hiç olmaz". Hem de olmuş. Bu-

gün bir alfabe var elimizde: okula başlayalı daha bir buçuk ay olan oğlum bile çat pat sökmeğe başladı. Bir lâyik'lik getirmiş: o olmadı mı, bir düşünün, hangi Devrim gerçekleşebilir? Bir bunlar değil: Cumhuriyetçiyiz demiş, Halkçıyız, Devletçiyiz demiş. Hele bir Devrimciyiz demiş. Ulus olarak bütünlüğümüzün Halk olarak biribirimize karşı davranışlarımızın, tutumumuzun Devlet nizamları karşısında aynı haklara sahip oluşlarımızın şartları da budur demiş

Bugün için de, tatbik edeceğimiz en iyi ve faydalı, Yurdumuzun gerçeklerine en uygun düşen iktisadi düzen, günün icaplarına göre az çok yumuşatılmış bir Devletçiliktir. Üzerinde titrediğimiz rejim bütün Kurum ve İlkeleriyle Cumhuriyetçiliktir.

Devrimciliğimizdeki tutumumuz, kanunların bütün Toplumumuz için ayrıntısız uygulanmasını isteyişimizdeki düşüncelerimizde açıklanan Halkçılığımız 27 Mayısla gerçek sonuçlarını vermiştir.

Eğitim alanında atılan adımlar, karacahilliğe sıkılan ilk kurşunlar, en geniş anlamiyla Lâylk'liğe giden yollara düştüğümüzün belirtileridir.

Daha ne denir? Oktay Akbal'ın yazdığı gibi "Atatürk söylenecek ne varsa hepsini söylemiştir."

Ben de, pek çok yazar ve aydının gerekli gördüğü iki şartı katacağım:

1 — Toprak reformu.

2 — Hekimliğin sosyalleştirilmesi.

İslâm mitolojisine göre Tanrının ilk yarattığı şey kalem'dir. İlk kelâmı da "yaz" olmuştur. Peygamberimiz Muhammed Mustafaya ilk gelen vahiy'nin ilk sözü "oku" dur.

Bunun en aydın en ileri anlamı nasıl olmuşta Müslüman toplumların karacahilliğini önleyememiş, şaşar kalırım.

Ulusça kurtuluşumuzu sağlayacak şartları bir tek usul hazırlıyacaktır: Eğitim.

Tanrının bu, ilk "yaz„ ve "oku„ emirlerini karacahilliğe iki hüzmeli bir ışık gibi tutmanın ve bu günün bilgisiyle yetişmiş aydınlarımız yolu ile ulaşmanın zorunluluğu âşikârdır.

Ak Devrimimizi gerçekleştirenler de ilk bu gereği görmüşler ve ilk, eğitim işini ele almışlardır.

Yediden yetmişe bütün Halkı okutmanın çarelerini kurmak ilk iş olmalıdır. Bu suretle Atatürk'ün başladığı işe O'nun

bıraktığı yerden devam etmek üzere ilk adımlar atılmış olacaktır.

Atılan adımlar, yürürlüğe konulan kararlar ve ilkeler bir ağacın çiçek açması gibidir. Her çiçek ancak bir meyve vaadeder. Çiçeklerin meyveye durması, meyve bağlamaları için de beslenmeleri ve elverişli ortamın var olması lâzımdır. İşte bunları sağlamak ödevi aydınlara, yazarlara, sanatçılara düşmektedir.

Diğer taraftan her düşünenin, toplumuyla, yurduyla ilgili her meselede şu ya da bu şekilde bir fikri vardır. Ama çoğumuz bu fikri taşıdığımızın farkında bile değilizdir. O yüzden hiçbir kanaatimiz yokmuş gibi gelir. Sorulunca kafamızın orasına burasına dağılmış düşünce kırıntılarının birer birer kopup gelip toplandığını görürüz. Bununla da şunu diyeceğim: Aydınlarımızın, yazarlarımızın, sanatçılarımızın böyle anketlerle belli konularda düşünmeye çağırılmalarının da gerekli ve faydalı olduğuna inanıyorum. Bu bir çağrı olacak ve anketlerin belli sınırlarından taşan düşünceler; daha başka biçimlerde; kitaplarda, dergilerde, gazetelerde yer alacaklardır.

Bütün hazırlanışlarında aydınlara ve yazarlara düşen bir başka ödev daha var: düşüncelerinde dürüst olmak. Düşündüklerini olduğu, her türlü şartlar altında da değiştirmeden söylemek.

BENER, Hikmet Erhan

27 Mayıs Devriminin anlamı üstüne, şimdiye kadar çok şey söylendi. Böylesine derin ve çok yönlü bir devrim hareketini tek yanlı incelemenin doğru olmıyacağı kanısındayım. Bununla birlikte, O'nu, karanlık ve geri düşünceye karşı, hür, aydın ve ileri düşüncenin bir zaferi olarak tanımlamak mümkündür sanıyorum. Atatürk'ün ışıklı yolunda yürüyenler için bu zaferi kazanmak zor, fakat imkânsız değildi. Ancak, bu tatlı ve sarhoş edici zaferi, ulusça kurtuluşumuzun sadece bir çıkış noktası olarak kabul etmemiz, asıl büyük düşmanın, tenbellik ve gösterişçiliğin, zaferi kazananlar da dahil olmak üzere, hepimizin içinde dipdiri yaşamakta olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Alt edilenlerin, kara kuvvetin sadece bir avuç temsilcisi olduğu unutulmamalı ve hayale kapılınmamalıdır.

Ekonomik varlığını yoluna koymamış, ekinsiz bir kütle-

nin siyasal ve kişisel hürriyetlerinden, bağımsızlığından söz açılamaz. Ekinsiz, eğitimsiz, ekonomik varlığı tehlikeye düşmüş bir ulusun yüceltilebilmesi için herşeyden önce, çalışmayı, bir sokak edebiyatı olmak durumundan çıkarmak gerektir. Bunun için de, işi ve emeği gerçek anlamıyla değerlendirebilecek bir düzen kurmak zorundayız. Demokratik hayata girmeyi umduğumuz önümüzdeki günlerde, devlet yönetimini üzerine almak için halkoyu önünde birbirleriyle karşılaşacak olan siyasal partilere de bu konuda büyük sorumluluklar düşmektedir. Vatan, millet ve demokrasi edebiyatını artık bir tarafa bırakarak, ülkemizde, demokratik prensipler içinde, en verimli, en dürüst bir çalışma düzeninin kurulması için çalışmanın ve yarışmanın tam zamanıdır.

Her ne yolla ve ne pahasına olursa olsun, ulusal üretimimizi ve ulusal gelirimizi artırmamız şarttır. Ulusal eğitim savaşını da, aynı amaçla ilgili bir zorunluluk olarak kabul etmeliyiz. Yıkılan idarenin kötülükleri, ekonomik düzenin bozukluğunu örtmek telâşlarıyla birlikte ortaya çıkmağa başlanuştır.

Ulusça kurtuluşumuzu sağlamak için hep birlikte, kadın erkek, elele çalışmamız gerekmektedir. Bu yolda gecikmeden ele alınması şart olan pek çok işler vardır. Ancak, bütün bunları, daha sonra ele alınamaz korkusuyla, mutlaka devrimi gerçekleştirenlerin yapmasını beklemek, ya da, ne kadar erişilmez büyüklükte olursa olsun, bir iki ölümcül kişinin yol göstericiliğine sığınmak, devrimin gerçek anlamını bilmemek demektir. Ancak, ulusça girişilecek büyük çalışma savaşına uygun bir yön çizebilecek değerde yönetimcileri seçip, ondan sonra da, bireyler olarak üstümüze aldığımız ödevleri canla başla yerine getirmek yoluyla kurtuluşumuzu sağlıyabiliriz.

Bu şartların gerçekleşebilmesi için en büyük yük, şüphesiz aydınlara düşmektedir. 27 Mayıs Devrimi bir bakıma, yalnız kendi çıkarını düşünen yılgın ve ürkek aydınlara karşı, yılmaz ve ulusunu seven aydınların bir başarısı olarak da tanımlanabilir. Gerçek aydın, doğru bildiğini çekinmeden ve yılmadan söyliyebilen ve bu uğurda çarpışmaktan çekinmeyendir. Gerçek aydın, yurt yönetiminde, sorumluluklardan kaçınmadan, yılmadan ödev almalı, alanı, gösterişçilere, tembellere, söz ebelerine bırakmamalıdır. Aydın olmanın en önemli bir şartı da, çevresini aydınlatacak güce sahip bulunmaktır.

Bir aydın olmanın kaçınılmaz ödevleri dışında sanatçılara



Necati İtez

düşen ödev, bütün öteki kişilere düşenden farklı değildir. Bu ödev, sanatı bir gösteriş, boş bir öğünme ve eğlenme aracı olmaktan çıkarıp, gerçek sanat eseri yaratma yolunda bitmiyen bir didinme alanı olarak kabul ederek, durmadan, dinlenmeden çalışmaktan başka bir şey değildir.

Gerçek sanat eserinin belli bir yöntemi, belli bir okulu, belli bir tanımı yoktur. İster yurdunun ve ulusunun, ister bütün insanlığın, isterse bireylerin gerçekleri, dertleri ve sorunları üzerinde dursun, ister doğaya ve Tanrıya yönelsin, ister açık saçık, ister kapalı ve hattâ anlaşılmaz görünen bir üslûp kullansın, bir sanatçı ancak gerçek sanat eserini yaratmış olmakla ödevini yapmış olacaktır. Bunun dışında, sanatçının, şu, ya da bu yolda çalışmasını istemek, onun ulusal kalkınmamızda sanatından gayrı bir yolda etken bir görev almasını beklemek, hattâ ulusal eğitim savaşında ondan bir yardım ummak gereksizdir. Sanatçı bir propagandacı değildir.

Ancak, sanatçıya, sanatçı kişiliği dışında bir aydın olması bakımından bir takım ödevler düştüğünü de kabul etmek gerekir. Ancak bu ödevin, diğer aydın kişilerinkinden farklı olmadığı muhakkaktır.

BERK, Nurullah

a) Bir kelime ile, "hür yaşayabilmek".

b) Bir tek şartı vardır: "kültürlü bir ulus olmak"

c) Bu şartın gerçekleşmesi için de "kısa zamanda" hiçbir şey yapılamaz.

Tanzimattan beri devamlı bir "oluş" halindeyiz. Olamadı. Sade kültür açısından dördüncü, belki beşinci plânda kaldık, hâlâ o plândayız.

Her yerde, en uzak köyceğizde ilkokullar, ortaokullar. Bütün vilâyet merkezlerinde Konservatuarlar, Güzel Sanatlar Akademileri, sergi sarayları, tiyatrolar, kültür kulüp ve kurulları, en azından on Üniversite!

Çarşaf yasağı, nargile içme yasağı, evde pijama ile dolaşma yasağı, tesbih çekme yasağı, geri, ilkel "alaturka" müzik yasağı, din ve ibadet şekillerinde kesin reformlar, en kısa zamanda vatandaşın dilediği yere gitmesi, seyahat etmesi serbestliği, gerçek ümanizmaya varacak yollardan biri olan eski Yunanca ve Lâtince tedrisat sisteminin kabulü, cinsel terbiyemizin çağdaş esaslara göre yeniden düzenlenmesi, hangi biri-

ni sayayım ulusça kurtuluşumuz için gerekenlerin?

Gelin de siz bunları, "kısa zamanda" yapın bakalım.

d) Aydınlar iki çeşittir: profesörler, öğretmenler, genel kuşakları yetiştirmek ödevinde bulunanlar. Bir de yaratıcılar, sanatçılar. Birincilerin aktif olarak ödevleri vardır. Yurt içinde "seyyal" ve dinamik bir ekip olarak ulusu her yönden aydınlatmaları gerekir.

Yazarlara, sanatçılara gelince, sayın "Varlık", bırakalım artık şu "topluma yararlı sanatçı" hikâyesini! Sanatçı büyük eserler yapmakla toplumuna, bağlı olduğu kültüre, medeniyete yararlıdır. Ötesi âcız fikrimce edebiyat.

Bana kalırsa yazar, sanatçı ödevini bol bol yapmıştır ve yapmaktadır. O topluma karşı sorumlu değildir, aksine toplum, hele Devlet ona karşı sorumludur. Çevresi içinde yapayalnız sanatçının acısı üstüne eğilmek, ona çalışma, eser verme fırsatlarını açmak gerek.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

Türk Ulusunu, Doğunun bataklığından alıp Batının aydınlık doruğu üzerine çıkarmış olan Atatürk çabasını, on yıldır körleten ve bu milleti yeniden karanlığa, bataklığa doğru sürükleyen kara kuvvete ta'viz veren zihniyetin iktidarını elinden almak! Şer kuvvetlerini al - aşağı edip hayır kuvvetlerine yol açmak, ön vermek: İşte 27 Mayıs hareketinin bence amacı, anlamı ve faydası...

Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları, toptan Atatürk devrimlerindedir ve Atatürkçülük ülküsündedir. Ruh alabildiğine yerli, kafa alabildiğine Garpli! Kaldığımız yerde otlamak da yok! Kökümüzden kopmak da yok!.. Batı uygarlığı içinde, bir Fransız - bir İngiliz milletinden ayrı bir Alman milleti gibi, bir Türk milleti. Medeniyetçi olduğumuz kadar da milliyetçi, milliyetçi olduğumuz kadar da insaniyetçi olmak...

Sanatçı, bu yeni ülkü, inanç ve uygarlık savaşında, bir meczup - bir alil - bir çağdışı gibi - geride ve dışarda kalırsa en azından ayıp etmiş olur. Kimse ondan ordunun *muvazzaf* subayı olmasını istemez amma, savaşta da yedek subay olması şarttır artık! 27 Mayıs, yakamızdan tutmuştur; bizi saygı ve sevgi karışık bir duygu ile, sarsıyor. Saygı ile kendimize gelelim. Yılgın bir yığın olmaktan çıkıp yaratıcı bir ulus olmak durumundayız. Peygamberlerin çağı bittiğine göre şairlerin uyarma, aydınlatma çağıdır.

DAĞCI, Cengiz

27 Mayıs Devriminin başlıca anlamı Türk Milletinin Büyük Atatürk'ün çizdiği yolda bulunması ve dünyanın öbür olgun milletleri arasında varlığının sağlam temellere dayandığını göstermesindedir sanırım.

Ulusça kurtuluşun ana şartlarından biri elbette ki halkımızın topyekün aydınlanmasındadır. Fakat memleketin kalkınmasında olduğu gibi, halkımızın aydınlanmasında da bu veya şu milletin okuma ve aydınlanma metodlarını aktarmakla, halkımızın duygusuyla bağdaşamıyacak bu veya şu sistemi, hernekadar parlak ve güzel görünürse görünsün, halkımıza aşılamağa çalışmakla bir sonuç'a varılacağına emin olamadığımız gibi, faydasına da emin olamayız. Aslında Türk Milleti şahsi hürlüğüne büyük bir önem veren ve seven bir millettir ki bunda kimsenin şüphesi yok.

Ben şahsen İngiliz ve Fransız demokrasilerinin dünyanın en iyi, en sağlam demokrasileri olduğuna inanırım. Fakat İngiliz demokrasisi İngiliz halkına, Fransız demokrasisi de Fransız halkına has bir demokrasidir. Türk milleti de kendi gelenek ve duygusuna uygun bir demokrasi sistemi içinde yaşıyacaktır elbet.

Devrimin ilk devresinde ilkokul öğretiminin ön plânda tutulması şart. Fakat Ortaokul öğretimi, hele ortaokullarda öğretim metodlarının büyük bir titizlikle ele alınması belki ilkokul öğretiminden daha çok önemlidir fikrimce. Burada hayata hazırlanan gence, her nekadar yüksek seviyede olursa olsun, sadece teknik tedrisatı vermek yetmez. Öğretimin esası düşüncenin özgürlüğe ulaşması ve insanın hayata ve çevresine kendi açısından bakmasıdır; bütün baskılardan kurtulup hayatı ve çevresini kendi açısından değerlendirmesini bilmesidir. Orta okullar gerçekten ulusça kurtuluşumuzda da, memleketin her bakımdan gelişip yükselmesinde de büyük bir rol oynıyabilirler.

Aydınlara, özellikle yazarlara düşen ödevlere gelince; Devrimin gözler önüne serdiği gerçeği benimsemek ve bütün güçleriyle bu kutsal dâva üzerine eğilmektir. Burada şuna da işaret etmek isterim. Ben şahsen sınırlanmış bir edebiyatın heryerde, herzaman kısır ve küçük kalacağına kaniim. Fakat, başka milletlerin tarihlerinde gördüğümüz gibi, Türk yurdun-

da da milletinin kaderini kendine dert edinen büyük Ziya Gökalp gibi düşünür ve yazarlar eserleriyle devrimlerin ardından değil de çok ilerisinde yürümesini bilmişlerdir. Biz batılı bir aydın değiliz ve olamayız diye yanıp yakılan arkadaşlara şaşmamak elde değil doğrusu. Batılı olmak (Aydın mı, yazar mı, ne olacaksa olsun) demek çalışmak demektir bir bakıma. Çalışınca olur.

DARAĞO, Reşat Nuri

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı istibdada, dikdatörlüğe karşı nefret ve isyandır. Türk Ordusu bu hareketi ikinci defa yapmış oldu (ilki Abdül Hamid'e tevcih edilmişti) ve emsalsiz bir şekilde yaptı.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları ahlâk ve faziletin hâkim kılınmasıdır. En ziyade muhtaç olduğumuz bunlardır ve kurulmalarında çok acele etmeliyiz.

c) Bunun gerçekleşmesi için kısa zamanda yapılması gerekli olan şey herkesten önce devlete düşüyor: ahlâk ve fazilet düsturlarının fiilen hâkim kılınması devlet organlarının şaşmaz bir ciddiyet ve sertlik göstermesi, en ufak bir inhirafa müsamaha göstermemesi, lâübaliliğe göz yummaması ile mümkün olur. Memlekette ahlâk ve faziletin yerleşmesi okumak yazmaktan da mühim ve aceledir. Zira bizi bu hale getiren ahlâksızlık ve faziletsizliktir.

d) Bu yolda aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen ödev ise, onların da bu zarurete inanıp icaplarına uymaktır.

DİZDAROĞLU, Hikmet

1. Olasıya düşük, çıkarcı, yurt ve ulus sevgisinden yoksun kişilerin başında bulunduğu bir siyasal parti, yirminci yüzyılın ortasında Türkiye gibi bir ülkeyi, Ortaçağ kalıntısı bir anlayışla - ya da anlayışsızlıkla - yönetmek hevesine kapılmıştı. Bunun adı diktatorya idi, bunun adı demokrasiden başka herşeydi. Üstelik, karşımıza geçip, anlayışımızla, sağduyumuzla, iyi niyetlerimizle alay da ediyorlardı. Bir çıkmazda idik. Ya ezildikçe ezilerek karayazımıza katlanacaktık, ya da onları al - aşağı etmek için her çareye başvuracaktık.

Kısacası, "gaflet, dalâlet hattâ hıyanet içinde bulunan" bir azınlığın, hazırladıkları ve hak ettikleri çukura gömülmesi gerekiyordu.

27 Mayıs Devrimi, millî kinin şahlanması, aydınlığın karan-

lığı yenmesi, şer kuvvetlerinin dize gelmesidir. İran kozmogonisine göre Hürmüz'le Ehrimen arasındaki savaşı Hürmüz kazanacaktır; bizde de öyle oldu: Ehrimen'in yalvaran sesini Yassıada kıyılarında duyuyoruz.

2. Demokratik bir düzen yurdumuzda kökleşmedikçe, kurtuluşumuz tam sayılmaz. Önemli olan yalnız zafer kazanmak değil, geleceği güven altına almaktır. Zalimler yere serilebilirler ama, yarın onlara heves edebileceklerin çıkmıyacağını kim kestirebilir? Artık bu ülkede demokrasi ülküsü kök salmalıdır. Demokrasi, bütün kurumlariyle yerleşmelidir. Ulus, demokrasinin gerçek havasını içine doldurmalıdır.

Bunun dışında bir kurtuluş yolu göremiyoruz.

3. Millî Eğitim seferberliği... Başka çıkar yol yoktur. Her okul, devrimlerin yaşaması için bir fideliktir. O fideliği canlı tutmağa bakın, ötesi kolaydır.

4. Sanatçılar, on yıllık diktatorya çağında, paylarına düşeni fazlasiyle yapmışlardır. Onları, 27 Mayıs Devrimi'nin öncüleri saymakta hatâ yoktur. Ama, tüm aydınlarımız için aynı şeyi söyliyemeyiz. Ne hacet, Millet Meclisini dolduran kişilerin çoğu, "aydın" katın adamı değil mi idi? Ya ötekiler, ile talkını verip salkımı kendileri yutanlar?

Biz, yazar ve sanatçılar dışındaki aydınlardan olumlu bir davranış beklemiyoruz. Onlar, yine de her olay karşısında seyirci kalacaklar, her "kudretli"ye kavuk sallıyacaklardır. Asıl iş, yazarlara ve sanatçılara düşmektedir. Eserleriyle demokrasi ülküsünü ve insanca yaşama sevgisini yayabiliyorlar mı, bunu gerçekleştirebilirlerse yarınımıza umutla bakabiliriz.

DURU, Kâzım Nami

Bu yılın 27 Mayısında başarılı bir devrim yapıldı. Vatanını, milletini candan seven her Türk için bu devrim eski idareleri yıktı, yerlerine millî varlığını gösteren bir idare kurdu.

Millî Birlik Komitesini hep askerlerin kurmuş olduğunu görüyoruz. Tarihimiz, hele Tanzimattan sonraki tarihimiz gözden geçirilirse, bu memlekette askerlerin gerçekten önemli bir yer tuttukları görülür. Tanzimatta rol alanlar içinde askerler kendilerinden umulan yerleri aldılar. 1908 Meşrutiyeti de askerlerin eseridir. Ya İstiklâl Harbi? Yine Mustafa Kemal Atatürk gibi dünyaca sayılan büyük asker değil midir ki Türk Devletini cumhuriyet olarak kurdu?

Askerlerin böyle hep ileri, şerefli işler görmeleri, okullar-

da, hele Harp Okulları ile Akademide aldıkları yeniliklerden, ahlâki olgunluktan ileri gelmektedir. Askerler, çoğu siviller gibi ne teorilerle kendilerini avutmuşlar, ne de zenginlik peşinde koşmuşlardır.

İşte daha uzatmağı gerekli görmediğim bu gerçekler dolayısiyledir ki memleketimiz, milletimiz ileri, hep ileri gitmekten kalmıyacak, önüne çıkmak istiyen engelleri yıkacak, yıkacaktır.

EDİBOĞLU, Baki Süha

a) 27 Mayıs Devrimi, sabırlı, kararlı, uzağı görür Türk milletinin, zulme, haksızlığa, yobazlığa, cehalete karşı bir bütün olarak şahlanışı; Batı gönlü ve kafası ile bağlı bulunan aydın kıtlelerinin şeref ve namus imtihanıdır. Bu imtihanda İlericiler ve Atatürkçüler, gericileri, zalimleri, Şarklı kafaları bir daha ezmişlerdir.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını düşünürken önce Atatürk'ün lisanı ile söyleyeyim (Netice-i kat'iyeli) cehaletle savaşı göze almak lâzımdır. Bunun için de hatt-ı mücadele değil, sath-ı mücadele şarttır. Ulusça kurtuluşumuz, bu sathın üzerinde düşünülebilir ve yaratılabilir. Okumak ve okutmak!

c) Yatırımların büyük, çok büyük bir kısmını okullara ve öğretmen ordusuna ayırmak. Boğazımızdan, nafakamızdan kesercesine.. okuma - yazma - kültür seferberliği yalnız devletin, Kültür Bakanlığının başaracağı bir iş değildir. Hazırlanacak bir plân gereğince bütün aydınlara bu savaşta vazife verilmelidir. Bu işin bizim için bir (Varlık - yokluk) dâvası olduğu aydın kitlelere telkin edilmeli, herkes çapına ve sahasına göre, cehaletle savaşa davet edilmelidir. Bunun için gerekirse ki bence gerekmektedir - kanun çıkarılmalıdır.

d) Bu dâvada aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen ödevler pek çoktur. Evvelâ yurdumuzu, halkımızı tanımak; imkân ve şartlarımızı göz önünde tutarak müsbet, öğretici eserler vermek, sık sık yurt gezileri tertip ederek köylümüzle yakından ve muhabbetle temas etmek, öğretmek, doğruyu ve iyiyi göstermek..

ELÖVE, Mustafa Emil

a) 27 Mayıs Devriminin Türk toplum hayatı ve devlet kurumunun oluşu bakımından taşımakta bulunduğu anlam bü-

yüktür. Hattâ, zannımca bu devrim hareketinin evvelkilere nisbetle talihli denebilecek bir yönü şudur: 27 Mayısa gelinceye kadar devrimlerimizin halk, toplum tarafından istenilen kıvamda benimsememiş olması. Şüphe yok devletimizin oluşunda çok önemli birer merhale teşkil etmiş bulunan *Tanzimat*, *Birinci Meşrutiyet*, *İkinci Meşrutiyet* ve *Cumhuriyet kuruluşu* ile cemiyetimize getirilmiş bulunan yenilikler toplumumuzun sınırlı bir kısmına tesirde bulunabilmiştir. Hele her biri devlet kuruluşumuz içerisinde birer büyük dâva teşkil etmiş bulunan *Büyük Atamız*'ın bu mânâlı yenileşme hareketlerinin toplumumuz üzerindeki müsbet tesirleri bir yana, arzu edildiği gibi yaygın olamamasının muhtelif nedenlerini biliyoruz. 27 Mayıs hareketi gençliğin temiz, vefakâr, saf vatan sevgisinin bir eseridir. Zulme, istibdada karşı bu direniş, geniş halk kitlelerinin umumî tasvibini almış, bu tasvib, bu inanış 27 Mayıs hareketinin meşrûiyet ve teminâtını teşkil etmiştir. İşte, 27 Mayıs hareketinin büyüklüğü, evvelkilere nisbetle daha talihli sayılabilmesinin başlıca sebebi çok geniş bir kütlenin kalblerini sarması, onların bu harekete gönül vermiş olmalarıdır. Hukukî anlamında 27 Mayıs hareketi zulme direnmeyi, ruhsuz ve şuursuz hale getirilmek istenilen toplumun, hak ve hürriyetlerini çiğneyenlere haklarının mevcut olduğunu, yükselmemizin başlıca sebeplerinden birisinin ruhlu ve şuurlu, *düşünen insan*'ların yarattığı bir toplumun zarûretine inananların cesurca karşı duruşlarını ifade etmektedir. Devlet kurumumuzun oluşu bakımından ise 27 Mayış hareketi, tezelzüle uğramış demokrasimizin, anlamına uygun bir şekilde işlemesini temin edecek demokratik müesseselerin ve kuralların yer aldığı bir hukuk nizamının vücudunu gerekli kılmıştır. Kısaca, yeni anayasamızın demokrasi ruhunu yaşatma ve hürriyet şuurunu uyanık bulundurma maksadlarını taşıması arzu edilmektedir. Artık toplumumuz kendi çıkarları uğruna milletin her türlü şeref ve haysiyetiyle oynayan, hak ve hürriyetlerimizi ayaklar altına alan bir takım haris politikacıların hasis menfaatlerine oyuncak olmayı, bunlara karşı uyanık olmayı bileceği kadar, toplum menfaatlerinin herhangi bir surette ihlâle uğramamasını başaracak hukuki tedbirlerin tesbitini arzu etmekte de haklıdır.

b) Şu halde mesele *hamleci* ve *gerici*'ler arasındaki devamlı mücadele olduğuna göre, hattâ devrimler hamlecilerin (bir bakıma ilericilerin) eseri sayılmak iktiza ettiğine nazaran,

bu hareketi kolaylaştırmak için yürünen yoldaki engelleri kaldırmak, bu engellerin dayandığı sebebleri, yâni gericilerin istinad etmekte oldukları kuvvetleri yoketmek mâkuldür. Zannımca, Ulusça Kurtuluşumuz Batının hamleci tesirlerinden çekinmemekle kabildir. Buna rağmen bu hamleci (ilerici) gidişi frenleyen, yavaşlatan arzu ettiğimiz gibi yaygın olmamasına sebeb olan mühim bir kuvvetle karşı karşıya bulunmaktayız. Bu, *cehalet*'dir. Günümüzde Batının terakki vasıtalarına rağmen, bu dar inanış yüzünden hiçten ölen, bu kör inanış sebebiyle adeta kabarmayı bir nevi fazilet ve kahramanlık sayan gafiller mevcuttur. Evet, Türk devrimi bir *Avrupa taklidi* yahut bir *Amerikan modası* değildir ve olmamak lâzımdır. Buna mukabil, Batı ruhunu, teknik ve vasıtalarını kendi imkân ve vasıtalarımızla bağdaştırmak, kısaca cemiyetçe yaşayışımızı Batı prensiplerine göre düzenlemek gerekli bir yoldur. Hürriyet düzeni içerisinde kalkınma, şüphesiz medeni âlemin *hayat amacı*'dır. İtiraf edilmelidir ki, Yobazlar ve yarım okumuşlar memleketimiz tarihinde bu cemiyetin ilerlemesine köstek olan unsurlar olarak göze çarpmışlardır. Bir bakıma, felâketlerimizin sebeblerinden birisi, hattâ başlıcası okumuş geçinenlerin gösterişli ve dağdağalı hareketleri olmamış mıdır? Bundan dolayı cemiyet olarak kurtuluşumuz milletçe gerçek anlamında okumaya, düşünen insanların sayıca üstünlüğüne, bilhassa bunların memleket gerçeklerinden uzak kalmamalarına, âdeta bulutlar üzerinde gezen tavrıyla hareket etmemelerine bağlıdır.

c) Hemen işaret etmek mümkündür ki, 27 Mayıs Devrimini müteakip son on yıldır ihmale uğrayan eğitimin, gereken önemine kavuşması sevindiricidir. Geniş bir eğitim seferberliğine girişilmiş olması isabetli bulunduğu kadar, *tedrisatın kalifiye hale getirilmesi* öğretim ve öğrenim sisteminin tekrar gözden geçirilmesi lüzumludur. Müsamaha ve tâviz verme yarının hayat adamının, düşünen insanının yetişmesinde çoğu kerre tehlikelidir. Bundan başka şimdiye kadar oy endişesiyle hareket edenlerin, memleket gerçeklerini bir kenara bırakarak gericilere at oynatabilecek bir meydan ve imkânlar tanımış olmaları, ilerleyişimizi âdeta dumura uğratmış, bir yılda 10 yıllık mesafe kazanma durumunda olan cemiyetimizi daha da gerilere götürmüştür. Bu, acı bir sonuçtur. Bir bakıma Atatürkü' Atatürkün koymuş olduğu esasları inkâr etmek demektir. Bu suretle hele 27 Mayıstan sonra Atatürkün koyduğu

ve gerçekleştirdiği ana prensipleri bir kenara itmemek, hattâ onlara sıkı sıkı sarılmak, inkılâplarımızı daha da ileriye götürmek son derece lüzumludur. Şu halde her şeyden önce *yeni baştan Atatürkü anlamak ve anlatmak* zorundayız. İşte eğitim seferberliğinden, en ücra yerlere kadar yayılacaklardan bunu beklemek hakkımız olsa gerektir. Zannımca, 27 Mayıs Devrimimizin mânası, büyüklüğü, dayandığı Atatürkçü temeldir.

Bir diğer mesele daha var: O da okutanlarla okuyanlar arasındaki nisbetsizlik. Bunu izale etmek muhakkak şart olduğu gibi, okutanların techizi, yetiştirilmeleri konusu da gözden uzak tutulmamalıdır. Şu kısa zamanda elbette evvelâ cl atılması gereken dâva, Eğitim dâvasıdır. Bundan hiç şüphe etmiyorum. Hattâ bir açıdan bakılırsa, bu mesele yeter derecede halledildiği takdirde diğerleri bile çorap söküğü gibi ard arda gelecektir. Şahsan arzuladığım, okuyanlara plânlı ve sistemli bir çalışmanın gerçekleştirme şartlarının öğretilmesidir. Zira Türk cemiyetine en ziyade azab veren hep plânsızlık ve sistemsizlik olmuştur. Bu yüzden neler kaybetmedik, ne zararlara uğramadık.

d) Şüphe yok aydınlarımızın, düşünürlerimizin daha çok çalışmak zorunda bulundukları bir devrede bulunuyoruz. Türk aydınının gerekli hasletlere ve çalışma gücüne sahib bulunduğu muhakkaktır. Bu ise dâvalarımızın başarılması için bizlere büyük bir umud vermektedir. Her bir aydınımızın sanki yeniden inkılâb yapılıyormuşçasma, sanki bu inkılâbın başarılması için kendisine yeniden vazife verilmişçesine hareket etmesi lüzumuna kani bulunuyorum. İnkılâblarımızı bir gün unutmak durumuna düşmemek için inkılâbın henüz bitmediğine, devam ettiğine, aydın olarak yüklendiğimiz vazifelerin sona ermediğine inanmak şarttır. Ancak Batı seviyesine ulaşma ve bu devamlı gayretin, bu gönüllü ve bilgili çalışmanın idâmesine bağlıdır. Bundan dolayı yazarlarımız ve sanatçılarımız hitab ettikleri kütleye, her zaman karşılarına çıktıkları toplumumuza, yüklendikleri vazifenin büyüklüğü ve ağırlığı bir yana, herşeyden önce *Atatürk Çocukları* olduklarını unutmadıklarını ve onun yolundan hiçbir vakit ayrılmadıklarını dalma göstermeleri elzemdir. Zannımca Yazar ve Sanatçının başlıca ödevi, 27 Mayıs 1960 hareketinin temeli olan *Atatürk Ruhu*'nu yaşatmaktır. Ona dokunacaklara, saldıracaklara verilecek en iyi ders, 27 Mayısın kendisindedir.

GRUDA, Yılmaz

a) 27 Mayıs Devrimi, bence, tam anlamıyla Mustafa Kemal'ce duyuşun, görüşün, yaşayışın sonucudur. Bir Mustafa Kemal davranışıdır.

Toplumumuzun aydın çevreleri, Atatürk'ün, gözegöz - dişediş kotarıp gençliğe emanet ettiği Cumhuriyeti ayakta tutacak, koruyacak bilince ermişlerdir. Yani bir ne zaman "gaflet, dalâlet ve hattâ hıyanet" var; bunu, kelle koltukta, dinamitleyecek bir Mustafa Kemal, Mustafa Kemaller olacaktır daima.

b) Gerçeklerimize, şartlarımıza uygun (bilime dayanan) bir eğitim seferberliği; toprak reformu, vergi düzeni; gerici kuvvetleri doğuran, yaşatan ortamın şiddetle tasfiyesi; basında halk oyuna hizmet bilinci; siyasî hayatta profesyonel politikacılık yerine, memleketçi olmak, v.s.

c) Anayasa referandumundan sonra seçimlere gitmek. (Gelen partinin, 27 Mayıs devrimiyle, düzenlenmeye, uygulanmaya başlanan, tasarlanan - b'deki gibi - meseleleri yürütmek, geliştirmek.)

d) Biçim oyunlarını, romantizmi, "sanat için, kendim için" çabasını bir yana koyup, şartlar gerçekleşinceye kadar, kendini memlekete adamak.

GÜVEMLİ, Zahir

a) 27 Mayıs Devrimi, bir uyanışın, bir şuurun, her türlü insan haklarını baskı altında tutan savruk bir sistemsizliğe karşı ayaklanışın ifadesidir. 27 Mayıs, için için olgunlaşan bir tahammülsüzlüğün aksiyona çevrilişidir. Cumhuriyetimizin kuruluşundanberi ikinci kurtuluş hareketidir.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları:

a) Ulusça çalışmak. Bir 20. yüzyıl insanına lâyık şiddette çalışmak. Ciddiyet ve samimiyetle çalışmak. Dinlenmeye vakit ayırmadan çalışmak.

b) Ahlâklı olmak. Fert hayatına toplum açısından mâna vermek. Kendimizi değil, toplumumuzu, milletimizi düşünmek. Yurtseverlik ahlâkına ulaşmak.

c) Ekonomik hayatta istihsale, kültür hayatında tahsile son hızı vermek.

d) Şahsi teşebbüsü geliştirmek.

e) Toplum hayatının gerektirdiği her sahada, her ferdin çalışmasına karşılık mutlaka ve mutlaka teşkilâtlanmak. Ba-

şarıyı ferdin ömrüne bağlamayıp bir sisteme erişmek.

c) Bu şartların gerçekleşmesi için devrim açısından kısa zamanda yapılmasını gerekli gördüğüm işler, kısa vadeli olanlarını devrim hükûmetince gerçekleştirmek, uzun vadeli olanlarını seçim sonrasına bırakmaktır. Kısa vadeli işlerin başında el atılmış olanların tasfiyesi gelir.

d) Bu şartların gerçekleşmesi için bugün aydınlara, özellikle yazarlara, sanatçılara düşer zannettiğim işler şunlardır:

Ayni fikir etrafında birleşmek. Herhangi bir olay karşısında acele hükümlere giderek dağınık sesler çıkarmaktansa ortalama bir hüküm üzerinde birleşerek hareket etmek şarttır.

Her aydının, her yazarın, her sanatçının ferd olarak yapacağı işlerin yanı başında, bağlı bulunduğu müessese veya teşkilât içinde görevi var. Bence her aydın veya yazar, her iki görevini de sonsuz bir gayretle tamamlamağa bakmalı. Hak bellediği yola yalnız gitmek yerine, toplu halde hak yolunu bulmak daha doğru.

Pratikte her aydın, çevresine devrimi tanıtmağa uğraşmalı. Geçmiş devrin kötülüklerini sayıp dökmekle vakit geçirmektense gelecek devrin müsbet işleri neler olabilir sorusunu cevaplamağa çalışmalı.

HÜNALP, Ayhan

1) Kendi - kendisine karşı, neredeyse iki sigara içimlik bir zaman süresi içinde, bir fiskelik dokunuşla ihtilâl yapacak duruma gelmiş, sağduyusu paramparça edilmiş, rezil - rüsva olmuş bir Devlet mekanizmasına karşı, haysiyetini, namusunu, vatanseverliğini kurtaran bir ordu savaşı. Ancak bu ordu savaşının silâhbaşı borusu çok daha önceki yıllarda, yazarlar, gazeteciler, öğretmenler, muhalif partililer, yargıçlar tarafından çalınmıştı.

27 Mayıs Devrimi, tüm olarak hiç kimseye mâledilemez. Anlamı da genel olarak vatansızlar kanserine, vatansızlar vebasına, vatansızlar tüberkülozuna karşı, vatanseverlerin bir martı kadar beyaz ihtilâlidir. Üstüne haram sıçramamış bir yumruğun, soluğu kesilmiş, fosilleşmiş bir kangrene inişidir.

2) Anadoluda, "Say beni, sayayım seni" derler. Bundan kurtulacağız, "Sayayım seni, say beni" diyeceğiz bu bir.

Komşumuzun başı ağrıdığı zaman bizim de başımız ağrı-

yacak bu iki. Cezayirde şafaklarda, elleri bağlanmışlar kurşuna dizilirken biz de ağlayacağız bu üç. Tanıyalım, tanımıyalım; toplumumuzdan birisi ilerledi mi, sivrildi mi, hasetlikten kurdeşen olup uyuzlar gibi kaşınmayacağız bu dört.

Allah ile kul arasına girip, önce Tanrıyı sonra kulları dolandırmıyacağız. Büyük yürekli Gürsel'in dediği gibi, "Önce insan, sonra Türk, sonra da Müslüman olacağız" bu beş.

Ve onyedi kuruş için, dört zeytin için, iki elma için adam öldürmiyeceğiz bu altı.

Ve bir büyük görünce ceketimiz açıksa, numaradan iliklemeyeceğiz. El öpmeyeceğiz, etek öpmeyeceğiz bu yedi.

Ve bunların hepsinin üstünde, hepsinin dışında kalarak, her sabah kalktığımızda, rıhtıma serilmiş bir orkinos gibi kafamızı vura vura "biz ne oyuz, ne buyuz" diyeceğiz, sıfır olduğumuzu kabullenip, sil baştan diyip, yeni baştan doğmuşçasına hayata başlayacağız. Yoksa denizlerimizi soğan tarlası, tarlalarımızı da torik mezarlığı yapmakla hiçbir şey olamayacak ve kurtulamayışımızın teklemesi içinde geberip gideceğiz.

3) Çalışmıyanı, dürüstlükten ayrılanı, gammazcıları, istismarcıları, vurguncuları ya ipe çekmeliyiz, yahut da pasaportlarını vize edip, "size bu vatanda yer yoktur" dememiz gerektir.

4) Beğenmediklerimizi, sevmediklerimizi, otobüslerde, evlerde, meydanlarda, gazetelerde bangır bangır bağırarak söylemeliyiz. Bugün iki aydının bir karanlık köşebaşında kafa kafaya verip bir Kaymakamı, bir Ortaokul Müdürünü çekiştirmesinde hiçbir fayda yoktur. İşe yaramayanların, yaramadıklarını, gidip suratlarına tükürür gibi söylemek gerektir. Bundan ötesi bulutlara yazılmış mahalle manzumelerinin ötesine aşamaz, aşamayacaktır da.

Bütün aydınlarımız, bütün yazarlarımız, sanatçılarımız, önce kendi kendilerine kaybolmuş bir neslin sözcüleri olduğunu gelecek nesillerin gönüllü kurucusu olduklarını teorik düşüncelerin dışında ve gönüllü olarak kabulleneceklerdir. Yoksa bunun dışında kalanlar minare gölgesi, davul tozu, tarla şalgamı olmaktan öteye geçemeyeceklerdir.

İLHAN, Attilâ

Mustafa Kemal'in devrimcilik tutumu devrimin sürekliliği ve devamlılığı temeline yaslanıyor: amaç çağdaş uygarlık "seviyesine" ulaşmak; yöntem, bilimlerin kılavuzluğudur. Çağdaş

uygarlık gerek teknik, gerekse siyasal alanda gelişip gittiğine göre, Atatürkçü devrimcilerin zaten zamanın akışı içinde sürekli bir *action* üzerinde bulunması gerekmiyor mu

Mustafa Kemal yaşadığı sürece "klâsik demokrasi'yi amaç edinmişti. Ondan sonra dünya savaşı yüzünden duraklıyan, hattâ bir yerde tek parti diktasına doğru soysuzlaşan rejim; harbertesinde, biraz demokrasiler cephesine katılmanın gerekleri, biraz da eski devrimcilerin içten Mustafa Kemalciliği sayesinde bu amaca ulaşır gibi olmuş; dürüst bir seçim sonunda iktidar el değiştirmiştir.

Oysa bu defa da, kendine özgü yasalara göre işleyip gideceği sanılan demokrasi düzenini, ulusal iktidarı üç beş kişilik bir ticaret ortaklığı gibi alan liderlerin yozlaştırması; bunun ardısıra hızla yeni bir dikta dönemine girilmesi bizi toptan amaçtan ve amaca götüren yollardan uzaklaştırıyor; işi çıkmaza sokuyordu. 27 Mayıs İhtilâli Atatürk devrimciliğinin sürekliliğine inananların eseridir, ve toplumsal gelişmemizi yeniden amaca götüren sıhhatli yollara sokmuştur. Amaç birinci plânda klâsik demokrasi düzeninin her türlü hukukî ve *social* garantilere bağlanarak gerçekleştirilmesidir

Fakat, iş bununla bitmeyecektir. Bir kere çağdaş uygarlık "seviyesi" eski yerinde kalmamıştır: klâsik demokrasiler tarih ve toplum gelişmesinin zorunlu sonucu olarak gittikçe "toplumsal ve toplumcu" özellikler kazanıyorlar. Kazanmışlardır. Bu, bireysel hakları ve özgürlükleri silmeden, bireylerin her bakımdan toplumsal garantiler âltına alınmaları; başka bir deyişle, hukuk düzlemindeki garantilerin ekonomi düzleminde pekiştirilmesi, desteklenmesi şeklinde görünüyor.

Mustafa Kemal, Müdafaa-i Hukuk döneminde bile bunu sezmiş; bir çok demeçlerinde daha o günden bu uzak fakat çok önemli "amac" a işaret etmiştir: Onun gözünde "ıslah edilecek' iki önemli şey, "iktisad ve maariftir". Ulusça kurtuluşumuzun bugün de ayni iki önemli sorunun çözümlenmesine bağlı olduğunu kim yadsıyabilir? Yine o, her iki alanda da gayet *radical*, halkçı ve toplumcu çözümleme biçimleri önermiş, uygulama yolları aramıştır. *Bir yandan ulusal geliri artıracak planlı bir ekonomi gelişmesi programı düzenler ve uygularken; öteyandan hem bu gelirin toplumsal bir adalet ilkesine uygun dağıtımını sağlamak; hem de, hâlâ daha büyük çoğunluğu okuma ve yazma bilmiyen geniş köylü ve işçi çevrelerinin aydınlatılmasını iş edinmiş köklü bir eğitim "faaliyeti" ni teşkilâtlan-*

dırıp gerçekleştirmek! Bilimi kılavuz edinmiş gerçek Atatürkçü devrimcilerin ulusça kurtuluşumuzu başka bir yönde görebilmeleri mümkün mü?

Devrim, bunları nasıl gerçekleştirebilir? Öyle sanıyorum ki bu temel soruya verilecek karşılıklar Atatürkçü devrimciliğin kendi içinde "partileşmesine" imkân verecektir. İçinde yaşadığımız toplumsal gelişme konağında, ulusal koşullarımıza uygulanacak çeşitli önermeler yapacağız: Kimimiz millî eğitimi öne alacağız, kimimiz ekonomi kalkınmasını. Bazılarımız demokrasinin hukuk düzenini sağlama bağlamakla başlamak istiyecek, bazılarımız doğrudan doğruya toplumcu bir iktisad düzenine geçmemizi!

Bence Mustafa Kemal doktrini, daha 1920'lerde devrimci halkçılık yönünde kurulmuş 'hâkimiyet-i milliyeci" bir girişmeydi. "Bizim en büyük ehemmiyetimiz yeni şekil ve mahiyetimizdir" diyen Mustafa Kemal, halkçılığı "çalışma' temeline dayanan bir devrimcilik tutumu olarak tanımlamıştı. Şu halde 2. ci Cumhuriyet'in toplumsal ve tutumcu bir demokrasi yönelişi göstermesi hem başlangıç Atatürkçülüğü, hem de "çağdaş uygarlık seviyesi" nin *actuel* gereği olarak haklı ve zorunludur: bu da bizi dışta barışçı fakat sömürgeciliğe karşı, içte barışçı fakat gericiliğe karşı; köylüsünü kentlisini okutup yazdırmış, toprak reformunu ve endüstri devrimini başarmış bir Türkiye'ye götürecektir. Götürmelidir.

Sanatçı ne yapsın? Sanıyorum ki herşeyden önce dikta dönemiyle birlikte kafasını sarmış olan "sorumsuzluk ve anlamsızlık" cyilimlerinden kurtulması gerekmektedir. Faşizm italyasında Mussolini baskısı nasıl sinemacıları, söz gelişi *calligraphie* dediğimiz ters türs ve kötü bir biçimciliğe itmiş idiyse ikinci dikta dönemindeki Menderes baskısı çoğu sanatçılarımızı işte öyle kötü bir başka biçimciliğe götürmüştür. Dilde öztürkçeciliğin aşırı bir hâle getirilmesi, anlamsızlık, v.s. sanatçıyı içinde yaşadığı ülkeden sıyırmakta, boşlukta yaşıyan bir çeşit kelime hokkabazı haline getirmekte idi. Bu, Atatürkçü devrimcilik yönünden yanlış, geri ve kötü bir davranıştı. Şimdiden sonra da yanlış, geri ve kötü bir davranış olacaktır. Çünkü Mustafa Kemal, bu konuda pek açık sözler söylemiştir. Şunları demiştir söz gelişi: "... *memleketimiz içinde medeni fikirlerin, asri ilerlemelerin bir an kaybetmeksizin yayılması ve gelişmesi lâzımdır. Bunun için bütün ilim ve fen erbabının bu hususta çalışmayı bir namus borcu bilmesi gerek. Öğretmen-*

lerimiz, şairlerimiz, ediplerimiz, yazarlarımız bu millete bu felâket günlerini ve onun hakiki sebeplerini açık ve kat'i olarak terennüm edecekler; bu kara günlerin dönmemesi için, dünya yüzünde medeni ve asri bir Türkiye'nin mevcudiyetini tanımak istemiyenlere, onu tanıtmak zorunda olduğumuzu hatırlatacaklardır."

Başka söze lüzum var mı?

KANSU, Ceyhun Atuf

a) Bizim kurtuluşumuzun kaynakları Ulusal savaş'la başlar. Ulusal savaşın ateş ve demirden temelleri üzerine bir halk devleti kurulur. Halk devletinin ilkelerini yüce Atatürk, bir bir devrimleriyle gün ışığına çıkarır. Atatürk'ün artçısı İnönü halk devleti ilkelerinden birini özgür seçime dayanan demokrasiyi gerçekleştirir. Bu deneme, halk devletini ve Atatürk devrimlerini sağlamlaştıracağına, 1919 yılından bu yana, ulusumuzun başından geçmiş o güzel serüveni bozar, ilkönce ulusal birlik dağılır, halk devletinin temelleri olan Atatürk devrimleri sarsılır, ve yeni çağa bir köprü olan Türkeli Cumhuriyeti yıkılarak yerine bir ortaçağ yönetimi, karanlığa, baskıya ve yobazlığa dayanan bir ortaçağ düzeni kurulmak istenir. 27 Mayıs'ın anlamı şudur: Yetişen Türk kuşaklarının Atatürkçü oldukları anlaşılır. Ulusal kurtuluşumuzun temelleri nelerdir? Ulusal birlik, halk devleti, Atatürk devrimleri ve çağdaş ülkülere bağlı bir demokrasi. İşte, on yıllık bir Bizans ve ortaçağ dehlizinden, yeniden Atatürk yoluna çıkmasıdır ulusumuzun, 27 Mayıs.

b) Bu sorunun karşılığı, Atatürk'ün ilkelerinde ışıldayıp durmaktadır. Birincisi Ulusal birliğin kurulmasıdır. Yurdumuzda ve ulusumuzda dil ve tarih bilincinin yerleşmesidir. Bu, ikinci bir koşulla bağlıdır: İlköğretim ve halk eğitimi. Üçüncü koşul, halk devletinin gerçekleşmesidir. Halk devleti, halkın özgürlük ve haklarının gerçekleşmesiyle sağlanlaşır. Bu özgürlüklerin ve hakların içinde en önemlisi, halkın mutlu-sağesen yaşamasıdır. Mutlu, sağesen yaşama hakkıdır. Nedir mutlu yaşamak? Mutlu yaşamak, insanın biyolojik ve toplumsal çevreye uygunluğudur. Ulusumuzun gerçek kurtuluşu için, insanlarımızın biyolojik bir uygunluk içinde yaşamaları gerekir: Açlık, geçim, sağlık sorunlarının çözülmesi gibi. Biyolojik uyma yetmez, insanlarımızın toplumsal çevrede de uygunluk bulmaları gerekir: İş, çalışma güvenliği, yarınından korkmama, öğrenme ilerleme kolaylıkları, içerinci, yaşama sevinci, yaşa-

maların ilkel kavramlardan yükselip daha doyurucu, daha güzel kavramlara yönelmesi.

Bu toprak bizimdir. Bizim biyolojik ve toplumsal mutluluğumuz için düzenlenmeli, işlenmeli, güzelleştirilmelidir. Toprak sadece bir üretim aracı değildir. Onun yaşayışımızda kutsal bir anlamı vardır.

Toprağımızın insanlarımıza, biyolojik-ekonomik ve toplumsal mutluluklar vermesi için, onu sadece üretici bir düzenlemeye bağlamakla kalmamalıyız. Toprağı sevmeyi, toprağa bağlanmayı öğrenmeliyiz. Gerçek bir Yurt sevgisi ulusça kurtuluşumuzun ana koşullarından biridir.

c) İlkönce, ulusal birliği kurmak için, dil birliğini gerçekleştirmeliyiz. Gerçek ve güzel Türkçeyi yazında, sokakta ve devlette baş yerine koymalıyız. Hızla *Devrim okulları* açmalıyız. Bu okullarda, Atatürk'ün ilkelerini halka yaymalı ve üzerinde yaşadığımız Anadolu'nun Türk tarihi açısından önemini, bu yurdun son yurdumuz olduğunu, onu nasıl kazandığımızı ve en sonra ulusal savaş ruhu ile nasıl kurtardığımızı öğretmeliyiz. Bu okullar, yazarlar, ozanlar, aydınlarca yönetilen gezici okullar olmalıdır. Büyük Türk tarihine dayanarak, Anadolu tarihinin bir uygarlık tarihi olduğunu, bugün Batı uygarlığı denilen uygarlığın topraklarımızda filizlendiğini söylemeli yazmalıyız. Böyle bir toprakta neden mutsuz, yoksul ve geri kaldığımızın nedenlerini halk önünde açıklamalıyız. İki, ilköğretimi hızla gerçekleştirmeliyiz. Köye göre öğretmen, eğitken yetiştirme yoluna yeniden dönmeliyiz. Üç, devleti halka indirmeliyiz. Devlet olarak halka örnek olmalıyız. Örnek bir devlet yapısı kurmalıyız. Dört, topraklarımızı, sularımızı, madenlerimizi ve ormanlarımızı, demokrasi ilkeleri içinde, Ulusal Mutluluk yolunda işlemeli, bunun için de ulusun çalışma gücünü seferber etmeliyiz. Sömürücü, tembel, hazır yiyici insan örneğinden, işine bağlı, yarınına güvenir, yaratıcı yurddaş örneğine hızla geçmeliyiz.

d) Kendini bu ülkülere ve ilkelere veren aydının, yazarın ve sanatçının ödevleri de ortaya çıkmaktadır. Aydının, yazarın ve sanatçının sorumlu oldukları ülkelerden biridir, Türkeli. Sanatçı ise, ulusal birliği kurmakta, halkı yaşama sevinciyle beslemekte, gerçeklerle yakınlaştırmakta, yeni ülkülere ısındırmakta, bir destan yapıcısı gibi, yurdumuzda ön yeri almaktadır.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

a) Bence 27 Mayıs devrimi, bu ülkede, hiç olmazsa İkinci Mahmut çağından beri aydınlarla yobazlar arasında süregelen tahtaravalli oyununda aydınların bir kere daha ve inşallah tam olarak kazanışının belirtisidir.

Aslında bu çekişme aydınlarla yobazlar arasında bile değildir: Milletini ve memleketini seven aydınla kişisel çıkarları uğruna yobazları ve yobazlığı sömüren madrabaz aydın arasındadır.

Atatürk bu oyunu kökünden temizledi sanmıştık. Ama bir kere daha kündeye geldik, aldandık; bu aldanış bize on yılda yüz yıl kaybettirdi. Oysaki büyük Ata'nın bize çizdiği yolun doğruluğu, mükemmelliği gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Ve anlıyoruz ki onun bize verdiği her öğüt, okul müsamerelerinde ya da açış törenlerinde söylenmesi gerekli parlak, şatafatlı nutuklara temel olmaktan çok, milletçe kalış ve yaşayışımız için en önemli temeller, umdelerdir.

Düşük yöneticiler bu ilkeyi anlayamadıkları gibi en ortalama bir tarih şuurundan da, sosyoloji görüşünden de yoksundular. "Tarih tekerrürden ibarettir" sözü, bu tarihten ders ve ibret almayanlar için doğrudur. Yoksa onlar sadece bizim tarihimizde kendilerine benzer en az on misâl, cihan tarihinde de sade yirminci yüzyılda uyarıcı akibetleriyle en az gene on tane diktatör misâli bulabilirlerdi. "Ben ona benzemem" sözü aptalca bir kanıdır, kendi kendini ahmakça aldatıştır. Benzersin arkadaş, benzersin

27 Mayısı yaratanlar gençliğiyle, ordusuyla, basınıyla bütün bir Türk aydını kitlesidir. Türk gençliği, belki bir az aceleci, belki bir az ham, ama doğruyu tam görmüş ve gerekli yola tam yönelmiş durumdadır. Kavganın sonunda kol gücünü, silâh gücünü ortaya atarak işin yozlaşmasına ve kan dökülmesine engel olacak bir kudret gerekiyordu: onu da tarihinin her safhasında olduğu gibi akıl almaz bir temizlik ve mükemmellikle ordu başardı. Yaptıkları işin ne kadar isabetli olduğunu anlamak için 27 ya da 28 Mayıs günü sokaklara çıkıp halkın yüzüne bakmak yeterdi: Bu bir güç değişikliğinin değil, bir çeşit işgalden kurtuluşun engin heyecanı ve sevinciydi.

b) Ancak hemen şunu demek gerekir ki bu davranış bir sonuç değil sadece bir başlangıçtır. Milletçe yapacağımız iş asıl bundan sonra başlıyacak. Bu yapılacak işlerin başında yanlış

konulmuş ve kafalarda yanlış yere yerleşmiş kanıları, kuralları değiştirmek gelir:

Bir kere: "bu millet demokrasiden anlamaz" kanısı kökünden yanlıştır. Bu millet aslında her milletten çok eşitliğe, demokrasiye düşkündür, hattâ alışıktır. Başımızda bâzan Sultan diye bâzan şu ya da bu adla diktatör bulunduğu, içimizde de "ağa, bey" gücünün hâkim olduğu gerçektir. Ama biz bu güçleri "olagan" diye, vakı'a olarak kabullenmişiz. Yoksa onu haklı, doğru, gerekli bulduğumuzdan değil; Köylü aslında kendini ağadan daha aşağı, daha düşük, daha kıymetsiz saymaz. Zaten ağa da ondan farklı yaşamaz, içten içe de kendini onlardan daha üstün ya da farklı bulmaz. Zaman, dünya görüşü icaplar böyle bir düzen kurmuştur. Bunu direnişsiz, karşı gelmesiz kabullenişi de boşuna değil: köylünün işine böyle daha iyi geliyor; tenbelliğe, doğulu görüşe, davranışsızlığa bu biçim daha iyi uyuyor.

Ama biz onun kafasına kalkınmayı, davranışı sokarsak, öte yandan da diktatörün çıktığı ortamı kaldırırsak iş değişecek. Bunun için de davranış atılmasının, inisyatifin millete geçmesini sağlamak gerek. Burda ikinci yanlış kanıya geliyoruz:

"Bu millet kuzu gibidir, büyük ve güçlü kişilerin peşinden gider" sözü de yanlıştır. Sen ona kendini sürükleyecek gücü almasını öğretmemişsin, sen ona davranması gerektiği ve nasıl davranacağı yönünde ışık tutmamışsın. Millete yönetme ve güdme sorusunda davranış hep dışardan gelmiş, empoze edilmiş. O da doğulu tenbelliğiyle işi olduğu gibi kabullenmiş.

Bu bakımdan ulusça kurtuluşumuzun ana şartı ve en temelliği şudur: aydınlatmak, batı uygarlığına yönelmek.

c) Bu şartın gerçekleştirilmesi için iki geçeli çalışma gerek: evvelâ bastığımız yeri sağlamlaştırmak. Sağlam bir anayasa düzeni kurup bir daha tahtaravallîye de, madrabaz aydının oyununa da imkân vermemek.

Öteden, halk yönünden de hiç gecikmeden, süse şatafata büyük gösterişlere kapılmadan bir aydınlatma, bir eğitim yolu bulmak. Köylü şehirli ayırmadan, ilkokul, orta okul çizgisi çizmeden gerçek aydınlığa gerçek uyanıklığa götürecek sistemi kurmak. Bu, bütün aydınların, bütün devlet kurullarının el ele, omuz omuza çalışacağı bir temel savaş, bir çeşit "cihad-ı ekber" olacak.

Sağlık sorunu, toprak sorunu daha çok esaslı sorunlar bundan sonra gelir. Çünki aydınlatma olmadan bunlar para etmez:

kininle yün boyadıklarını, DDT yi beygirlere içirdiklerini, hükûmetin dağıttığı toprağı ağaya verdiklerini biliriz.

d) Bu savaşta en mühim iş aydınlara, sanatçılara ve yazarlara düşüyor. Tıpkı evlerine yıldırım düşmüş, sel basmış, deprem olmuş gibi onlar bu işi esastan almalıdırlar. Sanatçının ya da yazarın çevresiyle ve yöresindeki sorunlarla ilgilenip ilgilenmemesi eski bir tartışma konusu: ben ortalama düşünüyorum, kızıllar ya da faşistler gibi bölük bölük güdümlü yazın veya basın yapalım demiyorum. Ama beride milleti kökünden tehdit eden bir dert varken de "ben karışmam, ben fildişi kuledeyim" demeye aklım ermez.

Soru bir kere bu duygu kertesine gelmektedir: ötesi program işi, şekil ve biçimi ilgilendiren ikinci kertede meselelerdir.

KUDRET, Cevdet

a) 27 Mayıs Ayaklanması'nın anlamı, hukuk dışı tutumu yüzünden meşruluğunu kaybeden bir idareyi yıkmış olmaktır.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları, bugün yürürlükte olan *Teşkilât-ı Esasiye Kanunu*'nda, ayrıca, yeni *Anayasa Öntasarısı*'nda ve Birleşmiş Milletler üyesi bir devlet olarak altını imzaladığımız *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nde sıralanan ilkeleri kâğıt üzerinde bırakmayıp hayata geçirmektir.

c) 27 Mayıs Ayaklanması'nın "devrim" olabilmesi için, ilkin bu ilkelerin gerçekleştirilmesi gerekir. Bu ilkelerin gerçekleşmesi için de, yapılacak ilk iş, insanı bir araç (vasıta) değil, bir amaç (gaye, erek) olarak görmektir. Her şey insan içindir, her şey insan hak ve hürriyetlerinin korunmasına bağlıdır.

Bir "hukuk devleti, hukuk devleti" sözüdür tutturmuş gidiyoruz. Hukuk devletinde insanlar hürriyet ve haklar bakımından eşittirler. Kanunun suç saymadığı düşünce, inanç, eylem (fiil), söz, yazı ve resimlerinden ötürü, kapalı kapılar arkasında gizli polis dosyalarının gülünç hikâyelerine dayanılarak ve savunmalarına imkân verilmiyerek, gizlice suçlandırılmazlar. Hukuk devletinde devlet adamları ellerinde kara boyalarla dolaşan kişiler değildirler. Hukuk devletinde insanlar, suçlulukları kanun yoliyle belli oluncaya kadar masum sayılırlar. Hukuk devletinde kanunun suçlandırmadığı kişileri işsizlik yoliyle açlığa mahkûm kılmazlar. Hukuk devletinde suçsuz kişilerin suçsuz kitaplarını yasak etmezler. Hukuk devletinde... Hukuk devletinde... *İnsan Hakları Evrensel Beyanna-*

mesi'nin maddelerini bir bir saymak gerekli mi? Onları bir kâğıttan başka bir kâğıda aktarmak neye yarar?...

Ulusça kurtulmak için yapılması gereken iş, Anayasa dışında yaşamağa alışmış kişileri Anayasa içinde yaşamağa alıştırmaktır.

d) Bunun gerçekleşebilmesi için, aydınlara, özellikle yazarlara ve sanatçılara düşen ödev, açlığı göze almaktır; açlığı göze alıp ölenecek dayanmak... Bu memlekette hukuk devleti ve gerçek hürriyet, bir siyaset adamımızın başka bir münasebetle söylediği gibi, namuslular da en azdan namussuzlar kadar cesur oldukları zaman kurulacaktır...

MAKAL, Mahmut

a) Bu karşılığı yedi kasım sabahı yazıyorum. Yassıada mahkemesi ağır ağır ilerliyor ve can sıkıyor. Sonunun ne olacağı, cezası olanların, büyük suçlar işlediklerini bildiklerimizin, hangi cezalara çarptırılacakları belirsiz. Bunun yanında "Memleketçi Demokrat Parti" kuruldu ve kimin kurduğu, niçin kurulduğu da belirsiz. Neye yorumlayacağını bilemiyor insan. Üstelik siyasal çalışmaların yasak olduğu bir devrede kuruldu. Yeni anayasanın ilk şeklini gazetelerde okuduk. Yer yer kapalı hükümler var ve istenen anayasa değil elbette. Hazırlayan bilim adamlarının hiç biri de tamamını kabul etmemişler zaten. Üniversite profesörlerinin tasfiye edilmeleri iyi karşılanmadı. Bizim köyde bile atom etkisi yaptığını Çezik öğretmen yazıyor mektubunda. "En cahil halk kitlesinde bile bu etkiyi yapacağını doğrusu görmesem bilemezdim" diyor. Belki bu tasfiye gerekliydi, gerekli idiyse neden gerici profesörlere dokunulmadı? Menderese mektuplar yazarak çıkar sağlayanlara ilişilmedi? Teker teker sayıyorum, bütün gerilik taraflıları üniversitede kaldı. Budur insanı derin düşüncelere götüren. Karşılık vermeye son günlerin olaylarından başlamam yersiz değildir. 27 Mayıstan önce Ankara'nın Kızılay Meydanında yapılan sessiz isyanın içinde bulundum. Forum Dergisindeki yazılarımdan dolayı Tahkikat Komisyonu kimliğimi istedi, gece vakti Meclisten polisler gelerek götürmek istediklerinde raslantı olarak köylerdeydim, kurtuldum. 1959 un aralık ayında Köy Enstitülerinden yana olan bir kitabım için hazırlanan kalın dosya incelendi, bakanlık emrine alınacakken istifa ettim... Esir olmadığımız için nerdeyse bizi aç öldürecekti düşükler. 27 Mayıs sabahı onun için sevinçten deli oluyor-

dum. Onun için hâlâ Milli Birlik Komitesine inanıyor ve güveniyorum. Ama endişemi de gizlemiyorum. Şu anda ben, profesörlerin yeniden üniversiteye döndürüleceklerine inanmıyorum. Dönerse bir kaçı ancak döner. Milli Birlik Komitesinin niyeti ve tutumu iyiye doğrudur. Çıkarları yoktur. Onlara kılavuzluk eden akıl hocalarıdır bence alınan yanlış kararlara sebep olanlar.

27 Mayıs Devriminin anlamı, memleketi uçuruma sürükleyen, ilmi, sanatı, insan haklarını, özgür düşünceyi çiğneyen ve yönetimi ellerinde tutan bilgisiz fakat hırstan gözleri kapanmış bir küme politikacıyı alaşağı edip milletçe kurtuluşumuzu sağlamaktı. Bu başarıldı. Kötü yöneticiler düştü. Onlarla birlikte geride bıraktıkları pisliklerin temizlenilmesine çalışılıyor. Geçen yıl "1960 yılının, memleketin üstündeki kara bulutları sıyırmasını" dilemiştim. Bu yıl da dileğim, düşüklerin ve memleketi sürükledikleri pisliklerin temizlenmesi ve milletçe aydınlığa çıkmamızdır...

b) 1 — Kilit noktalarına oturttuğumuz yöneticilerin sandalya hastalığına tutulmadan, işlerinin gereğini yapma, yapamazsa oradan hemen ayrılma anlayışına kavuşmaları. Bu anlayışın memlekette yerleşmesi... 2 — Dalkavukluğa yüz vermeme ve toplum içinde herkesin hakkına razı olması anlayışını yerleştirmek için her tedbir alınmalı, biri ötekini soymaktan vazgeçmeli, geçmiyorsa vazgeçeceği şekilde esaslar koyulmalı... 3 — Küçük köyleri birleştirerek köy sayısını 7-8 bine indirmeli ve oralara uygarlığın olanaklarını geç kalmadan götürmeliyiz. Bu, toprağın da planlanmasını gerektirir, dolayısiyle işsizliğin ve şehre akının önlenmesini sağlar. 4 — Gereksiz yerlerden kısarak mutlaka eğitim davasına fazla para ayırmalı, bunun yanında milletçe elele vererek okul ve öğretmen meselesini çıkmazdan kurtarmalıyız. 27 Mayıs Devriminden sonra da adı anılmaya korkulan Köy Enstitüleri sistemini tezelden canlandırmalı, eskiden olduğu gibi ülkücü öğretmenler yetiştirmeliyiz. Gerçek kurtuluşumuz için bu yola dönmek zorunda olduğumuzu bilelim. İlköğretimi ancak bu yolla gerçekleştirebiliriz. Ondan sonra batılı bir toplum olmaya başlarız. 5 — Halkın sağlığı çok bozuktur. Ekonomik düzeni sağlam ve şaşmaz temeller üstüne oturtmakla birlikte, doktorluğun devletleştirilmesini de gerçekleştirmek zorundayız. Köylünün şehirdeki doktora hasta götürecek güçte olmadığını, olanların da hastane doktorunun evinde soyulmadan hastasını hastane-

yc koyamadığını yakından bilmeyenlere, bu derdi illklerlndo duymayanlara bir şey ifade etmez belki bu madde. Bunun en önemli dâvamız olduğunu bilmeliyiz. 6 — İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz lâfını kitaplardan alıp uygulamalıyız. Toplumu sömüren ağaların elinden köyler, inleyen köylüler kurtarılmalı, şeyhlik tarihe karıştırılmalıdır.. Milletin bir kısmı sefalet içinde boğulurken bir kısmının haksız kazançlarla saltanat sürmesini önleyici tedbirlerin alınması Türkiye için şart olmuştur. Değilse bu keşmekeş gidişe on-onbeş yıl zor dayanırız...

c) Devrimi gerçekleştirenlerln hiç bir engel tanımadan, hiç bir şeyden korkmadan, yukarda saydığım ve onlara bağlı daha bir çok meselemizin halledilmesi için özden çalışarak bütün olanaklardan yararlanmalarını gerekli görürüm...

d) Bütün sanatçılar, yazarlar, aydınlar, omuzlarındaki yükün ağırlığını kavramalı ve ona göre adım atmalıdırlar. Her şeyden önce kişisel çıkarları kafamızdan silip atmalıyız. Korku ise aydın-sanatçıya yakışmaz. Herşeyi açık açık, çekinmeden yazmalı, çizmeli, söylemeliyiz. Dâvalarımızı ana esaslara bağlayacak olan yöneticilere ışık tutmalıyız. Şurda başka, burda başka biçime girmeden olduğumuz gibi kalmalıyız. Kötü politikacıların elinde oyuncak olmuş olan aydınlar, sanatçılar bize ders olmalı. Dergi çıkaranlardan bu yıl biraz daha cesaretli yayın yapmalarını dilerim...

MENEMENCİOĞLU, Muazzez

a) 27 Mayıs Devrimini tek bir güne (27 Mayıs 1960), tek bir sınıfa, tek bir anlama bağlamak doğru olmaz. Devrimin içindeyiz daha. Bu soruya kesin bir cevap verebilmemiz için, devrimin kendisini bütünlemesini, tamamlamasını beklememiz gerekir; bekliyelim.

b) Ulusal bir ahlâk getirmek, ulus olarak bütün bireylerimize sadece ilk öğretimi tamamlatmak değil, ama ne olursa olsun, ulusça ilk öğretim seviyesini sağlamak, bunun ulusça bilincine varmak; bunun için de öğretmen dâvasını, en önce bunu yoluna koymak. Ölçülü, sistemli bir tutumsal (iktisadî) kalkınmayı sağlamak.

c) Yukarıda söylediklerim.

d) Bir vatandaş, bir yurttaş olarak herkese düşen ödevler. Sanatçıya ayrıca ödevler yüklemek doğru olmaz bence. Çün-

kü, 27 Mayıs Devrimi, toplumsal bir değişme değil, politik bir değişmedir. Yüzeyde kalan politik bir değişmenin ise sanat üzerinde bir etkisi olamaz.

MUHTEREMOĞLU, Afet

a) 27 Mayıs 800 yıllık Türkiye tarihindeki ayaklanmaların en dürüstü, kutsalı, en zaruri olanıdır. Doğal olaylara müdahale edebilen insanoğlunun, gerekirse tarihî olaylara da elkoyabilmesidir. Coğrafî durumu doğuda bulunan Türkiye'nin "görüş" ü, anlayışı bakımından doğululuktan, "donmuş' durumdan çıkmayı hak ettiğinin kanıtıdır. İnsan kıymeti, hattâ canlı yaratığa tanınan değer, daha çok batılı bir anlayışın eseridir. İnsana insanca, hayvana da insana yaraşır bir büyüklüklükle davranan, batılı anlayıştır. Kendi değerini bilen birey, bir diğerinin de ayni değerde olabileceğini hesaplar. Kendilerine ve başkalarına insan olma hakkını tanımayı bilenler, buna karşı yürüyenleri durdurmasını da bilirler. 27 Mayıs bunun için her bir Türkün insanlık değerini koruması savaşıdır. 27 Mayıs, kuvveti, kudreti, temizliği ve amaçları ayni titizlikle korunduğu taktirde, bir milletin en son hızla *batılı anlayışı* benimseme çabasıdır.

b) Ulusça kurtuluşumuz, zihniyetimizin -*anlayışımızın*- değişmesine bağlıdır. Batıdan aldığımız yenilikler, metotlar, eşyalar nekadar değerli ve faydalı olursa olsun, zihniyetimiz olduğu yerde kaldıkça, bunlar üzerimizde başkalarının elbiseleri gibi duracaklardır.

Zihniyetimizle yaptığımız işleri bağdaştırabilirsek -işimizle lâfımızı birbirine bağlıyabilirsek- kurduğumuz fabrikalar da, komisyonlar da, aldığımız öğretim metotları da yeni yapılan yollar da, her türlü iyi niyetimiz de işe yarar. Yoksa "Gözümü kaparım, vazifemi yaparım" demek hiçbir meseleyi çözmez. Gözümüzü açarak üstümüze düşen ödevi yapmayı öğrenmeliyiz artık.

c) 1 — Bizde yer etmiş Osmanlı zihniyetinin kalıntılarını kazımak için çok iyi yetişmiş, her aydından daha iyi yetişmiş, memleket meseleleriyle ilgilenmekten sıkılıp utanmıyacak, suya sabuna dokunan *öğretmenler* gerek bize. Bunlara çocuklarımızı eğitebilme imkânları vermek, "hayat ayrı, okul ayrı" saçmalığına bir son vermek gerek. 2 — Vatandaşlar arasında her bakımdan ayrılık gayrılık yaratan basit görüşler bize, hele

böyle bir devrimden sonra yaraşmaz. Her vatandaş bu memleketin çilesini çekti. Subaylara çok şeyler borçluyuz ama onlar da artık "estağfirullah" demesini bilmelidirler. Şu veya bu işi yapanlar değil önemli olan; *insan* olduğumuz, önemli. İnsana insanca değer verilmesine alışabilirsek, sanıyorum ki kurtuluşumuzun önemli bir kısmının sağlanması kolaylaşacaktır. 3 — Universitelerimiz islâha muhtaçtır. Ama buna profesörler odasından değil, "öğrenci kalemi" nden başlamak gerek. "Üniversitede okumak, hele seçtiği fakülteye girebilmek bir genç için ölüm kalım meselesi oluyor. Çoğu da gençlerin, birkaç yıl bekliyor. Yahut hiç ilgili olmadığı bir kısımda okumayı göze alıyor. Bu, uygar bir memlekette görülmesi ayıp olan bir haldir. Değiştirilmesi gereken zihniyetimizin en gülünç veya acıklı örneğidir. Gençlikle oynamak, ona önem vermemek fakat öte tarafta memleket için büyük gelecekler düşünmek basit hayal kurma ve gevezeliklerdir. Gözlerimizi *gençliğe* çevirelim artık.

d) Zihniyetleri değiştirmek. Tarihten kopamıyanlar, arkada bıraktığı cicibicilerde gözü kaldığı için ikide bir eteğine yapıştığı annesini durdurarak arkaya dönen, parmağı ağzında çocuklara benzerler. Annelerini gidecekleri yere geç vardırmaktan başka kârları yoktur. Çünki arkaya nekadar sık dönüp bakarlarsa baksınlar, yine de yürümektedirler. Eğer yolun ortasında durup ille de arkadaki cicibicileri almak için diretirlerse ya annelerinden bir temiz dayak yerler, yahut da ceza olsun diye oldukları yerde bırakılırlar. Orada kalmakta üstelerlerse, kalabalığın arasında kaybolmaları da mümkündür. Fakat ben bunların, kaybolmamak için çıkardıkları feryatlardan korkarım. Eski anlayışlarında üsteliyen feryatlardan. Üstelik "okunan, seyredilen, dinlenen ve en üst basamaklarda olan" lar oldukları için bu sesleri çok insana duyurmaları mümkündür. *Yeni bir zihniyetle*, uygar bir memleketin ihtiyacı olan tam aydınlar olarak seslerini duyurmağa baksınlar.

ONAT, Muvaffak Sami

a) Türk ulusunun insan haklarına karşı duyduğu saygıyı gösterir.

b) Kültürel ve ekonomik gelişmemizin birbirine paralel olarak düzenlenmesi.

c) Plânlama.

d) Çağdaş batı düşünce sistemine, Atatürk devrimlerine ve (Saf sanat ideali) ne bağlı kalmak.

ÖZERDİM, S. N.

a) 27 Mayıs Devrimi, demokrasimizi kurtarmak, hattâ yeniden kurmak amacıyle yapılmıştır. Cahilliğe dayanarak on yıl yönetim başında kalan yetersiz. üstelik insanlık ve ahlâk kurallarını hiçe saymış bir yönetimin ortadan kaldırılması ile başlıyan bu ihtilâl, Atatürk ilkelerine dönüşü, demokrasimizin kurtuluşunu muştulayarak gelmiştir. 27 Mayıs Devrimi'ne: Demokrasi için yapılmış bir ihtilâl diyebiliriz.

b) Yukarıda "Cahilliğe dayanarak on yıl iktidarda kalan yetersiz, üstelik insanlık ve ahlâk kurallarını hiçe saymış" bir yönetimden söz açtık. Cahilliğe dayanan bir yönetimin yeniden iş başına gelmemesi için böyle bir yönetimin yaşamasına elverişli ortamı ortadan kaldırmak, kısacası cahilliği yok etmek gerekiyor.. Ama, girişilecek bir eğitim seferberliğinde, köy enstitülerine yapılanın örneği, bağnazlığa saparsak artık umudu kesmemiz gerekecektir. Çünkü, bundan sonra "sil baştan" olmaz. Ulusça yok olmak tehlikesiyle burun burunayız demektir o zaman.. Artık bu acı gerçeği öğrenelim.. Dönüp dolaşıp düşünce ve vicdan özgürlüğüne geldik.. Sosyal, ekonomik kalkınmamız her şeyden önce düşünce ve vicdan özgürlüğünün sağlanmasına bağlıdır..

c) Yapılacak işlerin başında, Anadolu'yu sarmış ve cahillerce yönetilmekte olan din okullarını kaldırıp lâyık okulları köylere kadar iletmek gelir..

d) 27 Mayıs'tan önce; bir gün güneşin doğacağını düşündükçe, kendi aramızda konuşur, düşüncelerimizi söylerdik.. Söylediklerimizin başında "Lâyikliği kurtarmak" gelirdi. 27 Mayıs'tan sonra Varlık' ta bunu yazdım.. Bir de, bugün sanık olarak adaletin önünde hesap veren eski yönetimcilerin baskısını düşünerek; Türkiye bunlardan kurtulduktan sonra aydınların, yeni gelecek yönetimcileri bir karşıbaskı altında bulundurması gerekeceğini söylerdik. Seçimler sonunda bir parti iktidara gelecek elbette.. O zaman aydın, yazar, sanatçı; politikacıyı -diyebilirsek- bir fikir baskısı altında tutmakla görevli olacaktır..

Benim, ana çizgileriyle söyliyeceklerim bu kadar gündelik..

SEYDA, Mehmet

"27 Mayıs Devriminin anlamı sizce nedir?" diyorsunuz. Kişi, böyle önemli bir soruyu en doğru, gerçeğe en yaklaşık biçimde zorunlamak isterken biraz bocalıyor. Ama ben, sorunuzdaki "sizce" sözcüğüne sığınacağım. 27 Mayıs Devrimi, ekonomik açıdan bakıldı mı, bana, D.P.nin ekonomik-toplumsal dengeyi altüst ederek yurtta büyük huzursuzluk yaratan enflâsyonist politikasına karşı, bu politikadan alabildiğine zarar gören toplum çoğunluğu adına aydın-orta tabakanın giriştiği açık, silâhlı bir protesto olarak görünüyor. Başka bir deyişle; Menderesçi ve "Her mahallede bir milyoner" sloganı yerine, Atatürkçü ve Cumhuriyetin X. Yıl bayramıyla başlıyan "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kütleyiz" sloganına dönüş.

Gene 27 Mayıs Devrimi, kendisine hukuk ve ahlâk açısından bakıldı mı, yanlış bir ekonomi politikası sonucu çeşitli tabakalarda görülmeğe başlıyan maddi ve manevî çöküntülerin, geriliyişlerin, tek çözüm yolu sanki oymuş gibi, D.P. iktidarınca baş vurulan her alandaki hak ve hukuk kısıntılarına karşı, toplumca silkiniş ve kendini buluştur. Böylece o, yalnız "biçim" bakımından değil, "öz" bakımından da bir yenilik, bir ahlâktır.

27 Mayıs Devriminin, yâni İkinci Cumhuriyetin bir anlamı daha var. O da, I. Cumhuriyetin "dış düşman"ı yurttan püskürtmeğe yönelmiş savaşına karşılık, gericilik ve soygunculuğu yanına ortak almış "iç düşman"a yönelişidir. Çünkü gerçek çeşitli; hem, öbür uluslar içinde Türk ulusu olarak, hem ulusal sınırlar içinde Türk olarak çağımın ve özgür yaşama koşullarını kurmak, yürütmektir. Bu bakımdan, ilerliyen ve değişen yeryüzü ve kendi toplumu içinde, ana ilkelerini Atatürk'ün koyduğu bu devrim de durmadan ilerlemek, değişmek, yenilenmek zorunluğunu "öz"ünde taşır.

"Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını saymağa" gelince; en başa eğitim seferberliğini alıyor ben. Bilgisiz, uyarılmamış bir toplum, biz ona en ileri, uygar yasaları hazırlayıp versek bile, onları anlıyarak benimsiyemez ve sahip çıkamaz, sonucunda ya başka ulusların, ya da kendi ulusu içindeki "açıkgöz" bir zümrenin boyunduruğuna girer diyorum. Bunun acısını hep birlikte çektik, biliyoruz.

Sonra, köklü bir toprak reformuyla, derebeylik kalıntısı ve D. P. döneminde yurdumuzun düşünce yaşantısında el al-

tından örtülü-açık büyük oyunlar oynamış toprak ağalığının, beyliğinin, toprak köleliğinin kaldırılması gelir. Topraksız köylüye toprak dağıtımı tamamlanmalı ve bunlar kişisel tarım ekonomisinde bırakılmıyarak çiftlikler haline getirilmeli, kooperatifleştirilmelidir

Yeryüzünün her yanında teknik dev adımlarla ilerlerken, bizim yitirilecek bir tek boş dakikamız yoktur .Yerli endüstrinin gerek kuruluşunda, gerekse işletmeciliğinde -demokrasi gereği özel teşebbüse de pay ve hak bırakır - rasyonel, plânlı ve proğramlı bir devletçiliği benimsememiz, başlıca "kurtuluş" yollarından biridir bence.

Demokrasinin bir adı da "açık tartışma düzeni" olduğuna göre; düşüncenin eyleme geçebilmesini önliyccek her çeşit yasaklamanın ortalıktan kaldırılması gerekir. Çünkü, eğitim seferberliğinin ereği yurttaşa alfabe öğretmek değil; okuması, okuduğunu anlaması, anladığını açıkca söylemesidir. Bütün bunları sağlıyacak kurumlarsa; halk okulları, lâik öğretim sistemi, bağımsız özgür Üniversiteler, gene bağımsız özgür basın, çeşitli partiler, fikir kulüpleri, sinema tiyatro ve operalar, özgür ve bağımsız sendikacılıktır.

"Bu şartların gerçekleştirilmesi için Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekli gördüğünüz işler nelerdir?" sorusunun yanıtını, ikinci sorunuzda sıraladıklarımla verebildiğimi sanıyorum. Ulusça kurtuluşumuzun ana koşulları, birbirine önceliği ve sonralığı olmadan, saydığım işlerin bütüncü bir plân içinde ele alınışına bağlıdır. Birinden birinin ertelenmesi, gecikmesi, ileri gidişimizi gene köşekliyebilir. Bu arada, herhangi bir parti ocağı olmaktan kurtarılıp devlete bağlanacak eski halkevleriyle halkodalarından niçin yararlanmağa gitmediğimizi bir türlü anlıyamadığımı da belirtmeliyim. Bu konuya dönüleceğine güvenim var.

Gene, "Bu şartların gerçekleşebilmesi için bugün aydınlara ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödevler nelerdir?" sorusuna -daha doğrusu sorununa- gelelim.

Sanatçı, yaşadığı toplumun bir parçası. Kişi, birey olarak, onun freze tezgâhındaki Ali ile, traktör başındaki Veli'den hiçbir ayrımı yok bence. Bu bakımdan o, toplumun ne tepesinde, ne de altında; herkes gibi içinde. Öncelikle bu gerçeği kavraması ve bütün aydın uğraşı ve çabasını bu açıdan değerlendirmesi gerekli. Son sayım acı bir gerçek koydu ortaya;-27,5 milyon Türkün 16 milyonu okuma-yazma bilmiyor. Günümüzün

sanatçısı, aydını çok ağır bir sorumluluk altına girmiştir. Görevini, çeşitli nedenlerle yapmamış, yapamamıştır.

Biri, "Herkes kendi evinin önünü süpürse yol boydan boya tertemiz olur." gibi doğru bir söz etmiş. Ben de, her sanatçı, her aydın öncelikle işe, yanında yakınındakileri uyarmakla başlamalı diyeceğim. Mahallesinde kurulacak halk okuma odalarında görev alabilir. Bulunduğu kentte, kasabada, hattâ köyde "fikir kulübü" kurulmasına çalışabilir. Burada halkın ilgisini çekecek ve halkı uyaracak konularda açık tartışmalar yapabilir. Yalnız halkı mı uyarıp öğrenecek? Hayır, karşılığında kendisi de halkı yakından tanıyıp öğrenecektir.

Günümüzün sanatçısı, aydını, böylesi bir "uyanış çağında" herhalde fildişi kulesinden çıkmalı, dağarcığında ne varsa, kalemle, fırçayla, ağızla ortaya koymalıdır. Bütün düşünce ve dileği toplumunun maddî, manevî uyanışına, kalkınmasema yönelmelidir ki, toplumun da onu düşünmesine sıra gelsin.

Bugüne dek, yeryüzünde hiçbir tarlanın, ekilmeden biçildiği görülememiştir.

ŞİMŞEK Hasan — TEOMAN Sabahattin

a) 27 Mayıs Devrimi, D.P. nin kurulduğu 1945 yılından bu yana aralıksız aldatılan; her gün geçim zorluğu biraz daha artarak dayanılmazlığa varan; Anayasasında, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yazılı özgürlükleri her gün biraz daha kısılarak yok edilen; Yargıcı, Öğretmeni ekmeğinden edilme korkusu içinde yaşatılan; Basını binbir hile ile, zorla susturulan; Kamutayı, çıkarına çalışır bir topluluğun boyunduruğu altında kıvranan bir Ulusun, 1793 Fransız Anayasasından bu yana, kurtuluş çaresi kalmamış toplumların hak sayılan davranışı ile hakkı yeniden ve gerçek nitelikleriyle kurmak için haksız alaşağı edişidir.

b) Bir yandan bütün iş-gücümüzü, ulusal üretimi artıracak bir düzene, yola sokmak; öte yandan da ilkokula başlama çağını aşmış her yurttaşımızın okuma-yazma öğrenmesini sağlamaktan başlıyarak ulusumuzun bilgisini yükseltmek, Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarıdır.

Bu iki amaca ulaşmayı sağlıyacak davranış, ulusça kurtuluşun burada sayılmayan öteki ilkelerini kendiliğinden ortaya çıkaracak niteliktedir.

Bu soru çevresinde bunlar dışında söylenecek şeyler güzel

oldukça süs, çoğaldıkça gürültüdür.

c) Öğretmen ve okul sayısını her ne pahasına olursa olsun çoğaltmak, okul çağını aşmış kişiler için Halk Okulları açmak, okulları Halk eğitimi için geceleri kullanmak, okuma-yazma öğretiminde bütün aydınlardan faydalanmak, Türkiyenin doğal toplumsal yapısı ile üreme gücü gözönünde bulundurularak yeni iş alanları açmak, ya da açılmasını kolaylaştırmak gerektir. Yeni İş Alanları açma konusunun, kısa ya da uzun sürede olsun, gerçekleştirilmesiyle ilgili ilk davranış Devrimden sonra Devlet Plânlama Dairesinin kuruluşu ile başlamıştır. Bütün aydınlar bu kuruluşun yardımcısı olursak geleceğe umutla bakabiliriz.

d) Ulusça Kurtuluşumuzun gerçekleşmesi yolunda bizce aydınlara düşen en önemli ödevleri yukardaki soruları cevaplarken gösterdik.

Bu yolda her şey ilkin aydına düşmektedir. Aydının bu işlere el koyarken kendi yüreği ve kafası önünde, elini kutsal şey üzerine koyarak "kendini ulusuna adaması" gerekir. Bu biraz da geçen on yıl içinde boynunun borcu olanı gereği gibi yapmaması, bir avuç kişiyi yedi başlı ejderin tırnakları, dişleri altında yardımsız bıraktığı için kerecklidir. Aydının geçeceği ilk uyğarlık eğitimi budur ve her işin önünde gelir.

Yazar ve sanatçı da bu Ulusun bir kişisi olarak bu ödev yolunda bütün gücünü ortaya koyacaktır. İnanmış sanatçının eseri gene de güzel olacaktır.

Yazar Yurt dertleri üstüne açık yürekle ve cesaretle eğilmeli, doğru bildiğini söylemeli, gösterişçi çıkarına davranıştan sakınmalıdır. Bütün aydınların tutumu da bu olmalıdır. Olursa varılamıyacak amaç yoktur.

TANER, Haldun

a) 27 Mayıs hukuk düzenini çiğneyen, Anayasayı unutan, ulusu hiçe sayan, zorba bir gidişin, gençlik, basın, aydınlar ve subaylar tarafından bertaraf edilişidir.

b) Eğitim seferberliği bizi bir Orta Çağ toplumu yapmakta devam eden bütün geriliklerle savaş, tam bir fikir özgürlüğü, Üniversite dokunulmazlığı, çok partili demokrasi, sosyal güvenin sağlanması.

c) Bütün bu konularda özlemlerin lâfla değil icraatle tatmini.

d) Düşündüğünü, inandığını her zaman her yerde açıkca söyleyebilmek cesareti, ilmi ve sanatı devletin hizmetinde birer araç görmeğe teşne dar kafalılara gereken sert tepkiyi göstermek yürekliliği, ilmin ve sanatın devletin de üstünde ışık tutan evrensel ve özgür hüviyetine gereken saygıyı sağlatmak bunun gerektiğince hatırlatmak.

TARCAN, Mesut

a) Demokrasiyi girdiği çıkmazdan kurtarmak, milleti -her alanda- iyiye, güzele, doğruya kavuşturmak için yapılan yüce ve soylu bir davranıştır bu. Atatürk devrimine, Atatürk ülküsüne bağlılıktan alıyor bütün gücünü. Eskiyi yıktık. Yeniyi kurma savaşındayız şimdi. Üniversitesiyle, basınıyla, ileri bir toplum olma yolundayız. Engeller ne kadar çok olursa olsun yenilecektir. Çünkü en büyük rehberimiz bilimdir. Atatürk etiyle kemiğiyle aramızda yaşıyor çünkü.

b) 1. Eğitim ve öğretime önem vermek. Bu, şu kadar okul açmak, şu kadar öğretmen yetiştirmekle halledilecek kolay bir dâva değil. Açtığımız her okul; işyerleri, lâboratuarı, ders araçları, kitaplığı, kooperatifi, sahnesi, spor ve sağlık tesisleriyle, genç kuşağın çeşitli ihtiyaçlarını sağlıyacak bir nitelikte olmalıdır. Ya öğretmen? Öğretmene bilgisini geliştirecek imkânlar sağlamalıyız her şeyden önce. Tatil devresinde açılacak iki üç aylık kurslarda, olağanüstü başarı kazanan öğretmenleri, bir üst dereceye terfi ettirerek, bu yolda esaslı bir adım atılabilir sanıyoruz.

2. Üniversiteyi, radyoyu, basını, bağımsız bir hale getirmek, atacağımız adımların ilki ve önemlisidir.

3. Dini, bilgisiz hocaların elinden kurtarma zamanı geldi de geçti bile. Vicdan hürriyeti var diye, o küçücük dimağların zehirlenmesine göz yumup duracak mıyız böyle. Aydın fikirli din adamlarını ne yapıp yapıp yetiştirme yoluna gitmeliyiz.

4. Nüfusumuz artıyor diye seviniyoruz. İş alanlarının çoğalması, üretimdeki artış, buna paralel midir. Asıl ona bakalım.

5. Sağlık, mesken, orman, toprak reformu, grev hakkı gibi dâvaların da bir an önce halli gerekiyor.

6. Millete bir namus sözü verildi. Bu söz yerine getirilecektir. Kurucu meclisin kuruluşunda gösterilen ivedilik bu

sözde durulduğunu ve durulacağını gösteriyor. Demokrasiye giden o dar kapıdan ne yapıp yapıp geçmek zorundayız .

c) Bu şartların gerçekleşmesi için gerekli gördüğümüz işlerin çoğuna el atılmıştır zaten. Ben köy çocuğunun öğrenimine ait düşüncemi belirtmekle yetineceğim. İlk öğretime verilen büyük önemi sevinçle izlemekteyiz. Kıvanç duyuyoruz bundan. Ama bir düşünelim. Köy çocuğunun ilk okulu bitirmesi, bizi daha büyük bir sorunla karşı karşıya getiriyor. Köy çocuğunun orta öğretim kurullarından da faydalanmasını nasıl sağlayabiliriz? Bugün ilkokula dayalı 6 sınıflı öğretmen okulları bir yana bırakılırsa, köy çocuğu hiçbir okula gidemiyor. Bu öğretmen okullarına girebilme şansı da, olsa olsa onda birdir ancak. Onda dokuzu köyde kalıp yine davarın peşine düşecek. Öyleyse ne yapalım. Bize göre ilkokula dayalı 6 sınıflı, sağlık memuru, tarım, sanat okullarının açılması, bu alanda büyük faydalar sağlayabilir.

Köy ilkokullarının 8 sınıfa çıkarılması da, bu dâvayı başka yönden çözüme götürür kanısındayım. Bizce bu daha az külfetli, hem daha pratik. Köy öğretmenleri - 4, 5 aylık tatil devresinde - en yakın ildeki Eğitim Enstitülerinde açılan kurslara katılıp, gerekli bilgiyi zamanla kazanabilirler elbet. Ortaokulu köylere kadar götürmenin tek çaresi budur bizce.

d) Sanatçı kendine düşen ödevi yapacaktır elbet. Önce bir aydın, sonra da eli kalem tutan bir yazar olarak. Sanat özgürlük içinde gelişir. Bu özgürlüğün sağlanması herkesten çok sanatçıyı sevindirir. Korkmadan, kalemini dilediği gibi oynatabilir artık. Ama her sanatçıdan devrimle ilgili bir şiir, bir roman, bir piyes istemiye kalkarsak, sanatı da, devrimi de yanlış anlamış oluruz. En iyisi kendi haline bırakalım onu. Hem böylesi, 27 Mayıs Devriminin anlamına daha uygun düşer.

UYGUNER Muzaffer

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı üzerinde şimdiyedek bir çok yazı yazıldı. Daha da yazılacaktır. Bana göre, 27 Mayıs Devrimi, aydınlığına kavuşmak için çırpınan milletimize Ortaçağ hayatı yaşatmak isteyenlerin aydın gençlik ve ordu tarafından ortadan kaldırılmasıdır. Böylece aydınlığa giden yol açılmış, bükülü duran beller doğrulmuş, aydınlık daha iyi görülmeğe başlanmıştır. Hızını yitiren tekerleğin hız almasıdır 27 Mayıs Devrimi. Bundan sonra bu hız artacaktır elbette. Hızı

kesmek, tekerleği yavaşlatmak isteyenler çıkacaktır. Tekerleğin önüne molozlar yığmağa çalışanlar bulunacaktır. Fakat bu hız bunları da ezmeğe yetecektir. Bütün dileğimiz bu ulus için Sisiph efsanesinin benzerine uğramamasıdır. Ortaçağ hayatını yaşatmak isteyenlerden kurtulduğumuz gibi bütün geri düşüncelerden de sıyrılmak, gericileri geride bırakıp etkilerini hiçe indirmek ve onları da ardımıza takıp ilerlemek en büyük emelimiz olmalıdır.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarının başında kültür gelmektedir. 27 milyona varan nüfusun büyük çoğunluğunun okuyup yazma bilmediği bir gerçektir. Okuyup yazma bilen bir çoğunun eline, onu aydınlatacak kitap, dergi ve gazete de ulaşamamaktadır. Onun anlayabileceği nitelikte yayınlarımız yoktur. 27 Mayıstan sonraki "köylüye gazete" parolası yerinde bir paroladır. Fakat, köylü, Nadir Nadi'yi, Ahmet Emin'i, Yakup Kadri'yi okuyup anlayabilir mi? Yalnızca gazete haberi için gazete gönderiyorsak işi yarım yapmış olmuyor muyuz? Şu sıra, uzun bir süre köylerde gezen bir genç gazetelerin yalnızca haberlerinin okunduğunu, halbuki Akbaba gibi karikatür dergilerinin üzerine daha fazla eğilindiğini söylüyordu. Demek ki, aydınlanmasını istediğimiz çoğunluğun anlayış ve zevkine göre basılmış gazete, dergi ve kitap göndermemiz gerekiyor. Nüfus sayımı sırasında mağaraların dahi numaralandığını okumuştuk. Mesken durumu bu biçimde olan kütleye sağlık şartlarını taşıyan mesken hakkında uyarıcı bilgiler vermeliyiz. Hayvanlarla bir arada yatmanın kötü taraflarını anlatmalıyız, daha doğrusu anlatabilmeliyiz. Dinin çalışmağı emrettiğini, camii köşelerinde pinekleneği emretmediğini anlatmalıyız. Din adamlarının birer din taciri olduğunu göstermeliyiz. Dinimizin bu ilkeleri ortaya koyduğunu kanıtlarile açıklamalıyız.

Bunların yanısıra onu gerçek anlamda "efendi" yapma çarelerini araştırmalıyız. Yalnızca ilkeleri anlatıp geçmek yetmez. Bu ilkeleri uygulamak, gerçekleştirmek gerekir. Ağanın sömürmesini önlemeliyiz, kabadayının baskısını kaldırmalıyız.

Daha bir çok şartlar vardır elbette. Bence ilk ve en önemli şart kültürdür. Okuyup yazmağı öğretmektir hiç olmazsa.

c) Bu hususta alınması gereken bir çok tedbir bulunmaktadır. Yedek Subay Kanunu'nun son değişikliğini yerinde bul-

maktayım. Böylece, daha uzun yıllar öğretmen yüzü görmeyecek köylere öğretmen gitmiştir. Ancak, pedagojik bilgi ve görgüden yoksun lise çıkıtlıların başarılarının ne olacağı tartışılabilir. Fakat ne olursa olsun yerinde bir tedbirdir. Fakat bunu yalnızca erkeklere bırakmamalı, aynı durumda bulunan kızlara da uygulanmasını sağlamalıdır.

Kalkınma konusunda alınacak bütün tedbirleri köstekleyen en önemli neden köylerimizin küçük mahalleler biçiminde ve dağınık durumda bulunmalarıdır. Bu hususta bölge düzenine gidilmesini çok eskilerden beri savunmaktayız. Elverişli yerlerde kurulacak bölge merkezlerinde her çeşit meslek okulunu bitirenlerin çalışmaları, bu çalışmalar sonunda hazırlayacakları etüdleri, tezleri kabul edilmedikçe kendilerine diploma verilmemelidir. Sözgelişi, Teknik Üniversiteyi bitiren bir genç bölgeye giren köylerde etüdler yapmalı örneğin bu genç mimar olacaksa bölgenin mesken yapımı ile ilgili etüdü kabul edilmedikçe diploma alamamalıdır. Tarımcı, bölgenin tarım durumunu incelemeli ve aynı biçimde çalışmaları sonucu uygun bulunmadıkça diploma alamamalıdır. Bölgedeki yaşama biçiminin bile bölge içinde halkın yaşamasına örneklik edeceği tabiidir.

Bundan başka, din adamlarının yetişmeleri ve meslekleri yapabilmeleri için tedbirler alınmalıdır. Köy enstitülerinin yeniden kurulması gerekmektedir. Din adamlarının bu enstitülerde yetiştirilmesi daha kolay ve faydalı olur kanısındayım. Sağlık işyarı yetiştirilmesindeki başarı böyle düşünmeğe götürmektedir beni.

Toprak reformu şarttır. Toprak reformu ile birlikte, boş zamanların değerlendirilmesi için bölge özelliklerine göre küçük sanatların öğretilmesini de şart olarak ileri sürmek isterim. Bugün açılmakta bulunan küçük sanat kursları yetersizdir, gereken önemin verilmediği kanısındayım. İsviçre'de, çocukların çam kozalaklarını boyayıp turistlere sattıkları gerçeğini unutmamalıyız. Şehirlere akını önlemek için bu ve bunun gibi tedbirler başta gelmelidir. Şehirlere dolup işsiz güçsüz gezen, böylece kötü yollara sapan işgücünün verimli yollara akıtılması gerekir.

d) Bunların gerçekleşmesi için bütün aydınların çok çalışması gerekmektedir. Köylere gitmeli, kurulduğu takdirde bölge merkezlerindeki çalışmalara gereken önem verilmelidir. Yazarların da ancak okuma-yazma bilen kişilerin anlayabileceği yapıtlar yazmaları sanatçıların bu geniş kitleyi okutacak

betiklerle ortaya çıkmaları ne kadar iyi olur. Bu kitlenin gelişmesi, gerçek okuyucu kitlesini doğuracaktır. Bir zaman sonra da sanatçı bildiği gibi yazabilecektir. Bugün istediği gibi yazamayacaksa yarın yazacaktır. Bugünkü külfet yarının nimeti için çekilebilir. Zaten külfetsiz nimet de yoktur.

ÜSTÜN, E. Faik

a) Ak Devrim'den önce Varlık dergisinde yayınlanan "Batı'dan ve bizden Çizgiler" den birindeki "Ülkücü başlığını taşıyan yazım şöyle sonlanıyordu: "Yaşıyacak toplumlarda, sahtelerin artışı, Ülkücüleri daha canlı, daha kuvvetli, daha ateşli, daha fedakâr ve bin defa yılmaz yapar. Bir toplumda, ya sahtelik, haksızlık ergeç yıkılır, yere serilir, hattâ yerin dibine geçer; veya o toplum çözülür, kokuşur, ölür, toz toprak olur." Türk ulusunun yaşama gücü nasıl kuvvetli bir toplum olduğunu, 27 Mayıs 1960 günü, dost ve düşman bir kere daha görmüştür. Ulusumuzun özgürlüğe, Atatürk ülküsüne, Atatürk devrimlerine, demokrasi ilkelerine bağlılığı tehlikeye düşünce, bu tehlike iyice belirince, basınımız ve görevini bilen bütün aydınlarımız süreli çabalarla karşı durdular. Fakat tehlike büyüyor, biraz daha büyüyordu.

Atatürk'ün "Devrimlerin ve rejimin sahibi ve bekçisi" olarak ilân ettiği Türk gençliğinin temsilcisi olarak, Üniversite gençliği ortaya atıldı. Atatürk'ün buyruğuna uyup, ölümü de göze alarak, köleci anlayışa karşı şahlandı. Vatanın nice umutlarla, yarını için yetişmesini özlemle beklediği gençliğin, baş koyduğu özgürlük yolunda şehit vermesi, tertemiz kanının akıtılması bütün vatandaşları tasalandırmıştı artık. İşte o anda Türk ordusunun Tarihsel görevini yapma zamanı gelip çattı. Ordu ve Ulus, el ele, görülmemiş bir çabukluk ve centilmenlikle 27 Mayıs Devrimini başardılar.

Bu Ak Devrim hareketi, ulusumuzun, ana hatlarını Atatürk'ün çizdiği uygarlık yolunda ilerlemesine tekrar olanak hazırlamıştır. Bu olanaktan gereği gibi faydalanmada vatandaş olarak (ve hele aydın olarak) hepimize büyük sorumluluk payı düşmektedir...

b) Ulusça kurtulmamız "Batılı" olmamıza bağlıdır. Bu yolda başarıya ulaşmak için şartlar: Atatürk devrimlerinden asla şaşmamak; bilime, uzmanlığa, gerçek anlamda saygı duyarak, bu ışık altında ulusal sorunlarımızı çözmek ve yürütmek;

Ulusal eğitim seferberliği; hukuk devleti prensiplerine, demokrasi ilkelerine, insan hakları evrensel beyannamesi ruhuna bağlılık; güzel sanatları sevmek, saymak, korumak; konut (mesken) durumumuz, vergi işlerimiz üzerinde önemle durmak; hızla artan nüfusumuzu, ormanlarımızın tükenmekte olduğunu, topraklarımızın gün geçtikçe çoraklaştığını, tarımdaki, teknikteki geriliğimizi de göz önüne alarak ulusal üretim (istihsal) gücümüzü gerekli düzleme çıkarmaktır, diyebiliriz.

c) Kısa zamanda yapılması gerekli işler şunlardır:

Yurdumuzda, normal ve demokratik rejimi bir an önce kurmak; ulusal eğitim seferberliği; iktisat yönünden kalkınmamız için, kendi gerçeklerimize dayanan ve bilimsel kurullarca düzenlenecek bir çalışma programı hazırlamak, bu programın öncelikle başarılması gerekli işlerine hemen başlamak, uygulamak....

d) Aydınlar, özellikle yazarlar, ülkücü olmalı, öyle kalabilmeli, memleket işleri ile ilgilerini asla gevşetmemeli, bu işlerde aksaklıklar, yoldan şaşmalar görürlerse, uyarma görevlerini hemen yerine getirmeli, asla susmamalıdırlar. Özetlersek; aydınlar, özellikle yazarlar, iyiyi, güzeli, doğruyu aramak ve ulusa göstermekten bıkmamalı, caymamalıdırlar...

YAĞCIOĞLU, Halim

a) Atatürk'ün bir avuç inanmış insanla kurtardığı vatanda, batılı bir görüşle kurduğu DÜZENİN son on yıl içinde göz göre göre çiynenmesine, ulusca haklarının elinden alınmasına, iç güvensizliğin her gün biraz daha artmasına karşı (ordu. gençlik ve basının) Türk ulusu adına el ve gönül birliğiyle karşı gelmesi olarak düşünüyorum (27 Mayıs Devrimini).

On yıllık umut, on yıllık sabır, on yıllık çile ve bardağın 27 Mayısta taşıvermesi...

b) Ulusca 27 MAYIS DEVRİMİYLE nelerden kurtulmadık ki... 1 — Önce Anayasayı işlerine gelmediği için onu hiçe sayanlardan, çiğniyenlerden kurtulduk. 2 — Atatürk laiklik umdesiyle din ve devlet işlerini birbirinden ayırdığı halde dinimizi kendi çıkarları uğruna kötüye kullanan bir yığın anlayışsızlardan kurtulduk. 3 — Düzenli gibi görünen fakat her gelip giden bakanla düzeni biraz daha bozulan yaz-boz tahtası bir millî eğitimin şaşkın zihniyetinden kurtulma yolundayız. 4 — Yirminci çağın en etkili silâhı olan her çeşit yayını zincire

vurmağa çalışanlardan kurtulduk. 5 — Sonu gelmiyen (cek, cak...) lardan, yem borusu kuru vaitlerden kurtulduk. 6 — Ulusumuzun yıllardır düşmanca kanını emen muhtekirlerden, karaborsacılardan kurtulduk. (Buna tam anlamıyla kurtulduk diyemeyiz.) 7 — Adam kayıran, ehliyetsiz, bilgisiz, sahtelere ulus görevlerini bol keseden dağıtan kapkara bir zihniyetten kurtulmak üzereyiz. 8 — Devlet katında çalışan memurların haklarını çalanlardan kurtulduk. 8 — Diyelim ki ev sahibi saltanatından da kısa bir süre sonra kurtulacak artık soyulmıyacağız. 9 — Ulusumuzu gece gündüz göz kırpmadan bekliyen ordumuzu gevşetmiye, çözmiye yeltenenlerden kurtulduk. 10 — Ulus gerçekleri karşılarında dağ gibi dururken işi, incir çekirdeğini doldurmıyan fikirsizlerin köksüz iç politikalarından kurtulduk. 11 Seçim işlerini geçim işlerine fâik eden büyük ulusumuzu parti oyunlarıyla ikiye bölen yüreksizlerden kurtulduk. 12 Devlet ve ulus görevlerini kişisel işlerine feda eden ülküsüzlerden, kuru gürültülerden kurtulduk. 13 Son yıllarda görev (vazife) anlayışı, lâubalilik, lâkayıtlik, adamsendecilik İmparatorluktan birinci Cumhuriyetin sonuna en düşük rakamları kaydediyordu, işte ulusumuzu bu acı duruma düşürenlerden kurtulduk. "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım." diyen Ziya Gökalp'in yüce ruhu rahatlamıştır diyorum. 14 — Gözboyacılıktan, riyakârlıktan, şakşakçılıktan kurtulduk. 15 — Plânsız, kontrolsuz bir iç ticaretin arkasını devlet katına dayamış asalaklarından kurtulmak üzereyiz, daha tamamen temizlenemedik onlardan. 16 — Ya mülkün temeli olan adalet? Ya üniversitelerimizin bağımsızlığı? Ya yıllardır: "Doktor, doktor.. Öğretmen, öğretmen... uygarlık, uygarlık.." diye yüreklerimize acılı acılı seslenen unutulmuş uzak köyler... Sabırlı Anadolu" nun bitmiyen çilesi.. Ya tümümüz için ekmek kadar kutlu olan özgürlüğümüz?

Bu, bir solukta hatırladıklarımız geçte olsa düzeltilir, eksikler tamamlanırsa kurtulmuş sayılırız. Benim 27 Mayıs Devriminden beklediğim bunlardır.

c) Yukarda bir kısmını sıraladığım maddelerin yapılmasıyla tümü önlenmiş, ulusumuz beklediği, özlemini çektiği mutlu günlere kavuşmuş olur. Yıllardır ulus hep lâf dinledi. Artık en kısa zamanda iş istiyor, gerçeklerinin aydınlığa çıkarılmasını bekliyor. Batıyla aradaki açıklığı ancak bu tutumla, iş yapmakla kapatabiliriz.

d) Her çağda sanatçılar köklü, gerçek devrimlerin yapıl-

masında ve uygulanmasında fikirleriyle devrimi yapanlara ilham kaynağı olmuşlardır. Yani bir devrim ancak sanatçılarının devrimi yaymasıyla tutunabilir, boyatabilir.

Sanatçısız devrimler köksüz bitkiler gibi kısa bir süre sonra solar, göçer. Tanzimattan şavk alan Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret'i, Ziya Gökalp'i hazırladı. Bize Cumhuriyeti kazandıran Atatürk'ün aydınlığı onlardan, taa Mustafa Reşit Paşadan geliyor.

27 MAYIS DEVRİMİNDE son yirmi yılda yetişen, yürekleri Türk ulusu için çarpan sanatçılarımızın az da olsa payları vardır diye düşünüyorum.

İsim saymıyacağım. Sanatçılarımızın eserleri meydandadır. 27 MAYISI hazırlıyan aydınlığı ilgililer o mısralar, o roman sayfaları, o tiyatrolarda bulabilirler. Devrim oldu. Ona ulusoa dört elle, gönülden sarıldık.

Şimdi onu yaşatabilmek, gelecek çağlara götürebilmek için Anadolu'ya yayılmış adsız sanatçılar ordusunun savaş arifesindeyiz. Yeni bir hızla çalışmak gerekiyor. Bunun için de önce inanmak sonra samimiyetle (tüm çıkarlardan sıyrılmış olarak) devrimi: şiirde, romanda, hikâyede, tiyatroda, operada, müzikte, heykelde, filmde salt, etkisiz Türk ruhumuzla yepyeni kompozisyonlar içinde vermemiz gerekir.

Aydınlarımızdan, yazar ve sanatçılarımızdan körpe devrimimizin beklediği bence budur

YAŞIN, Özker

Varlık 1960 yıllığını inceleyenler ilk bölümdeki soruşturmada verilen karşılıkların çoğunun bir çekingenlik içerisinde cevaplandığını, yazarların düşüncelerini açıkca söyliyemediklerini hissedeceklerdir. Oysa ulusumuz için 1959 yılı ne kötü olaylarla geçmişti. 1960 yılı için neler neler arzulamıyorduk. Ben ikinci soruya verdiğim cevapta: "1960 yılı için dileğim sen-ben kavgalarından uzak, yurdumuzun insanlarına mutlu bir hayat sağlanmasıdır" demişim. İşte 27 Mayıs, uçurumun kenarına kadar getirilmiş Türk Ulusunun nasılsa başına belâ ettiği haramiler çetesini tepeleyip özgürlüğüne tekrar kavuştuğu gündür. Bu güzel neticeyi yine ilk kurtuluşumuzda olduğu gibi büyük Atatürk'e borçluyuz.

Son on yılın ülkemizde yarattığı en büyük hasar yetişen gençliğin içerisindeki ülkücülük ruhunu söndürmesi, çıkarını

düşünen, yaşadığı günün iyi geçmesinden gayrı kaygısı olmıyan bir sınıf yaratmasıdır. 1950 den bu yana her geçen yıl daha kötüye gidiyor, ulusça çok şeyler kaybediyorduk. Büyük Atatürk'ün Cumhuriyetin onuncu yılındaki tarihi nutkunda inançla haykırdığı: "Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız" gibi gerçekleşmesi şart olan istekler ne hazindir ki tersine dönmüş, biz yıllarca yerimizde saymış, en kötüsü 1950 den sonra geriye gitmeye başlamıştık.

Şimdi on yıl süren bir karanlıktan günışığına çıkmış mahkûmların şaşkınlığı içerisindeyiz. Ama henüz kurtulmuş değiliz. Elimize büyük bir kurtuluş imkânı geçmiştir. Bu imkânı iyi kullanabilirsek, büyük Atatürk'ün isteklerini gerçekleştirebileceğiz. İşlerin öyle, zannedildiği kadar kolay olmadığını her an hatırımızda tutmalıyız. Yerimizi, seviyemizi bilmemiz, çoğumuzun içine işlemiş şu "büyüklük kompleksinden" kurtulmamız gerekiyor. Sayın Orgeneral Cemal Gürsel'in her fırsatta tekrarladığı gibi: "şunu iyi bilelim ki en büyük derdimiz ve ıstırabımız cehaletimizdir. Garp âlemi fezanın sonsuz derinliklerine doğru sefere hazırlanırken bizler hangi noktadayız?"

Atamızın en büyük ideali "ileri ve uygar Türkiye" ülküsünü gerçekleştirmeye çalışmak ulusça kurtuluşumuzu sağlıyacaktır. Önce yurdumuzdaki yüzde seksen oranındaki kara cahilleri "okur-yazar" hale getirmeliyiz. Kalkınmamız "ilk öğretim davasını" ciddiyetle ele almakla başlıyacaktır. Köylüyü okutmalı, Orta çağ karanlıklarından kurtarmalıyız. Diğer bütün iyi ve güzel hamleler, az çok okumuş bu insanlara daha kolaylıkla yaptırılacaktır. Bu bakımdan "Cumhuriyetin eserleri içinde en önemlisi" sayılan Köy Enstitülerini yeniden kurmalıyız.

Belki okurlarıma garip gelecektir ama Türkiyede bir an önce Televizyon istasyonlarının da kurulmasını da istiyeceğim. Bu işi hiç geciktirmemeliyiz. Uygar ülkeler Televizyonun renklisini kullanmıya başladılar. Televizyon yayınları, iyi idare edildikleri takdirde, kültürel kalkınmamızda büyük fayda sağlıyabilirler.

Her yurttaş, ulusça kurtuluşumuzu gerçekleştirme savaşında hissesine düşeni yapmalıdır. Bu arada Türk yazarının

ödevi "hak bellenen yolda" yürümek, doğruluğuna inandığı fikirleri her ne pahasına olursa savunmak, menfaatlar temini ile satın alınmamak ve halk tabakalarını her fırsatta aydınlatmaktır.

YİĞİTER, Umran Nazif

a) Gerçek Atatürkçülüktür, diyebilirim.

b) Daima onun, devrimlerinin izinde olmak ve hızla yürümek.

c) Kemalizmin amacı ve bu amaca ulusumuzu götüren yollar önceden çizilmiştir ve bunları bir küldür.

d) Bu ülkü ve devrimleri bütün kuşaklara ulaştırmak ve yerleştirmek için herkesin kendi alanında savaşırcasına ödev alması...

YÜCEL, Hasan Âli Yücel

a) 27 Mayıs Devrimi, baskıya dayanan kötü bir idareye isyandır. Bir halk tepkisinden ziyade bir aydınlar davranışıdır. Atatürk ve devrimlerinden uzaklaşmanın kokokrisi nizamı bunda etkili olmuştur. 27 Mayıs, 14 Mayısı devirden bir ikinci 19 Mayıstır.

b) Ulusca kurtuluşumuzun ana şartları bence şunlardır:

1 — Toplum bilincinde ve mahkemede adalet,

2 — Buna varmak için tez elden halkı okul yolile eğitip yetiştirmek,

3 — Devlet işlerinde gizli metod ve kurumları kökünden koparıp atmak,

4 — Müsbet bilimi ve aklı hâkim kılmak ve bu yolda liyakatli aydın yetiştirmek,

5 — Dinin millileşmesi ve halkça anlaşılması,

6 — Atatürk Devrimlerine bağlanarak yeniden bir kurtarıcı aramaya düşmemek.

c) Kalkınmamız için zarurî hususları yapmada tereddüt etmiyecek kuvvette bir demokrasi.

YÜCEL, Tahsin

a) Ulus adına insanı, sağduyuyu, adaleti, özgürlüğü, kısacası ulusu çiğneyen, en yüce, en kutsal haklarımızı bir bir ken-

di avuçlarında toplamak isteyen bir zorbalar sürüsünün kirli ellerinden haklarımızı geri almak, daha insanca, daha soylu bir yaşamanın kapılarını açmak.

b) Ulusça kurtuluşumuzun biricik şartı uygarlıktır, batı uygarlığıdır bence. Bir ben değil, geniş bir aydın kitlesi böyle düşünüyor. Ama düşünmekle, çoğu zaman da üstün körü düşünmekle kalıyoruz. Bu kadarla iş bitmez. Herşeyden önce anlamaya çalışmalıyız bu uygarlığı, kaynaklarına inmeliyiz, havasına girmeye çalışmalıyız. Bunu hiç bir zaman yapmadık biz. Batının kolay yanlarını, işimize gelen yanlarını benimsemekle herşeyin düzeleceğini umduk. Böyle bir tutum hiç birşeyi düzeltmiyecektir. Bir gün karnımız iyice doysa bile, çağdaş uygarlığın maddeyle ilgili bütün nimetlerinden ulusca faydalanabilecek bir zenginliğe erişsek bile, beyinlerimizin ve yüreklerimizin bir yanı her zaman boş kalacaktır. Gerçek kurtuluş, batı uygarlığının büyük bir bütün olduğunu anlamamızla başlayacaktır bizim için, yaratıcılığımız ondan sonra başlayacaktır.

c) Devrim en büyük işini 27 Mayıs günü yaptı: Yurda özgürlüğü getirdi, bir de soyguncuların hızını kesti. Başka işler de başarabilirdi: Batı uygarlığını gerçekten içimize sindirebilmemiz için, okul programlarını, herşeyden önce de tarih ve edebiyat derslerinin programlarını bambaşka bir açıdan ele alıp değiştirebilirdi. Değiştirmedi. Bundan böyle yurt dışına gönderilecek öğrencilerin küçük yaştan öğrenciler olmasını, hem de yalnız öğretmen olmak üzere gönderilmelerini sağlıyabilirdi.. Sağlamadı. Radyolardan alaturkayı kovabilirdi. Kovmadı. Kültür ocakları ulusumuz için bir ışık olabilirdi. Programı bile beni hayal kırıklığına uğrattı. Devrimin başındakileri daha başka alanlardaki sorunlar ilgilendiriyor, Ben, en çok üzerinde durulacak konu, gerçek batılılaşma olsun, bunun köklü çareleri aransın isterdim.

d) Bizim aydınlarımızın, sanatçılarımızın en büyük kusuru ya da eksiği yetersizlikleridir, gerçek bir aydının ilk özelliği olan düşünme yeteneği bizde çok eksik. Dıştan gelen kurulların, kavramların, reklâmların çemberi içinde dönüp dururken düşündüğümüzü sanıyoruz. Bir de sorumluluk duygumuz yok: Müşfik Kenter "Evdeki Yabancı"yı, Ulvi Uraz "Nina'yı oynayabiliyor. Yaşar Kemal piyasa için senaryo yazabiliyor. Birçok yazarlarımız geriye bayağı eğilimlere hız veren yazıların, resimlerin arasında boy göstermekte bir sakınca göremeyebiliyor. Bizim aydınlarımız bütün bunları yenebilmeli; Memleket ger-

çeklerine daha içten, daha yakından eğilmeli. Yazarlarımız, sanatçılarımız kendi kendilerini anlatmadan önce, seslendiği kitleyi anlamaya çalışmalı. Onun elinden tutmalı. Her sanatçı böyle yapmak zorunda değildir elbet. Her sanatçı kendi evreninden sıyrılıp çıkamaz, belki çıkması da doğru olmaz. Ama bizim Sartre'lardan, Joyce'lerden çok Voltaire'lere muhtaç olduğumuz da bir gerçek.

GİRİTLİ, Doç. Dr. İsmet

27 Mayısa tekaddüm eden ay ve günlerde insana bazen ümitsizlik verecek kadar ağırlaşan "Kâbus"un bir gecenin iki saati içinde kalkması: "Hürriyet mücadelesinin başlangıçta daima hürriyetseverler aleyhine geliştiğini, fakat sonunda mutlaka müstebit veya müstebitlerin yere serilmesi ile bittiğini ve biteceğini" söylemek suretile, gelecek kuşaklara ümit ve cesaret telkin eden Benjamin Constant'ın düşüncesini bir kere daha doğrulamıştır.

27 Mayıs hareketinin anlamı nedir? Bilindiği gibi, tâ ilk çağlardan beri doktrin, daha sonraları da muhtelif İnsan Hakları Beyannameleri ve Anayasalar, bir memleketin teşkilâtlanmış hukuki ve siyasi teminat ve murakabe müesseselerine ve hukuka bağlılık esaslarına rağmen, hükümet eden veya edenler adaletsizlik, haksızlık ve zulüm yoluna saparlarsa: o milletler için, nihai bir teminat ve mücyyide olarak, zulme karşı mukavemet veya isyanı en meşru birer hak olarak tanımışlardır. En yeni Siyaset İlmi kitaplarının bu iki hakka, "Teşkilâtlanmamış Hukuki Müeyyideler" başlığı altında, geniş bir yer vermeleri de bu yüzdendir.

Haklılığı apaçık olan 27 Mayıs Hareketi bir "Zulme Mukavemet" mi, yoksa bir "İhtilâl,, midir?

Malûmdur ki, zulme mukavemet, hükümet edenlerin sadece mevcut Sosyal Nizam ve Hukuku ihlâl etmeleri keyfiyetine karşı bir ayaklanma olduğu halde, ihtilâl veya Devrim daha faydalı, âdil veya iyi bir Hukuki ve Sosyal Nizam kurmak gayesini de taşımaktadır.

27 Mayıs Hareketini hemen müteakip, memleketimizde siyasi aksaklık, eksiklik, haksızlık ve adaletsizliklere sebep olan veya hiç olmazsa bütün bunları önliyemiyen Anayasa ve Seçim Kanunlarının yeniden hazırlanmasından, başka bir ifade ile, siyasi rejim dâvasından, işe başlandığı Toprak ve Vergi Re-

formları, Eğitim, Sağlık ve diğer Sosyal ve Ekonomik meselelerin ele alınması lüzumu üzerinde durulduğu hatırlanırsa, bu hareketin zulme mukavemet vasfı yanında bir ihtilâl ve inkılâp karakterini de taşıdığı derhal teslim edilir.

Kanaatimizce Düşük İktidar, yalnız işlediği suçlar ve yaptığı kötü ve Anayasaya aykırı icraatiyle değil, bir de son on senelik sorumlu iktidar olarak ele alınması gereken, memleketin hayatî ve zaruri meselelerini ele almadığı ve bu işlerin normal bir Parlamanter iklim ve rejim içinde yapılması hattâ tartışılması imkânlarını tamamen kapadığı için, Millet ve Ordusunu 27 Mayıs Hareketini tasarlamağa, hazırlamağa ve en sonunda yapmağa mecbur etmiştir. Ulusca kurtuluşumuzun ana şartı; 27 Mayıs Hareketine yol açan Siyasî ve İktisadî problemler üzerine bir an evvel iğilmek, aydınlara düşen iş ise bu problemleri ve hal tarzlarını samimiyetle ve isabetle tahlil ve münakaşa etmektir.

(Bu yazı kitap basılırken elimize geçtiğinden sıra dışı konulmuştur.)



Mumcu



Mustafa Asher

ŞİİRLER



Mustafa Asliter

Y A S A K

Üç rüzgârlar mevsiminde
Sakız ağacıyım uğursuz
Işık yöresinde odam
Yelken gezisinde sabahlar

•

Aynasız boşluğuna duvarların
Onbeş günler sarhoşluğunda su
Kuyular boyunca susmuşuz
Sevinsin bulut düşmanları
Yasaklanmış rüzgârlarla koşu

Doğan ACAR

★

S A B A H

Çirkin yüzünü sürüyor şafak camlara
Dindi uğultusu karanğaçların
Ne kadar az dinlendik yorgun gül
Rüzgâr açıyor geçmişin yosunlu kapısını
Neye yarar anasızlık büyüyor yalnızlık
Bir daha yeşerir mi donmuş kıyılarımda
Çocuksu gülüşler o ilkyaz gülüşleri
Bakıyorum gözlerine anısız ve bungun.

Geçti akşam suları kollarımızın arasından
Yeryüzünün gerçeği bu yaşamın gerçeği
Kamçılar ürkek kanı yarınlara doğru.

Mehmet AJLAN

YOLDA

Şehirler ışıldar gecenin yöresinde
Trenler geçer otobüsler geçer
Bir düşündüğü vardır yolcunun
Karanlığa açılan penceresinde

Yalnızlık ürpertir insanı
Vakit geceyse yoldaysan
Umutluysan daha
El etek çekmemişsen yaşamaktan

Nice mutluluğa raslantıların
Bir an içinde nice yoğun yaşantılar
Gelir oturur yanına
Dağılır gider sıkıntılar

Nahit Ulvi AKGÜN

★

ANITLARIN ŞARKISI

Bakın gün yine doğuyor - biz hurdayız
Ufuk olmuş yönümüz - yöremiz
Sonsuzluk içindeyiz göğül-göğül,
Bir bayrak süzülüyor burçlarda
Uykudasınız siz daha
Al mı al - titrek mi titrek
Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda

Dinliyoruz gecelerin sesini
Savaş türküleri söylüyoruz ağaçlara
Ay yüzyıllardır dostumuz
Yıldızlar iniyor-sevişiyoruz

Şimşekler çakıyor gülüşüyoruz
Uykudasınız siz daha
Al mı al-titrek mi titrek
Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda

Düşlere dalıyorsunuz yaşamaktan yana
Her geceki gibi sevişiyorsunuz-değil mi?
Öylesine sevinç yüklüsünüz çağlarca uzun
Yakındır gelmesi yüce mutluluğun
O kır-at yine kalkıyor şaha
Al mı al-titrek mi titrek
Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda.

Cemal AKIN

★

ÇİRKİN GÜZEL

Ben üç gölgeli adam
Sabah öğle akşam.

Çok mavisi bir yalnızlık
Aynalarım yüzlerinde.

Aranıyorum.

Ben üç gölgeli adam
Bazen güneş basar gölgeme
Çekip vurmak isterim
Akşam tutar elimden.

Sonra bir bulut geçer
Bir yağmur yağar.

Turgut AKINCI

YAŞAMALARDA ÇARESİZ

I

Ellerim buğu buğu gözlerim soğuk
Saçlarında siyah gece umutsuz
Bir kadın düşmüş sokaklara seviler uğruna
Neyi varsa kaybetmiş etin şahlanışında susuz
Ben eşitlik serserisi koyu-mavi dünyalar kaçağı

II

Haniyse unutacaktım size anlatmayı
Yıldızlardan konuştuğumuz o delikanlı gecelerde
Boyuna yalnızlıktan sonra yoksulluktan bahsettiğimiz
Vapurlar, ufuklar özgürlük çığlığında memleketler
Mutluluk, tatlı özlem, sıcak yaşamalar
Avrupa, Amerika sonra Afrika
Ah... ne günler geçmiş ne geceler sizler
Sizler için ey resimlerden dinlediğim şarkılar
İşte böyle cancağzım gençlikmiş sevgiymiş yalan
Hâlâ gençliğimi sürüyorum yaş yirmi üç
Tepeden tırnağa tiril tiril subay yaşım
Oy başım başım nerde
Düşüncelerim kar altında üşüyor
Ellerimse sormayın ayaklarım nerde şimdi kimbilir
Sonunadek gerçeğe açılmış gözler
Büyür özlemler çığlarca kentlerce
Ciğerimi tüketmişim soluk ala ala
İşte böyle cancağzım kadere küsmüş kadere bel bağlamışız
Tek sonuç: Biz doğuluyuz.

Mansur AKYIL

GÜNLER NASILDA GEÇMİŞ

Yıl 1881
Kan kırmızı Gökyüzü karanlık değil
En güzel uykuların beşiğindesin

Uzak ninnilerle esen dağ yeli
Ve yumuşak saçlarını okşayan anne eli
Üstünde çocuk tenini öpen keten köynek
Elinde ince bir deynek
Kargaların peşindesin

Sonra yoksul bir köyünde yurdumun
Diz çökmüş sofra başındasın
Bölüşmüşsün ekmeğini adaşın Mustafayla
Tuz olmuşsun, Fadimenin aşındasın

Yıl 1914
Cihan savaşındasın
Ha deyince düşmanın peşindesin

Yıl 1919
Mayısın ondokuzu
Şaha kalkmış mavisini sevdiğimin denizi
Dalgaların cilvelenir
Yiğit gemim beşik olmuş sallanır
Uyanır gözbebeklerimizde bahar
Uyanır Samsunlular
Yüzlerde konaklayan
Samsun güneşindesin

Güneş batar, güneş doğar
Dağ başını duman alır
Paşam Sivasa yollanır

Yıl 1922
Bozkurt sesleri gibi dağ başlarını tutan
Çaldın zafer marşını kanlı borulardan
Ne de solukluymuşsun kumandan
Ki hâlâ dağın taşın ötüşündesin.

Yıl 1960
Günler nasılda geçmiş
Ömrün uzun olsun Atam
Tam yetmişdokuz yaşındasın

Erdağan ALKAN

★

BÜYÜK SIR

Al sevgimizi uzak yıldızlardan
Karanlığın üstüne bir çizgi koy
Anlamı kocaman yaşanışların
Duygu-duygu yetişkin anılarda
Neden böyle süresiz tutukluğumuz
Al sevgimizi götür ıraklara
Adını egemenlik, esenlik, özgürlük koy
Tüm karanlığın namusu üzerine
Kocaman-kocaman yaz
Kocaman-kocaman düşüncemizi
Dar gelen kapılara.
Başını alıp giden mesafelerde
Sanki kalıntısı yaşamanın

Şarkılarda yitik
Yüreklerimizin en orta yerinde bir sevinç
Tutma böyle tutma
Göz-bebeklerimizde birikmiş kahramanlık.

Oysaki günahlar karanlıkta
Aradığımız beride, beride daha beride!.

Cahid ALP

KARA AĞRI

Öyle çok vuruyorsun yalnızlığıma
Bu şarkıyı söyleme-salt senden yana değil yoksunluğum.

Batık gemiler sisli denizlerde şimdi
Kesilir soluğum büyük sularda,

Ardınca
Kesilir soluğum büyük sularda,
Yitik sokakların beklentisiz durağında
Çivi yarası avuçlarımda uykusuzluğum.

Yürümüş soluğuma ağrısız
Bitimsiz böceklerin uykusu
Görmek istemiyorum bu yapışkan, bu gebe
Bunaltılı saatleri.
Hafiften bir sis kirli ortamlarda
Uzanır kimi çağırırsa
Uzanır kimden alırsa yitirdiklerini.

M. ALPTEKİN

★

KIVRILIP DÜŞÜNEN

Karanlığa ne türlü bakılır
Karanlığa ne türlü adım atılır, bilir misiniz?
Bilir misiniz geceye karşı kıvrılıp düşünen dudakları?
İşte bu titreyen eller karanlığa karşı
İşte bu insanoğlu düpedüz yalan,
Bir eski şarkıya takılmış gözleri mahzun ve perişan
İşte bu duyup duyacağınız en içli ses
Bu dünya gözüyle bir daha bakmak
bu son şarkı
bu son nefes!

Şimdi kapılar açılmadık sırlar gibidir
Nice gönüller aldatılır eşik başlarında
Oysa kapılar çoktan açılmıştır
Duman bacayı sarmıştır da.

Ama yaşamak her köşe başında yeniden başlar.

Ben güneyin esmer kuşağı
Yanık türküler içinde yanık çoban
Yedi köyün içinde şanlı Mehmet
Ben çatlamış dudaklardan sızan kan
Ben insan!.

Yayla dumanlarının şeffaflığı varken avuçlarımda
Tanrının dostluğu varken
Bir şarkıda sizin için söyliyeceğim
Sanatoryom pencerelerinde kıvrılıp
düşünen dudaklarınız için.

Recai ALTINEL

★

AYRILAR ÇOCUĞU

Bir elma bırakmıştı biri bari yanına
Yemeyi öğretmişti içmeyi öğretmişti
Seni çekip gittiler sessiz ormanlarından
Sevgisizler suyuna o kadmla o adam
İç ceylân

Aman bu nasıl kadın aman bu nasıl adam
Oturdular tükenmez bir yemişe günlerce
Gizlenip bölüştüler başka başka yerlerde
Ayırdılar en kötü sevgiyi kutsal diye
Çekilmedi gözleri kendi gövdelerinden
Aman bu nasıl kadın aman bu nasıl adam
Kaç ceylân

Gülten AKIN

KIYIYA VURANLAR

Nedendir yüreğimizin gümbür gümbür vurduğu
uzadığı gözlerimizin ellerimizin ürktüğü
iğrenç bir aydınlık gelen kalabalıklarda

Sessizliğinde mi büyür sevdalar kıyıların
daha mı göverir ellerimiz dokundukça
Nedendir dalgaların kıyıya kıyıya vurduğu

Günel **ALTINTAŞ**

★

KAZANMAK SENİ

Sen; sen dedikçe bana
Benimsin.
Bir köprü birleştirir yollarımızı
Yabancılık akıp gider sularla.

Sen; sen dedikçe açıldı
Özdenliğin aydınlık kapısı.
Öyle bir girdin ki sen derdemez içeri
İstesen de çıkmak yok artık dışarı.

Kazanmak seni bu, bulmak
Gibi yıllarca aranan bir yitiği.
Sevdiğim, Vefalım, bir tanem
Kazanmak seni, kazançların en güzeli

Ahmet **ALTÜMSEK**

O GÜNLERDEN KALAN

Ayvalık'ta Safa'da sacayağı
Üç yapı var demir kapılı,
Üçünün de kilitleri paslı.

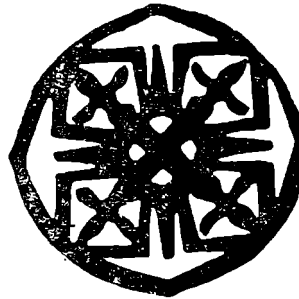
Evlerden birinde hamfendiyle oğlu
Birinde Mahmûranım otururdu,
Salkımlı'da tanrının biz kulu.

1938 le 39 arası,
O günlerden kalan mr,
Kilitleri paslı üç kapı.

Rıza APAK



Mumcu



E S İ Ş

Açılan kapılardan birden giren
Oh çelik hava ne serin
Yaşatan dirilten

Ağrımızdı bizim verdiğimiz gecelere
O kımıltı hâlâ bitmek bilmeyen
Tedirgin çağlarda durmayıp aradığımız
Göz göz yaktığımız bir yerlerimizde
Kapıları zorlayıp zorlayıp içerden
Sonra durup uzaklara baktığımız

Demirlerin soğuk sürtünüşü kapkaraydı
Biliyorduk o eski ses değişecek
Umudumuz yeşil ormandı kırılsın mı
Gücümüz birikiyordu üst üste
Bakalım sabahlar ne getirecek

İşte o zaman ağırlardan bir oluş
Açılan kapılardan giriveren
Oh çelik hava ne serin
Yaşatan dirilten

Talip APAYDIN

KARABELDEKİ "HİTİT ASKERİ" NE (1)

Kartallar uçuşuyor günün son ışığında,
Sessizlik başlar şimdi rüzgârın ıslığında;
Defne korularında ruhu gezer Virjil'in.
Söyle, kahraman Hitit, çözülsün artık dilin.
Altınçağın ayakta kalan en son şahidi,
Ey, ölümü yenmenin taşkesilmiş ümidi!
Bir geçit değil bugün gösterdiğin sarp duvar,
Ne kaçan bir sevgili, ne yolunda ordu var...
Baykuşların kahkaha attığı boş bir yuva;
Uğrunda yüzbinlerin canverdiği Truva...
Kalktı yerden göklere doğru cessiz bir kervan...
Neye yarar vadide açıp solan erguvan;
Şu dere boyundaki küme küme zakkumlar,
Nemflerin ayağına hasret çeken şu kumlar...

Anladım, dudakların niçin kımıldanmıyor:
Boşalan bir dünyada konuşmak; susmaktan zor...
Yükseldi toprak yoldan işte bir toz bulutu,
Sarıyor taş bağrını karanlığın sükûtu...
Uyu ey zamanların dışına çıkan Hitit!
Hem yalnız olmalıdır, hem de sessiz bir yiğit...

Macit ARAY

---

(1) Karabel: İzmir - Kemalpaşa kazası yakınında 30 asır evvel bir kayaya yapılmış Hitit Askeri rölyefi buradadır.

GÜZ DANSI

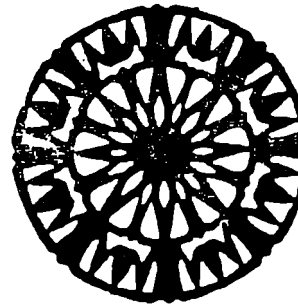
Son duasını çiğler örtüyor artık ağaçların.
Çıplak fenerler içinde sokakların yalnızlığı,
Sapları üşüyen sarı yapraklar üstünde
Dansların en güzelini seyrediyorum penceremden.

Elim kadar sıcak bir yaz gecesi, deniz,
Şimdi kapanan sayfalarında albümün.
Küçük solunumlarla yanıma sokulan anılar
Dallarımdan kopuyorlar birer birer.
Her akşam biraz daha, acı otları batının,
Düşlü kıyılarından uzak, dost ellerde.
Yeni kentin ilk yabancısı içinde
Güzlerin en güzelini seyrediyorum penceremden.

Adnan ARDAĞI



Fethi Karakaş



KÖPRÜ ÜSTÜNDE

Galata köprüsünde akşam üstleri
İnsanlar geçer sıra sıra
Vapur çığlığı, maunalar, rıhtım meyhaneleri
Baktıkça bir gariplik, çöker omuzlarıma.

Burası İstanbul'dur İstanbul kardeşim
Acı suyun satıldığı yer
Rahmetli Uzun Ömer gişesi şuracıkta
Martının biri konup biri uçar iskeleden
Birde büyük gemiler gelir uzak ülkelerden
Bir tayfa tanırım türkçe bilir
Çiçek pazarı'nda bir tek atmaya bayılır.

Burası Galata köprüsü
Daha neleri vardır anlatılacak
Kayıkta ızgara balık satanlar mı
Şu karşıdaki gemi, yeşil kurdeleli kız var ya güvertesinde
Beş dakika sonra Ada'lara kalkacak.

Gel gör ki akşam üstleri kardeşim
Nasılda garip olmasın insan
Ben genç şair derbeder fakir
Acı dolu yaşamaktan.

Aydın ARIN

DİLSİZ BİR KARANLIK EVRENİ

2.

Irak Söyleşme

Uçardı bir kuş, çok ırakta,hem de çok karanlık.
Okumuz yoktu. Yayımız vardı. Ama ellerimiz..
Ellerimizi saklamışlardı. Hem de biz, çok azdık!

Uçardı bir kuş, dualar gibi büyürdü, hiç bilmediğimiz,
Aşk gibi bir ışıktı, sıcaklığından belli.
Biz yoktuk sanki. Hiç olmadık. Hem de çok azdık!

Uçardı bir kuş, vuramazdık, korkardık.
Dayanılmaz yılgındık. Hem de çok karanlık..
Bir ışık çentiği değse hele.. Ama biz, çok azdık!

Uçardı bir kuş, ne güzel ama, imrenirdik.
Hiç mi? Hiç! Hep mi
Hiç mi? evet, hiç! hep mi? evet, hep!
Sorgu oldu mu başımızda hep. Yorumlaştı mı, ırak!

Uçardı bir kuş, elbet kuştu o, uçardı.
Dışa vuran karanlıktık, gökyüzünü boyayan..
Bir ışık çentiği değse hele.. Ama biz, çok azdık!

M. Sunullah ARISOY

GENÇ KIZLAR AKVARYUMU

Bu kaçıncı dökülüşüm caddelere
Bu kaçıncı çiğneyişim bisikletle kendimi
Kendimi kapıyorum gecelere
Bir silindir gibi eziyor beni
Bu gözlerimi çırılçıplak soyan pencere.

Mekik dokuyuşu duyguların darbuka - keman
Bütün kanımın yuvarlarında
Cetvelle çizmişler yalnızlığı göğsüme dümdüz
Oysa ben cam kırıklı cümleleri sevmiyordum
İnsanın kendi kendini yırtması derken
Santim santim ters yaşamalara eğiliyordum.

Omuzlarım ağlıyordu parkın bir yerinde
Kavşak - sürüngen - kronik - Arafat - densiz
Gibi kelimeler doluyordu yüreğime
Genç kızlar akvaryumunda artık
Ben kime.

Ben bu koşuyu bitiremiyeceğim napsam
Terlesem zarar üşüsem zarar ve sonu yok
Gerilerde birşey bırakırım ister-istemez
Ne dönebilmek mümkün ne bir karış gidebilmek
Elle yürüyebilmekte mümkün değil
Oturup bir dilim ekmek gibi
Zor iş kişinin kendi kendini yemek.

Biz Tam Tam değiliz Tanrım.

Bu parktan şiirsiz dönemedim bir kez
İllede seni yitirdim seni aradım
Tül perdelerin bir kalem boyu gerisinde

Seni anadan üryan yaşamak kadar bitirici
O çiğit kokulu çarşafların -imkânı yok söyliyemem-
Sen bir asır sonra kokacak can çiçeği.

Ve sonra majiskül harfler gibi okundu yalnızlığım
Bir tutam saç için fiskos gazetelerinde
Yalnızlığa artı koydum ölüm merhaba dedi
Sen karaların ve kurşunilerin ötesinde
Kalbimin üç adım ilerisi sızlıyor
Belki iyi olurum bekle.

M. Sami AŞAR

★

TUTSAKLAR

Biz iki sevi tutsağı
Benzerliğimiz- bu insancıl varlıklar arasında
Oysa balık olmak denizde
Kuş olmak gökte
İnsanlar iki engin boşlukta
Böyle özgürlüğe atanmakta

Karanlığın kudreti gecede
Düşünür yüce olmazlıklar
Düşünür —örneğin bulmayı seni—
Düşünür karanlıkta ateş böcekleri
Seviler kurar kurallar yıkar
Düşünür —örneğin birleşmeyi—

Gece içinde ateş böcekleri

Ahmet AYTEKİN

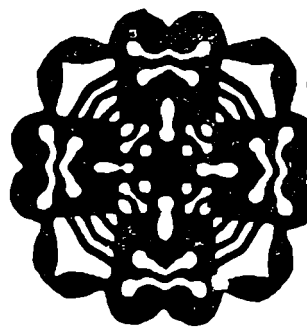
DUVARLAR ARASINDA

Bir çocuk doğar duvarlar arasında
Ana yorgun, ana mutlu;
Bir çocuk büyür duvarlar arasında
Geleceklerden umutlu...

Bir insan bekler duvarlar arasında
Yalnızlığı dünya kadar,
Bir insan düşünür duvarlar arasında
Çaresiz, ağlar.

Bir insan yaşar duvarlar arasında
Mutlu yaşamalardan habersiz,
Bir insan ölür duvarlar arasında
Garibliği içinde, sessiz..

Nurettin Ziya BAKIRCIOĞLU



ELLERİM

Nerde bir güneş doğsa gülerim
Yapraklar dirilince duyarım türkümü
Uyanırım kuşlarla Karaderililer gibi
Nerde bir afrika varsa koşar ellerim
O Akdenizden ötede tara tara çağımızda
Bir uyanışı kutlarım kara da olsa ellerim

Çok bekledim kuşkularım geldi bungun
Ellerim uzadı kaldı tenlerde
Nerde bir yürek varsa severim
Bir kuş olurum açılırım boğazlarda
Geceleri tutup yatarım ellerim büyür
Ellerim çok bendir yazar duyarlığımı
Okşar tenleri de kapanır perdeler

Ellerim uyanıyor afrika gibi da-dan, dan, dan
Balıklara gülerim de okyanuslarda tenin erinci coşar
Çok iyi söyler balıklar özgürlük türküsünü
Bir gökyüzü bir deniz, sonra Karaderililer
Sonra bir evren oynar ellerimde da-dan, dan

Çok soğuklarda güneşe özlem olurum tira-tara, tira-tara
güneşe saygı
Dumanıyla sigaram gelir dursuna gülerim
Bir dua gibi özgürlük türküsü Tanrı katında
Hoy hoy hoylulu coşar yatarım
Kara da olsa ellerim gecelerde büyür büyür ölürüm

S. *Kandemir BAŞAR*

TONGUÇ BABA

Otlar böcekler gibiydik bozkırda
Acılarda gökyüzü kadardık
Bizden geçerdi zamanın karanlığı
Yorgun öküzler kara sabanlarla
Unutulmuş unutulmuş unutulmuş köylerdik

Sonra sen geldin nisanlar geldi
Durdu o içimize akıttığımız kan
Yenilendi gücümüz bembeyaz
Köyler babası halk babası
Bize çalışmağa başladı tarlalar

Komadı karanlığın ağaları
Halk uyansın ülke çiçeğe dursun
Komadı aydınlıktan korkanlar
Terledin dayattın bizim için
Hey Cılavuzlar Kepirler Hasanoğlanlar

Adın bir destan şafağı işte
Umudu sevinci büyütüyor okullar
Halk babası köyler babası
Ha desen horona kalkar milyonlar
Sen Anadolusun halksın köylersin

BAŞARAN

YİĞİTLERİM

Issız gecelerin aysız yıldızsız gecelerin içinden geliyorum
Orda acı baykuş sesleri köpek ulumaları orda orda insanların çileleri
Karkış geceleri ocak başlarına çökmüş ninelerin dedelerin geçmiş günleri
Beşikte ağlıyan bebelerin yorgun anaların bitkin babaların uykusuz geceleri
Orda fakir insanları barındıran toprak damların suskunluğu
Onların sevgileriyle ben onların dertleriyle yüklü
Türküleriyle yanık içli türküleriyle karanlık gecelerden dönüyoum

Ey unutulmuş çağların taşı toprağı gibi ufalanmış yiğit kardeşlerim
Sizin savaşınızdan sizin çetin savaşınızdan sizinle geliyorum.

Hüseyin **BAŞARAN**

★

LİSA'NIN ÜLKESİ

Lisa'nın gözlerindeki maviliklerde
yelkenliler geçerdi
ve seyrederlerdi batan günü
bütün hüznüyle denizlerde.

Lisa bir sahil köşkünde otururdu
dalgaların ölümcül coşkunluklarıyla
ve Lisa hergün düşlerdi taraçadan
birgün bu denizlerde batan gemileri.

Lisa binlerce yaşama senesi ıraklarda
bir deniz düşünürdü
gözlerindeydi sisli ufuklara açılan yelkenliler
âşık denizcilerin sıla şarkıları kulaklarında

Bu sahil, bu köşk kimsesiz,
öksüz artık bu denizden geçen yelkenliler,
mahzun gemicilerin bakışları var şimdi
dalgaların isteksiz vurduğu köşke ıraklardan...

Lisa'nın gözlerindeki maviliklerde
yelkenliler geçerdi
ve seyrederlerdi batan günü
bütün hüznüyle denizlerde...

Çınar BATU

★

AH ANAM ANADOLU!

Ah anam! Yüreklere çöker acısı.
Kavrulmuş toprağı, kurumuş yoncası.
Yollara dökülmüş anası, bacısı,
Dağda kayaları kemirir keçisi.

Ah anam! Bu evler, bu köyler dilsiz!
Avlular çiçeksiz, mezarlar yeşilsiz!
Soyulmuş yaprağı, ağaçlar dalsız!
Karalar giyinmiş yiğidi, kocası.

Gördüğün kayanın başıdır, köy değil!
Girdiğin toprağın içidir, ev değil!
Elinle tuttuğun ölüdür, sağ değil!
Dermanı kalmamış dizinde koşası.

Uyanır güneşe güneşe giderler,
Davarı ışığa ışığa yederler,
Toprakta ağlaşa ağlaşa yatarlar,
Tüter kara kara damların bacası.

Ah anam! Bu çökük gözlerde fer yok!
Boşalmış avuçlar, yokluktan beter yok!
Işık yok yüzlerde, hayır haber yok!
Donmuş dudağında çiçeği, goncası.

Toprağı tırnakla, dişle kazarlar.
Su vermez yamaç, dağ dağ gezerler.
Söker yeşilleri çorağa bozarlar,
Tükenmiş dağında kayını, meşesi.

Var köye, halleri nicedir, gör bir!
Gidişleri kona göçedir, gör bir!
Sanma güneş doğar, gecedir, gör bir!
Karanlığa batmış dağların yücesi.

Ah anam! Damını yıkıp giderler!
Altından çulunu alıp satarlar!
Bir adsız gariptir, toprağa iterler,
Yetişmez soluğu canından geçesi.

Hey kara yazılar, kuş uçmaz dağlar!
Göğermiyen taş, esmiyen rüzgâr!
Hey akmıyan su, erimiyen kar!
Yiğitlerin yok mu bu yoldan geçesi?

Selâhattin BATU

BAĞIŞ

"Bolkar dağında petrol fışkırdı"

Bolkar dağında bir derin kuyu
Düşünmüş, üç günlük gelinler gibi
Verecek altınım, yüzüğüm yok, demiş
Açmış güzel yurduma cömert koynunu

Macit BENİCE

★

HİÇ

Elim varmazki yazsın
Kalem yazmazki susmuş
Ay anam
Vay anam
Yirmi sekiz nisan
Bin dokuzyüz altmış

Rüstem BİLEN

★

SEVGİ SONU

İçimde seferden dönen gemicilerin sevinci
Tüm korkularından arınmış yüreğim
Yürüyorum batı aydınlıkları içinde
Bayramlık urbalarını giymiş çocuklar gibiyim

Ümit yağmurlarıyla ıslak
Kurtulmuşum sonsuz acılarımdan
Yok göz kapaklarımda en küçük bir iz
Dünden kalan

Gülüyorum kapıya pencereye dört duvara
Bahçemde nergisler açmış
Döküyorum sağraklara mis kokulu şarabı
Sedirime uzanıyorum
Çam kulübemi sarsan rüzgârlar
Yitirilmiş baharları geri getiriyorlar

E. Sezai BOZDOĞAN

★

ATATÜRKÜM İNLERDİ

Kuytusunda Anadolu toprağının
Gökyüzünün Türkiye mavisinde
İnlerdi inlerdi Atatürküm
Çepçevre denizinde

Sızlardı kökleri koca çınarların
Gelmezdi uçuşu kırlangıçların yüzlerde
İnlerdi inlerdi Atatürküm
Sular gözyaşı gibiydi derelerde

Yaralı gaziler gibi devrimler
Çıkageldi bir şafak vakti
Canlandı toprağı Anadolu'nun
Gökyüzü maviden mavilendi.

Bir sevindi Atatürküm bir sevindi.

Adnan BULAK

NE ZORLU BİR SAVAŞTI O

— Bütün Türk aydınlarına armağan —

Bir dağ köyünde başladı savaş
Göz göze
Öz öze bir savaş
Vurdular
Bakış kılıçlariyle içlerimize
Vurdular
Bize benzemiyen bizdeki bize.

Bir dağ köyünde başladı savaş
Toprakoğlu Sarı Süleyman
Kara Mehmet Daloğlu
Daha yüzlerce göz
Daha binlerce öz
Sıyırdılar kinlerini kınlarından
Sorularla alevleştiler
Yaktılar sorularla!..

Telleri bir yangına kurban saz
Nefesi yalnızlıkla uzıyan kaval
Vurdu ha vurdu durmadan
Haklı kavgalarında bir ön bayraktı
Kara Mehmet Daloğlu
Ve Toprakoğlu Süleyman.

Dediler: Nerdesiniz?
Nerde şehrin aydını sizler?
Hani bilgi yağmurlarınız?
Nerde, toprağıma, bağrıma, özüme
Beni bana gösterecek nurlarınız?
Nerde sıcak bir kucak?

Hani çağıran bir dudak?
Yok mu yalan dağlarınızın ardında
El değmemiş duru bir kaynak?

Bir dağ köyünde başlıyan savaş
Bitmedi
Barışa ermedi vuruş
Toprakoğlu Sarı Süleyman
Kara Mehmet Daloğlu
İnce ince sızlattılar canevimizi
Kara kara gözlerin ak ak bekleyişleriyle
Vurdular, vurdular bizi.

Değildi davul tokmağı sözleri
Bir yaman oktu yaman...
O uysal, o dolgun
O bomboş gibi duran gönülleriyle
İçlerimizle selâmlaştılar
Her selâmda ateş olup
Atomlaştılar.

Bir dağ köyünde, bir eski çardakta
Başladı savaş
Vurdular bize, vurulduk
Yordular bizi, yorulduk
Yendiler bizi
Aydınlığımızı yerine getiremediğimiz için
Kestiler birer birer
Ellerimizi, dillerimizi.
Şehre varınca uyuduk
Daha ertesi gün daha
Dağ köyünü de savaşı da
Bir daha, bir daha unuttuk.

İbrahim Zeki BURDURLU

KİŞİLİKSİZ

Senin bu orta-şekerli kişiliğin,
Bu ucuz kişiliğin eninde-sonunda
Seni açık denizler ortasında,
Seni terkedilmiş bir gemi yapacaktır.

Gözlerinin bir kıymık ışığı mı;
Ya da derinin o oldum-bittim,
O kış uykusuna varmış -sözüm ona-
Güvendiğin ısısı mı;
Seni bu sabahsız yol üstünde
Ya da kımıl-kımıl duyguların mı,
Rontgensiz gözlerine uzak, insanların;
Kımıl-kımıl duyguların mı,
Seni ne kurtarmaktır?

Bu kirliliğinin içine kazılmış,
Bu keçinin olmadığı yerdelik, sendeki.
Bu, kimsesiz akşamlarında her kişinin
Gücün uğradığı, yağmurdan kaçtığı,
Bu çaresiz sığındığı meyhane kişiliği..

Yoksa tombul yüzünün, vücudunun
Korkunç etliğinden iğrenen,
Seni lâf olsun diye;
Seni sevmek ne demek.. seni lûtfen,
Seni kırmamak için lûtfen
Sıkıntıyla dinleyen,
Sana bakan bu insanları ne sanıyorsun?

Yoksa korkunç yalnızlığının seni,
Yumak-yumak saran yalnızlığının seni,

Yoksa bir bomba gibi patlatmak için,
Seni günden-güne saatli bir bomba gibi
Gıcır-gıcır kurduğunu bilmiyor musun?

Sen, toplum içinde toplum dışısın!.

Şahin CANDIR

★

YAŞLANMIŞ KIZLAR EZGİSİ

Büyür Saksılar yaşlı kızların aldanma çiçekleri
Solar masa örtüleri, çarşaflar sandıklarda
Eski evlere sığmıyan kilim nakışlı düşler boncuklarda
Başkaları büyütsün gayrı altın topuklu bebekleri.

Düğün davetleri, nikâh şekerleri, salonlar ezgili
İstemez yalnızlığı odalar, anneler lâmbayla kısık
Bu evlerin adı konulmıyan bir şeyi eksik
Beyaz baş örtüsünde annenin ince-iplik çizili.

Evde kalmış kızlara karşı hoyrat gelinler
Yastıklara sindi gözyaşları, şarkılar zalim
Zaman saçlarında yürür ak ak görünmez tellim
Yaşlanır kızlar dualarıyla, büyür Din'ler.

Müşür Kaya CANPOLAT

★

ELLERİN TÜRKÜSÜNDE SANA GELİYORUM

— Aysel Alpsal'a —

İşte uzattım ellerimi, tüm acılara dek
Al bu elleri sana verdim
Bu ellerde yetmiş iki bin yılın ağrısı

Bu eller benim ellerim
Çiçek açmış kiraz ağaçlarının güzelliğinde
Senin için çarpar bu yürek.

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Parmaklarımın her boğumunda sen varsın
Dağlar, denizler en olumsuz türküsünü söyler ellerimin
Bir İzmir yağmurunda sen ıpıslak
Beyaz üzüm şarabı gözlerin
Sarhoş olan benim
Şimdi tellerin bir ucundaki benim yüreğim

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Dinsin içindeki ağrılar
Önce ellerim uzanacak sana
İzmirin yağmurlu bir gece yarısında
Dudaklarım uzanacak dudaklarına.

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Bu ellerde sen varsın
Seninle doluyum çok uzaklarda
Nerde bir İzmir türküsü söylenir
Sen ordasın.

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Ellerimde sen varsın
Bu eller benim ellerim
Dağlar, denizler türküsünü söyler bu ellerin
Bu eller çağların bitmeyen sızısı
En güzel sevi bu ellerde
Al sevdiğim, ellerim sende kalsın.

Faik Sabri CEYLÂN

GÜLEN AYDINLIK

Gene büyük bir barışta toplamış
bizi ATATÜRK'üm, doğrular aydınlığa.

Kör bıçaklara doğranmalar yok şimdi
Yok şimdi hunharca kardeş kardeşi öldürmeler
Dünmüştü o dar çemberlere sıkışıp kalmamız
Hiç birisi yok bugün bunların
Vatanda bir hüroluşluk
Hakediş varoluşluk var bugün bunu

Gülen insanların memleketindeyim
Esastan varolan, o yok olan şimdi çok
Büyük Doğadan yükselen Güneş
Vatanlara sığmıyor
Verir ellerini Büyük Aydınlık
Güneş tarağından geçirir bizi

Şehit kardeşlerimin kanları kurudu
Kara taş üstünde bir aydınlık
Vatan topraklarına sığmıyorlar
Onları kalplerimize gömdük
Bizimle yaşarlar
Eğer acılıysak hiç unutmıyorsak
Çektiklerimiz! bize revâ görülen o it oyunları
Nefretle anıyoruz köylüsü kentlisi şimdi

Şimdi en emin ellerde VATAN
Yıkma yok yapma var BU GÜZEL ESERİ
Yeniye güzele iyiye en iyiye doğru götürme var
Çemberleri kırdık hele şükür gördük ya bu günleri
Güldüğümüz yerlerde şimdi acı çiçekler açmıyor
VATAN ŞİMDİ VATANDIR

Gülen insanların şehrindeyim
Vatan özgürlük arkasına kadar açmış kapılarını
İmrenirsin

Arif COŞKUN

★

FIRÇASIZ YAŞAMAK

gecenin bir ağzı var
dev anasının ağzına benzer
gecenin bir ağzı var ninnisi
evreni almış içine
hergün geceye bizden
bizden hergün geceye
zorunlu bir merhaba

bir bekçi sağırlığına yüklenir ortalığın
uluorta sessizliği gıdıklar bir sarhoş
hep bu saatlerde hergele yapar insanı gece

it ulumaları kukla yıldızlar
susuz bir tuzakta kalan sevimiz
en coşkun türküler bitlenir
kol kadar dayanır adamın tekerleğine yalnızlık

gecenin ağzında bir kemik
takırtısı değirmenler döndürür.

Bedrettin CÖMERT

CEVİZLER OLUNCA

Cevizlerde karşı koymalar başladı
Fırlayıp gittiler kargalar üşüşmeden
Yapraklarda çığlık çığlığa sallanmalar
Çizdi de çizdi ellerimizi
Bu bakış kaç defa çatırdadı kabuk ayrılmasından
Kim getirdi bir yanı saçaklı mutsuzluğu bahçelere
Sür gitsin renklenmeleri
Çiğ düşmüş sabahların üstüne
Evvelce tüm duyarlığımızı verdiğimiz sevilerden
Bir düzenli kuruma duruyor şimdi içimizde
Yavaş
Sıçratma yağmur sonlarını göz bebeklerimize
Ceviz büyüklüğünde çöküntüler başladı yer yer
Al götür ayaklarımı uzaklara
Sıcacık ellerde cevizler soyulursa birazdan
Herşeyden fazla koyar bizi
Bu incecik incecik sıyrılmalar

Şükran ÇAPA

★

DENGESİZ ÇEVREDE OLMAK

Gene o kancık dönemeçte duruyorum
Gene o kadın geçiyor kaldırımdan
Kadının kaya gibi memeleri geçiyor
Sonra kepenkleri indiriyor yorgancı Murat
Kepenklerin dışında ben varım, kavruk ışıklar var
Sonra farları yanıyor mavi arabanın
Boydan boya aydınlanıyor sokak, siz geçiyorsunuz
En yeni en taze yaşantılarla geçiyorsunuz.

Sonra az ötede bir yığın insan
Bir tek kişiye çullanıyor.
Koşuyorum arkalarından
Yapmayın diyorum yazıktır
Hem bi tek daha vursanız ölecek adam
Dinlemiyorlar
Üstüne üstüne varıyorlar
Murdar gülüşlü yalanlarla varıyorlar
Parayla pulla hırsla varıyorlar
Gözü kör olsun İstanbul'un hep seyirci kalıyor.
Göbeği ensesinde bitmiş bir bay
Soğuk bir gazoz içiyor
Sonra bir güzel geğiriyor geceye
Sonra elinin tersiyle "Muzir bir böcek" diyor
Bu karar birden yürürlüğe giriyor
"Muzir bir böcek" diyorlar hep bir ağızdan
Koltuğumda kalın ciltli bi kitap var
Koltuğumda Dostovycski var
Tutup bu kitabı, bu Dostovycski'yi, yüzüne çarpmak istiyorum İstanbul'un
Muzir bir böceği anlatmak istiyorum onlara
Gene dinlemiyorlar, gene götürüyorlar.
Gene Rotatifler çalışıyor bizim sokakta
Saniyede şu kadar punto, şu kadar satır atan Rotatifler
Yazarak çizerek geçinen bir adamın
Bir kadının, beş çocuğun sevinci bu Rotatiflere bağlı
Bu Rotatifler bir sussa mutlak sabah olacak
Sen sabahla bir döneceksin
Dağılmış saçılmış boyaların, giysilerin arasında
Yepyeni bir günden
Bir İstanbul gününden olacaksın.

Celâlettin ÇETİN

BÜYÜYEN AYDINLIK

Birşey var büyüyen zamanla
Birşey var gönlümüzde yavrum
Bayraklaşan dalga dalga
Çanakkalede — Samsunda - Sakaryada
Belirdi yenilmez gerçek
Atayı sevmek, Vatanı sevmek demek

Bıraktık gerilikleri karanlığında dünün
Aydınlığı vurdu yüzlerimize
Ölümsüz Atatürk'ün

Bayraktır O yücelerde destanlaşan
Işıktır aydınlığı vuran günümüze
Türküdür nefes nefes Türkiyemi dolaşan

Düşmüş çınar yapraklarında bin hüzün
Kurtlar kuşlar susmuş, yer gök ağlıyor
Anıtkabir kalbimiz, sonsuz maviliğinde göğün.

Duyuyor musun seni öğretiyorum Kemalim?
Adını minnacık kalplere dolduruyorum
Seni okuyor, seni yazıyor çocuklarım.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

YETİ'NİN ARDINDA

Sen Yeti, karadam,
Himalayanın mağralarında buz.
Ta ilk yaratıklarla yaşıyorsun,
Buzul soluğunu.

Türkün ne, belki gök sesi,
Gezegenlerden gezegenlere uzun.
Sustuğun ne,
Donduğu belki çağların oralarda.

Doganın doğum ölçüleriyle ipiri,
Karanlığa yaslandığın yerlerde baş, omuz.
Öyle öncesin ki yok gibisin,
Yeşilden bile önce.

Yeşilin bile eksi, kaçmaktan kaçmaktan,
Kurdun kuşun bile eksi.
Doruklarında sonsuz uyanıklığın bir öte ışık,
Gidişirken kara yoldaşlığıyla kıllar sırt üzre.

Hem de ölümsüzlüğün ta içindesin
Sevinir seninle çevrendekiler
Beşikten gömüte dek,
Bir sensin Tanrı olmadan kalıcı.

Hem de ölümsüzlüğün ta içindesin Yeti,
Yüzyıllarla yüzyıllarla yüzyıllarla boş.
Ağırlığın katılır hep,
Yeryüzü ağırlığına, etle kan.

Yeti, kocaman ayak izlerinden belli,
Daha gittiğin.

Belli kocaman ellerinden,
Tuttuğun daha.

İlkel bir düzeyde anan baban su,
Anan baban suyun binlerce kez üşüdüğü, bir uzak.
Parlar korkun ak uzanılarda
Bıraktığın korkunç oyuklardan.

Yeti, öyle kopmuşsun ki
Soylardan, anlamlardan, sıcaklıklardan,
Yaklaşamaz sana artık
Dört milyar kişi, netse neylese.

Her gün her gece,
Yaşıyorum Yeti
Çırılçıplak,
Senin evren yalnızlığını.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Yeti: Himalayada yüzyıllardan beri kar adam.



Bedri Rahmi

KONYA OVASINDA ÜÇGEN

Bir karınca sonsuzluğa yönelmiş
Duymaz çağıltısını yeşermenin.
Yitik tohumlar çatlamış
Susuzluğunda geçmişin.

Deniz ötesi güneylerde saygısızca büyüyen bitkiler
Yeniden doğmuşçasına sesliliği hayvanların
Yıl boyu kırk-ikindiler
Toprakta doğurganlığı hintli kadınların.

Senin kadınlarının elleri kemikli
Gün-karası yüzleri
Ürkütür didinmelerindeki sessizlik
Çocukların sorgusuz, açık bakışları.

Soyluca unutması erkeğin savaşı, kıtlığı
Sanki bir bilinçsiz mutluluk gözlerinde.
Bölmemiş yaşamayı, ölmeyi
Dede bağa oğul üçgeninde.

Hüseyin DAĞLI

★

YALNIZLAR RIHTIMI

Şimdi koca bulutlar sığınmıştır gözlerine
Güvercin ellerinle ağlıyorsundur şimdi

Bir gün kuru dal gibi düşeceğim sokağına
Alsancak'ta kayıp çocuklarca kalacağım
Yalnızlığım gözbebeklerimi delecek
Konak Meydanı'nda vuracaklar beni
Konak Meydanı'nda öleceğim
Kanımla çizeceğim kaldırımlara güzelliğini

Toprağa üçüncü cemre düşecek
Toprağa ben düşeceğim..

Öksel DEMİR

SABAHLAR DA OLUR

(Eğitim seferberliğine katılanlara)

I

Şu dağların ardı karanlık dolu
Orda yorgun gözler fersiz bir sarı
Karanlık kara çarşaf gibi Ahmet
Toprakla güreşen insanlar diyarı.

Ben deniz görmemiş bir köylü çocuğuyum
Ben bilgiden, ben yeşilden yana yoksun
Ben dağlar koynunda masallarla başbaşa
Ben bozkırda, ben sonsuzda suskun.

Ve sen bilir misin Ahmet er mektubunu
Kış basar yollar kapanır kardan
Kışlar çıkmaz ay olur, günler yıl gibi geçer
Bahar! Er mektubu gelir buğlu yollardan.

Ayni ağıtlarla, ayni seslerle içerim yanık
Yıllar var ki dudağımda ayni türküler
Bu hasta dermansız el verin derim
Gül kız dualarla çeker göçünü gider.

Gözlerimde sırıtır durur taşlı bayırlar
Yüzümde iş sonu yer yer toz-toprak
Yorgun vücudum umut bekler ufuktan
Gönlümce masmavi, şöyle ak, şöyle sıcak.

II

Serinliyorum artık, umutlarım çiçek açıyor
Köylülerim, hayata gülen çocuklarım meydanda işte
Bana bilgi, bana ilâç, derdime derman verecekler
Geliyorlar, geliyorlar işte tozlu belde.

Demek dağ başlarında sabahlar da olurmuş
O kuru dallar güverirmiş demek
Demek ışık deliği açılır, gün çavarmış göklerden
Demek bir köprü uzanırmış uygar insanlara dek.

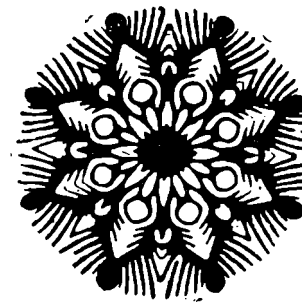
M. Güner DEMİRAY

★

MUTLU SAYILIRIM

Bir yanımda sen,
Bir yanımda yalnızlığım.
Yani ikiniz varken,
Mutlu sayılırım.

Salih Metin DEMİRTAŞ



ÖĞRETMENİN YAKARISI

Yüce aydınlığında tertemiz ellerimiz
Sana yalvarıyoruz Tanrım.

Işık verdiğin bu ufacık yüzleri kirletme
Bu elleri hep böyle temiz tut
Tebeşirlerle büyüyen aklığı koru
Çocuklarımızı iyi rüyalarla uyut

Bilirsin neden yaşadığımızı
Türkümüz neden bu kadar güzeldir bilirsin
—Bir demet papatya, bir deste gül—
Üzerlerine serp iyilik tohumlarını
Varsın yavrularımız saadetten delirsin

Yüce aydınlığında tertemiz ellerimiz
Sana yalvarıyoruz Tanrım.

Sadettin DEREN

★

DAĞ SESLERİ

YIKILDI üstüme sonsuzluk bir çırpıda
Aşka sarılan kollarım gevşedi
Üç kez tanrıya yalvardım
Karanlıklar ışıdı sonra nasıl olduysa

Bütün bilimler sustu bir anlamsız duaydı bu
İnsana yönelen her duygu güzeldir
Göklere fırlattığımız füzelerce büyüdük
Bir ulu bir yüce anlam çözülecek

Hayır diyemiyorum gerçekler karşısında
Ayna tutuyorum güneş ışıkları fışkırıyor
Yüzüme bir insanlık doğuyor soluk alıyorum bir rahat
Kendimi yadsıyorum bir ara-olmuyor

İnsanım ne de olsa
Kendi çapında bir yaratık
Aşklarım yetersizliğini söyliiyor karşı gelemem
Bir saksıda açan çiçeklerce gür-sıcak
Kapıma kadar gelmiş tüm canlılar git diyemem
Bir yüreği var bir dileği var onların da
Onları unutmak düşünmemek nasıl olur
Yadsınan bir yaşantı taş olur sonunda
Büyür bir çığ gibi bütün zamanlar

Büyüir dağlar çarptıkça seslerimiz
Kulaklarımız dayanamaz bu acı bu katı rüzgâra
Bir büyük fırtına kopacak dağ seslerle
Ululuğunu duyuyorum garip akşamlardan
Bir büyük ses parçalanacak nasıl olsa
Aşka koşar gibi soluksuz tükeneceğiz
Bir sonsuz iki sonsuzu doğurur diyorum

Şahittir aynalar bir gürültülü seriiven bu
Uçuşur düşlerimiz mavi yüzeylerde

Şahinkaya DİL

★

GÖRÜNTÜLERDE YİTİK

Çıkma aynalardan
Kör, yetersiz
Bir renk çığlığıdır gözlerin
Yum!

Bu uykusuz dolaplarda
Bu biçimsiz ellerde
Yitikliğimi savunuyorum
İndir gözlerini.

Bu çılgın denizlerde
Ben varım.
Boğdum tüm türküleri
Bu yeşil, bu acı sularda.

Biliyorum,
Savaşlardan geliyorsun.
Bıraktım yüreğimi sevilerde
Boşuna uğraşma
Seni tanımıyorum!..

Sevim DİL

★

YAĞMURDA

sen bu yarım tutkuları nereden bileceksin
bu tedirgin karanlığı göklerden
kapıların ardında ağrılar acılar
sokaklara dökülmüş ana-kız daha sonra
pencereler açık değil biliyor musun

ağır düşlerin uzadığı kirçil gündüzlerde
bir bulut yansımıası kardeşsiz göçlük
zamanla yiter ya gözleri daha sonra
kalır ya gölgesi nasipsiz tek
bu bir insan ölümüdür sularda

yalnızlıklar kimsenin değil nereden bileceksin
soluksuz gecelerin çipil ışığında
sonbahar yokuşu çamur sokağı
kırık-dökük iki kadeh yaşantı daha sonra
su her zaman mavi değil biliyor musun

Turhan DİKKAYA

TAVŞAN ÇİÇEĞİ

II

Seni çağrıyorum- gelme sakın
Güneş bir sandal gibi kıyıya vurdu bile
Ben yorgun bir balıkçı
Ve öksüz çocuklarım

Seni çağrıyorum- akşam indi pencereme
Adını buğusuna yazdım camların
Yüzünü bir âyet belledim iyicene
Gözlerini bir fener yollara astım
Yağmur bir resim gibi iniyor camilere
Şehir sayıkladıkça hep seni duyuyorum

Seni çağrıyorum acı tramvaylarla bir
Köprülerden nicedir geçmedin - belli
Bense uzun geceler boyu
Bir yandan öbür yanı
Yalnızlığı taşıyorum

Seni çağrıyorum
Sarı yapraklar uçuşuyor çevremde
Ölüm yüzlü bir kadın gibi güvercinlere
Şarkını söylüyorum

Özcan DOĞRUÖZ

★

ŞARKILAR

Günün birinde kapın açılıverecek
Hiç el değmeden
Şaşıracaksın
Bir rüzgâr esecek

Uluorta
Şarkılar söyleyerek dolaşacak
Evin her köşesini
Şarkılar söyleyerek
Duymadığın ahenkte
Senden öteye
Sana kadar

Nezhun DURU

★

28 MAYIS 1960

Ok gibi geçti damların üstünden
Karanlık gecenin aydın haberi
En derin, en mutlu hazlarla
Bir an titredi
Radyo antenleri.

Ve gecenin ardından
Bayrak bayrak güneşli sokaklar
Çocuklar, ihtiyarlar
Yedisinden yetmişine kadar
Hürriyet çanını bekleyen
Saçları alnına düşmüş
Beyazıt meydanından koşup gelen
Genç Âşıklar.

Baki Süha EDİBOĞLU

KENDİMCE KENDİME ÖLÜM

— "Yılanı bile üç kere haber vermeden öldürme..." —
Henry de Montherlant

Gün ışımadıydı
Suların alaca kıpırtısı
Sokakların sessizlik cümbüşü durmadıydı
Kapımı çaldıklarında...

Uzun sürdü yargılanmam
Savunmam çok iyiydi
Yerinde düşünülmüştü herşey
Yadsıyamam
Ölüme hükümlülüğüm onaylandı.

Kapımı çaldıklarında
Balıkların yürekleri titredi biliyorum
Daha bir karanlığa gömüldü sular
Ahtopotun gerinmesi yarıda kaldı
Deliklerinden yarım çıktı yılanlar.

Yeryüzü, gökyüzü, deniz
Bu kadar aydınlıkmıydı
Geçmiş günlerde.
Çiçek açan ağaçların cilvelenişi
Rüzgâr elinde.
Böylemi uyanıyordum sabahları
Tel-tel uykular akıp gitmiş gözlerimden
Dudaklarımdaki ıslık dolu dolu
İçimden taşan yaşama tutkusu
Bir aşk mıydı!

Sabırsızlanmıştı herşey
Herşey gözünü dikmişti gözlerime
Oldu-bittiye bağlansın istiyorlardı
Bu ölümün...
Onlarca kolaydı ölmek
Bir kurtuluştu,
Bir yeni yaşantıydı sonrası...

Biliyorum kolay olacaktı
Kolaydı ayaklarımın yerden kesilmesi
Seslerin hızla uzaklaşması kulaktan...

Yeryüzü, gökyüzü, deniz
Bukadar aydınlıkken evler
Tabiat yeni yaşantılara gebeyken
Ölmek için kötü bir gün seçilmişti...

İsmet ERCAN

★

DESTAN

Oba tarlalarla başımız serilir yoluna
Kopar tozu dumana kata katı kasırga
Al mor kara yağız atlar şaha kalkar
Nallar altında kanlı gökler
Oldum olası kılınç kalkansız
Mabut gibi yalnız
Koca kalb ki göğüslere sığmaz
Dar oldum olası kale içi dar
Gece bastı ayakta uyur dev kapılar
Oba tarlalarla ölüler dolaşır dışarda

Melih ERÇİN

KIRK YIL ÖNCESİ GİBİ

— *Asfalt yollarda biz hep o dinlediğimiz kerpiç evlerin düşünü görürdük* —

Dinle bak Atatürk'üm dinle
Sesleniyor sana gençliğin
Ordun sesleniyor senin sesinle
Kırk yıl öncesi gibi Ankara'n
Kırk yıl öncesi gibi inançlı
Geçiyoruz geçtiğin toprak yoldan
Çevir gözlerini gözlerimize
Gülümse Atatürk'üm gönlünce gülümse
Başbuğumuz önderimiz
Aşalım birlikte dumanlı dağı
Başlıyor Türkiye'nde yeniden
Başlıyor Atatürk çağı...

Orhan ERDİVANLI

★

SÖYLEŞİ

I

Nasıl açım sana
Duru gölde kanat çırpışım benim.
Açılan gülüm gonce gonce içime.
En derin uykumun serin yatağı
Nasıl yorgunum sana.

Nasıl susuzum sana
Çorak günüme yağan nisan yağmurum.
Açılan yaprağım baharın yeşiline.
Biten günüm,
Nasıl hasretim sana.

Halûk Faruk ERGİNSOY

ÖZLEM

Bana bir tanrı getirsen, inansam
Ellerini getirsen, gözlerini getirsen
Birlikte söylenmiş şarkıları getirsen
Ben bu yalnızlığımı yitirsem, bu en doğrusu
Ben yalnızlığımı yitirsem...

Biz bu sokaklardan da geçmiştik
Bütün geçtiklerimizi de getirsen
Bana bir yaşamak getirsen, sevsem
Yüreklerimizin sıcaklığını getirsen
Bana bir Tanrı getirsen, inansam
Bana kalabalıklar getirsen, çoğalsam...

Y. ERGÜN

★

RAHAT NEFES ALINAN TEPELER

Ateşi bulduk sıcaklığı özlerken,
İçimiz mağaralar kadar soğuktu.
Taş devri, Demir devri, Tunç devri derken
Dostluğun dünyada dirhemi yoktu.

Belki kıvılcım, belki ateş böceği,
—Belki de hiç bir el, hiç bir şey değmedi—
Ama ateş sardıktan sonra bacayı
Nuh tufanı bile söndüremedi!

Baktılar ki aşka benzer bir yangın!
Varsın bunun da adı dostluk olsun, dendi.
O senin şimdi dört dönüp aradığın
Yirmidört ayar dostluklar eskidendi!

Kim istemez, bu yavan manzarada,
Dumanı mavi tüten bir baca olsun?
Çırpınan balıktır yalnızlık karada,
Dost olsun da isterse karınca olsun!

Mumların bile pervanesi vardır,
Dünyayı çevreleyen bir alev düşün!
Kurt, kuş -bir Köroğlu, bir Ayvaz- bütün
Bu ateşi parlatan çıralardır.

Tükendikçe mola verdiğimiz konak,
Avunmalara uzandığımız sedir;
Dostluklar, günün dağdağasından uzak
Rahat nefes alınan tepelerdir.

Nüzhet ERMAN

★

O N D A N

Varım ya ondan ağlıyorum
Ondan görüyorum gökyüzünü
Gökyüzünde kuşların yeri boş
Mavi boş mu olacaktı böyle
Mavi özgür kanatların memleketi
Çocuksuz beşiklere benzer evlerde
Andırır ayetsiz bir çiniyi
Kentlerin insansız camilerinde

Aklım eriyor umutlanıyordum
En güzeliydi gördüğüm uçmaların
Afrikadan Güney Amerikadan Asyadan
Anlıyordum dilini bütün kuşların
Taze bir rüzgâr bir kanat
Süslerdi göklerimi sanki sonsuzların
Taşırdı Tanrısını bir beyaz at

Can acısı artık yöremdekiler
Karaparçalarında pınarların yeri boş
Gökyüzünde kuşlar ne gezer
Toprak tutsak insanların memleketi
Yaralı bir hayvan önümüzdeki günler

Varım ya ondan ağlıyorum

M. Celâl ERTUĞAY

★

YAPAYALNIZ

Şimdi o yapayalnızdır
Bir sürü insanlar arasında
Konuşmak ister
Derdini dökmek ister
Onu dinleyen de olmaz
Anlayan da

Örneğin kanadı kırık bir kuş
Çırpınır çırpınır çırpınır

N. ESKİN

★

BAŞKA

"Başka" diyo çingeneye denirmiş...
Alı aynı da moru mu başka,
Yoksa, fallar aynı eller mi başka?..
Deliler başka, akıllılar başka...
İşte,
Hepsi toplanmışlar başına,
Başlar başka, taşlar başka...

Yaz başka... yazma başka...
Daha başka,
Başkanın başkası
Bambaşka...

Cahid ETİKAN

İSTANBUL
VE
AYRILIK ÜSTÜNE

I

Yapma be tren
Ötme be öyle
Ayırma ikide bir yuvadan
Kırmızıymış, pembeymiş
Boşvermene sen...
Kapıkarının işte ayrılırken
Motorlu da olsan
Buharlı da...

II

Ne sinema, ne şu, ne bu, kardeşim
İstanbulun orta yeri talimgâh
Asker yüzüyor mavisinde gözlerimin
Balık değil
Ne mümkün duyurmamak anama
Kışladaki yalnızlığı
Garipliğimi...

Ergun EVREN

İLKBAHAR

Hatırla!..
Bir bayram gününe uyanır doğa
Yırtarak göğü karanlıklardan
Çiçek çiçek, yaprak yaprak
Uzatır bize kalbini ışıyan.

Hatırla o günü eski bir Mayıs'ta
Mutluluğu gözlerinin yüklendiği
Hatırla derdiğin demeti bana
Gelecek günlerimizdendi.

Hatırla o günü kayıp da olsa
Aşk kokan erguvanları, salkımları
Özlemlere açılan yeşil kapılardan
Hatırla geçtiğimiz yeni dünyaları.

Hatırla,
Bugün yepyeni bir baharla
Güneş güneş, leylâk leylâk
Eski bir mayıs seslenen uzaklarda!

Aysel FASİHOĞLU

★

GÜZ DUYGULARI

Kalmadı göklerin mavi gülümsemesi
Yağmurla indi toprağa Ekim
Sarı avuçlarile alkış tutuyor
Dökülen yapraklara mevsim

Cümle düşünceler perişan
Hayaller düşler darmadağın
Ölümü ansıtıyor geceler
Acı güneye dönüşü kuşların

Rüzgârlarda çürük yaprak kokusu
Benzi uçuk hastalarda içlenme telâş
Teselli ufkunda kara perdeler
Kaybolan renklerde üzüntü ve yaş

Kül rengi bir duman örttü güzellikleri
Yok yaşantının o eski tadı
Islak akşamlar ağlattı bizi
Mutluluk bir uzak anıda kaldı

Yalnızlık okunur sararan dalda
Dağıldı rüzgârda sevincimiz
Yeşilin kaderinde can verdi umut
Yaklaşılı toprağın gölgelerimiz

İlhan GEÇER

★

MASAL ÜLKELER ŞEHRİ

Ezan sesleri taşıyor minarelerden
Göklerde seyrediyor bembeyaz kümülüsler,
İstanbulumun denize gömülen güneşinde
Renkler, ışıklar, nakış nakış.
Sihirli güzelliğiyle
Canından bezmişlere meydan okuyor
Bu akşam İstanbulum
Çiçek açmış erikler arasında
Sevda kokuyor...

Hayran gözlerle bakıyorum İstanbuluma
Denizin üstünde donmuş gölgeler
Ve etrafımda bir renk cümbüşü...

Dudaklarında en güzel gülümseyişiyle
Gece, İstanbulumun kapısında bekliyor.
Denizin öptüğü yosunlu kayalarda
Gözleri okşuyor yeşilin saadeti,
Gün çekiliyor...

İstanbulumun denize gömülen güneşinde
Renkler ışıklar, nakış nakış,
Sihirli güzelliğiyle
Canından bezmişlere meydan okuyor,
Çiçek açmış erikler arasında
İstanbulum bu akşam
İstanbul kokuyor...

J. Habib GEREZ

★

ÖĞRETMENİM

Senin sevgin,
Senin öğretmenim, senin
Çünkü, senin şavkın sonsuz;
Çünkü, senin maviliğin yüce
Sen getireceksin mutluluğu yurduma.
Senin sevgin,
Senin öğretmenim, senin
Vatan gibi,
Bayrak gibi..

Bedri GİDER

BAHARDA ÇİÇEK KIZLARIN ŞARKISI

Beşiklerin rüyaları pembe çocuklardı
Sevgi kuşlarının altın okundan doğan
Bizler ak köpüklü çeşmelerden süt içerdik
Sevgi kuşlarının altın okundan..

Büyük yeşil ağaçların kalın dallarında açan
Mavi çiçeklerde pembe kızlar uyurduk
Kara mezarlar yanından geçen ak çiçekler kadar duygu-
Matem günlerinde çiğden gözyaşı dökerdik luyduk
Kara mezarlar yanından..

Saatler işlerdi yeşil anaforların gölgesinde
Sarı pembe mor adalardan mavi başlı uk kuşlar uçuşur-
Kıvançlı mutlu çiçekli sevgilerle lardı
Sarı pembe mor adalardan..

Kara insanlar inerlerdi dağlardan uğultulu
Kanlı tırnaklı elleri sözde sevgi
Utanmak bilmeyen, yarasaları kovmayan kara elli
Kara insanlar inerlerdi dağlardan..

Biz mavi çiçeklerde beklerdik
Onlar yalnız dişi kokan kadınlardan yanaydılar
Çiçeksiz binlerce çirkin et yığını
Yalnız dişi kokan kadınlardan..

Biz yine mavi çiçeklere dönerdik
Kanayan bir çiçek sulardan kopartılmıştı
Ateşböceğinin ışığında ağlayan mavi çiçek
Kanayan bir çiçek sulardan..

Kör kızlar sevinçle koşarlardı boş kapılara
Ve sonra dönerlerdi acılıklardan sessizce
Nar çiçekleri dökülürken gözbebeklerine
Dönerlerdi acılıklardan..

Mavi insanlar gördük sonra
Renkli camların ardından yürüyorlardı
Dökülüyordu samanyolları üzerlerine
Renkli camların ardından..

Onlar iyilik çiçekleriydi mavi
Geçerlerdi kıyılardan gözleri suda
Dilsiz heykeller gibiydiler duyguluydular
Geçerlerdi kıyılardan..

Mavi doğulardan gelen mavi şarkı
Büyük lâmbalardan ateş yakardı
Mavi insanlar mavi mavi ağlarlardı
Büyük lâmbalardan..

Ne güzeldi gözlerinde parlak inciler güneşi
Altın yıldız dolu camlı yollardan sessizce yürürlerdi
Ardlarında yeşiller vardı hep
Altın yıldız dolu camlı yollardan..

Mavi insanlar yürürdü duygulu
Biz alınlarmdan öptük onların, kıvanç verdik umut verdik
Kendimizi çiçek çiçek serptik o mavi yollara
Onlar bizleri aldılar yollardan öperek
Verdiler bize parlak inciler güneşi
Onlar altın yıldız dolu camlı yollardan sessizce yürürlerdi
Mavi doğu ağarıyorken mavi mavi
Altın yıldız dolu camlı yollardan..

Coşkun GÖKÇAY

HÜRRİYET SABAHI

Bu hürriyet rüzgârlarıdır belli
Esen doğudan batıdan
Varlığımı fark ettim o sabah yaman
Ben insan içinde tekrar insan.

Bir hayal geldi bir hayal gitti
Bir zaman kısaldı bir zaman uzadı
Tatmadığım bir hazdı hürriyet
Duydum kendimi, o sabahla beraber mesut ve gerçek

Halbuki daha dünkü günlerimde benim hayatım
Benim hayatım böyle mi geçerdi?
Her günüm bir renkten bir renge girer
Her günüm bir orman yangınından beterdi.

Gerçeği daha yakından görmeğe başladım.
Toz pembe bir dünya içindeyim artık
Bu öyle bir dünya ki, saf, tabiî, yumuşak
Benzemez havası hiç bir mutluluğa

Harp bitmiş sanki sulh olmuş
Cümle kaygım düzelmiş
Artık duygularım sağlam
Düşüncelerim daha temiz

Hürriyet fırından yeni çıkmış bir ekmek gibi,
Avucumda şimdi sımsıcak
Analarımızın sütü gibi ak
Şehitlerimizin yüzü gibi pembe, pak.

Mutlu başlangıç

Uzaklarda değil değil artık şurada
Bir yurdum olmada hak-hukuk yuvası
Hürriyet eksik olmasın havasında
Dilerim her işinde ilmin yasası

Yeni bir düzen kurmaktayız mutlu, sağlam
Düzelmekte tasa edilen cümle iş
Hürriyet ile her günümüz bir bayram
Devrim ile düşüncelerim daha geniş

Saadete benzer bir şey var havamızda
Her an her yerde şenlik her yerde bahar
Bütün kaygılarımı aldı bir anda
Yirmiyedi Mayıs sabahı esen rüzgâr.

Talim

Bir iki üç dört
Bir iki üç dört
Yürüyelim arkadaşlar
Dağlara Denizlere
Hür fikrin aydınlattığı yoldan
İnsanlığın iyiliğine göre

Selâm

Bütün nesiller üzerinden
El sallarım gelecek nesillere
Bir parıltıyla aydınlanır dünyam
Gençleşirim, gençleşirim
Ölmem.

Namık GÖKÇAY

SİBELYÜS

Geceyi bölen bu ezgi bu çağrı
Senin ülkenden haber
Işıksız gözlerimden artık
Uzak mutlu insanlar geçer

Yüreğinde en kutsal ülkülerle
Akşamları tarlasından dönen
Yorgun ama umutlu kişiler
Yapıtlarına ulusunu diliyen

Yapıtlarında duyuyorum Sibelyüs
Batılı esen gerçek yaşayışı
Oysa benim türkülerim buruktur
Baştan başa göz yaşı

Bölüyor düşümü gerçekler
Gerçeklerle yüzüm kara
Yeşil bir geceye tutuşuyorum
Orman orman Anadoluda

Bin yılın susuzluğuyla
Çatlıyor ellerime doğduğum toprak
En iyisi unut beni Sibelyüs
Ulusumun karanlığına bırak.

Ruhi GÖKTEKİN

ŞARKILARIM

II

Yüklenip o nedensiz savaşlardan arta kalan korkuları
Bilsem gelir en güzel gemilerle sularında kalırdım

Herkeslerin Tanrısıyla oyalanmak susuzluğumca yetmi-
Bir sendin kaçıp kurtulduğum yordu
Işıksızdım ama olsun seni büyütmek vardı bir göz ucuyla
kıvılcımlardan

Bir gece gizlice sularından geçmiştim
Nice bozgunlar oluyordu kanlı savaşlar yangınlar
Bilsem gelir en güzel gemilerle sularında kalırdım
Ötelerde ışıklar vardı bayramlar vardı yetişemem sanı-
yordum

Tekin GÖNENÇ

★

BÖLÜNDÜK BİR UZAK LİMANDA

Sana alışmak gibi bir korkunç dönemeçteyim
Gözlerime sen yokken hep yağmur boşalıyor
Gecenin damarları gözlerini vuruyor

Bir kaçaklar avlusunda sonsuz öpüşüyoruz
Bizi tutan buğulanmış kollarında sevginin
Köprüleşen ışıklar ardarda boşalıyor

Sonra nerden bir çan sesi ellerinde en yakın
Susup uzaklaşıyoruz artık dudaklarınla
Sabaha doğru yol alan en aydınlık göğsünün
Her noktasında bir sessiz İstanbul uyanıyor

Sana alışmak gibi bir korkunç dönemeçteyim....

Sıtkı Salih GÖR

BİR HÂL

Bir hâl oldu bana istasyonda
Ne vardı birden bire mahzunlaşacak?..
Ya sesinin titremesi
Hiç sebep yokken;
Ne vardı
Yaşlar akacak gözlerinden...

Tülin GÜÇLÜ

★

YİTİK

Yaşamımış maceraların sonunda
Çocukluğuma giden yol uzar
Kirişleri sarkmış odamızın duvarında okul çantam
Bir çocuk gülümser evimizin kapısından
Mavi umutlu, mavi bakışlı bir çocuk
İçimde sessizlik büyür büyür
Mavi bakışlı çocuk olur

Kapanan kapıların ardında
Düşlerimdeki peri kızları kaybolur
Büyükannemin dizinde masal dinlerken uyuya kalmalar
Papatya taçlar takınıp gelin olmalar
Kirişleri sarkmış odamızın duvarlarında asılı kalır
İçimde çocukluğum büyür büyür
Mavi bakışlı çocuk olur

Suna GÜÇLÜER

FİLMİN İKİNCİ YARISINDA

İşim gücüm türkü dinlemek benim
Bir geceden bir güllerden bir senden
Ama ben yoksul bir şairim
Başka ne gelir elimden

Kuşlarsa çoktan uçtu gelinim
Çiçekleri solmuş bahçelerden
Yıllar geçti anladım
Aldı gençliğimi rüzgârlar
Şarkısız gözlerimden
Delişmen ellerimden

Dinle dinleme söylenecek
Yaşamanın acı senfonisi
Neden sonra anlaşıldı
İste isteme tükenecek
Nolacak sanki işte yirmibeş
Derken kırkı belki ellisi
Beş dakika ara vermeden
Filim sona erecek

Tükenik filimler bir yol tükenmiştir
Başla diyeceksin bir daha bitecek

Kemâl GÜÇLÜOL

★

YAZIDAN ARTI

Bu düşünce, götürür uzağa
Sevgiyle dolar yürek;
Yürekte, yürekte
Coşar düşünce...

Işır karanlıkları, görünmez bir elle
Bir elle, bir elle
Kol, bacak, beyin
Işır öylece...

Soğuk ikindinin ışığı,
Gezer, gezer bir öğle vaktini;
Gezer de, gezer de
Üşür el, ayak...

Uykuya dalar korku
Başlar beyaz-ölüm;..
Tükenmez, tükenmez
Yaşamak sevgisi...

Yazdan artı...
Dolar yüreklere
Götürür, götürür
Ötelere...

Recai GÜDEK

★

ŞİİR

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Uçmasın parmaklarının arasından;
Gerçekliğine inanamadığın,
Yalan olmasında istemediğin,
Rüyan.

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Yitirme güvercin sıcaklığını,
Kadife yumuşaklığım,
Yitirme.

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Batsın ellerine parmakların;
Sık, iyi sık avuçlarını,
Gerçeğin dikenleri kantsa da
Rüyanın gülü kaybolmasın.

Nadir GÜL

ÇALINMIŞ YAŞANTI

Kötü yeller savruluyor başımızdan nicedir
Mendil yerine sallıyorlar beyaz ellerini ölüler
İşte bu kapkara gecelerden ak-pak çıkmışlık
Bu acıkmışlık
Bu özlem insanlara

Bak bunlar bizim çocuklar bilmeyip eskittiğimiz
Bunlar içimizdeki doymazlıklar ondan ötürü
Bu, büyüyen kinlerle açıldığımız sabahlara
Bu, okkalı küfürler savurup tükürdüğümüz
Bu, bir kez yüreceğimizi açmışlığımız
Tutup bir parçasını vermişliğimiz üstüne üstlük

Şimdi bir deli sokağında Ankara'ların
Deli dolu arandığımız güpegündüz
O takma bakışlarla şaşkın gözlerimizde
Bir ince yağmurla birlik gidişimiz yeniden

Bunlar daha dünkü saçların upuzun iki örgülü
Bunlar-kocaman ağlardı gecelerde-çocuk gözlerin
Yarınlar umduğumuz ışıklı büyük
Ölümsüz inandığımız bembeyaz sevdiğimiz

Bunlar bir sisli ortamda bıraktığımız yaşantılar
Bunlar gittikçe büyüyen ışıklar -yeniden getiremez-
Uzak Mersinler uzak Nejatlar Muallâlar
Sonra yeniden yarınlar kurduğumuz
Yeniden büyüdüğümüz gecelerde

Bunlar nasıl bırakmıştık kendimizi, nerde ne gün tümden unuttuğumuz
Ne derin sevdiğimiz gözlerini o deniz gecesinde
Nasıl dikey gittiği sulara vapurumuz
Bir yanıp bir söndüğü karanlıkta sigaraların
Öl denende hilâfsız öldüğümüz gözümün bebeği

Sonra bir gece yarısı terkettiğimiz evleri sokakları
Tüm değerleri bir kalemde geçtiğimiz
Cebimizde kimliğimiz içimizde bıçak sevgiler
Bu kendi başına gittiğimiz
Dağ başlarında gecelediğimiz ateşler yakıp ısındığımız
Otlardan yatak dikenlerden yastık yaptığımız
Sonra kenetlenip yattığımız sabahlara kadar

Bir deniz gecesi başladığı yeniden -aylar sonra-
Saçlarımızdan denizler damladığı, üşüdüğümüz
Bunlar gemilere el salladığımız
Hayasız türküler söylediğimiz kaptanlara
Tayfalara tütün ve çıplak resimler verdiğimiz

Bunlar adımızın duvarlara aşıldığı, tellâllar bağırdığı
Duyduğumuz aldırmayıp geçtiğimiz
Uzak şehirlerde bizi bilmedikleri
Bunlar bir mağara gecesinde allâh nesleri
Delik deşik olduğumuz bıçkın-kıyığın
Bu candarmaların ardımızın düştüğü -kutulduğumuz-
Bunlar hınçla parlayan gözler -bırakıp gittiklerimiz-
Günde beş öğün öldüklerimiz sonra

Tutunacak bir dal aradığımız bütün gücümüzle sarmağa
Kurtarmak istediğimiz gözlerimizi bu ipsiz yaşantıdan
Kendimizden sıyrılıp, sonra dönüp bulduğumuz kendimizi
yeniden
Yenilemek istediğimiz eskidikçe

Bunlar ne seni bulduğumuz koduğumuz sokakta
Ne kendimizi -gitti giden-
Bu bir kalın çizgi orta yerde ötesi yasak
Bu en tedirgin noktasında bölündüğü düşlerimizin
O ağır o Allahsız gecelerin ardında
Uzak senleri düşündüğümüz

Jülide GÜLİZAR

BERGAMA'LI

Kimse bilmezdi onu, belki kendisi bile
Her gün bir güneş daha boşalırdı sokağı
Kaçmaz mı hiç yabancı yalnızlığın yanından
Rüzgârın yelesini tutunca parmakları.

Öyle oldu bir zaman, uçurumlar ağardı
Durmadı çaya inen ürkütülmüş karaca
Savaşçı, ayakları iki yanına gerik
Ansızın tunç okunu geceye doğrultunca...

Yaşamak belki kaçmaktı su yanından uzağa
Bir yerde unutulmuş o güir ormana doğru
Ama bazen dağcıdır, sırtında iri balta
Dudakları şarkılı ölüm denilen buğu.

O gün bu gündür onla ayni kızı bekleriz
Bir kadın bilir bunu yıkılmış Bergama'dan
Saçları topuğunda, bembeyaz gibi eski
İndikçe hep savaşçı geceleyin dağlardan.

Orda. Biraz ötede, sokağa düşürülmüş
Çok solgun bir çiçektir güneşlerin yaprağı
Biz hangi güne çıktık ellerimiz karanlık
Ovamızda sessizce bir siyah gül ırmağı

Bilirdim ama onu, bazen kendisi bile
Unuturdu yüzyıllar öncesi yalnızlığı
Orda görmüştük oysa, ayni tahta çanaktan
İçerlerdi gülerek ölümle yaşamayı

Böyle oldu bir zaman, gözlerimiz yaşardı
Durmadı göğe çıkan güneşlerin Tanrısı
Atlayıp atımıza çekip gittik buradan
Ovamızda o kızın yıkılmış Bergaması...

Oben GÜNEY

• • •

Bulutlar döner başımızda
Toprak, susuzluğunu haykırır
İnsanlar, yalnızlığını
Terkedilmiş yapraklar, yollar boyunca
Yağmurdan arta kalan bir ikindi
Pırıl, pırıl bir şehir
Ve ben, bir duraktayım şimdi
Kalbimde, yılların sevinci
Seni bekliyorum

Gülen gözlerindir gözlerimdeki
Gönlüm, GÖNÜLlerin en gizlisinde
Damlalar, ağlamaklı bulutlardan
İlk adımını atan bir çocuk gibi
Sesler, başka dünyalardan

Rüyaların taşıdığı izlem
Sonsuzca yaşanan ümitler
Geleceğe dair neler, neler
Sonsuzluğun içinde masmavi berrak

Ölülerin pişmanlığını duyuyorum
Gün ışığının, selâm getirdiğini yarınlardan
Damarlarda çözülen kanımıza kadar
Hayat, sevisine yeniden kavuşacak
Mutluluk, gözlere has olmıyacak artık.

Orhan GÜNER

AL KARANFİL SENFONİSİ'NDEN

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
Uzak limanlara demir toplamada
Buruk bir yalnızlık siğim siğim
Ve ayrılık şehrin havasında

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
Aşk yazılmış kan gibi bordasına
Yelkeni delik mutsuz garip
Hüzünlü bir köpük arkasında

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
Bir yolcusu var yalnız başına
Çıkarıp kalbini al karanfil
Usulca bırakıyor sulara

Yaşar GÜNGÖR

★

ÖZLEM

Bu akşam, köyümü buldum
Yıldızların güzelliğinde.

Mevsimler sevdalıydı,
Alev alevdi şarkılar,
Yanık rüzgârlı köyümde.
Hâlâ gözlerimin önünde
Güneşi içmiş toprak,
Yol boyunca çeşmeler.
Sımsıcak bakışlı çocuklar var,
Hayâlimde.
Şimdi özlemi içimde yer yer.
Oysa, beni tanımaz bile
Çocuk oyunlarımı,
Gölgesinde bıraktığım serviler.

Nâzan GÜNTÜRKÜN

YALNIZLIĞA GELEN

Kimseyi aramadan gezdiğim bir bulvarda
Selâmsız, merhabasız; hem bıkkın hem de bungun
Acısız anılarla yaşayan çok dünyada
Neden bu ağrı bende ve sönmemiş bir yangın...

İkindiden sonraydı, akşamüstüne yakın
Duraksız uzayan yol sevdalılar yoluydu
Gözlerinin rengiyle adını çok andığım
Elimi tutan eller bir kadının eliydi.

Gözlerinden estirdi bütün rüzgârlarını
Açıldı yüreğimin yalnızlık tomurcuğu
Beni çağıran sevda ıçtı kanatlarını
Başladı sokaklardan sevişmek yolculuğu.

Nasıl da dolu dolu elimin her değdiği
Özlemi yaprak yaprak dalında dudağının
Koparıp gecelerce taze taze verdiği
Sevinci güller açmak gözünde bebeğinin.

Ey benim, o en güzel, en cömert Ağustosum
Gözleri daha kara en keskin bıçaklardan
O mahrem yerlerine bir tutam yıldız insin
Kapısı açık bahçe çok çekmiş çiçeklerden.

Kim hayin uzaklarda? Ey sevdalar kralı
Bölünen bu yürekler yası mı yuvamızın?
İçimizde dolanan bir isteri damarı
Tek kalınca çoğalan "o duygu" hepimizin...

Nedret GÜRCAN

"Geceydi. Bir kahve köşesinde karşı karşıya oturmuştuk. Yüzü sarı, alnı kırış kırıştı. Umutsuz, dertli, dalgın, simsiyah gözleri vardı. Çay bardağını dudaklarına götürürken elleri titriyordu. Susuyorduk. Sırf birşey söylemiş olmak için sordum: — Neden konuşmuyorsun? Cevap vermedi. Duymamış gibiydi. Sonra gözleri çay bardağından ayrılmadan dudakları kıpırdadı: — (Gerçek) nedir, bilirmisin? Daha doğrusu (KİŞİNİN GERÇEĞİ?)

GERÇEKSİZ YAŞAM

I

Ellerimi alıp Afrika gecelerine götürüyorum
Isınsın istiyorum düşüncelerim sımsıcak öykülerde
Merdivenlere çıkıyorum merdivenlerden iniyorum
Bir sayı yazıyorum bir başka sayıyla çarpıyorum
Sonra bir başka sayıya bölüyorum
Isınsın istiyorum düşüncelerim sımsıcak öykülerde
Ellerimi alıp Afrika gecelerine götürüyorum

Karanın alın yazısı ellerimi kirletiyor
Afrika'dan uzak, Afrikalı bunalıyorum

II

Gözlerimi alıp Paris sokaklarına götürüyorum
Paris'te eylül sabahlarını yaşıyorum
Sen nehrine kirli bir yağmur yağıyor
Derken Picasso'nun gözlerinde akşam oluyor
Paris sokaklarında kahroluyorum

Sen nehrine kirli bir yağmur yağıyor
Picasso'nun gözlerinde boğuluyorum

III

Ellerim, gözlerim Istırati'de düğümleniyor
Istrati'yi sımsıkı kucaklıyorum
Bir kadın ölüleri için göz yaşı döküyor
Adamın çıplak sırtına kamçılar iniyor
Kişinin gerçeğine susuyorum

Ellerim gözlerim Istrati'de düğümleniyor
Istrati'yi sımsıkı kucaklıyorum

Ataol GÜRUS

★

MARŞLARDA ATATÜRK

Burası bir küçük kent
Bayramlarda Ankara Marşı çalınır.
Ankara Marşında Atatürküm
Kentimizi ağlatır.

Ankara Atatürkle yanyana,
"Dağ başını duman almış" nazlı yâr.
Bir bakarım yanımda anacığım
Davullar vurdukça ağlar.

Kentimiz küçükse yüreğimiz büyük,
Her şeyimize sinmiş Atatürküm.
Davullar vurdukça ağlayın,
Dökün yaşlarınızı analar, dökün.

Burası bir küçük kent
Bayramlarda Ankara Marşı çalınır.
Ankara Marşında Atatürküm
Kentimizi ağlatır.

Ruşen HAKKI

ONÜÇÜNCÜ BURÇTA DELİRMEK

kollarını o biçim kavuşturma kötü çok kötü
acır gibi bakma yüzüme yoksulluğum büyüyor
aç şu perdeleri nellâ aç nellâ uykum geliyor
kır şu camları nellâ kır nellâ boğulacağım
yapraklar kokunca bir
sular yorulunca bir
sızılar gencelince
bil ki birbaşımayım
bil ki kaçıp kurtulmak
bil ki sayısız
kötü çok kötü

sessizliği sevmiyorum sustur şu çığırtkanları
ben bu bulvarları güzel günlere götüreceğim
bırak ellerini ellerime mutluluklara götüreceğim
dalgınım kırık-döküğüm bu düzenler beni böyle
uzaklar konuşunca bir
anılar tutuşunca bir
kollarım öksüzleşince
bil ki dolaşıp düşmek
bil ki kendimden öte
bil ki karışık
kötü çok kotü

bu karanlık sürdükçe kendimizden kurtulamayız
sığmıyor sığmıyor sesim bu yorgun biçimlere
çözdüm suları bıraktım kısrakları ardımsıra yıldızlar
onüçüncü burçtan beni gecelere dağıtacaklar
acılar bağrışınca bir
şarkılar susunca bir
ninniler tükenince
bil ki ben
bil ki çok yakın
bil ki apaçık
kötü çok kötü

Hasan HÜSEYİN

TENHA ÇİÇEK

Ben dağ başlarında nazlıcık
Açılan bir garip çiçeğim
Tutup mutluluğu ellerinden
Sana getirdim sevdiceğim

Sana getirdim yüreğimde
Altın sevincini mesutların
Ve çocuksu dudaklarımda
En güzelini mısraların

Sana getirdim öptüceğim
Sonrasızlığını ömrümüzün
Yeşil yeşil dallar arasından
Gülen mavisini gökyüzünün

Ve ben gecelerin yalnızlığında
Gökte yıldızlar kadar hürüm
Ne lisanet ne kin ne kavga
Barışçıl bir dünya düşünürüm

Ben dağ başlarında nazlıcık
Açılan bir garip çiçeğim
Tutup mutluluğu ellerinden
Sana getirdim sevdiceğim.

Özbek İNCEBAYRAKTAR

★

YILLAR BOYUNCA

Bu uyanışımız düşsel gecelerden
Bu beklenmedik sabahlara açılan
Özgür bakışlarımız
Yok dedik ıtır kokan bahçeler
Bu deli-dolu bahar

Bir kez bırakıp gitmişiz herşeyi
Bir seninle ben kalmışız
Ellerinde bir demet yıldız
Gözlerinde en can-alıcı ışıklar
Beyaz papatyalar

Gel seninle gene başbaşa
En güzel anıları yaşıyalım
Yıllar boyunca
En tatlı günlere koşalım
Beraberce

Erol İNCİOĞLU

★

önceleri
bilmeden kaçarlarken güçsüz
— uzaklardan hep tren düdükleri —
gözleri büyümüş bir kadın korkuyla
— kim nefes alıyor
dedi

uzun zaman renk olmayı düşünürlerdi
bazı bazı beyaz bir ışık
kaçamayacakları düzenlere içgüdüyle düşman
bütün acılara zekâyla alışık

— birden
soğumuş camı zorlayan buhar kabarcığı çaresizliğiyle
durdular

— uzaklardan hep tren düdükleri
gözleri sönük yorgun bir kadın
— bu nefeslere de artık alıştık
dedi

Can N. İREN

GÜZ YAPRAKLARİ

Bir Ekim ikindisi koruda buluştuk Roger Williams'la
Bir duvar üstüne iliştik.. kalbimiz çarpıyordu
Bir hazinedeydik yapraklardan kutsal
İnanamıyorduk bu değin güzelliğe
Bu değin güzelliğe içine kapanık

Kimisine güneş sızıyordu yaprakların şeffaf
Sır gibiydi sızıltısı hisli
Kayırıyordu yaprakları anladık çok şeylerden

Mektepliydi şimdi gürültücü küçükler
Koru belki böyle ayarlıyordu en güzelliğini sessiz
Bizdense hoşlanıyordu anlıyorduk
Yapraklar kucağımızı buluyordu neden?

Yitmek istiyordu yerdekiler bir an önce telâşlı
Hışırtılarını dinliyorduk narin, ağlamaklı
Yapraklarda kırmızının en güzeli
Ve sonra nasıl böyle sessiz anlamıyorduk

Küçük sarılar neşeli geliyordu bize gene de
Peşisıra iniyorlardı hep birlikte döne döne
Kırmızılar gülüyordu sessiz ama nasıl güzel
İnanamıyorduk.. ağlamak istiyordu

Önümüzden tek tük yolcular geçiyordu ağırbaşlı
Ayaklarında çıtırtılar nasıl böyle kolay?
Emeğini seyredince tek tek özenini değil mi nasıl böyle kolay?
Böyle içine kapanık.. anlamıyorduk
Göz yaşlarımız yaprakları öpüyordu kucağımızda.

Nevin İŞLEK

H A N İ

Hani bu çarpıntısı yok mu yüreğin, böylesine insancıl
Hani bu gözlerinin yitiremediğim sevinci yok mu içerimde
Ölçüleri durduran köşebaşları gibiyim.

Tut ki kanat çırpan bir kuşum bu akşamüzerleri
Birde bakıyorum bütün yönleri tek başına tutmuşsun
Nereye gidersin, nasıl gidersin
Bu yoksunca yalnızlığından kim anlar senin?
Hiç.

Burası İstanbul; Beyoğlu bir, vapur düdükleri iki
Hani herşey katınca güzel diyesi geliyor kişinin
İkiden sonra gelen tüm sayılar yokluğunla tutsak
Bu kaçıncı girişi silirlerimin yokluğunun?
Kimseler hatırlamıyorlar.

Hani nerdeyse unutacaktım sağlarımın çift örgüsünü
Amerikan filimlerindeki canayakın kızlar da senin gibi
Ama onların gözleri yapmacık güzel, seninkiler tabiî.

Sonra bu geceleri cansıkıntısı var ya insanın
Sonra özlemleri katınca artıran bu şehir
Hani ya Beyoğlu, ya vapur düdükleri
Hani yok olması bir anda sevgilerin...

Turan KALAYCIOĞLU



Van Gogh

TEK BAŞINA

yağmurlu güz günlerinin sevinci
tek başına
senin o yumuk ellerin yok mu

sıkılmış
bana soğan ekmek yediğimizi anlatan
sonra sevdiğimiz aynı şeylerin üzüntüsü
tek başına
güzelliklerin özlemine
el sıkışıp ayrıldığımız
bir bulut gibi insanların gidip gelmeleri
son durakta boşalmamız yağmurcasına
seninle karşılaşmamız yeniden
ayrı bir güne başlangıç
tek başına

yaşamamız ayrılıklar ardından
tek başına
gülmemiz insanca
ağlamamız tanrı kadar insanlara
tek başına

yazı tura attım insanların kaderine
yazı geldi
demek değişen bir şey yok

var mı emeklerimize karşılık sevgi
ben sevgilere uzak olamam
sevmek vermek demektir bence
dört mevsimde açan dört çiçek gibi
yalnız da olsa öyle alımlı
öylesine güzel
tek başına

Avni KALINÇINAR

CİRİT

Bizim koşu rüzgâr atlarımız yok muydu,
Ama nerede? yok.
Bizim yonca çimen avullarımız yok muydu,
Ama nerede? yok.
Bizim yeğit koçak atıcılarımız yok muydu,
Ama nerede? yok.
Bizim ince şimşir kız ciritlerimiz yok muydu,
Ama nerede? yok.

Alamın kızları, Fransa kızları, İspanya kızları,
Dizi, dizi.
Ellerinde has bahçelerin gülleri,
Kırmızı.
Ortaya çıktığında uzun yaylâ atları
Rüzgâr hızı,
Ciritlerimiz en öne düşmez miydi,
Gökçe yazı.

Baktım ciridimin düştüğü yere,
Hani, izi bile yok olmuş.
Koşu tutan atlarımın ezdiği çimenler,
Hani, bozulmuş.
Bir dudak gibi düşerdi dilberlerin gülleri,
Hani kurumuş.
Savuşup nereye gittiniz aşk yarışçıları,
Hani, alkış, eller durmuş.

Buldum bir yerlerden buldum eski avlulardan,
Çıkardım atları çimenlere doğru.
Buldum bir yerlerden buldum eski ustalardan,
Attım ilerilere doğru,
Sarı gül Macar kızları, nazlı Nemçe kızları,
Baktılar ne güzel baktılar,
Geçip gözlerinden güller toplayarak benim ciridim,
Düştü en öne!

Çimenleri adımladılar, durdular bulamadılar,
Ciridim nerede gömülü,
Baktım orada ağzında bir gül tutuyor,
Saçları menekşelerle örülü,
Fırlatıp attı alkışlar içinde gülü,
Koşan atımın ağzı köpüklü,
Baktılar orada, en önde, ciridimin düştüğü yerde,
Aşk gülü!

Ceyhun Atuf KANSU



Fethi Karakaş

YEŞIL — SARI

Sarı yaprakları aldım kirpiklerimin üstünden yeşillerini koydum
Kuralar yeşil yeşil oldu denizler yem-yeşil
Resmin yeşil çerçeveli karşıda yeşil duvarda
Hepsini siyaha boyadı.
Çiçekli vazolarla donattığın köşeler ağlamaklı küskün
Kapımı çalsınlar istiyorum bir kişi olsa yeter
Postacı bahçe duvarından atıyor mektupları

Ben seni dışarda arıyordum oysa evimdeydin
Böyle iyilik nedendi tutsaydın kollarımdan
Sana diyemediklerimden korkup aramıyorum

Çocuk gülüşleri yep-yeni giysilerle bayram geldi kentlere
Uzakları gözledim uzanamadığım uzakları
Sait bekçiden oldu konuğum bayramda

Sen okuma bunları gene bencilim
Sizlere gene güliiyorum anlayamazsın
Artık siyah gözlükler ardından.

Tamer KARABUĞA

★

YÜREKTEN ASILMALAR

Size açtı çiçekler durmadan size koktu
Sizdiniz ormanlarda süriip giden uğultu.

Evrenin en yücesinde çok güçlü bir kol
İçinde delilik üstüne bir türkü besliyor.

Harmanların en güzeli olgun başağa olgun rüzgâr
Kessin ipleri türküler bitsin yürekten asılmalar.

O zaman bir sigara yakardım bir de
Olmuşa ne Çin Seddi dayanır derdim ne gece.

Mehmet KARABULUT

★

HÜRRİYET DESTANI

Bir daha gelmesin böyle nisanlar
Nisan sabahları kederinden ağlar
Nisan sabahları değil yalnız
Dağlar ağlar, taşlar ağlar
Nisan sabahları bahardan yoksun
Nisan sabahları zulum söyler
Dayanılmaz zulumun böylesine
Yürekleri göz göz eyler.
Durmaz Ata yürekli gençlik durmaz
Dayanamaz zulumun böylesine
Bir 28 Nisan yazılır, kanlı
Tarihlerin [illegible] sahifesine.

İnsafı yok polis kurşunlarının
Kara yüreklilerin gözleri dönük
Beyazıt Meydanında vurdular Turhan'ını
Beyazıt Meydanında kanlar akar
Kırılası eller kurşun boşaltır
Beyazıt Meydanı barut kokar.

Mezar taşlarına kuşlar konamaz
Analar bilmez oğulların mezarını
Analaların ahı kimsede kalmaz.

Ankara kalesinde bir bayrak dalgalanır
Bayrağım Anıt-Kabre el eder
Hürriyet.. Hürriyet.. Hürriyet
Aşkın bizi del'eder.

27 Mayıs sabahı ıpıl ıpıl
Bütün mayıs sabahlarından başka
Sabun köpüğü misâli söndü zulum
Türk ordusu dağlar gibi ayakta.

Bu kan yine ayni kan Atatürk'üm
Bu yürekler senin bildiğin yürek
Zulme başkaldırmaya görsün şanlı ordu
Ne mümkün firenlemek.

Armağanların en mutlusunu sunup
Kudretini bir daha gösterdin cihana
Doya doya hürriyet kokluyoruz
Şanlı ordu selâm sana...

Polat KARACAOĞLU

★

İKİLİ SES

"Bir ben vardır bende benden içeri"
Yunus Emre

Anlamaksa ince bir zevki ikili nefeste
İlk şey dünyalardan öte.. ve ben
Seni sevmek, seni bilmek, sana bağlanmak
Şimdi burda
Birsin, bir sen, bir o kadar daha
Bir bilsen.

Seni sende, sana seni söylemek
Ne var ki bu canla o can ortasında, arada
Ko gitsin ikili bir zevki ince nefeste
Beni bilsen, bana gelsen, ölmesen
İşte bir o kadar daha
İşte sen.

İsmet Kemal KARADAYI

★

ASLININ GÖZLERİ

"N. Sarıca'ya"

Bir denizdi Aslı'nın gözleri
Yenikapı'da tek çifte, aldı götürdü
Bize görelerde yok, bu yok.
Elam'dan uçurmuşlar birinin vaktini.

O gün bu gün nasılsa kalakalmış
Bir avuç rüzgâr, su, yüce dağların gözesi
Öldün mü, kaldın mı, n'oldun?
Aslı'nın gözleri.

Gelir ya bir Yunan heykelinin zamanı
Vermişler, hepsini vermişler
Olmuşsun ilk çağ kralı
Kalmamış sende Aslı'nın gözleri.

Aslı gitti.
Kaldı üç çiçek tarlası
Bir gece o kır odasında Gökçedere'nin
Cin içti Aslı'nın gözleri.

Yok Aslı'nın gözleri aslında
Var gurur aslanları
Şişhaneli bir tramvay ay yolunda
İncecikten bir kar yağıyor şimdi.

Hüseyin KARAKAN

SERENAT

Bir umut şarkısıdır bestelediğimiz
Tellerinde yaşamanın
Çalar dururuz gündüz ve gece
Balkonu altında kaderin.

Açılıverse deriz şu panjurlar
Şu panşurlar açılıverse deriz
Işıl ışıl oluverse kaldırımlarımız
Yıllar yıl böylece bekleriz...

Ayhan KIRDAR

★

MERHABA PANAİT ISTRATİ

Bir sabah bakacaksınız erken
Bulvarlarda yürümüş milyonlarca
Bir de bakacaksınız ezilmişler
Ayaklar altında kalabalıkta
Genç bir adam aşka giderken

Parklara geceye bakınca şaşıracaksınız
Ormanını kaybetmiş kuşlar gibi
Uyur gibi bıçaklanır gibi duada gibi
Tüm genç dullar tüm kızlar
Gözlerini kapamış öpüşürken

Şehrin limanına evlerine çarpan
Bu deniz nerden gelmiş diyeceksiniz
Önünüze böyle kapınıza
Türk adalarına karşı göreceksiniz
Başı apış arasında bir adam
Oturmuş milo denizlerine

Kemalettin KOÇ

KATİBİN ŞİKÂYETİ

Akşam çıkınca daireden
Gidecek yer yok, görecek dost yok.
Ev tamtakır, post yok pösteki yok.
Öteki ölü, beriki yok.
Ve bu günlerde canım hoşlanmaz oldu
Ve saire, ve saire, ve saireden.

Sadi KOYLAN

★

GECEYLE GELEN

Ölüme benzer bir sessizlikle
Gece geliyor üstümüze kaçmak zor.
Gece geliyor bütün korkunçluğu
Bütün hayınlığı üzerinde.

Ölüme benzer bir sessizlikle
Geceyle beraber geceden de korkunç
Yalnızlığın bir bıçak gibi parladığı an
Geceyle beraber birşey geliyor
İnsanı kıs-kıvrak yakalıyan.

Ahmet KÖKLÜGİLLER

★

ÖRNEĞİN

Kör serçenin gözü mü kör
Kel Fatmanın
Başı mı kel
Kına, kekliğin neresinde
Bir de kurnazlığı varmış tilkinin
Geç beyim geç
Bunların cümlesi de sizde

Mahmut KURU

İNSAN MAKİNALAR

Evlerle işler arasında sonsuz devinmeler yani otobüsler, tramvaylar, taksiler tıklım ve trenler, vapurlar istif ve sokaklar, caddeler nehir. Milyonlarca gezegenler çapraşık kendi yörüngelerinde. Yirminci yüzyılda makinalar çok. Makinalarda dişliler çok. Balıkların kaynaştığı bir deniz şehir. Dinmiyen sızılar insan dişlilerinde.

Benim derdim neşem de sensin istersen uzakta ol istersen yakında. Kalbimdeki dişli dişliyi kırıyor -ortada beyaz insan etleri- en uzaktaki makinanın sesi kulaklarımda. İnsandan çığlıkları tüzüklerin. Yirminci yüzyılda insandan makinalar ağlıyor öldüklerine, kırılan dişlilerine gönülden gelen seslerin.

Makinalar dost çalıştığı gibi atomlar, hidrojenler düşman değil birbirine, birbirine düşman değilse bireyler. Ağaçlar çiçeklere düşman değilse dişliler düşman değil birbirine düşman değilse insanlar. Hans'lar, Jhony'ler, Enrico'lar, Yani'ler, Osmanlar ve Michel'ler, Nikola'lar. Hepsi de yüklü dallar gibi birbirine eğilse.

Gelecek kuşaklara güldürmeli çığlıkları bizlerden kalan topraklara. Görsünler ki gülümser çiçeklerimiz meyvalara. Tatları sürmeli çektiklerimizden ve boşuna ağlıyarak gittiklerimizden başka. Anlatsın boşuna kırdıklarını dişlilerin birbirini, kumaşlarda kalan çiçeklerimiz gelecek insanlara.

Zeki KURUCA

İNTİHAR

Radyoda iyi bir istasyon arar gibiyiz
En güzel şarkıları kaçırdık hadi koş
Madem ki peşimizdeler, madem ki dur durak yok
İlk buluşmamızda son hızla sevişmeliyiz.

Yalnızlık, beklemekler, buluşma ümitleri
Don vurmuş bir tutam çiçeğin hatırına da olsa
Bir fincan acı kahvenin hatırına...
Beklemekler artı sonsuz genişliğinde
Buluşmanın başka çaresi varsa söyle
Yoksa seni öldürüp intihar edeceğim.

Hangi kadını kaldırsam dansa, orkestra susuyor
Kör talihim... Başlasana şef!.
Kaynağında kuruyan sular gibi göz yaşlarım
Ve sen şef, ölüme benzedin, kimseyi affetmeyen
Artık gelmesin değil mi, artık dansa kalkmasın
Artık güzelliğini sıfıra indirgedim.

Tahir Kutsi MAKAL

★

"RİCORDO DELVESUVİO"

Önceleri seni Portekizli bir deniz adamı
Boynosayresli bir antika eşya tâciri
Ya da Arjantin pampalarında
Duglas bıyıklı bir goşo
Meksikalı zıppır bir kovboy sanmıştım
Ricordo Delvesuvio

O gece yağmur başlamamıştı daha
Daha uzaklarda bir saat
Çalmamıştı üç kere biri
Bir kapı kapanmamıştı dudaklarda sessiz
Ve sigaramın külünü
Dökmemiştim daha Vezüvün dumanlarına
Kırmızı gölgemiz büyümemişti
Büyümemişti Ricordo Delvesuvio
Ayın ondördü gibi duvarda

Nasıl da bir yaşamak illeti sarmıştı beni
Tüm iliklerime işleyip o gece
Yağmur tutturunca hafiften
Nasıl da bir deniz kokusu dolmuştu burnuma
İyodlu yosunlu yazdan artık
Nasıl da bir gök mâvisi abanmıştı gözlerime
Ve körpe nisan yeşilleri aralık ayında
Delirtesiyo döşenmişti çevreme nasıl
Gece
Bahlalı bir dilberin
Bir sokak dilberinin kapkara saçlarıydı sanki
Herşey nasıl da güzeldi nasıl
Yaşanmış hâtıralar kadar
Ve kimdin neydin Ricordo Delvesuvio
Bilmiyordum ama
Yeniden doğduğumu anladım o gece
Dökebilmek için küllerini sigaramın
Vezüvün dumanlarına

Nesrin MAVİ

DERİNLERDEKİ KORKU

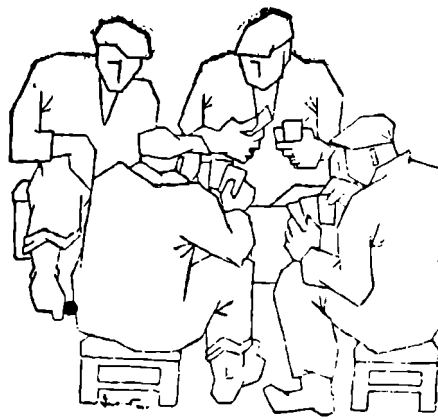
İşte düzlüğe geldik! Kısık, bunaltılı, adsız..
Kızıl, kapkanlı, çılgınca bir korku
Korku kol geziyor gecede, bir yanardağ sanki, çobanlar
söndüremez.
Dev adımlarıyla ilerlemesi yok mu ağır ağır, tükenirim..
Kaçmak, sığınmak ana kucağına
Hayır; belki bir erkek, daha güçlü, kaskatı ezilmeli..
Dininciyedek ılım ılım homurtular toprağın altında, de-
rinde çok derinde...

Kim bu gelen karanlıklar içinde! bakışları jandarma
Çığlıklar, uğultular, zincir sesleri, daha başka, kötü, has-
tane kokuları..
Duyarım.....
Acımadan, duraksamadan, döner.. döner, uzar.. uzar..
Adamlar taş kırarlar, yılgın adamlar, bir kaya yankılar
seslerini..
Bilirim sen kendinle ilgilenmemi beklemin
Kendi bencilliğin içinde, korkularımdan habersiz
Ölüm en güzel kurtuluş olur, bir sığınma
Ilık ılık, kımıltısız, yoğun, belirsiz, yaşamalarda..
Bu bir sıkıntıdır uzatsan tutarsın ellerini....

Kadınlar tencere karalarını ovar, isleri ellerime yapışır
Bir dere sıvı, toplanmışlar kıyısına, güneş vurdukça par-
lar
Ama güneş vurmaz; ya yağmur yağar, ya o şarkıları söy-
lerler..
Boğum boğum taşar ormanların uğultusundan omuzları-
ma

Harp sonrası kuşağının çöküntüsü... yıkılırım.. yorgun.. susuk...
Ben güneşli gökleri severim bilmezsin bile, yağmurlu havaları sevmem.
Korkular kan rengi, sırsıklam ıslanmış, yapışkan, sulu, bırakmaz yakamı
Kemik adamlar, çarklar, iri dişleri, isterik kahkahalar, takırtılar, takırtılar..
Hep böyle sesler gelir ilkten, yavaş... gücüm azalır.. küçülür.. biter...
Sonra uğultular, gürültüler, bando sesleri, katranlar, kara bıyıklı, kara urbalı adamlar
Sonra hiç bir şey düşünemem.. ilâçlar, içkiler yitirir etkisini;
Sonra bir duvar yükselir aramızda....

Muazzez MENEMENCİOĞLU



İsmail Biret

YALNIZLIK

Kim doldurdu gözlerime bu yalnızlığı
Kim!...
Bu rüzgâr nerden eser!
Ki, sabah akşam
Yalnızlığımı harman eder.

Salih METİN

★

CEZAYİR DRAMI

Ben
İnsanım
Evren içinde
Güçlerin en büyük gücü bende
Bir tohumdan tarla yaparım, sürüp ekince

Su
Benimle
Rüzgâr benimle
Güneşli birleştirince
Işık oluruz doyumsuz yer yüzüne

Ak
Pamuğu
Pırlanta yaparım
Büyük Britanya tacına
Sıtma nöbetlerimle; Hint topraklarında

Ben
Beslerim
Büyütürüm zalimi
Usum yatınca uzun uykulara
Köle yaparda satarım ellerimi gözlerimi

Ben
Cevat Abbasım
Çıplak, yoksul, yiğit
Cezayirli savaşçıların başı
Bu bir özgürlük tutkusudur uzar
Uzar gider içimizde dünyaya karşı

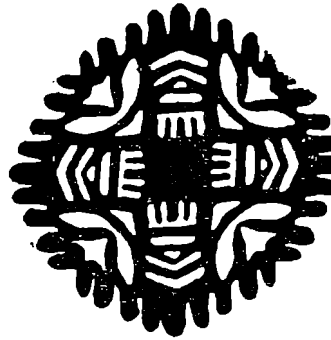
Top
Tüfek
Uçaklar ölüm kusar
Ölüm kusar Cezayirde üstümüze
Koskoca uygar Fransa, özgür Fransa
Up uzun boylu De Gaul karşı durur özgürlüğe

Yol
Bulurda
Aydınlık girerse
Bilgi girerse başının
Devler elde olur dayanılmaz savaşımın

Ben
Yaratırım
Bana hükmedeni
Alıp atarım sırasında toz gibi
Aklımın emrine veririm ellerimi gözlerimi

Ben
İnsanım
Karanlık
En büyük düşmanım

İbrahim MİNNETOĞLU



VE GÖRMEMİZ BİLMEDİĞİMİZ BİRİNİ

Bir görümlük. İlk çekimleri gibi sigaraların
İlk yudumunda bira.
Keskin vurdu bir erguvan görüntü
Batı vakti sulara.

Uçtu iki kırlangıç karşılıklı paralel,
Parladı söndü bir çelik çizgi.
Karşıt yönlerde, iki taşıt hızla
Kesişti, geçti.

Bir yüzdü gördüğünüz, bir gözdü
Bir gizli akım.
Size öyle geldi, bakışında:
Ben senin olaydım..

Ve çoktur batı vakti sulara
Böyle karşılaşmaları götürmeniz,
Deniz gibi yosunlarında
Çürürken eski gemileriniz.

Behçet NECATİGİL

ESKİ BİR SEVİYE ÖZLEM

Sana geliyorum alıp başımı gündoğumlarından
Damlacıklara türkü söyleyen çimenlerde
Bir yağmur sonrası masalıyla
Soğuk bir kış sabahı kapı artlarından

Sana geliyorum güneşli ikindilerden
Ellerim sımsıcak bir bahar gününde
Adalardan, Emirgândan vapurlarla
Soğuk bir kış sabahı pencere artlarından

Sana geliyorum günbatımlarından
Öpüşler içinde eriyen telâşlar
Tranvaylarda asılı kalan gülüşlerle
Soğuk bir kış sabahı ıssız sokaklardan

Gün doğdu işte gözkapaklarımın
Şişlerle, masallarla, duvarlarla
Anla, anla ağlamaklıyım
Sana geliyorum anılarımızın ardından

Mustafa A. OKTAY

★

TRENDE

Venedikle Trieste arası bir yerdi
Dışarıya bakıyordum
Vagon penceresinden

Hep görmeğe alıştığımız şeylerdi...

Bir bahçede, ipte
Renk renk çamaşırlar
Beyaz, kırmızı, sarı
Savrulup duruyordu
Ocak ayı güneşine karşı

Sonra bir ev geçti
Büyük, eski,
Bana bir komşumuzun evini hatırlatan
Memleketteki

Daha ileride
Küçük bir çocuk selâm verdi,
Oysa bir başkası
İnce bir deynek savurdu
Tekerleklere doğru

Burda da insanlar yaşayıp gidiyordu
Bizim oralardaki gibi.

Osman Fuat ÖZKILIÇ

★

NABUKO

Yeruşalim kızları Bâbilde,
Kaderin ettiğine netsinler, el bağladılar;
Oturup kara ışıklara karşı, sessiz,
Ağladılar.

Hava yoğundu hepten, ırmaklar akmazdı,
Ses vermezdi çalgıların telleri yâdellerde;
Bir samlı sıtmaydı kalan, göklere açık, kurumuş,
Ellerde.

Bir ateşti duyulan, kayıp vakitler ardında, söngün;
İçten içe içten içe dağlıydı.
Yeruşalim kızları Sahyun'da değil,
Yeruşalim kızları vedâlıydı.

Kan gelirdi çocukların ağzına kundakta,
Analar sıktıkca memelerini, analar, genç;
Ölüm uykularında, Nabuko'ya dudaklardan:
İlenç.

Bâbilde yapraklar utancından kavruk;
Sulara gölgeler düşmezdi.
Söğüt dallarında gök kanatlı güvercinler, acılarından,
Opüşmezdi.

Bu tutuk kızlardan bir gün,
Acılar acısı gün ışığında, şen şarkılar istediler;
Bize Sahyun havalarından çalın, birlikte,
Dediler.

Düştüler kızlar, düştüler; önce bir yitik yıldız yalnızlığına
Ve kopardılar göklerden göktaşlarını.
Söğüt dallarına üzgün dayadılar
Başlarını.

Sonrası çevirip bükük boyunlarını, halsiz,
Baktılar, baktılar, Sahyun'a doğru ölü gözlerle, fersiz,
Ötelerden ötelere binlerce selâm gönderdiler,
Habersiz.

Yapışsın! dedi bir ses, gizli,
Şarkı söylersek eğer, yabanellerde, damağımıza dilimiz
Ve eğer çalgı çalarsak, unutsun hünerini!
Sağ elimiz.

Yapışsın! dediler, tek ağızdan, bağırıp,
Yeruşalim kızları and içtiler;
Unutsun, unutsun! diyerek, Sahyun'dan ırakta,
Kendilerinden geçtiler...

Muvaffak Sami ONAT

SELÂM

Hürriyetle dolu içim
Hürriyeti yaşıyorum
Meriç gibi Çoruh gibi
Gediz gibi taşıyorum.

Hürriyetle dolu içim
Hürriyetle alev alev
Yüce, çok yüce sevincim
Deniz deniz, dağ dağ, ev ev.

Hürriyeti yaşıyorum
Uçuyorum kuşlar gibi
Anne, süt, ses arıyorum
İlk hayata başlar gibi.

Heyecanım sonsuz bu gün
Hürriyetle dolu içim
Hürsün yüce yurdum hürsün
Büyük, çok büyük sevincim.

Şanlı bayrağım dalgalan
Hürriyetle sarmaş dolaş..
Yan yüreğim, durmadan yan
Taş yüreğim, durmadan taş.

Selâm sana şanlı ordum
Türk gençliği selâm sana..
Hürriyetle alev alev
Hürriyetle yana yana.

Doğdu güneş, güzel yurdum
Dağlarımı, taşlarına..
Selâm, minnetle şükranla
Hürriyetin başlarına..

Nurlu ışıklı yarına,
Güneşli günlere selâm.
Selâm büyük Atatürk'e,
Aziz şehitlere selâm.

Tarık ORHAN

★

ELLERİNDE ŞAMDANLAR

Geçti gitti
Bir daha göremiyeceklerin
Ellerinde şamdanlar
Geçti gitti
Sevdiklerin, sevmedikleriu

Tülây ORTAÇ

★

KAÇIŞ

Çok asıldınız artık
Bırakın beni bir an
Kurgularımla yüzüstü
Kurgularımla başbaşa.

I

Sevemedim bir türlü uğultunuzu
Sevinemedim aranızda
İçtikçe içtim zehrinizi
Yıkandım
Yalnızlığım kaldı suda.

Yoldaş buldum ötelerde
Bir yanı sizin gibi tıpkı
Bir yanı aradığımca büyük
Karanlıktan apayrı
Yaşamak gibi ak-ılık.

Yokluğuma üzülmeyin saatlerce
Affınızı dilerim tümcek
Tutun ki öldüm habersiz
Susuz bir kır ortasında
Yokluğum ölümcek.

II

Kendime ayırdım yüreğimi
Sizi düşündükçe ben yüce bir dağ
İliklerime kadar üstündüm
Yağmur yağdı yel esti aramızda
Yeşile bezendi bütün ıraklar.

Ayaklarım çekti geldi
Sizden kuşkulandım bir an
Gelebilirdiniz amı ben üstündüm
Çiğnenemezdim duhu
Özgürken her yan.

Ahmet Nusret ÖNAL

★

BEN TÜRKİYEYİM

Ben Türkiye'yim
Üç yanımı mavi denizler çevirir
Ter kokusu, tarçın kokusu karışır birbirine
Karlı dumanlı dağlar bir gerinir
Mavi düşlerinden uyanır gurbette yolcu
Sılâ burcu burcu kız kokar

Büyük lodosların uğultusunda
Nefesim harmanlar gibi savrulur
Ağaçlar çın çın öter yalnızlığından
Sessizlik inceden bir kavis çizer
Bazan ne bulut, ne gölge, ne sisli bir ufuk
Ne bir ses duyulur, ne kuş uçar

Hasretlik büyülenmiş bir bildik yılan
Zehir gibi tuzlu kanını emzirir
Paramparça yıldızlarımın parıltısında
Kurt sürüleri gibi dumanlar dağılır
Dolar gözlerinize sütbeyaz aydınlık
Kımıl kımıl boy atar bende özgürlük

Tuzlu nefesli rüzgârlarım eser
Kar yağar üzerime çisil çisil
Hoy-lu-lu şarkısını söyler köroğlu
Sılâ-gurbet karışır birbirine
Bulutlar bir uyanır, bir gerinir
Kar yağar inceden ince

Benim işte, benim, o "adsız memleket"
Barışlar, kavgalar içinde kızıl-kıyamet
Gibidir yıldızlarım göklerde
Göz kıpırtılarımdan yanar, söner
Her bir yanımda hasretlik buram buram
Yalnızlık burcu burcu tüter

Mehmet ÖNALP

★

SEVGİLİM BENİM TENİM

Bilirsin seni nece severim ak ak
Çok bildiğim acılarım var ya
Var ya hani dişi keklik, nazlı
Alı, moru, mavisi düşlerimin
Acısı kadar yokluğunun.. öylece.

Geri dönmesi usumun sana
Akması sularımın rüzgârca
Sönmesi, durması, yanması ışıkların korkunç
Seni bana katar, gözlerimi oyar daha bir.

Duy güzelim bunları, bak koş sızlanma
Hadi durma, karca akgel hadi
Düş ellerime, dol gözlerime acınma
Dişice, mahlûkca, yârca hadi.

İşte elim, dilim usul, gör
Söyle bir yol, durma, arı dilli taş sesli olsun.
İşteyim nah şuracıkta, uzan koş
Sen kokuyorsun tenimde.
Hadi n'olur, hadi...

Mehmet ÖZCAN

★

BELKİ BİRGÜN

Birgün gelmek istiyeceğim sana;
Fakat, altın kafes gönlüdeğilmde kapalı.
Sen belki de çok uzaklarda,
Yıldızlar kadar uzak olacaksın.
Karanlık bir oda, soğuk yatak,
Süzgün bakacağım ıslak yollarına...

Evet, birgün gelmek istiyeceğim sana,
Ağlamaklı gözlerle bakacağım;
Ne dersin, öksüz ellerim
Işık bulur mu avuçlarında?

Şendoğan ÖZGÜNGÖR

RONDO

Bir neydı bitkin o mevsim düşüncesi
Ne çok ölümdü güzelleri o evren berisinin
Şimdi bir yıldızdı gökçe geniş aşkım
Gel insan ötesinin yoksulluğu kadar boş
Siz değilsiniz elbet o güzellerdi ellerinde
Mavisi caddelere sarılan sarhoş

Safkan bir yiğitti kaygısı geceleri
Ak gözleri mifa arasında bir baygın
Sonra biçimli tezgâhta onbeş yada yirmili
Bir başka görümü akşam gülleri sim üzerleri
Siz değilsiniz elbet kınalı ellerinde ŞÖLEN
Öpülü güzelleri

Oysa yıldırım vurgunu bakışlara uzayan
Aşkımın yıllar öte fışkılı cevap
Sizdiniz gibi yalnız sevgili bahçelerde
Düşen yenice bir gülüşü bulutlardan öte
Kuş konmaz gülleri orda bahar orda işte biz
Ben işte.....

N. Rasim ÖZSOY

★

TUTKU

Bilirim yemesini elmayı
Koparmasını daldan bir güzel
Hoyratça sever çiçekleri
Ayırabilirim tel tel

Yağmur sonrası gökyüzü
Bana birşeyler söyler
Yağmur sonrası gökyüzü
Ve diri-yeşil bahçeler

İpek böceği bu böcek
Bu koku toprak kokusu

Korkarım bir yudumda bitecek
Kalaylı tas dolusu su

Hasan PARKAN

★

SENİ O UZAK ÜLKEDE

Seni o uzak ülkede bıraktım
Ellerini saksağanlar gagaladı
Gözlerini sincaplar yedi
Seni rüzgâra bağladım
Gönderdim daha uzaklara

Seni hürriyete adadım
Dokundukça kaçan güzelliğe
Atımın yelesinde bir Köroğlu
Seni bekledim ötelerde
Bekledim durdum dağlarda

Seni o uzak ülkede bıraktım
Boynunda kara bir gerdanlıkla

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU



FLAMİNGO

Güneş vurmuş denizler gibi dost bildiğim derinliklerde
En baharsı yaşantılardan daha aydınlık, daha tâze
Bir karanfil belki sabah bakışlarında açılan
Yz sıcağında, bir umulmadık ağaç gölgesinde

Ateş kuşları kovalıyor girilemiyen ormanlarında
Yabansılaşan gözlerinin, ürkek alev almış geyikleri.
Birden kararan denizlerinde vahşi çiçekler açtığında
Sonsuz çalkantılar içindeyim, batar saltanatımın gemileri.

Her kıpırdanışı dudaklarının dayanılmaz bir yolculuk
benliğimde
Sanki ölümsüzlük kıyılarından deniz kızları sesleniyor
En töresel dayanaklarım bir bir çökiiveriyor içimde
Güzelliğinin yasalarınca, her şey yeniden düzenleniyor.

Dünya mı yok dağarcığında binini verirsin bir bakışla
Bir kez dilesen günlerimi nice baharlarla donatırsın
Daha ne zaman değin iç içe kalacağım bu yokuşla?
Ey yitik ülkelerimin kıraliçesi, yenilgisiyle büyüyen kadın

Biz ayni yalnızlıktan yola çıktık, ayni anlamsızlıktı boşluğumuz,
Tam tükenmiye yaklaşırken birden doluverdik birbirimizle,
Hiç başlamayaydı ne olurdu, o aşk ötesi yolculuğumuz
Yeni doğuşlara erebilsek, bırakılmasak öldüğümüzle.

İyi ki siz varsınız ağaçlar, asmalarınız var salkım-saçak
Yoksa umudumuz devrilirdi, bu anlamsızlık denizinde.
Serin parklarında yalnızlığın, bir avunmadır düşten uzak
Şu çalınmayan güir senfoni, zaman ağacının gölgesinde.

Mehmet SALİHOĞLU

EYLÜL GÜLÜ

Varsalar karşı kıyı kurtulmaktı
Ne kadarda çok düşündüler geçmek için
Tahta atlarıyla o alev denizlerden
Gizli bir rüzgârdı gece yarısı
Issız yeldeğirmenlerini döndüren

Karanlığı dokurdu gece kuşları
Son ışıklarından günün şehrin üzerinde
Gece başlardı ayrı yalnız yorgun
Korkak bir kibrit çakarlardı
Ucsuz karanlığına gecenin
Korkak bir kibritle ararlardı
Masallardaki kapısını o küçük evin

Varsalar karşı kıyı kurtulmaktı
Varsalar denizin kirpikleri değecekti sonsuza
İnce bir gül açacaktı eylülde
O pis suların aktığı Ortaçağ sokaklarında

Ergin BANDER

★

EVREN ÜZERİNE DESTAN

I

Cisil cisil bir yağmur yağar Venedik'e
San Marko Meydanı dilsiz, San Marko vurdum duymaz!,
Üç orkeştra seni söyler,

İmdat fenerleri gibi yanar gözlerin denizlerde.
Gemiciler zil zurna, gemiciler içkili
Dolanırken kolları barlarda güzel kadınlara
Gemicilerin dilinde şiirlerim

Düşüncelerime, duygularıma seslenen
Sen, şimdi İstanbul'un gözleri pırıl pırıl uzaktan
Yanar ışıklar al yeşil sarı.
Kara bir kilim gibi uzanır asfalt yollar.
Kadıköy'den Pendik'e
Bir şarkı söyler telgraf direklerinde teller
Ağlamak gelir içinden boğulurcasına.
Bir kuş gibi çırpınır eylül gecesi
Zamanın ortasında o küçük eller
Sonra soğuk bir ter alnından
Boşalır boğulurcasına.

Kulaklarımda can sesleri
Floransa'da bir kuş uçar, uçar çırpınır
Bu kentde bütün romanların, öykülerin kahramanları
Taştan, mermerden evrene seslenir.

Şu koskoca evren yuvarlak
Küçülür göz bebeklerimde küçülür?
Koskoca dağlar, denizler, ülkeler!
Ülkelerin ötesi görünür.
Bir istek damarlarımda dolaşan kanda.
Bu gece yarısında işleyen bütün kara trenler
Gözlerime başka görünür...

İsmail Ali SARAR

TEMMUZ GÜLER'İ

II

Pembelerimi çalıyor bu kız
Ne de güzel mavilere karşı
İnce uzun bir çiçeğin gözlerinde
Yeniden açmak.

Belki kurtulmak
Dağ yosunu karasından
Ve yaşadığımı bilmek.

Ya da bir martıyla denizin birleştiği yerde
O her adam kı birnz buradan döker yalnızlığını
Usumu yitirmek.

Teoman SARIKAHYA

★

BİLDİRİ

Anlaşıldı geceler sonrası bitecek açlık
Hiç olmadık anda aşka paydos
Yok uzaklarda gölgelerin
Gün ortasında yalnız
Anlaşıldı geceler sonrası bitecek açlık.

Bir gün sonrası bekleyişlere değil
Değil en son akla gelen düşünce
Tren sesi uzaklardan
İlk çağrıyı verdi
Bir gün sonrası bekleyişlere değil.

Tanrı ağıtları ellerimde
Bir kendimi adak saydım tanrılar için
Tenin ürperişi haz pazarlarında mezat
Acı gerçeğin ta kendisi bu
Tanrı ağıtları ellerimde.

Acı gerçeğin önü alınamadı
Kısık gözlerin bebekleri camlardan öte
Yankılar duyu sinirlerine utançlı.

Mustafa SARKILAR

★

OLUMLU YAŞAMAYA ÖVGÜ

Gel be almyazım
Gel be sevdiğim
Ver ellerini ellerime
Dolu dizgin yaşayalım
Ay ışığına bir merhaba
Hayat dolu ölüm dolu
Pırıl pırıl gün ışığına
Candan bir merhaba diyelim

Bak tanrı bu çimenleri bizim için yarattı
Gözlerini yumup yumup ağlama
Haydi gel
Bu yıldız yağmurunda bütün gücümüzle sevelim
İnsan olmanın şerefine
Yaşamak şerefine

Gülelim be sevdiğim
Var gücümüzle
Çocuklar gibi
Asırların birikmiş hıncıyla gülelim

Sonra bir akşamüstü
Yaşamaktan nefes nefese
Özgürlükten yorgun argın
Kendi isteğimizle -Erkekçe- çekilelim bu oyundan
Haydi gel
Başkaları için
İnsanlar için yaratılmış çimenler olalım...

Semih SERGEN

KÖY YOLU

Uzun bayırlarda yılan sırtı bir çizgi
Sessizliği, tenhalığı yorgan etmiş üstüne
Birikmiş yıllardaki izleri kağnıların
Yol olmuş köylerime.

Bu yoldan insanlar gelmiş-geçmiş yıllarca
"Ağız dil vermiyen" cânım insanlar

Umutlara koşmuşlar; özlemlere, başkaya
Dışlarında kış-içlerinde bir bahar.

Bu yoldan sevgiler gelmiş-geçmiş yıllarca
Gelin arabaları, nakışlar pul pul
Türküler gelmiş-geçmiş
Türküler...
Herbiri bir ayrı ağlar,
Bir ayrı güler.

Bu yoldan ağrılar gelmiş-geçmiş yıllarca
Sayrı arabaları, ölü bakışlar.

Ve yıllar gelmiş-geçmiş bu yoldan
Her gününde bir yeni hikâye başlar!.

Mehmet Âdem SOLAK

BİR TUTAM

Bütün acılar güzeldi yaşadıkça ben sen
Umutsuzluk çiçek açıyordu
Sokaklarda afişlere asmışlardı
Sokak düşünceydi
Bir afiş yüzü gibi dudaklarından öpüyordum
Kimse görmüyordu

Negroların köyünde bir akşam
silâhlar çekildi

O gece belki biz en güzel uykularınızdan birini uyuduk
Vücudumu kollarına bırakıp sokaklara çıkmadım belki
ilk defa
Belki ilk defa acıyı duymak istemiyordum
Yitirmiştim umutsuzluğumu belki
Belki ezikliğimi kurşuna dizdiler

Negroların köyünde kimse uyumuyordu
çocukları bile götürdüler

Sabah güneşi doğarken hepimize aynı uzaklıktan
Sağır ve dilsizliğimize hayretle baktı
Ölen onlar değildi biz değildik bedenlerimiz değildi
Ölen umutsuzluğumuzdu
Sabah güneşine çıkarabildiğimiz avuçlarımızda
Bir tutam özgürlüktü

Muhteşem SÜNTER

BİRİNCİ PERON

II

Bir yeşil fenerin ışığında
Hani iki ray gibi kavuşacaktık
İki ray gibi
Sarılıp sımsıkı yürekten
Hani hüngür hüngür ağlıyacaktık.

Evrenin milyar kilometreleri
Senin yüreğinde çarpacaktı
Senin güvercin yüreğinde
Yorgun gece yarısı katarlarının
Çığlığı kopacaktı.

Tüm istasyonlar, telgraf telleri
Bir gelmiyen mutluluğa seslenecekti
Bir gelmiyen mutluluğu
Hani en güzeli uzak türkülerin
Ağır ağır inecekti.

Gör ki ak avuçlarımızdaki karanlığa
Şimdi tesbih böcekleri kapanıyor
Aptal tesbih böcekleri
Bu kör susukluğunda ayrılıkların
Avuçlarımız sıcak sanıyor...

Burhan Garip ŞAVLI

BİR ÇOCUK KONUŞUYOR

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
Ses veririm bilinmez dünyalardan.
Bir yavru ceylân gibi bakarım ürkek,
Gözlerim boncuk boncuk.

Ben, çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
Habersiz gelmiş geçmiş zamanlardan.
Üzerimde kokusunu taşırım,
Ufukların ardındaki günlerin.
Henüz yaşamadımsa da bilirim,
Türlü sevinçlerin, türlü derilerin,
Aşkın beni bekleyip durduğunu,
Farksız olduğumu bütün insanlardan.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
Bilmem kaçıncı göbek torunu Âdem ile Havva'nın.
Bir tazelik bulurum herşeyde,
Ninemin yüzünde bile inanın.
Kız göğüslerinden daha olgun, daha diri,
Sanırım sarkmış pörsümiiş,
O bomboş memeleri.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
Yaşamak için geldim dünyaya,
Başka birşey için değil.
Bir lezzet duyarım, bir heyecan,
Okşarken içinizden biri kollarında.
İlginizi çektiğimden uçarım,
Kuş tüyleri gibi hafif kucağında.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
Ağlarım ara sıra.
Ağlarım... ağlarım ya ne sandınız?
Gülmesini öğrenemedim daha.
Memnunum yaşamaktan,
Emzirildikçe...

Sabih ŞENDİL

★

DAR KAPI

Şimdi zaman uzayda bahar noktası.
Şimdi zamanın gökkürede maviye durması
Göğsün belirsin diyedir Aybuke,
Uzasın diyedir saçların yıllar boyu.
Şimdi ilk sana ünlüyorum Koç Burcundan
Havayı kımıldatıyor sesim,
Sonra gökleri perde gibi tutup bir ucundan
Usulca açıyorum güneşlere;
Uyan diyorum, çocukların bırak uykuyu
Bak nasıl uzanıyorum sabaha bir kıyıdım
Beyaza kesen ellerim aydınlatıyor suyu.

Yerimi alıyorum, her günkü yerimi evrende
Işığa iyice bürünüyorum
Gölgem düşmüyor yere;
Ya da boşluk gölge etmiyor gönlüme
Her şeyde birden görünüyorum;
Bir benim çünkü Sultan yok başkası
Şiirle yaklaşıyorum mutlu esenliğe
Aşk oluyor ömrümün her dakikası...

1961 VARLIK YILLIĞI

Şimdi boyunu harcıyorum güneşleri
Koç Burcundan geçiyorum Boğa Burcuna
Nisanı, mayısı yürüyorum
Yol birden kıvrılıyor Haziranа;
Bakınca bir çağrım öteden görüyorum
İkizlerden geliyorsun yüzün aydınlık
Adımların bile kız oğlan kız
Bir delice türkü eteklerin, açık-saçık...

Özlemliyim, erkek gücüm egemen Âdemden beri
Kork! diyorum, ya da sevin sıcak rüzgârımdan
Çünkü ben taşıyorum, bendedir can çekirdeği
Tarih boyunca eğilimliyim sana:
Sen bir eşeyli çiçek gibisin Havvadan yana
Saç, boyun, meme... ve kalça bir yığın.
Çıkar diyorum, giysilerini bir bir, soyun
Bir o kalsın üstünde inececik zifaf gömleği...

Ben akşamı var ediyorum ikindiler sonrası
Dar kapıdan geçiyorum geniş zamanı
Derken bir gökyüzü baştan başa yıldız.
Şimdi gecede kızlığın gül rakısı,
Şimdi güneş parçası avuçlarım her yerinde.
Bir yere varıyoruz seninle, başlıyor kadınlığın
Toprak kayıyor altımızda-tükeniyoruz bir süre
Bir çağ öteye vuruyor aydınlığımız...

Hasan ŞİMŞEK

HAVADA BİR BÖLÜK TURNA GÖRDÜK

Havada bir bölük turna gördük
Doğudan batıya bir bölük turna gitti
Turnalar eylim eylim turnalar katar katar
Telli turnam bilemedim
Seni hangi hayın rüzgârlar itti

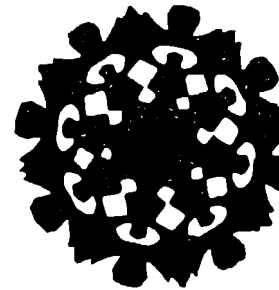
Ninem der ki: Yolu Yemendir
Giden gelmez denilir acap nedendir
Nedendir anlıyamadım gitti
Telli turnam garip turnam
Farkında mısın ilkyazın ardından
Günler birer birer nasıl da bitti

Sen de esriksin kapılmış gibisin bir sele
Gittiniz bölük bölük
Gittiniz bir gurbet ele
Kiminizin tüyü teleği dökük
Kiminiz daha yolda yitti

Kodun beni telli turnam garip turnam
Kodun beni gayri bu illerde duramam

Havada bir bölük turna gördük
Bakamadan geldi gitti

Mesut TARHAN



GEOMETRİK ŞİİR

I

Hayrandı biçimine kâinat
Zevkten dört köşe olan
Altının kat sayısı kaç
Bilmezdi hiç
Zavallı
İyidi hoştu
İki kere ikiye düştü
Neyse gelip çıkardılar şıpın işi
Çok olurdu poyrazla düşüp kalktığı
Hepyeki dubarâsı düşeşi
YES neydi çektiği hele
Şu kış kıyamette
Eşek teoreminden
Der vasfı öklides NO der dururdu
Görmesin bir eşkenar üçgen
Kudururdu

II

Kare kurdum dediyse de yalandı.
Piyleri pas geçmişti VIY
Dikey açılarda aç susuz
Epiy beklediysede
Yörüngesi bozulmuş
İyi kötü düzeltti ama
Şakir ağa işe karıştı
Devrikebir usûlünde murabba
Dan dan dan dan
Dandiridindan dan
Suzinaktandı bu
Neden sonra daireye başladı
Boş verdide elipsine piysine
Biraz rahatladı
Salt meraktandı bu
Derken öldü

Nuri TARHAN



1960 Y A Z I

Özgürlük kokar herşeyin,
Aydınlığın, tozun, karanlığın,
Kuşun, balığın, sevin.
İlk kişinin gözlerinden bu yer-yüzü
Bir sevinçle dolmuştur senceleyin.

Biz artık bir süre sözaçamayız
Ekmekten, denizden, seviden.

Kimimizin bacağı yok,
Adımlayamaz aydınlığını.
Kimimizin gözleri yok,
Göremez çiçeğini, arını.
Hepden yok kimimiz,
Tanrıyı bin yükür yeri belli.
Adı yok kimimizin
Üstünden yollar geçmiş,
Yüreklerimizde sancılı birer sevgili.

Biz artık bir süre sözaçamayız
Ekmekten, denizden, seviden.

Acımız, sevincimiz sensin bu çağda,
Bundan sonra da sen.
Andiçtik 555 K'da.

Attık bir yana türküyü, sazı,
Yüreklerimizle seni dinliyoruz,
Tuna suyunda arınmış
1960 Yazı...

Sabahattin TEOMAN

AĞLAMAK MI BU KARANLIK LİMANDA

eğer çarpan, kırık dökük yüreğimse
tatlı, sıcak bir yağmur yağıyorsa kente
bilirsem, yorgunsam, gördüğüm limansa
kayguların tümünü itip bir yana
çekip gitmek var.

karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
yağmur da öylesine yağıyor
liman fenerinin ışığı denize düşmüş
bu bensem, benim romantikliğimse
liman fenerinin çizdiği yoldan
çekip gitmek var diyorum
gidip dönmemek var
gel, gel sevdiğim, helâllaşalım

bu kentte sevdiğim limansa
kırmızı fenerin dediklerini bilirsem
evlerini, sıcak ve dost bakışlarını tanırsam
merhabam varsa
ağlatmadan, ağlamadan
sessizce çekip gitmek var

sevgimi nasıl, nice desem sizlere
yorgunluğum mutluluğumdur belkide
karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
bensem, yorgunsam yine
dost bakışlarınıza muhtaçsam
sizlerden biri olduğumu bilirseniz
yorgunluğum mutluluğumdur belkide
belkide sizleri koyup gidemem

oysa çekip gitmek var işin içinde
gemiler demir atarsa bu limana
gemiler "krom" alırsa bu limandan
feneri tanırsanız, karanlık denizi
kırmızı ışık yolunu öpmek istemişsem bir gece
anlayın ki, bulutlar karanlıktı o gece
ve bilmediğim ülkelere gidiyorlardı

ben mutluluğunuzdan pay alan
deniz feneriysem
bir tan vakti güneşi görünce ölürsem
sizler çay içerseniz o sabah
gemiler şarkı yüklüyse
yoksam, bulamazsanız limanda beni
bu benim romantikliğimse
yorgunluğum mutluluğumdur belkide

karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
yağmur da öylesine yağıyor...

İ. Hakkı TİMUR

★

BİLİYOR MUSUN

Seni benim kadar kimse sevemez biliyor musun
bunu ağaçlardan kuşlardan dinle inanmıyorsan
inanmıyorsan sana kuşları getireyim istersen
bunu onlar iyi bilirler sana bile söylemedim
çiçeklere bile söylemedim ama bilirler
çünkü aşk çiçeklerin yapraklarında doğdu
çünkü aşk ile açar çiçekler

seni benim kadar kimse özleyemez biliyor musun
seni ta içerimde duyuyorum sevdiğim gülüşünle
bazı kereler yağmurun sessiz yağışını
bazı kereler güneşin ilk sabah ışıklarını
seni andırdıkları için seviyorum - inan ki
sana çiçekleri getireyim istersen - bunlara tanık

seni benim kadar kimse anlıyamaz biliyor musun
sen çözülmesi gerekli bir bilmece
sen sevilmesi gerekli bir sabah çiçeğisin
bir sabah çiçeği benim duygularımda
bir sabah çiçeği yapraklarında su damlaları parıldıyan
inanmıyorsan ağaçlardan kuşlardan dinle bunları
ilk onlara söyledim bir sabah penceremden
ilk onlar oldu sırdaşım

Tuncay TOLUNGÜÇ

*

İYİ DÜZEN

Ben hep sizi yaşıyorum sizlerle yaşıyorum
En çok evleri seviyorum evlerle yaşıyorum
Aydınlığınızı güzelliğinizi ve her şeyinizi
Bunlarsız olmıyacak iyi günler bayramlarımız
Bunlarsız güneşler - sular yaşamımız.

Büyütüyorum hep evler için odalar için
Sıcaklığınızı rahat döşeklerde durmadan
Evlerde oturuyoruz aşklarımız oluyor
Evlerde hep sizleri yaşıyorum sizlerle
Çocuklarımız ölümlerimiz oluyor evlerde.

Ortak yanlarımız çoğalıyor belki zamanla
Başka evlere gidiyoruz evlerden geliyorlar
Onlarla birleşerek kuruluyor bütün her şey
İnsanlarla ölümlerle - aşklarla.

Oktay TUNCER

KARAGÖZÜN UYKUSU

Bunca yıl Hacivat'ı
Ters anlar durursun
Gel dese kel anlar,
Somurtursun.

Böyle saflıkla gider mi işler
Koş dediğini çüş anlama Hacivat'ın
Biraz kulak ver canım
Toparla biraz kendini
Bu halinden kurtulursun.

Bil dese...
Hacivat gece gündüz bil der sanır
Tellini ayıkta uyursun.
Sen yokmusun Karagöz
Adamın canını kurutursun.

Cahit TUNÇER

★

UZANSAM

Ebemkuşakları büyür büyür
Gitgide.
Düşler ardımı koşarım ne?
Uzansam değmeğe
Ellerim kaybolur

Mediha TURGAY

UZANMAYAN ELLER

bu itlerin gecesidir
sisler kesmişse yolumuzu
seninle yalnız kaldık aşk köprüsü üstünde
bak ilk gençliğin kuzey rüzgârı da esmekte

nasıl başlıyordu aşkımız
hatırlıyamazsan bu her şey gibi değildir

gözlerinde unuttuysam yalnızlığımı
gözlerin öldürecek
uzat ellerini de biraz

seninle küçük yaramazlar dediğimiz
lodos kuşları vardı ya dudaklarımızda
mutluluğun şarkısını söyliyen
işte onlar uçmakta şimdi
uzat ellerini biraz

bu itlerin gecesidir ıslanan gece
yalanların en güzeli
saçma bir sadakat hikâyesi olsun söyle
oysa kimsecik başım
"bell's" şişesi üstünden biraz sonra düşecek
neden uzanmıyor ellerin

Erhan TÜNAY

BİLİR MİSİN...

Sen çiçeklerle konuşabilir misin
Anlar mısın dillerinden
Bilir misin dünyalarında neler var
Ve neden boyunlarını bükerler
Yaprak dökümlerinde ağaçlar

Sen toprakla konuşabilir misin
Anlar mısın dilinden
Dallar tomurcuklandığında bir İlkbahar
Sararıp düştüğünde birkaç yaprak
Ve bir yağmur yağdığında inceden
Neden şenlenir toprak

Sen bulutlarla konuşabilir misin
Anlar mısın dillerinden
Büyük düzen kurulduğundanberi böyle
Rüzgârları takıp peşlerine
Neden duygusuz düşüncesiz dolaşırlar
Bilir misin
Siyah bulutlar görüldüğünde
Bil ki toprakta bayram var

Sen gözlerimle konuşabilir misin
Anlar mısın dilinden
Gece karanlığında gün ışığında
Sen kapımı çaldığın zamanlar
Gözlerimde bir sevinç bir sevinç
Gözlerimin yalan söylediğini
Gördün mü hiç..

Erol TÜREGÜN

MAĞARA

İpince sulardı korkulu mağaralarda tutsak kalmış
Sen seyredilmeyi seviyorsun uzak dağ başlarından
Bir mum ışıyor şimdi mağaralarda soğuk üşüyorum
Artık ilkel çağlardaki oyunların kapısı açık kalmış rüzgârlara

Soyununca bulutsuz ağzının soluğu meydana çıkıyor
Uykusuz gecelerimi terkediyorsun korkuyorum mağaraların korkunçluğundan
Birden hurma ağaçları çiçeksiz yeryüzünün sevişiği ayıp saatlerinde
Sisli bir yaşaması kuşlu ellerinin öpüyorum

Uyanık acılarıyla sarhoş denizanaları haritalarda
Kalbim buzul çağlarından bu yana gelmiş
Belki romalılardı şarapla sarhoş olan
Ben sadece yıkıntımı içiyorum

Boşluğu duyuyorum damarlarımda
Gökyüzünde beni deli eden yıldızların yalnızlığını
Kokulu otlarla tan ağarırken gecenin bir yerinde
Duyuyorum vahşi köşeleri ölmüş dudaklarımı

Çoban ateşleri yaktım
Bilmem beni duydun mu
Geceleri yorgunum eski mısır güneşlerinde
Mağara hep senin o oyunlarının bitimi

Arslanlarla o geyikli ormanlarda
Herşey ikinci zaman bitkileri gibi ulu
Hep o neonlu gözlerini yaşıyorum
Sonra akşamları aç bir yeri sevdamın

Ölüm kulağımın bir yeri
Tutsak şehirleri işte ben orda buldum
İki kişi birbirimizi seviyorduk
Katıksız bir ekmek gibi

Bu yüzden sevdayı bulduk dudak boyalarının rengini sevdik
Kalktık oturduk gülören yerlerimizi övdük
Hep yaşamaydı mağaraların adında maviler
Ben içince kara saçlı kadınları severim

Ercüment UÇARI

★

YANGIN

Hepimizin bir ağlaması vardı unutamam
Büyüyen genişliyen gecenin içinde
Evlerimizde bir yangın anılar yanıyordu
Umutlarımız hep çocuklardı
Beyaz çiçeklere sarıp uyuttuk çocukları

Göç hali nereye gittiysek yangın
Gecede kırmızı alevler çocuk yüzleri
Durup ellerimiz düşüyordu toprak kazıyorduk
Türkülerde kalmıştı gün ışığı aydın sabahlar
Biliyorduk nereye gittiysek hep yangın
Hepimizin bir ağlaması vardı unutamam.

Nevzat UÇKAN

SENİ KENDİNDE BULAN

Şimdi anlıyorum o uzun ve dar
Kirli yollardan ezik hem yorgun
Nasıl geçebilirmiş insan Atatürk'üm
Umutlar kararmışken geceler kadar

Bölünmüşken ekmeği en ince
Doyumsuz sabahlara ılık yapışkan
Bir dağ yürüyordu gürül gürül
Kadını erkeği elele seninle

Sana diyordu seni kendinde bulan
Dönüyordu sana
Gelip duruyorduk karşında bir güçlü
Koma diyorduk bizi yalnızlığımıza

H. Vasfi UÇKAN

★

SİSLER GECESİ

Taymis nehri ne kadar durgun bu akşam
Sokak fenerleri nasıl da soluk ve ölgün
Kaldırımlardan ayak seslerin geliyor sanki
Gözlerim gümgök irileşiyor
Zivt gibi yuğruluyor yalnızlığım
Bir deli bıçakla kaldırımlara seriliyorum
Resmine baktıkça bu uzak kentte
Yalnızlığımı anlıyorum

Hani istasyonda ağlar bırakmıyacaktın beni
Arkandan gözlerim gitgide büyümüyecekti
Yağmur kokularıyla asma köprülerde
Hani şarkımız söylenecekti

Taymis nehri gitgide dalgalanıyor artık
Asma köprüler kalkmadan gel
Islak kanapelerde yalnız bırakma beni
O bıdıla melodiyi mırıldanıp durma
Çingene orkestrası varsın duyulmasın
Bu deli yağmurda çaresiz bırakma beni koş gel
Bak ellerim nasıl da sıcak ve buğulu
Yalnızlıkdan kararmış gözlerime bak
Nasıl da arzulu

Çanlar deli deli çalsa bu akşam
Ben sokak fenerleri altında
Dönüşünü beklesem
Asma köprüler kalkmadan
Son yolcu vapurundan delice koşsan bana
Yüzünde Yeni dağılan sisten kalan su damlaları
Sımsıcak kollarıma atılsan
Serseri bir yağmur bastırsa ansızın
Sokak fenerleri bir yanıp bir sönse

Şevki ULUS

★

O R A D A

Bir yağmur yağıyor duman duman
Sesleniyor yeşilden, maviden, sarıdan
Elma çiçekleri
Çatlıyor hırsından
Uzakta bir tren kara duman beyaz duman
Tüm anılar ayakta
Kırılmış en ince yerinden zaman
Köpükler şehri Antalya'dan
Limon çiçekleri arasından
Gözlerime bak
Bak, iyi bak, bir daha bak.
Orada sen varsın
Koskocaman.

Nihan URAL

KONUŞMUYORSUN Kİ...

Geceleri cırcır böceklerini,
Sabahları kuş seslerini
Ve sonra her zaman
Seni dinlemek istiyorum;
Ama sen konuşmuyorsun ki...
Ben de radyoyu açıyorum,
Dinliyorum en güzel deyişleri.
Bazen bir şarkı tutarım
Nasıl da üstüne çıkar.
Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmuyorsun ki..
Ben de türkü söylüyorum
Aydınlık gökyüzüne,
Kararan bulutlara,
Kavuşamayan âşıklara dair;
Tisileyen yağmura,
Çabalarıma, özlemlerime dair.

Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmuyorsun ki..

Ben de türkü söylüyorum
Suya dair, ekmeğe dair,
Çiçeklere, kuşlara,
Sıvasız damlara,
Solgun gelin kızlara,
Sılaya özlem çeken
Asker Ahmet'e dair.

Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmazsın ki..

Meserret UYGUNER

ANLADIK İNSANOĞLU

Bir dünya yarattım size
Bir dünya ki üstünde neler yapmadınız
Aşk ile boyadım sizi baştanbaşa
Anlamadınız...

Ama ne olursa olsun
Sizden önce ben varım
Gezin eğlenin
Karışmayın işime
Sevişin insanlarım...

Halil UYSAL

★

BİR ÖĞRETMEN DÜŞÜNÜYOR

Okullar sizinle güzel,
Bahçeler sizinle dolu.
Bir çiçek tarlasıdır,
Sizinle Anadolu.

Küçük olsanız bile,
Kalpleriniz sıcacık.
Gülmeniz, konuşmanız,
Baharlar kadar açık.

Işıklı ülkemin,
Güneşi, ayı, yağmuru:
Çocuklar, çocuklarım,
Gözlerimizin nuru...

Sermet Sami UYSAL

ON YIL

Yaşımı on yıl küçültün hakim bey
Son on yılımı yaşamıyordum ben
Yaşamıyordum...

Nurettin UZUNYOL

★

BİR KADINLA — BİR ADAM

En zavallı seviler yatağında
Sevişiyordu kadın
En korkunç yalanlar yatağında
Adam.

Elleri sımsıcaktı
Dudakları sımsıcak
Saatlerce bir yalanla sevişti kadın
İnancı tam
Arzusu tam.

Orada yoktu
Kilometreler ötesinde uzuyordu elleri
İnancı tam
Arzusu tam
Saatlerce bir hayaletle sevişti
Adam.

Ayten ÜNAL

UNUTMAK

Bulut bulut bir gökyüzü üstümüzde
Denizlerce derin ve dupduru
Yumuşacık varlığınla kesilir soluk
İçinin güzelliğidir vuran yüzüne.

Bir sevi yayılıyor yöremize
Kelimelere sığmaz ki güzelliğin
Anlatılmaz bir boşluk ötesinde
Rüzgârsız bir gökyüzü özlemim.

Denizlerce derin ve dupduru
Bir sevidir yayılan türkülerden
Mümkün değil anılarca geriye
Dönüvermek unutuvermek seni...

Rüksan Türkân ÜNLÜ

★

YAĞMURLU BİR AKŞAM VE ÖZLEM

I

Yağmurlu bir sonbahar akşamı,
Boylu-boyunca uzanmış caddelerde ıssızlık
Koyu bir karanlık sarıyor mutlu bakışları
Dudaklarda boynu bükük bir ıslık

Özgür çocukluğumun kıvancı
Mevsimler ötesinde çırpınır
Yarıda mutluluğun şarkısı
Anıların yüreyine uzanır

Sıra, sıra mezartaşları misâli
Yitik türküler sarmış yöremi
Bir hançer gibi saplanmış düşlerimin göbeyine
Aşk'ın kahırlı özlemi.

Yağmurlu bir sonbahar akşamı
Bir mevsim sokaklarda can veriyor
Özlem yüklü gözler düşmüş yollara
Sım-sıcak bir el arıyor.

Ülkü ÜNLÜER



Yusuf Özel

KAÇAK SEVDA

Yalnız odaları görünce
Aklıma sevişmek gelir
Ben o birde odalar
Bir saksıda büyüttüğümüz sevgi
Her gün mutluluğun kutsal çağrısı
Her gün bir yeni Nisan yağmuru
Bütün özlemlerimiz gök gibi duru

Yosun tutmuş kayalarda ilk önce
Aklıma gözleri gelir
Ah bir karanlıkta yok olmak
Büyümek bir boşlukta bilmeden
Herkesten gizlediğimiz özlem
Küçük bakışlarda kl o ölümsüz hız
Minnacık elleri kar gibi beyaz

Adı bilinmeyen çiçeklerle bir
İçimize doğru büyür giderdik
Onun içinde tatlı bir huzur
Benim içimde büyük mavilik
Her şey duydukça sonsuz ve güzel
Muştular getirirdi kucak dolusu
Her ikindi alnımıza değen el

Mutluluğa açılan bir kapı vardı
Hangi yaşta hangi çağda bilinmez
Bir kaçak sevgi bir tutsak özlem
Bütün iyi günlerde hep onu andık
En güzel öykünün güzel yerinde
Kapının ardında kaldık

Engin ÜNSAL

DÜNYA HARMANI

avuçlarımda toz mavi bir akşam vakti
aklım hep uzaklara takılı bekliyorum
karşıma gelip çıplak ayaklar dikiliyor kapı ve pencere aralıklarından
yüreğim garip kuşlar gibi pır-pır

dolu gözlerimi boşaltıp
şöyle hep bir aralıktan bakıyorum
yine eski cünbüşünde bizim lodos
yine odada mutfakta taşlıkta renk renk anılar

hani kalan var mı
umutlarımızdaki altın ışıklı kıyılar nerde
yine hep eski bir harman savrulup durur
bir avuç toprak bile değil sonumuz

İsmet ÜSTEK

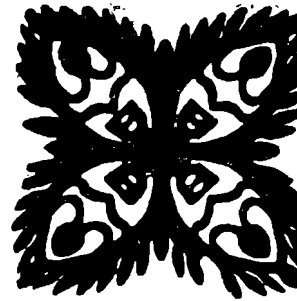
★

YAKIN

Dost; gülen bir yüz
Ve asıl gülen gözler,
Bütün kapıları açık,
Işıklı gözler...

Dost; ne kadar uzakta olsa,
"Yakın" diyebildiğin,
Okyanuslar ötesinden,
Sesini duyabildiğin...

E. Faik ÜSTÜN



SOKAKLAR

Sokağa çıkıyorum her gün
Her gün taşından taşına sektiğim kaldırımlar.
Sonra ağır isteksiz adımlar
İnsan selinde.

Ne kadar yakınımda insanlar,
Ama ne kadar uzak ve yabancı.
Nerde nerde o dost gözler?
Kol kırılmış yeninde.

Kalabalık, kalabalık,
Kederi, sevinci öğüten değirmen
Hiçliğe savrulayım
Ne olur öğüt beni de...

Başımda hep bir uğultu.
Hep düşün.. düşün.. düşün..

Ne güzel esiyor halbuki rüzgâr,
Yaşamak elinde.

Zehra ÜTSÜKARCI

ALTIYÜZ YILDA AÇAN ÇİÇEK

Ne umutlarla bekliyorduk açmanı senin
Anadolumuzun çorak toprağında, cennet toprağında
Altıyüz yıldır ne canlar vermedik uğrunda
Bizi bir türlü görmedi gözlerin

Bizi bir türlü görmedi gözlerin
Gittin İngilterede açtın, İsviçrede açtın, Finlandiyada
Daha nice nice uluslarda, uzak Amerikada
Oysaki en verimlisi Anadoluydu gönüllerin

Belki sen haklısın biz iyi bahçıvan değiliz
Eğitemiyoruz fikir bahçelerini özgürlükle
Övünüyoruz sıkıya düştük mü kahramanlıkla, Türklükle
Ama öğrenmedik anlamını bu iki kutsal kavramın biz

Seni özlüyoruz, seni seviyoruz inan bize
Ne olur en uzak köylerimizde bile aç
Aydınlansın ışığınla bu bozkırlar, bu kıraç
Dönelim altıyüz yıllık uykudan kendimize

En büyülü çiçek, kutsal çiçek, ulu çiçek
Kokun geliyor Namık Kemal'den, koca Fikret'ten
Oku sana olan sevgimizi gözlerimizden
Bu vatan, vatansa eğer, seninle şenlenecek

Halim YAĞCIOĞLU

AĞLIYACAK ŞEYLERDEN BİRİ

Topraksın, eskimiş, hem de tozlu, hem de asırlar evvelinden, ölmüş
Sokaksın, toprağın Etilerden kalmış, taşların Selçuklardan, eğrilmiş, yamulmuş
Evsin, sıvalarına göz yaşı değmiş, çardaklarına acılar sinmiş
Ağaçsın, kuşsun, dört mevsim içinde bir defa, O da bir gelmiş bir gitmiş.
Irmaksın, bir boydan bir boya, kavaklar altında, kırkbin defa unutulmuş
Ekinsin, ekin olmaya ekinsin ama, yağmursuz ekinsin neye yararsın.
İnsansın, taşın gibi, toprağın gibi, ne ağlıya bilmiş ne de gülmüş
Bozkırsın, bir sarı güneş altında yıllarca, deve dikenisin, kekiksin
Çıplak ayaksın dağ başında, tarlada katıksız bir çıkın ekmeksin
İyi demeye dilim varmaz, kötü de diyemem, memleketimsin.

Yanmış topraksın, kurumuş otsun, solmuş ağaçsın, tamı tamamına Kırşehirsin
Bir tütsü gibi burnumun ucunda, gözlerime doğru
Ağlıyacak iki şeyim varsa biri sensin.

Hayri YALÇIN

★

DANTE CEHENNEMİ

Masal boşlukları ortasında
Ses vermez dağlara düştü yolum
Ses vermez dağlarda sessizlik...

Bir dağbaşı gecesindeyim
Bana benziyen biri var aynamda
Aynamda karanlık...

Sonsuza açılan ellerim
Senden daha yakın yıldızlara
Senden daha yakın...

B. Sıtkı YALÇIN

★

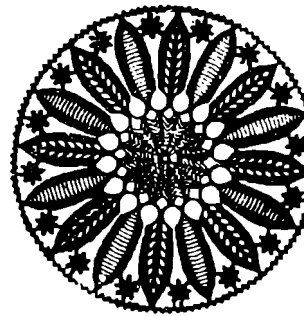
ZAMAN AŞIMI

Sizinle güzeldi dünyamız, ilk yaz ilk güzümüz,
Yedi renk halinde yansılanırdı günün aynalarında,
Seslerin ışıkların sonsuzluğa aktığı pencereler.

Öpülmemiş dudakların hazzıyla karışan engin geceler
Yağardı üstümüze kıvılcım kıvılcım alabildiğine,
Kalan yıldızlardı gözbebeklerimizde,
Yitiren toprakla gök arasında bizi.

Dünlerin hörgücünde dinlenir anılar, yaşantılar, umudlarınız
Hafızanın geviş getirmesidir, taşıyan kişiyi zamanın kabuğundan dışarı.
Dalınca ayaklar karanlık uykusuna.

E. Mahir YALNIZ



YAŞAYANLARA SONNET

Açlara ekmekle bir sıcak çorba,
Susamışlara bir yudum su verin.
Biraz serinlesin çatlak dudaklar,
Dinsin kazıntısı aç midelerin.

Uykusuz olana bir yatak serin
Evinizde gecelerce uyusun...
Ateşler yakın ki üşüyenlere
Sıcak ayakları, elleri olsun.

Kimi bacaktan, kimi gözden yoksun.
Bir dünya üstünde yaşamak için
Çıplakla giyimli, güzelle çirkin.

Çıplağı giydirin, çirkini sevin,
Ölüm kapınızı çaldığı zaman;
Bir sevginiz olsun dünyada kalan.

Ümit YAŞAR

TUTKU

Pembe elbisen güzel üzülme güzel
Beş santim uzadı boyun
Topuklu ayakkabıların güzel üzülme güzel
Ustaca boyadın dudaklarını
Hele bir yaptırıver saçlarını
Bilirim beni arar gözlerin.

Bilirim duymazsın söylenenleri
Boş tiyatrolar konserler gösteriler
Sebep beni görmek için
Sebep sokağa çıkmaların
Sebep bakkala gitmelerin
Sebep vitrinler
Bilirim beni arar gözlerin.

Bilirim nasıl geçer gecelerin
Boş uğraşmalar savaşmalar didişmeler
Dersler boş öğrenciler boş
Boş küçük dedikodular arkadaşlar boş
Boş roman okumalar
Boş radyo televizyon sinema
Bilirim beni arar gözlerin.

Ayakların kalkar gelmek için
Usun "dur gitme" der
Canlanır gözünde geçmiş günler
Saat yirmidörtten sonraları
Medoş - Atalasa yolları
Aralık bıraktığın gıcırdıyan kapı
Çırılçıplak kollarımda yatışın.

Hâlâ anılarımda cümle tazeliğiyle
Sevişirken tatlı tatlı ağlayışın
Bir bunlar kaldı gerçekten yaşadığım
Hayatımı dolduran çeşitli kadınların
Ey en sevgilisi unutulmıyan
Ey bir yara gibi yüreğimde kanıyan
Ey hiç yoktan elimden kaçırdığım.

Özker YAŞIN

★

AYRI YAŞAMAK

Ne olur bilmem
Hiç yoktan bir rüzgâr eser
Ayırır
Kutuplara götürür
Ne zor sende yaşamak
Anlıyabilsen
Başlamasaydık
Buzda tohum yeşermiyor
Durmasını bilmemekten kayboluyorum
Görebilsen
Karanlığı sevmiyorum
Yokluğuna götürüyor
Bir gemi bekliyorum
Okyanuslar ötesine
Gelmiyor
Biliyorum dönmiyeceksin
Ayrı şarkılar söylüyoruz
Geç saatler boyunca
Bir ışık altında
Gölgemden korkuyorum
Ne zor seninle karışmak
Anlıyabilsen.

Cevdet YEŞİLTEPE

MAVİ YEL

Yıllar öldürüyor beni, yıllar
Dudaklarımda saadetin tortusu
Mavi yel
Aşkın uğultusu

Çarp, çarp ta suratıma
Değiştir görüntümü
Yitirdiğimi getir
Getir yaşama gücümü
Mavi yel.

Osman Zeki YILMAZ

★

ELLERİMİN KARANLIĞI

Büyük günahlarımı yaşamalıyım gözlerinde gel artık
Gel artık bekletme beni bu sağır duvarlar ardında
Dev yalnızlığımı duyuyorum koskocaman
Ellerimin karanlığında

Kesik bir sancı içerisinde ayaklarım
En bitik çaresizliğe tutuluyorum sende
Gel artık, beni bekletme artık
Ellerimin karanlığında.

Büyüyen korkumu yenebilmeliyim bu sonsuz gecelerde
Büyüyen tedirginliğimi öldürüp atabilmeliyim
Sırıl-sıklam bir ümitle çoğaldı yoksunluğum
Ellerimin karanlığında.

H. Zekâi YİĞİTLER

ÇAĞRILAN

Sendin en yüce anlamlara tanık
Arıtan duyuları ak-beyaz gecelerden
Bir çift dudak boşluğunda sımsıcak
Bin öpümlük sendin mutluluk

Baştacı ettiğim sendin düşlerde
Sen uykularda başlıyan yangın
Tüm ışıklar sönünce kıpır kıpır karanlıkta
En saygıdeğer sendin mutluluk

Sen ışıktın özlemdin aşktın
O esen günlerde pırıl pırıl dört yönde
Sendin o bitimsiz ilkyaz
Doruklara büyüyen sendin mutluluk

Şimdi şu kocamış yürek mi türkünü çağıracak
Şu aldanan dost gözler mi sev diyecek yeniden
Şu saçlar mı ak düşmüş her teline
Şu yılgınlığı al git mutluluk

Al git şu karayı yüreğimden sev beni
Al beni maviyle başlayınca o gök büyüsü
Al beni yıldız uzaklığına götür
Sen ölümden büyücek mutluluk

Coşkun ZENGİN

HİKÂYELER



Tanju Üner

ACAR, Turgut

SON TEMMUZ OLAYI

Temmuz ayı geldi mi bizi bir korkudur kaplardı. Çünkü başımıza gelen bütün felâketler hep Temmuz ayına rastlar. Temmuz ayı bizim için bir felâketler ayı oldu. O'nu konuşmalarımızdan bile çıkardık. Adının geçtiği yerde şeytan çarpmış gibi olurduk. Takvimde her gün okumayalım diye Haziran ayının son gününü, Temmuz ayı çıkıp Ağustos ayının biri gelinceye kadar koparmazdık. Temmuzun çıktığını, eğer işimden kovulmamışsam, Ağustosun birinde maaş alırken anlardım. Ogün hemen eve gelir Haziranın son günü ve Ağustosun biriyle beraber Temmuzu takvimden koparır yakardık. Böyle yapardıkta o'nun şerrinden, kurtulur muyduk. Ne gezer. O, yine bize yapacağını yapardı. O'nun bizden intikam alması söyle başladı. Bir Temmuz günü annem ölünce yapayalnız kaldım. Yirmibes yasındaydım. Bir erkek hem çalışıp hem de kendine bakamazdı. Kazancımın azlığı bu durumu iyiden iyiye kötüleştiriyordu. Evlenirsem bu kazançla ucu ucuna geçinirim diye düşündüm. Doğru da düşünmüşüm. Komşulara açtım bu düşüncemi. Şöyle eli ayağı düzgün, ana baba koltuğundan çıkmış, tutumlu bir kızcağız bulun bana. Uzatmayalım, buldular. İstediğimin çok üstünde çıktı bizim hanım. Hem de terzi. Neme lazım, yarın iki elim yanıma gelecek. Hakkını yemem. Her ne kadar bir Temmuz ayında, şimdi anlatacağım olay oldu ve biz ayrıldık ama yine de doğruyu söylemek lâzım. Bir Temmuz ayında gırtlağa kadar borca girerek evlendik. Evlendik ama ödeme günleri yaklaşan borçları düşünmekten ağzımızı bıçak açmıyordu. Yerin altında mıyız üstünde miyiz, belli değil. Zavallı karım daha ilk günden geçti makinanın basına. Vur aşağı tut yukarı derken benim maaşla geçindik o'nun terzilik parasiyle de borcumuzu ödedik. Biraz nefes alıp bir kaç kuruş biriktirerek yeniden balayı yapmayı kuruyorduk aklımızca. Derken Temmuz geldi. Ben de işimden kovuldum. Ha bugün, ha, yarın derken tam yedi ay karım kazandı ben yedim. E, bir kadının beliyle de bu işler dönmüyor doğrusu. Hoş ben de boş durmadım.

Karıma yardım ettim. Terziliğin bütün inceliklerini öğrendim. Bir provadan başka her şeyi öğretti karım bana. İş bulduktan sonra da, karımla ayrılmadan birkaç gün evveline kadar yine geceleri o'na yardım ederdim. Alışmıştım o sanata nedense. Üstelik çok para da kazanıyorduk. Neyse tam yedi ay sonra eski bir dost sayesinde iş buldum. İşim iyiydi. O'na dört elle sarıldım. Karım yine çalışıyordu. Kısa zamanda vaziyetimizi düzelttik. Temmuz da geldi. Temmuzun gelmesiyle evimiz yandı. İşte o günden sonra nasıl oldu bilmiyorum, karım da ben de Temmuzdan korkmaya başladık. O yangından kurtarabildiğimiz tek şey canımızla bir de dikiş makinası oldu. Ev birden harladı. Sokağın ortasında kalmıştık. Ağlamamız çırpınmamız gerekirdi bu durumda. Biz öyle yapmadık. Alışmıştık her sene yeniden başlamaya. Bir makinaya baktık, birbirimize başladık gülmeye. Eş, dost evlerine dâvet ettiler. "Başımızın üstünde yeriniz var" dediler. Dört yandan buyur, buyurlar. Sonunda Huriye hanımın evine gitmeyi uygun bulduk. "O, yalnız, dindar bir kadındır" dedik. "Ne o bize ne de biz o'na yük oluruz" Öylede oldu. Huriye hanım bize bir oda verdi. Yatak yorgan verdi. Derken efendim, biz geceyi gündüze katarak başladık çalışmağa. Bir yandan eksiklerimizi tamamlıyor bir yandan da bu Temmuz ayının bize yaptığı kötülüklere bir anlam vermeğe çalışıyorduk. "Ne yapalım" diyorduk birbirimize. "Nasıl edelim de bu Temmuz ayını memnun edelim." Düşündük taşındık, biz kendi aklımızdan buna bir çare bulamadık. Meselâ Huriye hanıma açalım dedik. O, gününörmüş, bilgiç, dindar bir kadındır, bize bir yol gösterir belki. Umud bu. Temmuz yaklaştıkça yüreğimiz ağzımıza geliyor. Uçan kuştan medet umuyoruz. Birgün oturduk, o, güne dek geçmiş bulunan Temmuz olaylarını bir bir Huriye hanıma anlattık. Bizi gülzel güzel dinledi. Sözü bitirir bitirmez: "Simdi hangi aydayız?" diye sordu bana "Haziranın sonları" dedim. "Şimdiden tezi yok ev bulun çıkın" diye dayattı. "Aman etme Huriye hanım. Nasıl olur bu" dedik. Yalvardık, yakardık. Kadın "Nuh" diyor peygamber demiyor. "Çıkın da çıkın evimden." Selâmı sabahı kesti. Baktık olmayacak. Çaresiz ev aramaya başladık. Birgün, ikigün, üç gün. Karım bir yandan ben bir yandan ev arıyoruz. Haziranın sonuncu günü yine ev aramaya çıkmıştık. Döndüğümüzde Huriye hanım kapıyı açmadı bize. "Nereye giderlerse gitsinler" demiş komşulara. "Yarın Temmuz bir, ne olacak Allah bilir.. Ben de yanmıyayım onların narına... O geceyi bir komşunun evinde geçirdik. Ertesi gün ucuz pahalı iyi, kötü demedik bir ev bulduk. Taşındık. Evde, hamam böcekleri, örümcekler cirit atıyor, ama neylersin, Karım yeni evi sildi süpürdü, ben eşyaları yerleştirdim. Dayadık, döşedik oturduk. İki lokma ek-

mek yiyelim, dedik. Tam o sırada karımda bir sancı başlamaz mı. Aman, zaman demeye kalmadı iki aylık çocuğu düşürüverdi. Meğer biz bu hengâme içinde bir de çocuk yapmışız. O'nu da Temmuza kurban ettik. "Eh bu Temmuz oldukça ehven geçti" dedik. "Bunâ da şükür.." Karımın uzun müddet yatmağa tahammülü yok. Biraz kendine gelir gelmez kalktı. İşinin başına oturdu. Günlerimiz iyi geçiyordu. Ben kendi işimden memnundum. Karım da mahalleden bir hayli müşteri edinmişti. Gece gündüz çalışıyorduk. Ben de yardım ettiğim halde başa çıkamıyorduk. Karım: "bir yardımcı bulalım" diye tutturdu. Kendi yorgunluğu bir tarafa, benim yorulmama gönlü razı olmuyormuş. Gündüz, kendi işimde çalışmam yorulmam için yeterde artarmış. Eğer yardımcı bulursa zengin hanımların evlerine gidip provalarını yaparak daha fazla ücret alabilirmiş. Biz bu işleri düşünürken yaklaşan Temmuzu da aklımızdan çıkarmıyorduk. Bu Temmuz da ufak bir şeyle atlatırsak artık belimizi doğrultmuş olacaktık. O, zaman belki bir çocuk da yapabilirdik. Yüreğimiz tirtir titriyor Temmuz geliyor, diye. Ne yapalım, ne edelim, derken biz üç aylara başladık. Temmuzu bu sene böyle karşılayacaktık. Bir de, Temmuzun birinci günü kesilmek üzere kurbanlık bir koyun aldık. Abdestsiz yere basmıyor, besmelesiz bir şeye dokunmuyorduk. İçimizde, yaşamamızda bir rahatlık vardı. Bu rahatlık bozulmamalıydı. Karım yardımcısını bulmuştu. Ben artık gece çalışmaktan kurtulmuştum. Şöyle oturup bir gazete bir kitap okuyabiliyordum. Yardımcıyı bulduk. Gerçekten de bize çok faydası oluyordu. Ateş gibi bir kızdı. Karım bile işlerini yorulmadan yapabiliyordu. Çok memnunduk. Yemiyor, yediriyor.. giymiyor, giydiriyorduk. Kimsesizdi. Üstelik te karımın uzaktan akrabası oluyordu. Bir gömlekçinin yanında çalışıyordu .Bir aile evinde de tek başına oturuyordu. Karım: "Yazık, günah, dedi, yanımıza alalım, dedi. Genç, güzel kız başına bir şey gelebilir yalnızlıktan ' dedi. Ben hiç sesimi çıkarmadım. Nasıl çıkarırım. Yaklaşan Temmuzu düşünmekten başka şeyle ilgilenmek aklımın ucuna bile gelmiyordu. Uzatmıyalım kızı evimize aldık, Keşke almaz olaydık. Aile evinde dikiş atelyelerinde ne olursa olaydı. Merhamet etmek bize mi kalmıştı. Herkes kendi yazağını yaşayıp gitseydi de bu iş bizim başımıza gelmeseydi. İşte anlatacağım son Temmuz olayı bu kız bizim eve geldikten sonra oldu. Dedim ya ateş gibiydi. Elinden kurtulan yoktu. Hanım evde olmadığı zamanlar yemek yapar, çamaşır yıkar, siler süpürür, ütüler, bu arada da hanımın verdiği dikişleri hazırlardı. Bu durum karşısında bizim hanım iyiden iyiye hanım oldu. Şadece dikişten, fazla para kazanmaktan başka birşey düşünmüyordu. Çok kere yemeğe geldiğimde o'nu bilmem hangi hanımın provasına gitmiş

buluyordum. Fazla para beni de hoşnut etmiş olmalı ki karımın yokluğuna hiç aldırış etmiyor kızın hazırladığı yemeği yiyerek işime gidiyordum. Yine bir gün yemeğe gelmiştim. Karım yine provadaydı. Kız da sofrayı hazırlıyor, mutfağa gidip geliyordu. Divana oturdum eski gazeteleri karıştırmağa başladım. Bu sırada kız bir kaç kere daha gitti, geldi. Yine mutfağa gilmişti. Baktım bir çığlık. "Yetişin!" Koştum. "Ne var, ne oldu" dedim. "Sırtımda böcek geziyor" dedi. Baktım. "Bir şey yok" dedim.

"Hayır, dedi, içerde."

"Ne yapalım şimdi?"

"Elinizi sokun da alın. Şimdi bayılacağım."

Elimi sırtından içeri daldırdım.

"Nerede?" dedim.

"Ay, dedi, şimdi ön tarafa geçti. Neredeyse bayılacağım."

Ön tarafı da iyice aradım. Yoktu. Yoktu ama kızcağız da bayılmış kalmıştı kollarım arasında. Sonra ne kadar bayıldı bilmiyorum, kapı çalınınca kendine geldi. Ben yemeğe oturdum o da kapıyı açmaya gitti. Artık Temmuzu memnuzu unutmuştum.O, günden sonra. Her gün eve yemeğe geliyor karım provadaysa bir böcek öldürüyor işime dönüyordum. Bir gün Temmuz geliverdi. O, sabah kurbanı kestik. Karım da ben de Temmuz ayında oruç tutmağa başladık. Buna üç gün dayanabildim. Karımı hiç bir iş yapmadı. İçvden de ayrılmadı. Dördüncü gün karımı provayn ben de eve. Orucu daha dairedeyken bozmuştum. Nefes nefese eve geldim. Doğru kızın odasına girdim. Biz kaçıncı böceği öldürüyorduk bilmem. Bir de baktım oda kapısının boşluğunda karım. Ağzından duman, ateş püsküren patlamağa hazır bir yanardağ tablosu gibi duruyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye gürledi.

"Böcek" dedim.

"Böcek mi, ne böceği?"

'Canım şu siyah böceklerden... O'nu arıyorum."

"Soyunarak mı?"

"Ha, ha, hayır... Önce böcek bendeydi... Tam yakalayacağımız sırada o'na atladı... Hem de göğsünden içeri..."

Karım baktı baktı da iri bir tükürük attı bize. Sonra da çıktı gitti. Gidiş o gidiş.

O, günden sonra artık bir daha böcek öldüremedik. Simdi zavallı kız kimbilir kimlere böceklerini öldürtüyordur.

ARDAĞI, Adnan

SABAH

Benim sabahım erken başlıyor burada. Birden kendimi sessiz bir kıyı gazinosunda buluyorum. Günün taze ışıkları orada oluyor. Kayıklar içinde yatan balıkçılar teker teker uyanıyorlar. Deniz küçük parmaklarını kıpırdatıyor kıyıda. İlk şıkırtılarına balıkçıların ıslıklı kelimeleri karışıyor.. Ben bir masada bütün dışımda uzayan sessiz sabahı seyrediyorum. Dirseklerimi dayadığım masadan uzaklara, Seyit Gazi tepesinin denize soktuğu kayalıklı eteklerinde daha yeşilliğini bırakmamış bir gece parçasını görüyor, oradan zeytin ağaçlarının en üst yapraklarında gümüşleşen parıltılarını ve önümdeki küçük kayalıkların altında soyut oynantılarına geçiyorum. Bir kedi yaklaşıyor iki ön ayağı ile kayıklara, tutunup içerilerini kokluyor; sonra ötekileri deniyor. Üzerimde bir açık tente gibi eğili çınar dalları var. Koyu gölgesi içindeyim. Dışarımda renkler, yaşamaların her çeşidinden örneklerle dolu güneş ışığı daha yoğunlaşana kadar bu sessizlik sürüyor. Kıyıya yaklaşan ilk balıkçı kayıkları ile kıyı uyanmış oluyor. Küçük, yalınayak çocuklar beliriyor. Gözleri uykulu garson geliyor. Masalar örtüleniyor. Simitçi çocuklar bağırıyor. Kayıkta uyuyanlar teker teker kalkıyorlar.. Yorganlarını başaltına koyup giyiniyorlar. Hepsinin yanık tenleri var. Güneş biraz daha büyüyor. Kayıkların renkleri düşüyor sulara. Gecenin yeşili yok artık. Radyodan gelen sesin yayıldığı gazinoların sandalyelerine insanlar oturuyor. Bütün bu uyanış ortasında kımıldamaksızın orada kalıyorum. İçi görünen mavi denize bakıyorum. Bu kadar aydınlık bir su kütlesinin gelip göğüslerimi, başımın içini ve yüreğimi yıkar gibi sessizce sokuluşunu duyuyorum. Gördüklerimle duyduklarımın öyle dostça, endişesiz, birbirleri içinde eriyişi var ki, kendimi bu sabahın soluğu içinde yoğunlaşmış bir hava gibi bulduğum oluyor. Uyuşmuşluğumun o sıcacık dağılımı, bir deniz parçası içinde oraya ait oluşum yanımda o an düşünce kalıyorum. O zaman daha derinlere daha soluklu köşelerime kadar iniyor, kendimi seyrediyorum. Doğa'nın bir parçası olarak katıl-

dığım bu dünya içinde karşıdan gelen etkilerle, güneş ışığı gibi, kayık altlarına, çınar yapraklarına, balıkçı ağlarının mantarları üstüne bırakıyorum kendimi. Ellerimin ortadan kaybolup ta bir deniz mavisi gibi su kütlesine karıştığım o an sabahın tadını, kokusunu alıyorum. Bu günlerdir süre gelen bir olgu bende. Artık her sabah kendi kendine olagelen bir yaşama bu. Oturduğum yerde denize bakmam kaybolup ta deniz olduğum dakikalarda bütün evrene yayılmak tadı yok mu? İşte sabahlarımın bu saatlerini unutmama imkân yok. Her şey birbirine o kadar sokulmuş oluyor ki: Ağaçların suları geçerken çıkan sesi duyuyor gibiyim. Balıklara çarpan güneş ışıklarının yansımasından doğan pırıltılarda erir gibiyim. Toprağa dokunmalarım kalkıyor. Bir bulut gibi sürtünmelerden uzak, iç göklerimde akıyorum. Susmuş bütün anılarımla başbaşa kalmış gibi bir an içinde gezer buluyorum kendimi. Deniz, kayık, ağaç, mavi balıkçı adam ve benden yapılmış bir sabah çıkıyorum oracıkta. Ayrılsam denge bozulacak sanki diyorum. Elimi kımıldatsam bu an içinden hemen fırlayacağım gibi geliyor bana. İnsan kımıltılarıyla, kayıkların renk renk sususları arasında kurduğum şiirin özünü elliyorum, sonra birden uyanıyorum. Ölüm de bu kadar güzel olmalı diyorum. Bu sabahlar eğer ölülerin geçtiği o ovalardan biriyse... Sonra birden uyanıyorum o düşlü dünyadan kahverengi bir toprağın dokuntusu, balık yiyen kedinin hırıltısı ve sokaktan geçen otomobilin yaydığı toz bulutu beni gerçek bir dünyaya çağırıyor. Yaşadığımız dünyaya... O zaman yöremi çeviren ağaçlardaki kireç boyalarını görüyorum. O zaman lokanta masaları yanında dizilmiş beyaz gömlekli garsonları görüyorum.. Yerlere yığılmış karpuzların yanında bir terazi duruyor. Fotoğrafçı vitrininde iki gülen insanın solmuş fotoğrafı bakıyor bana. Biraz ötede bir çocuk "Dolmuş" diye bağırıyor. Tahtadan deniz terlikleri satan adamın çekiç sesine uyduruyorum adımlarımı. Tuzlu balık kokuları geliyor bir kapıdan.. Belediye memuru, hastahane kapıcısı, kahveci, polis memuru sonra uzayıp dağlara doğru koşan zeytinlikler görüyorum. Bir gece karanlık pencereme vuran sabaha ışığında bir çıyanın sinek yakalayışını anlıyorum. Oradan sığınaklara, yıkılan evlere, omuzlarda taşınan cenazelere geçiveriyor düşünüm. Yolcular, hapishane arabası, kuşkular, korkularla çevrili bir başka yön büyüyor kafamda.. Bütün bunlar olurken tekrar denize bakıyorum. Sabahın bu yüzünde okuduğum satırlar içinde deniz öyle soluk, öyle sinsi, öyle yaban geliyor ki. Üzerine eğilen çınar yaprakları toz içinde Kayıkların sağır, boyalı tahtalardan yapılı olduğu belli. Duygusuz, yüreksiz her an için sırtındakileri denize dökmeye hazır bir yüzle bön bön bakışıyor..

O sırada büyük şehirler geliyor aklıma. Bunalmış insanların şehirleri. Yorgun gıcırtılarla kamaşmış gecelerinden sonra sıkıntıyla uyanan afişli duvarlar, otobüs durakları, sokaklarda uçuşan gazete parçaları içinde yarısı yırtık insanlar, haberler, cinayetler... Durmuş dünyaya bakakalmış insanlar. Var oluşumu anlıyorum. Katı bir ağacı eller gibi elliyorum var oluşumu. Ayaklarım, ellerim burnumla bir arada çıkıveriyorum ortama... O ortam şimdi sabah.. Gökyüzünden doğru alçalan aydınlık ve ışıklı bir sabah.. Ağaç yapraklarından süzülen yoğun bir ılıklıkla düşünce duvarlarını sarıyor, ısıtıyor, erimiş bir mavilikte ta deniz yosunlarına kadar yayılıyor. Bütün bu kaygısız rahat çizgilerin birinden öbürüne yankı yankı atlayan canlılığı seyrediyorum. Kimi kırmızı sandalye oluyor resmin ortasında. Kimi yaprak damarı çıkıyor boylu boyuna. Sebepsiz varoluşların birden bire kaybolduğunu anlatan rüzgâr dokunuyor ellerime. Sonra kayıklar kımıldıyor, yeşiller sarılar maviler içinde akışkanlığı donmuş bir müzik doğuyor önümde... Sulara düşmüş, ağaç dallarına takık yollardan geçen insanların bıraktığı boşluklar dolusu çizgilerle bir düzene varmış müzik. İnsan duygularının ayaklanmadan önce düşünceleri kaplıyan o sarı damarlı bir bez gibi havayı içine alıyor. Kımıldayan kayıkların, uçuşan martıların, ölümsüz bulutların kavradığı mavi zamanın gittikçe büyüdüğü, dokunduğu o boşluğun önünde bir sabah yaşıyorum. Pencereme vuran sabah lâmbasının ışığında çıyanlar sinek tutmasına devam ediyor olmalı. Sonra yine o, çınarın yeşil kanatları altında soyut oynantılar sürüp gidiyor.. Kollarımı dayadığım o masalarda insanlar tekrar denize bakacaklar. Gecenin unutulmuş parçalarının içine çekilen yengeçler gibi uzaklaştığı o sabah saatlerinde ben olmayacağım.

Hayat o kadar kısa, sabah o kadar güzel ki... Ya uzun olan ölüm, senin de sabahların var mı? Senin de sabahların böyle güzel mi? Kimbilir belki de bizim sabahlarımızı güzel yapan şey gece pencerelerde sinek avlayan çıyanlar, omuzlar üzerinde giden cenaze, hapishane arabası, kuşkular, korkular ve balık peşinde dolaşan kedilerdir. Kayıkların tahtadan oluşu belki.. Böyle ise, yaşadığımız dünyanın bu kasabasındaki sabahlarına diyecek yok. Yarın sabah yine orada olacağım, Orada, denizin, kayıkçıların, kedilerin yanıbaşında. Beyaz donlu balıkçıların uyanışını, simitçi çocuğun uykulu gözlerini, denize düşen kayık boyalarının oynantılarını seyredeceğim.

AŞÇI, ABDULLAH

HANAY EV

Bizim sarı pirinç meydan sinisinin çevresindeki minderlere oturmuştuk. Karımla kız kardeşlerim mutfaktan öteberi taşıyorlardı. Dildiğim ekmekleri babam dağıtıyor, arasıra ayaktakilere sesleniyordu:

"Şevkiye, testiyle bardak getir. Şenel, sen de teker teker turşu kâselerini al gel kızım. Gelin canım, sen de peşkirleri, kaşıkları..."

Teyzelerimle eniştelerim, dayım, yengem hanay ev işini konuşuyorlar. Babam lâfa karışmaz görünüp sofranın düzeniyle uğraşıyor. Dayım çıkardı ev işini ortaya. Karısı, Birsen yengem de dayımdan yana birşeyler söylüyor.

Sininin kıyısına ekmek dilimleri, çatallar, kaşıklar dizilmiş, dört turşu küsesi de konmuştu. Annem dibindeki yağları cızırdayan kuşbaşı dikkamı getirdi. Biraz önce debelendiğini, ayaklarının seyirdiğini gördüğümüz koyunun eti, doğranmış, kızarıncaya kadar kavrulmuştu. Yer yer göllenen yağda pencere göğünün maviliği, bulutları oynaşıyordu. Çatallarımıza ekmek geçirip nenemize buyur dedik, sonra hep başladık. Herkese buyurun deyip giden anneme dayım:

"Sığışırız abla, nereye?' dedi.

"Üstüm - başım is kokar da..."

"İlâhi... Biz bizeyiz."

Kedi falan girmesin diye mutfağın kapısını örttü geldi annem,karımla Şevkiyenin arasına oturdu.

Çatalların ucundaki yağa batırılan ekmekler, ışıltılı koyu sarı bir renge bulanıyor, iştahla yeniyordu. Dayım yengemi dürtüyordu:

"Hadi Birsenciğim, buyur şekerim.. Bizim fabrikanın aşçıbaşısı, ete dünyada bu tadı veremez, kuşbaşını Münevver ablam gibi kavuramaz."

Annem, mahcup, gülümsedi, kesik kesik herkese: Buyurun dedi. Birsen yengem, annemin alınacağını sanarak nazlı nazlı: Aman Hakkı görmüyor musun, yiyorum işte, diye dayıma çıkıştı. Babam da, ben de, karım, Şevkiye, Şenel de,

ikide bir ortaya: Buyurun efendim, buyurun, diyoruz. Ağır-uslu yemeğini yiyor Azmi enişte. Karısı Asiye teyzem de durgun güleç dığana varıp geliyor. Hakkı dayım konuşuyor:

"Çok sevdiğim akrabalarımla bir arada böyle bir kurban bayramı geçirmek yıllardır kısmet olmadı ya, küçüklüğümden bilirim, kuşbaşının yağı çobuk donar... Onun için hızlı gitmeliyiz... Haydi Kadir bey enişteciğim, de buyur, yağı donmadan..."

Azmi enişte babama:

"Duydun ya bacanak, birbirini kışkırtıyor fabrikacılar.... Yüzümüze bakan yok bizim" dedi.

"Aman enişteciğim sizler de buyurun. Mustafendi enişte zati ev sahibi... Asıl fabrikacı ben değilim, Kadir bey enişte-mdir. Ben, onca devlet fabrikalarından sadece birinin müdürüyüm.... Servetim, ayda aldığım bir - iki bin lira, Kadir bey enişteminkiyse milyonlar... Aramızı bozmak istiyorlar Kadir bey enişteciğim, dinlemeyin kimseyi, buyurun siz" diye gülerek karşılık verdi dayım da.

Kadir enişteme baktım, karşımda oturan babam da baktı. Enişte yemeğini döke saça, ağzını şapırdata şapırdata yiyordu. Çenesi oynadıkça sakallarına sıvaştırdığı yağlar parıldıyordu. Tek kuşbaşı almıyor, daldırıyordu çatalını dipten. Çatalından damlayan yağlar sini örtüsünü sarartmıştı. Büber turşusunu da yangından mal kaçırır gibi yiyordu. İki parmağıyla sapından tuttuğu böberi ağzına götürürken akan turşu su'arı, ak örtüde yeşil yeşil dağılıyordu. Çatalını sağ elinden bırakmıyordu. Sol eliyle turşu alıyor, yağlanmış, ıslanmış ekmek dilimlerini ağzına götürerek ısırıyordu. Bir iki kere yarım ağızla lâf dokundurdu kocasına Zeliha teyzem:

"Yedi evin bir çocuğu gibisin, atlı mı kovalıyor ardından?"

Neneme de:

"Hiç böyle yapmazdı. Kadir sana yüzleniyor anneciğim." dedi.

Birsen yengem: Tutuldu dizlerim Hakkı, şu ayağımı uzatmadan rahat edemiyeceğim, daha ilk bağdaş kuruyorum ömrümde, diye sızlandı. Annemle ben: Uzat uzat rahatına bak, dedik. Babam Kadir enişte-min açgözlülüğüne içerliyor: Sonradan görme katır... Küçüklere, Şevkiyeyle Şenele kötü örnek olduğunu düşünmüyor hiç. divordu içinden. Kadir enişte-m kendi dünyasındaydı. Düşürdüğü kuşbaşlara tekrar çatal batırıyor, kovu sarı lekelere aldırmıyordu. Zeliha tevzem: İyi ki gelinle oğlanlar yok. Fabrikanın başındaki büyük oğlan, Süleyman, boş verir ya babasının haline, karısıyla İstanbul-

da okuyan iki oğlan burada olsalardı yerin dibine geçerlerdi, diye düşünüyordu. Azmi eniştem Kadir enişteme: Köpek, diyordu. Köpek bile yapmaz bunun yaptığını, böyle döke - saça, şapur - şupur ziftlenmez... Saçından - sakalından utanmıyor... Köylü bu, okul yüzü görmemiş, köyden dışarı çıkmamış köylü.... Bunca yılın kaymakamıyım, buna benzer köylü görmedim.. Bu, şapşal bu... Sonradan görme şapşal.... Çıkarını düşüne düşüne şeytanlığı gelişmiş, eğitimden katre nasip almamış yontulmamış şapşal... şapşal üssü iki, küp şapşal...

"Anlatsana bacanak, cebindeki birkaç yüz lirayla, bir havya, biraz lehim, yarım gaz tenekesinden bir mangalla Aydın çukuruna gidip zengin olduğunu?" dedi Azmi eniştem Kadir enişteme. Kadir eniştem gözlerini devirerek baktı, dolu ağzıyla:

"Sırası mı, şimdi boğaz cengi var, sabunluyalım ellerimizi hele" dedi.

Hakkı dayımla yengem dayattılar:

"İsteriz... anlatsın... Yaşasın Kadir bey eniştemiz..."

"Zeliha anlatsın, bilir o"

"İnanmayın çocuklar, anlatacak bir şey yok ki hem.. Eniştenizin burada, demirciler arastasında ahşap bir dükkânı vardı. Sobacılık, tenekecilikti zenaatı.. Tutturdu birgün Aydına gideceğim diye. Üç oğlanla düştük yollara. Yağ depolarının, sabun fabrikalarının önünde zeytinyağı tenekesi lehimlerken Hitler'in kılıcının kestiği sırada Aydındaki kira evimizin bahçesine dermo çatma bir sabunlıane yaptı. Dağlar - taşlar perde olmadı, yürüttü Allah eniştenizi. Daha doğrusu yanındaki sabun ustasıyla bozuşup ayrıldıktan sonra, fiatlar da gün gün arttığından gece uyurken falan zengin olup çıkıverdik... Büyük oğlan Süleymanın döndürdüğü fabrikayı yaptırdık, oturduğumuz dört katlı on iki daireli apartmanı yaptırdık, üç - dört yerde ayrıca evler, depolar, mağazalar, incir bahçeleri..... Hepsi bu işte..."

Ben, babam, Azmi eniştem, Hakkı dayım, Birsen yengem, hattâ karım Aydındaki fabrikanın, evlerin, depoların, mağazaların altında ezilmiş gibiydik, sesimiz - soluğumuz çıkmıyordu. Nenem bunca zenginliği umursamaz görünüyor, ellerinin hesaplı gidiş - gelişiyle ekmeğini bölüyor, çatalına takıyor, yağa banıyor, az daha bastırarak çatalının ucuna aldığı lokmasını ağzına götürüyordu. İhtiyarlığında sokak çocuklarına kepaze olmasın diye tembel, sünepe Kadir kulunu zengin edivermişti Allah. Basitti iş. Azmi eniştem toplamıştı kendini: Parayla görgü bir arada bulunursa değer kazanır, yoksa hayvanlıktan kurtaramaz insanı, diye düşünüyordu. Babamsa: Ölünce öteye götüreceğimiz atlı buçuk metre kefen bezidir. Ortahalli bir tüccarım, ben, isterim zenginliği, ama ortağına

külâh giydirerek, savaş zamanı piyasaya cibre gibi ıslak, kuruyunca kibrit kutusu kadar küçülen, kostiğini dışına kusan yaş sabun sürerek değil. Hitler devrine uyup karaborsacılık yapacağıma güdük eşeğin kuyruğu kalmak, adamın alnını açık gezdirir, diyordu içinden. Hakkı dayımla Birsen yengem, koca fabrika yapısının; sabunun kaynadığı dev gibi kazanların, depoların, mağazaların altında yamyassı olmuşlardı: Bize lâyık bu zenginlik, diyordu ikisi de. Avrupalara gideriz.. kendi otomobilimizle... Kırmızı plâkalı makam otomuz var ya, devletin, oturduğumuz fabrika evi, mutfağımızdaki kuzine devletin... Ayda topu topu bin lira kadar artırıyoruz, Kadir eniştemizse bin liraya para demez günde...

"Nedir fiskosunuz?"

"Senin fabrikaya, depolara, mağazalara, evlere paha biçiyoruz... Buyurun enişteciğim, yemenize bakın... Siz de buyurun Zeliha ablacığım..."

"Eğer bir karı - koca yatıp kalkıp, vakitli - vakitsiz para lâfı ederlerse akıllı derim onlara... Azmi bacanakla Asiye baldız, sözüm eşikten dışarı, para lâfını ağızlarına almazlar yatakta - matakta... Kaymakamlık yaptığı İnegöl kazasında Hükûmetin vereceği üç buçuk kuruşu gözler durur Azmi. Aybaşı gelecek de, borçlarını kapayacak, derdi günü budur... İnegöl toprağıysa zengin topraktır, baston diksen yeşerir... Azmi bacanak orada bin türlü ıvır - zıvırla uğraşır, şu şunu demiş, bu bunu demişleri dinler, kimsenin ekmek dalaverasını kurcalamaz... Dese bana, İnegölde şu ticareti yapacağım, iş çevirmesi benden, sermaye senden, demez.. Dese dilediği parayı yollarım derhal..."

Azmi eniştem: Adamakla mal tükenmezmiş, diye aklından geçirirken Hakkı dayım atıldı:

"Bir dakika Azmi enişteciğim, ufacık bir dakika..."

"Traş bıçağı, öksürüğe miyankökü balı falan mı satıyorsun?"

"Kadir bey eniştemden bir dileğim var da... Biliyorsunuz Niğdede Konçel'in müdürüyüm ben. O çevrenin bütün elmasını - armudunu, şeftalisini - zerdalisini, eriğini - koruğunu reçel, konserve yapar fabrikam. Konservenin ilk, reçelin son hecesi birleşip Konçel olmuş, işletmeye adını vermiştir. Biz birkaç kimyacı Niğdede fabrikanın satınalmadığı, yahut fabrikaca ıskartaya çıkarılacak meyvelerden ezme, yani marmelât yapalım dedik ama, sermayesizlikten iş kâğıt üstünde kaldı... Söylesene Birsen, Kadir bey enişte de ortak olsa diye konuşmadık mı seninle?"

"Çoook. Hattâ eniştemiz Niğdeye kadar zahmet buyursa da kilometrelerce uzayan meyva bahçelerini görse, beceriksizliğimize kızıp paylar bizi dedik."

Azmi eniştem birkaç öksürükle dikkati kendine çekti:

"Çocuklar, birgün zerzevat pahalılığından konuşulurken benim gibi boğazını kazıyıp az duraladıktan sonra demiş ki koca Balzac: Gerçeğe dönelim baylar, Eugenie Grandet kiminle evlenecek?.. Biz de gerçeğe dönelim... Kadir buradan Aydına üç - beş kuruşla gitti. Oradaki Anadolunun başka köyünden - kentinden gelmiş insanların, tavuklar gibi hep kendilerine yem topladığına bakarak yanlızlığını anladı. Azınlıkların nefsini koruma içgüdüsüne uyarak çalıştı, didindi ama, yeyip içmedi. O zamanlar Zeliha Asiyeye yazdığı mektuplarda bundan sızlanmıştır. Münevver ablanıza da sorun, bilir. Ev sahibi olduğundan bir şey demez bekli, unutmamıştır... Zeliha Aydında, saz kulübede üç çocukla tencere kaynatmadı, direndi, tek kuruşu kırk çaputa sardı ya, bugüne ulaştı... Şunu belirtmek isterim ki: Bacanak size el uzatacak olsa, para sokaktan devşirilmiyor diye baldız hanım darılır, ablanız ses çıkarmasa, Süleyman, İstanbulda üniversitede okuyan Mehmetle Hasan analarına - babalarına kahrederler..."

"Doğru... doğru... Oğlanlar, hele Süleyman kahreder" diye söyleniyordu Kadir eniştem

Azmi eniştem su içerken babam konuştu:

"Madem ki gerçeğe döneceğiz, üç kız, anneleri, oğlan kardeşleri Hakkı, gelinleri Birsen kızımız, hazır bir araya gelmişken şu hanay ev işini de aralarına kazığa bağlayalım. Her ne kadar tatsız kaçacaksa da aramızda yad - yabancı yok. Sekiz - on yılda bir kere çatı altına gelmişiz, kurutalım bu işi, bitsin gitsin... Üç kızdan sonra bir oğlan, hem en küçükleri Hakkı söylesin... Demin sofraya otururken, hattâ sabah bayram namazından çıkıp kabristana giderken hep bu ev işinden söz açtı durdu... Nedir fikrin Hakkı?"

"Biliyorsun enişte, yok bir fikrim."

"Var... Annen, aynı zamanda karılarımızın annesi, üç bacanağın kayınvaldesi, ailemizin bugün sağ en büyüğüdür... Evime her buyuruşlarında aman kusur etmeyelim diye karşısında parçalanırsınız. Öyle değil mi büyük hanım? Öyle... Hakkının konuşması münasip değil mi? Münasip... Anlat derdini Hakkı?"

"Anlatacağım dert değil ki. Çarşı ucunda bizim hanay ev var ya, baba evi, satalım onu diyorum. Gün gün sıcaktan - soğuktan, yelden - yağmurdan yıpranıyor diyorum. Evin altındaki üç dükkânın yıldaki gelirleri iki bin iki yüz lira nedir ki diyorum. Başımızın üstünde yeri var annemizin, buyursun, üçer - beşer ay her çocuğunun yanında elini sıcak sudan soğuk suya sokmasın diyorum..."

"Karılar kocalarına uyar böyle işlerde."

Babamın bu sözü eniştelerimin bellerini doğrulttu, annemle teyzelerimin başlarını eğdirdi.

"Ne diyorsun bu işe Münevver?"

"Kahrı yoktur anacığımın hiç. Şimdiye kadar nasıl kul - köle oldumsa gene olurum."

"Hanay ev satılsın mı, satılmasın mı?"

"Şimdilerde satılmasın. Param elime geçmiyecek ki, senin tüccar dükkânında işleyecek."

"O ayrı iş!" diye gürleyiverdi babam. "Diyelim ki sehmine düşen on - on beş bin lira adına bankaya yatırıldı, ha, ne dersin?"

"Buyursanıza canım, hem yer, hem konuşuruz."

"Satılsın mı dedim Münevver?"

"Satılmasın. Anacığım elsiz - ayaksız kalacak sonra. Bunaldım der gelir, beş - on gün haşır - nesir olur bizde, duramaz, ev gözümde tütüyor der, gider. Hanay evin sokak kapısını açınca bir sıcaklık çarparmış yüzüne. Merdiven basamakları, parmaklıkları, duvarları, tavan ağlarmış kendisini görünce. Beslediği kenevir kedi bile, kokusunu alınca anacığımın, bulunur gelirmiş komşu evlerinden. Ben kapıdan girince evceğizimin herbir eşyası uyanıyor, diriliyor, gülüyor der anacığım."

Nenem, sırrının ortaya çıkmasından utanmış gibi, sininin üstüne, ekmek kırıntılarına, yağ bulaşığı çatalına, yiyemeyip kaşığa koyduğu yarım büber turşusuna bakıyor, içinden: Münevverim, has kızım, yangın kızım, diyordu.

"Ne düşünüyorsun Zeliha?"

"Düşünmesi yok Mustafendi enişte, satılsın hanay ev. Annemiz hem yaşlı, hem yalnız. Hasta olur - sağ olur. Allah saklasın kimsenin haberi yokken bir başına koca evde şey eder, aklını şey eder... Daha kötüsü olur Allah saklasın... Gelsin bizimle Aydına torunu Süleymanın çocuklarını avutsun, yanlış söyledim, Süleymanın çocuklarıyla avunsun diyecektim..."

"Sende sıra Asiye?"

"Ne diyeyim kl... Bey bilir diyeceğimi...."

Başlarımızı döndürdük. Azmi eniştemin esmer yüzü daha da kararmış, birbirine binen dudakları ağız çizgisini genişletmişti:

"Yirmibeş yılı aşkın devlet hizmetinde bir kaymakamım. Belki bu yıl vali olacağım... Şurasını önemle belirteyim ki elime geçen para, Hakkının aldığının yarısı kadardır. Bir fabrikanın tüm anlamıyla kralıdır Hakkı, dilediğine iş verir, dilemediğini tutar kolundan atar... Ben İnegöl gibi il olmağa yeterli bir kasabada insanların geçim işlerini, birbirlerine davranışını düzenlemek için az aylığımla çırpınır dururum... İki kız gelin ettim. Biri Bursada lisede, biri Ankarada Üniversi-

tede iki delikanlı okutuyorum... Yani demek isterim ki..."

"Yani az aylıkla idare zorunda kaldığından hanay ev satılsın..."

"Hayır Mustafa bacanak, hanay evin satılması uygun olmaz bence. Şöyle ki: Hernekadar atalarımız insanın kökü insandır demişlerse de, bugünkü maddeci, namusların parayla değiş - tokuş edildiği memleketimizde insan, insanın kökü olmaktan çıkmış, kökümüz toprağa bağlanmıştır... Karanlık tarih çağlarındaki gibi toprak için birbirimizi öldürüyoruz. Kırk bin Türk köyünde durum böyle, acıdır... Eğitilmemiş, belirli öğretim aralıklarından geçmemiş ilkel insana döndük... Ben bile Ankarada bir apartman katı alsam, emekliliğimi orada geçirsem diye düşünüyorum... Hanay ev satılmalı, payımıza düşene üç - beş kuruş ekleyip..."

"Yani hanay ev satılmalı..."

"Değil bacanak... Satılırsa kayınvalderniz, yani büyük hanım köksüz kalacaktır. Birimizin yanında rahat edemiyecektir... Baldızım Münevver hanımın buyurdukları gibi, hanay ev duvarlarının ılık okşayışına birimizin evinde rastlanılmayacak, bal baklava yedirsek kaşını kaldıramıyacağız büyük hanımın..."

Adının geçmesinden keyifli herkese buyur çekiyordu annem:

"Bizim kız Asiye, buyursana. Bizim kız Zeliha, buyursana. Gelin hanım, Birsen hanım, buyursana kızım... Yağı donmadan yiyelim kuşbaşıyı... Hadi hep buyurun.., De anacığım, durdun kaldın..."

Hakkı dayım da buyurlara başladı. En son konuşacak olan annesinin zihnini çelmeğe uğraşıyordu. Kadir enişteının sofradaki varlığını unutmuştu:

"Buyur sevgili biricik anneciğim... Soğumasın kuşbaşı diyor ablam... İki lokmacık daha... Turşunu bitirmişsin... Üzülürüm... Üzülürüm değil mi Birsen?"

"Üzülür anne. Allahı var, çok sever seni Hakkı.."

Karım, ben, Şevkiye, Şenel de buyur yarışına katıldık. Babam vakit kazanmak, diyeceklerini derleyip toparlamak istiyordu. Gözleri yakınındaydı, bakıyor görmüyordu. Bir lokmayı uzun uzun çiğnedi, su istedi Şenelden, derhal fırlayıp karım getirdi suyu. Sonra ortaya konuştu babam:

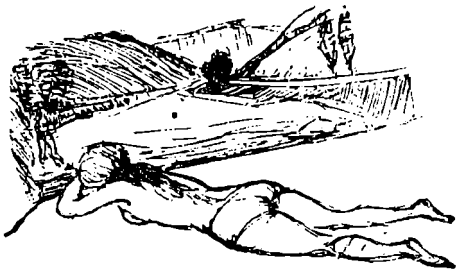
"Büyük hanımın sekiz evlâdı var. Üç damadı bir gelini, ki el sayılırız biz, aslında çocuğu dört tane: Münevver, Asiye, Zeliha, Hakkı. Münevverle Asiye hanay evin satılmasını istemiyorlar, öyle mi Münevver, öyle mi Asiye? Tamam.. Zelihayla Hakkı satılmasını istiyorlar, yani satılırsa iyi olur diyorlar. Öyle mi Zeliha, öyle mi Hakkı? Tamam... Yoksul zengin herkesin derece derece paraya ihtiyacı vardır bu dün-

yada. Yoksul sade boğazını düşünür, zengin yanında çalışanlarınkini... Diyorum ki hanay ev satılsın... Hayır hayır, yani biz üc bacanak diyoruz ki satılan mal, bir kere elden çıkar, elden çıkmayan yaşayanlara destek olur... Diyoruz ki büyük hanımın başımızda yeri var, evvel Allah gül gibi yaşatırız onu.. Evet, ancak, kendisi yaşlıdır, üç ay burada, Niğdede, İnegölde, Aydında gitgellere, tren yolculuklarına dayanamaz, hastalanır yolda - belde... Tamam mı Azmi bacanak? Tamam... Tamam mı Kadir bacanak? Tamam... Benden de tamam... Şimdi bizim fikrimizin hiç önemi yok. Özbeöz çocukları ne düşünüyorlar, bu belli. Kalıyor kayınvaldemizin ne fikirde olduğu... Yıllar yılı bu türlü bir araya gelemedik... Toprağı bol olsun kayınpederin ölümünde toplanamadık. Hakkı Avrupadaydı, Asiyeyi hasta döşeğinde bırakıp Azmi gelemedi, Kadir İstanbulda bulunduğundan buraya ancak ana - oğul, Zelihayla Süleyman geldi... Demek istediğim şu ki... Nanay ev..."

"Satılsın!"

Birden ayağa kalkıvermişti nenem. Ak tülbendinin uçlarını gözlerine bastırıyordu. Şişkin, kırışık göz altları, nurlu mat yüzü ıslaktı. Domuran, iki çizgi halinde aşağıya siyen yaşlar, çenesine doğru iniyordu nenemin. Sanıyordum ki hanay ev lâfı, bir sonuca bağlanmadan hep edilecek, üç - beş gün soframızın tek konusu olacak, işinin başına dönünce herkes, unutulacak.

Omuzlarım düşürmüş musluğa gitti ninem. Yanımızda biri daha burnunu çekip duruyordu. Şenelmiş, bizim Şenel de ağlıyordu.



Montané

BALABAN, Memduh

DUVAR VE MUTLULUK

Gözlerini kırpıştırdı. Yattığı yerden karşıki yapının duvarı görünüyordu. Gölgesiz bir güneş kaplamış, masmavi bir gök de çevrelemişti duvarı. Gerçek - dışı gibi göründü bu ona.. Çünkü duvar kişiliksiz bir gerçek içindeydi; yapının öbür yanları görünmüyordu; yalnız koskoca bir duvar görünüyordu yattığı yerden. Bu görünüş nedense hep üzüntü verirdi ona. Kımıltısız büyük bir aklık umutsuzluğun kendisi gibi görünürdü. Düşle gerçeğin sınırında gibiydi adam.

Gözlerini yeniden kırpıştırdı. Başını çevirdi. Yanında uyumakta olan karısına, karısının gerçekliğine baktı. Birden bir esinti gibi gözlerini yalamış olan o umutsuzluk dağıldı; gözlerinin içi güldü; uzandı, dudaklarını karısının yanaklarına dokundurdu.. Bir daha, bir daha.. Sonra dudaklarını kadının dudaklarına değdirdi. Kadın derin bir soluk alarak kara kara gözlerini araladı; adamın gülen gözlerinin sunduğu mutlu genişliğe daldı; yeniden bir soluk alarak o da gülümsedi. Öpüştüler.

"İyi uyumuşuz." dedi kadın.

"İyi uyumuşuz." dedi adam gülümsiyerek..

"Saat kaç olmuş ki?" diye sordu kadın.

"Bırak saati.. Saatle alışverişimiz yok bizim."

"Unutmuşum.. Yok saatle alışverişimiz."

Yeni evliydiler. İşinden izin vermişlerdi adama. Saatleri unutup, diledikleri gibi yaşamaktaydılar şu yedi günü..

Adam başını biraz sola döndürünce gözü gene duvara takıldı. Duvar kaskatı bir aklıkla durup duruyordu.

"Nereye bakıyorsun öyle?" diye kadın sordu.

Adam duraksadı. Kadın yeniden sorunca adam:

"Duvara bakıyorum." dedi.

"Duvara mı bakıyorsun?" diye sordu kadın.

"Duvara bakıyorum."

"Ne olmuş ki duvara?"

"Hiiç.."

"Hiç mi?"

"Hiç."

"Umutsuzcasına duvarın öyle bir kişiliksizliği var ki.."

"Kişiliği mi olacaktı ki?" Kadın şaşırmıştı biraz..

"Olmayacak tabi.. Hiç işte.. Gevezelik..."

Gevezelik mi? Değildi gevezelik.. Adam katıksız, öylesine dolu mutluluğa hiç alışmamıştı; ne olduğunu kestiremediği bir yadırgama duygusu içindeydi. Gerçek buydu. Gevezelik diyerek, bu gerçeği örtmek istiyordu; bilerek ya da bilmeyerek.

Kadın güldü. 'Belki ileride onu daha iyi anlarım.' diye düşündü içinden, Sonra:

"Anladım, anladım; canın bir şeyler içmek istiyor. Dur, sana martini hazırlıyayım." dedi; demesiyle adamın yanağına bir öpücük kondurup yataktan atlaması bir oldu. Üzerine diri kalçalarını saran sabahlığını geçirdi. Odadan dışarı çıktı.

Adam kalkıp yan odaya geçti. Radyoyu açtı. Hafif bir müzik buldu. Mutfaktan karısının çıkardığı şişe, bardak gürültüleri geliyordu.

Bu sırada telefon çaldı. Adam uzanıp telefonu açtı.

"Buyurun efendim?"

Bir süre telefonda konuştu; daha doğrusu dinledi. Dinledikçe adamın yüz çizgileri geriliyordu. Sonra telefonu kapattı.

Mutfaktan başını uzatıp karısı:

"Salım, kimdi o?" diye sordu.

"Halandı. Nasılsınız diye soruyor. İyiyiz dedim ben de işte. Gerisi halanın gevezelikleri. Bilirsin halanı.."

Adam bir an için sersemlemişti. Kafasını toparlayamadı. İçinden 'Hay aksi şeytan.. Hay aksi şeytan.. hay aksi şeytan..' deyip duruyordu, bozuk bir plâk gibi.. Kafasını toparlamaya çalıştı; düşünmeye çalıştı; sonunda 'Bir aksilik çıkmasaydı şaşardım ya.' sözleri ağzından kendiliğinden döküldü. 'Hay aksi şeytan.. aksi şeytan...' Nasıl söyleyecekti bunu karısına? Nasıl söyleyecekti?.. 'Ne de mutluydu Tanrım! Şimdi gölgeler düşecekti bu mutluluğa... Yaşamanın acılarını hiç tatmamıştı ki bugüne değin.. Benim gibi değil ki o...'

Adamın elinde durumu değiştirebilecek hiç, hiçbir sey yoktu. Hiçbir şey yapamazdı. O an belki ilk kez, bu denli kesin, bu denli belirli olarak karısını nasıl çok sevdiğini anladı. İçinden mutfağa doğru sessiz sessiz bağırıyordu: 'Seni seviyorum, seviyorum, seviyorum.'

Kadın mutfaktan seslendi:

"Yeşil zeytin de getiriyorum."

"Getir canım." Adamın sesi biraz boğuk çıkmıştı.

Kadın bir tepside martini kadehleriyle zeytinleri getirdi; küçük masanın üzerine koydu; kocasının yanına oturdu

Adam kadehleri alıp, birisini karısına verdi; kendisininkini de kaldırarak:

"Seni sevmenin mutluluğuna içiyorum." dedi.

"Ben de senin için." Kadın tatlı tatlı gülümsedi. Genç kızlıktan kadınlığa geçen, kocasiyle karşılıklı içecek olan bir kadının, kadınsı gülümsemesiydi.

Birkaç yudum içtiler.

"Oh.. Çok güzel olmuş." dedi adam.

"Beğendin mi?"

"Çok beğendim."

"Diyelim ki beş yıl sonra, beş yıl sonra da beğenecek misin?"

"Hep beğeneceğim."

"Ben de sevineceğim." Kadın içki hazırlamasını enstitüdeki yemek dersinde öğrenmişti.

"Sen de diyelim ki beş yıl, beş yıl sonra bana böyle içkiler hazırlayacak mısın?" diye sordu adam kadının elini tutarak.

"Hep hazırlayacağım."

"Ben de seveceğim."

Adam içkinin verdiği hoşlukla karısına sarıldı

"Seni çok, çok, çok seviyorum."

Genç karısının başını okşuyor, sırtını sıvazlıyordu; bir koca duygusundan çok, bir baba, bir ana duygusuna yaklaşık bir duyguyla genç karısını okşuyordu. İçinden: 'Güzel kız, güzel çocuk, sevgili çocuğum.' diyordu hep.

Bir süre radyoyu dinliyerek; adam tasasız görünmeye çalışarak gülüp söyleyip içkilerini içtiler. Hayır; ona bunu şimdi söyleyemiyecekti. Ama söylemesi gerekti. Nasıl? 'Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan..'

Radyoda müzik bitmişti; başka istasyon aramak üzere başını çevirince gözleri gene karşıki duvara takıldı. Duvar bir duygusuzluk anıtı gibi biraz daha yükselmişti sanki. Gözleri duvarda, eliyle düğmeyi döndürüp biraz aradıktan sonra gene bir müzik buldu.

Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan.. Kafasında bir tutamak arıyordu adam. Buldu sonunda. Önce karısına, sonra dışarıya başını çevirdi.

"Bak duvara." dedi.

"A, gene mi duvar?'

"Gene duvar. Kızma ama."

"Kızmam." Kadın adamın bakışlarını yakalayıp kocasının ne demek istediğini, anlamaya, kestirmeye çalışmaktaydı.

Adam salt bir direnişle gözlerini duvara dikmişti.

"Bu duvar cansız bir taş yığını değil mi?"

"Cansız bir taş yığını." Kadın oyuna kendini bırakmayı daha kolay bulmuştu.

"Bir kişiliği olamaz."

"Olamaz."

"Duygusuzdur."

"Öyledir."

"Mutluluğu bilemez."

"Bilemez."

"Mutsuzluğu da bilmez."

"Bilemez."

"Biz insanlar öyle değiliz."

"Değiliz."

"İrili, ufaklı mutsuzluklar olmasaydı mutluluğun değerini bilemezdik sanırım."

"Ben de öyle sanırım."

Adam başını çevirip karısına baktı. Karısının yüzünü ellerinin arasına aldı. Olabildiğince yumuşattığı bakışlarını kadının gözlerine dikti.

"Karşılaşabileceğimiz, elimizde olmayan mutsuzluklara uğrayabiliriz. Hep bana, benim sevgime güven; olur mu?"

"Olur. Hep sevgimize güveneceğim." Ama genç kadının kara gözlerine tasaların gölgesi vurdu bir kez. O çocuksu gözler birden on yaş, yirmi yaş büyüdü.

"İyi ama, bu sözler neden gerekli?"

Adam daha konuşacaktı; söyliyecekti, söyleyemedi. Söyleyemedi bir türlü.

"Hiç. Her durumda birbirimize yardımcı olmalıyız, destek olmalıyız demek istedim."

"Birbirimize destek olacağız." dedi kadın sokularak.

"Olacağız."

"Olacağız."

"Bu andımız üzerine yeniden kadehleri doldurayım mı? İçelim mi?" diye kadın gülerek sordu.

Adam kadının gözlerine, gözlerinin içine baktı. Bu gözler yeniden on yaş, yirmi yaş küçülmüşlerdi. Gene bu gözlerde tasaların gölgesi kalmamıştı; gene bir güven duygusuyla ışıldıyordu bu gözler. Ama çocuksu bir anlatım vardı bu gözlerde... Kolayca on yaş, yirmi yaş küçülüveren bu gözler yeniden tasasızlığın güvenliğine dönmüştü.

"İçelim yeniden." diye cevap verdi adam.

Kadın odadan çıktı.

Adam yeniden dönüp dışarıya baktı. Gözleri gene duvara takıldı... Mutluluklarımız acaba bu duvar kadar dayanıklı olabilir miydi? Olabilir miydi? Hayır, olamazdı. Duygusuz olamayan insanoğlu, mutluluğunda duvarın dayanıklılığını bulabilir miydi? Bulamazdı. İnsanoğlunun harcına karışan duy-

gu, mutluluğun dayanıklılığını azaltıyordu. Duygusuz insanlar da varmıydı acaba? Varsa onların daha kolayca mutlu olabilmeleri gerekti. Acaba kolay mutluluklar mıdır ki mutluluğun dayanıklılığını sağlıyordu? Ama sağlam güvenle çevrili olmayan mutluluklar dayanıksız olurdu; bunu biliyordu adam. Ve adamın kafası karıştı gene. Bir sigara yaktı.

Mutfakta içki hazırlamakta olan karısının o çocuksu güvenle dolu gözlerini düşündü.Ah, onun güveni bu denli çocuksu olmasaydı.. Öyle bir güvenliğin ileride birçok şeyleri güçleştireceğini, küçük sarsıntılara bile karısının kendisini kolayca kaptıracağını biliyordu. Çünkü o çocuksu güvenin daha üç beş ay önce tanıdığı kendisinden çok, hayata yönelmiş bir güven olduğunu anlıyordu adam.Oysa hayatta insanın mutluluğa olan güvenini sarsacak ne de çok şeyler vardı. Gerçekte gölgesiz bir mutluluğun bulunamayacağını genç, toy karısı bilmiyordu. Bilemezdi. O hep iyi günler görmüştü. Bu da adamda sözle anlatılamayacak bir şaşkınlık duygusu uyandırıyordu. Bir insan yirmi yıl boyunca hep mutlu olabilsin.. mutlu kalabilsin!. 'Oysa ben...' Adamın kendi acı geçmişine yönelen düşünceleri, belki de içgüdünün bir korunma desteğiyle, hep daha başlangıçta duraklardı; kesilirdi. Gene öyle oldu. 'Hayır, geçti o acı günler; düşünmek yersiz.' diye düşündü gene.

Karısını seviyordu. O da kendisine güveniyordu; çocuksu bir güvendi bu. Her şeye yönelmiş bir güvendi bu. Bu arada kendi de koca olarak bu güvenden payını alıyordu. Bu güveni sarsmamak için karısının uğruyabileccği bütün sarsıntılara karşı onu korumalıydı; koruyacaktı. Ama söylemesi kolay, yapması güç, çok güç olan şeylerdendi bu. Örneğin, şimdi telefondan öğrendiğini nasıl söyleyecekti ona? Adam kendi güçsüzlüğünü duyuyordu. Karısının o çocuksu, tasasız güvenle dolu gözlerini görünce kolu kanadı kırılıveriyordu. Aksi şeytan.. aksi şeytan...

Ama söylemeliydi, söyliyecekti. Başka yolu var mıydı? Yoktu. Yaşamanın acılarını öğrenecekti. karısı ergeç. Bunun da başka yolu yoktu. Bak, diyecekti; ben babamı yedi yaşında yitirdim. Sipsivri ortada kalmıştık. Yakınlarımızın hiçbiri yakınlık göstermemişti. Oysa sen.. Bana güven, diyecekti. Buna benzer şeyler söyleyecekti. Sonra söyleyecekti işte.... Ama burada değil; bu evde, yuvalarında değil... İstemiyordu adam bu eve acılığın gölgesinin düşmesini. Ona bunu, evde değil de biraz sonra sokağa çıkınca sokakta söylerse, eve döndüklerinde karısı tadacağı o acılığı sanki gene sokakta mı bırakacaktı? Değil tabi. O anda şu karşıki duvarın yanında olsa, adam ayağını kırmak pahasına duvara okkalı bir tekme yapıştırırdı. Duvarı öylesine tekmelemek istiyordu. Çünkü adam

duygusuzluğa karşı el ermez bir öfkeyle doluydu! N'olurdu biraz vurdumduymaz olaydım.. N'olurdu insan duygularını biraz duygusuz kalabilseydim... Üzüntüleri sünger gibi yüzeyden derine çekiş niye? Neye yarıyor? Kendimi yiyip bitiriyorum; bu oluyor.' Adam kendi güçsüzlüğünü yeniden duyuyordu. Acaba benim gibileri de var mı? diye düşündü adam. Vardı belki; kimbilir.? Varsa tanımak isterdi onları. Bakın, derdi; sizin duvarı tekmelemek gibi saçmasapan, delice düşünceler gelirse aklınıza, siz ne yaparsınız? derdi. Ben salt kendi gücsüzlüğümü duyuyorum; kolum kanadım kırılıveriyor, derdi. Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan...,

Bu sırada kadın tepsiyle döndü odaya.. Kara kara gözler tasasız ışıldıyordu. Odaya yeniden güvenli mutluluk doldu. Adam bu küçük kadınına baktı. Ona şimdi büyük bir saygı duyuyordu içinden. Çünkü biraz sonra sokağa çıktıklarında ilk acıyı tadacak olan bu küçük kadın biraz daha büyüyecekti. Adam içinden; acaba kaç yıl sonra bu küçük kadın benim acılarımın boyuna yetişebilecek? diye düşündü.

Sonra yanına oturan o küçük kadınına gülümsiyerek çenesini okşadı; minik burnunun ucunu öptü. Bu öpücükten gdıklanan küçük karısı kıkır kıkır güldü.



Yusuf Özel

BENEKAY, Yahya

BARBARLARIN AKINI

En küçük kardeşim, gevşetilmiş kundağının içinde tepinip duruyordu. Çantama kitaplarımı koymuş, elbiselerimi giymiş, okula gitmeğe hazır bir halde ben de yanına uzanmıştım. Oynaşıyorduk: Gülüyor, kıçından kıçından bir iki kalkıyor, sudan çıkan bir ördek yavrusunun güdük kanatlarını gerip silkinişi gibi çırpınıyor, ellerini ağzına götürüyor parmaklarını emiyordu. Parmaklarını öyle şapur şupur emişine dayanamadım, bir ara, ben de parmağımı ağzına soktum. Bir emdi, soğura soğura bir emdi; parmağım zerre zerre çekiliyor, gidiyor zannettim.

O ara okulun çanı çalmağa başladı.

Birden, içimi çekerek fırladığımı hatırlıyorum.

İnsanın, tam yapacakken nasılsa aklından çıktığı bir işi, sonradan ansızın bir hatırlaması olur. Durur kalır. Durmasıyla da "i" harfinin onunun yirmisinin art arda sıralanmasıyla meydana gelen bir ses dizisini, uzun bir makarnayı çiğnemeden yutar gibi, daha çıktığı yerden, genizden, gerisin geriye ve sonu "h" ye varıp dayanan tiz bir iç çekişle yutar.

Tıpkı öyle, bir geç kaldım korkusu içinde ve okula gitme vaktini geçirmiş olmanın doğurduğu, çocukluğa has o mübalağalı, bir pişmanlık duygusuyla içimi çekerek fırladım.

Ama, birden, soğuk bir sertlik geldi önce boğazıma dayandı. Azıcık acıttı. Sonra, elimde olmayan bir yutkunma ile daldı gitti.

Bir mürekkep kalemi ucu yutmuştum.

Biliyorum elimde idi. Pencerede kalmış; giderayak orada görmüş çantama koymak üzere almıştım. Koyacaktım da. Üşendim işte. Demek ağzıma almışım. Hey Yarabbi bak şen şimdi şu işe. O, bir sıra 'i" bir iç çekmeyle gerisin geriye giderken, üstünde yolak yolak mürekkep kurusuyla, o kara ucu da birlikte alıp götürmüştü.

Ağlayarak ve telâşla "hayat"a koştum.

Annem kaynattığı bir kazan sütü indirmiş, susak kabağı

ile alıp alıp yukarıdan tekrar kazana döküyor, köpürtüyor, kırıştırıyordu.

Bana ters ters baktı. Çan çalıyor diye, geç kaldım da ona, ağlıyorum sandı. Bir acayip ağladığımı görünce korku karışık bir şefkatle "ne oldu?" diye sokuldu.

"Yuttum! Gidiverdi içime anne."

"Ne oğlum.? Söylesene?"

"Penitsa (1) '

Annem de korktu. Benden de telâşlı, koştu, maşrapayı kovaya daldırdı:

"İç şu suyu" dedi.

Zar zor içtim biraz.

"Daha daha" dedi.

İçemedim daha fazlasını. Ne faydası oldu bilmem? Ama, az sonra, o heyecan ve korku geçti gibi oldu. Su, telâşımı bastırır gibi oldu. Birden okul aklıma geldi:

"Anne ya şkola (2) ? çan da çaldı."

Daha bir korku ile çantamı kaptım koşmağa başladım. Avluya ilk çıktığımda, az daha bir iki civciv çiğniyordum. Anaları, çıplak boyunlu o boz tavuk, gurk gurk edip üstüme doğru bir kabardı.

Avlu kapımıza kadar havlayarak Barak da takıldı ardıma. Benim sebepsiz - tabii ona göre - koştuğumu anlayınca kala kaldı orada.

Adımımı bir karış daha açmasa idim, yol ortasında buğusu tüten leğen gibi yayılmış kalmış bir sığır pisliğinin üstüne sappadak basacaktım.

Okulun kapısına kurulmuş bir vinç, olan hızıyla beni sürükleyip götürüyordu. Çelik halatın beri ucu da aklıma takıldı idi..

Koşuyordum, boyuna koşuyordum. Yol üstünde eşinip duran üç beş tavuk çığrışarak dağıldılar. Abdülveli efendinin aralığından ve birden çıkan bir at arabasının altında kalıyordum. Okulun kapısına üç dört yüz metre var yoktu ki kapaklandım. Boynuma asılı çantam fırladı gitti başımdan. Bez olduğu için açılması, dökülmesi olmadı çok şükür, kalktım. Görünürde kimseler yoktu. Bahçe kapısından girdim. Çakıl döşeli yoldan güçlükle yürümeğe başladım.

(Ne akıl su Domnu'nunki de (3). Şu pis, şu zorluk çıkaran çakılları kovalarla, leğenlerle nasıl taşıttı bizlere de döşetti idi. Bir sağlam basabildiğin yokki yere? Tabanların her

---

(1) Romence: mürekkep kalemli ucu

(2) Romence: Okul

(3) Romence: Bey, efendi. Öğretmen anlamında da kullanılır.

değişinde beş on çakıl iki yana - yamru yumru - kayıp gidiyor.)

Sonrasını pek iyi hatırlamıyorum. Ama sınıfın kapısını açtığımda, bütün öğrencilerin ayakta olduklarını gördüm. Dua ediyorlardı. Müslüman çocukları, Kıblede bulunan kapıya Romen çocukları da Doğu yönündeki duvara doğru dönmüşlerdi. O duvarda, Meryem ana ile kucağında yavru Hazreti İsanın resmi asılı idi.

Her sabah, dua edilmeden derse başlanmazdı. Hristiyan çocukları dua ederken, biz Müslüman öğrenciler de ellerimizi önümüzde kavuşturur Kıbleye döner, ayakta beklerdik.

Öyle görünce az duraladım. Sonra yürüdüm. Yerime vardım ve çantamı sıranın üstüne koyup Kıbleye döndüm. Hristiyan öğrenciler haç çıkardılar. Öğretmen sağ baş, işaret ve orta parmaklarını birleştirip, o elini alnından başlayarak omuzlarına ve göbeğinin üstüne götürdü. Bu hareketleri yaparken de yüksek sesle; "Numele Tatului, şi al fiului, şi sfintul duh, amen (4)" dedi.

Dua bitince herkes yerlerine oturdu.

Gördümü ki beni Domnu? Anladımı ki? Yoklamayı yapmıştır ama. Dua edildiğine göre yoklama bitmiştir. Yoklama en başta yapılır.

Öğretmen de yürüdü masasına oturdu. Büyük deftere eğildi, açtı. Bir iki yaprak çevirdi. Benim adımı okuyuverdi.

Elimde olmadan ayağa kalkıverdim de;

"Prezent (5)" deyiverdim.

"Gel. Yaklaş" dedi.

Yürüdüm, sınıf bir kocamanlaştı. Masanın önüne varınca o da kalktı. İndi. Yanıma geldi. Ben, iki elim bacaklarıma yapışmış, dimdiktim. Yüzüme baktı baktı, birden, avucunun bileğe yakın yerini kaykıltıp alnıma bir vurdu; sendeledim, bir kaç adım geri gidip kürsüye çarptım.

Şaşırmıştım.

"Yaklaş" dedi gene.

Yaklaştım. Put gibi, mum gibi; yok yok daha cansız, telgraf direği gibi duruyordum.

"Geç tahtanın önüne" dedi.

Aynı şekilde dikildim.

Öğretmen öğrencilere döndü: "Kitaplarınızı çıkarın" dedi. Dersimiz Tarih'ti.

Öğretmen gitti en ön sıradan bir kitap aldı; karıştırdı ve bir sayfayı açtı. Sıraya koydu. O sayfayı avucu ile bastırıp

---

(4) Romence: "Babasının, oğlunun ve mukaddes ruh'un adıyla amin!

(5) Romence: Buradayım, mevcudum.

ezdi ve açık kalmasını sağladı. Sonra yüksek sesle:

"Barbarların akını" diye bağırdı.

"Ştefan oku!" dedi ardından.

Sınıfımızın en çalışkanı kabul edilen Stefan okumaya başladı.

Bir uğultu aldı içimi. "Huni, Turçi, Tatari, Peçeneki, Stefanın incecik sesinden patlayıp çıkıyor kafama çarpıp parçalanıyordu.

Öğretmen durdurdu:

"Evet, Barbarların akını. Çocuklar bu barbarlar, kitabınızın yazdığı gibi Hunlar, Türkler, Tatarlar, Peçenler, Kumanlar, Oğuzlardır" dedi.

Sonra gene durdurdu birden dönüp:

"Bu eşşek te, bu Tatar da o barbarlardandır" diye beni gösterdi.

Hırsla kitabı aldı aynı sayfada, sağ orta yerine ufarak basılmış bir resmi öğrencilere dönerek:

"Bu resim de Atilla" dedi. "Hunların başı, Prima Barbar, Bastığı yerde ot bitmezmiş."

Gene bana döndü:

"Gel buraya" dedi.

Gittim. Kulağıma yapıştı; büktü, burdu. Eliyle beraber kulağım, kulağımla beraber ben de buruldum.

"Eşşek, pis Tatar, pis Musulman! Dua edilirken neye paldır küldür girdin sınıfa. Geç kaldığın gibi kalakalsaydın kapıda. Pis Barbar!" diye bağırdı.

Öğrencilere döndü:

"Çocuklar, işte, barbarlar da böyle yaparlardı. Sormadan, sapmadan, saygısızca..."

Bitiremedi diyeceklerini birden sınıfın kapısı açıldı. Bir adamla bir papaz içeri girdiler. Onları görünce, öğretmen, beni yerime doğru itti. Gidip sırama oturdum.

Ağlayacaktım, ağlayamadım. Girenler de mâni oldular her halde bu duyguma. Kaygılı, korkak, olanları anlayamadan oturdum. "Barbarlar." "Barbarların akını.' Kitabımı ilk aldığım zaman da o bahsi görmüş, sökmeğe çalışmıştım. Türkler, Tatarlar, Oğuzlar deyip sıralıyordu. Bu isimler bir tanıdık, bir dost. Peki ama bunların Domnu'nun dediği gibi "saygısızlık"la ne ilgisi vardı. Duaya geç kalan bir adam, camiye sonradan da girer namazını kılar, duasını eder. Bunda bir saygısızlık var mı? Türkler, Tatarlar, Barbarlar! Türkler, Tatarlar, Barbarlar! Hani kendi mektebimizde Hoca efendinin hep anlattığı Türkiye Barbarla mı dolu? "Kıraat" kitabımızda, her sayfada, ayrı bir güzelliği yazılı, Hoca efendinin bizlere "Ak Toprak' dediği yerlerdeki, Anadolu, Anadolu diye anılan Türkiyedeki, Ana yurdumuzdaki Türkler; "soydaşlarımız" dediği Hocamızın;

hep barbar mı? Hepsi'de böyle dua edilirken birden mi girerler? Birden girmek, sonradan girmek barbarlık mı? Ağlamak istiyordum. Alnının acısı, kulağımın acısı hem daha o saat kesilmişti. Bir başka yerde imişim gibiydim; dalgın, kaygulu, korkak.

Papazla o adam öğretmenle bir şeyler konuşuyorlardı. Papaz, böyle, ikide bir gelir, okulu teftiş eder, arada da öğrencilerin din bilgisini yoklardı.

Papaz ortaya doğru yürüdü ve "Religia" dersinizden bir şeyler soracağım" dedi. Biz müslüman öğrencilere bu ders yoktu. Hristiyanlık dininin dersi idi bu. Papaz, uzun kara sakalını sıvazlayıp düşünür gibi yaptı. Ama düşünmüyor, mahsustan öyle yapıyordu. Sonra başını dikti:

"İsa öldükten sonra dirildi, biliyorsunuz. Bir kaç gün sonra Paşte, yani onun bu dirilişinin bayramı olacak. Kim söyleyecek bakalım bu nasıl oldu? İsus Kristos kaç gün sonra dirildi? Ve o şimdi nerededir?" dedi.

Hiç bir Hristiyan öğrenci kalkıp ta cevap vermedi. Papaz bekliyordu. Öğretmen kızgın kızgın bakmağa başladı. Uzun bir bekleyiş oldu.

Evet, gerçekten, pek yakında bizim "Kırmızı yumurta tokuşturma bayramı" dediğimiz Paskalyaları olacaktı Hristiyanların. Papaz sorduğuna pişman gibi idi.

Ben biliyordum bu sorunun cevabını. İçimde her şey uçtu gitti. Bir kabarma, bir taşma duygusu dürtmeğe başladı beni. Kimse demese, kalkıp ben diyeceğim dedim içimden.

Diyemediler.

Epey sonra:

"Domnu Papa, ben!" diye ünledim.

Papaz gevşeyiverdi. Memnun ve güleç.

"Haydi küçük anlat bakalım bize" dedi.

"İsus Kristos öldükten kırk gün sonra dirildi. Sonra göğe babasının yanına çıktı" dedim.

"Bravo küçük. Peki, babası kim?" dedi

"Allah baba" dedim.

Religia kitabındaki, bu anlattığıma dair resimler de gözlerimin önüne geliyordu. Hep merakla, kaç defalar bakmıştım onlara. Hele, kocaman bir mezar taşını meleklerin kaldırıp yana devirdiği, bunu görüp te, korku ile yanlara sıçrayıp yatmış bir kaç adamın da bulunduğu resim? Başının ardında ay gibi çizilmiş nurla, İsanın dimdik göğe yükselirkenki resmi. Zaten altında bu dediklerim hep yazılı idi.

Papaz adımı sordu.

Söyledim.

"Sen Türksün ha?" dedi ."Muhammedan mısın, Gagauz musun?" diye ilâve etti.

Ben demeğe kalmadan biri "o barbar" diye bağırdı.

Papaz sesin geldiği yöne baktı. Öğretmene baktı.

Bir tuhaf oldum, duraladım. Tekrar sorunca:

"Müslümanım' dedim.

Gagauzlar da Türktüler, Ama onlar Hristiyandı.

Papazla o adam biraz daha oyalandılar, Öğretmenle bir şeyler konuştular. Sonra öğretmenle birlikte çıktılar. Öğretmenin, az sonra tekrar girmesiyle kesiliveren bir gürültü aldı sınıfı.

Öğretmen girince, kızgın kızgın geldi ön sıraya dayandı.

"Tembeller!" Sen Ştefan, sen Sima, sen Toma, sen Marin. Bilmiyor muydunuz?. Neye kalkıp söylemediniz? Cevap vermediniz?" dedi. Çıkıştı. Bağırdı. Hattâ küfretti. Gitti masasına oturdu.

Biraz sonra sınıfın kapısı vuruldu. Bir daha vuruldu.

Öğretmen "Giiir" diye bağırdı.

Annem. Annem girdi içeriye.

Beni dövdüğünü mü gördü yoksa Domnunun? Onun için mi geldi? Annem dövüldüğümü mü duydu yoksa? Ama kimden? Kuşlardan mı? Bahçede cıvıl cıvıl oynaşıp duran serçeler mi gidip söylediler yoksa?

Öğretmen kalktı. Annemle ikisi birşeyler konuştular. Sonra sınıftan çıktılar. Tam kapıya varınca beni de çağırdı öğretmen.

Annem, sabahleyin yuttuğum uç için gelmiş. Öğretmene: "Dışkısını yoklayalım, çıkıp çıkmadığına bakalım, onun için kenefte münasip bir yere yapsın da karıştırıp baksın ' diye, benim hakkımda ricaya gelmiş.

Öğretmen bana "Öyle mi?" dedi.

Anlattım.

Düşündü. Yok yok pek düşünmedi.

"Olmaz. Burasını kirletir. Zaten okul yarım gün. Dayansın, evde yapsın" dedi.

Annem ağlayarak ayrıldı. Ama doğru Kolonel Doktor'a gitmiş. Kolonel bir ekim ekme bir de orak harman zamanı bizim köye gelir, tarlalarını ektirir ve mahsulünü alır, bunun dışında oturduğu Bükreşe giderdi. Sıkıştı mı bütün köylü ona baş vururdu. Annem anlatmış. Kolonel kalkmış gelmiş Domnuya söylemiş.

Ertesi gün özel izin çıktı bize ama kullanmadım.

Aradan üç dört gün geçmişti. Üçüncü dersin başı idi. Sırama oturmuştum tam, öğretmen kapıdan girdi, hızla ve kızgın doğru bana geldi. Birden kulağımı tuttu. Kaldırdı. Kulağımla gövdem de kalktı. Çekti ve aldı götürdü. Başım kulağımın üstüne doğru eğik, küçücük adımlarımla koşarca elinin ardına düştüm. Sınıftan, sofadan, kapıdan çıktı. Hiç bir şey demeden

habire çekiyordu. Kulağını bir sızlıyor, kökü başıma yapıştığı her yerinden toptan zonkluyordu. Gidiyorduk. Tamtakır, sertleşmiş bu toprak yol keneften başka yere varmazdı. Uzakta, taa okulun avlusunun bir köşesinde idi. Sık sık dolar, doldukça da yanma yeni bir kubur kazılır, tahtadan yapılmış, aralıklarından içi görülen kulubesi alınır yenisinin üstüne oturtuluverirdi. Tek gözdü. Erkek, kız bütün öğrenciler, kim daha önce kaparsa o girerdi.

Geldik. Özel surette tahta mandalı ile tutturmasan, açılıp ardına kadar kaykılıveren kapısından içeri doğru bir itti beni.

"Bu ne?" dedi.

Tahta döşemenin ortasındaki üçgen deliğin az uzağında taptaze, vıcık vıcık bir top pislik sarı sarı sırıtıyordu. İçim döndü.

"Pis Tatar, magarule (1) bu ne? Başın kadar!" dedi ve hırsla kafama vurdu.

Birden boşandım. Höyküre höyküre ağlamağa başladım.

"Ben yapmadım öğretmenim. Bılmiyorum' dedim. Demeğe kalmadan da öğürdüm. Bir şey yoktu çıkaracak öğlen üstü ama, bir kere içim kalkmıştı. Bir iki daha öğürdüm.

Sonra aramızda şöyle bir konuşma oldu.

"Kolonel Doktorun hatırı için izin verdiydim ama, karıştırıp penitsanın çıkıp çıkmadığını aradıktan sonra temizleyecek çukura atacaktın. Öyle tembihlemedim mi?"

"Oyle tembihlediniz öğretmenim."

"Peki bu ne?"

"Ben yapmadım öğretmenim. Hem anneme olmaz dediğiniz için de hiç yapmadım."

"Peki kim yaptı?"

"Bilmiyorum."

Sırrak diye bir de tokat vurdu yüzüme:

"Temizle bunu" diye bağırdı.

Ne ile? Su yoktu. Su bulunmazdı. Bu yüzden de küçük aptesimiz dışında Müslüman öğrenciler pek gelmezdik.

Ne yapacaktım?

"Temizle bunu" diye bir daha bağırdı.

Çıktım. Epey dolaştım. Yassıca bir taş buldum. Aldım geldim onunla deliğe sürdüm. Uzaktı da Daha bir pislendi. Yapış yapış sarımsı bir yol oldu. Öğretmen:

"Piils! Çabuk toprak at!" diye bağırdı. Korku ile bahçenin, beş on adım ilerden başlayan ekilmiş kısmından iki avucumla toprak aldım. Bir daha, bir daha. Ustüne serptim.

"Bırak onu. Git evden bir kova iste. Kuyudan çek te su al gel' dedi.

---

(1) Romence: Eşek

Koşa koşa, öğretmenin, okulun arka kısmında bulunan evine gittim. Seslendim. Kovayı aldım. Kuyuya vardım. Kuyunun başındaki koca bataklıkta, pırk pırk ederek, burunlarına girip çıkan sinekleri, gürültüyle nefes verip kovmağa uğraşan gözleri yumuk, beş altı domuz beni görünce birden kalktılar. Böyle bir şey beklemediğim için, korunamadım, sıçrattıkları çamurlar üstümü başımı buladı.

Çok derinde olan kuyudan bir kova suyu zar zor çekip götürdüm. Az az döktüm.

Olmuyordu.

Öğretmen:

"Elini yıka. Yıka da bir daha yapma" dedi.

Elimle yıkadım.

Ama vallahi billâhi ben yapmamıştım.

(AK TOPRAK'tan)



BENER, Hikmet Erhan

K E D İ

Sonsuz bir boşlukta birdenbire kendini buluvermek, yeniden doğuvermek gibi bir duyguydu bu, düşsüz bir uykuda yabancı bir şeyin varlığını farketmek. Kaygılı bir duyguydu. Göğsünün üstünde bir ağırlık vardı. Soluğunu tıkayan bir ağırlık.

Kıpırdamağa savaştı, kıpırdayamadı. Eli kolu tutulmuş gibi, Gözlerini açmak istedi. Gözkapakları yapış yapış. Karanlıktı. Dalgalı bir karanlık. İnce ince ışık çizgileri vardı boşlukta. Bağırmak istedi, sesi çıkmadı. Kulaklarında bir garip hırıltı.

'Kedi" dedi birden. "Göğsümün üstünde bir kedi var."

Elini uzattı, tüylerinden yakaladı. Kocaman bir kediydi bu. Karanlıkta gözlerinin kıpkızıl parladığını gördü. Derisinin altında yılan gibi kıvranıyordu gövdesi, ama ısırmağa, tırmalamağa yeltenmiyordu. Bir zaman sessizce didiştiler. İstemiş olsa kolayca kaçabileceğini hissediyordu hayvanın. Ama o sanki, bir çeşit işveyle, parmakları arasında kıvranıyor, sürtünüyor, bu arada, değişik seslerle mırlıyor, nazlanıyordu. Sonunda, içini ürperten bir kaypaklıkla ellerinden kurtulduğunu farketti. Yumuşak parmakları üstünde yere atlayışını duymamıştı. Nereye gittiğini görmek için yerinden doğruldu, karanlıkta bir şey göremedi. Dirseklerinin üstüne dayalı, bir zaman bakındı öyle. Sonra kesildi, sırtüstü bırakıverdi kendini yatağa.

Nereden çıkmıştı bu kedi şimdi? Sokak kedileri gece vakti gelip insanın göğsü üstüne yatmazlardı. Ev kedisiydi muhakkak. Evini şaşırmış olmalıydı. Ama, buraya, odasına nasıl girebilmişti? Yatarken kapıyı iyice kapattığını hatırlıyordu. Hava cereyanından ödü kopardı. Belki karısı bir şey almak, yoklamak için girmişti de kapıyı aralık bırakmıştı.

Gözlerini yumdu. Göğsünün üstünde hâlâ bir ağırlık, bir sıcaklık var gibiydi. Kedi şimdi odanın bir köşesine sinmiş, üstüne sıçramak için onun uykuya dalmasını bekliyor olmalıydı. Karyolanın altında, belki de ayakucunda. Hemen ayaklarını kaldırarak yorganı havalandırdı. Yoktu. Belki de çıkıp gitmişti. Hem, bakalım gerçek bir kedi miydi bu? Tüylü tüylü

dokunuşunu, eğilip bükülüşünü, kıvranışını duymuştu ama, daha çok bir düş yaratığına benziyordu.

"Evhamlanmıyalım" dedi. "Kedi işte. Bir delik bulmuş, girmiş içeri."

Yatağın içinde döndü, yeniden uyumağa çalıştı. Kafasının içinde bir ağırlık, bir bulanıklık. Bir an, uyandığından önceki yaşayışını, varlığını unuttuğunu sandı. İlk defa yaşamağa başlayan bir insan gibi. Adını sanını hatırlamağa çalıştı. Bulamadı. Yarın neydi günlerden? Beyni donmuş gibi. Geçmişle gelecek ortadan kesilmiş, o ara yerde kalmış. "Deliriyor muyum" dedi. "Delirmek bu." Yumruklarını sıktı. Güçsüz. Midesine doğru bir yerde zonklamalar başlamıştı şimdi. Bir iğne ucuyla karnının içinde bir yere, yumuşak etine yavaş yavaş dokunuyor ama iyice batırmadan çekiyorlardı. Tanıyordu bu sancıyı. Eskiden de böyle sancılar duyduğunu hatırlıyordu. Bu kez öte yanına döndü. Rahatlar gibi oldu. Zihni gene karanlığa, boşluğa doğru uzaklaşıyordu ki birden gözlerinin açık durduğunu farketti. Şaşırdı. Kapatamıyordu gözlerini. Ne yapacağını kestiremedi. Birdenbire boşlukta kalakalmıştı. Kedi oradaydı. Tam karşısında duruyordu. İyice görüyordu. Kocaman bir yaban tekiriydi. Ürperdi. Tanıyordu bu kediyi. Kılık değiştirmiş bir düşman gibi. İri, sivri dişlerini, dik, uzun bıyıklarını hatırlıyordu.

Tekrar kapatmağa çalıştı gözlerini. Başaramadı. Midesinin alt yanındaki küçük sancılar yeniden başlamıştı üstelik. Kedinin hırıltısı kulağının dibindeydi.

"Pisst" dedi. Sesi bir tuhaf çıktı. Kedi orada, bakışlarında, tehdit edici, ürkütücü bir anlam, kımıldamadan duruyordu. Arka ayaklarını bükmüş, kuyruğunu karnının altına kıvırmış, ön ayakları üstünde dimdik bekliyordu.

"Pisst" dedi tekrar. Kedi sanki güldü. Gözleri kıpkızıl.

Soğuk bir terin kapladığını hissetti gövdesini.

"Şeytan bu" dedi. "Şeytan..."

Kedi durduğu yerde gitgide irileşiyordu. Hırıltısı değişmez bir uğultuyla yankılanıyordu kulaklarında. Elini uzatıp itmek, uzaklaştırmak istedi. Eli ateşe değmiş gibi oldu. Keskin bir ses çınladı kulaklarında. Yırtıcı, korkunç, tiz bir miyavlama, damarlarındaki kanı donduran bir büyücü çığlığıydı bu. Soluğunu tıkayarak bekledi. Karanlığın birden bire ikiye ayrılacağını, ortalığı cehennem alevlerinin aydınlatmağa başlayacağını bekliyordu. Bir dua okuması gerekliydi. Şeytanı uzaklaştıracak bir dua. *Kelimei şehadet* getirmeliydi. Dudaklarının ucundaydı sözler ama bir türlü kelimeleri hatırlamıyordu.

Öylece, bir kolunun üstüne yaslanmış, çarpıntı içinde ne kadar beklediğini bilmiyordu. Kedinin ne zaman kaybolduğunu da farketmemişti. Oda şimdi eskisinden daha karanlıktı. Çıt çıkmıyordu. Sadece, o karanlık ve mutlak sessizliğe has, soyut bir çınlama, bir belirsiz uğultu kalmıştı kulaklarında.

Yavaş yavaş zihninin durulduğunu, korkulu bir düşten uyanmağa başladığını hissetti. Sonra karanlık birden hafifledi. Hangi yönden geldiğini kestiremediği bir aydınlığın karşı duvara vurduğunu gördü. Yattığı yerden güçlükle doğrularak başucundaki komodinin üstünde duran gece lâmbasını yaktı.

Oda kapısı aralıktı.

İlk önce hava cereyanı geldi aklına. Canı sıkıldı. Kalkıp kapatmak gerekti şimdi kapıyı. Üşendi. Yatağın içine büzüldü. Sonra birden düşü hatırladı. Tekrar doğruldu yatağın içinde. Şaşkın şaşkın bakındı odanın dört yanına. Bir kesiklik, bir yorgunluk vardı üstünde. Sırtını karyolanın demirine dayadı. Vücudu ıslak ıslak.

"Allah hayırlara getirsin" dedi. "Allah hayırlara getirsin."

Nasıl yırtıcı, ateş gibi parlıyan gözleri vardı kedinin. Ya göğsünün üstünde, soluğunu tıkayan ağırlığı. .

"Allah hayırlara getirsin" dedi tekrar. Gülmeğe çalıştı, gülemedi. Bir uğursuzluk vardı bu düşte. Aslında, düş gördüğüne de bütün bütün inanmış değildi henüz, Kapı aralıktı. O ağırlık, o keskin miyavlamanın öylesine bir gerçekliği vardı ki inanmamazlık edemezdi. Tüyleri iç kıcıklayıcı dokunuşu parmaklarının ucunduydı. Sonra o dişler, o dimdik, meydan okuyan uzun bıyıklar...

Uykusu kaçmıştı bir kez. Yataktan çıktı. Ceketini sırtına geçirdi. Elinde olmadan, karyolanın, elbise dolabının altını gözden geçirdi. Yoktu bir iz. Kapıyı kapattı. Gitti, perdeyi açtı.

Soluk ay ışığında, ıssız, yaban bir görünümü vardı bahçenin. Türlü, esrarlı biçimlerde karaltılar dolaşıyordu ortalıkta. Kuytu köşeli, alçak taş duvarlar sınırsız bir uzaklığa doğru uzanıyor gibiydi. Renksizliğin korkunç matlığı vardı her şeklin üstünde. Donuk aydınlık, canlıların bütün güzelliğini, bütün çekiciliğini yok etmişti. Kocakarı, dev ve ecinni masallarının dünyasıydı bu.

Uşüdüğünü hissederek aceleyle perdeyi kapattı, döndü. Ürküntüsünü atamamıştı henüz üzerinden. Karnında, barsaklarının üstünde, huzursuzluk diye adlandırabileceği, değişik, tuhaf bir ağrı, bir duygululuk hali vardı .Yorgun, halsiz, gitti yatağının üstüne oturdu.

Nerden gerekmişti şimdi bu korkulu düşü görmek? Ne zamandır böyle bir düş gördüğünü hatırlamıyordu. Belki çok eskiden, çocukken. Sonra o kedi. Bunun bir anlamı vardı muhakkak. Aşağı inip tabirnameye baksa mıydı? Üşenmezse. A-

ma her halde iyi bir anlamı olmasa gerekti. En çok da göğsünün üstüne basan ağırlık dehşete düşürmüştü onu. Korkunç bir duygu. Soluk alamamak, göğüs kafesinin ezildiğini duymak, öyle, umutsuzca çırpınmak...

Bir sigara içse miydi acaba? Bu gün çok içmişti. Doğru değildi bu kadarı. Yasaktı.

Durakladı. Şimdi yeniden terlemeğe başlamıştı. Anlıyordu her şeyi yavaş yavaş. Ölümdü bu gelen. Göğsüne çöreklenmiş, boğazına sarılmış, Nasıl da unutmuştu. Nasıl tanımamıştı o çılgın gibi kıpkızıl yanan gözleri.

Titremeğe başladı. Aldırış etmediği ölüm böyle gelecekti. Bir gece yarısı, ansızın göğsünün üstüne çıkıp oturacaktı. Belki bir öğle üstü. Yağmurlu bir günde. Hava nemle sırsıklam, doygun, soluk alınmayacak kadar boğuntulu iken.

Yavaş yavaş geldiğini hissedecekti. Eli kolu bağlı. Karşı koyamayacaktı. Yalvaramayacaktı bile. İçinde kanının damla damla kuruduğunu bilecekti. Doyurulmaz bir susuzlukla yanacaktı. Kaçacak sığınacak bir yer bulamadan.

Çıldıracak gibi olduğunu sandı. Koca başını ellerinin arasına alarak canını acıtırcasına sıktı. Hayır, böyle ölmek istemiyordu. Göz göre göre olmamalıydı bu iş. Bilinmemeliydi. Birdenbire, hiç haber vermeden gelmeliydi. Uyurken, apansız.

Gözlerini yumdu. Nerede o gündüzki sakinliği, tevekkülü? Ne vardı sanki bunda? Küçük bir çocuk gibi. Bir korkulu düş gördü diye...

Birden, dehşet içinde açtı gözlerini. Boğuk, yaban, hırıltılı bir sesle: "Hayır, diye haykırdı. Hayır. Uyurken ölmek istemem. Tanrım, İstemem. Uyurken olmasın, Allahım. Tanrım..."

Sarsıla sarsıla ağlamağa başladı. Boğazına bir şeyler tıkanıyor, tıkanacak gibi oluyor, korkusu daha yılgınç bir hal alıyordu. Kedi, olanca ağırlığı ile hâlâ göğsünün üstündeydi. Sonra döndü, koca gövdesiyle külçe gibi yığıldı yatağına. Sol elini yumruk yapmıştı. Durmadan vuruyordu yastığına. Biraz sonra yorgunluk üstün geldi. Öylece sızdı, kaldı.

(Bir romandan)

BURAK, C.

KONSÜL ROMANÜS

Ona mektep sıralarından beri Konsül Romanüs derlerdi. Dar omuzları, incecik boynu, kocaman kafasıyla bir Romalı konsüle benzer tarafı olmadığını kendi de bilir, fakat ismine itiraz ettiği görülmezdi.. Roma tarihine nasıl merak sardığını kendi de unutmuştu; Bir gün hademe onu sınıfta yerlere kadar inen uzun perdelerin birini omuzuna atmış, bir ayağı İmparator Ogüstün heykelinde olduğu gibi ilerde, elinde Çiçero'nun bir kitabı lâtince bir nutuk söylerken görmüştü. Koridorlarda söylene söylene dolaşan, herkesten ayrı yaşayan bu zayıf, gözlüklü gencin birdenbire delirdiğini zanneden adamcağız hemen koşarak nöbetçi muavine haber verdi. Meraklı bir kaç talebe ile muavin kapının önüne geldikleri zaman onun içeride: Konsül Romanüs, Konsül Romanüs diye bağırdığını duymuşlar, bir faciayla karşılaşmak endişesiyle kapıyı açınca onu, sırtında bir (toge) gibi attığı perde; yumruğu bir sıraya dayalı ayakta durur görmüşlerdi. O günden sonra bir lâkâp takılmak için biçilmiş kaftan sayılan bu ürkek çocuğa — Konsül Romanüs — ismi verildi, o da hiç kızmadan sanki evvelden bekliyormuş gibi bunu kabüllendi...

Konsül Romanüs güç belâ liseyi bitirebildi. Meccanî Leylî okuduğu mektepte hocalar kimsesi olmayan; bütün vaktini kütüphanede Tite — Live, Tacite ve Ciceronlarla geçiren, kendi kendine lâtinceye çalışan bu sessiz talebeye acırlar, ona sınıf geçecek bir not verebilmek için ellerinden geleni yaparlardı... Bir gün imtihanda yabancı bir mümeyyiz Avrupada merkantilizm, buharın keşfi gibi sualler sormuş, o da arka kafası alınmış bir güvercin gibi bomboş gözlerle adamın suratına bakarak, hiç bir cevap vermemişti. Nihayet sınıfta kalması yüzde yüz olan bu ürkek gence bir şans vermek için Roma tarihine dair bir sual soruldu ve görülmedik bir şey oldu.. Dakikalardan beri düşünceli düşünceli oturan talebe ayağa kalktı, Senatoda nutuk söyleyen bir Roma konsülü gibi gözleri parlayarak, ellerini masaya vurarak anlatmaya başladı. O kadar heyecanlanmıştı ki imtihan hey'eti onun sualle hiç alâkası ol-

mayan bahislere geçtiğini, Luculius'ün sofrasına kaç çeşit yemek yendiğini, Romalı lejyonlerin kaç zirâ uzunlukta mızrak taşıdığını anlatmakta olduğunun farkına varmadılar.

Konsül Romanüs alnındaki terler, yüzü kıpkırmızı, gözlerinde saadetten doğan bir pırıltıyla sustuğu zaman imtihan hey'eti sanki bir rüyadan uyanmış, mümeyyizlerin hepsi ona geçecek bir not vermişlerdi.

Liseyi bitirince ilk işi tarih öğretmeni olabilmek için Üniversitenin Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesine girmek oldu. Küçücük bir pansiyon odasında oturuyor mektebe devam edebilmek için verdiği lâtince derslerinden ayırabildiği zamanlarda Roma tarihine, Romaya, bir romalıya ait bir şey bulup okuyordu. Hint yağı içer gibi bir alay tatsız tutsuz derse çalışarak ikinci sınıfa geçebildi. Ona Asyanın antropolojik gelişimini, piktigrafik, ideografik yazıların teşekkülünü, kafatasların ölçme usullerini öğretiyorlar. Neandertal adamlarından, nefret ettiği bir çok şeylerden bahsediyorlar, fakat Roma tarihine ait bilgisini genişletecek fırsat vermiyorlardı

Konsül Romanüs kızların cıvıltılarıyla dolup taşan koridorlarda koltuğunda kitapları, arkasında sürüklediği alaylı bakışlarla bir hayli dolaştıktan sonra iki sene aynı sınıfta kaldığından mektebi bırakmağa mecbur oldu. Askerlik Şubesi hemen yakısına yapışmış, boyunu bosunu ölçüp üzerine bir elbise giydirerek mektebe yollamışlardı.

Yedek subay olarak kıt'asma sevkolunduğu zaman askerliğe ait en küçük bir bilgi sahibi bile değildi. Tüfeğin dipcik kısmının neresi olduğunu bir türlü öğrenememiş, namlının kaç kısımdan mürekkep olduğunu, şgez, göz, arpacığın ne demek olduğunu anlayamamıştı. Bereket versin göze çarpmıyacak kadar silik ve sessiz olduğundan mektebi bitirebildi.

Kıt'ada emrine verildiği yüzbaşı onu görür görmez nefret etti, her hangi bir yerde, her hangi bir sebeple önüne çıkıvermesi adamcağızı çileden çıkarıyor, her türlü azara, cezaya sesini çıkarmadan katlanması onu büsbütün deli ediyordu.

Konsül Romanüs kasabanın ucundaki odasına kapağı atabildiği zamanlar kendisini mes'ut hissediyordu. O zaman kitaplarını açıyor, bütün bir senato halkı etrafını çeviriyor, arkasında liklörlerle ordugâhlarda dolaşıyor, ağır demirkılıçlarını ayaklarıyla doğrultarak Roma lejyonlarına hücum eden "Sarmate" cengâverlerine, kandan kaypak bir hale gelen muharebe meydanlarında hiç bir zaman hedefini şaşırmayan küçük baltalarını fırlatan uzun saçlı asi Franklara gözlerini kırpmadan bakıyordu.

Kafası biraz daha büyümüş, omuzları biraz daha çökmüş bir halde askerliğini bitirdiği zaman ne sevinmiş, ne de üzülmüştü. Anlayamadığı suçlar yüzünden ekseriya cezalı oldu-

günden bir kere bile izinli çıkamamış, cezalı olmadığı zamanlarda bütün alayda hastası randevusu olan arkadaşlarının nöbetini beklemişti.

Çamaşırlarını taşıdığı küçük bir çanta, alayın marangozuna kiç beklâ yaptırabildiği sandığın içine yerleştirdiği kitaplarıyla trene binerken ne yapacağına karar vermemişti. Cebinde kemtisini bir ay geçindirebilecek kadar parası vardı, hemen ilk uğradığı şehrin Eğitim Müdürlüğüne bir dilekçe vererek öğretmenlik istedi, arası çok geçmeden uzak vilâyetlerden birine orta okul tarih öğretmeni tayin edildiğini haber alarak vazifesine gitti.

Konsül Romanüsten bahsedildiğini senelerce kimse işitmedi. Fakat bir gün kendisini tanıyanlar bir gazetenin tarihi bilgiler sütununda Actium muharebesi olurken Mısıra doğru yelken açıveren Kleopatranın veda mektubunu Antuanın bütün gece gemisinin baş tarafında değil de kıç kasaraya yakın bir yerde bir fıçının üzerinde okuyarak geçirdiğini iddia eden bir makale görünce şaşırıp kaldılar.

Yazıda bir çok deliller gösteriliyor, vak'aya şahit olanlar bulunduğu ileri sürülüyordu... Fakat okuyanları şaşırtan bunların hiç birisi değildi, makalenin altındaki imza bu şaşkınlığa sebep olmuştu. Burada büyük harflerle Konsül Romanüs kelimeleri okunuyordu.

Aradan bir kaç sene daha geçti, Konsül Romanüs artık tamamen unutulmuştu. Bir gün şarktan gelen bir öğretmen, bulunduğu mektebin tarih hocasının bir sabah ölü bulunduğunu, ismini bilmediğini, fakat herkesin Konsül Romanüs diye bahsettiği bir garip adamın orada yapayalnız yaşadığını, karısı altı ay evvel kaçtığı için ölümünün bir komşu kadın tarafından bir gün sonra anlaşılabildiğini söyledi.

Onun ölmesi hiç kimsede ilgi uyandırmadı, bir kütüphane dolusu kitap karısı tarafından halkevine bağışlandı, geri kalan eşyaların satılarak kocasına bir mezar yapılmasını rica ediyordu. İstanbuldan gelen bir düzine kitapta mektep kütüphanesinde bir rafa yerleştirildi.

Askerlikten dönünce Konsül Romanüs elinde bir çanta, tahta bir sandıkla geldiği bu şehirde bir otele inmiş, sonra okul müdürüne uğrayarak hemen işe başlamak istediğini bildirmişti. Ertesi günü müdür kendisini büyüklü küçüklü otuz kadar talebenin bulunduğu sınıfa götürerek takdim etti, onu bir oda dolusu haşarı çocuğun karşısında yapayalnız bırakarak çıktı gitti. Konsül Romanüs kısa bir hitabeden sonra talebeye hangi bahislere geldiklerini sorarak işe başlamıştı.

Geceleri ertesi gün vereceği dersi hazırlıyor, sınıfı dol-

duran bir uğultu arasında sesini işittirmeğe çalışıyordu. Aradan çok geçmeden bu zayıf, gözlüklü öğretmenin sınıfının mektebinin en gürültülü sınıfı olduğu herkes tarafından tasdik edilmişti... Bir gün müdür uğultusu koridora taşan sınıftan içeri girmiş, kürsüde ayakta dersini veren Konsül Romanüs sanki büyük bir suç üstünde yakalanmış gibi sap sarı kesilmişti, âmirini karşılamak için kürsüden inerken ayağı merdivene takıldı, bir şeyler söylemek istedi, sonra tekrar kürsüye dönerek titrek bir sesle derse devam etti. Birkaç dakika kaldıktan sonra dışarı çıkan müdür koridorun nihayetine varmadan bir arı kovanını andıran gürültünün tekrar başladığını duymuştu.

Ertesi gün kendisini çağırarak sınıfında fazla gürültü olduğunu söyledi, on beş gün sonra bir daha ihtar etmeğe mecbur oldu, bir ay sonra kendisi sınıfa girerek gürültü yapan bir kaç talebeyi dışarı atarak cezalandırdı.

Bir gün çok şaşılacak bir şey oldu, koridorları dolaşan müdür her zaman arı kovanı gibi uğuldayan sınıfta çıt çıkmadığını, öğretmenin gür bir sesle Roma tarihine ait bir ders verdiğini duydu. Bir kaç dakika kapıda beklemiş sonra bu hayret edilecek hâdiseye akıl erdiremiyerek yürümüştü. Ders zili çalınca talebenin dışarı çıkmadığını görünce merakı büsbütün arttı; ikinci derste tarihti. Sınıfın kapısına geldiği zaman derin sessizliğin ortasında aynı gür sesin devam ettiğini işitti. Artık şüphesi kalmamıştı, sınıfta ya bir ya iki öğrenci olmalıydı... Yavaşça kapıyı açtığı zaman bütün talebenin gözleri bir noktaya muallimin ağzına dikili, nefes almaktan korkarak dinlediğini, öğretmenin hümma içinde sayıklayan bir hasta gibi kıpkırmızı yüzü, gözlerinde garip bir pırıltı ile *Pön* harplerini anlatmakta olduğunu gördü.

Her gittikleri yerde bir pazar kurup ticarete başlayan, bıçak kemiğe gelmeden buğday anbarlarını açmağa, Afrikanın her tarafından gelmiş paralı askerlerinin hakkını vermeğe yanaşmayan bu kıvırcık sakallı kavmin muazzam Roma devrine nasıl saldırdığını anlatıyor. Görülmemiş bir cesaretle dağları aşan Annibal'in Roma lejyonlarının çifte su verilmiş çeliğini yumuşattıktan sonra Kapu şehrinde kendi sertliğini nasıl kaybettiğini, mezarının bile belli olmadığını söylüyordu.

Arkasından Scipion'un kumandasındaki orduların Kartacayı ortadan kaldırışını, çelik pırıltıları içinde ilerleyen ağır lejyonların bir mızrak ormanı halinde kartaca duvarlarına toslayışını anlattı.

Müdür yavaşça en arka sıraya oturarak bunları dinlemiş, sonra hiç kimse farkında olmadan geldiği gibi sessizce kapıdan çıkmıştı.... O günden sonra bu sessiz sedasız utangaç öğretmene gizli bir takdir hissi ile bağlandı, onun eskisi kadar

olmamakla beraber hatırı sayılır bir gürültü taşan sınıfını görmemezlikten gelmekti oluyordu.

Konsül Romanüs şehirde hemen hiç kimseyi tanımıyordu. Hiç bir kahveye çıkmıyor, hiç bir toplantıya katılmıyor, yemeğini her gün aynı lokantada aynı masanın aynı iskemlesinde yiyor, aynı yollardan dolaşarak mektebe, mektepten evine gidiyordu.

Öğretmen istirahat odasına uğramaz, arasıra toplanan muallim meclisinde bir mezar taşı sessizliğiyle oturur, verilen kararları imza ederdi. Onun en çok sevdiği mektebin riyaziye hocasıydı, çok okuyan resim yapan aşağı yukarı bütün sazları çalabilen bu adam alaturka bütün makamların *bilriyaziye* analizini yapmıştı, bir gün kendi icat ettiği bir sazda kendi bestelediği bir şarkıyı çalmış, fasıllar hakkında uzun uzun izahat vermişti. Bu garip adam onu arasıra muallimlerin toplandığı odaya götürür, bir bahis açar, lâfı Roma tarihine getirir ondan sonra Konsül Romanüs konuşmaya başlardı. Bir gün Marius'ün maceralarından tutturmuş bütün dişleri yekpare olan bu korkunç adamın mevkiini kaybettikten, bataklıklarda geçirdiği serserilik hayatından sonra bir köyde tanılarak hapsolunduğunu, kendisini öldürmeğe gelen Romalı askere: — Nasıl? Kumandanına el kaldırabilecek misin? diye sorduktan korkudan kılıcını atan cellâdın önünde elini kolunu sallıyarak yürüyüp gittiğini, Romaya vardığı zaman düşmanlarından görülmemiş derecede kanlı bir intikâm aldığını anlatmıştı...

Başka bir gün dağlardan yabani otlar yiyerek, askerlerinin arasında en aza kanaat ederek bütün Gaule'ü dolaşan, senatonun hışmından kurtulması için en küçük şansı bile kalmayan Antuan'ın zağlı bir kılıç çeker gibi lejyonlarıyla Roma yoluna dönüşünü, herkesin artık söndüğüne inandığı bu harp yıldızının yürüdükçe parladığını, parladıkça korkunçlaştığını anlatmış arkasından zehirli oklar gibi öldürücü on dört tane *Philippique* fırlatan Ciceron'un canını çok seven, hattâ kendisine vatandaşlarını acındırmak için bütün Romayı dilenci elbisesiyle dolaşmış olan bu zayıf ihtiyarın başında dolaşan ölüm tehlikesine meydan okurcasına bir birinden acı, tahkir edici nutuklarını Senato'nun karşısında muazzam bir çığ gibi Romaya ilerleyen Antoine'ın suratına fırlattığını, hiç bir gün nezleden kurtulmayan fakat her mağlubiyetten büyük bir galip olarak çıkmasını bilen genç Auguste'ün onu nasıl sattığını anlatmış, bir tahtırevanda İtalyanın cenubundaki villâsına kaçan Ciceronun kendisini öldürmeğe gelen askerleri sedyenin üstünde ellerini yanına sarkıtarak beklediğini, kesik kafasının Antoine'ın karısına götürüldüğünü, onun da kanları sızan bu kelleden kocasının mızraklarından daha keskin olan diline altın bir iğneyi batırarak intikam alışını tasvir etmişti.

Sözlerini bitirdiği zaman herkes vaktin epeyce ilerlediğinin farkına vardı. Hademeler bütün mektebi süpürüp evlerine gitmişlerdi... Doğrusunu söylemek lâzım gelirse tarihten anlıyanlar ama, iyi anlayanlar, onun gazetelerde çıkan yazılarını acı acı tenkit ediyorlar tarihleri vak'aları şaşırdığını meşhur isimleri harp sahalarını bir birine karıştırdığını iddia ediyorlardı, fakat o bunların hiç birine aldırmıyordu. Tiberius'ün Isanın doğuşundan elli yahut altmış sene sonra doğmuş olmasının ne ehemmiyeti vardı. Anacaprideki sarayının taraçasında denize bakarak düşünceye daldığını, bu korkunç ihtiyarın garip huyları olduğunu hattâ bir gün Senatoda kendi icat ettiği bir kelimeyi kullandığı için *vatandaş* Marcellus tarafından azarlandığı hâlde ses çıkarmadan kürsüden indiğini düşünmek onun büyüklüğünü anlatmak için kâfiydi.

Konsül Romanus nihayet evlendi. Onun yapayalnız yaşadığını gören riyaziye hocası ne yapmış yapmış şehrin iyi bir ailesinden bir kızla onu evlendirmişti. Bu ince dudaklı gözlerinin etrafı kırışıklıklarla dolu sarışın bir kızdı, oldukça düzgün vücudu, güzel olmamakla beraber çirkin sayılmayacak bir yüzü vardı.

Bir sene kadar çok iyi geçindiler, genç kadın kendisiyle pek az konuşan, her ağzını açışında dudaklarından bilmediği isimler dökülen bu garip adamı anlamaya çalışmış, fakat ocağın başında bitmek tükenmek bilmez kitaplardan kurşun kalemle doldurduğu defterlerden başını kaldırarak kendisini Tullia, Tarencia gibi olmayacak isimlerle çağırmaya başlayınca evvelâ merak etmiş, sonra adamakıllı korkmuş, en sonunda kocasından nefret etmişti.

Konsül Romanüs bir akşam mektepten dönünce karısının evde olmadığını gördü, masanın üstünde bulduğu mektup her şeyi anlatıyordu. Kendi kendine yemeğini yedi üşüyor, önüne geçemediği bir titreme ile çeneleri birbirine vuruyordu. Karısının her akşam oturduğu koltuğun üstünde örerken yarım bıraktığı kırmızı bir yumakla içinde makas iğne gibi şeylerin durduğu kutuya uzun uzun baktı onlara hiç dokunmadı, ateşin karşısında her zaman okuduğu kitaplara elini uzattı sonra bir müddetten beri üstünde uğraştığı Tacite tercümesini tekrar aldı, son sahifeleri okumağa başladı .Kelimelerin metindeki ma'nayı lüzumu kadar açık bir şekilde belirtiyor Tacite'e hürmetsizlik olabilecek her hangi bir şeyden kaçındığı halde tercümesinin metnin yanında gülünç denecek kadar sönük mânasız kaldığını hissediyordu, dizlerinin üstünde tuttuğu defteri ocağa attı, bu onun ateşe attığı kimbilir kaçıncı defteriydi.

Konsül Romanüs sabah uyandığı zaman yatağında olmadığını, kitap yığınının ortasında geceyi geçirdiğini farketti.

Bütün vücudu ağrıyor, nefes aldığı zaman göğsünde garip bir sızı duyuyordu. Kahvaltı etmek adedi değildi, ağzında acı bir pas, başının içi bir yara gibi zonklayarak mektebe gitti. O gün sınıfta uğultu dayanılmaz bir hal almış, sözleri anafora alınan bir çöp gibi gürültüye karışmıştı.

Senelerdenberi ilk defa olarak talebelerine bağırdı. Boynundan damarları fırlayıncaya, gözlerine kan oturuncaya kadar bağırdı... Sınıfta ses seda kesilmişti, yerine oturdu dersin nihayetine kadar hiç bir şey söylemeden, hiç bir hareket yapmadan gözleri bir noktaya takılı bekledi, zil çaldınca talebe her zamanki gibi birbirini çiğneyerek kapıya atılmamış, onun kendine gelmesini uyanmasını beklemişlerdi. Neden sonra yerinden kalktı, yaşlı bir insan gibi kanburu çıkmış şakaklarındaki beyaz teller gözle görülecek kadar çoğalmıştı, ayaklarını sürüyerek sınıftan çıktı.

Konsül Romanüs artık eski sakin adam değildi, en küçük bir gürültüyle yerinden fırlıyor, bağırıyor, bütün sınıf bütün koridorlar bütün mektep sesiyle doluncaya kadar bağırıyor, bağırıyordu. Yüzü bütün bütün sararmış, garip bir parıltı ile yanan gözleri mağaralarına sinmiş iki vahşi hayvan gibi çukura gömülmüştü. Arasıra elini ateşle yanan alnına götürüyor, sonra bütün vücudunu sarsan bir şiddetle rüzgârda sallanan bir korkuluk gibi uzun uzun öksürüyordu...

Onun hasta olduğunu gören riyaziye hocası ilk önce mektebin doktoruna gitti vaziyeti anlattı, sonra müdürle konuşarak hiç bir hekimi görmek istemeyen, bir gün bile evinde istirahat etmeye razı olmayan öğretmeni memleket hastahanesine götürerek üç aylık bir istirahat aldılar. Hastahaneye yatırmak mümkün olmamıştı, bütün ricalar yalvarmalar hatta tehditler para etmemiş, riyaziye hocasının bir meselesi kadar açık ve makul fikirleri karşısında kaya kadar sarsılmaz inadıyla sessiz durmuştu. En nihayet gözlerindeki kararın değişmeyeceğini anlayan adamcağız başını sallayarak çıkıp gitmiş, o da yeni doğuyor gibi garip bir his, acı bir sevinçle evine dönmüştü.

Bir iki ay kadar öksürerek ayakta dolaştı. Bütün vaktini kütüphaneden taşan etrafı istilâ etmiye başlayan kitaplarının arasında geçiriyor, kimsesiz yaşlı bir komşu kadın yemeğini pişiriyor, üstünde kırmızı yün yumağıyla dikiş kutusunun durduğu koltuğa ilişmemek şartiyle ortalığı temizliyordu. Onun garip bir insan olduğunu evvelden beri bilen kadıncağız bu koltuğa karşı gösterdiği sevgiyi bir büyünün neticesi olarak kabul etmişti, kâh ayakta kâh oturduğu yerde anlamadığı, bir dille söylediği şeyleri korku içinde dinliyordu...

Üçüncü ayın sonunda Konsül Romanüsün yatağa yatması lâzım geldi, yukarıdaki odasına çıkarken bir daha hiç in-

miyecekmiş gibi bütün kitaplarını defterlerini masanın üstünde duran iki alçı heykeli beraber taşımış, hattâ üstünde dikiş kutusu ile yumağın durduğu koltuğu bile çıkarmıştı... Kitapları yataktan uzanabileceği bir yere, koltuğu her zaman görebileceği bir tarafa yerleştirdi. Pijamasını giyerek büyük bir sükûnet içinde yatağa uzandı.

Riyaziye hocası her ay maaşını getiriyor o da zarfı kadına vererek kendi âlemine dalıyordu. Kimseye kapı açmamasını ara sıra kendisini yoklamaya gelen biricik dostundan başka kimseyi içeri bırakmamasını sık sık tenbih etmişti. Akşama kadar gözleri tavanda bir noktaya saplı kımıldamadan yatıyor, sonra nöbetle kızaran yüzü bir gülümsemeyle aydınlanarak lâtince nutuklarını söylemeye başlıyordu.

Konsül Romanüs mes'uttu, erguvan renkli sandallarının üstünde altın kartallar parlayan imparatorlarla konuşuyor, Neron'u Vespasyen'i kırmızı yüzlü korkunç Sylla'yı ayrı ayrı görüyordu .

Bazen karanlık bir muharebe meydanında mağlup olarak kaçan bir kumandan kendisini kurtarmağa gelen bir dostunu düşman zannediyor, esaret zilletine katlanmamak için kabzasını yere dayadığı kılıcının üstüne atılarak ölüyordu... Bu ne şiddetli, kesif bir hayattı. Kafasının omuzları üstünde durabilmesi için her insanın en son gücünü harcaması lâzım geliyordu. Koca Pompe İskenderiye Limanında karısının gözü önünde bir tavuk gibi boğazlanmış, kesilen başı arkasından yetişen Sezara takdim edilmişti. En büyük tarafı affetmek olan bu maceralar adamının düşmanının ölüsüne ağlamasını pek güzel bulurdu... Bazen Cesarı görüyordu, askerleri onu bir tahtırevan üstünde taşıyorlar, saçsız kadın avcısının geldiğini, kocalara karılarını zaptetmelerini haykırıyorlardı. Onun zarif ellerinde yüzüklerle etrafını çeviren bir alay asılzadeye hoş hikâyeler anlatışını, bir gün ellerine düştüğü korsanlara gülerek kurtulduktan sonra kendilerini asacağını vaad edişini, sonra hiç merhamet etmeden sözünü yerine getirişini düşünüyordu.

Konsül Romanüs bir gece kendisini pek hafif buldu. Göğsündeki ağrı tıkanma derecesindeki öksürük dinmiş, anlıyamadığı bir rahatlık, bir saadet hissi her tarafını kaplamıştı... Yavaş yavaş yükseldiğini hissetti. Bir az sonra askerlerin omuzlarında taşıdıkları bir kalkanın üstünde silâhları pırıl pırıl parlayan muazzam bir kalabalığın ortasında bulunduğunu anladı. Gittikçe yükseliyor, ufukta kaybolan çadırları, meşe tomruklarına geçirilmiş yekpare sığırların etrafında iri boynuzlarla şarap içen askerleri görüyordu. Bir zafer kazanmış olmalıydı. Onların üstünde bulunduğu kalkanı ellerinin üstün-

de kaldırdıklarını, *Ave İmperator* diye bağırarak demir çemberli ağır sandıkları, şimalin beyaz tenli bâkirelerini ayaklarının dibine sürüklediklerini görüyordu. Fakat birdenbire askerler ona doğru gelmeğe başladılar, hallerinden korkunç bir maksatları olduğu anlaşılıyordu, bir kısmı üzerinde bulunduğu som altından kalkana sıçrıyor, ayaklarından yakalayıp onu aşağı almağa uğraşıyorlardı... İri vücutlu, garip başlıklar giyen sarışın Gotlüler keskin baltalar fırlatıyorlar, tiz çığlıklar atan Sarmatlar ağır demir kılıçlarını başlarının üstünde döndürüyorlardı. İleride bir kaç asker oturmuşlar başındaki miğfere, sırtındaki imparator mantosuna zar atmakla meşguldüler. Dev gibi iri Nümidyalı bir muharip ayağındaki yumuşak sandalların kendisinin olduğunu söylüyor, hakkına el uzatacakları korkutmak için bir pigmenin bir vuruşta uçurduğu kanlı başını havada sallıyordu.

Konsül Romanüs elini omzuna götürdü, kıymetli mantosunu tutan altın agrafı söktü, erguvani mantoyu uğuldaşan, her an daha korkunç, daha tehditkâr bir hal almağa başlayan kalabalığın üstüne attı. Manto bütün ordugâhı kaplamış, ufuklara kadar sessizlik doldurmuştu. Kendisi göğsünde altın kakmalı zırhı parıl parıl parlayan kalkanın üstünde duruyordu. Elinin tek hareketiyle koca bir orduyu bir anda eritivermişti... Kartal bakışlı gözlerini karanlığa sapladı, sessizliği cenup kavimlerinin ağızlarından alevler çıkaran garip ilâhları gibi dinlemeğe başlındı.

Uzaklardan çok uzaklardan ilk önce hafif bir uğultu, sonra Gaule harplerinde davullar çalarak ormanlarda kaybolan vahşi kabilelerin çığlığına benzer bir ses işitti. Uğultu yavaş yavaş yaklaşıyor, silâh şakırtısına benzeyen bir gürültüye karıştığı duyuluyordu.... Ufuklardan bir alayın belirdiğini farketti, altın renkli bir toz bulutu kaldıran bir kalabalık kendisine doğru ilerliyordu. İlk önce tüller giymiş genç kızlar göründü, yerlere kucak kucak çiçekler serpiyorlar, tam önünden geçerken kıymetli kokular saçan buhurdanları yüzüne doğru kaldırıyor, pembe göğüsleri birer gonca gibi titreyerek şarkı söylüyorlardı. Sonra başlarında içleri ceviz büyüklüğünde renkli inciler, anber toprakları, zabercet, elmas yığınlarıyla tepeleme dolu fağfur kâseler taşıyan iki yüz zenci köle simsiyah vücutları yağlı abanoz gibi parlayarak geçtiler, arkalarından ayak bileklerine tutturulmuş ince altın zincirler yüzünden küçük adımlarla ilerleyen bâkireler sökün etti, Boyunlarından zincirlerle bağlı on iki kral onları takip ediyordu.... İki tekerlekli arabalarında gümüş zırhlarile gözleri kamaştıran muharipler, yedi muazzam beyaz fîlin üstünde iki elleriyle kaldırdıkları ağır tokmakları gergedan derisinden yapılmış devasâ davullara indiren Himalâya dağlarının başları traşlı birer is-

kelet kadar zayıf bonzları ilerledi...

Bütün alay önünden geçiyor, filler dizlerini yere değdirerek onu selâmlıyorlardı. En sonra ellerinde ağlar, garip mızraklarla her adım atışlarında vücutlarında sert adele'erin dolaştığı yüzlerce gladiyatör göründü. Kısacık eğri bacakları koca kafalarıyla sap sarı saçlı geniş kalçalı şimal Amazonlarıyla döğüşe döğüşe ilerleyen binlerce pigme onları takip ediyordu.

Nihayet muazzam alayın ufuktan ufka uzandığı bir anda Tufandanberi görülmemiş bir ses, yüzlerce şelâlenin gürleyişini andıran bir alkış koptu.

Konsül Romanüs yatağında doğrulmuş, alnından ter damlaları, artık görmeyen gözleri karanlığa saplı dinledi, alay turuncu bir toz bulutunun ortasında ilerliyor; dinmek bilmeyen alkış gürültüleri, sonra her zaman daha gür daha ısrarlı (Konsül Romanüs) sesleri işitiliyor, sonra tekrar alkış başlıyor.

Konsül Romanüs dudaklarında bir gülümseme bir müddet daha karanlığı dinledi, sonra, elini göğsüne koydu, kalabalığı yerlere kadar eğilerek uzun uzun selâmladı. Ertesi gün yatağında ölü bulunduğu zaman dudaklarında o zamana kadar kimsenin görmediği mes'ut bir gülümseme vardı.



İsmail Biret

DAĞCI, Cengiz

C E N A Z E

Büyük babamın ölüm döşeğinde yattığı eve yaklaşıyorum. Ben bu evde doğdum. Önü sofalı, pencereleri renkli, damı kiremitli, bayırın üstündeki kayısı ağaçlarının arasında bulunan güzel bir ev bu. Evin önündeki bayırda küçük bir üzüm bağı var; solda, evi komşunun evinden ve bahçesinden ayıran sekiz dizi selvinin dibince uzayan oldukça yüksek bir duvar.

Ben bu evde doğdum; çocukluğumu bu evde yaşadım. Bu evin heryeri: karanlık köşeleri, aşınmış merdiven basamakları, pencerelerinin renkli camları bana yakın, gönlüme hoş ve tatlı. Anam beni bu evin içersinde doğurdu: üst katındaki odalarının birinde doğurdu, ama hangisinde, bilmiyorum, çünkü anam beni doğurduğu gece evde ebe nineden başka kimse cikler yokmuş ve amcalarım eve ancak doğduğum geceden tam bir ay sonra dönmüşler; onlar için benim yukardaki odaların hangi birinde doğduğum bir önem taşımadığından anneme sorup öğrenmeyi de gerekli bulmamışlar tabii.

Evet, benim hayatım bu evin içersinde başlıyor. Şimdi eve doğru yükselen toprak yolun ucundaki çifte kanatlı, demir parmaklıklı kapının gerisinde durup güneşin ışınlarında parlayan evin renkli pencerelerine bakarken ben doğmadan önce bu evde, bu evin odalarında benden bir şeyler bulunduğunu hisseder gibi oluyorum ve önümdeki demir parmaklıklı kapının iki kanadı da kendiliğinden açılarak ilerimdeki yoldan gelip geçmiş, bütün müphem insanlar, şimdi biryerlerde dirilmişler gibi, fısıltılı sesleriyle bana bu evin geçmiş yıllara alt hatırasını söylüyorlar.

Ben daha yok'um ama yoldayım. Annem nisan ayının sonlarına doğru havanın iyice ısınmağa başladığı şu günlerde Ayıdağ'ın ötesinden göge yükselen güneşin ışınlarıyla dolu sofadaki koltuğunda oturarak gün ışığına kavuşacak olan beni bekliyor. Aradabir elindeki nakışını dizleri üstüne bırakarak omuzlarından göğüslerine sarkan atkısının ucuyla kirpiklerinin uçlarında biriken yaşları siliyor. Annem gizlice ağlıyor. Sonra güneş Ayıdağ'ın üzerine gelip Gurzuf'un damlarını

iyice kızdırmağa başladığı sırada evden çıkıp demir parmaklıklı kapıya doğru yürüyen babamın arkasından bakarak: Kızdır inşallah, kız.." diyor. Babam kapının ötesindeki nar ağaçlarının gerisinde gözden kaybolunca annem gene de nakışını eline alıyor, aynı sözleri tekrarlarken yüzündeki çizgiler hoş ve tatlı bir ifadeye bürünüyorlar. "Kızdır, kız..." Ya oğlansa? Bunda üzülecek ne var?

Gurzuf eski bir kasabaydı. Benim büyük babamdan çok daha yaşlıydı Gurzuf ve Muhammet ümmetinden olan Gurzuflular da Gurzuf gibi eski, sessiz sakin bir hayat yaşıyorlardı. Denizin kıyısında duran Ceneviz kalesi, bayırdaki beyaz caminin göğe yükselen nazlı minaresi birbirlerine bakarak kurumuş duvar çeşmelerinin yosunlarında saklı Gurzuf'un geçmiş yıllarını hatırlayorlardı ve onlar Gurzuf'un geçmiş yıllarını hatırlarken kuzey'den Puşkin gibi, Mickiewicz gibi, Çehov gibi edip ve şairler geliyor, Gurzuf'un kıyılarında oturuyorlar, sonra geri, soğuk ülkelerine dönüp orda Gurzuf'un güzelliğine balladlar yazıyorlardı. Gurzuf'a hanımlarıyla, çocuklarıyla yabancı dilde konuşan yabancılar da uğruyorlardı, uzakta durarak Gurzuf'un camisine bakıyorlardı Gurzuf'luların başlarına giydikleri sarıklı feslerine bakıyorlardı, uçkurlu şalvarlarına, kalpaklarına bakıyorlardı, yokuş yollarda garip buldukları küçücük eşeklerini seyrediyorlardı, Gurzuf'un kıyı bucaklarındaki çamlık ve meşeliklerde köşkler kurup yaşayanlar da oluyordu ama Muhammet ümmetinden olan Gurzuflular, Veli'nin dediği gibi, batıda olup biten büyük inkılâplardan habersiz oldukları gibi Puşkin'in adını da bilmiyor, gelip gidenlerle de, Gurzuf'un kıyı bucaklarındaki çamlıklarda köşkler kurup yaşıyan yabancı ülkenin insanlarıyla da ilgilenmiyorlardı.

İşte böyle eski, müzede saklı gibi, köhne bir hayat yaşıyan Gurzufluların içinde babam günün birinde milliyetçi oluveriyor. Ben daha yok'um ama babanın milliyetçiliği benimle başlıyor ve ben doğmadan önce de bitiyor.

Günün birinde babam sofada doğacağım günü bekliyen anneme doğuracağı çocuk kız olursa adının Ayyarık, oğlan doğarsa Taşdemir olacağını söylüyor. Annem bu adları tahaf buluyor tabii. Yalvarıp yakararak böyle gülünç adların kendi ailesi için yakışık almayacağını söylüyorsa da babam dinlemiyor. Ancak annemin ve amcalarımın ısrarları üzerine ilk çocuk kız doğarsa adını annemin, ilk çocuktan sonrakilerin adlarını da kendisinin seçeceğine karar veriyorlar.

Babamın milliyetçiliği sadece daha doğmamış ama doğacak yavrularına ad takmakla kalmış olsaydı bundan kendisine de, anneme de, Muhammet ümmetinden olan ve sakin bir hayat yaşayan Gurzuflulara da hiç bir türlü ziyan gelmezdi

tabii, ama babamın milliyetçiliği başdöndürücü bir tezlikle gelişip yayılmağa başlıyor. Bunu babamın milliyetçiliğiyle bir ilişiği olup olmadığını bilmiyorum ama, bu atılgan ve kavgacı adam, sıhhati pek sağlam olmayan, sık sık hastalanan annemi daha evlendiklerinden bir ay sonra evde yapayalnız bırakıp gidiyor, günlerce, bazan da haftalarca evine uğramadığı oluyormuş, Vaktini nerde ve nasıl geçirdiğini kimse bilmiyordu, ama kendi akranlarıyla Gurfuz'a uğradığı zaman yaz aylarında aileleriyle gelip Gurzuf'ta köşklerinde dinlenen kıyıda gezinen Rusların yüzlerine karşı Rus Çarının aleyhinde söz söylemek cesaretini buluyor, bu cesaretini Çara sövmek derecesine kadar yükseltebiliyordu. Çara karşı söz söylemekle Gurfuz hoca ve imamlarının nazarında babam milliyetçiliğin sınırlarını çoktan aşmış bulunuyordu. Bunu bir gün camiye çağırıp kendisine hatırlattıkları zaman babamı büsbütün çığrından çıkarıyorlar. O günden sonra, hele ramazanda, güpe gündüz ağzında sigarası, başı fessiz kalpaksız, caminin önünden geçip gidiyor, kasabaya inip içki içiyor, sonra çarşıdaki Rus polislerine satağıp hemen her gün yeni ve çirkin hâdiseler çıkarıyor.

Ben doğmadan tam bir ay önce akşamın hayli ilerlemiş saatlerinde çarşının kenarındaki karakol'un yanında çıkardığı kavga babamın ölümüyle bitiyor. Polisin karnına sapladığı bıçak ve aşağıdaki iskeleye doğru koşarken arkadan sıkılmış kurşunlarla babamın bu garip milliyetçiliği sona ermiş bulunuyor.

O akşam sağanak halinde yağmur yağıyormuş. Babamın iki saatten beri iskeleye inen taş merdivenlerin üstünde cansız yattığını duyan annem evinden fırlıyor, fakat iskeleye inen taş merdivenlere varmadan Gurzuf gençlerinin omuzlarında taşıdıkları kocasının cesedi ardından saçlarını yola yola, yanından geçtiği evlerin duvarlarına başını vura vura evine dönüyor. Bundan sonra annemin ancak beni doğurabileceği kadar gücü kalmış olacak ki, doğduğum günden tam altı ay sonra kendisi de hayata gözlerini kapıyor. İşte, kimbilir nasıl ümitlerle, genç kalplerinden fışkıran neşe ve sevinçlerle kurulmağa başlamış bu ocak, bir saman ateşi gibi yanıp alevlenmesiyle sönmesi bir oluyor.

Babamın ve polisin ölümleriyle sona ermiş kavga öteki amcalarıma da tesir etmiyor değil. Beş kardeşten üçü daha o yılın yazı bağlarını bahçelerini, bütün mal mülklerini satıp savurup karşıya, Ak Toprağa (Türkiye'ye) geçiyorlar, iki küçük kardeş ise yaşı hayli ilerlemiş bulunan ve tam o sırada "Son günlerinden" birini yaşıyan büyükbabamın ölümünü beklemeğe ve kendisini bu atalar toprağına gömdükten sonra karşı yakaya göçmeğe karar veriyorlar.

Onlar hakkında esas bilgim bu kadardır ve ben hiç bir vakit onların hayat maceralarının derinliğine inmedim, hattâ onların hayatlarıyla ilgilenmeğe kendimde bir ihtiyaç hissetmedim. Babamın doğmamı beklemeden ölüme sürüklenmesi, annemin genç yaşta ölümü bana bir zamanlar görüp unuttuğum bir rüya gölgesi gibi geliyor ve ben düşüncelerimle ikisinin hayat ağlarına tutulduğumu sandığım bir anda: "Alın yazıları öyleymiş" diye bu ağların içinden hemen sıyrılıp çıkıyor, kendi hayatımı yaşamağa bakıyorum.

Çocukluğum bu evde geçti. Bana önce sütannem olan, sonra da beni bahçemizde gezdiren, kayısı ağaçlarının gölgesinde beni kucağına alıp bana masallar söyleyen Gülsüm hanım baktı. Gülsüm hanımı yalnız söylediği masallarıyla, başörtüsüyle, altınlarla süslü fesinin kulağının üstüne düşen püskülüyle, ellerinin beyazlığıyla ve dolu, koca, sıcacık memeleriyle hatırlıyorum, ve Gülsüm hanımı evimizin aşınmış merdivenlerini, renkli pencerelerini, bahçemizin taş duvarı dibindeki çocukluğumda büyük bir ilgiyle seyrettiğim karınca yuvalarını sevdiğim kadar seviyorum ancak. Sonra amcalarım beni Gurfuz mektebine verdiler, ama yaşım onbiri bulunca büyük amcam beni bu mektepten alıp Yalta'ya gönderdi. Yalta'da üç yıl kaldıktan sonra da beni Akmescit'de Rus seminarine yerleştirdiler ve benim hayatım, benim gerçek hayatım da bundan sonra başladı sanırım.

Şimdi annemin beni üst katındaki odalarının birinde doğurduğu eve doğru ağır ağır adımlarken beni bu evde garip ve olağanüstü bir şeyin beklediğini hissediyorum. Her yer sessizdi, her yer ölü gibiydi, güneş hâlâ yakıcıydı, ama ben yorgun değildim, çünkü bayırın üstündeki, üst katındaki odalarının birinde doğduğum eve doğru adımlarken bahçe duvarının dibindeki karınca yuvalarının yanında, kayısı ağaçlarının gölgelerinde, üzüm bağının kütükleri arasında yıllarca saklı kalmış çocukluğumun gölgesi ayağa kalkıp yanıma geliyor, kavurucu güneşin ışınları altında benim yüzüme bakarak gözlerimi ve gönlümü serinletiyordu.

Sonra evin önünde tek başıma durdum ve başımı kaldırıp yukarıya baktım. Yukarda, sırtı benden yana döndük, dirsekleri sofanın korkuluğuna dayanık bir halde, amcam duruyordu, ama iki amcamdan hangi biri olduğunu bilmiyordum, çünkü başlarında kızıl fesleriyle, iyi kumaştan dikili kara elbiseleriyle, hele boyca ve hareketleriyle de birbirlerini andırdıkları için uzaktan ikisini ayırd etmek hayli zor oluyordu.

Aşılmış merdivenlere yaklaştım, durup merdivenlere, sofa tavanına baktım. Tavanla sofa merdivenlerinin bitişiğinde

örümcek ağları vardı. O örümcek ağları ben çocukken de oradaydı galiba... Ağır ağır, her iki - üç basamakta durup dinlenerek sofaya çıktım. Amcam, dirsekleri hâlâ sofanın korkuluğuna dayanık, başını benden yana çevirdi, dalgın dalgın baktı yüzüme, ama konuşmadı. Öbür amcam sedirde oturuyordu. Sofada üç beş koltuk, üç beş iskemle vardı. Koltukların birbirlerine yakınlığından ve duruşlarından az önce üzerlerine oturulmuş olduğu belliriyordu. Çıt yoktu. Sessizliği arada bir aşağıda, demir parmaklıklı kapının yanından geçen yolda bir atın taşlığı çalparken demir nallarından çıkan sesler bozuyordu.

Derken sedirde oturan amcam ayağa kalktı, yüzüme kısa bir bakış attı,sonra iki elinin parmaklarını birbirine geçirip parmaklarını şaklattı ve kenetli kalmış ellerini karnının üstüne koydu, uzun uzun denize bakıp durduktan sonra bakışlarını sofada kenar odanın kapısına, oradan da yüzüme doğrulttu, sonra sedire otururken, gözleri hâlâ yüzümde, soğuk ve sâkin bir sesle:

Ayaklarımda hafif bir kesiklik hissettim, ama bu kesiklik çabucak geçti. Bir an kımıldamadan durdum. Sonra gözlerim yaşarmaya başladı. Ama gözlerim büyükbabamın ölümüne değil de başka bir şeye, belki amcalarımın dedemin ölümünü benim yorumladığım gibi yorumlamamalarına yaşarmıştı.

Dedem öldü. Evet dedem en sonu döşeğinde uzandı, yüzünü le'den yana çevirdi ve öldü. Niçin bilmem içimden sevinç ve mutluluk dalgaları geçtiğini hissettim. Aşağıdaki bahçenin kayısı ağaçları gölgesinden, duvarın dibindeki karınca yuvalarının yanından, bayırdaki üzüm bağının kütükleri arasından yılların töresinde saklı kalmış çocukluğumun gölgesi ayağa kalkarak hoplaya hoplaya eve koşuyor, merdivenleri çıkıp sofada yanıbaşımda duruyor ve ben çocukluğumun gölgesine bürünerek gidip sedirde amcamın yanında oturmak, amcamın ellerini tutarak bana dedemin nasıl öldüğünü anlatmasını, ama tıpkı Gülsüm hanım gibi anlatmasını istiyordum. Amcamsa kenar odanın kapısına uzun uzun bakıp durduktan sonra gene de ayağa kalkarak gitti, öbür amcamın karşısında durdu. Sessizce merdivenleri indim.

Tam bir saat sonra sofaya çıktığımda iki amcam sedirde, birbirinin yanında oturmuş, dedem üzerine, daha doğrusu dedemin bıraktığı paralar üzerine konuşuyorlardı. Dedem ölmeden önce bıraktığı paranın hepsini Gurzuf ve Gurzuf'a yakın köylerin imamları arasında üleştirilmesini istemiş olacaktı ki, küçük amcam bu para imamlar arasında, üleştirilmeden önce üstünden ayrılacak bir miktarıyla Gurzuf mezarlığının bir kaç yerinde çökük duvarını ve kapısını tamir ettirmek gerektiğini ısrarla anlatıyor, öbür amcam ise böyle bir teşebbüse yanaşmak istemiyordu. Bu münakaşa dedemin ha-

yata gözleri kapandığı andan beri sürüp gidiyordu galiba; küçük amcam mezarlıkta hayvanların otladığını, büyükbabam hayattayken yaşının çok ilerlemiş olduğundan böyle şeyleri düşünemediğini anlata anlata bir hayli bezmiş ve usanmış olacaktı ki, sık sık ayağa kalkıyor, sofanın bir ucundan öbür ucuna gidip geliyor, sofanın bir ucundan öbür ucuna gidip gelirken tosat tosat içini çekiyor, sonra iki elini birden yanıbaşlarına atıp gene de sedirde oturan büyük amcamın yanına gidip oturuyordu; öteki amcamsa sadece başını sallıyordu ve dedemin ölmeden önce paralar üzerine söylediği sözleri küçük amcama hatırlatmakla yetiniyordu.

Sonra sedirden kalktı ve ellerini birbirine vurarak;

— Bu kadar! dedi. Bu para Gurzuf ve Gurzuf'a yakın köylerin imamları arasında üleştirilecektir. Cenaze yarın!

Büyük amcamın yüzü sert ve gergindi ve bana bakıyordu. Bu paralar beni de ilgilendirmiyor değildi, ama bunu amcalarıma belirtmeksizin ikisinin lâfını dinliyor, ağız açmıyordum. Sonra dedemin cesedinin yattığı odaya doğru yürüdüm. Yavaş yavaş yürüdüm. Dedemin ölüsünü değil de geride bıraktığı paralarla ne yapılmasının gerektiğini kendisine sorup öğrenmek için yürüdüm sanki, ama daha oda kapısına varmadan amcam kısık ve katı bir sesle:

— Niyazi! dedi.

Durdum. Dönüp amcama bakmıyor, bakamıyordum. Onun sesinde, onun Niyazi deyişinde hoşuma gitmiyen bir şey vardı. Ondan yana dönmek istemiyordum, dönmeğe mecbur da değildim. ama döndüm. Amcam sofanın orta yerinde durmuş, kolları yanıbaşlarına düşük, elleri herzamanki gibi beyaz ve cansızca. gözleri her zamanki gibi sönük ve dumanlı, bana bakıyordu, ama öyle bir tavırla bakıyordu ki, bana baktığını yalnız ben biliyordum.

— Evet, dedim.

Amcam ses etmedi .Susuşundan benimle konuşmak istediğini anlıyordum. Neydi konuşacağı? Dedemin bıraktığı paralar mı? Belki.

— Evet, efendim! dedim.

Amcam o dumanlı gözleriyle başımın üzerinden boşluğa bakıyordu, ama öylesine ciddi, öylesine uzak ki, kendisi de boşluğun bir parçasıydı sanki.

— Buyurunuz, diye tekrarladım.

Hâlâ baktığı yere bakarak:

— Büyükbabanı mı görmek istiyorsun? diye sordu.

— Evet, dedim.

— Fesini giy öyleyse.

— Fesimi mi? Neden?

Sustum birden. Doğrusu amcama neden bahsedeceğimi

bilmiyordum. Şaşırmış gibiydim. Başıma fesimi geçirmeyi gerçekten do unutmuştum, dedemin yattığı odaya fessiz girmeye niyetim yoktu zaten, ama gene de şaşırmış bir durumdaydım ve amcamın baktıkça içimde bir şey bana dedemin kenar odada ölüm döşeğinde yattığını, ama henüz ölmediğini söylüyordu, odaya girince dedemin horul horul uyuduğunu göreceğimi söylüyordu, yarın bahçemizde yaksı ağacının gölgesinde sönmüş çubuğunun yanında büzülmüş uyuduğunu göreceğimi söylülordu, yarın bahçemizde kaysı ağacının gölgesinkarken benden ne istediğini kestiremiyordum bir türlü.

Sonra biraz sert, biraz da titrek bir sesle gene:

Fesini giy! deyince fessiz olduğumun farkına vardım, ama, niçin bilmem, o anda da daha iki hafta önce bir pazar günü Neva parkında, kocaman kestane ağaçlarının gölgesinde kadınlarıyla, çocuklarıyla kol kola gezinen Rusların bir kulübenin yanında durarak tüfeklerle orda kızıl fesli koklalara nişan alıp eğlendiklerini hatırladım ve güldüm.

Amcam üzerime doğru yürüdü, ben ise orda, içerisinde dedemin cesedi yatan odanın kapısı yanında durmuş, amcama bakıyordum, ama görmüyordum onu, tanımıyordum bile, yalnız gülüyordum, gülüyordum, gülüyordum; ben doğmadan önce bana ait ölü bir ömür, toprağa gömülmüş ölü bir ömür, üstü nemli ayaklarımın dibinden fışkırıp içime girdiğini, kan damarlarıma dağıldığını, yüreğimi sardığını hissediyordum ve güldükçe gülmek istiyordum, ama öylesine mutlu ve sevinç içinde gülerek de ömrümüzün korkunç bir rüyaya, bir hezeyana benzediğini de hissediyordum, çünkü üzerime doğru yürüyen amcamın gözlerini gördüğüm anda çenelerim çarpıyor ve bayılacak gibi oluyordum. Sonra Gurzuf'un ayaçık, masmavi göğü birdenbire karardı, yüzüme şimşek gibi bir şey çaktı ve ben iki dizimin üstüne düştüm. Dizlerime düşünce daha demincek ayaklarımın dibinden fışkıran hayatı yakalamak istermişçesine sofanın tahtalarını tuttum, ama yakaladım mı, yakalamadım mı, bilmiyorum, ellerimi açıp avuçlarımın içine baktığım zaman avuçlarımın içinde kıpkızıl kan gördüm.

Bu kan benim kanımdı. Kızıl ve sıcacık. Burnumdan, patlamış dudaklarımdan damla damla, topar topar avuçlarımın içine düşüyor, yüzüme doğru kaldırdığım ellerimden bileklerime, bileklerimden dirseklerime süzülüp yerlere dökülüyordu.

Gözlerimi avuçlarımdan alıp sofada amcalarımı aradım. Henüz merdivenleri iniyorlardı ki, merdivenin korkuluğunda birinin soluk, âdeta cansız elini görebildim yalnız.

Sofada yalnızdım. Ben ve kenar odada yatan ölü dedem. Düşünmüyordum dedemi. Amcalarımı da düşünmüyordum, düşünemezdim de, çünkü hâlâ ellerime bakıyordum, baktıkça

da acıyordum kendime, kendi kanıma, çünkü gençtim daha ve dedemden başka bir hayat yaşıyacağımı biliyordum, dedemin hayatından başka bir hayat yaşamam için de bu kanımın gerektiğini, gerekeceğini hissediyordum.

Sonra kalktım, içinde dedemin ölüsü yattığı odanın kapısı hanında durarak sırtımı duvara dayadım. İçim, kafam bomboştu. Denize, çamlıklardaki köşklerin ışıl ışıl damlarına bakıyordum. Bahçemizdeki ağaçların gölgeleri uzamıştı, bayırdaki bağımız uyumak üzereydi, her yer sessizdi, her yer ölü gibiydi, yalnız aradabir sessizliğin içinde uzakta bir atın taşlı yolda nal sesleri kırılıp gidiyordu ve ben dalmış, akşamın kucağına sokulan Gurzuf a bakarken ellerimdeki kanlarımı da unutmuştum. Sonra birden irkildim ve dedem de, dedemin cesedi de odada değilmişçesine, kapıyı açarak içeriye atıldım.

Dedem odanın orta yerindeki döşekte uzanmış yatıyordu. Üzerine kar gibi bembeyaz bir çarşaf çekilmişti. Yaklaştım. Dedemin cesedi yanında bir müddet durduktan sonra eğilip çarşafın ucunu kaldırdım; kaldırınca da hemen geri çekildim. Korkuyordum galiba. Ama neden? Gene de yaklaşıp dedemin ölü yüzüne iyice bakınca korkuma sebep ölü dedem değil de başka bir şey olduğunu anladım.

Ölü olan yalnız dedem değildi sanki. Başımı kaldırdığım zaman karşıda duvar saatinin durduğunu gördüm ve korkuma sebep dedemin ölüsünden çok saatin duruşu olduğunu kalbimde hissetmiş olacaktım ki, karşı duvara yürüyerek saati kurdum. Saatin tiktaklarıyla yalnız korkum değil, odada süren boğucu hava da dağıldı, hattâ dedemin ölü yüzü bile değişmiş gibi oldu. Şimdi onun yüzüne yakından ve ilgiyle bakabiliyordum, ama baktıkça onun hayattayken canlı yüzüyle halen cansız yüzü arasında büyük bir fark olmadığını görüyordum. Güzeldi yüzü, tıpkı hayatta olduğu gibiydi, ama cansızdı ve baktıkça onun yüzü beni bu odayı donatmak için rafa konacak bir bezek kadar ilgilendirdiğini hissediyordum.

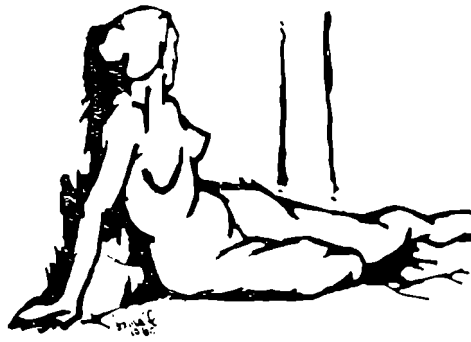
Odadan yorgun ve bitkin çıktım. Ertesi gün dedemin cenazesinde yorgunluğum daha da artmıştı. Gurzuf imamları tarafından sofada son dualar okunurken bahçede kaysı ağaçlarının gölgesinde oturdum, bayırdaki üzüm bağının kütükleri arasında dolandım ve öğlenin hayli ilerlemiş saatlerinde dedemin tabutu evimizden çıkarıldığı zaman bahçeden çıkıp cenaze merasimine katıldım.

Cenaze Beyaz caminin gerisindeki mezarlığa inen yolun ucunda durduğu zaman güneş artık Gurzuf'un iskelesi üzerindeydi ve biri Adalar'la Soğuksu arasındaki denizin yüzüne bir çuval mücevher serpmişçesine, sulardaki ışınları pırıl pırıldı. Hava sıcaktı, çok sıcaktı, ama taş duvarların diplerindeki kuru otlardan rütubetli bir koku geliyordu, çünkü yazın

sonu yaklaşıyordu artık ve havadaki güz güneşli yerlerden kuçarak gelip cami duvarının gölgesinde saklanıyordu, yavaş yavaş taş duvarların diplerine çöküp yerleşiyordu. Kimsecikler yoktu yolda, cenaze yolunda kimseciklerin gereği de yoktu belki, ama gene de hayattayken kimbilir kaç kere inip çıktığı bu yolda son defa olarak dedemi görmelerini istiyordum. Adımlayorduk ağır ağır, önde omuzlar üstünde tabut, arkada biz, ellerimiz kanımlarımızın üstünde kavuşmuş, omuzlarımız sarkık, aşağıda mezarlık ve mezarlığın kıyısında kazılı nemli toprak dedemi bekliyordu.

. Cenazeden sonra dedemin tazecik kabiri yanında yalnız kaldım. Çıt yoktu. Ayıdağ'ıyla Yayla'nın arasından gelen hafif bir yel Tübya kırlarını tarayıp mezarlığa iniyor, eski kabirlerin, bir yana sarkık kabir baştaşlarının aralarında geziniyordu. Güzel bir yerdi Gurzuf'un mezarlığı. Gurzuf'u sevdiğim kadar Gurzuf'un mezarlığını da seviyordum, sevecektim elbet, dedem de burda yatıyordu üstelik. Onun kabiri, toprağının tazecik olduğundandı belki, öteki kabirlerden daha sevimli, daha bir cana yakındı ve orda durmuş dedemin kabrine bakarken onun hayatını sevmek, onun hayatına bir değer vermek istiyordum, ama düşünemiyordum bir türlü, çünkü Tübya kırlarından gelmiş bir hindiba dedemin kabiri üzerine konmuştu. ve ben ısrarla hindibu otuna bakarken içimde bir ses bana hindibu otunu da, dedemi de bırakıp sakin bir duayla mezarlıktan çıkmamın gerektiğini söylüyordu.

İçimdeki sese uyarak kalktım, sakin bir duayla mezarlıktan çıktım.



İsmail Biret

DEMİRSEKEN, Bedii

KAN

Küçük adamın, çeketinin altında sakladığı birşey vardı. Göğsünde sıkıyordu. Elleriyle örtmeye çalıştığı halde onun gerçekte, taşıyanına utanç değil, olsa olsa kötülük getireceğini bilmiyordu. Bilemezdi zaten; oysaki görünüş başka türlüydü: Kovulmuşcasına kapısından fırladığı bankayı "soymuş ta kaçıyor," derdiniz... Yüzüne, yaşamadan bıkmışlık yayılmıştı ve bu hastalık gözlerinde daha da derinlerde duruyordu.

Sırtına çürümüş güz yapraklarını andırır ıslak, tozlu bir ceket geçirmişti.

II

Asfalt yol siyah, sedef sedef parlıyor.

Küçük adam, bir süre yönünü seçipte koşana dek yerinde sıçrayıp durdu. Beşinci lise durağında şehirlçi otobüslerinden birl bekliyordu. Neredeyse kalkmak üzereydi. Arka kapıya saldırdı adeta. Ayağı tökezlenerek, yere kapaklanır gibi içerlye girmişti. Ortalarda bir koltuğa iliştl, beklemeye başladı.

Küçük adamın, kemikli sarı yüzü, bozkır dikenleri gibi kül yeşili gözleri vardı. Simdl biraz olsun rahattı. Sıkıntıyı henüz defedememişti; ama gene yolculara dostça bakmaya çalıştı...

Mümkün olsa da onu gideceği yere dek uçuruverseler... Sonra aklı karıştı gene: Bütün suç kucağındakl O şeydeydl. Güçlüğün başladığı nokta Oydu; çünkü O da canlıydı; çünkü O da kişiden ayrılmış bir parçaydı. Kafasının bütün küçüklüğüne rağmen bunu sezinliyordu. "Gözleri yoldadır," diye düşündü .

Biletçi o yöne kısık seslyle birşeyler gevellyerek yaklaştı:

"Bilet almayanlar, paraları bozuk verelim."

İşte o zaman küçük adamdan çok, Onun göğsüne, sıkıca bastırdığı o şeyl gördü... Başına dikildl kaldı.

"O elindekl ne?"

Küçük adam terlemeye başlayınca yüzü daha çok sarar-

dı. Kucağındakini küçük elleriyle örttü... Bir şarap; ya da bodur bir likör şişeslydi bu... Yüzü kirli ve donuk duruyordu. Tıpasına bir iki kısa, ince cam boru geçirilmiş, sonra içine dura dura morlaşmış vişne şurubunu andırır bir sıvı doldurulmuştu..

Biletçi şoföre bağırdı:

"Dur! yürüme!" Sonra küçük adamın üzerine eğildi:.

"Ne var içinde onun?"

Küçük adam susuyordu.

"Söylesene be!"

Öteki, şişeyi kucağına bastırmakla yetindi. Huzuru kaçmıştı. Gözleriyle yolculardan yardım dileniyor, Neden sonra:

"Kan," diye mırıldandı, kısaca.

"Kan ha!" Biletçi davranışını şaşırdı hemen: Rengi uçuverdi, yüzü karıştı, öne koştu, geriye gitti geldi.

"Şoför yürüme, in aşağıya arkadaş!"

Olayla ilk ilgilenen bir genç kadındı. Küçük adamın yanındaki sıraya oturmuştu. Kumral saçları, omuzlarına dalga dalga iniyor; cilalı tırnakları, kucağındaki şık deri çantanın sapıyla oynuyordu. Siyah gözlerde bir bozkır fırtınası koptu kopacak, sonunda taştı:

"Niye indirmek istiyorsun onu?"

Çenesi belirsizce titreyen biletçi yeniden.

"Şoför yürüme bak!" diye bağırdı.

"Saçmalık!"

"Otobüse elindeki O şişeyle binemez hanım."

"Bak hele?"

"Binemez dedik, bitti, bindirmem!"

Kadın dudaklarını ısırdı; yüzü iyice gerilmişti. Gözleri ateş ateş:

"Nereden biliyorsun?. Bunu nasıl yaparsın?. Ne hakla?"

"Bilirim bilmem o beni ilgilendirir."

Önden birisi söylev verir gibi ayağa kalktı, toparlandı:

"Kan bu, infilâk etmez", dedi. "Beyler! hiçbir zaman kanın yandığı görülmüş müdür, size sorarım?"

Sonra başkaları bağırdı:

"Hadi şoför abi, sür şu otobüsü!"

"Bas gaza be arslanım!" "Bas gaza, aldırma..,

Otobüs hâlâ Beşinci lise durağında bekliyordu. Küçük adam bir türlü yitiremediği iyimserliğiyle yolculara baktı. Ortalarda dönen akıl erdiremediği bir şey vardı: "Ne istiyordu bu adam ondan? Nasıl kovuştu bu? Hem niye?"

"Geç kaldım diye" söylendi kısaca.

Biletçi öne gayesiz koşusunu tamamlamış, dönüyordu:

"Sen inecek misin?.. Söyle inmiyecek misin?"

İki sıra geriden iyi giyimli bir adam kalktı; onlara doğru geldi. Ak düşmüş şakaklarıyla oynuyordu.

"Ben doktorum." Ona aldırış eden olmayınca sesini yükseltti.

"Biletçi! sana söz gelirse sorumlu benim, anladın mı? kartımı da al vereyim... Yürütün şu arabayı artık."

"Ne yaptığını bilmiyor canım."

Biletçi dondü kadını süzdü: "Şu boyalı şebeğe de bak be," diyecekti. "Bayan sen karışma" demekle yetindi. "İndiririm de bindiririm de."

Kadın doktor olana sordu:

"Beyefendi, biletçinin yaka numarasını aldınız mı?"

Doktor, kadınla ilgili değildi. Küçük adama doğru eğilmişti:

"Kanı nereye götürüyorsun?"

"Işıklıdaki Sağlık hastahanesine, orada kapıcıyım." Kucağındaki şişeyi sıktı. "Kan bankasından aldım bunu. Geç te kaldik."

"Herkesin işi gücü var, bekliyemeyiz."

Kadın sesin geldiği yöne döndü, baktı. Ayakta duran bir gençle göz göze geldiler. Kadın onu tiksinti ile süzdü. Gencın gözleri "Ben de sizdenim," diyordu. "Ama bu otobüsü yürütmek lâzım; amaç bu olmalı önce, sonra konuşulur."

Ortaya tıknaz yapılı bir herif fırladı. Uzun uzun kolları, geniş omuzlarıyla zıt daracık kalçaları vardı; kumarhane kapıcıları gibi. Iri siyah gözler bu sefer Ona bakıyor. Gözler, "Hadi!" dedi. Herif biletçinin koluna biraz sertçe yapıştı. Dudaklarını çığnıyor.

"Ahbap! şuraya — SİGARA İÇİLMEZ — diye yazmışsın; bir de — ŞİŞEYLE BİNİLMEZ — diye yaz da as!"

Biletçi irkildi, kolunu sıkan acı kuvvet şaşırtmıştı Onu. İki üç kişi daha ayaklandı; biletçiyi otobüsün boş arka sahanlığına doğru sürüklediler. Şöföre de: "Yürüt şu gâvur yapısını!" diye bağırdılar, "yürüt. '

Şöfor, "biletçi bilir," dedi. Gene asfalt yolun derinliklerine daldı. Kılı kıpırdamadı.

Hava sıcaktı. Asfaltın siyah, sedef yüzüne güneş yapışmış gibiydi. Bozkır rüzgârları bodur akasyaların arasında gezinip duruyordu.

Otobüs, hâlâ Beşinci lise durağında bekliyordu.

Biletçi arka sahanlığa sürüklenirken yiyecekmişcesine küçük adamın yüzune baktı, sonra hırladı:

"İn taksiye bin!"

"Taksiye binecek param yok, baş baş. Beni çok geç kodun."

"Nasıl uğraşıyor be?"

"Bas gaza şöför!"

Kadın yerinde duramıyor:

"Çantanın içinde ne var, biliyor musun? Ha?"

"Bayın talimatnamede..."

"Hani göster?"

"Çantanı niye aramadın?'

Küçük adam "beni beklerler" diye söylendi yavaşça. Biletçi sarıldendiği yerden bağırıyordu:

"İnecek misin polis çağırayım mı?"

Doktor olanı:

"Çağır" diye bağırdı. "Seni şikâyet edeceğim."

Tıknaz herif:

"Çağır be!' diye hırladı. "Çağır ve yapacağını geriye koma."

"O bir ölmeli Allahtan!"

O, dediklerinin ismini bile bilmiyorlardı; fakat, tanıdıklarına bu derece güvenleri ve inanışları vardı

Biletçi kendisini iten omuzların, kolların arasında bir delik buldu ve oradan genç kadına pis pis baktı. Tam birşeyler söylemeye hazırlanıyordu ki otobüsün arka kapısından savruluverdi; ama hemen toparlandı... Yol kavşağındaki noktaya doğru koştu. Küçük adama:

"İnmeyeceksin." dediler o kadar. Bu emir sert ve kesindi.

Gelen kavruk, soluk yüzlü bir memurdu. Polisten çok uysal bir şeftrene benziyordu. Arkasına gizlenen biletçiye sordu:

"Hangisi?"

"Na işte!' diyerek gösterdi öteki.

Polis adamın küçük oluşuna üzülmüşcesine (!) yumuşak:

"Şişede ne var?"

"Kan!"

Belli etmek istemedi; fakat onun da rengi bozuldu. Biletçi babasının gölgesinde horozlanan çocuklar gibi:

"İn aşağıya da otobüs kalksın," diye gürledi. "Amma uğraştırdın ha!"

"Bu insanlık değil bunu...'

"Su bayandan şikâyetçiyim, ondan da, ötekilerden de, hepsinden..."

"İnsan dayanamıyor, karışmasa çatlar."

Tıknaz herif kadını yan gözle süzdü:

"Susun bayan!"

"Biz bu arabayı yürütmesini biliriz." "Ben şöförüm."

"Kimsenin ruhu duymaz." dedi bir başkası. "Ama yakışık almaz."

"Bir doktor ol da..."

"Ha, bakalım daha konuşun.'

Küçük adam isteksizce ayağa kalkmıştı; şişe kucağındaydı. Polis, yolculara üstten bir baktı. Sonra biletçinin kulağına eğildi birşeyler söyledi; hemen de küçük adamı azarlamağa başladı:

"Sen de arkadaş, şu şişeyi bir kâğıda saramaz mıydın?"

"Öyle ya!.. tabii sarardı. İnsanlar bazan düşüncesiz, çoğunluk aptal mı oluyorlar nedir?"

Arka sıralardan küçük adama bir gazete uzatıldı. O da yalan yanlış şişeyi buna sardı; kucağına bastırdı, koltuğa iliştı ve bekledi...

Biletçi öne doğru elini yelpazeledi: "Tamam çek!" diye bağırdı.

Şöför gözleri asfaltın derinliklerinde, kontağı açtı, vites kolunu ayarladı, marşa bastı. Motor bir garip gürültüye başladı: gar, gar, gar..... gar gar. Araba sarsıldı sarsıldı fakat yürümedi bir türlü...

İçeidekiler, otobüsü itmek üzere aşağıya indiler...

Işıklı semtine giden asfalt boyunca koşmakta olan küçük adamla, artık kimse ilgilenmedi.



Tanju Üner

DUYGULU, Behiç

SİREN SAÇLARIM NERDE?

Hiç aklımda yoktu.

Sabahları işime giderken köşeleri dönerdim, onsuzdum. Tüm köşeler o caddeye çıkmazdı. Ama ne zaman köşeleri dönsem o caddede bulurdum kendimi. Ortalık renksizse daha çıkmamıştı. Nerde, caddenin hangi metresinde rastlıyacağımı düşünür içim içime ,sığmazdı. Yeşil göründü mü tüm cadde yeşildi, mavi göründü mü mavi.

Bahar geldi güneş kendini yerlere atmaya başladı mı, gölgelere kaçtık mı, sabah müzikleri vurdu mu sokağa daha bir öksüzleşirim. Onu böyle havalarda açık neşeli caddeleri kapsar gördüm. Böyle nice güzel günler gördükten sonra yalnız baharlar başladı! Tüm yeşiller kötüydü. Baharlardan kaçıp kışlara sığınmaya başladım. Günlerce ona benzeyen bir saç, bir kap, bir yürüyüş beni deli edip çırpındırdı. Yaz günlerinde asmalar arasında gezip üzüm yerken, karaağaçlar altında dolaşırken gözlerimde, kafamda, imgelemimde hep onunlaydım. Hep onunla konuştum, ona seslendim. Bir Siren vardı dedim, adalardan kaçıp kurtulmuş insanlara karışmış bir Siren. Yeşil saçlarını nasılsa siyaha boyamış, ama gözlerini unutmuş, o güzel gözler o güzel yeşillerde kalmış, Likör şişelerinde, baharlarda, yeşil taşlı yüzüklerde rengini bulamadığım koyuyla uçuk arası, sanki çizgili, sanki gri, sanki avucuna alıvereceğin, sonra hemen oradan uçuverecek bir yeşil. İşte böyle uzun siyah saçlı, yeşilimsi gözlü, spor kunduralı kaçak Sirenim nerde? Her yaz incir altlarında, asma aralarında aradım onu. Mahzunluğumu, öksüzlüğümü duya duya hep dolaştım, oysa oralara hiç gelmemişti. Şehirde kalmış, bir gün kara vagonlar, kompartmanlar arasında kayboluvermişti.

Evet, hiç aklımda yoktu.

Onu götürüp getiren vagonlar, bana yaklaşıp uzaklaştıran vagonlar hem düşmanım hem dostumdu. Bağlanmıştım. Kompartmanlar hayatımın yarısını kapsar olmuştu. Sonbahar geldi. Arkadaşları birer ikişer geliyor onun gelmesini ya da

hiç gelmemesini yaklaştırıyorlardı. Bu günlerden birinde İzmirden şehrime doğru motorluya bindim. Kompartmanlar çok kalabalıktı dışarıda ayakta kalmıştım. Antrede dolaşır yolcuları tararken gözüm uzun, Sirenimsi taranmış siyah saçlara takılıverdi, kahverengi deri kap'a takılıverdi. Arkası dönüktü, başını onun gibi öldürücü kıpırtılarla öne eğerek konuşuyordu. Koltuklar doluydu. Zincire vurulmuş gibi burada durmaya mahkûmdum. Başını bir çevirsin istiyordum. İstasyonlarda bir yolcu insin, yakınlarda bir koltuk boşalsın, o ölümsüz saçlara, parmaklarımla dokunmak istediğim o yeşillere koca bir yazın, onsuz bir yazın özlemiyle yakından bakayım istiyordum, olmuyordu.

İstasyonlar geçiyor tren durup kalkıyor o sakin durmaz konuşuvordu. O mu değil mi sayık'amasıyla ölüyordum. Bir istasyonda inip karşı antreye geçmek, yüzüne karşı olmak...

Treni kaçırmaktan korkuyordum, Nastasya Filipovnanı kaçırmaktan, Maria Puder'imi kaçırmaktan korkuyordum.

Ayakta, ona yakın, akvaryuma konmuş balık gibi seyredilmekten korkuyordum. Üstelik saklanabileceğim, kaybolabileceğim yapma kayalıklar, yosunlar da yoktu.

Onun yerine bir başkasını, ona benzer birini bulmaktan korkuyordum. Böylesi olur mu olmaz mı bilmiyordum. Ölçüsüz olmak, o mu değil mi bilmeden gidip omuzuna dokunmak, "ne iyi ettiniz de geldiniz" demek, karşısındaki kimse kaldırmak, karşılıklı oturmak, utanışlarına, sıkılışlarına, kaçışlarına karşı ellerini tutmak, lirimi hafif hafif çalmak, ama onu yenmeden çalmak, Siren sesini duya duya çalmak, ellerim dizlerinde çalmak, gözlerinde, saçlarında çalmak, körler gibi çalmak. Fakat kendimi bir başkasına harcamaktan korkuyorum. Arkadan da olsa ona benzenebilir mi bilmiyorum, korkuyorum.

Tren yeniden durdu. O kalktı. Eşyalarını topluyor. Döndü. Yürüdü.

Camı açmış öfkeden kan basmış yüzümü rüzgâra tutmuşum. Aldanış bu kadar olur diyor homurdanıyorum. Orta yaştı, utanmadan ona özenmiş bu kadın kim diyor homurdanıyorum. Vücudumu bir sinir sürtünmesi kaplıyor sıkıntıdan. Ceketimi çıkarıp asıyorum. Nokta nokta batışlardan, sinir uçlarının sürtünmesinden ortaya çıkan öldürücü sıkıntıdan kurtulamıyorum.

Bu büyük aldanış bana yetmiyor. Sabahları köşeleri döndüğümde görüverdiğim Sirenimsi saçlarla aylarca hopluyorum. Her aldanış sanki yeni bir aldanışa yol açıyor. Koca bir sonbahar, koca bir kış onun böyle gelecekti gelmeyecekti haberlerini dinlemekle geçiyor.

Bahar geldi. Bu güneşli sabahlar bana hüzün veriyor.

Böyle kapıların pencerelerin açılışı, böyle terzilerin dükkân önlerine sandalya atıp çalışması, kaldırımların sulanmış olması, radyodan alaturkanın sokaklara taşması..

Bahar geldi. Tekduzen hayat beni sıkmaya başladı. Aynı köşeler, aynı caddeler, aynı iş. Bitmek bilmeyen iş. Hayat törpüsü iş. Nefret ettiğim halde çılgınca çalışmaktan başka çıkar yol göremediğim iş. Artık duramazdım. Bir bahar gecesi kendimi Ankarada buldum. Etfaiye meydanını geçip yokuşu tırmanırken taşları öpesim geldi. Değişiklik, kökünden kopmuşluk, başıboşluk ne güzeldi. İstediğim zaman odama çıkmak, istediğimde inmek, bir iki söz atmak kâtibe; otel odalarına bitiyorum.

Kızılay'ın akşam üzerleri... Büyük Çarşı.. Büyük Çarşıya indim vitrinleri seyrediyorum. Yanımda bir arkadaşımla karısı tek taşlı yüzük bakıyorlar. Şimdi diyorum o karşıdan gelyo. olur mu, beni görünce başını çevirir, dudaklarına gelmiş gülümsemeyi zor tutarak saçlarını sallayarak geçer gider mi. Ne karşıdan, ne arkadan geliyor oldu! Ama karşılaşsak böyle Beni hayâl - meyal görmesi pahasına böyle.

Bahar evvelce sokaklar daha hanımeli kokmuyordu. Artık işim yoktu, ya tüm günler benim için pazardı. Hanımelilerin daha açmadığı bahçe çitlerine baka baka gene Kemallere geldim. Banyodan çıkmış bornozla geziniyor, "İşte böyle dostum" diyordu, "karımdan çok memnunum. Bir film seyrediyoruz üzerinde konuşmak ihtiyacını duyuyorsun, arkadaş her zaman yanında olmaz ki."

"Kemal" diyor karısı içerden. "Misafirin yanında bornozla oturu'ur mu?"

"Aldırma Suzi, misafir değil o."

Yemekten sonra İngilizce kitaplar dolu kitaplıktan bir kitap çekip okumaya başlıyor. Gece yarılarına dek dinliyoruz.

"But his voice was broken, his face pale, and he trembled with fear as thought he were guilty" (1) diye okuyor Kemal.

"Yazık!" diyor Suzi.

"Ya" diyor Kemal.

"Okumasına devam ederken sesi gene acımayla doluyor:

"As they tied his feet together and flung him into the cart, Akstonov crossed himself and wept" (2)

"Yazık!" diyor Suzi gene.

---

(1) Fakat sesi bitkin, rengi uçuktu ve bir suçlu gibi korkuyla titriyordu.

(2) Ayak'arını bağlayıp onu arabaya atarlarken Akstonov haç çıkarıp ağladı.

Kemal bu kez kelimelerine daha bir acıma, içtenlik vererek,

"When he saw her husband in prison - dress and in chains, shut up with thieves and criminals, she fell down, and did not come to her senses for a long time. Then she drew her children to her, and sat down near him, she told him of things at home and asked about what had happened to him." (3)

"Yazık!"

"Öyle deme Suzi! Belki de Aksionov öldürmüştür."

"Yok yok. Hayır. Zavallı bir adam o."

Semaver kaynıyor. Birer çay daha içiyoruz. Hikâye geç vakit bitiyor. İçimize bir acı çöküyor. Çıkıp otobüs durağına yürüyorum. Serin bir gece. Freskoların içinde titriyor ve hikâyeden bir parçayı mırıldanıyorum:

"... Sonra dövüldüğü yeri hatırladı. Döveni, etraftaki seyircileri hatırladı; zincirleri, mahkûmları ve hapishane hayatının yirmi altı yılını ve erken gelen ihtiyarlığını. Bütün bu düşünceler onu öyle harap ediyordu ki kendini öldürmeğe hazırdı."

Evler bahçeler karanlık. Sonsuz bir hüzün duyuyorum. Ne diye okuduk bu hikâyeyi diyorum. Aramızda olsa, bize katılsa o da üzülse diyorum. Üşüyor ve hep onu düşünüyorum. Bir durakta, bir otobüste rastgele görüvereceğim diyorum. Otobüs geliyor. atlıyorum, oh sıcak.

Kızılayda, Bakanlıklarda, Ulusta başıboş geziniyorum. Aramıyacağım diyorum. Bulsam ne olacak. kaçacak benden. İçimde bir acı kalacak. Kafamda uzun siyah saçlar, yeşilimsi gözler geziniyorum.

Hiç aklımda yoktu.

O böyle bir kış günü. ışıkların kör olduğu bir gece. küçük işlerin içinde kendimi unuttuğum bir gece ansızın gelsin! Lânetlediğim sarı ışıklar altında gelip geçsin caddeden!

Bu şehri bırakılmış gibi gösteren ışıklar altından geçecek ve bırakılmış şehrin bir köşesinde ben olacağım! Tekdüzen yaşamasından çırpınan sıkı dolu bir çukur içinde dışarı çıkmak için kanat çırpan, ama bir türlü çıkamıyan ben! Onu bu caddenin ışıklı geceleri nde gökkafesi gibi gökyüzü vaparken görmüş olan ben! Şimdi kör ışıklar altında ansızın o, ve ben uzakta yitiriliyormuş

"Beni tanımadın mı?" diyor garsona.

(3) Onu caniler - hırsızlar arasında mahpus elbiseleriyle ve zincirlenmiş olarak gördüğünde yere düştü. uzun zaman kendine gelemedi. Sonra çocukları kendisine çekti kocasının yakınına oturdu. Eve olup bitenleri anlattı, başına gelenin ne olduğunu sordu.

"Tanımadım efendim."

"İki yıl yemek götürdüğün insanı unuttun mu?"

"Çok değişmişsiniz."

"Evet saçlarımı kestirdim, haklısın!"

Saçlarını kestirmiş! Haklı sınmış! Birörnek insanların içine karışmış. Olan gibi olmak istemiş. Mutlak öyle olmak istemiş olacak. Işıklar kör ve o şimdi karşı kaldırımda, lokantanın önünde. Konuşuyor, gülümsüyor, tokalaşıyor, ışıklar kör. Elime bir demir parçası alıp tüm ampulleri kırıyorum, ışıklar kör nasıl olsa, unutulmuş bir şehir burası nasıl olsa, taşra burası nasıl olsa! Siren saçlarım yok nasıl olsa. Kırıyorum. Siren saçlarım yok kırıyorum. Yeşil gözleri sevemiyeceğim onlarsız kırıyorum. Bakamıyorum artık, daha karanlıklara, karanlıklara koşuyorum.



İsmail Biret

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

ANNETTE

Annette kabahat sende değil!

Yabancıyım bu şehirde. Akşam yabancılığı daha da artırıyor. Etrafım kalabalık; yapayalnızım bu kalabalıkta. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Gündüzün sıcağı yok şimdi. Aç mıyım tok muyum bilemiyorum. Şu kanapede sereserpe oturan kadın toktur herhalde. Yalnız mı böyle? Bir beklediği mi var? Hep yalnız değil miyiz? "Herkes sen mi bir beklediği vardır belki de?" Çocuklar, cıvıl cıvıl çocuklar geçiyor yanımdan, süslü kadınlar geçiyor kocalarının kollarına asılmış. Kocalarına pavyonlarda gördükleri ev eşyalarından bahsediyorlardır belkide. Onlar da biliyorlar hepsinin güzel, işe yarar olduğunu, aldırmıyorlar yinede; aldırmazlar, keseleri müsait değil.

"O çamaşır makinası ne kadar güzel değil mi Mustafa?"

Mustafa gözlerini havuza dikmiş, bir eli oğlunda yürüyor. Duymuyor söylenileni. Niye duymasın mı dediniz? Duyamazda ondan; duysa bile anlıyamazda ondan.

Bir çocuk:

"Baba luna parka gidelim." diyor.

Ben duyuyorum, babası duymuyor. Neden sonra duyar gibi oluyor.

"Bu akşam olmaz" diyor.

Ben ağlamaklı oluyorum, çocuk ağlamıyor. Memura benziyor babası.

Aç mıyım? Tok muyum? "Tokum" diyorum kendi kendime. Havuza bakıyorum: ışıklar vurmuş, pırıl pırıl... "Dünyamız da bu havuz gibi pırıl pırıl olabilse..." diyorum. Yanımdan geçen adam bir kadına lâf atıyor:

"Allah neler de yaratmış..."

Kadın aldırmıyor, sekerek yürüyüşüne devam ediyor. Öyle alışmış, değiştiremez ya yürüyüşünü...

"Pırıl pırıl olamaz dünyamız, arzularımız çok..." diyorum.

Zürefanın gösterildiği yola sapıyorum. Gördüm Zürefayı. Bir daha görmeye değmez ne kadar uzun boyunlu bir hayvan olursa olsun. Bir ışıklı yazı "Havana" Filimlerde gördüğüm bir yerin adı. Palmiyelerle çevrili bir gece kulübü. Üstüme başıma bakıyorum: "Olmaz diyorum, olmaz..." Sonra boş veriyorum her şeye. "Beni kimse tanımaz bu şehirde..." Ne büyük rahatlık kimsenin tanınmaması... Palmiyeli kapıdan giriyorum. Pist ortada, iki set halinde masalar sıralanmış; sanki anfiteatr. Bir kişi daha var benden başka. "Gitsem.." diyorum kendi kendime. Garsonlar aldırmıyorlar bile. Palmiyelere bakıyorum, vazgeçiyorum gitmekten. "Onlar diyorum, zengin müşterilerin garsonları; peşlerinde koşacak adamı bilirler..." Cazın arkasına yakın bir yere oturuyorum. Sanki daha iyi bir yer yok..

"Niçin buraya geldim sanki?" diyorum.

Palmiyeler cevab vermiyor, karşı masada tek başına oturan asık suratlı adamda. Belki onun da kendi kendine sorduğu budur.

"Demek daha çok erken" diyorum. Palmiyeler hoşuma gidiyor. Ne güzel bir daire yapmışlar bu gece klübünün etrafında. Ağızları, dilleri olsa neler anlatırlar kim bilir...

Arka taraftan lokanta gibi, bar gibi yerden kadın gülüşmeleri duyuluyor. Denizden bir rüzgâr esiyor. Bir garson zoria varlığımdan haberdar oluyor.

"Bir kadeh votka, bir şişe bira, biraz kuru yemiş..." diyorum.

"Belliydi zaten.." der gibi bakıyor garson. Ben aldırmıyorum. Asık suratlı adam palmiyelerin ötesinde bir şey arıyor; gözlerini bir noktaya dikmiş.

Ağır ağır içiyorum. Asık suratlı adam karşımda; suratında en küçük bir değişiklik yok. "Ben de öyle miyim acaba?" diyorum kendi kendime. Ayna yok üzerimde. Hem baksam bile yine de kendimi ondan iyi bulurum. İnsan oğluyum ben de...

Geliyorlar yavaş yavaş: tuvaletli kadınlar, siyah elbiseler giyinmiş beyler, züppe gençler, çıtkırıldım genç kızlar... Renk renk elbiseler, çeşit çeşit insanlar. Bir orangutan hali var pistin yanına yerleşen göbekli adamda; hanımı da sıska mı sıska... İki de kız var ki yanında piliç mi piliç. İki de delikanlı bitti masada; "Boy Friend" olsa gerek bunlar. Asık suratlı adam tebessüm eder gibi oldu. Orangutan hoşuna gitmiş olmalı.

Cazın adamları yerlerini alıyorlar. İçlerinden birisi avurtlarını şişiriyor; solo yaptığına inanıyor olmalı. Bu nefesli sazların isimlerini birbirine karıştırırım; ne çaldığını bilemiyorum adamın.

Garsonlar o masadan o masaya koşuyor. Müşterilerin bazılarını yarı yoldan karşılıyor, önlerinde hürmetle eğiliyorlar.

Hani adamların kılıkları, hele bazılarının göbekleri hürmet edilmeyecek gibi değil ki... Asık suratlı adamla benim farkımda olmıyan garsonlar değil bunlar. Elbiseme bakıyorum "Hoca" geliyor aklıma.

Masalar donanıyor: Renk renk içkiler, çeşitli mezeler...

Bir sarışın kadın şarkı söylüyor: "Adieu Lisbon..."

Lisbon güzel şehir olmalı... Belki de bir sevgilisi vardır orda.

Önümden giyimi, hali tavrı ile orta halli bir adam geçiyor; yanında karısı olmalı; arkalarından yürüyen ihtiyar kadında ya anası, ya da kaynanası... Evde kalmaz bu ihtiyarlar. Anladıklarından, zevk aldıklarından değil hani; gözü kör olası kıskançlık...

Arkamdaki masaya iki adam yerleşti. Biri otuzun üstünde, kabadayıca bir hali var, bu gibi yerlerin devamlı müşterilerinden olduğu belli. Garsonların umursamadıklarından o da; tanıyorlar belki de... Öteki daha gençce bir adam; yeni alışıyor olmalı içkiye; yüzünü buruşturuşundan belli. Her içki içen buruşturur yüzünü; fakat bununki temelli acemice...

Onların yanındaki masaya bir sarışın kadın oturdu ilkin. Artistlerden biri olmalı. Olmalısı fazla artisttir bu kadın. Oturuşundan, sigarayı üfleyişinden belli. Yapısı, gözlerinin rengiyle "Ben İthal malıyım." diyor.

Güzelce bir kadın, uzun boylu etine dolgun.

"Annette dedi otuzun üstündeki adam, hiç merhaba yok mu?"

Palmiyelerde ses var. Annette'de ses yok

Cazın önündeki kadın İtalyanca bir şarkı söylüyor. Anlamıyorum ne dediğini ama oldukça acıklı şeylerden bahsediyor herhalde.

Bir şıpırtı duyuyorum. Omzuma bakıyorum bir kuş pisliği. "Beni mi buldun?" diyorum, şu göbekli herifin çıplak kafasına pisleyemez miydin?" Kuş utanıyor, boynunu büküyor: "Hayır, toplumun düzenini bozduramazsın bana. O bir sabun fabrikatörüdür ne haddime düşmüş..." diyor.

Annette aldırmıyor otuzun üstündeki adamın kaş göz işaretlerine, söz atmalarına. O orangutan suratlı adama bakıyor; adamında haberi olduğu belli.

Kıvrak bir hava çalıyor caz. Sarışın kadın bağırıyor alabildiğine. Gençler, ihtiyarlar, sıskalar, göbekliler dönüyorlar ortada. Kimi ritmin havasında, kimi kendi havasında yürüyor, tepiniyorlar. Dans bir güzel sanattır şüphesiz; çiftler ve müzik güzel olunca... Orangutanla leylegin dansettiğini düşünün. Yanak yanağa çiftler var, musikinin, cazın, sarışın kadının farkında bile değiller...

"Aşk!" diyorum ilkin, vazgeçiyorum sonra.

Fuzulî oturuyor karşımdaki masada tek başına. Viski içiyor. "Olamaz, bu o değil" diyorum. Fuzulî viski içemez diyorum. O sakalını sıvazlıyor: "Derdi ışkım def" ine zahmet çeker tabib; şükr kim olmuş ona zahmet bana rahat nasib.." diyor gülümseyerek.

"Tutku, sadece bedeni tutkular..." diyorum.

"Annette diyor, otuzunu aşmış adam, Annette..."

Annette, yanındaki esmer arkadaşıyla bilmediğim bir dilde konuşuyor.

Pistte bir adam bisikletle numaralar yapıyor. Çetin iş doğrusu adamın yaptıkları; dengesini kaybettiği anda kolunu, bacağını, kafasını parçalamak işten bile değil. "O diyorum kafasıyla iş görmekten vazgeçmiş zaten, ama kolları, bacakları lâzım..."

Annette'le arkadaşı kalkıyorlar masadan. Onların numaraları başlıyor. Dansediyorlar yarı çıplak; otuzunu aşmış adam yiyor gözleriyle Annette'i.

Fuzulî'nin oturduğu masaya bakıyorum. Yok...

Sonra başka kadınlar çıkıyorlar ortaya; kimisi yarı çıplak, kimisi ortada soyunup dökünüyorlar...

Annette giyinip geliyor yine oturuyor masasına. Annette değildir belki de adı. İlk defa âşık olmuştur uzak, ismini bilmediğim memleketinde. Olmaması da mümkün. Hoyrat bir erkek... Zengin bir adam... Bu gün hiç biri farketmez. Onunla bisiklet cambazının arasında fark yok..

"Annette! diyor otuzunu aşmış adam, Annette!"

Dikilip karşısına: "Kardeşim diyorum, Annette'in seninle kaybedilecek vakti yok Senin sabun fakrikan, incirliğin, zeytinliğin, paran varmı? Yok! Eee ne demeye "Annette" diyorsun, ismini mi öğreneceksin." Herif şaşırıyor: "Sana ne! Gözün mü var karıda. Patlatırım gözünü anlarsın..." diyor. Patlıyor sol gözüm. Hayır, hayır ben söylemiyorum düşündüklerimi; o da gözümü patlatmıyor.

Dağılıyoruz. Ötekiler, orangutan ve benzerleri otomobilleriyle, otuzunu aşmış adam, arkadaşı, orta halli adam ve bizim gibiler yaya yola çıkıyoruz.

"Annette artık âşık olamaz..." diyorum.

"Olamam..." diyor Annette.

"Otuzunu aşmış adam âşık olamaz artık..." diyorum.

"Olurum, hem de günde bir kaç kere..." diyor kavga edecekmiş gibi otuzunu aşmış adam.

"Orangutan âşık olmaz..." diyorum.

"Sana ne! diyor. Senin gibilerden mi sorulur benim âşık olup olamayacağım. Ben ....çıoğlu ben âşık olamayacağım da kim olacak?" diyor Orangutan homurdanarak.

Ben yürüyorum. Palmiyeler ne konuşuyor, ne yürüyor.

Asfalta çıkıyorum. Yol mu yatakhane mi farkedemiyorum. Bir şeye tökezliyorum. Yerden bir homurdanma yükseliyor:

"Ayı doğru yürü..."

Bir yorgan kımıldanıyor sadece. Yüzünü görmüyorum adamın. Solumda bir başkası horulduyor. Yorgun uykular serili asfalta...

"Ben âşık olamam..." diyorum.



Mumcu

HÜNALP, Ayhan

TUTSAKLARIN İHTİLÂLİ

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp bir dört yol ağzında bırakmanın, soluğunu kısmaktan kasıkları patlamış, ağzına çaputları tıkılıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan, kahrolmaktan; zillet içinde kancıkcasına ve kalleşcesine bir hayat yaşamanın hamallığından kurtulmuş bir neslin haykırışı, selâm olsun sana!

Koltuk altlarında Anayasa kitapları ile, ceplerinde sınav harçları ile, dişten-tırnaktan arttırılarak yatırılmış sömestr taksitlerinin makbuzları ile, köşebaşlarında bir Moskof gâvuru kurşunlanırcasına barsakları delinerek kancıkcasına vurulanların, şehit edilenlerin, otuz milyonluk bir toplumu şafağın ilk ışıklarında sokaklara düşürebilenlerin sağduyusu, selâm olsun sana!

Sen kırkiki tonluk tankının telsizi başında vazifeye radyoevine koşan Aydın'lı Ramiz! Sen, "F-321" numaralı jetin pilotu Astsubay Çavuş Cevat! Sen, "D-350" numaralı Muhribin Güverte Binbaşısı Necdet! Sen Harp Akademisinin Kurmay Subayı! Hepinize, hepimizden selâm olsun! Hamalından Rektörüne, çöpçüsünden tüccarına, talebesinden gazetecisine kadar, Osmanoğullarından bu yana sürüp giden, Anadolu maceramız içinde, toplumumuzun en kara günlerini, en büyük sabırla yaşayanlardan, bir ana katili ile birlikte kelepçelenip yumruklanan gazetecilerden, mahkeme bile edilmeden katıksız hapislere mahkûm edilen, başlarının üzerindeki delik tavanlardan idrar akıtılan Yarbaylara kadar, bütün Türk çilekeşinden hepinize selâm olsun!

Kardeşi kardeşe vurduranlar, babaya oğlunu jurnal ettirenler, geceyarıları gazete idarehanelerini basanlar, ölüleri Vatan Cephelerine kaydettirenler, neşir yasaklarına bile neşir yasakları koyanlar, seçim günlerinde, güneş battıktan sonra, alanlarda nutuk ata-ata, yürürlükte olan seçim kanunlarının ırzına geçenler, Ocak Başkanları saltanatı kurarak, pusulacıklarla Kaymakamları, öğretmenleri, Valileri, Subayları, kışta kıyamette; o kasabadan o kasabaya, o vilâyetten o vilâyete, sil-

keleyip silkeleyip sürenler, gestapo teşkilâtlarını andıran bir fesat ve dedikodu sistemi üzerine oturmuş bir emniyet teşkilâtı kuranlar! Artık Milletimizin ve tarihin önünde, nasırlaşıp dümura uğramış, mürur-u zamana uğramış, bütün kötülüklerin haczi altında kenetlenip kalan, çöreklenen vicdanlarınızın haczi altındasınız.

Bir Rektörün, kadın tellâlı bir emniyet âmiri tarafından döğüldüğü memlekette evliyalık peşinde koşanlar; müminlere, duahanlara mevlûtlarda partizanlık duaları belletenler, tarikatlara, şeyhlere, şalvarlara, peçelere, poturlara, yeşil bayraklara, yeşil sarıklara, seçim pazarlıkları vaad edip, vicdanları satın alanlar! Gündüz yol kesenler, gece kol gezip cop sallayanlar, yazarların önüne çıkıp tehdit edenler, arkadan sopa sallayanlar! Siz onuru, haysiyeti, namusu, ve kârı iğdiş edilmişler, suratı kasap süngeri ile silinmiş, puşt ispiyoncular, bütün bu günahların, bu alçaklıkların ağarlığından nasıl silkinecek, nasıl kurtulacaksınız?

Her akşam gazeteden dönerken, yolumu yürek çarpıntıları içinde bekleyen karım, tansiyonlu annem, ülserli babam! Hepinizin gözü aydın olsun. Artık hiç, ama hiç bir gazeteci, gerçeği yazdığı için, elleri bağlanıp götürülmeyecek. Artık hiç bir gazete sekreteri herhangi bir tekzibi, sayfanın bir santim aşağısında, veya yukarsında yayınladığı için, onsekiz aya mahkûm edilmeyecek. Hiç bir köy öğretmeni, "Dünya yuvarlaktır" dediği için yobazlar tarafından, meydanlarda, elleri ayakları bağlanarak döğülemeyecek, okulu ile birlikte yakılamayacaktır. Artık hiçbir iktidar partisinin ocak başkanı, bucak başkanı, ilçe başkanı, il başkanı, kasıla-kasıla, göbeğini hoplata hoplata, göğsündeki rozetini gösterip, kapıyı bile vurmadan makam odalarına giremeyecektir. "Bu işi yapmazsan, sana gösteririm." diyemiyecektir. Bu Türk toplumunun yaptığı son hürriyet mücadelesidir.

Biz alçak gönüllü, biz büyüğünü sevip-sayan, kalender. Biz yasalara bağlı, biz mutlı, dalma mert ve dalma itaatkâr. Bu, kuruluşumuzdan bu yana böyle gelip, böyle gitmiş. Verilenden fazlasını istememiştik. Verileni azımsamamışık. Hep kanaatkâr ve itaatkâr olmuş. Yıllar yılı, duvarlar içine hapsedilip kalmışık. Dışına çıkamamışık. Çıkmak da istememişlik. Ne Brezilyalılar gibi, trenler biraz gecikiyor diye, garları yerle bir etmişlik. Ne şarklılar gibi, "Başa baş" diyip başkent sokaklarını kana bulamışık. Biz en olgun çıkışı, en yalın haykırışı defne dalına sarmasını, onları bir gelin buketi içinde derlemesini başarabilen bir toplum olarak, tarihe bir defa daha adımızı yazabilmenin mutluluğu içindeyiz. Tek kırgınlığımız, gidenlerin kubbede bir damlacık hoş sedâ bırakmayışlarıdır.

Milâttan önce de vardın, milâttan sonra da. Selâm olsun sana Türk Ordusu!

— II —

"Allah-ı Ekber!" diye ellerini göğe açan mümin taslakları, fatihaların bile, D.P. nin kuruluşundan sonra ölenlerin ruhlarına gönderiyorlardı. Oğlunu sınıfta bırakan idealist bir öğretmeni, Bismildeki Ocak Başkanı, sahte zabıtlarla işinden attırıyordu. İstimlâk bedelini alamamış, şehit anaları cinnet getiriyordu. Saçı bitmemiş yetimler, günde bir yumurta yiyecek para bulamadığı için, tüberkülozdan kırılıyordu. Metresi olmayan müdire enayi, arabası olmayan, apartmanı olmayan müdire hınbıl; hanı, hamamı, çiftliği, gemisi, hastanesi, şirketleri olmayan vekillere "Güle, güle" diyorlardı. Bütün gerçek ve güçlü sanatçılar, yalnızlıkları içinde kıvrana-kıvrana, parasızlıktan kahrolarak ölüp giderken, D.P. konserlerinden, balolarından çıkmayan haysiyetsiz sanatkârlar, babalarının adlarını hatırlayamadıkları çocukları için, frenk memleketlerinden çocuk mamaları getirtiyordu. Memlekete misafir olan krallardan, nazırlara kadar yabancıların haremlerine sulanılıyor, ciğeri iki para etmeyen dansözlerin ayakları, ithal edilmiş viskilerle yıkanıyordu. Cuma günleri camilere koşup gecelerinde de barlarda striptiz yaptırarak, Tanrıyı da dolandırmaya kalkan dindarlarla idare edilip duruyorduk. Mısır'dan koğulan Büyükelçi bizdeydi. Fransızca bilmeyen Paris Basın Ateşesi bizdeydi. İki avuç kar yağınca İstanbulu ekmeksiz bırakan bizdik. Viski ithaline izin verip de, şekerliyi ensülünsüz bırakan bizdik. Bir yatağa üç hastayı uzatan da bizdik. Günahkâr da biz, tövbekâr da biz. İki tanecik kıçı-kırık, olmazolası rey için ormanlarımızı dımdızlık bırakan da bizdik.

— III —

Ahmet, Mehmet, Ayşe! Daima ve her zaman siz. Galiçya'ya asker mi gidecek? Yemene şehit mi lâzım? Kosova'ya sefer mi var, siz. Niğbolu'ya, Zigetvar'a okçu mu lâzım siz. Sakarya'ya cephane taşınacak. Konya hastanesine hemşire lâzım siz. Harbe siz, sulha siz. Köprüye siz. Baraja siz. Tarlaya siz. Harmana siz. Vermek lâzım oldu mu, akla hep siz gelmişsiniz. Sizden başka, sizin gibi böyle yürekten, böylesine içten veren olmamış. Türkiyeye nüfus gerekmiş, siz doğurmuşsunuz. Hududa nöbetçi demişler, sizin kapınızı çalmışlar. Bir yağmacılar, bir çapulcular, bir arlanmaz hayasızlar grubu gelmiş, yağma üstüne yağma yapmış. Devlet hazinesini, çekirge âfeti gibi, bir buldözer gibi eritip, bitirip tüketip gitmişler. Gene siz

koşmuşsunuz. Parmaklarınızı, bileklerinizi boşaltmışsınız. Neyiniz varsa bu vatana sebil etmişsiniz. Ya siz armatörler, sıra sıra gemilerine doklarda yer bulamayanlar. Ya siz hurda demiri beş kuruştan alıp da satarken milyonlar çıkartanlar. Siz pamuk ipliğini karaborsaya düşürenler. Siz, han-hamam sahibi. Siz otel, köy, kasaba sahipleri. Siz yetmiş kişilik, seksen kişilik efrad-ı aileleri ile Vatan Cephelerine geçenler! Siz fabrikatörler, pavyon sahipleri, otel sahipleri, neredesiniz? Ne kalın derili insanlar imâl etmişik? Pişkin insan ihracatına lisans verilseydi, elde edeceğimiz döviz kazancını koyacak banka kasası yetişmezdi.

— IV —

Anadolunun yalnızlığı, garipliği; yağsız bir ortaçağ kandili gibi, bozkırın ortasında salınıp duruyor. Homurdanan tren, ayı parselleyen yirminci yüzyıl medeniyetinin gölgesini, sinek uçuşlarına gömen insanlara selâm çekerek dağlara tırmanıyor. Alabildiğine başıboş, alabildiğine çorak ve yolunmuş dağlar insanların kaderini paylaşıyor. Daha üç yıl önce, Bitlis'in bir köyünde, Cumhuriyeti bilmeyen, Padişahtan haber soran bir Satı Kadın vardı. Satı kadın hepimizin alınkarasıdır.

— V —

Kuruluşundan bu yana, toplumumuz hiç bir devirde, böylesine umursamaz ve kahredici bir sorumsuzluk içinde sömürülmemişti. Böylesine kalleşcesine, kancıkcasına, en küçük hücredeki iliğe kadar emilip tüketilmemişti. Bütün topluluklara, bütün Milletlerin tarihlerine bir bakınız. Hiç birinin bizim kadar çok Evliya, bizim kadar çok Hızır, bizim kadar çok Şef imâl ettiğini göremezsiniz. Biz yıllar yılı aldatılmış, kandırılmış, iğfal edilmişsek, bunda mutlaka ve mutlaka bizim de suçumuz olmuştur. Toplum olarak ruhlarımızı, Tanrının rahmetinde yıkayıp-yıkayıp da, bütün ilgisizliklerimizden, bütün adamsendeciliğimizden kurtulmamız gerekmektedir. Şimdi Denizcilik Bankasının on ayda yalnız ziyafetler için yüzonbin lira ödediğini, bataklıkların devlet eli ile kurutulduktan sonra, parsellenip parsellenip devlet ricali tarafından satıldığını, yabancı devletlerin hediye ettiği damızlık hayvanların ikiyüzbin liraya, fino köpeklerinin kırkbin liraya satıldığını öğrenenler! Bir elma ağacı bile, kabuğundaki ökseotuna bir mevsim dayanır. Bir yara, bir sülüğü beş dakikada silkeleyip atar. Bir Millet olarak biz, tam on yıl bu işkenceye nasıl dayanmışık? Bu dana yüreği sabrımız da, mutlaka ve mutlaka tarihe geçecektir.

— VI —

Hüseyin Gazi dağları ışıl-ışıl. Çankaya iğde kokuları içinde. Ankara her şafakta, böylesine mutlu, böylesine kaldırımlarından kavak ağaçlarına kadar telli duvaklı bir gelin. Geceler gene yıllarca öncesinde olduğu gibi katran-katran. Kentin dört bir yanı, gene yıllarca öncesinde olduğu gibi buğday sarısı. Arslan yüreklerine, köstebek hayatını yakıştıramıyarak, gök yüzüne fırlayanların meydan savaşları, zafer içinde sonuçlanmış. Bir ışık, bir sakal, bir keten pantolon, bir Harpokulu öğrencisi, bir avukat cübbesi, bir doktor gömleği, bir General apoleti, bir gazeteci kalemi, bir salkım söğüt, bir Çankaya yolu, bir karanlıkları delip geçen İshak Kuşu, bir jet izi, bir lâstikleri patlatılmış cadillac, bir sesi kısılmış kartoloz hanende, hep ve alabildiğine, odalardan caddelere, meydanlara, alanlara, mikrofondan anten direklerine, alıcı verici telsizlere taşan ihtilâl günlerini hatırlatıveriyor.

— VII —

Bütün yıldızları, bütün kokartları, bütün sarı-sarı düğmeleri, bütün kılıçları, bütün mahmuzları, bütün apoletleri, bütün pelerin ve mahmuzları, anaların aksütü gibi helâl olan Kumandanlar! Kiminiz yalın kılınç süvari birliklerinin önünde, kiminiz süngülerini çekmiş piyade birliklerinin, kiminiz "Ateş Top!" yapan taretlerin ardında. Kiminiz bulutlara ay yıldız yapan jetlerin önünde lider, kiminiz pruva hattında hücuma geçmiş filotillaların seren direklerinde, kiminiz altmış kilometre ile düşman içine keşfe dalan tanklarda. Nerede olursanız olun, ister kabza silen askerin başında, ister tekmil veren birliklerin teftişlerinde. Evet, hepiniz nerede olursanız olun, ister karargâh odalarında, ister hudut kulelerinde, güneşe çekilmiş bir süngü gibi, selâ verilen bir minare gibi, Tanrıya dalma en yakın insanlar olarak dalma ve her zaman vazife başındaydınız. Hazarda olsun, seferde olsun dalma denk yapılmış üç-beş parça kırık eşyanızla karınızla, çoluğunuz, çocuğunuzla, kış demeden, yaz demeden dalma memleket yollarına düşerek o ilden bu ile koşup-dururken dalma vazife başındaydınız. Bir büyük topluluk, karolifer başlarında kış uykularına yatmışken, viskilerini, şanpanyalarını yudumlarken, siz dalma ibadet eder gibi vazifelerinizin başındaydınız.

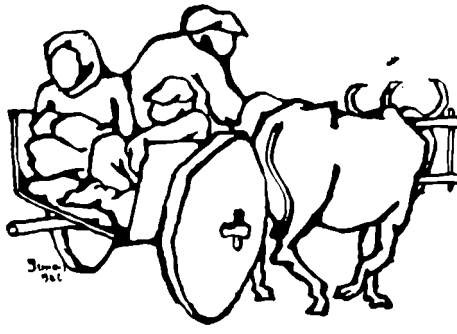
— VIII —

İster Galiçya, ister Zigetvar olsun. İster Yemen, Hicaz

seferi, Bosna-Hersek seferi, ister Balkan harbi, ister Çanakkale, Sakarya, Dumlupınar. Baştan aşağı hepsine, isterseniz yalnızca İstiklâl savaşımıza bakın. Yenilgilerimizden zaferlerimize, bir bütün olarak Milletçe giriştiğimiz savaşlara küçük bir göz atın. Hepsinde, büyük bir sorumluluk içinde, yedisinden yetmişine bütün Milletin el-ele, omuz-omuza, dişini tırnağına taktığını görürsünüz. Bütün bu didişmeler içinde, bir lokmacık harama uzanan el derhal kırılmıştır. Komşular kapıkomşularına göz açtırmamıştır. Asker kaçağı çıkan bir mahalle, bir köp toptan lânetlenivermiştir. Vatan hainleri köşebaşlarında tükrük yağmurlarına, kurşun yağmurlarına tutulmuştur. Vatana hiyanet edenlere önce öz analar ceza vermiş, onları evlâtlıktan ebediyen tard etmişlerdir. Bu vatanda, Anadolu toprakları üstünde kuruluşumuzdan bu yana, vatan sevgisinde, bananecilik, adamsendecilik olmamıştır. Her türlü dalaverenin, kayırma ve yüzegülücülüğün üstünde olan tek şeyimizi, vatanımızı, onyedi metrelik kalınbarsakların gurultusu için gölgelemeğe hiç kimsenin hakkı yoktur. Bundan böyle söyleyeceğimiz tek türkü, tek namus, tek alınteri, tek kaygı, tek tutku, "Önce Vatan!" dır.

— IX —

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp, bir dört yol ağzında bırakmanın, soluğunu kısmaktan kasıkları patlamış, ağzına çaputları tıkılıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan, kahrolmaktan; zillet içinde kancıkcasına ve kalleşcesine bir hayat yaşamanın hamallığından kurtulmuş bir neslin haykırışı, selâm olsun sana! Milâttan önce de vardın, milâttan sonra da. Selâm olsun sana Türk ordusu!



İsmail Biret

HALICI, Mehdi

ÇOBAN

Masalların yedi başlı devlerinden kaçı öldü, kaçı sağ kaldı kimbilir? Devlerin ölümü hiç te kolay olmamalı. Kopmuş bir kertenkele kuyruğu bile bu değin oynadıktan sonra.. Koskoca devlerin her bir kafasına uzanmış dalyan yiğitlerin kılıçları sırasında kemik sertliğine dayanamamalı, bir teneke gibi eğilmeli. Küçük prensesin kalbini büyülemek öyle kolay mı? Ne gezer. Yolları kapatan aslanın önündeki otu, ata; atın önündeki eti, götür aslana ver bakalım, sonra o değilden ölçemli adımlar at. Gerine dönme. Arkada olup bitenlere bakma ki tılsım bozulmasın. Yollara düşen küçük bir çobandır. Hiç görmediği prensesin aşkıyla yanıp tutuşur. Yola düşerde büyür. Delikanlı olur. Belindeki kılıncı kim gotlrip vermiştir Bilinmez. Güçlülüğü cümle kazaya, belâya karşıt. Dilersek dağları devirecek. Prenses aksine çaresizliklerin elindedlr, sanki. O som altundan sarayların ihtişamı altında, devasız illetlerin pençesinde. Güzel mi güzel. Ama hasta mı hasta. "Hey kişi" derler dürterlerde konuşmaz. Ah bir konuşsa her şey düzeliverecek. Meddahlar, iri kafalı cüceler, dillerini çıkarıp "hoppala, hoppala" diye göbek atsalar da banamısın demez. Serçe başı kadar küçük yüreği, göğüs kafesinde tutuklu. "Tanrım dar göğsümü genişlet" diye haykıran İsa peygamberin ruh titreşimlerine benzeş darangın bir durum. Acımalı. Küçük çoban da dağlar ötesinde Prensese acıdı da, ondan özgür yüreğine kısıtlı düşünceler düştü. Düşündü de âşık oldu. Yola çıkmışlığı bundan. Çıksın bakalım.

★

Prenses yedi yıldır ne güler, ne konuşurdu. Yetmiş ırmaktan su getirdiler. İçti. İyi olmadı. Yedi kat gök üstünde uçan kuşun kanadını kırdılar. Tüyünden yelpaze yapıldı. Ateşi yine düşmedi. Küçük Prensesin hastalığı süresince kral sefere çıkmaz hep kızını düşünürdü .Evlât bu. Neylesin. Bir el çırpmayla önünde secde edip, "Ne buyurdunuz" diyenlerin yordamla-

rındaki kısırlık onu öfkelendiriyordu. "Defolun" diye ekseri onları "huzurdan" kovaladı.

★

Küçük çoban yiğitliğine yiğit korkusuzca dağları aştı. O günü gelecek, katlandığı zahmetin karşılığını elde edecekti. Prensesi iyi edecek iksiri taşıyordu. Oysa kralın oğulları hazıra konacaklardı. Kuş tüyü yataklarda gelişmiş kişilikleri, toz pembe bir dünyanın vadettiği hazırlop imkânlara göreydi. Evlenecekleri kızı ne aramak ne de aratmayı denediler. Yedi başlı dev onların yollarını kesmemişti. Dağlar onlar için değildi. Nerede o demir asayı eline; demir çarıkları ayaklarına geçirip, âsanın eğildiği; ayakkabıların delindiği yerde kısmetini arayacak kişi? Aksine sarayın damından şehre ok attılar. Attılarda bakın neler oldu. Ortancayla büyük oğul, okların düştüğü evlerin kızlarıyla evlendiler. Gelenek böyleydi besbelli. Küçük Prensin şansına bir kaplumbağa düştü. Kaplumbağa meğer bir periymiş, küçük Prens periyi görünce ardı arkası kesilmeyen göz yaşlarını sildi. Sevimli kaderine razı oldu. "Ne kadar güzelsin. Senin gibi güzelini görmedim" dedi. "Yalan söylüyorsun." diye karşıladı Peri "Ben kaplumbağayım." "Değilsin." Bir kaplumbağanın da güzel olabileceğini savunsaydı Prens, Perinin canı sıkılmıyacak, o da kaderine razı olacaktı. O, tersine, durmadan Peri kızını yanıltıyordu: "Periyken daha güzelsin." Sonra kavga başladı. Küçük Prens kızın saçını çekmek için yanına yaklaşınca o, "Saçımı çekme tılsım bozulur kaybolurum" diye ünledi. Prens kindar, dinlemedi çekti. Kız da sözünü tuttu kayboldu. Küçük Prens sarayın damına yeniden çıktı. İçinden "Ah şu kaplumbağanın kabuğunu ateşe atsaydım, kaçamazdı. Ben de bu kadar yorgunluğa katlanmazdım," diye hayıflanıyordu. Bu üzüntüyle yayını iyice gerdi yeniden saldı.

★

Küçük Çoban, tabiatın içinde ağaçlarla kuşlarla arkadaşlık ederek yolunda ilerliyordu. Hayvanlar gel seni sırtımızda taşıyalım, yorulma dediler. O, sizi kendi amaçlarım için yormak istemem dedi yanaşmadı. Kuşlarla böceklerle iri baş hayvanlarla sohbet ettiler. Hepsi de "İnsanların hizmetine koşuluyuz. Kendi kişiliğimizde değiliz" deyip dert yandılar. Kimi de "Neyliyelim, insanlar olmasaydı, dünyamız bu kadar güzel olmazdı" diye Küçük Çobanın gönlünü aldılar. Onu değişik yamaçlara, delişmen göllere doğru salarak, attığı adımlara yayılı canlı yeni varlıklara gelişini muştuladılar. Leylek gagalarının uzun-

luğunca moktuplar dört bir tarafa dağıldı. Kurtlar, kuşlar hep birlik oldu, ünledi.

★

Küçük Prensin attığı ok havada süzüldü, süzüldü sonra bir evin penceresinden içeri girdi. Küçük Prens elleriyle gözlerini oğuşturdu bir şey göremedi. Ertesi günü baktılar, Saraya ihtiyar bir kadın çıkmış gelmiş. Elinde şikâyet dilekçesi dert yanar:

— Oğul, oğul ok attın gözümü kör ettin, Gözüme göz isterim.

Küçük Prens korkusundan renkten renge girdi. Netsin, adalet bu. Gözü gidecek. Saray kurultayı toplandı. Karar gereğince "İhtiyar kadına bir teneke dolusu altun verelim gönlü olsun" dediler. Kadın razı olmadı. "Dellâl bağırtalım bir akıllı çıkar belki bu işe bir çare bulur" dediler.

Dellâl köy köy gezdi. Yine köyün birinde komşu krallıklardan birisinin dellâlıyla bizim dellal karşılaştılar.

— Ne var ne yok dedi birincisi, yumurtaya kırmadan nal çakacak adam bulundu mu?

İkincisi:

— Ne oldu atıyla beraber iğne deliğinden geçecek yiğidin izine rasladınız mı?

— Benim Prensler hayli şımardı diye devam etti birincisi, kimi bulutlara tırmanacak merdiven ister. Kimi "tahta atım neden arpa yemez" diye şekvâcı. Bu gidişle Hükümdarın çocukluğunda istediği gibi denizlere kapak, göklere germek için kasnak ısmarlayacaklar. İşin yoksa köy köy dolaş. Dört kundura tamircisi, beş on demirci ustasıyla bu iş olur mu?

İkinci dellâl O da bir şey mi diye içini çekti:

— Ya benimkiler isterlerki kafası kesilmiş adam ölmesin. Kafası koltuğunda yürüsün. Küçük Prens geceleri de gündüz yapın, kışı ortadan kaldırın, kar yağmasın diye ağlar.

— Sonuç?

— Ne olacak, sağa sola suvariler gitti. Ben ve bir kaç arkadaş bütün yöreleri dolaştık. Bağırdık. Sesimizi duyan geldi. Hele rençperler bizi dinler dinlemez bıyık altından gülüp uzaklaştılar. Kalanı da yeri ve göğü gösterdi. Biz geceden de, gündüzden de hoşnuduz. Bizden Prense selâm söyle bu arzusundan vazgeçsin. Üstelik içimizde dileğini gerçekleştirecek güçte kimse yok. Kudretimiz yeter değil deyip gözden kayboldular.

Üzüntülerini saklamak için o değilden konuyu değiştirdiler.

— Senin kaç çocuğun var dedi birinci Delilâl,

— Dört tane. İkisi şehirde davul çalar saray kararlarını mahallede ilân ederler. İkisi de tarlada ekin işine bakar. Ortancayı saraya götürdüm. Küçük Prensesle arkadaşlık etsinler diye Prenses çok hoşlandı benim oğlandan.

— Deme be, Bizim prenses aksine yedi yıldır konuşmaz.

— Gözleri ne de siyah dedi. Bu gözlerden boncuk yapılsın da hırkama dikeyim diye tutturmadı mı? Benim Oğlan, cebinden şeker kâğıtları çıkardı. Posta pulları çıkardı... Gazetelerden kesilmiş resimler çıkardı da Prensese unutturdu bu isteğini.. Şimdi de küçük Prensese tahta araba yapıyor. Saraydan istemek ayıp olur. Sen de küçük çivi var mı?

— Yok tutkal var vereyim mi?

— Ver biraz .

Delilâllar ayrıldılar.

★

Göze göz isteyen kadının aklını çelecek kimse çıkmadı. Delilâllar da boş döndüler. "Şu ihtiyarı eversek te duldur belki dâvasından vazgeçer" diyenlerin ümidi de hiçbir sonuç sağlamadı. "Bu yaştan sonra er kişiyi nedeyim" utanmaz, arlanmazlar Ben gözüme göz isterim" diye herkese çıkıştı. Yargıçlar kurulundan dilediği kararı aldı. Prensi bir ağaca bağladılar. Kadının eline de sivri uçlu bir bıçak verdiler.

Prens,

— Bıçağın ucunu görüyorum diye bağırdı. Gözüme yaklaşıyor.

İhtiyar kadın,

— Gözüme göz isterim der, göze doğru sokulup gelirken

— Bıçağın ucu sivri. Amanın gözüme batıyor dedi Prens kendinden geçti. Kan boşanıverdi.

İhtiyar kadın gözü aldı yüzüne taktı. Bıçağı yere atıp rahat nefes aldı. Prens elleri çözülünce burnunu sildi. Sonra, "heeeeyt.." diye bağırdı Bu acıdan değil, sevinçten atılmış bir çığlıktı Çünkü ihtiyar kadının sivri uçlu bıçağı da sihirliydi. Prens dört gözlü olmuştu .Her şeyi görüyordu.

— Yeldirmen yokuşunda kamyon uçtu. Dört yaralı var. Yetişin dedi Doktorlar koştu.

— Tüccarın biri para cüzdanını düşürdü. Çitlenbik sokağında dedi. Cüzdanı bulup sahibine verdiler. Şehirde hırsızlık azaldı. Cinayet te azaldı. Hırsızlar, caniler gerektiği kadar saklanamıyorlardı. Prensin gözleri hemencecik suçluları buluyordu. Dürüst yaşamayı deneyen kişiler bu durumdan hoşnut kaldılar. Yaşamaya bir türlü doymamış ihtiyarlarda onu gördüklerinde,

— Bil bakalım biz ne zaman öleceğiz? diye sordular.

Böyle şeyleri bilmem, dedi Prens.

Köylü vatandaşların da öğrenmek istedikleri şeyler vardı:

Ekin para edecek mi önümüzdeki yıl? Şalgamın kilosu kaça çıkacak? Beyaz iri baş turpu, lahanayı kaça satacağız?

Bilmem dedim ya,

— Eee ne bilin yâ sen, deyip köylüler dört gözlü Prense gönül koydular. "Fazla gözlerin bize bir faydası yokmuş" dediler.

★

Sabahtı. Güneş ovaya koskocaman yeni doğmuştu. Ceylanlar oynaşıyor, kediler arka ayaklarını oturmuş yalıyorlardı. Bir kaç beyaz güvercin insan vücudu değmemiş bir gölün nilüferlerle çevrili sularına kanat dokundurup havalandılar. İşte bu sırada kapkahverengi bir dağın sırtında bulunan küçük çoban belindeki kılıcını çekti. Peşindeki küçük baş yaratıklar korkuyla kaçıştılar. Onlar ilk defa küçük çobanı yalnız bıraktılar. Onun için iri kayaları bile devirip yol açan beyaz bir ayı bile,

— Nedcyim gardaş devle başını belâya girmesin. Dev bu, dilerse koca kafamı tahta kurusu gibi çıttadak ezer deyip kaçmıştı. İşte sabahın bu erken saatinde küçük çoban, peşinde zümrüt yeşili güzel mi güzel bir tabiat parçasını bırakmış, kendi boyundan yüz defa büyük bir mağaranın önünde devin yuvasından çıkmasını bekliyordu.

— Haydi erkeksen meydana çık diye avaz avaz bağırıyordu küçük çoban.

Küçük çobanın sesi duyulmuyordu bile. Küçük çobanın kılıncı dev için elimize bir raptiye batmışlığı kadar acı sağlayabilirdi. Ama küçük çobanın yüreciği aşkla büyüyordu. Korkmuyor, avaz avaz bağırıyordu.

— Sende utanma arlanma yok mu, erkeksen çık diyorum. Bir karşılık vermiyorsun, haydi korkak Dev seni bekliyorum.

Mağaradan ses gelmiyordu.

★

Şehirli kızlar dört gözlü Prensi sevmediler. Yarın dört tanede çenesi olursa her söyliyeceğl söze erişemeyiz. Bize kızar diyorlardı. Dört gözlü prens yüzünden yedi yıldır konuşmayan Prens unutulmuştu. Toplum daim değişen konuları seviyor. İyi de olsa kötü de olsa aynı düşünce üstüne bir kit-

leyi bağlamak ne kadar güç. Bunu bildiğinden küçük prens toplumun dikkatinden sıyrılmak istiyordu. Yeniden yayına okuna sarıldı.

Bütün kızlar, kuyulara tandırlara dolaplara saklandılar. Ok hiç bir dişiye raslamadığından evvelâ bir kavak ağacını sıyırdı. Sonra zayıf ve hastalıklı bir atın burnuna saplandı. Sözün gerisini akıl almaz konuşmalar yapan atla kavak ağacından dinleyelim:

Ben dedim Ok gövdemi sıyırdı. Ondan sonra senin burnuna saplandı. Saraya gitmek ikimize düşer. Bir yandan da dişim ağrırdı Peşin dişçiye varalım dedi At. Sırtına bindim. Neyleyim dişçi koltuğuna oturamadım. Diş oyuğuna giren elektrikli alette kısa kaldı, Kardaş.. Ne dediydim? Ha.. Evet, Ben anlatayım Sen dinle. Birlikte sarayı görelim dedikti. Belki Prens halimden hoşlanır, beni alır bahçesine dikerdi. Sen beni dinle diye sözü At aldı, "Kavak ağacı sarayda dikileceği yerden havuzdaki kırmızı balıkları görmek istiyordu. Hayatımda hiç kırmızı balık görmedim demişti bana.. Eee nasıl biliyorsun kırmızı balıkları ya diye sordum. Birisi çalmış, meze yapıp yemiş, sarhoştu. Gölgemde uyudu. Sarhoş, mırıldanır bu hırsızlığını anlatırdı dedi. Hikâyeye Kavak ağacı devam etti: Sarhoş ayaklarımın ucunda yığılıp kalmıştı. Kırmızı balık ne de güzeldi ya, diyordu. Midemde halâ yüzer. Midemde çocukları olacak. Çocukları oldukça hazır midemde yenilecekler. Karnım hiç acıkmayacak. Meğer adam bir dişi bir erkek balık yemiş ona güvenir. Kendine keyf ederdi. Benim de kırmızı balıklarım olsun isterim dedi Kavak ağacı sözünü kesti.

— İyi ama senin ağzın yok, miden yok be kavak, dedi At

— Hani n'ebçim hakaret edersin, ahbap olduksa birbirimizin kalbini mi kıracağız?

At mahcup oldu. Önüne baktı.

— Haklısın kavak dedi. Üstelik dişin ağrıyor. Seni fazla üzmemeliyim. Iztırap çekiyorsun.

Sonra utancından yüzü kızarmış gibi sessiz durdu.

Bu duygulu hale ikisi de dayanamadılar. At ağlar. Kavak ağacı ağlar: "Niçin insan olarak yer yüzüne gelemedik. Günahımız neydi bizim ey tanrı" diyor hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı.

Onları bir tavşan gördü kahkahaları koyverdi:

— Vay aptallar üzülecek başka bir konu bulamadınız mı? dedi. Atı kavak ağacına bağlayıp gülerek kaçtı. Bu yüzden AT saraya gidemedi. Küçük Prens te bu işin içinde bir iş var diye okun peşini aramadı.

★

Küçük Çoban halâ mağaranın önündeydi.

— Haydi cesaretin varsa çık. Üç gün oldu. Korkak diye haykırıyordu.

Mavimsi göklere değdi değecek dağlarda sesi bölük pörçük oluyor tekrar geri geliyordu. Devin yüreğini küçük prensese götürecekti. Ama dev ortalarda yoktu. İğne girdiği daireden kurtulamıyor, plâk hep aynı noktayı tekrarlıyordu:

— Hadi erkeksen çık Seni bekliyorum.

★

Küçük Prens, yeni bir ok daha salladı. Onun da nereye düştüğü bilinemedi. Şüvariler, dellâllar Kralın emrine uyarak bu defa akibetini araştırdılar. Elleri boş döndüler. Neden sonra anlaşıldıki ok atom denemeleri yapılan bir çöle düşmüş. Alevlerden geçilmez.

Küçük Prensin atılacak tek bir oku kalmıştı. Onu da tuttu zamana doğru fırlattı. Ok şimdi 25 inci asırda doğacak bir kızın aynı asırda yapılacak evine düşmek için gök yüzüne tırmanıyor. Herkesin gözü okta.

Bütün rençperler dinlendiklerinde başlarını havaya kaldırıyor "Daha zamanı var" diyorlar. Dellâllar da oku tehlemek için ara sıra kafalarını gök yüzüne çevirip "ne de gidiyor ya" demekten kendilerini alamıyorlar. Dellâlların neş'esi seslerinden belli oluyordu. Eskisi kadar kederli değillerdi: "Dört gözlü Prens, İki gözüne garaj yaptıracak, yapabileceklerin ya da bu işi yapabileni tanıyanların saraya gelmeleri... Bu işin ustası olup ta meydana çıkmayanlar olursa boyunlarının vurulacağı ilân olunur...

★

Küçük Çobanın sabrı taşmıştı. Torbasındaki yedek azığı tükeniyordu. Bir an evvel devin işini bitirmek istediği belliydi. Ama dev görünürlerde yoktu. Uykusu da gelmişti küçük çobanın. Dağların taşların karşısında sesi horoz sesine dönmüştü. sanki. Korkuyordu. Ama belli etmiyordu. Gücü, kuvveti bir ayıyla bile boğuşamayacak kadar azalmıştı. Büyük pişmanlıklar içerisindeydi. "Şimdi kaçmak için geri dönüverirsem dev beni yer" diye eftikleniyordu. Bu yüzden geri çekilemiyordu. Gerçekten acınacak bir hali vardı. Bütün ümitleri boşa çıkmıştı. Kayalıklarda gittikçe incelen ve titreyen ağlamaklı bir sesten başka bir ses duyulmuyordu şimdi:

— Hadi.. erkeksen.. çık.. ortaya Dev.. denilen, yedi, bıçlı, mendebur, Korkak. Cesaretin.. varsa gel.. beni de.. ye!.

Ok tırmanıyordu, boşlukları.. Cümle insan, bir kişinin saadeti için kendi özel dertlerini unutmuş görünüyorlardı. Toplum, uyartılarını, kalkınma güdülerini, başkalaşma güçlerini sonuçsuz bir gidişle değişmişti. Artık her şey yerinde sayacaktı. Bu sırada Dev, Küçük Çobanı yemek için mağarasından çıkıyordu. Oysa kilometrelerce ötede hasta Prenses yatağında mışıl mışıl uyumaktaydı.



A. Nafiz Çamlıbel

İLHAN, Cengiz

BABA TÜBERKÜLOZ

Gece uyuyamadım. Aklıma geldi, uyandım, ışığı yaktım, saat ikiye on vardı, Sabah izinliydim, çıkacaktım, kaç gün sonra tekrar. Işığı tekrar söndürdüm, yattım, yatakta döndüm durdum.

Durumda olaganüstü hiç bir taraf yoktu. Başka türlü olmayan bir sabahtı. Gök de maviliğine maviydi. Kapıda ben yine sabah dedim, yürüdüm, ayaklarım dolaştı, tutanacak birisini aradım, durdum, sebebsiz güldüm. Seviniyordum. Şehirde bütün direnmelerim boşuna gitti. Başka bir şehirde yaşıyor gibiydim. Bir sigara yakmak, bir köşede ortaşekerli kahve ile yetinmek elimde değildi. Ne yaparsam yapayım, kurtulamıyor, her şeyde bir olaganüstülük arıyordum.

İzinliydim. Akşam hemşire gelmiş, başhekimin izin istediğimi kabul ettiğini bildirmişti. Altıda geri dönmüş olacaktım. Doğrusu istemirse bir şey düşünmüyordum. Yalnız bir acıma hissi vardı içimde, bilmiyorum neden kendime acıyordum. Bulvarda bir ağacın gölgesinde durdum. Önümden bir kaç kişi geçti, ilgilenmedim, başımı kaldırdım, uzaklara baktım. Durumda yine bir olaganüstülük arıyordum.

— Amca, dedi çocuk, saatin var mı... —

Saat neredeyse ondu, Asıl sebebi unutmuş gibiydim. Daire müdürüm bazı noktalarda benden bilgi almak istememiş miydi. Yolumu değiştirdim.

— Nevzat sen ha.. —

Belediye hukuk işleri kaleminde beş kişiydik. Ben icraya bakardım en çok.

— Otur yahu otur bakalım.. —

Oturdum, mendilimi çıkardım, terimi kuruladım. Ali Rıza başkâtipti, bafrayı uzattı. Elimi göğsüme götürdüm, güldüm.

— Eyvallah.. —

Siragarayı bırakmıştım. Çay söylediler hemen arkasından. Hepsi tek tek geçmiş olsun dedi, hepsine teşekkür ettim. Ali Rıza gözlerini küçülttü.

— Yok dedi, yok bir şeyin, bu sıcakta dışarı çıkıpta ne yapacaksın, yat bak keyfine... —

Arkasından anlatmağa başladı; o bir kerre zatürree olmuştu. O zamanlar hastalıkların hastalık olduğu zamandı, şimdi gibi değil. İlâçlar yoktu böyle, neler çekmişti, kaç defa ölümün kıyısına kadar gitmiş, geri dönmüştü.

— Şimdi hastalıklar hastalık değil, dedi kesti attı. —

İçerledim, sustum ama, ne diyebilirdim. Yerimde kımıldadım yanlızca.

— Bilmem Doktor... —

Elini açtı, alaylı

— Canım, dedi, bırak doktorları.. —

Sustum. Hep böyle gitti. Bir ara baktım arkadaşlara kendimi acındırmak için yüzüme hastalıklı bir durum vermeğe çalışıyorum. Çabuk topladım kendimi. Kimsenin aldırdığı da yoktu zaten. Hepsi kendi hastalıklarını hatırlamıştı.

— Hastahane mi bilirim, bir defasında ayağım kırılmıştı, böyle senin gibi dolaşmak nerde, sen yine dua et bak istediğin gibi kalkıp dolaşıyorsun, yatağa mıhlanmış kalmıştım.. —

Hüseyindi. Çocukluğunda kırılan bacağını anlatıyordu.

Yine konuşmayacaktım, ne olursa olsun diyordum. Hattâ içimde bir yerlerde gizli bir sevinç hissetmiyor değildim. Bütün kaygılarımdan kurtulmuştum. Kendi kendime ne iyi oldu da hasta oldum diyesim geliyordu. Ama değer verilmemek, doğrusu üzülüyordum. Tekrar başlayacak oldum.

— Gerçi ilâçlar... —

Daha çok açıklama yapabilir, hastalığımın bütün safhalarını anlatabilirdim. İlgili görünmüyorlardı, Ali Rıza:

— Hep aradık seni birader, dedi kesti. —

Konuşmak istiyorum.

— Sizde ne var ne yok bakalım.. —

— Bizde mi, hiç... —

Tekrar sustum. Hepsi bu kadarla bitmiyecekti. Başka..

Çayımı yudumladım, Ali Rıza bir süre daha gözlerimin içine baktı, sonra önündeki yazıyı imzalamak için başını eğdi, gözlerini tekrar kaldırıp bana baktı, o kadar, arkasından başladı yazmaya. Ne bekliyordum. İçimden çalışın dedim, çalışın bakalım, ben çalıştım da ne oldu. Bir ara bana onların yüzünden hasta olmuşum gibi geldi. Kızdım. Sessizce kalktım, Ali Rıza başını kaldırdı.

— Ne o gidiyor musun.. —

— Müdür, dedim, müdür çağırmışta.. —

— Haa.. Çıkınca uğra... —

Başımı salladım. Müdür telefonla konuşuyordu. Kaşlarını kaldırdı, baktı, konuşmasına devam etti sonra. Bekledim, ayaktaydım, koltuklardan birisine oturmayı kurdum, eskiden

olsa düşünebilir miydim, şimdi hastaydım.

— Nevzat Oğlum.. —

Müdür cliyle yer gösteriyordu, oturdum..

— Hepimizi korkuttun, geçmiş olsun... —

Müdür olgun bir insandı, baba adamdı. Teşekkür ettim, gösterdikleri ilgiye lâyık olmağa çalışacağımı belirttim.

Nevzat senin işlere şimdi Hüseyin bakıyor... —

Susuyordum.

Bazı işlerde takılmış bir baksan.. —

— Emredersiniz, dedim.. —

Kalktım, dur dedi, bırakmadı, Hüseyini çağırdı, konuştuk. Sonra anladım, bütün bu işlerin bir an önce bitmesini, çıkmayı düşünüyordum. Bir olaganüstülük aramış bulamamıştım.

Kalemin kapısında durakladım, ama girmedim, söyleyecek tek kelime yoktu, çıktım, iki yanıma bakındım, yürüdüm. Hastahaneye dönmek istiyordum.

Bu saatte gidecek bir yer bulmak zordu. Gece arkadaşlarla buluşmamı düşünmüş, en azından öğleye kadar yanlarında kalacağımı tasarlamıştım. Öğle yemeğini beraber yemekte kararlıydım. Şimdi... Şehre tek başıma katlanamıyordum. Belirli bir isteğim olmadan yürüdüm, ne olabilirdi, hastaydım, gazete aldım, dondurma yedim. Başka ne yapabilirdim. Geri dönmek fikri büyüyordu. Saate baktım, utanıyordum.

Rahmi yakın arkadaşımdır, sık sık yanına giderdim, uzun uzun konuşurduk. Daha yakında iyi bir içmiştik. Düşündüm açıklıyamadım, uzaktan Rahmiyi görmüştüm, arkasından koşmamak yahut Rahmi demek için hiç bir sebep yoktu, ama yapamadım. Olduğum yerde kalmışım. Caddenin diğer kaldırımına geçerek ilerlemeyi sonra ayni kenara gelerek onun karşısından gelmeyi tasarlıyordum. O zaman beni görmemesine imkân yoktu. Nitekim öyle oldu.

— Nevzat, dedi... —

Hastalığımı duymuştu, çok gelmek istemişti ama, durumunu, işlerini biliyordum. Özür diliyordu. Yüzümde umursamaz bir anlam vardı. Asıl beklediğim belirli bir işinin olmaması beni yanına alıp götürmeseydi. Arkadaşlığını arıyordum.

— İyisin ama toplamışsın... —

— Eh... —

— Şimdiki zamanda... —

Sözün arkasının nasıl geleceğini biliyordum, aylardır alışmıştım. Kestim,

— Evet, dedim. —

Sonra durduk, bakıştık. Hiç değilse ben bir şeyler teklif edebilir, isteyebilirdim. Eskiden olsa gel beraber yemeğe gidelim demekten korkmazdım. Ama susuyordum, o da sustu. Elimi uzatmışım.

— Haydi eyvallah.. —

Yürüdüm. Zaman büyük bir mesele olarak tekrar karşımdaydı.

Bulmağa çalıştım, geceki hayallerim bir bir aklıma gelmeliydi. Her dakikadan, her saatten ayrı ayrı faydalanacaktım. Tam 43 gün sonra tekrar sokağa çıkıyordum. Hiç birisi. İzgara köfteyi bekliyor, gazetemi karıştırıyordum. Kimsenin benimle ilgilendiği yoktu. Büyük bir aceleyle yemeklerini yiyen insanlara biraz da inanmadan bakıyordum. Durumda bir olaganüstülük bulmamaları imkânsızdı, bu beni üzüyordu. Bütün karşı koymalarıma rağmen daire arkadaşlarına da, Rahmiye de kızmıştım. Anlıyordum.

Yaz günü öğleden sonra belirli bir işi olmadan vakit geçirmek gerçekten zordu. Lokantadan çıkarken sıkıntılıydım. Akşam düşünmüş kat'iyyen Kerim ile karşılaşmamayı kararlaştırmıştım. Ama o zaman günü daha aydınlık kuruyor, imkânlarımı daha geniş tasarlıyordum. Şimdi... Odasına girince güldüm. Yapacak başka bir şey yoktu.

Elindeki kahve fincanını bıraktı, kalktı, öpüştük. Yüzüne güleç bir hal vermişti. İlk nasılsın diye sordu, arkasından tamamladı,

— Aldırma, bu gün artık... —

Bırakmadım,

— Aldırdığım yok dedim. —

— Anti - biyotik'ler var mı yok mu dedi. —

Sustum, ülserini anlatacağını biliyor, kızmamak için kendimi hazırlamağa çalışıyordum.

— Bak, ben dedi, üç defa ölümle karşılaştım.. —

Cevap vermedim. Kerim'i görmek istemeyişimin sebebi buydu.

— Neler çektim, Ülser sancısını bilmezsin... Midem delindi delinecek —

Yine sustum. Gelmiştim.

Hatırlamaya çalışıyordu, neydi benim hastalığım.

— Haa tamam zatülcenp, şimdiki ilâçlar... —

Katlanamadım. Küçük görülemezdim. Elimi uzattığımı biliyorum.

— Zatülcenp o kadar önemsiz bir hastalık değil dedim, hem... —

Baktım susuyordu. Gözleri bir cevap arıyordu. Hafifçe güldüm, tekrarladım.

— Hem de tüberköloz... —

İtiraz edecek oldu, ilâçlardan bahsedecekti. Umursamaz bir şekilde elimi uzattım.

— Biliyorsun dedim, tüberküloz.. —

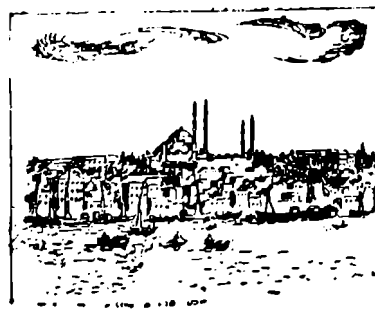
Büsbütün sustu. Yüzüne acınacak bir durum verdi. İtiraf

ederim, durumumdan gururlanıyordum.

Düşüncelerimi alabildiğine genişlettim olmadı. İleride uzun selvilerin yanında geniş çamlar vardı. Yanımda bir selvi daha. Ötekilerde görmek istediğim bir şeyler mi vardı bilmiyorum, sık sık başımı kaldırıyordum. Düşüncelerimi ne kadar genişletirsem genişleteyim bir şey bulamadım. Açıklarım, hastahaneye geri dönmekten memnundum. Doğru, bir ara ölümümü kurmuştum. Bir köşede ölüyordum, yüzüm sararmıştı, ağzımda kan izleri vardı. Ama bu bile ilgi çekici gelmedi, belki yaklaşan akşam saati, belki de başka bir şey. Düşüncelerim hiç bir şey üzerinde durmuyordu, durduramıyordum.

Ağaçlıklı yoldan koşarak geçtim, merdivenlerden doğru yatağıma. Kimseye görünmek istemiyordum. Belki de dışarısını anlatmamı bekliyeceklerdi. Soyundum, varendaya çıkmadım, yatağıma uzandım. Nefes nefeseydim. İleride iki uzun selvi vardı, yanında da çamlar. Gölgeler uzamıştı artık. Döndüm, göğsümü tutmak istedim, ciğerlerimi okşıyacaktım. Sanırım hafifçe gülümsüyordum. Memnundum.

— Baha Tüberküloz, dedim... —



Fethi Karakaş

İŞLEK, Nevin

ÇİNGENE SÜRÜSÜ

Kırmızı tafta kurdeleyi kelebek gibi biçimlendiriyordu annem tepemde; yukarımdan, taftanın hışırdamaları üstünden, o yorgun, annece sesini duyuyordum.

"Peynir ekmek paket ettim ona - bana yâni -," diyordu dayıma. Çıkarken hatırlatın bana da, unutmıyayım elinize tutuşturmaya..."

"Şeytan minaresi de toplayacak mıyız?" dedim dayıma; kocaman kelebek kurdelenin altından sevinçli...

"Şeytan minaresi yazın toplanır." dedi annem dayımın yerine.

"Neden?" dedim. "Toplayanlar var..."

"O yazındı," dedi gene annem. "Şimdi arasan da yok hem."

"Öyle mi?" dedim dayıma.

"Öyle," dedi dayım.

Hep öyle derdi dayım. Ne vakit birşey soracak olsam, hep öyle, tek bir kelimeyle verdiği karşılık. Oysa, ardından "niçin?" diye bir ikinci soru sorabilirdim, sorduğum kişi dayımdan başkası olsaydı eğer. Ama o sorduğuma da tek kelimelik ya da çok çok üç dört kelimelik bir karşılık verecekti, bilirdim. Anneme sormuştum bir kere bunun nedenini. Yâni, dayımın neden ağzından fazla kelime çıkarmaktan korktuğunu... "Huyu öyle," demişti annem. "Her insanın huyu başka başka olur dış yapıları gibi... Onun suçu değil bu..."

"Geç kalmayın, ta.. ezan vaktine kalmayın. Serin olur akşamleyin oraları.."

"Kalmayız... Hüseyin taşınıyor bugün, şöyle bir dolaşmış oluruz onu da hem."

"Taşınıyor ha Hüseyin, nihayet taşınıyor demek..."

"Hüseyin mi taşınıyor?" dedim — yüksek sesle —. "Hüseyin mi taşınıyor?"

Karşılık veren olmadı soruma; bir daha sordum — daha yüksek sesle—

"Hüseyin mi taşınıyor? Neden taşınsın Hüseyin ama, ne-

den?"

Anlamak istediğim ya da anlayamadığım Hüseyin'in taşınmasının nasıl olağan olabileceğiydi. Annemin, nasıl "ha... taşınıyor mu Hüseyin..." diyebildiğiydi olağanca.

"Artık orda, tabakhanede durması gerekmiyormuş da ondan."

"Ya..." dedim.

Kapıdan çıkmak üzereydik.

"Kuzum, çingenelere yanaşmasın," dedi annem dayıma. "Dikkat et."

"Olur," dedi dayım. "Dikkat ederim."

Dayıma birşey sormadım yolda Hüseyin için. Belki de aklıma gelmedi birşey sormak. Kıyı boyunca yürüyorduk sessiz.. Babam gibi işaret parmağını tutturmuştu elimde simsiki. Babamınki gibi doldurmuyordu avucumu onun parmağı. Babaminki gibi yumuşak, etli etli de değildi. İnce, uzun, soğuk, hafif eğrilmiş bir çivi gibi duyuyordum onu avucumda.

Mavi, güneşli, parlaktı gök. Yol kuruydu ama tozsuzdu. Yeni silinmiş, renkli bir porselen tabak gibi pırıl pırıl pırıldı Netti. İlkyazdı çünkü. Güneş, sırtımızı yeterince ısıtmıyordu pek; başa çıkamıyordu yelle. Yel, öyle ortalıkta değildi keskince ama tetikteydi, dostça değildi saklandığı yerde.

Deniz düzeyinden yüksekteydi yürüdüğümüz yol. Kıyıyı görebilmek için eğilmem gerekiyordu uşağıya. Ama dayımın parmağı, yol boyunca çakılıydı avucumda hep. Arada, yerden bir küçük taş alıp denize fırlatmama birşey demiyordu yalnız. Ya da gideceğimiz yere kadar bir taşı ayağımda sektirerek yürütmeme bizimle birlikte... Hiç konuşmuyorduk; seken taşın zavallı tıngırtısı vardı önümüzde yalnız bitmeyen... Bazen taş, dayımın ayakları önünde duruyordu, o her zaman parlak, pırıl pırıl ayakkabıların hemen dibinde... Vursun diye içim titriyordu taşa; sanki vursa, dünyalar benim olacaktı. Vurmuyordu ama hiç bir zaman. Gene de umut ediyordum her seferinde vuracak diye ben. İkide bir bıyıklarını düzeltiyordu o ıssız yolda bile... Çevremizi kuşatıp fır dönen cigarasının dumanıyla, tüten, gezegen bir bacaya benziyorduk...

Epeyi sonra, o solgun, yıkık dökük tuğla yapı görününce dayım saatine baktı, "Yarım saatte gelmişiz..." dedi sonra.

— Bana ise, on saatte gelmişiz gibi gelirdi o vakitler... —

★

Hüseyin'i ta... uzaktan görüyordum tabakhanenin kapısı önünde — Topal'ın sesini, daha Hüseyin'i görmeden duyuyor-

duk — Ellerini beline dayamıştı; denize doğru bakıyordu kımıldamadan. İki dizindeki o göz alıcı çivit mavisi yamaları bile seçiyordum. Sonra içeri girdi, az sonra, elinde büyükçe bir tenekeyle tekrar kapıda göründüğünde — yaklaşmıştık — bizi gördü; elindeki tenekeyi yere, duvarın kenarına yerleştiriyordu.

"Kolayladın mı bari Hüseyin?"

Aklımın ermediği şeylerden biri de buydu işte: Hüseyin'e neden Hüseyin derdi dayım eklentisiz? Yalnız dayım değil, tüm bildikler... Hüseyin'in tüm bildikleri... Dedemle yaşıttı oysa.

"Kolayladım ya, kolayladım..'

Yolda gelirken topladığım bir iki gelincik goncasını uzattım ona. Birşey demeden dalgınca elinde tuttu onları. Ben de birşey demedim. Denecek şeyi bilirdik çünkü ikimizde.

"İnanamıyorum," dedi. "İnanamıyorum hâlâ..."

Sözünün yarısını dayım duymadı, içeriye girmişti kapıdan.

"Neye inanamıyorsun Hüseyin?" dedim.

Cevap vermedi bana, Yalnızca yüzüme baktı bir süre. Gözleri, ufacık iki çini mürekkebi tekesiydi yüzünde. Gözbeklerini araştırıyordum ya gözünün içine bakıp bakıp — gözbebekleri, büyümüş büyümüş te, tüm gözünün karası olmuş sanılırdı —, bin yıllık bir müzeye dalıyordum sanki. Korkuyla saygı arasında kalıyordum. Gelincik goncalarını elinde tutuyordu hâlâ.

"Yapmaya vaktin varsa gene kibrit kutusu içine koy," dedim, "yaptıklarını."

"Yapmaya vakit bulacağım," dedi.

"Dayımdan isterim," dedim, "sende yoksa kibrit kutusu."

Dayım, dışarıya çıkmıştı elinde iki iskemleyle; akasyanın altına çağırdı beni. Akasyanın altında bir tahta masa vardı çürük çarık. Masanın altında Topal, kuyruğunu sallıyordu sevinçli sevinçli.

"Yorulmuşsundur sen, otur..."

Hüseyin'e seslendi:

"Bir kahve yapabilecek vaktin var mı, ha Hüseyin?" dedi. "Son defa bir kahve elinden..."

"Var, var tabii..." dedi Hüseyin. Kendi kendine dedi sanılırdı "İnanamıyorum..." dedi sonra gene.

"Neye inanmıyor?" dedim dayıma yavaşça

"İhtiyarlar kendi kendine konuşur öyle..," dedi o da bana yavaşça.

Kapının öbür yanında kubbeli bir pencere vardı kocaman, yıkık. Pencerenin içi avlu gibiydi. Oraya toparlamıştı eşyalarını Hüseyin — tümünü toplamamıştı daha; şimdilik, ağızları bezlerle bağlanmış üç teneke duruyordu yanyana; bir iki şişe,

çuval bezine sarılı bir denk vardı bir de — .

Hüseyin'in ardından içeri girerken dayım seslendi akasyanın ordan:.

"Arka tarafta dolaşma sakın!" dedi. "Duydun mu?"

"Duydum," dedim. Daha öncelerden duymuştum zaten bu tembihini, kendimi bileli beriden... Kendimi bileli beri, her bu kapıdan içeriye adımımı atışımda, "arka tarafta dolaşma sakın!' diye tembihlenirdim sıkı sıkı. Ama bir türlü de yıkılmazdı o viran duvarlar nedense.

Dayanılacak gibi değildi içerinin kokusu. Dayanılacak cinsinden değildi. Böyleyken, Hüseyin'e nasıl mis kokabilirdi, aklım almazdı — Hüseyin'e sormuştum bir kere: "Nasıl dayanıyorsun bu kokuya gece gündüz Hüseyin?" demiştim. "Nasıl yattın bu kokulu yerde yirmi sene?" Gülmüştü soruma, sonra burun deliklerini şişirmiş, "Ohhh!" demişti. "Mis gibi kokuyor, mis gibi kokuyor bana." — Gerilmiş koyun derileri asılıydı ortadaki taşlıkta, onlardan geliyordu koku. Hüseyin, hem bekçilik ediyor, hem de deri şaplıyordu geçimini sağlamak, bir yandan da boş durmamak için burda.

Kahveyi pişirirken seyrediyordum onu. Yere çömelmişti, ya, iyice ufacık duruyordu, küçük Çinli adamlar gibi, Saçları beyaz olmalıydı aslında ama sarımsı yeşilimsi acaip bir renge boyanmıştı; bir kaç tutamla, eşit seyreklerle yapıştırılmış gibiydi tepesine.

"Topal'ı da alacak mısın?" dedim.

Başını salladı: "Alacağım," dedi. Yüzüme baktı sonra. Biraz korktum. Ve şaşırdım biraz da. Bin yıllıkken on bin yıllık olmuştu gözlerindeki müze, on bin yıl daha eskimişti bir çabukta. Gözbebeklerini araştırmaya kalkışmak boş bir çaba olurdu şimdi.

"Sen," dedi, "inanıyor musun benim gideceğime burdan?" ,lık

Can sıkıcı bir soru, bir bakıştı bu. Zıplayarak kapıya yöneldim — duygudan kaçmaklı duyarsızlıkla —, sonra tekrar döndüm yanma.

"Ha, inanıyor musun?"

İnanmak için olumlu, belirlice duymuyordum olacak olan şeyi. Hüseyin, kendimi bileli beri tabakhanede bizi karşılayan, kahve pişiren, bana öyküler anlatan bir Hüseyin'di; ondan öncesi ve ötesi yoktu kişiliğinin. Tabakhane, nasıl kendimi bileli beri oradaysa, Hüseyin'de öyleydi benim için. Hüseyin'siz bir tabakhaneyi ya da tabakhanesiz bir Hüseyin'i düşünemezdim öylece tek başına.

Ama dışarıda, aydınlıkta olsaydık, söylenecek bir söz bulabilirdim ona gene de.

O öylece derin, dalgın yüzüme bakarken, kahvenin ka-

bardığını gördüm elinde tuttuğu küçük cezvede.

"Kahve taşacak!" diye bağırdım ferahlayarak.

Sonra, cezve, fincan, ben Hüseyin; dışarıya, aydınlığa çıktık tekrardan.

Tam o sırada, akasyanın altından: "Geliyorlar!" diye seslendi dayım.

★

Evet, geliyorlardı. Bir tavuk ya da hindi sürüsü gibi, kıyı boyunca renk renk, durmadan eğilip kalkıp çöplenerek, inişli çıkışlı bir dalga biçiminde, birbirlerinden ayrılmaz, topluca, salınarak geliyorlardı. Tavuklara daha çok benziyorlardı, saniye demeden onlar gibi biteviye eğilip kalkıyorlardı çünkü, Onlar gibi gagalıyorlardı geçtikleri yerleri durmadan. Onlar gibi de, her eğilişlerinde eli boş doğrulmuyorlardı ya da böyle olmasa bile öyle sanıyordu seyreden, duruşlarından öyle sanılıyordu. Öyle ki seyreden, "Meğer, ne çok işe yarar şey varmış kıyıda," diye geçiriyordu içinden.

Hüseyin de kapıda dikilmiş onlara bakıyordu. Elinde, paslı bir konserve kutusu içinde fesleğen çiçeği tutuyordu. Avlu gibi pencere içine, eşyalarının yanına koymak için tutuyordu fesleğeni elinde.

"Önümüzden geçecekler değil mi?" diye bağırdım sevinçle.

"Geçecekler," dedi Hüseyin. "Her gün geçtiler, her Allahın günü geçtiler önümden benim..." dedi sonra. Çok alçak sesle dedi bu ikincisini, belki de dayım bile duymadı ama ben duydum öyle dediğini. Topal bile masanın altından çıkmış onlardan tarafa bakıyordu.

"Şeytan minaresi de toplarlar mı?" dedim dayıma.

"Ne bulurlarsa..." dedi dayım.

Kıyıyı bırakmış, patikaya girmişlerdi şimdi. Hafif bayır, daracık yol üstünde ağır ağır, solucan gibi upuzun, dikkatli, salınarak geliyorlardı. Topal, kuyruğunu yere çarpmaya başladı hızlı hızlı. O patikada bile eğilip kalkarak bulabiliyorlardı birşeyler ya da bulduklarını sanıyordu seyreden, dediğim gibi. Yürüyüşlerindeki ölçüyü hiç bozmadan, bir ülke gibi topluca, serbest, mutlu geliyorlardı.

"Hep geçtiler burdan her gün, her ikindi hep geçtiler böyle..."

"Yirmi sene mi?" dedim Hüseyin'e.

"Yirmi sene," dedi Hüseyin. Yirmi seneden daha önce de geçmiş olabileceklerini düşündüm ben.

"Neden geçtiler pekiyi?" dedim. "Neden geçiyorlar yolla-

rını bırakıp önünden hâlâ?"

"İş olsun diye geçerler," dedi dayım ordan. "Çingenelerin işi bu..."

"İş olsun diye değil..." dedi Hüseyin.

"Çingenelerin işi bu, her yerden geçerler onlar, hep umut ederler çünkü, umut ettiklerini kaçırmak istemezler; yüz sene sürse bile..."

"Evet," dedi Hüseyin. "Hep umut ederler.. Yirmi sene hep umut ettiler..."

"Onun için mi?" dedim. Yaklaşmışlardı iyice.

"Onun için," dedi. "Burda bir çatı olduğu için..."

Yola çıkmışlardı patikadan. Bizleri sanki görmüyorlarmış gibi, yollarını bırakıp önümüzden geçmeleri gerekliymiş gibi, önemli bir yürüyüşmüş gibi ağırbaşlı, sessiz, umursamaz yaklaşıyorlardı.

"Yirmi senede bir gün bile umut ettiklerini bulamadıkları halde, çatının önünden gene de geçiyorlar..."

"Yüz yıl da umut etmeseler gene geçecekler aynı böyle..."

Bir korkudur başlamıştı şimdi. Denizden gelen temiz, serin, bahar kokulu yele bile meydan okuyan alabildiğine özgür bir koku. Yukarı mahalleyi aşağıya, kıyıya taşıyıp getiren bir koku.

Kadınlar,, nasıl da kıvırıyorlardı omuz başlarını bir o yana, bir bu yana. Ağızları geniş, mutlu, gülümser... Kara etleri meydanda, sağlam, güçlü. Tümünün yüzlerinde bayramlık bir anlam, mutluluğa alışkın. Süpheye düşüyordu insan: başları hep iki yana iki yanaydı ya, ta burunlarının dibinde olan bizleri gerçekten de görmüyorlar mı diye... Tümü birden sanki alışmış gibi, çoluğu, çocuğu, ihtiyarı, genci göz göze gelmiyordu hiçbirimizle. Başları fırıldak gibiydi ama, bir o yana, bir bu yana fırıldak gibi, Umursamaz, dikkatli.

"Hey!.. Durun, durun biraz.."

Bir elinde fesleğen çiçeği, bir eli ileriye doğru uzanmıştı Hüseyin'in gülünç değildi ama, hiç gülünç değildi; bu aydınlığa göre karanlıktı çok, içerdeki gibi karanlıktı.

"Alın şu tenekeleri..."

Pencere içinde yanyana duran, ağızları bezlerle bağlanmış üç tenekeyi gösteriyordu. Hiç birşey demeden, gene de hiç birimizle göz göze gelmeden, kıyı boyunda yürüyorlarmış da orda buldukları birşeyi almak için eğiliyorlarmış gibi eğildiler. Hiç bir olağanlık yoktu bu ikramda onlar için. Bunca sene, bir önceki gün gibiydi onlar için.

"Birinin içinde pirinç var, birinin de bulgur, birinin de tarhana..."

Onlar hiç birşey sormamışlardı oysa. Tenekelerin içinde ne olduğu ilgilendirmiyormuş gibiydi onları. Sanki içleri boş da

olsa birdi onlar için tenekeler; gene birşey demeden, birşey sormadan alacaklardı onları omuzlarına.

Dayımla ben arkalarından baktık gidişlerine. Hüseyin, daha tenekeleri verir vermez içeri girmişti çünkü. Üç kadın taşıyordu onları yanyana. Her birinin omuzunda bir teneke vardı. Ama onlar, hâlâ tenekesizmişler gibi iki yana kırmakta devam ediyorlardı omuzlarını. Tenekeler ileri geri sallanıp duruyordu bu yüzden omuzlarında, sâbit durmuyordu; içleri boş sanılırdı ya da kuş gibi hafif.

Yay gibi bir kavis çizip kıyıya doğru iniyorlardı tekrardan. Kokularını da alıp götürmüşlerdi kendileriyle birlikte... Tenekelerin üzerindeki beyaz bezleri hâlâ görüyordum tepelerinde. Aynı gelişleri gibi ağır, dikkatli, umursamaz, sessiz gidiyorlardı.

"İlerde, un fabrikasının önünde gene böyle bir kavis yapacaklar..." dedi dayım.

"Bir çatı olduğu için..." dedim kendi kendime.

Ortalık, yumuşak, turuncu renklere bürünmeye başlamıştı Biraz daha artmıştı serinlik te. Dayım, akasyanın altında cigara üstüne cigara içiyordu. Benim de peynir ekmek paketimi açmıştı önüme. Hüseyin, tenekeleri verdiğinden beri çıkmamıştı dışarıya.

"Birazdan kalkacağız," dedi dayım. "Çabuk ye de peynir ekmeğini..."

Elinde kocaman bir denkle dışarıya çıkıyordu Hüseyin o sırada. Ot minderiydi bu onun; pencere içine bıraktı usulca. Daha epeyi süre gidip geldi içeriye. Her gidiş gelişinde daha kabarıyordu pencere içindeki yığın.

"Kim taşıyacak yükünü Hüseyin?" diye seslendi dayım.

"Hasan'ın oğlu uğrayacak kağnısıyla," dedi. "Birazdan, ezana doğru..."

Biz de kalktık birazdan. Hüseyin, kalktığımızı görünce birşey sıkıştırdı clime. Baktım, iki kibrit kutusu. Kutuları açtım, kırmızı yırtmaçlı giysili iki bebek duruyordu her birinin içinde.

Hüseyin, hâlâ mekik dokuyordu kapıyla yığını arasında.

"Biz gidiyoruz!" diye seslendi dayım. Sonra işaret parmağını tutturdu avucuma sımsıkı. Yollandık.

"Güle güle bey!" diye seslendiğini duydum arkamızdan.

Giderken arkama dönüp baktım bir kere. Hüseyin, dikilmiş duruyordu akasyanın orda. Önüne bakıyordu. Önüne baktığı şeyi görmüyordum ama biliyordum ne olduğunu. Dayım da bilirdi ne olduğunu. Tek başına büyümüş, serpilmiş bir ayçiçeğiydi bu. Orda, akasyanın yanıbaşında yetişmişti kendiliğinden. Hüseyin'in eğildiğini gördüm sonra, Sonra da... topraklı köküyle elinde gördüm ayçiçeğini. Dayım görmedi, arka-

sına bakmadım yürüyordu çünkü.

"Dayı, dayı!" diye bağırdım. "Hüseyin ayçiçeğini söktü!"

"Öyle mi?" dedi.

Son defa baktığımda pencere içini gördüm topluca: Hüseyin, Topal, irili ufaklı bir yığın, ot minder ve ot minderin tepesinde boynunu bükmüş, gülümsiyen ayçiçeğinin kocaman, sevimli yüzü... Tümü de topluca duruyorlardı pencere içinde. Aralarına alaca gölgeler dökülmüştü yer yer.

★

Mimiko'nun orda, erik bahçesinin önündeydik kağnının sesini duyduğumuzda. Yolun ıssızlığında ninni gibi geliyordu kulağıma gıcırtıları. Karanlıkta, kağnıyı gölge gibi görüyorduk. Hasan'ın oğlu, yel vurdukça sarsılan kara bir korkuluk gibi duruyordu kağnının tam ortasında upuzun, incecik. Gıcır gıcır geçip gittiler yanımızdan.

Kağnı sesleri kesilince sordum dayıma:

"Dayı," dedim. "Neden söktü dersin Hüseyin Ayçiçeğini?"

"Kimbilir?" diye sevaplandırdı sorumu.

Kendimi, dayımdan az bir parça daha bilgiç buldum bunun üzerine.



Yusuf Özel

KANSU, Ceyhun Atuf

BİR MAYIS GÜNÜ

O gün bağa gitmiştik. Kalabalık. Banka memuru arkadaşım, emekli yarbay, coğrafya öğretmeni, ailelerimizle. Bahar bayramını geçirmek için. Sabahtan havada tek tük saçak bulutlar dolaşıyordu. Sonradan o bulutlarda bir yana savuşup gittiler. Elişi duruluğunda derin mavi bir gökle başbaşa kaldık. Göğün olan bitenlerden haberi yoktu. Evlerimiz o günlerdeki olaylarla çalkalanıp duruyordu. Banka memuru, pek ilgili değildi olaylarla, bir kat almayı düşünüyordu o günlerde, işi de düzenlemiş, üç odalı bir ev bulmuştu. Herşey bankadan alacağı krediye bağlı idi. Bu olayların bankadan alabileceği krediyi durdurabileceğini söyleyor ve üzülüyordu. Emekli yarbay dostumuz ise, ateşli eski bir askerdi. Sanki, ordunun hâlâ içindeymiş gibi, hepimiz gözlerimizi ona çeviriyor: "Ne olacak?" diyorduk. O, bu sorumuzdan övünç duyuyor, belki de hayalinden ürettiği bazı haberler veriyordu. Seviniyorduk. Öğretmen ise, okuduğu gazetelerden yorumlar çıkarmaya başlıyordu. Gazetelerin de pek bir şey yazdıkları yoktu ya. O gün, oturup yeni çiçeklenmiş ağaçlar altında, olayları konuştuk durduk. Oturamayordukta öyle uzun boylu. Birara kalkıyor, ayakta konuşuyorduk. Bütün umutlarımız eski yarbaydaydı. Sanki adamcağız, asker giysilerini giyecek, çizmelerini çekecek, beline tabancasını kuşanacak, birliğinin başına geçip, Başbakanlığı basacaktı. Ama, ne diyorum, o duru göğün bütün bu olan bitenlerden haberi yoktu. Yukarılarda, çok yücelerde sonsuz bir barış, eğilip bükülmez bir tüze akıp gidiyordu. Atomlar, elektronlar, nötronlar evreninde, birşeyler dağılıyor, parçalanıyor, birleşiyor, ama gene de o derin mavilik içinde barış ve tüzenin duru birliği asılı kalıyordu. Göğün derin ıssızlığını bir ara, yolcu uçağının gürültüsü bozuyordu. Hepimiz gözlerimizi göğe kaldırıyorduk. Bu uçak bir habercimiydi? Bir yolcu uçağı değildi belki de. Bir adam bir şeyler iyi bir sefer, umutlu bir şeyler getiriyordu. Coğrafya öğret-

meni: "Yolcu uçağının saati değil!" diyordu. Öyle miydi, değil miydi? O da bilinmiyordu ya. O sırada, umutsuzluğumuzu yumuşatması için bu uçağın yolcu uçağı olmaması gerekiyordu. Derenin karşı kıyısındaki tepelerden bir boru sesi işitildi. Uzaktan, askerlerin koşuştukları görülüyordu. Öğretmenle göz göze geldik. Bir şeyler mi oluyordu? Askerler toplanıyordu. Yaşlı bir armut ağacına sırtını dayayıp oturmuş, emekli yarbay: "Arasıra olur bu, dedi. Deneme borusudur." Umutlarımız kırıldı. Gerçekten, bir süre sonra tepede sesler kesildi, askerler de dağıldılar, bir sessizlik çöktü oraya. Banka memuruna iyice kızmaya başlamıştık. Adam belli bir şekilde susuyor, konuşmalarımıza katılmıyor, Coğrafya öğretmeninin yorumlarını şöyle dinleyip başını öte yana çeviriyor bir tek söz bile söylemiyordu. Çocuklar ise herşeyden büsbütün habersizdiler. Dört yaşlarındaki oğlum, içine kırık dal parçaları koyduğu bir arabayı çekiyor, "Odun var! Odun var! Odun alır mısınız?" diye, bağırıyordu. Arabasının tekerleği bir asma kütüğüne takıldı mı beni çağırıyor, tekerlek kurtarılınca, sevinçle yeni yeşermiş otları eze eze, vişne ağaçları arasında yitip gidiyordu. Kadınlar bir eski kilim üzerinde çene çalıyorlardı. Söz gelip gelip son günlerdeki olaylar üzerine toplanıyordu. Karım üzgündü, susuyordu. Emekli yarbayın karısı ise, durmadan Cebecideki olayları anlatıyordu. Orada oturuyorlardı. Penceresinden bütün olan bitenleri görmüştü. Süvarileri, polisleri, gençleri. Polisler, gençleri kıyasıya dövmüşlerdi. Sonra, akşama doğru bir sessizlik çökmüştü. Duvarlarda, pencere camlarında mermi izleri taptaze duruyordu. Pencerenin birinden yazılı bir kâğıt sarkıyordu. Süvariler, polisler, gençler gitmişlerdi, yazı orada kalmıştı. Üzerinde ne yazıyordu? Uzaktan okuyamamıştı, yarbayın karısı. Sabah uyandığında, o yazılı kâğıdı da görememişti. Bahçe de, pencereler de bomboştu. Geride ezilmiş çimenler kalmıştı. Emekli yarbay, eve dönünce karısı bütün bu olan bitenleri anlatmıştı ona. Emekli yarbay, yumruğu ile masaya vurmuştu. "Böyle gidemez bu!' diye. Coğrafya öğretmeniyle ben, ikimiz, emekli yarbaya sevgi ve saygıyla bakarak: "Elbette böyle gidemez!" diye haykırdık. Banka memuru kimbilir nerelerdeydi, eline bir değnek almış toprağı çizip duruyordu. Emekli yarbay kalktı. "Gidip evde radyo, dinleyelim!" dedi. Kiracının oturduğu bağevine yollandık. Radyoya kulak kesildik. Sıkı yönetim bildirisi. İki mayıs sabahı çocuklara bile ateş açılacağını bildiriyor. Emekli yarbay sarardı. Coğrafya öğretmeninin dudakları titriyordu. Göstericileri alkışlamak, onları yüreklendirmek, pencerelerden bayrak sallamak yasaktı. Ben, o sıra, İstanbulu düşündüm. Neler oluyordu? İki mayıs başlıyordu. Gene de gençler sokaklara dökülüyorlardı. Eski bir İstanbul

evinin penceresinden, bir çocuk bayrak sallıyordu, birdenbire onu kurşunlayorlardı. Çocuk odaya düşüyordu. Bayrakta sokağa doğru, yaralanmış bir kuş gibi uçuyordu. Çocuğun anası ağlıyordu. Sokaktan sesler, güzel ve hınçlı sesler yükseliyordu. Gökteki o sonsuz barışı, o sonsuz özgürlüğü, o sonsuz tüzeyi isteyen sesler. Birden duruyorlardı. Bayrak düşen boş pencereye bakıyorlardı. Yeniden marş söylemeye, yürümeye başlıyorlardı. Çocuk ne oluyordu? Düşüncelerimin burasında, emekli yarbayın gür sesini işittim: "Bu da olur mu yahu? Orta okul öğrencilerine bile ateş açtıracaklar." Coğrafya öğretmeni, bir devrimci gibi konuştu: "Yapsınlar, yapsınlar yarbayım. Ne kadar yaparlarsa, gençliğin savaş ateşini de o kadar körüklerler. Hınçları körüklerler. Bu işin duracağı yok!" Yarbay "Kan akar öğretmenim!" dedi. Öğretmen: "Ama onlar istiyorlar, kan aksın istiyorlar. Millet sussun mu, haklarını savunmasın mı?" Banka memuru keyifsizdi. Öğretmen, onu ayırdederek, durdu. "Sen bir şey söylemiyorsun? dedi. Nedir bu işler!" Banka memuru: "Oturşun derslerine çalışsın gençlik, dedi. Orta okul öğrencilerine de ne oluyor?" Yarbay, ateşlendi: "Yahu, dedi, bu bir savaş. Hürriyet savaşı. Koreye baksanıza. Üniversitelileri biçiyorlar. Ardından ortaokul öğrencileri bitiyor. Sıra ilk okul öğrencilerine gelecek. Her yerde bu böyle. Devrimler, gençliklerin işidir."

İlkokulda okuyan kızım, pencereden baktım, çiçek topluyordu. Bir geyik yavrusu gibi oradan oraya sekip. Bir bayırda, papatyalar, gelincikler açmıştı. Ot seçen küçük bir kuzu gibi, eğiliyor, çiçek seçiyordu. Çiçeklerin ve otların da, olan bitenlerden haberleri yoktu. Onlar da, o kadar eski doğa yaşasının içinde doğup gelişiyorlar, ilk yaz sıcaklarıyle solup gidiyorlardı. Görevleri mayıs kırlarını şenlendirmekti. Gök derinliğinden inen sonsuz barış, sonsuz özgürlük ve sonsuz tüze altında, toprağın derinliklerindeki gerçekle beslenerek, doğmanın, yaşamanın, ölmenin tadını çıkarıyorlardı. Mayıs gününden sızlandıkları yoktu. En güzeli, ak kırmızı katmerli çiçeklerle donanmış bir elma ağacıydı. Kızımın, ellerinde çiçeklerle o ağaca doğru koştuğunu görüyordum. Koştu, durup ağaca bir tapınma duygusuyla baktı. Ağaç ona bir şeyler söylüyordu. Ağacı dinledi. Kızımın radyodan haberi yoktu. Ağacın altına oturdu. Çiçeklerini derlemeye başladı. O da olabilirdi. Ürperdim. Evde bir bayrak vardı. Evimizin önünden gençler geçebilirlerdi, geçeceklerdi. Bu kavga durmayacaktı, Kızım, çiçek toplamak kadar, bayrak sallamayı da biliyordu. Olayları yaşıyordu. Kulakları sözlerimizle doluydu. O, gençler geçerken bu işi çiçek toplamak kadar kolay ve doğal yapacaktı. Yaşamak kadar doğal. Pencereyi açacak ve bayrak sallayacaktı. Kendi kendime pencereyi kapatıyordum, onu içeriye

çekiyordum. Bu sefer o, öteki pencereye koşuyor, açıyor ve yeniden bayrak sallıyordu. Çiçeklerini unutmuştu. Durmadan, durmadan bayrak sallıyordu. Birden kızımı vuruyorlardı. Urperdim. Durdum. Hayır, oradaydı. Elma ağacının altındaydı. Çiçeklerini derleyordu. Hanımlar, bizi akşam kahvaltısına çağırıyorlardı. Gök gene öyle dupduru, güzeldi. Sanki, radyodan dinlediklerimiz yalandı, böyle bir mayıs gününde, gençlere ateş açılmasından söz edilemezdi. Sokaklara dökülünecek, öpüşülecek, bayram edilecek, şarkılar söylenecek bir gündü. Yardayın karısı ağızda eriyen ince sigara börekleri yapmıştı. Karım beyaz peynir kesiyordu. Çocuklar, mavi bir çaydanlığın altına ıslak bağ çırpıları taşıyorlardı, ateş iyi yanmadığından çaydanlığın dibi is tutmuştu. Ağacın altında oturduk, yemeklerimizi yiyip, çaylarımızı içtik. Küçük oğlum çay içip her yudumda, Oh! diye, karnına vuruyordu. Sıra ona da gelir miydi? O da bayrak sallar mıydı? Sallardı. Kavak ağacındaki kuş yuvasına nasıl bakmıştı, ilgiyle. Benzer bir ilgi ile bayrak ta sallardı. O gün büyüklü küçüklü kaplumbağalar bulmuştu. Hepsini arabasına atıyordu. Onları taşıyor, sonra, "Kaplumbağa var! Kaplumbağa var!" diye, Kaplumbağa satıyordu. Şimdi oturmuş çay içiyordu. Oh! diyordu. Ama bayrakta sallardı. Bir çiçeğin doğuşunu gördünüz mü? Onlar toprağın derinliklerinden nasıl fışkırırlar? Sonsuz barış, sonsuz özgürlük, sonsuz tüze göğünün altında, yavaştan yavaştan bir çiçeğin dirilişini gördünüz mü? Sonra, çiçeklerin bir güzel yaşamada, nasıl, renk renk bayrak salladıklarını gördünüz mü? Sonsuz barışsadır, sonsuz özgürlüğedir, sonsuz türeyedir o bayraklar. Ama, çiçeklerin çığnendiğini de gördünüz. En güzel renkleriyle, yaşamalarının en sevinçli çağlarında, ezildiklerini de gördünüz. Olabilir. Ama onlar renklerini sevgiyle açtılar, hiç bir şey düşünmeden en duru bir sevgiyle, İstanbul'daki gençler de öyle. Çocuklar da öyle. Otları çiçekleri okşuyordum. Göğü okşuyordum. Yaşamamızın güzel yasaları onlardaydı. Çocuklar ileride, bir iğde ağacının altında taş üstüne taş koyup ev yapıyorlardı. Yarbay, banka memuruna takılarak: "Bak çocuklar, senin evini yapıyorlar" dedi. Banka memuru gülümsedi. Sustu. Çocukların çalışmalarına baktı. Ordan burdan otlar, çiçekler koparıp getiriyorlar, evin bahçesine dikiyorlardı. Bir oğlan çocuk, bir değnekle geldi, evin arka duvarına dokundu, duvar devrildi. Çocuklar "Neden bozuyorsun evinizi?' diye üzerine yürüdüler. O, kaçmadı. Bu sefer değnekle evin öbür duvarına dokundu. O duvar da yıkıldı. Bir kız ağlamağa başladı. Bir başkası: "Daha çiçek getireyim mi?" diye soruyordu. Ağlayan kız: "Ne getireceksin, ev yıkıldı" dedi. Evin kapısı, yeni bir değnek vuruşu ile bahçeye yıkıldı, yeni dikilmiş otlar ve çiçekler yıkılan taşların altında ezildi-

ler. Biraz sonra, yeniden, çocuklar, ağaçların arasına dağıldılar, koşup oynamaya başladılar. Coğrafya öğretmeni yeniden yorumlarına başladı. Banka memuru, çocukların yıkılan evine bakıyordu. Emekli yarbay, üçüncü bardak çayını içiyordu. Kadınlar, son haberler üzerine susuyorlardı. Ben vişne dallarının arasından düzeni hiç bozulmayan göğün derinliklerine bakıyordum. Hâlâ öyle, sonsuz barış, sonsuz özgürlük, sonsuz tüze direkleri üzerinde sapasağlam duruyordu. O direkleri kimse sarsamayor, kimse yıkamayordu. Yaşamanın gerçek anlamı gibi öyle doğal, toprağın derinliklerinden oraya göğün derinliklerine doğru o direkler yükseliyor, nice kurşun, nice yasak, nice kara tutku, hepsine boş veriyor, sallanmıyordu bile. Son utku gene onda kalıyordu. Çiçeklere, çocuklara ve insanlara sahip çıkıyor, kurşunlara, yasaklara, karşı o, çiçekleri, çocukları ve insanları tutuyordu. ve döndüğümüzde, radyonun, hâlâ bütün bunlardan, ısıtıcı mayıs güneşinden, çiçek toplayan kızlarımızdan, kaplumbağa satan çocuklarımızdan, yıkılan taş evlerimizden, donanmış elma ağacından ve tedirgin, mutsuz, acı çeken kadınlarımızdan habersiz olduğunu acı ile anladık. Hele, bizim göğümüzün, altında oturduğumuz o sonsuz barış, özgürlük ve tüze göğünün, adını bile duymamıştı. Bu gök altında yürüyen gençlerin, pencerelerden bu göğe bayrak sallayan çocukların yarın sabah kurşunlanacağını bildiriyordu.

Ama çocuklar o kadar yorulmuşlardı ki, sıkı yönetimin gece yasağının başladığı erken saatlerde, ellerinde çiçek, ot, toprak ve mayıs güneşi kokularıyle, ellerinde gökten koparılmış dal parçalariyle, çoktan uyumuşlardı.



Fethi Karakaş

KORAY, Yaman

B A L O N

Vapurun en arkasında, dümen dolabının yanında, açılır kapanır iskemlelerin birine oturmuş, denize bakıyorum. Hava soğuktu. Karanlık bir gece idi.

Lüks'ten ve yan camlardan vuran, sarı ölgün ışıkta; pervaneden yumru yumru fırlayan sular, ancak görülebiliyordular. Suyun içinden atlayan bu yumrular, bağıra bağıra birbirlerini dirsekleyip ilerliyorlar ve öylece, hep beraber gerilere doğru gidip, kayboluyorlardı. Vapurun hemen altından, gençliklerinin bütün kuvvetile, bütün şiddetile çıkmalarına rağmen, birbirlerine çarpa çarpa, ne çabuk yorulup, ihtiyarlıyorlar, ne çabuk ölüp yerlerini, tâ karanlıkların, meçhullerin içine doğru uzanan, pis bir beyaz çizgiye bırakıyordular...

Dalmıştım...

"Balon!" Dedi bir ses; "Balon!"

İrkildim. Yalnız değildim demek. Dümen dolabının öteki yanında biri daha vardı. Karanlıkta gözleri pırıl pırıldı. Yaşlıcaydı galiba. Çenesini, dolabın üstünde kavuşturduğu kollarına dayamış, bakıyordu.

Sade saç ve sakaldan, kirpileşmiş bir kıl yumağından müteşekkilmiş gibi görünen yüzünde, tek vâzıh nokta: gözleriydi. Pırıl pırıl, bana bakan gözleri.

"Balon!" Dedi adam, "Balon!"

— Efendim? Dedim.

— Balon! Diye tekrarladı adam.

Garip bir sesi vardı: ağlayan bir ihtiyar köpek gibi.

Hava soğuktu, yakamı kaldırdım. Başımı çevirip, gene suya bakmağa zorladım kendimi...

— Ha, ha! Dedi adam; nedir onlar, ha nedir onlar?...

Ürperdim.

— Neler? Diye sordum.

— O baktıkların, ha nedir onlar?

— Dalgalar mı, sular mı? Evet ben sulara bakıyorum... sulara...

— Ne zannediyorsun ki onları ha, ne zannediyorsun yâni?...

— Onlar mı, şu birbirlerini kovalayan dalgalar mı? Hayat onlar, evet onlar hayatın ta kendisi! Ya siz ne zannediyorsunuz?

Adama alışıyordum. Ona fikrimi kabul ettirmek istiyordum.

— Bakın, dedim; işte hayat, işte insanlar; doğup, uğraşıp, çırpınıp, nasıl hiçliğe, meçhule koşuyorlar, nasıl sönüyorlar... değil mi hele?

Adama baktım. Heyecanım geçmişti. Gözleri hep öyleydi ama, hiç de korkunç değildi.

— Aptal! Diye mırıldandı. Sonra dolaba bir yumruk atıp:

— Hayat ha! Diye bağırdı.

— Amca, dedi; Lüksün kapısını açıp, içerinin duman ve ışığıyla bakan garson çocuk. Hayat yok ama, çiklet var, çukulata var!

— Defol! Diye kükredi adam, defol geldiğin yere...

Kapı kapandı. Ortalık gene karanlıktı.

Sular gene koşuşuyordular, ama sadece su idiler. Başka hiçbir şey kalmamıştı.

— Aptal! Dedi adam; sen de, iki buçuk milyar hemcinsin kadar, şu "hayat" satan çocuk kadar, hiç olmazsa onlar kadar aptalsın! İşte sizin bütün felsefe kabiliyetiniz: suları hayata benzetmek! Ne bayağı, ne basit, ne kullanılmış şey! Eskilikten dökülüyor düşüncelerinizi... aptallar...

Sustu.

Kızmıştım ama, ben de sustum.

Kızkulesini geçiyorduk.

Beni biraz sonra Kadıköy iskelesinde karşılayacak sevgilimi düşündüm. Acaba bu akşam Brahms mı çalmalıydık, yoksa... yoksa Rachmaninoff mu? Hava soğuktu çünkü... Acaba evde içecek, kanımızı ısıtacak şeyler hazırlanmış mıydı? Gaz sobası yanıyor muydu? Bu defa tatlı tatlı ürperdim.

— Balon! Dedi adam.

Gene başlıyordu.

— Sen hiç balon gördün mü?

— Hayır, dedim ilkin şiddetle; sonra aklıma geldi: "Ha evet, dedim; çocukların elinde, balolarda çok gördüm... renkli renkli balonlar...

— Basit! Dedi adam; basit!... Ben onları söylemiyorum. Ben büyük balonları söylüyorum. Kocaman, dev gibi, içleri gazla dolu, insan taşımak için yapılmış balonları

— Ben... diyecek oldum.

— Sus! Diye fısıldadı, sanki büsbütün pırıldıyan, minik gözler. Sus da dinle ukalâ... hiçbir şey bilmeden, her şeyi bilirim sanan aptal... sus.. dinle.

Sustum.

— Balon! dedi adam; Büyük, dev gibi balon! Yeni, tap-

taze gazla doldurulmuş; zarfları çatlayacakmış gibi şişmiş, kocaman balon. Ben onu gördüm. Ben onu bilirim. Onları yere, birkaç tane kalın tel bağlar. Rüzgâr eser, balon titrer, evet balon titrer! Ha ha ha... çırpınır balon, fırlayıp uçmak için. Telleri zorlar, evet zorlar telleri bütün kuvvetiyle... Ha ha, kocaman, kuvvetli balon! Halbuki teller, onu yere bağlayan teller zayıf, birkaç tane. Zorlar telleri balon, rüzgâr eser, balon titrer. Tak der, duyuyor musun, tak! Na şöylece tak ediverir telin biri... kopar! Balon titrer, ağlar ve güler. Ha ha ha... ben balonu gördüm, biliyorum onu. Sonra ikinci tel kopar, balon çarpılır, dünyaya yan bakar... Ha.. Ha.. Teller belki üç, belki dört tanedir.. ama oniki tane de olsalar, koparlar! Balonu yere, bu kara toprağa bağlayan teller, tak tak ede ede, koparlar. Sonra... Sonra, en sol tel, o da, o da kopar. Fırlar balon, delice fırlar, göklere çıkar.. çıkar! Bu yeryüzüne tüküre tüküre çıkar... Göklere, asıl içinde bulunması lâzım gelen yerlere doğru çıkar... çıkar.

Adam; dümen dolabının öbür tarafındaki adam, her "çıkar" deyişte, yumruğunu tahtalara vura vura, katıla katıla ağlıyordu.

"Sarhoş, herhalde!.." diye düşündüm.

— Durun, dedim; durun, size yardım edeyim!

— Çekil, Diye haykırdı, birdenbire dikleşen, salya ve gözyaşıyla ıslanmış kıllı surat. "Çekil, İnsan denilen mikrop, çekil! Anlamıyor musun, ben o balonum, ben balonum, balon! Aptallar!.. Sizlerden ne kadar yüksekteyim anlamıyor musunuz? Minnacık, hakikaten olduğunuz gibi, minnacık görüyorum sizleri, siz şu kara toprağa bağlı kara karıncalar! Kara topraktan yapılmış etinizi doyurmak için koşuşun, birbirinizi yiyin. Ben yüseklerdeyim, hepinizi görüyorum aptallar! Dünyanızı görüyorum, mükemmel olmaktan çok uzak dünyanızı. Kötülüklerin, namussuzlukların, acıların, ıstırapların kaynaştığı, o altımda dönen kanlı et topacını görüyorum. Yüksekteyim işte, kopardım tellerimi... kestiler onları. Evet, bütün tellerim, dünyanızı sevip, onun bir parçası olduğuma inandığım zamanlar, sıkı sıkıya tutunduğum tellerin hepsi, canımı acıta acıta, avuçlarıma geçip etlerimi doğraya doğraya kesildiler. Kestiler tellerimi. Kestiler beni dünyaya bağlayan halatları. Sevgimi kestiler, kesilmesini istesem, onu tekrar düğümlemeye çalışsam bile, kestiler onu. Sonra uğrunda çalıştığım gaye telini kestiler, aptallar. İnsanları severdim. Onlara inanırdım, her şeyimi vermeğe hazırdım onlar için. Kazıkladılar beni, evet her fırsatta sevgimi, güvenimi kazıkladılar. İlkin üzülüyordum, canım içerim acıyordu her telin koşuşunda. Sonra.. sonra.. alıştım. Gittikçe bundan zevk duymaya başladım. Aptalca, çok aptalca şeylerdi o teller. Sevgi teli, kuru ku-

ruya, anlamadan, anlaşılmadan sevgi: kafasız, düşüncesiz, sorsemce bir bağ. Bakınca görüverirsin zaten, sakat taraflarını, kopup kopup bağlanmış balıkçı düğümlerini. Aklın varsa vur bıçağı, kes at o renkli kurdeleleri. Insanlar tek doğmuşlardır, tek! Bir tesadüfün birleştirdiği, iki tohumdan, bir tek şey çıkar. Matematik sökmez bu işde. Bir bir daha, iki değil, sadece yan yana gelmiş iki bir ediyor. Daima böyle; Senin elin kesilince, na ben böyle, bu tahtaya vurunca, seni seven "Ah! diyor, canın acıdı mı, çok üzüldüm!" Ha.. ha.. kimin canı acıyor Allah aşkına? Sadece benim. Sen seyircisin be, sadece seyirci.. Ne aptalca şeylerdi o teller... gaye teli, güven teli.. bilmem ne teli! Kestim işte hepsini.. attım bıçağı, attım ve zevklendim, gitgide zevklendim. Ha.. ha.. Bir gün o sesi duydum. Dünyanın en mes'ut insanı bendim artık. Beni titreten, beni ürperten rüzgâr, kulağıma: "Vazgeç!" Diyordu... "Vazgeç bu kara toprağa demir atmağa uğraşmaktan! Yukarı, yukarılara bak.. seni çağıranlara.. Daima uçmak isteyen, yükselmek isteyen, yapısı bunu icabettiren bir gazı, zarflar içinde hapsedip, bu dünyaya bağlıyacağım diye uğraşma. Hapsetme ruhunu, kara etin içinde, yüksel... Ha.. ha.. ha., ne güzel şimdi, etrafındaki pembe bulutlar, yükseklikler! Başımı okşayan, saçlarımı sıvazlayan sonsuz, sessiz yükseklikler... işte oradan sizi seyrediyorum.. ben de sizin gibiydim bir zamanlar... sizin gibi minnacık, sağa sola koşuşurdum. Ama yok, bir farkım vardı sizden. Tellerimin birer birer koptuğunu duyuyor, bunu hissediyordum.. Ha ha aptallar... Hayat sularda değil, hayat balonun tellerinde...

Kalktım.

Haydarpaşayı geçiyorduk. Çabuk çıkmak için, yandan yürüyüvermeliydim.

"Deli, herhalde!" Diye düşündüm, "Deli bu adam. Bir tehlike insanlar için..."

Rüzgâr vardı yan tarafta. Bağırıyordu adam, arkadan, hâlâ bağırıyordu.

"— Aptal! Sen de aptalsın.. yokla, yokla tellerini. Bak bakalım, zannettiğin kadar sağlam mı onlar? Ha.. ha.. haa. yokla, yokla sen de tellerini..."

Vapur iskeleye yanaşıyordu.

Sular büsbütün kaynıyordu.

Ne tuhaf... sıcak ev düşüncesi, artık beni eskisi kadar keyiflendirmiyordu. Iskeleye atlarken: "Deli, şüphesiz deli bu adam..." Diye, kendi kendime söylendim.

Sonra, güzel sevgilim geldi, koluma girdi. Yürüyorduk. Boyuna konuşuyordu. Bir ara:

— Değil mi hele?.. Dedi.

— Evet, diye cevap verdim. Evet, haklısın, balon...

Sevgilim irkildi, kolumdan çıkıp yüzüme baktı.

— Hayrola şekerim.. dedi. İçtin mi yoksa?

Evet canım, dedim; sade bir kadehçik.. sonra.. sonra gallba,bugün hayatımda ilk defa bir feylesof gördüm.

Hı hı! Diye güldü sevgilim. Kimbilir ne deli, ne bunak şeydir, değil mi? Kimbilir ne kadar sıkılmışsındır?

— Evet canım, dedim; pek deli şeydi... ama fazla sıkılmadım, bilirsin ya, kaçıklar hoş konuşur.. ne ise, yürü bakalım, hava pek de soğuk!

Sokuldu, koluma sıkı sıkı sarıldı sevgilim. Sıcak evimize doğru hızlandık. Tıpkı yuvalarına dönen, iki ufak karınca gibi...



Necati Akın

MUHTEREMOĞLU, Afet

ZEYTİNCİLER

Tarlaya gelince heybelerimizi bıraktık. Ben gidip testimizi pınardan doldurdum. Sepetlerimizi alıp zeytinlerin ilk dökülen kavruklarını toplamağa başladık. Daha bir sepet doldurmamıştık ki anam başını yukarıya kaldırdı.

— Haydin, çabuk olun ki, bir an önce toplıyalım dökülenleri.

— Yağdırmasan olmaz mıydı, hey Allahım? dedi.

— Yağıyor ha?

— Yağıyor benim de başıma damladı.

— Babam gelmez.

— Evden çıkmadıysa gelmez.

— Çıktıysa da geri döner.

— Çıktıysa gelir be, niye geri dönsün?

— Döner. Ne yapacak buraya gelip de? İş yapmaz bir şey yapmaz. Yağmurun altında bacaklarını uzatıp oturmağa mı gelecek?

Yağmur hızlandırıyordu. Başlarımızdaki örtüler, feracelerimizin sırtları içeri su geçirmeğe başlamıştı. Ağabeyimle ikimiz mızıldanmaya başladık:

— Ana dönelim artık. Yağmur iliğimize geçecek.

Annem cevap vermiyordu. İki büklüm eğildiği yerde, çamurların içinde seçtiği zeytinleri eliyle temizleyip sepete atıyordu. Ağabeyim bir ara doğruldu. Demin havayı koklarken yaptığı gibi sessizleşti, nefesini tuttu. Köyden doğru davul sesleri geliyordu. Hepimiz sessizleştik, nefeslerimizi tuttuk. Ellerimiz, düşüncelerimiz ve isteklerimiz birdi. Üçümüz de ses çıkarmadan dinlemeye ve çalışmay devam ettik. Üçümüz de bu konuyu işlediğimiz ve çoğalan bir öfkeyle dolduğumuz belliydi. Biz önce babama, sonra anneme kızıyorduk. Annemin gitmemekte direnmesi babama yaranmak için, ondan bir acıma, bir güler yüz, bir ilgi görebilmek içindi. Bizse babama yaranmayı gerekli bulmuyorduk. Onunla düşman olmak, onunla daha kolay ve huyumuza uygundu. Ağabeyim sepetini alarak bana yaklaştı. Hem zeytin topluyor hem de küfür ediyordu.

Bu küfürlerin birini babamaysa, birçoğu da annemeydi.

Bulsa, yağlanıp da girecek bir yerinden, dedi. Hep bu ona yüz veren.

Ne yapsın?

— Ne mi yapsın? Alsın bizi çıksın köye. Çoluğumu çocuğumu düğün dernekten alıkoydun bir de yağmurda mı çalıştıracan desin.

— Döver.

— Dövemez. Ben adamın anasını bellerim.

— Çok bellersin.

Ağabeyim bu alayımdan kızarak başıma bir yumruk vurdu:

— Belle de görelim, dedim, anama doğru sokularak.

— Kahpe, diye fısıldadı ağabeyim.

— Sensin kahpe. Keşke bellesen. Ben istemez miyim belle-diğini. Ben anam değilim ona kıyamıyayım.

— Görürsün.

— Yağmur içimize de geçmişti. Tenimizde ılık ılık aktığını duyuyorduk. Doldurduğumuz sepetleri gidip ağacın dibindeki çuvala boşaltıyorduk.

— Bugün fabrika işlemiyor, dedi anam.

— Âlem biz mi? dedim anneme bakarak. Herkes düğüne gider bu yağmurlu havada. Fabrika geç mi kaldı?

Annem başını göğe çevirerek:

— Hey Allah'ım, sen de mi görmezsin bizi burda? Okadar yüksekte misin ki, tarlaların birinde çalışan üç kişiyi seçemiyorsun? Görsen yağdırmazsın. Biz sana ne yaptık? Sen de şenlik nerdeyse oraya mı bakarsın? Düğüne bakmak dururken tarlalara mı bakacaksın? Biraz da bizi gör Yarabbi.

— Bir de yıldırım atsın da gör, dedi ağabeyim.

Annem korkmuştu. Havanın iyice kararıp yağmurun artması onu da dönmediğine pişman etmişti. Ekmek çıkısını aldı:

— Yemek yiyelim bari, dedi.

— Nerde yiyeceksin ekmeği?

— Her zaman nerde yeriz? Sen de hiç yağmurda dışarda kalmamış gibi konuşuyorsun. Ağabeyim sustu. Annem çıkıyı açıp ekmeği çıkardı. Üçe böldü bize verdi. Birer avuç zeytin dağıttı. Soğanı da ağaca dayayıp yumrukladı. Bize birer parça uzattı. Bir ağacın altına çömeldik. Ağabeyim koltuğunun altını elliyerek bana döndü:

— Koltuğumun altı bile ıslanmış, dedi.

— Ne bitmez yağmurmuş.

Annem sesini çıkarmıyordu. Ekmeğini de, zeytinini de yanında bıraktı:

— Siz yeyin. Benim iştahım yok. Yiyemiyeceğim.

Sepetini aldı. Uzaklara, başka zeytinlerin altına gitti.

— Üşüyor musun Âşe?

— Üşüyorum. Sen?

— Ben de. Hiç kuru yerimiz kalmadı. Biz de Hüseyin gibi küçük olaydık ne vardı?

— Okumak için köyde kalırdık.

— Çocukları toplar, babamın rakı tenekesinin başına geçer eğlenirdik.

— Hadi, hadi çabuk ye. Bak anam kaç sepet doldurdu üstümüze.

— Hava da kararkça karardı.

Biz gene işe koyulduk. Yağmur hafiflemişti ama dinmemişti. Annem uzaklardan bağırdı:

— Dinecek işte. Allah sesimizi duydu.

Hepimiz gözlerimi kırpıştırarak gökyüzüne baktık. Kurşun rengi yağmur çizgilerinden başka bir şey görünmüyordu.

— Amma korkunç be! dedi ağabeyim. Sepetlerimizin başına oturduk. Orası bitince kalkmağa üşeniyor, biraz ileriye sürtünerek geçiyorduk. Elbiselerimizin alt tarafından çamurlar sızıyordu. Yağmurda çıkan solucanları elimize alıyor, bir tarafa biriktiriyor, hangimizin solucan öbeği daha çok diye arada bir yarışma yapıyorduk. Yağmur usul usul yağmağa devam ediyordu. Anam tekrar başını kaldırdı:

— Artık dinecek, dedi.

— Ana artık dinecek ama selleri unutuyorsun. Kazdağı'nın bütün yağmurları şimdi aşağıya iner. Dereler taşmıştır bile. Karanlıkta nasıl çıkarız okadar yokuşu? Derelerden nasıl geçeriz?

— Dereler coşmuştur. Alır birimizi götürür.

Anam bu sözlere kulak asmadan sepetini doldurmağa bakıyordu. Ne yapacağı hakkında bir karar vermek üzere düşündüğü belliydi. Birden, ne olduğumuzu bilmeden üçümüz de sarmaş dolaş olarak bir köşeye sığındık. Göklerde korkunç gürültüler oluyordu.

Ağabeyim sapsarı olmuş bir yüzle:

— Dağa düştü herhalde, dedi.

— Ne yaman çatladı.

— Ana, kuzum ana gidelim artık. Sel basacak, başımıza yıldırım düşecek. Karanlıkta kalacağız burda.

— Hadi toplanın, dedi anam.

Biz sevinerek sepetlerimizi, zeytinleri ağacın dibine sakladık. Heybelerimizi yüklenip yokuşa sardık.

— Su içimden süzüldü, dedim.

— Entarilerimiz yıkandı, diye güldü ağabeyim.

— Bitler de öldüler mi acaba?

— Bilmem. Ana, bitler ölmüşler midir?

— Hadi çabuk yürüyün bakalım, evde öldürürsünüz bitleri.

— Benim başımda öyle çok bit var ki...

— Benim uçkurumda daha çok var.

— Hani göster bakayım.

Bak .

— Hepsi ölmüşler be.

— Ölmezler, dedi anam. Kaynak suya atmayınca ölmezler.

— Ana, ne zaman atacağız kaynak suya?

— İşimiz bir aralansın da çamaşırları kaynak suya atar, onların sirkelerini öldürürüz.

— Başımdakiler ne olacak ana?

— Bakalım, babana sorarız onu da.

Yolu bırakarak tarlalara vurduk. Daba kestirmeden, daha çabuk gitmek istiyorduk.

— Koşalım, dedi ağabeyim. Gene hızlanacak galiba.

— Koşuyoruz ya işte.

Terlerimiz ıslaklığımıza karışıyordu. Dik bayırları sırtımızda heybelerle çıkıyor, bazan tıkanıp çıkamadık mı, yavaş yavaş tırmanıyorduk. Yorgunluktan konuşacak halimiz kalmamıştı. Akşam üstü çıkan rüzgâr ıslak çamaşırlarımıza vurdukça daha çok üşüyorduk.

— Yengem de bundan öldüydü galiba ana. Islandıydı, sonra da soğuk aldı, dediler.

— O zayıftı. Onların soyu öyledir. Onlar dayanıksızdırlar. Hem hepsi genç öldüler. Bizim soyumuz dayanıklıdır. Babanlar da çok yaşarlar.

Köyün karşısından geçiyorduk. Düğün kalabalığı yağmura rağmen dışarıya çıkmış, çalıp oynuyor, tabanca atıyorlardı. Evlerin üstü öbek öbek kadınla doluydu.

— Hadi hadi, dedi anam, bakınmayın hızlanın bakalım.

Yokuşları dolaşıp eve geldiğimizde her şeyi unutmuş babamdan korkuyorduk:

— Erken geldik diye kızacak şimdi, dedi annem. Usulca kapıyı itip içeri girdi. Biz de ayaklarımızın ucuna basarak alt odaya girdik.

NOYAN, Berkuk

BİR ZİYARET

Nahiye müdürü, iki gün evvel haber göndermişti: Vali bey gelecek diye...

Köy, iki vilâyeti birbirine bağlayan yolun hemen hududa yakın bir yerinde idi. Arazisi tamamen dağlık ve kıraçtı. Yamaçlarda seyrek ve zayıf tarlalar görünüyordu. Vâka bir kartal yuvası gibi yükseğe kurulmuş, ovayı kuş bakışı seyreden köyün, aşağıda, düzlükte de arazisi vardı amma hemen hemen tamamiyle sazlık ve bataklıktan ibaretti. İşe yarar üç beş parça yer de köy ağasının ve muhtarın elinde idi. Dağlardan inen kar ve yağmur sularının beslediği bataklık, kışın bir göl halini alır, yazın ise ağustosta bile yanma yanaşılmaz geniş bir sazlık halinde uzar giderdi.

Nahiye müdürü bildirmemişti, valinin gelişi belki sırf köy içindi, belki de öteki vilâyete geçerken şöyle bir uğrayacaktı, Amma ne olursa olsun, muhtar hazırlıklı bulunmayı uygun buldu. Müdürden gelen talimata uyarak köy heyeti ve öğretmen kolları sıvadılar.

Yamrı yumru sokaklar sulanıp, süpürüldü. Tarlaya taşınmak için aylardır atıla atıla yol kenarlarına birikmiş gübre yığınları. tekrar ahırlara taşındı. Öğretmen talebelerini seferber ederek köy içinde ne kadar taş varsa kenarlara taşıttı. Vali beyin otomobili rahat geçsin diye.. Bahçe kenarlarındaki çitler tamir edildi, kuyunun etrafına dağılıp ortalığı çamura bulayan sular, toprak çekilerek kurutuldu. Velhasıl ne yapmak lâzımsa yapıldı, hattâ başıboş dolaşan köpekler bile damlara kapatıldı ve köy, kuruldu kurulalı görmediği bir çeki düzenle, bayağı göze görünür bir hal aldı.

Yemek için kuzular hazırlandı, köyün bütün vilâyette meşhur manda kaymağından yapıldı. Hattâ muhtar, Cumhuriyet bayramında şehirde gördüğü gibi bir de tak yapmak niyetinde idi amma öğretmenin ısrarı üzerine vazgeçti. Bütün köy, küçüğünden büyüğüne kadar, karşılamaya hazırlanmıştı. Borumu bu... Vali bey geliyordu. Gençler belki hatırlamazlardı amma on senemi, oniki senemi evvel de bir vali köylerini ziyaret

etmiş, gördüğü ikramlardan pek mütehassis olarak bol keseden birçok valilerde bile bulunmuştu.

Büyük misafirin geleceği gün bütün köylü, yabanlık urbalarını giyindi, öğretmen, çocukların kıyafetlerini bir daha gözden geçirerek çeki düzen verdi. Daha sabahtan, köyden görünen şosenin ta uzaklarına dalan gözler misafirin gelmesini heyecan ve sabırsızlıkla beklemeye başladılar. Pek seyrek geçen her otomobil herkesin yüreğini (hop) ettiriyor, fakat, uzaktan, bozuk yollarda sarsıldığı belli olmayarak insana sanki yağ gibi kayıyor hissini veren arabalar köy yoluna sapmadan geçip gidiyorlardı. Derken, yediden yetmişe bütün köyün alâka ile takip ettiği otomobillerden biri yavaşladı ve köy yoluna saptı. Hemen hemen bütün ağızlardan bir (Geliyor) sesi boşandı ve... herkes ne yapacağını şaşırdı.

Öğretmen, kuyunun bulunduğu meydanda, çocukları hizaya sokmaya çalışıyor, Muhtar, evvelâ ayran sonra kahve ikram edileceğini unutmamaları için korucuya ve bu işlerle vazifelendirdiği gençlere yeniden talimat veriyor, köyün ağası, Hasan ağa bir vali ile konuşacağından heyecanlı ve memnun, lâcivert şayaktan elbisesinin yeleğinde sallanan gümüş saat kösteğini bir kısaltıp, bir uzatıyordu.

Sıralandılar. baş tarafa erkekler, sonra mektep çocukları, en sona da kadınlar yer aldılar. Nihayet otomobil, yokuş yukarı, köylülerin de hayret ettiği bir hızla çıkarak kalabalığın ilk saflarında durdu. Muhtar (Şapkaları çıkarın) diye seslendi, herkes kasketini çıkardı.

Bu karşılayış vali üzerinde iyi bir tesir bıraktı. Derhal yerinden fırlayıp, yabancılar yanında merasime aşırı derecede ehemmiyet vererek put gibi dimdik selâma duran şoförün açtığı kapıdan kısa boylu bir adam çıktı.

Allah Allah.. Bu mu idi vali? Böyle kısacık.. ufak tefek bir adam? Amma kim bilir...

Muhtar koşarak yaklaşırken Vali, bu ufak gövdeden nasıl çıktığına hayret edilir çok gür bir sesle:

— Merhaba ağalar, dedi. Nasılsınız bakalım? (Sağ ol, Allah ömür versin) sesleri arasında, valinin evvelâ kendisiyle tanışıp konuşacağını hesabederek ona göre hazırlanmış, hattâ evde provalar yapmış olan muhtar ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırdı kaldı. Bereket öğretmen imdadına yetişti. Valiye yaklaşan bu genç, feragatkâr çocuk, gençliğini ve belki de ömrünü vakfettiği o saf köylülerin müşterek lisanı halinde:

— Hoş geldiniz efendim, dedi, bendeniz öğretmen Vedat Yolaç...

Vali, yanındaki iki zattan birine, maarif müdürüne döndü:

— Bak.. maşallah en hücra köyümüzde bile mektep var,

öğretmen var. Hani? nerde muhalifler? diye kuruldu. Sonra öğretmene:

— Memnun oldum evlâdım, dedi. Kaç talebeniz var? mektebiniz nasıl?

— Sekizi kız, on dokuzu erkek hepsi yirmi yedi efendim... Maarif müdürü söze karıştı:

— Evet efendim, yirmi yedi. Mektebimiz de hakikaten bu civarda bir tanedir. "Aslını ararsanız maarif müdürü bu sözü muallimin ve çocukların haline bakarak ezbere söylemişti. Amma öğretmen şöyle bir başını kaldırdı:

— Aman efendim, üç senedir tahsisat verilmediği için bina yaptıramadık. Allah razı olsun, Muhtarın (elile muhtarı gösterdi) verdiği iki odalı bir köy evinde idare ediyoruz."

Maarif müdürü fena halde bozuldu. Bereket muhtarın valiye tanıştırılmasiyle araya giren muhavere esnasında mektep bahsi gürültüye gitti. Vali sordu:

— Muhtar sen misin? ne var ne yok köyünüzde?

— Hiç, sağlık beyim, bir yaramazlık yok "sonra, sanki vali köylerini eskiden beri bilirmiş gibi ilâve etti" bildiğin gibi.

— Bir derdiniz, bir şikâyetiniz yok ya?.." Bu sual öyle bir tarzda sorulmuştu ki hani (yok de) gibi bir edası vardı. Muhtar bayağı dili dolaşarak:

— Yok, hamdolsun yok, Allah devlete millete zeval vermesin" diye cevap verdi.

Vali bir yanında öğretmen, öbür tarafında muhtar, yürüdü. Askerlik yapmış ihtiyarlar, askeri teftişte imiş gibi dimdik, hazırol vaziyetinde duruyorlardı. Gençlerse, kimi karnını içeri çekmiş, kimi kafasını ileri uzatmış, bazısı önüne bazısı da valinin yüzüne bakıyorlar, ellerindeki kasketleri çevirip duruyorlardı. Vali kurularak önlerinden geçti, çocukların karşısında durdu:

— Merhaba yavrularım. Nasılsınız?". Genç ve körpe sesler, hakikaten övünülecek bir şekilde bir ağızdan cevap verdiler:

— Sağ ol". Bütün köylünün iftihardan göğsü kabardı. Sırada çocuğu olan kadınlardan bir ikisi, baş örtülerinin ucu ile gözlerindeki yaşı sildiler. Vali bir çocuğa yaklaştı, çenesini okşadı:

— Adın ne senin?

— Amet..

— Kaç yaşındasın?

— Ne bilecem ben, anama sor deyiversin". Bu doğru cevaba misafirler güldüler. Sonra, vali bey on bir on iki yaşlarında bir kızın önünde durdu. Zeki bakışlı, sevimli bir kızcağız.

— Senin adın Ayşe mi? diye sordu vali.

Ha.. Ayşe, enime sen nereden biliyon?

Elbette bilirim, ben valiyim, söyle bakayım vali ne demek?

— Vali şey demek.. şey.. vali demek". Herkes gülümsedi.

— Peki kızım öğretmen mi büyüktür, vali mi?". Kız, bir fidan boylu hocasına, bir kısacık valiye baktı, güldü. İnci gibi bembeyaz ve muntazam iki sıra diş, bir gün ışığı gibi gözlere vuruyordu:

— Helbet öğretmen büyük, mettep gapusunda eğilir de öyle girer".

Vali, sualinin yanlış anlaşılarak kısa boyundan bahsedilmesine canı sıkıldı. Lâfı değiştirmek için muallime dönerek "zeki çocuklar maşallah" dedi. Sonra:

— Benizleri niye böyle kansız, diye sordu. Hele bazısının karınları pek şiş, dalak malak olmasın?" Hakikaten çocukların bir çoğu gebeş karınlı idi. Maarif müdürü atıldı:

— Aman efendim, burada sıtma ne gezer, baksanıza.. ne yüksek yer, yayla gibi'. Muallim başıyla valiyi tasdik etti:

— Evet vali bey, sıtmadan" dedi. Döndü, eliyle göz alabildiğine yayılmış olan bataklığı gösterdi:

— Hep bu bataklıktan". Maarif müdürü yine fena halde bozuldu.

— Peki, dedi vali bey, bir çare bulamadınız mı?" muhtara döndü:

— Burnunuzun dibinde sıtma yuvası var da şimdiye kadar ne tedbir aldınız? diye sordu.

— Hiç..

— Nasıl hiç, hepiniz üçer beşer araba toprak çekseniz bataklıktan eser kalmazdı.." Bu şahaser anlayış ve tedbir karşısında muallim önüne baktı, muhtar yutkundu, amma bir şey demediler.

Ötede köyün ağası Hasan ağa, kendisinin unutulup ikinci plâna kalmasına, köy halkı arasında itibarının on paralık edilmesinden üzülüp dururken mevzuu bir fırsat saydı. İlerleyip valiye yaklaştı:

— Buna devlet kuvveti bilem yetmez, paşam" dedi.

— Ne? Devlet kuvveti mi yetmez?

— Teee.. on senemi ne oluyor, bir tarihte köyümüze Vali paşa gelmişti. Bizimle de konuştu idi. O zaman bataklığı gösterdik, mektep istedik, (peki) dedi. Bataklığı kurutacak, mektep de yapacaklardı. Ne o yapıldı ne öbürü". Vali şöyle bir kımıldadı, bir elini ceketinin sağ cebine, bir elini arkasına koyarak poz aldı:

— Haa.. bakın, dedi. Siz anlamazsınız, bunlar bütçe işidir, zaman işidir. Ehem var, mühim var, değilmi efendim, devlet

elbette ehemmi mühimme tercih mecburiyetindedir. İdarei maslahat denilen bir şey vardır ki o zamanın başlıca siyaseti idi..." falan filân diye bir sürü lâflar etti amma, galiba öğretmenden başka köyden kimse bir şey anlamadı.

Derken vali ve maiyeti yürüdüler. O yaklaştıkça birbirinin arkasına saklanmaya çalışan ve bu suretle bir yılan gibi eğrilip bükülen kadınlar sırasının önünden geçtiler. Vali:

— Nasılsınız hanımlar" diye hatırlarını sordu amma ses veren olmadı.

Deminki konuşmadan sonra valinin hemen yanında yer almış olan Hasan ağa, misafirleri hazırlanan yere götürdü. Cami yanındaki çınar ağaçlarının gölgesine halılar, kilimler yayılmış, minderler, yastıklar konmuştu. Ayran, sonra kahveler içildi. Vali muallimle, muhtarla, köyün ihtiyarlarıyla görüştü, köy hakkında etraflı izahat aldı.

Maarif müdürü, ilkide bir köyün manzarasından, letafetinden bahsediyor, mamafi arasıra dik dik öğretmene bakıyordu. Nihayet sıra yemeğe geldi. Fakir köylünün, misafirlerini ağırlamak için eski geleneklere uyarak hazırladığı o nefis kuzu çevirmesi, tavuklar, tatlı ve kaymaklar yenildi. Bir aralık ekmeğin fazlaca siyahlığından bahseden valiye, ağa (Vallahi, zatiniz için has ekmek aldırmaya şehre atlı çıkarmıştım, hâlâ yetişemedi) diye, âlemin içinde bir de kuyruklu yalan söylemekten çekinmedi.

Otomobil seyahatinden fevkalâde iştihası açılmış olan vali fazlaca kaçırdığı yemeği hazmetmek için minderlere yaslanarak şöyle yarım saat kadar kestirdi ve muhtar, elinde işlemeli bir çevre ile muhterem misafirinin yüzüne konan sinekleri kovaladı.

Gitmelerine yakın, vali bataklık işini yine açtı. Hemen bu sene kurutma işine başlatacağını vâdetti. Derhal bir mektep binası yapılması için köylünün yanında maarif müdürüne emirler verdi.

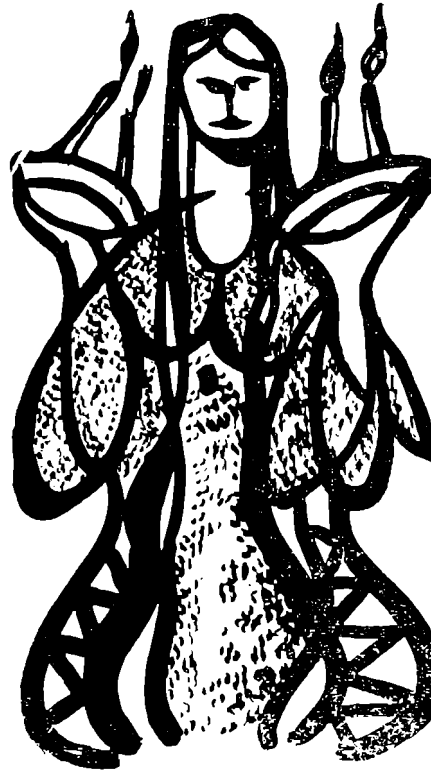
Karşılamada olduğu gibi, uğurlamada da yollara dökülen köylünün (Güle güle, yine buyur, selâmetle) temennileri arasında gayet memnun bir halde otomobiline binip gitti.

Bu ziyaret ve vali hakkında köyde herkes bir şeyler söyledi. Kimi bataklığın derhal kurutulacağından emin olduğunu, kimi komşu köyle olan mer'a ihtilâfının yakında hallolunacağını söyledi.

Mamafi, galiba en doğrusunu, köy ağasının hayvanlarını göden sığırtmaç Mustafa söylemişti. Vali gelecek diye, hayvanları dağda bırakıp gizlice köye inen Mustafa, o akşam arkadaşlarına:

— Ülen, demişti, ben de valiyi bir şey sandımdı. Basbayağı bizim gibi adammış be..."

Aylar geçti. Tabii vaitlerin hiçbiri yapılmadı. Netice şu oldu ki çocukları okutmaya çalışan, köylülerin mektuplarını yazan, sırasına göre hastalıklarına varıncaya kadar her derdine koşan o genç ve fedakâr öğretmen, köyün tek münevveri (Ehliyetsizliğinden) kaydiyle maarif müdürü tarafından işinden alındı.



A. Nafiz Çamlıbel

SABİT, Selim

ERGEN KIZ

— Yalçın ARITÜRK'e —

O geceyi köyde geçirdim. İşim bitmişti, şantiyeye dönecektim, bırakmadılar.

"Hele sabah olsun bey. Sana bir de at eğerleriz. Buradan oraya yayan gidilir mi?"

Gelirken kolay gelmiştim. Kamyonet, köyün altından geçerken beni buraya bırakmıştı. Oysa dönüş zordu. Tekliflerini sevinçle kabul ettim. İyi yemekler, yağ, bal, süt, dağ başındaki şantiyemizde bulamadığımız şeylerdi

Sabah erken kaldırdılar. Güneş yeni doğmuştu. Güzel bir kahvaltıdan sonra gitmeğe hazırlandım. Evinde kaldığım köylünün, uysal, cins bir atı vardı. Eğerlenmiş beni bekliyordu. Ev sahibiyle, yanımızdaki köylülerle vedalaştım. Ata bindim, sürecektim ki, ev sahibi:

"Hele dur bey. Çocuğu da terkine al ki, atı geri getirsin ordan."

Dönüp, terkiye binen çocuğa bakınca bayağı şaşırdım. Kız çocuğuydu. Şalvarlı, uzun saçlı, esmer, kara gözlü, on iki yaşlarında bir kız. İnce bir çubuk vardı elinde.

"Kız bu ama..." dedim. "Başka yokmuydu gönderecek?"

"Yok bey. Bir erkek çocuğum var, o da askerde. Hani akşam anlatmıştım. Ötekiler hep kız."

Fazla bekleyip başka soru soramadım. Kız, çubuğu atın kalçasına vurdu. Dizginin uçları serbestti zaten. O:

"Deh" diyince, at alışkın adımlarla hafif hafif zıplayarak ilerledi.

Köyün içinde, etraftan bize bakıyorlardı. Garipsemiştim ev sahibinin hareketini. Kız ise endişesiz, eğerin ucundan tutuyor, hafif hafif soluyordu. Kavuşmak için koşa koşa gelmişti belkide. Ayakları çıplaktı. At sarstıkça sallanıyordu. Bazen de özengiye soktuğum ayaklarıma çarpıyordu.

Tarlaların arasından, inişin başladığı yere kadar geldik.

Aşağıya doğru bir patika uzanıyor, patikanın bittiği yerden öte de, kıvrıl kıvrıla düzde, tâ dağların yanına kadar görünüyordu. Kız duraksadığımı görünce:

"Buradan inecez. Nah şose aşşağda.."

Atın gemini çekerek üzengileri karnına dürttüm. İniş aşağı, patikadan ağır adımlarla yürümeğe başladı. Eğerin ön tarafına kayıyor, atın yelelerini tutarak bacaklarımı sıkıyordum. Kız da güçlük çekiyordu durmakta. Elini kemerime attı, iki tarafımdan sıkı sıkı tuttu. Biraz sonra da ayaklarını özengenin kayışlarına sokmağa çalıştı.

Yaz olduğu için, keten bir gömlekle, yine keten bir pantalon vardı üzerimde. Başımdaki mühendis şapkası güneşten koruyordu. Ama kız abanınca üzerime, ter bastırdı. Ötedenberi bel kısmıma, koltuk altlarıma değdilermi huylanırım. Kız kemeri bırakmış, şimdi de koltuk altımdan gömleğimi tutuyordu. Bacakları bacaklarımın üzerindeydi, sıkı sıkı bastırıyordu. Şalvarının bolluğu onu daha büyük gösteriyordu.

O an arkamdaki kızın olgun bir kız olduğunu düşündüm. Hattâ Sophia Loren'in bir filmi geldi aklıma. "...Kadınla erkek motosikletle son hızla gidiyorlar. Kız elini erkeğin beline dolamış, arkada duruyor. Erkek bir elini direksiyondan ayırıp kızın elini okuşuyor ve birden dengesi bozulan motosiklet..."

"Ben okula gidiyorum biliyor musunuz. Beşe geçtim."

"Hı.."

Kendime geldim. Kız pek ufak sayılmazdı. Beşe geçmiş... Köylerde okula geç gönderirler çocukları. Sekizinde okula girse. Beş sene de okul. Demek oniki onüç var... İyice yapışmıştı sırtıma. Memeleri çıkmıştı galiba. Sırtımda hafif bir yumuşaklık ateş gibi yakıyordu beni. At sarstıkça batıyordu sanki. Hele bacakları, şalvarı, pantalonum arada değillermiş gibi sıpsıcaktı.

"... Benim şalvarlı olduğuma bakmayın. Ben kasabada da okudum. Benim.."

Sesi de hoştu. Kasabada okumuş. Belli zaten. Dili düzgün, köylü dili değil. Şehir kokusu almış..

"...Önlüğüm de var. Babam naylon yakalık da aldı bana. Okula giderken takıyorum."

At yolları tanıyordu. Dizginleri sıkı tutuyordum ama, pek tecrübeli değildim. İstese beni üzerinden atabilirdi.

"...Bi de güzel kunduralar aldı ki. Kırmızı kırmızı.. Keşke giyseydim. Ama babam okul açılınca, kışın giyersin dediydi.."

Çıplak ayaklarının üzeri, dizinin altına, şalvarın kapattığı yere kadar bembeyazdı. Güneşten yanmamıştı. O da benim gibi terlemişti. Güzel bir kokusu vardı.

"...Çorabım da var. Ama şalvar giyende giymem. Terlikle giyiyorum onu, entari giyende ney..."

Bana şehirleri hatırlatıyordu. Şehirlerdeki kadınları, kokularıyla erkekleri eriten kadınları. Şantiye hayatının, yazın bitmesine daha epey vardı. Buraya gelirken arkadaşlar: "..Oralarda daha iyilerini bulursun. Aramazsın şehri" demişlerdi. Bu muydu daha iyisi?

"..Bak işte terliklerim de burda. Ayağımdan düşer diye giymedim."

Dönüp baktım. Beline, şalvarının lâstiğine sıkıştırmıştı. Koyu renkler arasında ilkin görememiştim. Ama gördüğüm sade terlikler olmadı. Kara gözlerini de gördüm o sıra. Çocukça, şen bir bakıştı. Yüzü, alnı ter içindeydi. Uzun, örgülü kara saçları önünden sarkıyordu. Dudakları ince ince, çatlak çatlaktı.

İniş bitmişti. Patikadan şoseye çıktık. Köy görünmüyordu, kimseler yoktu. Kız bıraktı beni, ayaklarını özenginin kayışından çıkardı, uzaklaştı, eski halini aldı. Kendime, aklımdan geçenlere kızıyordum. Bula bula bu küçük kızı göndermişlerdi benimle.

"Sizin köyde" dedim "başka kimse yokmuydu atı getirecek. Neden seni gönderdiler?"

"Var ama.."

Düz yolda hafifçe koşturuyordum atı:

"Eee..."

"Bizim at çok uysaldır. Hem sonra dişi de.. Getiren erkek çocuklar yolda şey ediyorlar. Babam ondan vermiyor kimseye.. Bi defa görmüş, tövbe etmiş.."

Utandı ki yol boyu hiç konuşmadı artık. Ben de bir şey sormadım. Bir saat sonra şantiyenin çadırları göründü. İyice yaklaştığımız bir sıra birden:

"Şey" dedi "Ben sizi çok sevdim. Bizim köye gene gelin olur mu?"

"Olur" dedim "Gelirim yine..."

Çadırların önünde durduk. Attan indim. O da iniyordu:

"Dur sen" dedim "Baban merak eder, hemen git.."

"Ama.." der gibilerden baktı. Atı çevirip, arkasına bir şaplak vurdum. Tırısa kalktı, toz içinde kayboldu.

Karşılıyan arkadaşlar alaylı alaylı bakıyorlardı.

SITKI, Şahap

BEKLEME ODASINDA

Ensesinden buğum buğum, katmer katmer etleri taşan, şişman, orta boylu kişi, gömüldüğü koltuktan doğruldu. Cansıkıntısiyle duvar saatine baktı: 3,5. Cebinden, katlanmış ipek mendilini çıkardı, terini sildi. Özene bezene gene katladı, iç cebine koydu. Sonra, gene çıkardı, gene terini sildi, gene yerine koydu. Bir daha çıkardı. Bu yol yelpazelendi. Özel kalem müdürünün sağ omzu üstünden, kaçamak, duvardaki yağlıboya tabloya baktı. Gene yelpazelendi. Tablonun hemen altında vekil beyin kalabalık halk arasında çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Çerçevesini beğendi. Ama yağlıboya tablonun altına fotoğraf asılır mıymış diye düşündü. Takvime baktı: ayın on üçü. Uğursuz günde gelmişiz, dedi. Sonra, vekil beyle nasıl konuşulması gerektiğini düşünmeğe koyuldu. Bu, yüzüncüydü. Özel kalem müdürü, beyefendi sizi bekliyorlar, diyecek. Telâşını belli etmeden yerinden kalkacak, sıra bekliyenleri şöyle bir küçümsiyerek süzecek, kendine güvenen adımlarla yürüyecek. Bu işleri onca iyi biliyor ki, eğilmekten alnı şişti.

Bir ara, yanıbaşında, biri koltuğa oturmuş, öteki koltuğun kenarına ilişmiş fiskosla konuşan iki kişiye baktı. Hiç durmadan konuşuyorlardı. Bu ne senli benli iş, dedi, bu ne ahbaplık, sanki kırk yıldır özlemişler, sanki başka yerde konuşamazlarmış gibi boyuna kaynatıyorlar.

Köşede bir başka adam vardı. Bir suçlu gibi sandalyesine büzülmüş, büzülmüş, kalkıp gitmekle dişini sıkıp sabretmek arasında bocalıyan bir adam. Eli, ayağı, her yanı küçük mü küçük. Canım alt tarafı bir vekil göreceksin, ne korkuyorsun be adam!

Onun yanıbaşında sopa gibi dimdik oturan bir başkası. O da terliyor. Yabanlık urbalarını giymiş. Belli ki, işine çok önem veriyor. Şişman kişi, bu adam için kötü şeyler düşündü. Öldür Allah bugün bu herifi vekil bey kabul etmez, dedi. Ben de olsam kabul etmem. Niçin edecekmişim. İnsan dediğin böylesine ciddi mi olurmuş.

Sopa gibi adam, şişman kişinin bakışını yakaladı. Düşün-

düklerini okumuşçasına, kötü kötü, dik dik baktı. Şişman kişi, ne edeceğini şaşırdı, kızardı, gülümsedi. Elini burnuna, sonra da başına götürdü. Gene yelpazelendi. Gözlerini kısıp odanın tek boş duvarına bakmaya başladı. Derken ensesine, bir cokeyden mi, kimden yadigâr olduğu pek bilinmiyen bir atsineği gelip kondu. Şişman kişi, elini olanca gücüyle ensesine attı. Susulmuş odada bir şamardır patladı. Herkes şişman kişiye baktı. Ama o, oralı değildi. Yakaladığı atsineğini parmakları arasında tutuyordu. Sineğin kaçmasına meydan vermeden parmaklarını aralayıp baktı. Bu, uğur diye düşündü.İşleri iyi gidecek. Bir vakitler, uçkurlu don giydiği günlerde uçkuruna bağlardı. Şimdi de uzun don giyiyor ama, uçkurlu soydan değil.

Kapı açıldı, solgun, uzun yüzlü bir kadın girdi. İlk bakışta kılığı, kıyafeti orta tabakadan olduğunu gösteriyordu. Bütün gözler yeni gelene dikildi. Usul, korkak adımlarla özel kalem müdürünün masasına yaklaştı. Birşeyler mırıldandı. Söylediklerini kendi de duymadı sanılır. Onca yavaş konuşuyordu. Dileği ciddi soydan olmalıydı. Özel kalem müdürü:

"— Anlamadım efendim." dedi.

Kadın, biraz daha yüksek sesle:

"— Vekil beyi görmek istiyorum." dedi.

"— Vekil beyi niçin görmek istiyorsunuz efendim?"

Kadın, durdu, önüne baktı, yutkundu. Sonra:

"— Birşey rica edecektim."

"— Bize söyliyemez misiniz?"

"— Kendilerini görsem daha iyi olur."

"— Efendim, kendileri çok meşguller. Şayet bizim görebileceğimiz bir işse..."

Genç kadın uzun uzun düşündü. Elindeki mendilini dürdü, büktü. Artık odanın havasına alıştığı için sere serpe dertini anlattı. Daha ilk cümlesinde, koskoca odada bir hayret sesi yükseldi:

"— Oo!"

Şişman kişi, başını iki yana salladı. Bu baş sallanmıyor, yuvarlanıyor gibi gelirdi dikkat edene. Bunca önemsiz birşey için vekil bey rahatsız edilir miymiş.

Özel kalem müdürü:

"— Bunun için falan beyi gördünüz mü?" diye sordu.

Kadın:

"— O beyi de, muavinini de gördüm efendim." dedi.

"— Peki?"

"— Ellerinden bir şey gelmiyeceğini söylediler."

"— O halde vekil bey buna ne yapsın?"

"— Efendim siz beni lûtfen kendisiyle görüştürür müsünüz."

Başta şişman kişi olmak üzere herkes yerinden kalkmış, özel kalem müdürünün masasının etrafına dizilmişlerdi. Hepsi de kadına akıl öğretiyor, şöyle şöyle yap diyorlardı. Tek, vekil beyle konuşacak bir kişi azalsın diye. Şişman kişi, cebinden kartını çıkarıp kadına uzattı:

"— Benim, dedi, çok ahbabındır, mutlaka işinizi yapar."

Genç kadının dudaklarının kenarında alaylı bir gülümseme belirdi:

"— Eksik olmayın, dedi, kendisine birçok kart taşıdım."

Şişman kişi, fena halde bozuldu. Kartı aldı, geri geri gitti, gene koltuğuna gömüldü. Bu kadın, benim anladığım, mutlaka vekili görür diye düşünüyordu. İstediğin kadar binbir dereden su getir, nafile, dinletemezsin. Vekil bey desen yufka yürekli.

Özel kalem müdürü:

"— Peki efendim, sizin de adınızı yazacağım." dedi.

Yazdı. Genç kadın bakışlarıyla oturacak yer aradı. Kimse yerinden kıpırdamıyor, hepsi de, duvarlara, takvime, saate, resimlere bakıyorlardı. Genç kadın, bir kenara çekildi. Ayakta beklemeğe karar verdi. Çok geçmeden odadakiler gene söyleşilerine, gene düşüncelerine daldılar, kadın, unutuldu.

Şişman kişi, ben sırada kaçıncıyım acaba, diye düşünüyordu. Ne etsem de başa aldırsam.

Telefon çaldı. Özel kalem müdürü, bir iki yol "Başüstüne! Başüstüne" dedikten sonra telefonu kapadı. Odadakilere:

"— Vekil bey toplantıya gidiyorlar. Kimseyi kabul edemiyecekler efendim." dedi.



Rıza Topal

SEYDA, Mehmet

KÖPEK HİKÂYESİ

Gidenler, çekenler bilir; acıdır yad el. Alıştığı, bildiği bir yerden kopuşup bilmediği bir yerde kalması güçtür kişinin. Bir gün eski yerine dönmek umudunu daha yitirmediyse, günleri saatleri, sırasında dakikaları bile sayar. Ama zaman pelte kesilmiş, donmuş gibisine gelir; geçmez de geçmez.

Çevresine ısınıveren, alışıveren kişilerden değilim ben. Böyle olsam kolaydı. Batı Anadolu'da ,bir yerde, "yad elde" ydim bir aralık. Sevdiklerimden uzakta, yabancılar arasında. Şu, ev sahibim olacak çalçene kocakarıyı, şu, bizim âmir olacak "Allahın öküzü" nü, şu, kıyması hangi dilsiz hayvanın etinden yapılmadır kestiremediğim ablak suratlı köfteciyi gel de sev. Kızsanız köpürseniz de durum bu. Kavanozdaki suyundan çıkartılmış balık neyse, ben de oyum.

Postacıyı seviyordum ancak. O da, ara sıra mektup, her gün gazete getiriyor diye. Bir bıyıkları vardı yoksa, salt pırasa. Kasketinin güneşliği yamru-yumru. Yakasından çıkan boynu ipince. Oraya onunki gibi bir boyun daha sığar rahatca. Giysileri verilirken ölçülerine bakmazlar mı bunların? Ayakkabıları deseniz, suya girse, hiç batmadan yüzebilir; her biri ufak bir sandal. Bizim sokağa giriş saatini bellemişim. "Posta!" diye bağırıp kapıyı çalmadan, kapı altındaki aralıktan taşlığa iteler gazete ve dergileri.

Bunu böyle yapmasını ben öğütledim ona.

— Kapıyı çalma.. dedim. Bana bir şey varsa, aralıktan atıver.

"Çalarsan heyecanlanıyorum!" demedim. "Beni burdan götürecek, yaşantımı değiştirecek önemli bir haber getirdiğini sanıp yüreğim ağzıma geliyor. Hakkın var mı?'

Ama bir gün, gene de yaptı bu "münasebetsizliği". Sırası değil; hiçbir yandan mektup beklemezken mektup getirdi bana. Gazeteler arasında bir başlıksız zarf çıktı ki, üstündeki yazı yabancım. Damgasına baktım ossaat. Bulunduğum yerden atılmış. Ad benim adım, adres benim adresim. Yanlışlık yok. Ellerim titremeğe başladı. İçinden kuş çıkacakmışcasına hem çekingen, hem dikkatli, kıyısından yırtıp açtım zarfı. Bir buçuk

sayfalık bir mektuptu:

"Sayın bayım,

Her sabah akşam bizim evin önünden geçersiniz. Pencereden bakarım. Yüzünüz öyle sıkıntılı, öyle asık ki, bir derdiniz olmalı. Merak oldu içime. Çalıştığınız daireyi, evinizi öğrendim. Hemen hemen komşu sayılırız.

Benim de günlerim bir parça sıkıntılı geçer. Ev işleriyle uğraşır, işim bitince pencere dibinde ufak tefek şeyler dikerim. Oyalanırım. Kimi gün de arkadaşlarım gelir, çene çalarız. Evden tek başıma sokağa çıkamıyorum. İzmir'de, okuldayken daha serbesttim. Buraya dönünce böyle oldu. Kısmet, her şey kısmet. Kitaba azıcık merakım vardı, şimdi o da kalmadı. Yalnız bir fino köpeğim var. Bembeyaz, küçücük, görseniz siz de seversiniz. Yanımdan hiç ayrılmaz, İzmir'deki bir arkadaşın ayrılık armağanı. Dediğim gibi; kötüye çekmeyin, oyalanacak şey bulamayınca sizi merak eder oldum. Derdiniz ne kuzum? Bir ata sözü vardır, derdini söylemiyen dermanını bulamaz derler. Oturdum size bu mektubu yazdım. Belki siz de sık sık benim duyduklarımı duyuyor, kendinizi cezaevine kapatılmış biri yerine koyuyorsunuz. Onun sıkıntısını, yürek darlığını duyuyorsunuz. Bilmem, belki yanlış belki doğru, ben böyle düşündüm. Yüzünüz ondan asık. Hadi ben sokağa çıkamıyorum, salıvermiyorlar, ama siz her gün sokaktasınız. Canınızın istediği yere gidebilirsiniz. Yeni geldiniz, alışamadınız. Oysa, büsbütün de sıkıcı değil, güzeldir kasabamız. Hiç bağlarına bahçelerine, Budak köyüne gittiniz mi? Yeni yapılmış elektrik santralının oraları gördünüz mü? Gezseniz beğeneceğinizi umuyorum.

İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde olsak ne iyi, sizi kendim gezdirirdim. Ama küçücük, avuç içi kadarcık bir yer burası. Hemen dedikodu yaparlar. İzmirdeyken biz, arkadaşlarla nerelere gitmezdik? Hiçbir filmi kaçırmaz, her hafta sinemaya giderdik. Çok eğlenirdik. Onlar da bir günmüş, geldi geçti.

Mektubuma son vermeden önce, yadırgamaz ve garip bulmazsanız, sizden bir dileğim var; hani sizin kurşuni renk bir elbiseniz var ya? yarın sabah işe giderken onu giyin hatırım için. Çünkü o renk, size kahverenginden daha çok yakışıyor. Bu mektubum inşallah elinize geçer. -Postaya arkadaşım atacak.- Geçince, bu kasabada sizi uzaktan uzağa düşünen biri bulunduğunu öğrenecek ve belki de eskisi kadar üzgün olmıyacaksınız. Yazım karşılıksız kalmasın isterdim ama, adres veremiyorum. Elim değdikçe size gene yazmağa gayret edeceğim.

İyi günler diler, saygı, sevgi ve selâmlarımı sunarım."

Epey mürekkep yaladığı belli. İnce ,okunaklı, işlek bir yazı. İmza yerinde (X) işareti. Her kişi denli bende de bulunur

biraz, vardır tatlı su kurnazlığı. Mektup, boyumu yüceltip tavana eriştirmiş, beni cin çarpmışa döndürmüşken kalkıp dedim ki; "Kimbilir kimin oyunu? Ama, bir bulayım; ben ona gösterirem."

Bizim daire dedimse, topu topu dört kişiyiz. Şef, tahsildar Rıza efendi, odacı Kasım, ben. Üçünün de yazılarını tanır, bilirim; kargacık burgacıktır. Mektup sahibini öteki dairelerde aramalı. Yaşıtım, ben akran bir, iki küçük memurla raslaştık mı, konuşur, ara sıra içeriz. Ama, ne onlar benim içyüzümü bilirler, ne ben onlarınkini.. kapalı birer kutuyuz. Sonra canım, bu ince, bu işlek yazı ortada, kendini gösteriyor; görgülü, duygulu, anlayışlı bir genç kızın elinden çıkmış. Biz, koskoca kasabada kendimizden anlayışlı, ince, görgülü ve duygulu kimse yok sanıp enayilik etmişiz. "Koskoca kasaba' mı dedim? yanlış. Onun yazdığı daha doğru; küçücük, avuç içi kadarcık bir Anadolu kasabasındayız. Burdan seslensek öteden duyarlar. Pencereden bir kız görmüş bizi, hoşlanmış bizden. Oturmuş bir de mektup döşenmiş, -eline sağlık- o mektubu postaya verdirmekten de çekinmemiş, yılmamış..

Yatağıma çekilip üstüste okudum yazdıklarını. Ezberledim bayağı. "Kim acaba?" deyip günlerce kafa patlattım. Yolda, işe gidip gelirken boyuna camlara bakındım. Eve sık gelip gitmek, ortalarda dolaşmak için sözde nedenler uydurdum üstelik. Ama, işe gelir kimseyi göremedim. Bütün pencerelerde ya kafes, ya perde.

İsteğini yerine getirmez olur muyum? Kurşunsu renk giysimi daha o gece, ev sahibine bırakmadan kendi elimle ütüledim de giyindim. Üç dört günde bir tıraş olurken, Tanrının günü sinek kaydı tıraş olmağa başladım. Kendini salıvermişliği rafa kaldırıp her şeyime çeki-düzen verdim. Oyalanacak, avunacak bir oyuncak ele geçirmiş çocukların biraz gösterişli, ama katkısız sevincine kapılmıştım. Derken, ikinci mektup geldi. Hatırını kırmadığım için teşekkür ve, pencerelere bakmamaklığım rica edilmekteydi. Ben pencerelere ne değin bakarsam, o, o denli saklanmak zorunda kalırmış. Ölür de kendini gösteremezmiş. "Müthiş" utanırmış..

Boş zamanları öldürmeğe yaramaktan gayrı işe yaramaz kötü romanlar ve hikâyelerle besili imgelemim (muhayyilem) olmadık şeyler kurup çatmağa koyuldu artık. Tablo, tablo üstüne. Bu genç kız oldukça zeki, ama pek çirkindir. -Öyleyse istemem!- Ne demek "istemem"? Çirkinsen daha iyi; ben zaten kıskancım, yalnız benim olursun. Peşinden, o sinirime dokunan şarkı: "Yalnız benim ol, el yüzüne bakma sakın.." Hayır hayır, "ne münasebet"? olağanüstü güzel, kendine güveni var. Bana yok. Çeker gidiverirm dive korkuyor. (N'apar sonra?). Gitmem. Vallaha da gitmem, billaha da gitmem. İşte sana ye-

minle.. Şey, hangisinde, kimin hikâyesindeydi bakayım? Kız hep pencerenin önündedir. Delikanlıya yukardan mektup atar ve selâmlaşırlar. Delikanlı, "Aşağıya gelsene konuşalım!" diye uzaktan işmar çakar. Kız, "Olamaz.." dercesine hüzünle başını sallar, boynunu büker. Evde sevgilisinden başka kimsenin kalmadığını izliyen delikanlı, bir gün, gözleri kararmış, kapıyı omuzlayıp zorla dalar içeri. Atılır basamaklara. Kız yukarıda, gene pencere kıyısında. Delikanlıyı karşısında görünce, mektup atan o değil, ellerini yüzüne kapatır. Delikanlı sevgilisinin ayaklarına atılır. Boşluk. Kızın bacaklarında bir örtü ve her iki bacak dizlerinden kesik..

Çaresiz, bu sözünü de tuttum. Bakınmadım artık pencerelere. Bana öyle geliyor ki, ben önüme bakarak kös kös geçtikten sonra, o perdeyi kaldırıyor, camı da açıyor yavaşça ve ben köşeyi dönenecek ardımdan bakıyor. Bu yüzden, renklerini kestiremediğim bir çift gözü üzerimde, ardımda, özellikle ensemde dolaşıp gezinirken duyup irkiliyordum sık sık. Tedirgindim, omuzlarım oynuyordu. Yolda, birbirine dolanıyordu adımlarım. Yalnız yolda olsa gene iyi, her yerde. Çalışırken, "suçlu" yu yakalamak amacıyla dönüp ardıma bakıyordum birden. Arka masada oturan tahsildar Rıza efendi de kuşkulanıyordu:

— Ne var gene?

— Yok bi şey..

— Ne baktın pekiy?

— Hiç.

Adam, "mükelleflerden" topladığı paraları azıcık geri çekilip masanın altında saymağa başladı. Bana göstermeden.. (Anlaşacağız, anlaşmamız gerek. Hiç görmediğin birine, sesini olsun duymadığın birine abayı yakmışsan bir zamanlar, anlaşırız.) Birkaç gün daha geçti. Rıza efendi, su dökmeğe giderken bile çekmecelerini kilitliyordu. Her zaman, kapakları kırıp dolap üstüne koduğu çantasını orada göremiyordum. Bir yere saklamış.

Rıza efendi beni kırıyor, kızdırıyordu. Sonra onu, köfteci Hüsnü'nün orada birer tek atmağa çağırdım. Geldi. İçki arasında elini elimin üstüne attı. Babaca dedi ki:

— Para sıkıntısı çekiyorsan gizleme, açık söyle oğlum. Ben bir kolayına bakarım. Gençlik. Sizin masraflarınız bizimkilere benzemez. Ay başlarında ceste ceste ödersin..

— Değil ,dedim, o değil.

Borç istemeğe utanacağımı sanıyordu Rıza efendi. Sonra gene birden, iğne ile delinmiş bir top, bir balon gibi boşalıverdim. Anlattım, bööle böö'e. Dinlerken gözü kaşı oynuyordu. İnanmadı. Burnuna mektupları dayadım. Uzun uzun inceledi. Okurken kafasını sallıyordu.

— Haa, o zaman başka.. diye söylendi. Allah allah! Acaba

kimin kızı?

— Sen, kuzum Rıza efendi, n'olur, sağdan soldan soruşturuver. Buralısın, böyle bir köpekleri olan bir ev..

— Bakarım.

Söz verdi. Sabırsızlıktan çatlamak üzereyken, iki gün sonra haberi getirdi:

— Herkesin ağzını aradım, soruşturdum. Yok oğlum, köpeği olan kimse yok. Kız yalan söylemiş sana!

Sözleri kesindi Rıza efendinin. Ne var ki, kızdan üçüncü mektubu aldım. "Protesto" ediyor bu kez. "Hakkımda araştırma yapmaktan vaz geçiniz!" diyor. "Her ikimiz için de hayırlı olmaz.'

Nasıl kırarsın? İster istemez caydım. Kabuğuma çekildim. Ama bir şey var; uyandırılmış ve değiştirilmiş bir şey. Basbayağı seviyorum ben bu kasabayı. Sokak başlarında, gece yarısına doğru elektrikler sönüp onun yerine sabaha dek yanan kör kandillerinden tut, yağmurlu günlerinde vıcık vıcık çamuruna değin. Kapkara suratlı evlerini, ağaçlarındaki yeşili, deresindeki suyun bulanıklığını, gökyüzünün maviliğini de seziyor ve seviyorum. Başka bir yana atanma buyruğum çıksa bile, gidicilerden değilim. Kalırım. Bu işten istifa eder, Orman İşletmesi'ne geçerim. Muhasebecisi tanıdık, kayırır beni, alır.

O günlerde de "Savcılık kalemi" nden bir çocuk evlenecekti. Yerlisi. Geldi, ezile büzüle, hepimizi ayrı ayrı çağırdı düğününe. Başka zaman olsa gitmezdim. Sazından sözünden töresinden hoşlanmadığım kişiler içinde işim ne? Gelgelelim, çağrıyı büyük bir istekle karşıladım. Hazırlandım. Olaki "O" na raslarım, kapı aralığından görüveririm diye yüreğim heyecandan bir davul tokmağı gibi göğsümü döverek..

Gıcırtılı bir keman, bir ut, bir tef sesi daha uzaklardan kulak yırtıyordu. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı oturmuşlar. Kasabanın bildik-bilmedik memuru, insanı orada. İş "büyük" tutulmuş, belli. Neyse, erkeklerin tıkıldığı geniş odaya biz de alındık. Şöyle, kapı aralandı mı karşıyı görecek bir yere sıkıştım. Üç masa kurulmuş yanyana, rakı içiliyor. "Yardımcı" sayıp dolu kadehe uzandım ben de. Meret ağzımı, gırtlağımı yakarak indi, geçti mideme yayıldı. Gözlerim ıslandı. Sonra, istediğim gibi; hafiften başlıyan bir gevşeme, tasasızlık.

"Damat' kan tere batmış, oradan oraya seğirtip konukları ağırlıyordu. Kadınlar yanı daha coşkun. Çalgıcılar her iki kesim de "zevkini alsın" diyerek ortada, sofada çalıyordu. Çocuklar başında. Bir ara, "Döktür döktür döktür" yollu yarı alaturka bir rumbaya geçtiler.

Bizim başlar dalgalandı, uzandı. Ben de gördüm: kızlar kalkmış, kendi kendilerine dansediyorlardı. Ya da tepiniyorlardı. Bizim kasabanın kızları. Gözleri aralık kapıya kaydı mı,

bir fıkırdaşma, bir gülüşme. Peki ya, "benimki" hanginiz?

Damadı çağırdılar. "— Gelin geliyor, gelin geliyor.." sesleri yükseldi. Caz, hayır saz, sustu. Sanki oradan dışarı tek adım atmak Belediye yasağı imiş gibi, kadınlarla çocuklar koşuşmuş, biz oturmuştuk. "Ağırdan" alıyorduk. Dört iskemle solumda oturan tahsildar Rıza efendi sinirliydi. Canı bir şeye sıkılmışa benziyordu. Gözlerini benden kaçırmasına aldırmadım.

Öteden, "Başkâtip" Nail seslendi ona:

— Rıza dayı, sen dayımızsın bugüne bugün, gelin geliyor deniyor. Kalkıp bizim yerimize karşılasana!

Rıza efendi o can sıkıntısıyla gülümsedi. Bir şey demeden kalktı, dışarı çıktı.

Kısacık bir bakışma, göz-göze geliş her şeyi ele verebilir. aydınlığa kavuşabilirim. Tahsildarın peşi sıra fırlamağa yeltendim. Bütün kızlar, kadınlar merdiven başındalar. Harekete geçecek bütün otomobiller de benim gibidir, önce sarsılmağa başlar. Yerinde sallanır.

Biri, Allah razı olsun, kapıyı ayağı ile dürttü, ardına dek açtı. Eh, görüyoruz. Damat gelinin koluna girmiş, basamakları çıkıyordular. Duvağı önünü kapattığından, gelinin yüzünü göremedik ilkin. Ufak tefek bir kızcağız olduğu anlaşılıyordu. Arkasından gelen yaşlıca bir kadın, sanırım kaynanası, eteğine basarak kaldırdı duvağını. Yüz görümlüğü mü takacakmış, el mi öptürecekmiş, ne. Bu, küpe daldırılıp boyanmışcasına sürülen tüm boyasına karşın, heyecandan gene de kâğıt gibi bembeyaz kesilmiş, yanakları çilli, pek güzel sayılmaz utangaç bir tazeydi.

Eğer merdivenlerden, bacak aralarından fırlayıp ayaklarının dibinde kaynanasına havlıyan finoyu görmesem onu dünyada tanıyamıyacaktım. Herkesin yarı şaşkın, yarı ayıplar bakışları arasında ben de fırladım yerimden:

— Yahu şu köpek sussun!

Koştum, hayvanı karnından yakalayıp aldım kucağıma:

— İzin verir misiniz, biraz seveyim?

Bir duralama oldu. Damat, kaynana, kızın babası bakıştılar sanırım. Ama gözümün kimi gördüğü var? Geline de bakmıyordum. Titrek bir ses:

— Buyrun, diyebildi

Taşlar oynadı. Sanki bu sözü beklivorlarmışcasına herkes kendi işine baktı. Köpek debelendi kucağımda, hırladı, parmağımı ısırdı ve kaçtı.

Ertesi gün dairede bizim şefi bana karşı suratı asık, çatkın buldum. Durdu durdu, sonra da patladı:

— Yahu siz İstanbullular biraz kaçıksınız be..

Arkama döndüm. Tahsildar Rıza efendi, -vâni kızın öz dayısı- bana bakmadan, dalgınca, cigara içiyordu.

TİMUR, İ. Hakkı

A D A M

Bakın, bakın aynı adam. Geçiyor işte. "N'olmuş adama?" demeyin. Bi amacı var, bi yol çizmiş bu adam kendine. Tüysüz, cıpcılız görüpde çocuk zannetmeyin onu. Adam O, adam. "Helbet, herkesin bi amacı var, çizdiği bi yolu var." demeyin. Bu adamınki bambaşka, apayrı.

O:

"— Bu evrenin kökü bozuk ahbap. Yaa! işte bukadar." diyor. Sonra da saatlerce sigara içiyor, şarap içiyor.

Bu adamın adı; M. Ali Canpalas. Her zaman göremezsiniz onu. Çünkü kişioğullarından kaçar O. Hep tenhalarda gezer. Yapayalnızdır. Bi tek dostu var, o da asker. Ehh, n'aparsınız, milli borç.

"— Sen kişioğullarından mı kaçıyorsun, be adam?" diye sorun bak M. Ali Canpalas'a. Pek de üzerine varmayın hani. Hele sarhoşken.. Sarhoşken daha hırslıdır da, ondan..

Yüzünüze bakacak, sigara içecektir. Siz: "Dell midir, nedir?" diye düşünüp, sırtınızı dönüp giderken de:

"— Ya!" diyecektir. "Ben kendimden kaçıyorum. Ne sandın ya... Ben varım, ben." diyecektir.

Bu Adam: İhtiyarları, ama yemiye ekmeği olmayan ihtiyarı sever, bir .Tay-tay duran çocukları sever, iki.

İşte sevip seveceği her nen budur.

Ben onu iki-üç yıl evvel tanıdım. Hani Türkbakacak Köyü'ne giden yolun üzerinde bir geçmek vardır ya!. Hasan Ağa Geçemeği (köprüsü) derler. İşte tam orada.

M. Ali Canpalas:

"— Bak işte! bu ekmek, ekmek bu!" diyordu.

Elinde, kıyıları koparılmış, esmer, iri bi ev ekmeği vardı. Kaldırdı yere attı. Sonra kendini de attı yere. Asfalt yer yer parlıyordu. Hasan Ağa Geçemeğinin altından çamur gibi bi su akıyordu. Üç yol kavşağıydı burası. İlkin kocaman bi kamyon durmuştu. Kamyon kereste yüklüydü. Sonra otobüs, kamyonet, iki üç hususi, dört beş traktör...

Kereste yüklü kamyonun şoförü:

"— Heey! n'oluyor be, tımarhane mi burası?" demişti.
"— Nimet, yahu nimeti attı yere!"
"— Kaçırmış.'

Adam'ın başucunda, yemenili, ayaklarında erkek ayakkabıları bulunan bi kadın dikiliyordu. Kucağında bezlere sarılmış bi çocuk vardı. Kadın Adam'ın yanına çömeldi.

"— Kalk yahu." dedi. Omuzundan çekti.
"— ....."
"— Rezil olduk!" dedi.

İşte bu gördüğünüz, tüysüz, cıpcılız adam, gözlerini söğüt ağaçlarına dikmiş, sağ yanağı asfaltın üzerinde, öylece, upuzun yatıyordu. Hususiden inenler gülüştüler.

Yavaşça toparlanmış, ansızın katılıp kapmıştı ekmeği.
"Görun..' demişti. "Işte bu ekmek, ekmek bu."
"— Herif bayağı deli be.." diye atıldı kamyonun şöförü.

İnce, yayvan kulakları vardı. Konuşurken üşüyormuşcasına titriyordu kulakları.

"— Amma uzattı yahu."
"— Erkek yok mu burada, ayol?"
"— Tutuverseler şu zavallı kardeş."

Kamyonun şöförü, bi hususiden inen bayanlara, bi adama bakıyordu. Yaprak gibi ince ve yassıydı. Yutkundu. Sigarasını yere attı. Ayakkabısıyla iyicene ezdi. Gözler onun üzerindeydi.

"— Yürü be ağbey!" dedi yardımcısı. Ustasının gözünün içine bakıyordu.

Şöför ileriye geçti, durakladı, çevresine bakındı. "N'olacak yani tutup da? E, e diye ninni mi söylicez yani? Hem delilerde it kuvveti bulunurmuş.." diye düşünmüş olacak ki:

"— N'olmuş be ekmeğe?" dedi.

Şu, az önce geçen Adam, neden sonra farketmişti onu. Gözlerinin içi kıpkırmızıydı Yere tükürdü.

"— Sana ne?" dedi.

Şöför kadına döndü:

"— Senin kocan mı bu bacım?."

Kadın gözlerini yere indirdi.

"— Hasta mı?."
"— ..."
"— Ha, ne dersin, hasta mı kocan?"
"— ...."
"— Hep mi böyledir, haa?"
"— Serseri bunlar birader."
"— Herif sopa delisi."
"— Hiç acımayacaksın böylelerine."
"— Hey! kesin be şu gürültüyü. Sizi çağıran mı oldu? sizlere karışırmıyız biz? Hem dağbaşı burası. Hiç acımayacaksı-

nız bizim gibilere. Sizlerin düşüncesi, fikri, fazileti, insanlığı bundan ibaret işte. Düşmüş mü; çamurda mı, birer tekme de siz vurup geçeceksiniz. Sonra içiniz bile sızlamadan basıp gidecek, yalancı süslerle, yitik renklerle oyalanacak, zevk edeceksiniz. 'Yirminci yüzyılda insan sınıfları yoktur, bani asiller, bani köleler' diyeceksiniz. Bak şu adam şıracı. Yazın şıra satar iki üç kuruş koyar kıyıcığına, kışın da seyahat eder. Senin gibi, benim gibi' diyeceksiniz. Yaa!... Oysa ki kazın ayağı hiç de öyle değil. Yirminci yüzyılda bi ayak takımı var. Tanrının günü çamurdadır, açıktadır. Yarı aç, yarı tok çalışır. Hem de öylesine çalışır ki, verem oluncaya, geberinceye dek çalışır. Bir de patron sınıfı vardır. Bu veremlilerin sırtından, bu biçarelerin gücünden yararlanan, patron sınıfı, ya!.. İnsan haklarını bunlar savunur. Söz onlarındır. Para onlarındır. Mühür onların elindedir. Çiftlik ağasından, gazete patronuna kadar, tümü aynı prensip sahibi kişilerdir, bunlar, Aylarca, yıllarca çalışırsınız. Ayak takımının, morarmış, çürümüş, insan eti, insan teri kokan kişilerin paralarını bunlar yerler işte. Kanlanırlar. Bu evrenin kökü bozuk be!. Ama yalnız para sahibi, mevki sahibi mi patrondur? Yok herkez patrondur. Şöför çırağına, gözü gören dilenci gözü görmeyene, ağa ırgatına, çüpcü başı çöpcüye.. Ya, ben varım ya, ben, kulaklarımla duydum, gözlerimle gördüm. Çıktığımız kentte bi çavuş vardı, 'Kel Ağa derlerdi adına .Şakaya getirip de, çöpcü Yusuf'a 'Senin avrat benim eve bi gece gelsin, maaşına yüzde binbeşyüz zam virdiririm len Yusuf!" dediğini duydum. Hem ne var yani, ne bu gürültünüz? Biz de insanız yani, efkârlandığımız olur, aç kaldığımız olur. Çekilir, Tanrının dağında baş kaldırırız, Tanrı'nın toprağına söveriz. Evimiz yok ki, kapatıp kapıyı bacayı içimizi dökelim..."

Kadın ağlamaya başlamıştı. Çocuk, söğüt ağaçlarının üstünden geçen kuşlara ellerini uzattı. Elleri yumuk yumuktu.

Kadın Adam'ın kolunu tuttu.

"— N'olur gidelim burdan. Yürü gidelim yahu.." dedi

Adam kolunu silkti. Kadın sallandı. Ayağı sürçtü.

"— Zırvalama be, gideriz.. ' dedi.

Kamyonun şöförü ayağıyla kumlara şekiller çizmeye başlamıştı.

M. Ali Canpalas:

"— Düzenin kökü bozuk, kökü." diye devam etmişti. "Görüyorsunuz, ben bile şu kadına patronluk ediyorum .Sus, diyorum. Sarsıyorum., koşturuyorum. Benim bacım bu. Bir de pasaklı kocası vardır. Madem beceremiyeceksin, altından kalkamayacaksın, ne demiye evlendin be adam?. Bıraktı buncazları yüzüstü, bastı gitti. Dedim size herkes patron. Bıktık bu patronlardan."

Benzin istasyonuna bakan işçi aşağıda benzin motorunu temizliyordu. Korna ve bağrışmaları duyarak şaşmıştı ilkin. Sonra bi parça üstübü kaparak dışarıya fırlamıştı. Malikhanesinl seyreden bl patron edasıyla bakınmıştı yöresine. Üç beş kişi boş varillerin üstüne çıkmış, oradan seyrediyorlardı.

"— N'oluyor be kardeşim, ne bu kalabalık, araba falan mı?." diye sormuştu.

O, ılık, renkli ilkbahar günü bu adam ayaklarını sürüye sürüye, bacısı da gözyaşlarını akıta akıta, yol boyunca, çekip gitmişlerdi.

Hususiden inen bayanlar:

"— Ne dersen de, kardeş. Adam'ın kafasından zoru var."

"— Kimbilir, garibin biri işte." demişlerdi arkalarından.

İstasyona bakan işçi de, işin içyüzünü öğreneyim derken, kamyon, kamyonet,traktörler, hususiler dağılışıvermişlerdi.

İşte, bakın gitti, denizin kıyısına oturdu. Ayaklarını da görüp de, çocuk zannetmeyin yani. Adam O, Adam.

Onu, cıpcılız, öksürüklü, gözleri kıpkırmızı, kir pas içinde salladı. Ohh.. Görmesem de, bilirim böyle olduğunu. Bu saatlerde hep öyle yaparlar. Düşünür, sigara içer, bazen de türküler mırıldanır .Ama sizler onun türkülerini hiç duymadınız. Nerden bilirsiniz?.. Zift gibi. kişinin içine, canevine yapışır kalır onun türküleri. Ağlamakla gülmek, ağıtla övgü, cançekişle kahkahaya benzetirsiniz de bl türlü anlayamazsınız.

Sonra kalkar, tramvay yolunda, postallarının ucuna baka baka yürür, Tektekçi Ağuş'un Meyhane'ye girer.

Tektekçi Ağuş da adamdır ha! Bl kere çerkezdir. Çerkezin meyhanecilik edeni. İstanbul denen kentte ne kadar antika adam varsa ona gelir. Hammalı, sakası, çımacısı, öğrencisi, futbolcusu.. Tabii bl de Canpalas. Ağuş, bunca adamı nasıl toplar yöresinde? Sırdır. Herkese söylenmez, Hafiften türküler söylenir. Meyhane tam denizin karşısındadır. Bl tek mumla aydınlatır Ağuş meyhaneyl.

Gürültü, yüksek sesle konuşmak, geçim kaygusu, politika gibi nenler girmez buraya. Türküler söylenir, içli olan antika adamlar denizi gören köşeye gidip ağlayabilir, şiir de yazabilirler üstelik. O köşe zifiri karadır. Kimse tanımaz birbirini.

Üç yol kavşağında tanıklık ettiğim o olayın üzerinden iki - üç yıl geçmişti. Unutmuş gitmiştim. Sadece kötülüklerden bihaber, kuşlara ellerini uzatan o, paçavralara sarılı çocuk kalmıştı belleğimde. Birazcık da, patronlar. Patronları niye sevmediğimi geçen gün anladım.

Beşiktaş iskelesine sisler iniyordu. Yapışkan, sinsi bl de yağmur çiseliyordu. Adam'ı gördüm.

Eh, az çok ben de garip sayılırım. Babamı yahut da kardeşimi görmüş kadar içlendim. Az kaldı boynuna sarılacaktım.

"— Merhaba!" dedim.

"— Sigara yakacaksanız kibrit bende de yok.." dedi.

Paketi çıkardım. "Bi de Adam'a vereyim." diye düşündüm.

"— Yok, sigaranızı içmem.." dedi.

Kendim yaktım.

"— Patronları hâlâ sevmiyor musunuz?" diye sordum.

Ürperdiğini, sarardığını gördüm. Sümüğünü attı tramvay yoluna. Elini pantolonunda kuruladı.

Beni inceleyebilmesi için denize bakıyordum. Ansılıyamadı. Biraz daha şaşırdı.

"— Patronlar.." dedim. "Ne zaman usama gelse içmek istiyorum."

Gözleri ışıdı. Üstümün temiz olması tedirgin ediyordu Adam'ı.

"— Ağuş'un oradan mı tanışıyoruz?" dedi.

"— Belki.." diye yanıtladım.

Yağmur iyicene bırakmıştı kendini. Sisler de çekip gitmişlerdi. Yedi on vapuru da... Arnavutköy tramvayı gürültüyle uzaklaştı.

"— Bir iki bardak içsek..." dedim.

Yürüdü, gitti.

Ağuş u da sevdim.

Adam benim sigaramdan hiç içmiyordu. Şarap içiyor, yağan yağmuru, denizi, Üsküdar'ı seyrediyordu.

"— Bacın nasıl?" dedim.

"— Patron oldu." dedi. "Koca Musta Paşa'da.. Ama ne suçu var onun? Yüksekte duran, elindeki sopaya dayanmış, mağrur, sadece buyruk vermiye alışmış bir kuvvet onları aldattıktan sonra kişioğulları sadık kalabilirler mi?."

"— Ya patronlar.." dedim.

"— O günkü fikrim oldukça değişti bugün. Patronluk kişilerin içinde. Topluluklara göre, toplulukların uygarlık derecesine göre değişiyor patronluk. Çünkü bacım da patron bugün. Kızları var. Ama iyi bi patron. Gerektiği an ev bark ediyor kızlarını. Sadece ezilmemelerini, ölmek pahasına, çürümek pahasına, bi kuru ekmek için çalışmalarını belleten bi patron. Patronluk yüzyıl sorunu değil. Bi ihtiras patronluk. Doğmadan evvel ihtirası emen, ihtirasın havasıyla ciğerlerini şişiren o ufacıcık kan parçaları nasıl olur da onsuz yaşar, hayatiyetlerini sürdürebilirler. Sürdüremezler çünkü, ihtiras, kişioğullarına, daha tohum olmadan, gelecekleri tayin edilmeden, adeta hediye edilir. Öyleyse ihtiras, yani patronluk irsidir ve babalar ilk önce soylarını devam ettirecek tohumlara ihtirası aşılarlar."

Ağuş, şarap fıçılarından sifonla şişelere şarap çekiyordu. Bi türkü tutturmuştu. Yağmurun sesi duyuluyordu.

Karmakarışık duyguların altında eziliyordum.

Canpalas sigara yaktı.

"— Enistem olacak pasaklıyı buldum bi gün. Nişantaşında harç karıyordu. Patronu tepesine dikilmişti. Beni görünce ödü patladı keratanın. Bak, dedim. Ben, hasta. yarım bi adamım. İki - üç günüm var şunun şurasında. Ya al bacımı, karın olduğunu bil, ya da komam yanına, bakmam gözünün yaşına. Anladı teres. Ama acıdım sonra. İçimden: Ne halin varsa gör, dedim. Kırlarda yattık günlerce. Denizi seyrettim. Geceleri ışıkları seyrettim. Aç karnına bile sevdim İstanbul denen kenti. Bi gün, baktım, bacım patron olmuş.."

Bi aralık adının; Mehmet Ali Canpalas olduğunu, çok yer gezdiğini söyledi.

Sarhoş olmaya başlamıştık.

"Canpalas" adını da "Adam" kadar sevdim. Arnavut biberi kadar acı, bi yağmur kadar içli şiirler geldi usuma. Örneğin: "Bedava otel mi arıyorsun, hemşehrim?' diye başlayıverdim.

M. Ali Canpalas efkârlandı. Ben ağladım. Belki o da ağlamıştır.

"— Evrenin kökü bozuk ahbap. Ne sandın ya! Ben varım ya, ben.." dedi. "Yemiye ekmeği olmayan ihtiyarları severim, bir. Tay - tay duran çocukları severim, iki."

Yağmur yağıyor, ikindi ezanı okunuyordu.

"— Ya Tanrı'yı.." dedim. "Tanrı'nı sevmez misin?."

"— Tanrı da bi patrondur." dedi. "Hem bireylerin tümünü inhisarı altında tutan bi patron. ey tanrıların tek tanrısı olarak ayakta duran kuvvet! Sen göklerdeki tahtında oturmuyor musun? Bir baba değil misin? Bu kadar hareketsiz, silik durduğuna bakılırsa sen efsaneden başka ne olabilirsin? Sen yoksun, sen yoksun! sen milyonlarca kere yoksun!"

Olan gücüyle bağırıyordu. Burnunun ucu kıpkırmızıydı. Bana döndü:

"— Düzenin Tanrı'nın korkusuyla sağlanacağına da inanmıyorum." dedi.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. İskeleye dört onbeş vapuru yanaşıyordu.

Korktum.

Canpalas, kalktı. duvarlara yumruk attı. Bank'ı ısırdı. Ağuş kepenkleri indiriyordu.

"— Patronları yine de sevmiyorum. Patronlar olmasa evrenin düzeni yerine gelecek! Ya, gelecek!" diye mırıldanıyordu.

Sonunda yatıştı.

Bi türkü söyledi. Yanık, içli bi türküydü. O güne değin

hiç duymamıştım. Dışarıda yağan yağmur kadar afacan, içli bi türküydü.

Ben de bi şiirden tek bi mısra söyledim.

Sonra sokaktan geçen adamlara, denize baktık saatlerce.

İşte, O Adam, bakın denizin tam kıyısına oturacak. Ayaklarını da sallayacak üstelik. Türküler mırıldanacak kendi kendine. Denize tükürecek. Bacısının uğruna yaşantısını yitirdi Canpalas. Her gün avuç dolusu kan tükürüyor.

Adam O, Adam.

Bi amacı, bi yolu var. Ama ben de bilmiyorum. Söylemedi. "Ben varım ya, ben.." dedi. Sustu, ağladı. Ama bi daha hiç ilk konuştuğu günkü kadar çok anlatmadı.

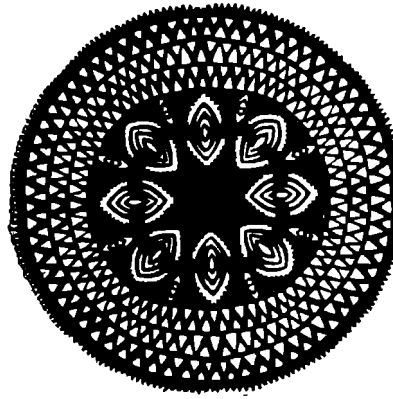
"— Bacını bana ansıttığın gün seni vurabilirdim." dedi bana bi gün.

Bakın, bakın, O Adam işte. Kalkıyor. Helbet yağmur başladı yine, hafiften. Akşam da oldu sayılır. Ağuş un meyhanede buluşacağız teker teker. Ama "patronlara" paydos.

Antika adamlar tümü. Türküler söyler, denizi seyrederler.

Tektekçi Ağuş, kapının önünde mangalı yakıyor.

Arnavutköy tramvayı sarsak sarsak geçti. Geleceğinden ürkmüşcesine...



ÜNLÜ, Rükeaa Türkân

A C I

Bütün eczaneleri dolaştım.

Gün pazar, hava soğuk...

Önce nöbetçi eczane bulmak, sonra nöbetçi eczanelerde aradığım ilâcı bulmak için soluk soluğa bir koşu...

Doğumevi eczanesinde, yediyüzbilmemkaç kuruşu verince avucumdaydı ilâç... Birkaç ampullük kutu, öyle büyüdü ki elimde. Büyüdü, büyüdü, koşarak arabaya atladım. Teyzelerim arabada bekliyorlardı. Kutuyu görünce gözleri parladı "Demek buldun" dediler. Hastamız kurtulmuştu sanki. Sanki o kutunun içindeydi hayat."Gülhane'ye" dedik şöföre.

Dörder atlıyarak çıktığım merdivenlerden sonra, kapıdan da o hızla giriyordum ki, biri yolumu kesti: "Ben nöbetçiyim" dedi. "Evet' dedim. "Giremezsiniz, ziyaret saati değil" dedi. Çıldırabilirdim o anda. Bendeki ziyaretçi kılığı mıydı, anlasa ya... "Ölüm yatağında. İlâç yetiştiriyorum" dedim. "Giremezsiniz, ben götürürüm, bekleyin dışarda" dedi.

Soğuktu, ayazdı. Heyecandan, sinirden zangır zangır titriyordum. O daha "Hastanın ismi, hangi kısımda, neyiniz" deyip duruyordu. Ne bilirdim ismini, kim olduğunu, hepsini unutmuştum. Bildiğim tek şey vardı. Ölebilirdi... Biz burada konuşurken, o orada... İlâcı yetiştiremediğimiz için...

Odasına girip te, onu öyle beyaz çarşaflar içinde hareketsiz görüverince, zaten gerilen sinirlerim bana itaati bırakıverdiler. Ağladım. Doya doya, hıçkıra hıçkıra ağladım.. Sözde, kapıdaki assubaya sinirlenmiştim, onun için ağlıyordum. Sinirlenmiştim ama, ağlar mıydım o kendini bilmezin yaptığına..

Bütün gece uyumamıştım. Biliyordum, biliyorduk ve elimizden hiçbirşey gelmiyordu. Hiçbirimiz, hiçbirşey yapamıyorduk. Ne doktorlar, ne kimse...

Lânet ediyorum. Birkaç dakikası ya var, ya yok. Hissediyoruz. Beyaz gömlekli hayâletlerin biri geliyor, biri gidiyor. Bir doktor, iki doktor, beş doktor, doktorların hepsi başındalar ve serum için koca koca borular...

İş işten geçmiş olmalı. Oysa yaşamağı ne kadar istiyor-

du... Ne kadar yaşamış olursa olsun, biraz daha yaşamak, biraz daha... Hepimiz oyle değil miyiz? Hangi şartlar içinde olursa olsun, yaşamak istiyoruz. Yeter ki soluğumuz kesilmesin. Gören gözümüz, duyan kulağımız, yürüyen ayağımız olmasa bile... Olüm soğuk...

Aklım almıyor. Birden bu hayatın içinden kopuvermek. Caddelerde, dükânlarda, evlerde; elele, kolkola, omuzomuza insanların arasından sıyrılıvermek. Hareketsiz, ağır, birden, hiç, ama hiçbirşey hissetmeden. Öyle upuzun, iki eli yanına uzatılmış...

Gözlerim kan çanağına dönmüş. Donmuşum, buz gibiyim, bayılacağım, Doktorun birl: "Bu ne hâl, ayıp ayıp, hem de öğretmenmişsiniz siz, hepimiz öleceğiz günü gelince" diyor. Parmağıma bakarak ilâve ediyor: "Bekârsınız da.. Durun bakalım, daha ne tatlı belâlar gelecek başınıza .Aldırmayın böyle şeylere."

İstemiyorum, istemiyorum. Ne tatlısını, ne acısını. Birşey yapsınlar şu anda, düşünsünler. Çare bulsunlar. İşletsinler kafalarını. Füzeleri, sputnikleri düşünenler, aya gitmeğe kalkanlar, birgün dünyayı bırakıp göçüverecekler, bilmiyorlar mı? Önce buna çare bulsunlar. Önce dünya onların olsun, sonra ay, sonra yıldızlar...

Bir yaz gecesinde yıldızları seyredebilmenin, gün ışığında cayır cayır yanmanın, serin bir ağaç gölgesinin sahibi olsunlar önce en basitinden .Sonra başka dünyalar bulsunlar, başka dünyalar onların olsun.

Beni orada daha fazla bırakmadılar. Zorla eve getirdiler. Tutulduğum ağlama krizi onları korkuttu, bana da bir hâl olacağından korktular. Oysa evde apacı bir hava; derin, uçurum gibi bir boşluk vardı. Annem hastanede kalmıştı, babam dairedeydi. Evde teyzem ve Ümit'le beraberdik. Umit de deliye dönmüştü. Kimseye birşey sormuyor, söylemiyor, ağlayan gözlerimize tuhaf tuhaf bakarak binbir muzurluk icadediyordu. Kitaplar birbirine girmiş, perdeler kopmuştu. Koltuklarda, masalarda kopya kalemiyle yazılmış eğri büğrü yazılar, patlayan ampuller, oraya buraya çakılmış çiviler... Düzeni bozuk bir evde, yedi yaşında bir yavrunun düzenleyebildikleri veya huzursuzluğunun yaptırdığı tahribat...

Acı gerçeğe katlanış gibi birşeyler içimizde...

Bildiğimiz, bildiğimiz hâlde olmasını istemediğimiz, gönlümüzün bir türlü razı olamadığı şeyi; kapıda duran otomobilden annemin inişi anlattı. Bahçe kapısından; sesle ağlayan annemle, yüzü bembeyaz olmuş babam giriyorlardı. Babamın elinde; pembe, zavallı, birdebire sahipsiz kalıvermiş bir battaniye, annemin elinde, hastaneye giderken anneannemin ufak

tefeğini koydukları gri bir çanta... Hepsi o kadar... O kadar basit....

Otomobilin uzaklaşıp gitmesine şaştım. Biri Hanya da, biri Konya'da oldukları halde annemle babamın o anda eve beraber gelivermelerine de şaştım veya inanmak istemedim. Kendimi aldatmak istedim. Otomobilde, yahut hastanede birşey unutmuş olmalarını, geri dönüp onu almak mümkün olsun istedim.

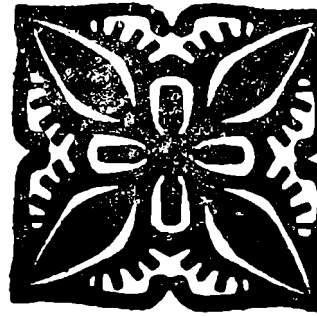
Aksine herşey okadar açıktı ki... Unutulan hiçbirşey yoktu. Bir saniye bile geriye dönemezdik.

Aklım muhakkak durmuş olmalı. Bütün bunlar benim uydurmam mı ne?.. Evdeki sessiz kalabalık, dolup boşalan odalar ve gözlerdeki yaş korkunç. Uyanmak istiyorum, korkulu bir düş bu... Yalan bunlar, yalan... Yok, bu anlattıklarım olmasın.

Uyanmadan, yağmurlu, delice bir havada Hacıbayram'a; oradan da, ışıksız bir kalabalık içinde Gülveren yoluna dönünce, herşey birbirine girdi.

Tatsız düş ve acı gerçek... Varmak istemediğimiz, bilmeden koştuğumuz son... Bir çukurcuk, bir kaç kürek toprak...

Toprak, alan ve veren...



ÜNER, Tanju

TEDİRGİN GECE

Can sıkıntısı yüreğimin üstüne çöreklenmiş. Atkı boynuma birkaç kere dolanmış, saçlarım önüme düşmüş.

— Konuşmuyorsun, dedi.

— Hıh, dedim.

— Beni dinlediğin bile yok.

Onu dinliyor muyum. Sıkıntı yüreğimin üstünde, ağırlığını öylece duyuyorum.

— Ah bırak beni.

Ağlamaya başladı birden, alabildiğine ağlıyordu, gözleri ufaldı ufaldı kayboldular avuçlarında. Saçlarım önümde, rüzgârla uçup uçup konuyorlar alnıma. Bir kez durdu, ilgilenmiyor muyum diye baktı yan gözle. İlgilenmediğimi görünce yeniden ağlamaya bıraktı kendini.

— İstersen bir taksi bulalım, dedim.

— İstemem senin taksini de, yürürüm ben.

— Sen bilirsin, dedim.

— Git sen. ben yalnız da giderim eve.

Gece alabildiğine yalnız. uzakta tek tük yıldızlar. Acaba gidecek miyim gibilerden süzdü beni. Kafam karmakarışık, "gitsem". dedim, baktım başaramayacağım. Paltomun yakalarını kaldırdım, onunla ilgilenmiyormuşcasına.

— Yok. dedim, götüreyim seni

— Bencil adam git, git istemiyorum.

Yeniden ağlamaya başladı. İçimden bir anda geriye dönmek herşevi olduğu gibi bırakmak geçti. Kulaklarımda eski bir gramafon, alabildiğine uzayan cırtlak bir kadın sesi.

— Niye geliyorsun.

— Saat iki, dedim, gecenin ikisi, bu saatte yalnız bırakamam seni.

— Sanki umurunda benim yalnız kalmam.

Gözleri şıpır, şıpır damlıyordu. burnu akmaya başladı "ıh - hıh" sesler çıkarıyordu. Burnunu silmeye bir mendil arandı. Baktım bende de yok.

Atkımı verdim.

— Ne yapayım ben onu, hem kirlenir.

— Bırak, dedim, sil burnunu sonra yıkatırım.

Almakta kararsızdı, Gözlerine sürdüğü boyalar göz yaşlarına karışmış, çizgi, çizgi akıyordu aşağıya.

— Kirlenir, saramazsın sonra boynuna.

— Düşünme beni.

— Üşürsün, bak hava ne soğuk.

Atkıyla bir güzel sildim burnunu. Annesinin dizinin dibine zorla oturmuş afacan bir çocuğa benzettim onu. Bir iki kez çekti burnunu. Ellerimi yeniden soktum ceblerime. Canım öylesine bir sigara çekti. Bir kutu kibrit çıkardım, başladım oynamaya. Kibrit çöplerini diklemesine kutunun yanına dikiyor, sonra "pat" vurup yakıyordum. Parlak alev bir daire çizip öteye düşüyordu.

— En iyisi ayrılmak, dedim, anlamsız bir hayat bizimkisi Öylece dinliyordu beni, gözleri dalmıştı, bu kez ağlamıyordu. Bu fırsattan faydalanıp bitireyim, dedim, bitsin artık. Atkımı bükmüş çantasına sokmuştu.

— Hiç anlayamadık birbirimizi, sonu yok bunun, bırakalım oyunu artık.

— Oyunu, dedi, evet oyunu.

Tekrar bir kibrit çöpü çıkardım, diktim "pat" bir fiske vurdum, çöp yanmadı bu kez, kırıldı biraz ileriye düştü. Kutuyu kapayıp koydum cebime. Hava alabildiğine soğuk. Burnum kıpkırmızı olmuştur şimdi, diye geçti aklımdan.

— Niye zorluyoruz kendimizi sanki, dedim, hem bana da ağırlaştırma.

— Seni zorlayan yok.

— Ağlayıp durma öyleyse ikide bir.

Kabalığıma kendim de şaştım. Paltonun alttan iki düğmesini çözdüm, iliğin birine parmağımı soktum. Uzakta, ta uzakta sevgilisinin penceresinin altında gitar çalan bir genç pencereden bir kova su yedi üstüne. Kadın yarı beline kadar aşağıya sarkıp bar, bar bağırdı. Benimkinin gözleri yeniden yağmurlaştı, akmaya başladı.

— Sersem, dedi, sersem, seni adam yerine yokupta sevdim üstelik.

Doğulu gururum kabardı birden, içimden bir şey ısındı, ısındı buğarlaştı ağzıma doğru çıktı. İhtiyar bir adam, yarı büklüm önünden geçen eti butu açık bir tazeye bir "Vesüphanallah" çekti, bana döndü, "oğul", dedi, "dünya döndü tersine." Baktım dumanı tutamadım çıkarttım ağzımdan.

— Sen, dedim, sövemezsin bana, hakkın yok buna. Başını çevirip, "ne belâya çattık," gibilerden salladım.

— Ne söylenliyorsun orada sanki ha, dedi, söyle, söyle hepsini.

— Bırak, dedim, açtırma ağzımı.

Saçları alabildiğine dağılmış, gözleri kıpkırmızı olmuşlardı. Elindeki çanta sepetin içinde topuksuz ayakkabılarını çıkardı, topukları ile değişiverdi ayak üstü. Ufaldı, ufaldı, küçük bir böceğe benzettim onu. İçimden: "vur", dedim, tut saçlarından iyice bir döv," "doya, doya," "sonra bırak bas git."

— Şu haline bak, dedim.

— Sen, dedi, görmüyorsun kendini. Sanki sen pek farklı mısın benden?

— Ama önceden böyle düşünmüyordun.

— Ya sen, dedi, sen nasıl düşünüyordun ki?

Her sözümü cevaplaması kızdırıyordu beni. Bırakıp gidemiyordum. Onun iyice ağzının payını vermek. Kafesin arkasındaki kadın yoldan geçen yakışıklı paşazadeyi daha iyi görmek için iyice sokuldu kafese, kafes zorlandı, zorlandı, düştü yolun üstüne. Uzakta televizyon kulesi, tepesi: kırmızı... Kırmızı... Kırmızı. Bir uçak gelse kulenin tepesine çarpsa acaba hemen ölürler mi içindekiler?

— Ben yoruldum, oturacağım şu sıraya.

Yakalarını iyice kaldırdı, büzüldü. Gittim ben de karşı duvarın üstüne oturdum. Aşağıda şehir ötelere doğru uzanıyor. Gök yüzünün karanlığına uzaktan bir iki projektör karıştı. Başladılar oynamaya havada.

— İn oradan aşağıya, dedi, düşeceksin sonra.

— Daha iyi ya, dedim, kurtulursun düşmanından.

Senlende uğraşılmaz ki dercesine başını çevirdi. Birkaç adım ötede yarım yamalak görüyordum onu. Paltosunu iyice topladı örtündü

— Bir sigara olsa, dedim, ne güzel giderdi şimdi.

— Ben de var hem senin içtiğinden, gel al. İstersen atayım paketi.

— Hıh, dedim, istemem.

— Çocuk olma, gel.

Paketi havada tuttum, sigaralardan birini sıkıştırdım dudaklarıma. Birinci kibritte yanmadı. İkincide yaktım. Neden sonra aklıma o geldi.

— Sen istemez misin, dedim.

— Yak sen bana bir tane

Sigarasını yaktım, kalktım, gittim dudaklarına sıkıştırdım.

— Otursana yanıma.

Yavaşça çöktüm yanına. Kalbim hızlı hızlı çarpmaya başladı. Bir süre konuşmadık.

— Hatırlıyor musun, dedi, hep gelirdik buraya.

— Hıhı, dedim.

— Birbirimizi tanımadan önceleri sen buradan geçerken

görürdüm. İçimden mutlaka yabancıdır derdim. Sen oturur duvarın üstünden aşağıları seyrederdin.

— Seni gözcü seni, dedim.

— Sanki sen beni gözlemez miydin. Beni süzerdin durmadan.

Uzaktan yıldızın biri kaydı, birşey dileyemediğime üzüldüm. Projektörler gökte birkaç soyut resim çizdiler. Bir ara Modriana benzettim birini, ama durmadı kaydı.

— Haydi gel, dedim, gidelim üşüyeceksin.

— Ih... İstemiyorum gitmek.

Sigarayı bir fiskede duvardan öteye attım.

— Artık beni sevmiyorsun dimi, dedi

— Yok, tabii seviyorum.

— Öyleyse niye kırıyorsun beni böylesine.

— Bilmem, dedim, bilmiyorum.

Bu gece çıktığımızdan beri ilk defa attım elimi omuzuna küçüldü, küçüldü iyice sokuldu bana.

— Ama boyalarım akmıştır şimdi.

Atkıyla gözlerinin altını silmeye çalıştı, sonra tükürüp yanaklarını sildi. İyice sarıldım ona. Gözlerinden gene bir iki iplik aktı aşağıya.

— Bak, dedim, ağlıyorsun gene.

— Yok, dedi, nerde. Başını öteye çevirdi. Tek elimle bir sigara daha yaktım.

— Yarın arar mısın beni, dedi.

— Tabi, dedim.

Kalktık, gölgelerimiz alabildiğine koşuyordu önümüzde. Sıkıntı dizginlerini gevşetti, gevşetti.

YÖRÜK, Cengiz

ZEYTİNCİLER

Kahvede iki kişi oturuyor. Dışarıda yağmur inceden inceden atıyor. Hava gitgide bulanmakta, akşam karanlığı çökmek üzere .

"Yemeğe gidelim." dedi biri.

"Gidelim."

Çıktılar. Kimsecikler yoktu ortada. Bu küçük bucağın nüfusu iki bindi. Yemek saatında herkes evine çekilince, bir tıs bile duyulmazdı. Küçük bir bakkal dükkânından zayıf bir ışık düşüyordu. Yağmurun ıslattığı arnavut kaldırımı eğri büğrü uzayıp gidiyor, tâ ötelerde karanlıkta kayboluyordu.

Demin önünden geçtikleri bakkal dükkânına benziyen, küçük bir yere girdiler. Dört küçük masa ile eski birkaç iskemleden başka eşyası olmayan küçük bir meyhaneydi. Öğleyin de burada birşeyler yemişlerdi.

Oturdular. Meyhaneci gülerek yanlarına geldi.

"Vilâyete gitmiştim öğle üzeri. Böbrek aldım. Taze koyun böbreği."

Birbirlerine baktılar. Demin "Yemeğe gidelim" diyen adam:

"İçelim mi biraz?" dedi.

"İçelim.' dedi arkadaşı.

Meyhaneci:

"Yoğurt da var. İki yumurta da bulurum isterseniz?"

Biruen, gün ışıyıvermişti onlara. Kaygıları dağılmıştı.

"İyi, güzel." dediler. "Getir."

A sonra içmeye başladılar.

İkisinin de yaşları aynı görünüyor. Otuzbeş kırk arası. Biri kumra., bıri esmer. Hiç konuşmadan üçer kadeh içtiler.

Esmer olanı kalın kalın söylendi:

"İt oğlu it." dedi. "Atlattı bizi."

"Evet." dedi öbürü. "İt oğlu it."

Birkaç dakika yine konuşmadılar.

Esmer adam:

"Biz yağsız zeytin dedik dürzüye, öyle pazarlık ettik. Seç-

miş seçmişte eziklerini, yağlılarını göndermiş. Vıcık vıcık olmıya başlamış zeytinler. Haber aldığımızı bilmiyor herhalde?"

Meyhaneci, ızgarada pişirdiği böbrekleri getirdi.

"Hah şöyle." dedi kumral adam. "Varol usta."

Meyhaneci yüzlendi. Sırıtarak:

"Beyler" dedi. "Daha kaç gün burdasınız?"

Esmer adam:

"Ne olacaktı?"

"Yani, demek istediğim; daha epey burda kalacaksanız, sizlere her gün vilâyete gidip gelenlere bir şeyler aldırırım. Bizde et, haftada bir gün kesilir."

Esmer adam:

"Daha bir hafta kalmak niyetindeyiz."

Meyhaneci:

"Epeyce zeytin alabildiniz mi bari?"

Esmer adam cevap vermedi. Kumral:

"Eh işte." dedi, elini salladı.

Hemen aklı, yağsız yerine, yağlı gönderilen zeytinlere gitti. Yerine dönen meyhaneciye seslendi:

"Usta.' 'dedi. "Hüseyin efendi geçer mi buralardan?"

"Zeytinci koca Hüseyin mi?'

"Hah işte, her ne haltsa o."

Esmer adam:

"Hakkı" dedi yavaşça. Bir şey belli etme."

Meyhaneci:

"Evi buraya yakın. Nerdeyse geçer. Görürsem sesleneyim mi?"

"Fena olmaz." dedi. Arkadaşına:

"Trende yoklattığımızı nerden bilecek? Zeytinlerin varacağı yeri hesaplamıştır teres. Tam dört gün sonra açılacak çuvallar. Sonra istersen mumla ara onu. Şimdilik yutturdum diyordur."

Yağmur artmıştı. Bitişiklerindeki masanın üstüne, tavandan damlalar düşüyordu. İçki için en güzel hava. Bütün içkiyi sevenler burda neden birleşirler hep? Kapalı, yağmurlu havayı çoğu insan sevmez. İçki içenlerden de sevmiyenler yığınladır. Ama yağmur bir yağmıya görsün.. Parası yoksa cebinde iş çiriştir, dünyası kararır. Parası olan için iş değişir.

Bu adamlar da şişeyi yenilediler. Sanki beş yıllık dost değillermiş gibi, her masa başında, dostlukları daha bir yoğunlaşır, güzelleşir.

Kumral adamın adı Hakkı. Yakışıklı, sevimli, temiz giyimli. Esmer adam; Mustafa. Daha sert. Ağır başlı insan pozları aldığı belli. Arkadaşının tipini, giyimini kıskanmıyor hiç. Ne zaman bir bara, eğlence yerine gitseler, - paranın daha görünür şekilde, mıknatıs gibi rol oynadığı yerlerde - kadınlar

hep Hakkı'nın çevresinde toplanırlar. Mustafa hiç de kızmaz, üzülmez buna. Üstelik zevk alır. Aynı yaşlarda oldukları halde, o, bir ağabey gururu duyar. Belki de sebep olarak, onun çok iyi, anlayışlı bir insan olması akla gelebilir. Burası karanlık. Mustafa için, pek o kadar iyidir denemez. Mustafa yalnızlıktan sıkılan, çok sıkılan bir kimsedir. Kalabalık bir ailenin son kalan ferdidir. Bir otel odasında, tek başına kalmıya mecbur olsa, sıkıntıdan patlar, uyuyamaz. Hakkı onun en iyi dostu. Hiç yalnız bırakmaz arkadaşını. Bütün alım satım işlerini yöneten Mustafa'dır. Mevsimine göre, on günlük, on beş günlük turlara çıkar, pamuk alır, zeytin alır, tütün alır. Tabi Hakkı hep yanında.. Hakkı pek işten anlamaz. Onun anlamayışına kızar mı Mustafa? Kim demiş? İçin için sevinir bile. Birde işten anlamıyn kalkarsa Hakkı, ne olur Mustafa'nın sonu. İki tüccar, yanyana zor geçinirler.

Mustafa'nın istediği tek şey vardı. Hakkı iş bilmesindi. İş bilmediği gibi, işe de karışmasın. İşte, yağsız zeytin yerine, yağlılarının gönderilmesi onun yüzünden olmuştu. Çuvallar dağda hazırlanıp, istasyona indirilecekti. Vagona yüklenirken, anlaşmaya uygun mu, değil mi diye birkaç çuvalın açılıp yoklanması gerekiyordu. Koca Hüseyin iti, it oğlu iti, çuvalları bir güzelce, hiçbir açık köşe kıyı bırakmadan bir güzelce diktirmiş, bir buçuk saat içinde vagona yükletmişti. O gün Mustafa bir iş için vilâyete gitmişti. Giderken Hakkı'ya, "Çuvallara bakıver yüklenirken." demişti. Geldiğinde vagonu çoktan yürümüş bulmuştu.

"Nasıl" demişti. "Çuvallar iyi mi?"

Hakkı:

"Hepsi yeni, gıcır gıcır, kız gibi çuvallar."

"Yokladın mı hiç?"

"Söyledik ya yepyeniydi çuvallar."

"Hay allah boynun altında kalsın. Açıp bakmadın mı içlerine? '

Hakkı yalan söylemezdi. Başını önüne eğmişti .

Hemen yola çıkarak, geçen bir kamyonla vilâyete gitmişti Mustafa. Oradan ilerdeki istasyonlardan birisine telefon etmişti. Mal aldığı yerlerden birinin istasyon şefi ile dosttular. Onun aracılığı ile ne etmişse etmiş, trendeki çuvalların içindeki zeytinlerin yağlı olduğunu öğrenmişti. Bucağa döndüğünde Hakkı'yı kahvede yalnız oturur bulmuştu. Hakkı durumu o zaman öğrenmişti. Yukardaki gibi, kahveden kalkıp, meyhaneye gelmişlerdi.

Hakkı:

"Çok daldın ya?" 'dedi Mustafa'ya.

"Baksana, Koca Hüseyin iti görünmedi daha."

Sanki bu sözü bekliyordu Koca Hüseyin. Meyhaneci birkaç defa cama vurmuş, yoldan geçen bir gölgeyi içeriye çağırmıştı, Bu Koca Hüseyindi.

Hakkı yavaşça:

"İti an, hemen eline taş al." dedi.

Ardından ikisi de bir kahkaha koyuverdiler. Bu vakte kadar hep suratını asmış olan Mustafa'nın gülüşü daha komikti. Koca Hüseyin yanlarına geldiğinde, onları böyle kahkahalar içinde bulmuştu.

Hiçbir şeyden habersizmiş gibi, yer açtılar, masalarına aldılar. Hemen kadehini sürdüler önüne.

"Sıhhate" dediler. "Şerefe' dediler. Üç kadeh birden çarpıştı, yudumlandı.

Koca Hüseyin söyledikleri gibi değildi. Orta boyda, orta yapıda. Kimbilir dedesinden mi, babasından mı kalmış bu ad?

İçkinin ardı uzadı, bir üçüncü küçük şişe açıldı. Koca Hüseyin, çaresiz onlarla İzmir'e gelecekti. Şöyle felekten bir gün çalacaklardı. Sazlı sözlü yerlere gideceklerdi. Daha da arkası uzayacaktı o gecelerin.

Hüseyin git gide daldı. Hareketleri bir tuhaftı, ağırdı. Kendisi bu küçük bucakta, eylenceden her şeyden mahrumdu. Mustafa ile Hakkı'nın konuşmaları, onu çok uzak, yabancı, kavuşamıyacağı şeyler göründü. Bir iki alış verişle insanın böyle ahbaplar kazanabilmesi mümkün müydü? Yoksa bunun altında bir kurt yeniği mi vardı?

Üçüncü şişe onları iyice coşturmuştu. Olur olmaz şeylere kahkahalar atıyorlar, gelip gittikçe meyhaneciye de birer kadeh veriyorlardı. O da onlara uymuş ızgaranın başında usuldan bir şarkı tutturmuştu. Kıyak müşterilerdi doğrusu. Bu çevrenin bütün zeytinlerini bunlar almalıydı. Şu Koca Hüseyin dedikleri altı ayda bir uğramazdı meyhaneye. Tüccar adamlar başka oluyor canım. Koltuklarının altında beş on adam geçiniyor üstelik. Allah onlara veriyor hep. Bizim buradakilere şu sümüklülere verecek değil elbet. Eskiler ne güzel söylemiş, "at binenin kılıç kuşananın" diye.

Dördüncü şişeyi istedikleri zaman meyhaneci afalladı. Bucakta bu kadar içen kimse görmemişti. Görmüştü görmesine, yalan söylemiş olmasın. Parasıyle içen görmemişti. Düğünlerde, eylencelerde, içkiyi beleş bulanların, kustuklarını, yıkılıp kaldıklarını çok görmüştü. Kendisi de az mı öyle olmuştu. Bir defasında helâda sızıp kalmıştı. Hoş, helâda sızıp kalmanın, zom olmanın da tadı inkâr edilemez ya? Adam içince kafayı bulmalı. Bazı züppeler vardır. "Efendim" derler. "Bendeniz içkiyi, iyi yemek yiyebilmek için içerim, hemen bir kadeh."

Tüh allahın belâsı. Doktorlar ne güne duruyor. Gitde iştah şurubu al. İçki kafaya vurmalı, şöyle bir yalpalatmalı adamı. Bu sözü bir yerlerde duymuştu meyhaneci, nerde duyduğunu hatırlıyamadı. Hatırlamak istemedi de. Az çok gün görmüştü. Askerliğinde bir dağ alayında, ahçı yardımcılığı yapmıştı. Ordan aklında kalan birkaç meze vardı. Bazen genç subaylar içerlerdi. Bunlar on beş yıl ötedeki şeylerdi. Küçük, ama küçücük, buradaki kadar küçücük, dört masanın zor sığacağı bir meyhanesi olacaktı şehirde. Şu tüccarların şehrinde. Yanında bir de bulaşıkçı. "Oğlum" diyecekti bulaşıkçıya. "Vakit geçti. Şu tabakları, şurda duran iki tencereyi temizde de, otur güzelce karnını doyur bakayım. "Ne güzel şey bu. Otur karnını doyur diyebilecek bir adama .O da uyacak. Adam gibi geçinirdi şehirde. Kâr az bile olsa, sürümden kazanmak vardı.

"Baksana usta." diye söylendi Hakkı.

"Buyur." dedi silkindi.

"Bir şeyler daha getirsene. Masa kurudu yahu."

Mustafa, Hakkı'nın, sırasında böyle seslenmelerine, masada bir patron gibi oturup, emirler vermesine de aldırmazdı. Hep Hakkı konuşur, mezeleri söyler, canı isterse, masaya bir yabancıyı, olur olmaz kimseleri de çağırır. Fakat kalkacağı zaman, hesabı Mustafa öder. Hakkı istese de, Mustafa'nın öfkeleneceğini bildiğinden, oralı olmayıverir. Hakkı, Mustafayı belki böyle şeyler için sever. Bir insanı sevmek, zaten onda bulunan bir takım yüklü değerlerden olmaz ki. Kendisine uymasından, bazen de yüzüne karşı küfretmesinden sevilir insan. Yeter ki insanda sevmek meyli olsun. Daha doğrusu; insan önce kendisini sevmesini bilsin. Beş yıldır, aralarında hiçbir zırıltı olmadan geçinip gidiyorlar. İkisi de bekâr. Hakkı, Mustafa'nın evlenmesini çok ister. Mustafa ise, arkadaşı için aynı şeyi hiç do istemez. Bunu düşünmek bile ona sıkıntı verir. Böyle bir şey olsa, bütün dostlukları yıkılacak, aralarında hiç bir ilgi kalmıyacakmış gibi gelir. Evlenmeyle ilgili her konuşmayı yarıda keser atar.

Tanışmaları beş yıl önce olmuştu. Hakkı'nın babası o sıralar yeni ölmüştü. İkisi de sık sık hatırlar. İçkili bir lokantada başlıyan dostluk, iki ay içinde onları iş ortaklığına götürmüştü.

Dördüncü şişeyi de yarılamışlardı. Koca Hüseyin çoktandır içki almıyordu. İçki başına vurmuştu bugün. Konuşması yayvan yayvandı. Mustafa ile Hakkı, haftanın dört beş gününde içerler. İyice keyf olmuşlardı, ama kendilerine sahip. Yalnız, gözleri kızarmış, sık sık esniyorlar.

Mustafa ağır ağır konuştu:

"Ee" dedi. "Hüseyin efendi, elinde daha ne kadar mal var?"

Koca Hüseyin dalgındı, duymadı ilkten. Mustafa tekrar sordu. Koca Hüseyin silkindi:

"Benim mi? Benim mi? diye mırıldandı.

"Evet, senin."

"Daha on beş ton çıkar bey."

"Ne zaman teslim edebilirsin?"

"Valla bilmem ki."

"Nasıl valla bilmem ki?"

"Yağmur yağıyor baksana. Kamyon çıkar mı yola, bilmem ki?"

"Dün de yağıyordu yağmur, kamyon çıktı ya."

"Orasını şoförler bilir, ben bilmem ki."

"Canım Hüseyin efendi. Bilmem ki, bilmem ki, demekle olmaz bu. Yarın sen yolla kamyonu. O yolu ben de biliyorum, pek öyle bozulacağa benzemiyor. Hem iki gün kadar işimiz var bizim. Başka dolaşacağımız yerler var. Çuvalların yüklenmesine de sen göz kulak oluver."

Koca Hüseyin'in gözleri açıldı. Kadehi bir yudumda bitirdi.

"Sabah olsun da hayır olsun." dedi. "Çaresine bakarız elbet."

"Hay yaşa be." dedi Mustafa. "Erkek adamsın vesselâm."

Hakkı güldü:

"Erkektir o, erkektir." dedi yavaşça.

Mustafa şişedeki içkiyi kadehlere döktü. Böylece dördüncü şişe de bitmiş oluyordu.

★

Sallanmamaya çalışarak, kalktılar. Koca Hüseyin'in kadehindeki içkinin yarısı kalmıştı. Meyhaneci onu görmüş, hemen yanlarına sokularak masanın önünde durmuştu. Koca Hüseyin yarım bıraktığı kadehi görecek te, tekrar içmeye kalkacak gibi geldi ona.

Hesabı, her zamanki gibi Mustafa ödedi. Bıraktığı bahşiş de dolgundu.

Meyhaneci:

"Beyler, yine buyrun, şeref verin." diyordu.

En önde Mustafa, sonra Hakkı, daha sonra da Koca Hüseyin çıktılar.

Meyhaneci, Koca Hüseyinin bıraktığı kadehi yudumladığı sırada, onu yanında bitmiş görmez mi? Bir çocuk işlediği masum bir suçun ortaya çıktığını görünce nasıl bozulur, abuk sabuk söylenir, güler ya, meyhaneci de öyle oldu. Koca Hüseyine bakarak; "Hıhı, hıhı" diye güldü. Koca Hüseyin oralı değildi, hiçbir şey söylemeden, masanın üstüne göz attı. Siga-

ra paketi açık duruyordu. İçinde dört sigara kalmıştı. Paketi aldı, yürüdü. Meyhaneci şaşırdı. Ardından:

"Tüh allahın belâsı, mıhsıçtı." diye söylendi. "Almasan onu iflâs ederdin deyyus."

Koca Hüseyin, Mustafa ile Hakkı'ya yetişti .Yağmur deminki gibi yağmakta. Ortalık kapkara. Bekçi düdüğünün sesi, karanlığı daha da uğursuzlaştırıyor.

Mustafa ile Hakkı, akşama doğru kalktıkları kahvenin önünde durdular. Kahvenin ikinci katı, üç odalı, otelimsi bir yerdi. Kaldıkları odada, iyice kısılmış bir gaz lâmbası yanıyordu.

Mustafa:

"Ayrılalım artık" dedi. "İyi geceler Hüseyin efendi. Unutma dediğimi."

"Unutmam, unutmam bey.

Koca Hüseyin yürüdü. Onlar da odalarına çıktılar, soğuk yataklarına uzandılar

Mustafa:

"Hakkı," dedi "Yarın lafarda görünmiyeceğiz."

"Anladım. dedi Hakkı.

"Çuvalları vagona yüklemeden enseleriz. Sonra da ensesinde boza pişiririz."

Hakkı ses vermedi. Az sonra Mustafa.

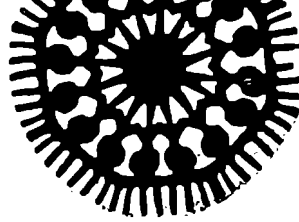
"Nasılım?" dedi. "Nasılım Hakkı?"

Hakkı iyice ağırlaşmıştı. Tavana dikti gözlerini. Tavan bir yerlere doğru akıp gidiyor.

"Nasılım Hakkı?"

"İyisin" dedi. "İyisin. İçkiyi benden daha iyi kullanıyorsun."

"Tüh allah, ben neden bahsediyorum, sen anlıyorsun. Uzkun geldi anlaşılan?"



YÜCEL, Tahsin

A H I R.

Of! dört kişiydiler yalnız, topu topu dört kişiydiler, Ama durup durup gene geliyorlardı. Yüz kişi, bin kişi gibi geliyorlardı. Biri aç kurt gibi yumuluyordu. Kumru korkunç bir demir soğukluğu duyuyordu, bir demir ağırlık altında eziliyordu, dişlerini sıkıyordu. Kalçaları donuyordu, soğuk bir çamurda seğriyordu. Soğuk çamur korkunçtu. Ama şesi çıkmıyordu Seslense de kimsecikler duymazdı ki. Memed Ali mi? Biçare Memed Ali! Memed Ali devrilmiş bir ağaç gibiydi, ölü gibiydi, Memed Ali değildi. Upuzun yatıyordu ötede. Kımıldadığı bile yoktu. Yalnız arada bir sayıklıyordu. "Sarı kız bu mu?" diyordu. "Buzağı nerde?" Ama kendi bile duymuyordu sesini. Kumru'nun sesini nerden duyacak? Hem Kumru'nun sesi çıkmıyordu ki, sesi tükenmişti Kumru'nun. Bir kalçası bitmiyordu. Ama sesi tükenmişti, elleri, ayakları tükenmişti, gücü tükenmişti, gözyaşları tükenmişti. Gözleri de tükenmişti. Ya da uçup gitmişlerdi, evet, öyle, uçmuşlardı. Kumru'nun gözleri. Adamlardan haberleri yoktu hiç. Ötelerde, gerilerde uçuyorlardı. Bir düşten bir düşe konuyorlardı. Bir çift kumru gibi. Bir çift öksüz çocuk gibi, Kumru'nun yetimleri gibi. Kumru'nun yetimleri çok hastaydı. Dertlerini Allah bilirdi. Bir tek şey vardı bilinen: tükeniyorlardı. Yavaş yavaş eriyorlardı, belki bir aydan beri eriyorlardı, belki iki aydan beri. Kumru hesabı ne bilsin? Yetimlerin sesleri bir sinek vızıltısıydı. "Ana", diyorlardı ama. Kumru gece gündüz üzerlerine eğiliyor, ağlıyor, dövünüyordu. gözleri tükenen yetimlerden ayrılmıyordu.

Ama bunlar eskidendi elbet. Şimdi Kumru'nun gözleri uçuyorlardı. Soğuk çamur çalkalanmaz oldu mu, demir ağırlık kalktı mı, Kumru'nun gözleri uçmaya başlıyorlardı. Bazı bazı toz - pembe bir aydınlıktan geçiyorlardı. Kumru'yu görüyorlardı. Ama o sen bir Kumru'ydu. "Şükür Allahıma," diyordu. "Şükürler olsun. Yetimciklerim kurtuldu, Ali'm, Ahmed im kurtuldu, şükürler olsun," Eski Kumru değildi bu Kumru. Bu Kumru'yu herkes bilir. Bütün mahalle gördü. Horozlar öterken uyanmıştı, her yer karanlıktı. İçinde sonsuz bir aydın-

lık vardı. Çok güzel bir aydınlıktı. Sanki uyku bilmemişti, sanki kadın uykusundan çocuk uykusuna girmişti. Çocuk uykusundan uçtu uçacaktı. Öylesine sevinçliydi, öylesine hafifti. "Ahmet! Ali!" dedi bir iki kere. Çocuklar yataklarında döndüler. Biri: "Hıh," dedi, "biri: "Ne var, ana?" dedi inler gibi. Kumru dilini ısırdı. "Söyler miyim?" dedi kendi kendine. "Söyler de herşeyi bozar mıyım?" Sonra güneşi bekledi. Ama beklemek korkunçtu, çok ağırdı, demir adamlar gibiydi. Güneş doğmak bilmiyordu. Herşey uyuyordu. Bir horozlar uyanıktı. Belki müezzin de uyumuştu. Ezanı pek geç okudu. Zühre biraz hafifledi. Hafifleyince yerinde duramadı. Kalktı, odada dolaştı. Sonra odada da duramadı .Kapının önüne çıktı. Adamlar camiye gidiyorlardı. Erken uyanmış çocuklar duvar diplerinde aptest bozmadaydı. Hepsi gördü, camiye giden adamlar, duvar diplerinde çocuklar, kapılarda kadınlar. hepsi, hepsi gördü bunu: Kumru şıkır şıkır oynuyordu. Ömrünün en güzel, en uzun, en çılgın oyununu oynuyordu. Göksel bir çalgıya uvar gibiydi, bambaşka bir oyun oynuyordu. Koşuyordu, dövünüyordu, kıvranıyordu, yerlere kapanıyordu, parmakları şakırdayıp duruyordu. Sonra duvara dayanıp kalkıyordu. Yeni bir ses bekler gibi göğe bakıyordu. Sonra gene başlıyordu dönmeye. Adamlar, kadınlar, çocuklar vardı çevresinde. Ama sanki hiç birini görmüyordu. 'Kumru! Kumru! Öleceksin. Ocağın bata!" diyorlardı. Duymuyordu. Durup durup yeniden başlıyordu dönmeye. Parmakları şakır şakır şakırdıyordu. Neden sonra bir çift güçlü kol sarıldı beline. Kumru birdenbire duruverdi. "Sen misin, Fadime bacı" dedi, uykudan uyanmış gibi. "Ellerini, ayaklarını öpeyim, Fadime bacı. Bir bilsen, Fadime bacı," diye kekeledi. Gözleri pırıl pırıldı. Fadime bacı hiç birşey anlamıyordu. "Ocağın bata. Kumru," diyordu yalnız, üzgün üzgün: "Ocağın bata," diyordu. "Delirdin mi, Kumru gelin?" diyordu. Kumru gelin gülüyordu. "Ne gülersin. Kumru gelin?" Kumru gelin birdenbire parmağını ileride bir noktaya doğru uzattı. "Güneş," diye mırıldandı. "Güneş işte. Fadime bacı. doğacak. Fadime bacı!" Fadime bacı da güldü o zaman. "Düş mü gördün?" dedi. "Ocağın bata! Dur. söyleme, hele bir gün dağılsın. hele bir üstümüze değsin. pisliklerimizi yusun, dur hele," dedi. Sonra kalktı, ellerini beline koydu, kalabalığa baktı. "Dağılın, uşaklar!" diye bağırdı. "Ne var, ayı mı oynuyor? Hiç mi birşey görmediniz? Kumru gelin bir diş görmüş işte, birşey yok," dedi. Kocaman bir kadındı. Ak bürgüsünün altından ak saçları taşıyordu. Kumru'yu tutup kaldırdı. "Gel, abdest alalım." dedi. Abdest aldılar. sonra namaz kıldılar. Sonra güneş dağıldı.

Gözler işte bu güneşte uçuyorlardı. Kumru'yu görüyorlardı. Şen bir Kumru'ydu. "Şükür Allah'ıma!" diyordu. "Şükür-

ler olsun. Yetimciklerim kurtuldu, Ali'm, Ahmed'im kurtuldu. Şükürler olsun. Ver de elini öpeyim, Fadime bacı. Ali'm, biricik Ahmed'im, kurtuldunuz, yavrularım," diyordu .Hastalar gülüyorlardı. İki küçük çocuktular, melek yaşında. Bir deri, bir kemik kalmışlardı. Ama çok hoş gülüyorlardı. Kumru gelin hiç yerinde duramıyordu. "Efendimiz, Fadime bacı," diyordu. "Peygamber efendimiz, yedi cihan serveri. Bösböyük başıyla, ak sakalıyla kalkıp geldi, göğün yedinci katından indi de geldi. İnişini gördüm efendimizin, gidişini görmedim. Ali'min, Ahmed'imin yüzünü sevdi. "Şifanızı verdim," dedi. Benim de sırtıma vurdu. "Kurtardım seni de, deli Kumru. Dünya ahret kurtuldun," dedi. Efendimiz. Efendimiz yalan söyler mi, Fadime bacı?" diyordu. Fadime bacı köşede sallanıyordu. "Sus, ağzın eğrilir," diye gürledi. "Ahreti bile kazandın, hepsini pis etme şimdi," dedi, kaşlarını çattı. Kumru devam ediyordu: "Hiç söyler mi ki! Efendimiz kim, yalan kim. Çocuklarını kurtardım, seni de cennetime seçtim, borcunu unutma. İneğini efendine götür, buzağıyı da," dedi. "Can feda, efendim;" dedim. "Ali'm, Ahmed'im de feda. Evinin yerini söyle, ondan sonra ineğimi kapında bil," dedim efendimize. "Benim evim gökte, yedinci katta. Vekilime götür, vekilim şeyh efendi," dedi. Gözünü sevdiğim! Gördün mü, Fadime bacı? Sarı kızı şimdi alıp götüreceğim, ta Gâvurköyü'ne! Sarı kızın kızını da götüreceğim. N'eyleyim. Çocukların rızkını da Allah verir. Efendimiz Allahıma bildirir. Efendimiz halimizi iyice gördü. Aha şurda oturuyordu. Götüreceğim," diyordu.

Az sonra alıp götürdü. Biçare Kumru! Çok güçlükler çekti yolda. Yolu bitmek bilmiyordu Gâvurköyü'nün. Güneş ateş gibi yakıyordu. Sarı kızın sarı kızı bir o yana, bir bu yana koşuyordu. Çevirmek gerekiyordu. Terliyordu fukara Kumru. Hem de şimdi bazı bazı ürperiyordu. Sarı kızdan ayrılmayı düşünmek zor geliyordu. İkide bir dönüp dönüp bakıyordu sarı kıza, gözlerinden öpüyordu. Yeni yeni anlıyordu: Sarı kızdan ayrılması çok zordu. Sarı kız iyiydi, güzeldi, hoştu, sarı kızın kızı da hoştu. "Hem de ekmek kapımız. biricik kapımız, yetimlerin ekmeği," diyordu. Ama hemen bir umutla coşuyordu. "Efendimiz, beni denedi, ' diyordu. "Yoksa bilmez mi? Şeyh efendi almaz benim ineğimi. Üstelik para da verir. Bir inek de o verir. O da gördü halimizi. Yedi cihan serverinin vekili... O da geldi evimize, ne şüphe! Ben görmedim ama herhalde geldi. .Ben peygamberini bilirim efendimize. Derim ki..." diyordu Çok şeyler söyleyecekti. "Muhammed'in gülü, yiğit vekili, ben geldim, hal böyle böyle. Sarı kızım anam sütü gibi helâl olsun sana. Yetimlerimi duadan esirgeme!" Gülüyordu biçare Kumru, "Almaz ki," diyordu yüksek sesle. "Yetimleri ekmeksiz bırakmaz ki," diyordu. Of! inanıyordu, ina-

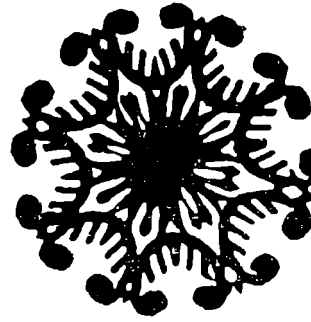
nıyordu! "Şeyhim beni sarı kızdan ayırmaz ki..."

Sarı kız yanıbaşındaydı şimdi. Az önce bağlıydı. Sarı kızın kızı da bağlıydı. İkisi de arada bir garip garip bakıyorlardı Kumru'ya. Ama Kumru hiç birini görmüyordu. Gözleri uzaklardaydı, uçuyorlardı. Gözleri burda olsa da sarı kızları görseydi, azıcık rahatlardı belki .Daha dost bir çevrede bulurdu kendini. Soğuk azalırdı, çamur susardı. Ama görmüyordu, haberi yoktu, yalnızdı. Gene demir bir ağırlık vardı üstünde, kalçaları zalim bir çamurdaydı. İkide bir dudakları kıpırdıyordu. Ama bunlar tükenmiş dudaklardı, ölü dudaklardı. Sessiz, yankısız konuşuyorlardı, Kumru'dan habersiz konuşuyorlardı. "Suçum ne?" diyorlardı yalnız. "Suçum ne? Suçum ne? Suçum ne?..."

Suçu yoktu, hiç bir suçu yoktu. Yürekleri ölmüş insanlar yalnız suçlu kadınların ırzlarına geçmezlerdi ki! Kumru'nun hiç bir suçu yoktu. Memed Ali mi? Biçare Memed Ali! Memed Ali'nin de suçu yoktu. Memed Ali suç mu işler? Kimseleri incitmemiş bugüne kadar, kimselere "Gözünün üstünde kaşın var," dememiş. Bir yoksul kalaycı. Yaşı otuz beşi bulmuş, bir karısı bile yok. Bir kocamış anası var koca dünyada. Kocamış anasına gidiyordu. Yorgundu, ayaklarını sürüklüyordu. Gün batarken yolda Kumru'yu gördü. Kumru hem yürüyor, hem ağlıyordu. Başka dilden bir türkü söyler gibi, gürül gürül ağlıyordu. Sanki yürümüyordu da sürükleniyordu. Öylesine bitkindi. Memed Ali yanına sokuldu. "Ne bu halin, bacım?" dedi. Kumru da anlattı uzun uzun. Takılmadı, duraklamadı, dili dolaşmadı, su gibi anlattı. Kaç kişiyc anlatmıştı! Kim sorarsa anlatıyordu yola çıkalı beri. Anlatacak adam arıyordu sanki. Bazı bazı yolun kıyısında bir taşa oturup kalıyordu. Uzun uzun ağlıyordu. Kalkamıyordu. Belki eve gelmekten korkuyordu. Yoldan bir geçen oldu mu, "Bacı, bu halin ne?" diye sordu mu, Kumru'nun fukara dili çözülüyordu. "Yanına vardım, ayaklarına kapandım, of!" diyordu. "Şeyh efendim, padişahım, halim böyle böyle dedim. Bir bir anlattım. Beni sana yedi cihan serveri saldı. Bir ineğim, bir buzağım sana feda, dedim. Halimiz perişan, dedim. Sarı kızım feda olsun, dedim. "Götür bağla, ahıra," dedi, başka birşey demedi. Karnım aç, çocuklar aç, ikisi de hasta, dedim. Yüzüme bakmadı, namaza durdu. Bir ekmek bile vermedi. Ben de ineği bağladım. Şimdi n'eyleyim? Şimdi nasıl giderim eve, yetimlere ne söylerim?" diyordu, ağlıyordu. Dinliyenler başlarını sallayıp geçtiler. Biri bir ekmek verdi. Biri: "Ağzın eğilir." dedi .Biri: "Kalbini bozma," biri de: "Aklınla yaşa fukara," dedi. Memed Ali birşeycikler demedi. Donmuş gibi, taş kesilmiş gibi bakakaldı. Uzun zaman durdu öyle. Kirpikleri bile kımıldamadı. Sonra da çöküp oturdu, yığılır gibi. İçinden

neler geçtiğini kimseler bilmez. Gözlerinden neler geçtiğini de kimseler bilmez. Oturdu kaldı işte, bomboş, anlamsız. Kumru da oturdu. Tam karşısına. Çok eski iki dost gibi, söyliyecekleri tükenmiş, dostlukları tükenmiş dostlar gibi oturdular. Uzun zaman oturdular. Sonra Mamed Ali kalktı. "Gel, bacım," dedi. "Gel, ineğini alalım, gel, biçare bacım." Kumru kalktı, arkasından yürüdü. Ne yanında gitti, ne de önüne geçti. Hep arkasından yürüdü. Ahırın kapısına kadar ardından geldi. Ahırın kapısı açılmıyordu. Kocaman bir asma kilit vardı üstünde. Memed Ali kalaycıydı, asma kilitlerden de anlardı. Ama uğraşıyor, uğraşıyor, açamıyordu. Açsaydı belki de bunlar olmazdı. Başka adamlar açtılar. O dört kişi açtı. Kilidi beynine beynine vurdular. Memed Ali ağaç gibi devrildi.

Kalkacak gibi de değildi artık. Ölmüş gibiydi. Böyle mi olurdu kalkacak adam? İki gündür böyle cansız yatar mıydı? Zalim uşaklara karşı koymaz mıydı hiç? Uşaklar gidip geliyorlardı. Kumru'nun üstüne üstüne geliyorlardı. Kumru ilkin çok çırpındı, çok karşı koydu. Ama artık o da kımıldamıyordu. Fazla birşey duyduğu da yoktu. Yalnız kalçaları korkunç bir çamurdaydı. Bir bunu duyuyordu Kumru. Fazla birşey gördüğü de yoktu. Sarı kızı bile görmüyordu. Çünkü, adamlar geldi mi, fukara gözleri küsüp gidiyorlardı.



ALPSAL, Aysel

İLK GÜN

Önündeki asırlık ağacın kuru, yapraksız dallarından elenen alaca karanlık hüznünde kapkara duran bu büyük ahşap yurt sessiz gözleriyle yıllardır önünde uzanan dar sokağa bakar dururdu. Son yıllarda çevresine dolan yeni yapıların gürültüsüne üzülüyor, ana caddeye çıkan iki yolu diklemesine kesen bu dar sokağın daha belirmediği, küçük meydanda tek başına gururla yükseldiği günleri derin bir özlemle düşünüyordu. Ama birde, içinde hiç kimsenin oturmadığı, duvarlarının tın tın ses verdiği günler aklına gelince tekrar örümceklenmişcesine ürperip delişmen kızların bağrışlarına da gürültüye de boyun eğiyordu.

İşte bu kasım ikindisinde, bir türlü yağamıyan yağmurun çatısının üstüne çöken sıkıntısı altında her zamanki gibi düşünürken bahçe kapısına bir kızın dayanmasıyla silkindi. İncecik bir kızdı bu. Ağlıyordu. Böyle durumlara çoktan alışan ihtiyar yurt hiç şaşmadı. Kocamış gözleri ağlayışın nedenini bulmak için sokağı taradı, sonunda hızla yürüyen bir adamın üstünde takıldı kaldı. Adam buradan uzaklaşmak için ayaklarının bütün gücünü kullanıyordu.

Uzun boylu iri kemikliydi adam. Adı Hasan Dağıstanlıydı. Ve gözlerine dolan yaşa müthiş içerliyordu. Köşeye gelince arkasına döndü. Kızına elini salladı. Gözleri bir kamera gibi sokağın bütün ayrıntılarını tek tek emiyordu.

Oraya buraya koşan tedirgin ayak patırdıları, kapı önündeki kadınların çocukların bağrışmalarına dolanan konuşmaları... Bu gürültüyü ortasından delerek geçen ve hiç zikzak çizmeden uzayıp giden yoğurtçunun sesi.

Kızı, bu kalın sesten çözülüpte ortalığa yayılmış sanısını veren karanlıkta beyaz, ıslak bir noktaydı. Dudaklarına kurulan zavallı gülümseyiş bütün vücudunu içine alıyor, bu gülümseyişin ortasından damla damla göz yaşı akıyordu.

Hasan Dağıstanlı son kez elini sallayıp hızla köşeyi döndü. Dar sokağa inen bu kasım akşamının kafasına ölümsüz çivilerle çakıldığını biliyordu. Bu akşamı asla unutmayacak.

tı. Nasıl bir zamanlar kızını anınca hep o, ebe Nuriyenin eline tutuşturduğu eliyüzü belli olmayan, nasıl tutacağım bilemediği ama yüreğinde kıvançlı bir mutluluk alevi yakan o kırmızı et parçası gözünün önüne geliyorsa, bundan sonra Nurçini hep bu sokaktaki duruşuyla hatırlayacaktı.

Nurcin babası kaybolana dek ardından baktı. Yüreğindeki bütün damarları karşı koyamayacağı bir kuvvet yukarı çekiyordu. Yüzünü acıyla buruşturdu .Bir an babasının arkasından koşmak istedi: "Baba ben okumaktan vazgeçtim. Diyecekti. Sizinle geleceğim. Okumak istemiyorum." Gerçekten de istemiyordu. Oysa buraya gelirken yüreği nasıl kıvançla dolup dolup boşalıyordu. Ama İstanbulda, büyük şehrin apartmanlarında, caddelerinde bu hevesi de kıvancı da eriyivermişti. Yerini korku almıştı. Hele Üniversitenin büyük kapısından içeri girdikleri gün.

Aman Allahım! Nasılda kalabalıktı. Güzel giyimli kızlar. Genç erkekler... İnsan kaymıyordu bahçenin içi. Tümü de kendine güvenin rahatlığı içinde konuşuyor, Nurçini korkuttuklarından habersiz gülüyorlardı. "Kimse beni farketmedi bile, diye düşündü. Babasının arkasına saklanarak yürüyordu. Babasının kolunu tutup dönelim demek istemişti. Tutmuştu da. Ama babası dönünce. Babasının gözlerine, dudaklarına mutluluk çizgi çizgi yayılmış, yüzüne ışık tutmuştu. Çevresine bakıyor, kızı da burada okuyacak diye kıvanç duyuyordu. Nasıl bozabilirdi bunu Nurçin. "Ne kadar kalabalık değil mi? babacığım" demişti. Babası gülmüş: "Alışırsın demişti" Alışırsın. Alışırsın demek kolay, Ama Alışmak?

Omuz silkti. Önünde duran yurda baktı. Bahçenin kapısını itip içeri girdi. Taş merdivenleri çıkarken ayakları geri geri gidiyordu. Yurdun kapısını gürültüyle kapadı. Tepede yanan lambadan donuk sarı bir aydınlık dökülüyor, yurdun girişindeki loşluğu yalayıp dağılıveriyordu. Nurçin orta yerde ürpererek durdu. Duvarlarda binlerce göz ona acıyarak bakıyordu.

Odası üçüncü kattaydı. Merdiveni, her basamakta yalnızlığın karanlık dibine biraz daha yaklaşarak çıktı. Odasının önüne gelene dek koşmuştu. Kapının önünde durunca ayak sesleri havada asılı kaldı. Aralardan sızan ışığı görünce şaşırdı. Odadaki diğer öğrenciler gelmemişlerdi, çünkü. Bakındı. Kendi odasıydı, kolu yavaşça çevirdi. Sağdaki karyolanın yanına bir kız çömelmiş dolabını yerleştiriyordu. Nurçini görmek için başını çevirdi. Zayıf yüzünde hiç bir değişim olmadan sessizce:

— Merhaba, dedi.

— Merhaba diye Nurçin cevapladı. Yatağının üstüne oturdu. Bütün dünyayı dolaşmışcasına yorgun, dünyadaki ilk

insan kadar yalnızdı. Elindeki paketleri komedinin üstüne koydu. Kız hiç sesini çıkarmadan bavulundaki eşyaları çıkarıp dolaba koyuyordu.

Sessizliğin kara kanatları küçük odanın üstündeydi. Elli mumluk elektrik ışığında yalnızlıkta, sessizlikte kararıyordu. Nurçin konuşmasa boğulacağını sandı. Lâf olsun diye sordu:

— Yeni mi geldiniz?

Kız hiç başını kaldırmadan cevapladı:

— Evet.

— Eski öğrencisinizdir herhalde. Yoksa imtihan için daha erken gelmeniz gerekirdi. Değil mi?

— Evet.

— Hangi fakültede okuyorsunuz?

— Tıp.

— Yaa!

Nurçin omuz silkti. Kızın canı konuşmak istemiyordu anlaşılan. Arkasına uzandı. Rahatsız olmuştu. Kızın bavulunu gürültüyle karyolanın altına itmesiyle geri doğruldu. Oda arkadaşı dolabın aynasından saçını tarıyordu. Döndü sordu. Gülümsüyordu.

— Siz hangi fakülteye gidiyorsunuz?

— Hukuka, bu yıl başlıyorum.

Nurçin bu kadar zayıf olmasa güzel olacak diye düşündü. Kız güldüğü zaman bile gülüşü yalnız dudaklarında kalıyordu. Yüzünün hiç bir çizgisine dağılmıyor. Hele gözlerine bu gülüşün gölgesi bile değmiyordu. Nurçine bir süre baktı. Söyleyecek bir şey bulamıyorda, kafasının içini arıyormuş gibi bir duruşu vardı. Birden aklına gelmiş gibi:

—Ben aşağıya yemek için iniyorum diye mırıldanıp kapıya yöneldi. Bir an duraklayıp çıktı.

Nurçin kızın arkasından bakakaldı. Acaba ben de yemeğe insem mi diye düşündü. Ama ne inecek kadar kuvveti vardı ne de yemek yemek için istek. "En iyisi yatmak" diye mırıldandı. Geceliğini giydi. Elektriği söndürdü.

Çarşaflar soğuktu. İçini bir titremedir aldı. Sadece soğuk değildi Nurçini titreten. Odanın karanlığından, sessizliğinden kopup gelen yalnızlık, terkedilmişlik yine çöreklenmişti yüreğine. İyice büzüldü yatağın içine. Dizleri göğsündeydi, kendi kendine sarılmıştı. Vücudunun sıcaklığından yardım diliyordu. Dişleri birbirine çarpıyor. Yüzü yanıyordu. Sımsıkı kapalı gözlerinde bugün gördüğü binlerce yüz vardı. Acaba bu korkuyu yenebilecek miyim diye düşündü.

Bu gün öleceğini sanmıştı. Babası "artık bu gün Fakülteye tek başına git" demişti. Tramvaydan inince eli ayağı titriyerek Üniversite kapısının önüne gelmiş, ordan esas binaya kadar karşıda bir noktaya bakarak yürümüştü. Fakat Fakül-

tenin bulunduğu yan binaya gelince... Öyle kalabalıktı ki nefesi kesilmişti. Bir kez daha olmuştu böyle. Antalyada denize açılmış, birden gücünün kesildiğini anlamıştı. Bütün çabası boşunaydı. Deniz kollarına yapışmıştı. Ozaman arka üstü yatıp dinlenerek boğulmaktan kurtulmuştu. Şimdi ne yapacaktı. Neyse ki arkasından yürümesini söyleyince ilerledi kestörlüğe nasıl girdiğini anlamadı.

Kuyruğa girmiş karneyi almış, dertli dertli buna bakıyordu. Buraya derslerin ve hocaların isminin yazılacağı anlaşılıyordu. Ama her ikisini de bilmiyordu. Sormaktan başka çıkar yolu yoktu. Çevresindekilerin yüzüne tek tek baktı. Orta boylu, şişmanca, açılmış anlına iki tel saçı terle yapışmış kahverengi elbiseli bir çocukta karar kıldı. "Bu kadar çekingenlik te rezalet" diye düşündü. Sert adımlarla çocuğun yanma gitti. Ağzını açtı fakat sesi çıkmadı. Öksürdü, çocuk dönünce yüzünde kızıl bir alev tutuştu.

— Affedersiniz dedi. Bu karneye ne yazılacağını bilmiyorum da.

Çocuk güldü. Ağzı, gözleri, ceketi, ayakkabısı. Bütün vücuduyla gülüyordu. İkide gamzesi vardı. Nurçinin elinden karneyi aldı.

— Ben yazarını dedi. Hem mühürletiriz de.

Nurçln çocuğun yazışını, kuyruğa girip mühürletişini gözleriyle izledi. Oğlan yine o bütün vücuduna yayılan gülümseyişle:

Oldu dedi. Sınıfa gitmek isterseniz ben yer tutmuştum, size vereyim.

Nurçin şaşkın:

— Teşekkür ederim dedi, İsterim.

Sınıfa girince kapıda çakılı kaldı. Sınıf diyince kendi ondört kişilik sınıflarını düşünmüştü. Bu.. Pöf! Tavana dek sıra, kum gibi insan. Başı döndü. Çocuğun açtığı yoldan yürüdü. Ortadaydı yerleri. Zil çalmış hoca girmişti. Arkadaşı eğildi sesini kısmayı gerekli görmeden:

— En çok bu hoca döker dedi. Bundan geçtiniz mi tamam. Yaa!

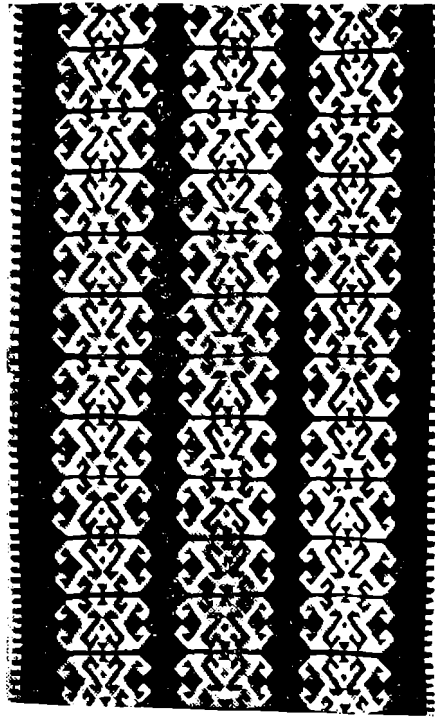
Hocayı dinlerken birden önüne birşey düştü. İrkilmişti. Baktı. Kâğıttan bir uçaktı bu. Arkadan atmışlardı. Gözleri iri iri açılmış, aklı durmuştu. Hocanın önünde hem. Hiç çevresine bakamıyordu. Yavaşça yere attı. Herkes sessizce gülüyordu sanki. Onunla eğleniyorlardı. Evet eğleniyorlardı basbayağı. Eli ayağı titriyordu. Gözlerindeki yaş akmasın diye kırpıştırmadan önüne bakıyordu. Evet kendini gülünç bulmuşlardı işte. Saçları hiç kimseninkine benzemiyordu. Sanki niye bu kadar kısa kestirmişti saçlarını. Ya şu lâcivert mantosuna, siyah ayakkabılarına ne demeli, girer girmez eğlenmeye başla-

mışlardı demek. Eğleniyorlar. Eğleniyorlardı kendisiyle.

Yatakda, aralıksız eğlendiler benimle diye mırıldanıyordu. Sınıfta akmıyan yaşlar, gözlerinden yalnızlığıyla birlikte boşalıyordu. Vücudu sarsılıyor, bütün gördüğü kalabalık tek tek, tam yüzünün ortasına basarak, üstünden geçiyorlardı. Tek tek, Ne de çoklardı.

Başını yastığın altına soktu.

(Bu hikâye elimize geç geldiğinden sıra dışı konulmuştur.)

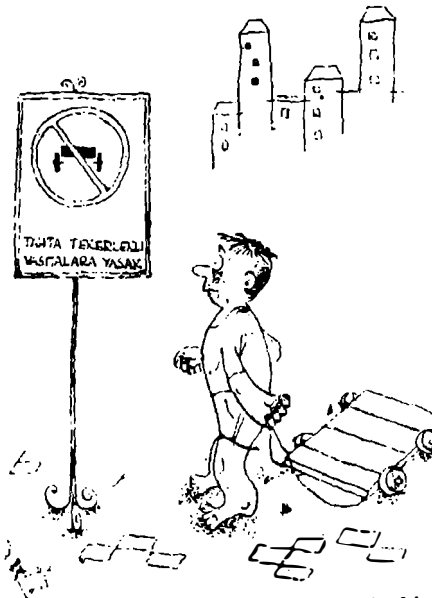


BİLGİ KONTROLÜ

Aşağıda okuyacağınız edebiyatımızla ilgili olaylarda yapılmış yanlışları düzeltmeye çalışarak edebiyat bilgilerinizi kontrol ediniz: (Cevapları 498. sayfamızda bulacaksınız.)

1. Fuzuli 17. yüzyıl şairidir.
2. Perişan Sofra şiiri Orhan Veli'nindir.
3. Şiir'i Kamer'i Yahya Kemal yazdı.
4. "Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten" mısraı Namık Kemal'indir.
5. Tevfik Fikret Tarih-i Kadim adlı şiiri yüzünden Cenap Şahabettin'le tartışmıştı.
6. Şinasi terkibi bent ve tercii bent adlı şiirleriyle ün almıştır.
7. Eylül, Halit Ziya'nın en güzel romanlarından biridir.
8. Servet-i Fünun dergisinin sahibi Hüseyin Cahit'ti.
9. Bekir Sıtkı Kunt'un Memleket Hikâyeleri adlı bir kitabı vardır.
10. Garipçiler, Orhun Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet aynı yaştaydılar.
11. Çevre adlı şiir kitabını Cahit Külebi yazdı.
12. "Tunç alınlarda parıldardı cihan saltanatı" mısraı Yahya Kemal'indir.
13. Miskinler Tekkesi'ni Yakup Kadri, Nurbaba'yı da Reşat Nuri yazdı.
14. Kezbanla Mülâkatlar Ahmet Hamdi Tanpınar'ındır.
15. Ahmet Hamdi Tanpınar'la Ahmet Muhip Dranas'ın ikişer şiir kitabı vardır. Ahmet Kutsi Tecer'in bir şiir kitabı vardır.
16. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilk mesleği subaylıktı.
17. Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Sabahattin Eyüboğlu kardeş çocuklarıdır.
18. Cahit Külebi hekim, Ceyhun Atuf Kansu mimardır.
19. "Benim küçük eşkıyam, yavru ceylân" mısraı Cahit Külebi'nin Kadınlar adlı şiirindedir.
20. Varlık dergisi ilk defa 1935 de yayınlandı.
21. Ceyhun Atuf Kansu "Kızamık Ağıdı" şiirinde bir hastaneyi anlatır.
22. "Yüzüne dökülmüş teller perişan" mısraı Dertli'nindir.

DÜNYA ŞİİRİNDEN ÖRNEKLER



İsmail Biret'in bir karikatürü

ALMAN ŞİİRİ:

ŞAİR

Sen benden uzaklaşıyorsun, saat sen.
Kanat vuruşun yaralar açıyor bende.
Yalnız: ağzımla neye mecburum ben,
Gecemle ben böyle gündüzümle?

Evim, bir sevgilim yok ki,
Değil üzerinde yaşadığım yer benim.
Herşey, herşey kendimi verdiğim
Zenginleşip dışarı atıyor ve beni.

Rainer Maria RILKE
Çeviren: Sıtkı Salih GÖR

★

ŞİKAYET

Göğsün
    Cevab vermiyor,
Gözlerin
    Yaz gecesi ortasında
Boğulup gittiler
Siyah gölgelerde.

Ayakların
    Ceylan misali hafif
Batıp yittiler
Yabancı ayakkabılarda.

Sus ey tuzlu ağız
Göğsün artık konuşmuyor.

Wolfgang ENGEL (1914)

RÜYADAKİ DUA

Ey doyurmadığımız açlar
Suda kandıramadığımız susuzlar
Gömmediğimiz hayvanlar
Ölüler bembeyaz sabırlı,
Sattığımız ölüler,
Ey Fallada asılıb kalmışsın

Ey suçlular peşinde koşan insan oğlu
Anacığın bunu bir bilse,
Kalbi göksünde parçalanırdı.

Doris MÜHRİNGEN (1920)
Çeviren: E. Mahir YALNIZ

★

İÇTEKİ AĞAÇLAR

Sarhoş
Ölümle sarhoş ağaçları ömrümün
Fışkırıyor başımdan
Kök ve meyveleri
Elleri, güneşleri
Çevik ve ağır canlılarıyla.

Altın kurbağanın gözünde yanar
Işığın Satürn'ün
Ve kuyruklu yıldızlar
Çiçeklenir çayırlarda

I. GOLL

Canım hayat, sudaki halkalarda
Büyüyor oh, bir evren sanki
Eremedim henüz sonuna
Ama isterim denemeyi.

Allahın çevresinde dönüyorum
Dönüyorum binlerce yıldan bu yana
Şahin miyim, fırtına mı, bilmiyorum
Büyük bir şarkı mıyım yoksa.

Rainer Maria RILKE
Çeviren: İhsan GEVREK

★

AMERİKAN ŞİİRİ:

BİR AMERİKAN BALLAD'I:

GÖMMEYİN BENİ BU ISSIZ BOZKIRLARA

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Bu sözcükler yükseldi, kederli ve yavaşça,
Solgun dudaklarından bir gencecik çocuğun,
Ölüm döşeğini gölgelerken giden gün.

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üzerimde ulurlar yırtıcı kurtlar bur'da,
Şahinler dolanırlar, delidir rüzgâr bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üçe altı kademlik daracık bir mezara,
Eşinir koca - kara yaban öküzü bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üzerimde ulurlar yırtıcı kurtlar bur'da,
Çıngıraklılar tıslar, kargalar uçar bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni..." kesildi sesi sonra,
Bizler aldırmaksızın sönen yakarısına,
Tam üçe altı kadem daracık bir manzara,
Gömdük onu oraya, o ıssız bozkırlara.

ANONİM
Çeviren: Mete ATAÇ

ÇEKİNGENLİK

Geçtim ağaçlıklardan,
Çayırlar ve duvarlardan;
Tırmandım manzaralı bayırları,
Seyredip dünyayı indim aşağı;
Anayoldan döndüm eve,
Bak bitiverdi işte.

Ölmüş yapraklar, hepsi yerde,
Meşeninkiler kalmış geride;
Çözülüp birer birer düşsün diye,
Tırmanıp sürünerek
Kabuk tutmuş kar üstünden,
Öbürleri uyurken.

Yatar ölü yapraklar toplu ve sâkin,
Savrulmaz artık öteye beriye;
Göçer yalnız kalan son krizantem;
Solar çiçekleri güvercin otunun;
Kalbim aramaktan sızlar yine,
Ama ayaklarım sorar: "Nereye?"

Ah, ne zaman insan kalbine
Daha az bir ihanetti,
Sürüklenip gitmek rastgele,
Boyun eğmek akla nazikâne,
Ve bir aşkın yahut mevsimin
Çekmek sonunu sineye?

Robert FROST
Çeviren: Ahmet BAĞIŞGİL

★

ÖLEN GÖZ

Ölen bir göz görmüştüm
Dönüp dolanıp çevresinde odanın
Bir şey arıyordu bitik bakışlarıyla

Sonra bulutlandı rengi birden
Sonra sisli bir karanlığa bulandı
Bir anlatılmaz çaba kapanmamak için kirpiklerde
Son solunumda yine öylece
Öylece kalakaldı bakışlarında
Öte yaşantıların huzuru

Emily DİCKİNSON
Çeviren: Coşkun ZENGİN

★

BİR ANLAŞMA

Anlaşmaya geldim seninle Walt Whitman
Yeter nefret etmişliğim senden bunca yıl
Karşındayım işte kocaman bir çocuk gibi
Bir çocuk gibi ki domuz kafalı bir babası olan

Nede yaşlanmışım böyle yeniden dostlar edinmeye
Simdi güzel uğraşılar bekliyor ellerimizi
Bir parça özsuyu biraz güçlülük
Hem sende var hem bende
Haydi alış - veriş başlasın aramızda

Ezra POUND
Çeviren: Coşkun ZENGİN

★

PİYADE

Gündüzün bu adamlar sorusuz, emre uyarlar;
Ekmeklerini yerler arkasında bir taş yığınının;
Zorluk ve güç kolayca büyür;
Kış bir kız gibidir kemiklerinin içinde.

Onlar ruhun teslimini öğrenirler,
Ölüm ve hayat temellerinin önemsizliği düşünürler,
Bütün ölümlü acıları bir ağrı içinde çekilir
Soluğu tutmanın değerli olduğunu bilirler de,

Demir azıklarını paylaşan, ışığa doğru,
Sonuna kadar dayanmış erkence soğuk,
Öğlenin boşluğu, ıssızlığı gecenin
Karaborsada alıp sattıkları,

Vurdumduymaz mevzilerini alırlar döğüş için.

Alun LEWİS (1916 — 1966)
Çeviren: Adnan ARDAĞI

★

ÇİN ŞİİRİ:

GÜNEŞ DOĞUDA

Güneş doğuda
Bu sevdalı erkek
Evimde benim
Yuvamda
Kapımın eşiğinde ayağı.

Ay doğuda
Bu sevdalı erkek
Köşkümde benim
Kameryemde
Kapımın eşiğinde ayağı.

ANONİM
(M. Ö. 800 - 600)

★

EĞER YOLBOYU...

Eğer yolboyu
Tutmuşsam elbisenin kolunu
Tiksinme benden emi;
Bozuk-düzen yollar çok zaman alıyor da...

Eğer yolboyu
Tutmuşsam senin elini
Darılma, gücenme emi;
Arkadaşlık çok zaman istiyor da...

ANONİM
(M. Ö. 800 600)

★

DÖKÜLEN YAPRAKLAR

Dökülen yapraklar, dökülen yapraklar
Rüzgârdır sizleri sürükleyen,
Ey amcalar, ey benden yaşlılar
Türküyü siz başlatın da ben söyliyeyim.

Dökülen yapraklar, dökülen yapraklar
Rüzgârdır sizleri savurup duran,
Ey amcalar, ey benden yaşlılar
Hadi bir türkü tutturun da ben de katılayım

ANONİM
Şarkılılar Kitabı
(M. Ö. 800 600)

H. Creekmore: A Little Treasury of World poetry, s. 353-386
Çeviren: L. Sami AKALIN

★

JAPON ŞİİRİ:

GECE SESSİZLİĞİ

Eski havuz!
Bir kurbağa atlıyor:
Ah! ne gürültü bu!...

UYKUSUZLUK

Ay - aydın.
Bütün geceyi
Bir havuz başında geçirdim.

KARLI KIS

Kabul! gidelim
Hayranlıkla seyretmeğe karı,
Yorgunluktan düşünceyedek.

Çeviren: Muzaffer UYGUNER
Matsuo BASHO (1644 1694)

★

SUR CENT CHRYSANHÈMES RASSAMBLÉS

(Şairin koyduğu addır bu)

Sarı krizantemler, beyaz krizantemler.
Bundan başka ad
Konur mu onlara?

RESİM PALETLERİ

Çiçeklenmekte onlar, güzel krizantemler.
Kelebekler, gülüp oynamağa gelin
Boya fincanları üzerinde!

BENZEYİŞ

Kuzeye doğru giden
Yaban kazlarına bakın!
Ve bu hac teorisine!

SONBAHAR HÜZNÜ

Ah! bu kuru yaprak
Mezartaşlarını
Okşayıp duran!

AYNI ANDA

Erikağacının dallarında
Açılan her yaprakta,
Biraz daha ısınmakta ilkyaz.

Ransetsu HATORİ (1654 - 1707)
Çeviren Muzaffer UYGUNER

FELEMENK ŞİİRİ

SİYAH İLKBAHAR

Güneşte ölüm başlıyor
Yokluğa kollarını açan,
Sıcak tarlaların üstünden geçen

Çıplak yolların üstünde
Saygı dolu adımlarla yürüyoruz.
Bizi kutsal yaratık parçaladı
Ve bir yerde yenilginin acısı duyulmuştur.

Bizim kanımızın ucundan doğan
Siyah güneşlere her güzel kadın
Kanını karıştırmayı arzuluyordur.

Oh ilkbahar, güneş sarhoşu
Üzerinden karanlıklarla geçilmiş

Gerrit ACHTERBERG
Çeviren: Engin ÜNSAL

★

FRANSIZ ŞİİRİ

SÖZ SİMYASI

Biri benimle ilgili o çılgınlık öykülerimin.

Nicedir bütün o olursu manzaraları edindim diye övünüyor, yeni resmin, yeni şiirin ünlerine dudak büküyordum.

Kapı üstlerindeki aptalca resimleri, süsleri, cambaz perdelerini, levhaları, halk boyamalarını seviyordum. Sonra o modası geçmiş yazına, kilise latincesine, imlâsız sevi betiklerine, atalarımızın romanlarına, cin peri masallarına, çocukluğun o minnacık betiklerine, eski operalara, basit aranağmelere, o sade ezgilere vuruluyordum bir.

Haçlı seferlerini, birbirleriyle hiçbir ilgisi olmıyan o bulma adına girişilen yolculukları, devrim törelerini, kuşakların, ülkelerin yerleşmesini kuruyordum bir: her türlüsüne inanıyordum büyücülüğün.

Sesli harflerin rengini buldum. A kara, E ak, İ kırmızı, O mavi, yeşil U. Sessizlerin her birinin biçimini, devinimini düzenledim; sonra içgüdü uyumlarıyla, bir gün, bütün duygulara uygulanır diye bir şiir terimi buldum sandım. Çeviriyi sakhyorum.

Bir çalışma oldu bu ilkin. Sessizlikleri, geceleri kaleme alıyor, açıklanmayanı yazıyordum. Şaşkınlıkları zaptediyordum.

'Cehennemde bir Mevsim'den
Arthur RİMBAUD'dan
Çeviren: İlhan BERK

★

YAĞMUR YAĞIYOR

— Suzanne Delaunay'ye —

Yağmur yağıyor — ne güzel, âşıkım ben
Evde kalcaağız, anladım, bugün de:
Çekmez bizi, başka ne varsa ikimizden
Bu acıklı, bu sonbahar günlerinde.

Yağmur yağar, Arabalar gelip - geçer
Düzülüp gider otobüsler yollara
Ve Seine nehrinde güzelim römorkörler
Ne bir ses!... onun gürültüsünden başka!..

Ne güzel: yağmur yağıyor. Duyuyorum
Tıp tıp vuruşunu durmaksızın böyle
Camlara vurdukça damla damla, ruhum
Sensin gülen bana hep dolu gözlerle.

Düşen damlalar bu ağlayan, ooh! canım
Hıçkıran bir uzun veda gibi, ne zor,
Bırakıp gideceksin beni ansızın
Desinler.. yağmur gözlerine yağıyor

Francis CARCO
Çevtren Abdullah Rıza ERGÜVEN

★

KAYAN KUM

Şeytanlar ve melekler
Rüzgârlar ve sular
Uzakta deniz de çekildi
Ve sen
Yavaşça rüzgârın okşadığı yosun gibi
Yatağın kumlarında kımıldanıyorsun dalgın
Şeytanlar ve melekler
Rüzgârlar ve sular
Uzakta deniz de çekildi
Fakat senin yarı açık gözlerinde
İki küçük dalga kaldı
Şeytanlar ve melekler
Rüzgârlar ve sular
İki küçük dalga beni boğmak için.

PRÉVERT
Çevtren: Cüsan Konuk

★

İNGİLİZ ŞİİRİ

ÖLMEK İSTEMİYORUM

Eve dönmek istiyorum
Eve dönmek istiyorum
Artık siperlere gitmek istemiyorum
Siperlerde mermiler vızır vızır
Şarapnel gürültüleri korkunç

Beni denizlerden kurtarın
Deniz ilâhı beni kaçıramaz
Oh, şükürler olsun
Eve dönmek istiyorum
Eve dönmek istiyorum

ANONİM
Çeviren Şahinkaya DİL

★

ÖLÜM DUASI

O yıldızlı kocaman evrenin altında
Bana bir mezar kaz hemen öleyim
Yaşadığımca mutluyum ben öldüğümce mutlu
Bir dilekle uzat beni toprağa.

Kazdır mezar taşıma şu dediklerimi sana
"O burada yatıyor büyük özlemlerile
Öldü yapayalnız bir yeşil tepecikte
O bir gemiciydi öldü denizlerinden öte"

Robert Louis STEVENSON
Çeviren Coşkun ZENGİN

★

İRLANDA ŞİİRİ

O geceyi hatırlar mısın hâlâ
Pencere kenarlarında o büyük beklentiyi
Ne şapka ne eldiven
Ne sıcak giysiler seni saracak
O geceyi hatırlar mısın hâlâ
O geceyi sana ulaştığım ellerimle
Sımsıkı sarıldığını birden onlara
Hatırlar mısın hâlâ
Öylece donup kaldığımı yüzüne bakıp
Konuşmayı seninle doğacak yarından
Ötüşe başlayıncaya kadar tarla kuşları

Eugene O'CURRY
Çeviren Coşkun ZENGİN

İSPANYOL ŞİİRİ

AĞAÇLAR

Ağaçlar!
Maviliklerden düşmüş
Oklar mısınız?
Hangi yaman savaşçılar
Fırlatıp attı sizi?
Yıldızlar mı?
Kuşların ruhundan gelir türküleriniz
Tanrı'nın gözlerinden,
Kusursuz sevgiden.
Ağaçlar!
Tanır mı bir gün iri kökleriniz
Toprak altında, yüreğimi?

V E D A

Ben ölünce,
  açık bırakın balkonu.
Bir çocuk portakal yer
(Görürüm balkonumdan)
Bir ırgat ekin biçer
(Duyarım balkonumdan.)
Ben ölünce,
  açık bırakın balkonu.

Federico Garcia LORCA
Çeviren: M. GÜNEŞSES

★

POLONYA ŞİİRİ

M A S A L

Orada: meçhul
Sevinçli insanlar,
Hiç yalan söylemiyen.
Ve sen iyi olunca

Oraya gideceğiz.
Ki onlar,
Kanatlanmış insanlar.
Orada barış rahat
Çocuk uykusu gibi.
— Talan da olsa söyle
Daha daha da yalan
Oraya yol nerde?
Onlar burada yok
Her zaman uzakta ama nerde?
— Burası kötü...
Nefret dolu buralar.
Her gün birinin kanı akar.
Her gün yokluk korkutur
Haritayı değiştiren
Geçe nöbetçi nöbet tutuyor
Rahat uyumamız için
Bura'da tavşan avlıyan tazılar
Niçin burası gibi her yer
Hep esrar dolu burası
Hep açık uçurumlar
Ne zor yaşaması
Ayın altında Avrupalı yaramaz çocukların.

Marek Antoni WASİLEWSKİ
Çeviren Hayrettin DÜNDAR

★

SKANDİNAV ŞİİRİ

HAMLETİN GÖĞE ÇIKIŞI

Düşlere karışınca gerçek ve hayat ölüme
bekleyiş anında her şey uçup kaybolunca
kalbinin kınından çekecek kılıcını
ve ateşli pembe zambak içirecek kanını,

biliyor ki gerçekte insan cihandır
dünyanın insan olduğu gibi gerçekte,
fakat şüphe okyanusundakine
bir şey anlatır mı gerçek?

Her kıral uykusuzdur salı üstünde,
her majeste ölümün dudaklarını duyar,
sırrın kalçasında yapışmış bir saç teli
ve alnında gizlenmiş çekmecede, ebedî tutsaklık..

Alacakaranlık taşın yanında, el uzanmış
ruhun çayırlığında ne arar hayalet,
batan güneşle takdis edildi zamanın
ve kanın aktı, sonsuzluğa aktı.

üçüncü göz ruhun eşitliğini söylüyordu
ve kuzey göğü altında tane gibi donuyordu.
Zil, susturarak sevincini tezlerin
gecenin karanlık sıvasında kayboluyordu.

Ve solgun alevler küsuyordu kurşunlarını,
yıkıntılarda yüksek perdeden sözler dolaşıyordu
geviş getiren yıkıntılardan taş düşerken
baykuş ötüyordu kirli fırtınasında ışığın.

O zaman gördü dünyada beliren evi
göz kamaştıran terasta karanlıkların ağzında
kayalığa karşı ağlayarak rüzgâr
parlayan yeşil yarıklarda kesiyordu köpüğü.

Fakat dik yarıklara korku taşıyıcı
kırık bir gülle gibi çıkıyordu gayzerden
ve dansa başlayan bir top gibi
Hieronymus'un uyanmadığı sonsuzlukta.

Erik LİNDEGREN
Çeviren Muzaffer UYGUNER

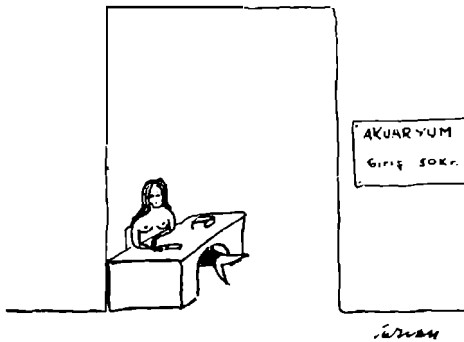
BİLGİ KONTROLÜ

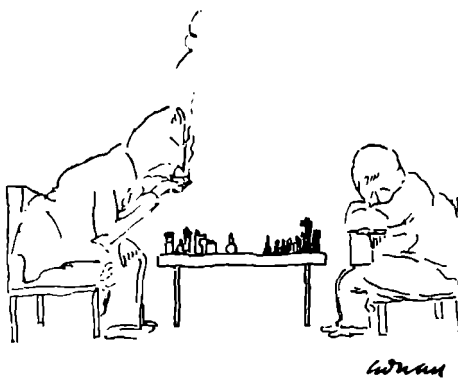
480. sayfamızdaki soruların doğru cevapları:

1. Fuzuli 16. yüzyıl şairidir.
2. "Perişan Sofra" şiiri Cahit Sıtkı Tarancı'nındır.
3. Şiir-i Kamer'i Ahmet Haşim yazdı.
4. Evet Namık Kemal'indir.
5. Tevfik Fikret Tarih-i Kadim yüzünden Mehmet Âkifle tartıştı.
6. Terkib-i Bent ile Terci-i Bent, Ziya Paşa'nındır.
7. Eylül, Mehmet Rauf'un ünlü romanıdır.
8. Servet-i Fünun dergisinin sahibi Ahmet İhsan'dı.
9. Evet, Bekir Sıtkı Kunt'un da, Refik Halit gibi, Memleket Hikâyeleri adında bir kitabı çıkmıştır.
10. Orhan Veli ile Oktay Rifat 1914 doğumludurlar, Melih Cevdet Anday 1915 doğumludur.
11. Çevre, Behçet Necatigil'in şiir kitabıdır.
12. O mısra, Mithat Cemal'indir.
13. Miskinler Tekkesi'ni Reşat Nuri Güntekin, Nur Baba'yı Yakup Kadri Karaosmanoğlu yazdı.
14. Kezbanla mülâkatlar Nurullah Ataç'ındır.
15. Tanpınar'la Dranas'ın şiir kitapları çıkmamıştır. Tecer'in 1930 dan önce çıkmış ve az sayıda basılmış "Şiirler" adlı kısa bir kitabı vardır.
16. Evet
17. Bedri Rahmi Eyuboğlu ile Sabahattin Eyuboğlu kardeştirler.
18. Cahit Külebi öğretmen ve M. Eğitim müfettişi, Ceyhun Atuf Kansu ise hekimdir.
19. "Benim Küçük Eşkiyam, yavru ceylân" mısraı Cahit Külebi'nin "Çocuklar" adlı şiirindedir.
20. Varlık dergisinin ilk sayısı 1933 temmuzunda çıktı.
21. Kansu, Kızamuk Ağıdı şiirinde çaresiz bir köyü anlatır.
22. Bu mısra Karacaoğlanındır.

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığımızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan 66 sının biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmaya devam edeceğiz.





Adnan Avdağı'nın iki karikatürü



AKAY, İhsan

10 mart 1918'de İstanbul'da doğdu. Babası Mustafa Kâmil, annesi Havva Makbule'dir. 1960'ta evlenmiştir. Galatasaray'ı ve Siyasal Bilgiler Okulunu bitirmiştir. Paris büyükelçiliğinde orta elçilik müsteşarıdır. İlk yazısı 1941'de yayınlanmış. Ulus gazetesi ve Varlık dergisinde yazmıştır. Joseph Kessel'den *Gündüz Sefası* adlı çevirisiyle *Dostoyevski* adlı bir derlemesi kitap halinde yayınlanmıştır.

AKGÜN, Nahit Ulvi



1918'de Milas'ta doğdu. Babası Mithat, annesi Şefika dır. 1952'de evlenmiştir. Milâs ilkokulu, İzmir 2. Erkek Lisesi Edebiyat fakültesi felsefe bölümünü bitirmiştir. Öğretmendir. İlk yazısı 1936'da yayınlanmıştır. İzmir'de Akın gazetesi, Yorum, Kovan, Yücel, Değirmen, Yaratış, Bağ, Servetifünun, Yenilik, Yeditepe, Varlık ve Dost'a yazmıştır. *Sebep*, *Birisi*. *Karanlıkta bir ağaç* adları altında üç şiir kitabı yayınlanmıştır.

ALANGU, Tahir



1916 da Beşiktaş'ta doğdu. Babası Muhtar Nazım, annesi Kâmile'dir. İstanbul 15. ilkokulunu, Kabataş lisesini, Yüksek öğretmen okulunu bitirmiştir. 1947'de evlenmiştir. İki çocuk babasıdır. Lise edebiyat öğretmeni ve gazetecidir. Sanat hayatına 1940'ta başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Seçilmiş hikâyeler, Türk Dili, Vatan, Yücel, Yurd ve Gençtürk'te çıkmıştır. Başlıca eserleri *Sait Faik için, Çalgılı kahvelerde külhanbeyler, Ataça saygı, Cumhuriyetten sonra hikâye* ve *Servetifünun edebiyatı antolojisi* ve *Kalevala*'dır.

ALSAN, Necip



15 temmuz 1918'de İstanbul'da doğdu. Babası Zeki Mesut, annesi Sıdıka'dır. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir, avukattır. Yazı hayatına 1950'de başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Beş Sanat, Yelken dergilerinde yayımlanmıştır. *Yüz bin yıl, Onlar Ermiş Muradına, Gibi, Mustafa Han* adlı eserleri yazmış, *Castro rahibesi* adlı bir çeviri yapmıştır.

ALTÜMSEK, Ahmet



1915'de Söke'de doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. Balıkesir Maarif Müdürüdür. Şiirlerini Varlık'ta yayınlamıştır. *Aralık Kapı* adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır.



APAK, Rıza

1327'de Petriç te doğdu. Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsünde öğretmendir.

Şiirleri daha çok Varlık'ta çıkmıştır. *"Dünya Haberleri"* adında bir şi- kitabı vardır.

APAYDIN, Talip



1926'da Sazlar'ın Önciler köyünde doğdu. Babası İbrahim, annesi Safiye'dir. 1950 yılında evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Beypazarı ilkokulunu, Çifteler Köy nstitüsünü, Hasanoğlan yüksek Köy Enstitüsünü bitirmiştir. Turhal ortaokulunda öğretmendir. Sanat hayatına 1945'de başlatmıştır. Köy Enstitüsü Dergisi, Doğuş, Ankara. Yücel, Varlık. Yeditepe ve Pazar Postası'nda yazmıştır. *Bozkırda günler*, *Susuzluk*, *Sarı traktör*, *Yarbükü* adlı kitapları yayınlanmıştır.

ARDAĞI, Adnan



1922'de Pazar'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Matematik bölümünü bitirdi. Amerikada eğitim ihtisası yaptı. Balıkesir Necati eğitim enstitüsü müdürlüğünden Ankara Ticaret okulu öğretmenliğine geçti. Beş şiir kitabı yayınlamıştır: *Bir masal gibi, Kapılar, Çocuk şiirleri, Şarkılarım vatanı kalplerdir, Öğretmenin dünyası.*

(Asıl soyadı Çakmakçıoğlu'dur.)



ATILGAN, Yusuf

27 haziran 1921'de Manisa da doğdu. Babası Hamdi, annesi Avniye'dir. 1950'de evlenmiştir. Manisa ortaokulunu, Balıkesir lisesini. Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Sanat hayatına 1953'te atılmıştır. Yazıları Tercüman, Varlık, Esin, A dergisinde çıkmıştır. Çiftçidir. *Adak adam* ve *Bodur minareden öte* adlı kitapları yayınlanmıştır.

ATOK, Oğuz Kâzım



24 mart 1912'de Erzincan'da doğdu. Babası Zekeriya, annesi Nazire'dir. 1954'te evlenmiştir. Halıcıoğlu Askeri lisesini, Harbokulunu, Harp Akademisini bitirmiştir. Kurmay albaylıktan emeklidir. Sanat hayatına 1928'de başlamıştır. Milli Mecmua, İçtihad, Doğu, Son çağ, Yücel, İleri Yurt, Yeditepe, Ülkü, Şadırvan, Doğuş, Çığır, Ulus, Cumhuriyet, Hisar, Edebiyat dünyası, Varlık, Gençlik ve Başkent Ankara'da yazmıştır. *Atatürk Sendeniz* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.



BALABAN, Memduh

20 mayıs 1927'de İstanbul'da doğdu. Babası İbrahim, annesi Ayşe'dir. 1959 da evlenmiştir. 29. İlkokulda, Taksim Erkek Lisesinde, İktisad Fakültesinde, Sorbonne'de okumuştur. Fiat uzmanıdır. Sanat hayatına 1950'de başlamıştır. Yeni İstanbul, Varlık'ta yazmıştır.

BALCIOĞLU, Şahap



29 şubat 1923'te İstanbul'da doğdu. Babası Süleyman Vasfi, annesi Fatma Maide'dir. Galatasaray lisesini bitirmiştir. 1953 te evlenmiştir. İki çocuk babasıdır. Gazetecidir. Yazı hayatına 1942'de başlamıştır. Yazıları Vakit, Tasvir, Hürses, Yeni Türkiye, Akşam, Vatan, Cumhuriyet, Son Havadis, Hafta, Radyo Haftası, Hayat, Çocuk Gözü, Ufuk, Radar, Yirminci Asır'da çıkmıştır. Başlıca eserleri birçok röportajlardır. *Eros ile Psyche* başlıca çevirisidir.

BAŞARAN, Mehmet



1926'da Ceylanköyde doğdu. Babası Süleyman, annesi Zeynep'tir. 1950'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Gazi Mahmut İlkokulunu, Kepirtepe Köy Enstitüsünü, Hasanoğlan yüksek köy enstitüsünü bitirmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü halk eğitiminde görevli öğretmendir. Sanat hayatına 1944'te başlamıştır. Köy Enstitüleri dergisi Yücel, Varlık, Yeni Ufuklar, Demet, Dost, Yeditepe, Yelken, Yaprak, Küçük Dergi'de yazmıştır. Başlıca eserleri *Ahlat Ağacı*, *Çarığımı yitirdiğim tarla*, *Kavşakta* ve *Nisan Haritası*'dır. *Dilek Yüzüğü* ve *Cingöz Çoban* adlı çevirileri vardır.

BATU, Selâhattin



25 aralık 1905'te Gelibolu'da doğdu. Babası Emin, annesi Adviye'dir. 1935 te evlenmiştir, iki çocuğu vardır Lâpseki ilkokulunda, Gelibolu idadisinde, İstanbul Yüksek veteriner okulunda okumuştur. Veteriner Fakültesi profesörlerindendir. Sanat hayatına 1942 de başlamıştır. Varlık, Sanat ve Edebiyat, Türk Dili, Ulus, Ankara ve başka dergi gazetelerde yazmıştır. Başlıca eserleri *İfigenya Tauriste*, *Kerem Aslı*, *Güzel Helena*, *Oğuzata İnsan ve Sanat*, *Bursa'da yeşiller*, *Romancero*'dur. Başlıca çevirileri Goethe'den *Iphigenia*, Hebbel'den *Maria Magdelena*, Jacobsen'den *Marie Grubbe*, Andersen'den *Seçme masallar*, Heiseler'den *Philoktet*'tir. *Güzel Helena* adlı eseri almancaya çevrilmiştir.



BENEKAY, Yahya

1925'te Köstence'de doğmuştur. Babası Süleyman, annesi Fethiye'dir. 1952'de evlenmiştir, bir çocuğu vardır. İnönü ilkokulunu, Kütahya lisesini, Siyasal Bilgiler fakültesini bitirdi. Gümrük ve Tekel Bakanlığı müfettişidir. Sanat hayatına 1945'te başlamıştır. Kocatepe, Bayrak, Erciyeş, Doğu, Çanaraltı, Bizim Türkiye, Şadırvan, Hisar, Mülkiye, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Kaynak ve Varlık'ta yazmıştır.

BENER, Hikmet Erhan



19 nisan 1928'de Lefkoşa'da doğdu. Babası Raşit, annesi Mediha'dır. Bolu Merkez ilkokulunu, Bergama ortaokulunu, Kayseri lisesini, Ankara Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerini bitirmiştir. 1957'de evlenmiştir. Bir çocuğu vardır. Maliye Bakanlığı kambiyo müfettişidir. Sanat hayatına 1945'te başlamıştır. Yazıları Erciyes halkevi dergisi, Yedigün, Seçilmiş Hikâyeler, Dost, Varlık, Cumhuriyet ve Vatan'da çıkmıştır. Başlıca eserleri: *Sesler, Acemiler, Loş Ayna, Gordium, Bilânço tipleri ve bilânço tahlilleri*'dir.



BURDURLU, İbrahim Zeki

1922'de Burdur'da doğdu. İstanbul Öğretmen okulunu ve Gazi Eğitim enstitüsünü bitirdi. Burdur Lisesinde edebiyat öğretmenidir. *Toprak insanları, Toprağın içindeki toprak, Burdur'daki mahallemiz, Keleğlan Basık tavan, Topçu'nun Leflosu, Misanerlik ada, Günaydın Yeşil Kıbrıs, Atatürk*'ün adlı eserleri yayınlanmıştır.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal



23 temmuz 1908'de Erzincan'da doğdu. Babası Şaban, annesi Naciye'dir. Kayseri lisesini, Yüksek Maden mühendis mektebini bitirmiştir. Amerikan erkek koleji öğretmenlerindendir. Sanat hayatına 1924'te başlamıştır. Varlık, Yücel, Türk Dili, Ulus, Dünya, Cumhuriyet, Vatan, Kim ve birçok dergi ve gazetelerde yazmıştır. Başlıca eserleri: *Erciyesten kopan çığ, Burda bir kalp çarpıyor, Çobra Attila, Hür mevkiide, Dolmabahçeden Anıtkabire*'dir. Bazı ingilizce şiirleri çevirmiştir.

DİZDAROĞLU, Hikmet



13 nisan 1917'de Zile'de doğdu. Babası Mehmet Şevki, annesi Nazife'dir. 1943'te evlenmiştir. Üç kızı vardır. İspir Nümune mektebini, Erzurum Öğretmen okulunu, Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı talim ve terbiye dairesi raportörüdür. Yazı hayatına 1937'de başlamıştır. Yazılarını Ülkü, Sanat ve Edebiyat gazetesi, Yücel, Fikirler, Şadırvan, Varlık, Türk Dili, Türk Folklor araştırmaları, Tanrıdağ ve Hisar'da yayınlamıştır. Başlıca eserleri. *Hüzünî, Şinasi, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Cenap Şahabettin*'dir.

DORMEN, Haldun



5 nisan 1929'da Mersin'de doğdu. Babası Sait Ömer, annesi Nimet'tir. 1959'da evlenmiştir. Galatasaray'da, Robert kolejde, Yale Üniversitesinde okumuştur. Küçük Sahne Tiyatrosu sahibi, rejisörü, aktörüdür. Sanat hayatına 1949'da başlamıştır. Vatan'da ve Yeditepe'de yazıları çıkmıştır. 32 piyes sahneye koymuştur, 70 piyeste oynamıştır. Noel Coward'dan çevirileri vardır.



DAĞCI, Cengiz

9 mart 1920'de Kırım'da doğdu. Babası Emir Hüseyin, annesi Fatma'dır. 1945'te evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Kırım Pedagoji enstitüsünde okumuştur. Londra'da oturmaktadır. Sanat hayatına 1937'de başlamıştır. Yazıları Kırım'da Edebiyat mecmuasında çıkmıştır. *Korkunç Yıllar*, *Yurdunu Kaybeden Adam*, *Onlar da İnsandı* adlı romanları yayınlanmıştır.

DİL, Şahinkaya



18 haziran 1931'de Çorum'da doğdu. Babası Sabri, annesi Melek'tir. İki çocuğu vardır. Adana Beşocak ilkokulunu, birinci orta okulunu, erkek lisesini bitirmiştir, Hukuk Fakültesine devam etmektedir. Sümerbank genel müdürlüğü konjonktür ve neşriyat uzmanıdır. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları Yeni Adana, Bugün, Vatandaş, Toros, Yeni gün, Hakimiyet. Medeniyet, Hürses, Varlık, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Yenilik, Yücel, Hisar, İstanbul, Başkent Ankara, Çağrı, Beşparmak, Uyarı, Yeditepe, Dost. Yelken, Özlem, Anahtar, Ürün, Güney, Salkım, Meşale, Rüzgâr, Çevre ve bazı dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. *Mısra Mısra*, *Ebembukaşı*, *Ağaran Dünya*, *Resimli Türk Kadın şairleri antolojisi* adlı eserleri vardır.

DURU, Kâzım Nami



1292'de Üsküdar'da doğdu. Babası Mustafa Sıtkı, annesi Zehra'dır. 1913 te evlenmiştir. Beş çocuğu olmuştur. Harbiye mektebini bitirmiştir. Denizcilik bankası neşriyatında çalışmaktadır. Sanat hayatına 1895'te başlamıştır. Yazıları Selânikte Zaman, Rumeli gazetelerinde, İstanbul'da Tasvir-i efkâr, Yeni Gün, Cumhuriyet, Vakit gazetelerinde, Ankara'da Ulus, Zafer gazetelerinde, Ülkü, Yeni Kültür dergilerinde yayınlanmıştır. Eserleri ve çevirilerinin sayısı elliyi geçer. *Tecrübi pedagoji, Nasıl oldu, Güzel Türkçe, Muallimin meslek ahlâkı, İttihat ve terakki hâtıralarım, Cumhuriyet devri hâtıralarım* bunlar arasındadır.

EDİBOĞLU, Baki Süha



1915'te Antalya'da doğdu. Babası Ahmet Edip, annesi Remziye Hoşnübeyre'dir. Mader-i Vatan ilkokulunu, Antalya ortaokul ve lisesini bitirmiştir. 1940'ta ses sanatkârı Afife Ediboğlu ile evlenmiştir, iki çocuk babasıdır. İstanbul radyosunda çalışmaktadır. Sanat hayatına 1929'da başlamış, Servetifünun, Varlık, Çığır, Gündüz dergilerinde, Cumhuriyet, Ulus gazetelerinde yazmıştır. Başlıca eserleri *Cenup, Gece yağmuru, İşaret, Karanlıkta geçen gemiler, sel geliyor, Türk şiirinden örnekler*'dir.

ELÖVE, Mustafa Emil



27 nisan 1926'da Bursa'da doğdu. Babası Ali Ülvi, annesi Letafet'tir. 1953'te evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Bursa Nalbantoğlu ilkokulunu, Ankara 3. Ortaokulunu, Ankara Atatürk lisesini, Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Avukattır. Sanat hayatına 1951'de başlamıştır. Pazar Postası, Ankara Barosu, Eğitim dergisi, Vatan gazetesi, Siyasi ilimler mecmuası, Devrim gençliği, Forum, Adalet dergisi, İşçi Sesi, Hürriyet gazetesi, Hürsöz, İktisadî Yürüyüş, İstanbul Barosu dergisinde yayımlamıştır. Başlıca eserleri, *İkinci Meşrutiyetin siyasi hayatına bir bakış. Türkiye'de dirlik rejimi. Türkiye'de din inkılâpları* ve *Anayasa hareketlerimiz*'dir.

ERGÜVEN, Abdullah Rıza



1925'de Avanos'ta doğdu. Babası Ali Rıza, annesi Zeynep'tir. Bir oğlu vardır. Nevşehir ortaokulunu, Yozgat lisesini, Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Basın-yayın ve turizm bakanlığı haberler dairesinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1940'ta başlamıştır. Şiirlerini Varlık, Yeditepe, Dost, Tercüme dergisi, Türk Dili, Yenilik, Devrimci, Pazar Postası, Hisar ve Başkent Ankara'da yayınlamıştır. *Yalnızlar* adlı şiir kitabı yayınlanmıştır. Birçok şiirler çevirmiştir.



FUAT, Memed

16 şubat 1926'da İstanbul'da doğdu. Babası Vedat Örfi, annesi Piraye'dir. Evlidir. Erenköy 38. ilkokulunu, Kadıköy 1. ortaokulunu, Haydarpaşa lisesini, Edebiyat Fakültesi İngiliz filolojisi bölümünü bitirdi. Sanat hayatına 1945'te başladı. Yazıları *Aylık ansiklopedi*, *Yeryüzü*, *Kitaplar dergisi*, *Yeditepe*, *Varlık ve A dergisi*'nde çıktı. Başlıca eserleri, *Aşk ve Sümüklüböcek* (T. Baltacıoğlu ile), *Yaşadığımız, Düşünceye Saygı*'dır. Başlıca çevirileri *Morg Sokağı Cinayeti* (Poe) *asımpatları* (Steinbeck), *Kuyudaki Zenci* (Caldwell), *Ateş ıkmak* (Jack London), *Çimen yaprakları* (Whitman), *Denin değiştirdiği* (Hemingway) *Alın Yazısı* (Caldwell), *Gece ğacı* (Capote), *Yolculuk* (K. Mansfield), *Don Cristobita ile ona Rosita'nın acıklı gıldürüsü* (Lorca)'dür.



GEÇER, İlhan

1917'de İstanbul'da doğdu. Babası Yahya Nafiz, annesi Mine Huriye'dir. Erdek ilkokulunda. Robert kolejde okudu. Kabataş lisesini bitirdi. Çeşitli dergilerde şiirler yayınladı. İşçi Sigortaları genel müdürlüğünde İhtiyarlık Sigortası şefidir.



GİRİTLİ, Doç. Dr. İsmet

17 nisan 1921'te Kırım'da doğdu. Babası Ahmet, annesi Zehra'dır. Cihangir 87. ilkokulunu, Nişantaş ortaokulunu, Kabataş lisesini, Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1951'de evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Hukuk doçenti ve avukattır. Yazı hayatına 1950'de başlanmıştır. Yazıları Yeni İstanbul, Dünya, Vatan, Devir, Akis, Sözcü, Siyasi İlimler, Mukayeseli Hukuk, İstanbul Hukuk Fakültesi dergisinde çıkmıştır. Başlıca eserleri, *İdarenin unsurları*, *Türkiyede ve yabancı memleketlerde hükûmet tasavvurları* ve *Demokrasi Yolunda*'dır.

GRUDA, Yılmaz Arkon



14 temmuz 19..'de İstanbul'da doğdu. Babası Hasan, annesi Emine'dir. 1960'ta evlenmiştir. Bir çocuğu vardır. Ankara Ticaret lisesinde okumuştur. Küçük Sahne'de aktör ve rejisördür. Sanat ve yazı hayatına 1949'da başlamıştır. Yazıları Mavi, Kaynak, Varlık, Şimdilik, Şairler Postası, Seçilmiş Hikâyeler, Dost ve Yelken dergilerinde yayınlanmıştır, *"Efendiler lütfen şapkanızı çıkarın* ve *Susanların sonu* adlı oyunları oynanmıştır.



GÜRCAN, Nedret

26 haziran 1931'de Dinar'da doğdu. Öğrenimi özeldir. Dinar'da çalışmaktadır. Birçok dergilerde şiirleri, yazıları çıkmıştır. *Yaşadıkça aşk* ve *Festival* adlı iki kitabı yayınlamıştır.

GÜVEMLİ, Zahir



6 mart 1913'te Edirne'de doğdu. Babası Sıtkı, annesi Hatice'dir. 1939'da evlenmiştir, bir kızı vardır. İstanbul Erkek lisesini ve Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. Galatasaray lisesinde öğretmendir. Sanat hayatına 1934'te başlamıştır. Yeni Adam, Haber, Vakit, Akbaba, Şaka, Mizah, Kültür Haftası, Büyük Doğu, Hayat, Varlık, Hafta, Cumhuriyet, Vatan ve Yeni Sabah'ta yazılar yazmıştır. Başlıca eserleri, *Namık Kemal*, *Başlar ve Anket*, *Zahir Güvemli'nin karikatürleri*, *Yahya Kemal*, *Kahramanlık şiirleri antolojisi*, *Ahmet Haşim*, *Türk Mizah edebiyatı antolojisi*, *Türk masalları*, *Mehmet Âkif*, *Düşen Yıldızlar*, *Beş mevsim*, *Üç tepe*, *Sanat tarihi*, *Sinema tarihi*, başlıca çevirileri ise *İlimler ve sanatlar hakkında nutuk* (Rosseau), *İbsen*, *Voltaire*, *Tilkinin romanı*, *Kamelyalı Kadın* (Dumas-fils) dir. Bazı hikâyeleri ingilizceye çevrilmiştir.



HALICI, Feyzi

1925'te Konya'da doğdu. Kimya yüksek mühendisidir. Birçok dergilerde şiirleri çıkmış, *Bir aşkın şiirleri*, *Masmavi*, *İstanbul caddesi*, *Günaydın*, *Bizim şairler*, *İstanbul ve fetih şiirleri* adlı eserlerini yayınlamıştır.



HALICI, Mehdi

1927'de Konya'da doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Fransa'da Caen Üniversitesinde doktora yaptı. Yazıları Cumhuriyet, Varlık ve Çağrı'da yayınlandı. *Gülen İnek* adlı bir hikâye kitabı çıkmıştır.



HÜNALP, Ayhan

10 Ocak 1927'de Bitlis'te doğdu. Babası Nurettin, annesi Hayriye'dir. 1960'ta evlenmiştir. Mimar Kemal ilkokulunu, Ankara Atatürk lisesini, Dil-Tarih Coğrafya fakültesini bitirmiştir. Tercüman gazetesinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları Vatan, Tercüman, Bayrak gazeteleri ve Varlık, Yeditepe, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak, Yenilik, Doğu dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *Üçotuz para*, *Küçük istasyonlar*, *Vapur düdükleri*'dir.



İLHAN, Attilâ

15 haziran 1925'te Menemen'de doğdu. Babası Muharrem Bedrettin, annesi Emine Memnune dir. İzmir Cumhuriyet ilkokulunda, Karşıyaka ortaokulunda, Işık lisesinde, Hukuk Fakültesinde okumuştur. Sanat hayatına 1942'de başlamıştır. Yazıları Gün, Ses, Varlık, Yirminci Asır, Kaynak, Fikirler, Yeditepe, Gerçek, Pazar Postası, Seçilmiş Hikâyeler, D. İzmir, Vatan, Dost ve Yelken'de çıkmıştır. Başlıca eserleri *Duvar, Sokaktaki Adam, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Zenciler birbirine benzemez, Abbas yolcu, Ben sana mecburum*'dur.

İLHAN, Cengiz

1927'de Menemen'de doğdu. Babası Muharrem Bedrettin, annesi Emine Memnune'dir. Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Evlidir, üç çocuğu vardır. İzmir'de avukattır. Hikâyeleri Varlık'ta yayınlanmıştır. Attilâ İlhan'ın kardeşidir.





KANSU, Ceyhun Atuf

7 aralık 1919'da İstanbul'da doğdu. Babası Nafi Atuf, annesi Ayşe Müfdade'dir. 1949'da evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Necatibey ilkokulunu, Gaz lisesini, İstanbul Tıp Fakültesini bitirmiştir. Şeker Fabrikaları genel müdürlük doktorudur. Sanat hayatına 1939'da atılmıştır. Yazıları Gençlik, Yücel, Ülkü, Yurt, Yeni Türk, Ulus, Varlık, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Vakit, Tercüman, Yeni Ufuklar, Çocuk dergisi, Köy ve eğitim, Forum, Devrimlere bekçi, Ülke gibi dergi ve gazetelerde çıkmıştır. Başlıca eserleri, *Bir çocuk bahçesinde*, *Baş bozumu sofrası*, *Çocuklar ordusu*, *Yanık hava*, *Haziran defteri* ve *Yurdumdan*'dır.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar



16 kasım 1915 te Gaziantep'de doğdu. Babası Ahmet, annesi Naciye'dir. 1944'te evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Maraş Cumhuriyet ilkokulunu, Feyziâti lisesini, İstanbul Hukuk fakültesini bitirmiştir. PTT genel müdürlük müşaviridir. Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Yücel, Varlık ve çeşitli dergilerde çıkmıştır. Başlıca eserleri, *Köyden haber*, *Anadolu hikâyeleri*, *Açık deniz ve koy*, başlıca çevirileri *Pastoral senfoni*, *Avrupa'ya ihtar* ve *Başka günler*'dir.

KUDRET, Cevdet



7 şubat 1907'de İstanbul'da doğdu. Babası Sadullah, annesi Hatice'dir, 1937'de evlenmiştir. Bir kızı vardır. Nümune-i irfan İptidaisini, Davutpaşa orta mektebini, İstiklâl lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Sanat hayatına 1927 de başlamıştır. Uzun zaman lise öğretmenliği yaptı. Avukattır. Yazıları Servetifünun, Meşale, Varlık, Yeditepe ve Türk Dili'nde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Birinci perde, Sınıf arkadaşları, Havada bulut yok, Türk edebiyatı hikâye ve roman antolojisi*'dir.



MAKAL, Mahmut

1930'da Niğde Aksaray'ının Demirci köyünde doğdu. Babası Halil, annesi Atike'dir. 1950'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. İvriz köy enstitüsünü, Gazi Eğitim enstitüsünü bitirmiştir. Ankara'da ilköğretim müfettişidir. Sanat hayatına 1945'de başlamıştır. Yazıları Türke doğru, Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Forum, Kaynak, Dost, Pazar Postası, Ülke, Görüş dergileri ve Öncü, Vatan, Ulus, Yenigün, Cumhuriyet gazetelerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Bizim köy, Hayal ve Gerçek, Memleketin sahipleri, Kurt Sevda, 17 nisan, Köye gidenler* ve *Kalkınma Masalı*'dır. *Bizim Köy* ile *Hayal ve gerçek* bir kitap halinde ingilizceye, *Bizim Köy* ise ibraniceye, sırp-hırvatçaya, bulgarcaya, rusçaya çevrilmiştir.

MENEMENCİOĞLU, Muazzez



25 haziran 1929 da Konya'da doğdu. Babası Halil, annesi Fikriye Çatlı'dır. 1947'de evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Ereğli İsmet Paşa ilkokulunu, Aksaray ortaokulunu, Kız enstitüsünü bitirmiştir. Sanat hayatına 1956'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Türk Dili ve Çağrı'da yayınlanmıştır.



MUHTEREMOĞLU, Âfet

2 ocak 1937'de Ezine'de doğdu. Babası Zekeriya, annesi Şükriye'dir. 1959 da evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Karaahmet paşa ilkokulunu, Çapa ortaokulunu, Çapa ilköğretmen okulunu, Çapa eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Edebiyat fakültesinde öğrencidir Sanat hayatına 1953'te başlanmıştır Yazıları Dünya, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. *Esiktekiler* adlı romanı yayınlanmıştır.

ONAT, Muvaffak Sami



26 ağustos 1919 da Ürgüp'te doğdu. Babası Mustafa Lütfi, annesi Ayşe Sıdıka'dır. Konya Rehberi Hürriyet ilkokulunda, Konya lisesinde, Siyasal Bilgiler okulunda, Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. 1950'de evlenmiştir. Çalışma Bakanlığı çalışma genel müdür yardımcısıdır. Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Tanin, Ulus, Vatan gazetelerinde, Varlık, İnkilâpçı gençlik, Sanat ve edebiyat, Servetifünun dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Vazo, Yaratılış, Deli, Gel gör ki*'dir.

ÖZYÜREK, Nurettin



1921'de Uşak'ta doğdu. Evlidir, üç çocuk babasıdır. Hava kurmay albayıdır. Sanat hayatına 1939'da başlamıştır. Şiirleri Türk Yurdu, Varlık v s. de çıkmıştır.



PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali

1935'de Kadirli'de doğdu. Mersin lisesinden ayrıldı. Sanat hayatına 1951 de başladı. Varlık ve birçok sanat dergilerinde şiirleri çıktı. Başlıca eserleri *Pembe Beyaz, Aydınlık İçinde, Karanfilli Saksı*'dır.

ÖZERDİM, Sami Nabi



1 ekim 1918'de Hayrabolu'da doğru. Babası Nabi, annesi Leylâ'dır. Oltu ilkokulunu, İstanbul lisesini, Dil ve Tarih - Coğrafya fakültesini bitirmiştir. 1946'da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Ankara'da Milli Kütüphane müdürlüğü yaptı, şimdi Türk Dil kurumu genel sekreteridir. Yazı hayatına 1933'de başlanıştır .Cumhuriyet, Ulus, Varlık, Türk Dili, Dost ve Forum'da yazıları çıkmıştır. "10 kasım 31 aralık 1938 günlerinde Türk basınında Atatürk için çıkmış yazıların bibliografyası" ve dört broşür başlıca eserleri, *Üçüncü Kudret, Kule Saatindeki kuzgun, Macar masalları* başlıca çevirilerldir.

SANDER, Ergin



21 ocak 1937'de İstanbul'da doğdu. Babası Sadık, annesi Mualla dır. Arnavutköy ilokulunu, Gazi Osman Paşa ortaokulunu, Kabataş lisesini bitirmiştir. İstanbul Hukuk fakültesi öğrencisidir. Yazıları **Varlık**, Yeditepe, Türk Dili, Dost, Dönüm, Onüç, Sanatlar, Yenilik, Şairler yaprağı, Başkent Ankara, Çağrı dergilerinde çıkmıştır. Sanat hayatına 1955'de başlamıştır.

SEYDA, Mehmet



15 ağustos 1919'da İstanbul'da doğdu. Babası Mahmut Kâmil, annesi Remziye Ruhzar'dır, 1938'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Kırıkkale askerî sanat lisesinde, Pertevniyal lisesinde okumuştur. Yazarlıkla geçinmektedir. Sanat hayatına 1933'te başlamıştır. Yazıları Tan, Zafer, Havadis, Yeni Gün, Akşam, Gece Postası, Tercüman, Son Havadis, Cumhuriyet, Vatan gazeteleri ve Yücel, Ses, Yeni Edebiyat, Yeni Adam, 7 Gün, Türk Sanatı, Yelpaze, Akbaba, Forum, Pazar Postası, Dost, Varlık, Yelken, Türk Dili, Yeni İnsanlık, Küllük, Uyanış, Pazar, Renk, Gölge, dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Yaş Ayaç, Ne Ekersen, İnsan bir yerde bellidir*'dir.



SUİÇMEZ, Vural Vahit

23 nisan 1935'te Bayburt'ta doğdu. Konya lisesini bitirdi. Gazetecidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yücel, Hisar, Yelken ve İstanbul dergilerinde çıktı.

ŞİMŞEK, Hasan



25 temmuz 1918'de Tarsus'ta doğdu. Babası Ali, annesi Şehriban'dır. 1931 yılında evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Tarsus ilk ve orta okullarını, Adana Ziraat lisesini bitirmiştir. Toprak Mahsulleri Afyon şubesinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Çığ, Hep bu topraktan, Yücel, Başkent Ankara, T M O dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eseri *Gece Gündüz*'dür.



ŞENDİL, Sabih

1926 da Tekirdağ'da doğdu. İstanbul Erkek lisesini bitirdi. Banka muhasebecisidir. Sanat hayatına 1944 yılında başlamıştır. Yazıları Varlık, İstanbul ve birçok sanat dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Bizim İskele, Gelin Dünya, Yaşamak herkesin hakkı, Çiftlikte sabah ve Altın sakallı dere*'dir.



TANER, Haldun

16 Mart 1916'da doğdu. Babası Ahmet Selahattin, annesi Seza'dır. Galatasaray lisesini, Heidelberg üniversitesi iktisat fakültesini, İstanbul Üniversitesi edebiyat fakültesini bitirmiştir. Tercüman gazetesi başyazarıdır. 17 Kasım 1955'te evlenmiştir. Sanat hayatına 1944'te başlamıştır. Yazıları, Cumhuriyet, Yeni İstanbul, Yeni Sabah, Tercüman ve Varlık'ta çıkmıştır. Başlıca eserleri *Yaşasın demokrasi, Tuş, Şişhaneye yağmur yağıyor, Ay ışığında Çalışkur, On ikiye bir var Devekuşuna mektuplar. Günün adamı, Dışardakiler. Ve değirmen dönerdi, Fazilet eczanesi, Lütfen dokunmayın.* başlıca çevirileri *Onbeşinci yüzyıl halıları. Mukayeseli bir sanat tarihine giriş. Dünya sanat tarihine yeni bir bakış*'tır Çeşitli hikâyeleri almanca, fransızca, ingilizce, rusça, yunanca, slovence, isveççe, ibraniceye *Günün adamı* almancaya, *Ve Değirmen dönerdi* almancaya, ingilizceye, *Fazilet eczanesi* yunancaya çevrilmiştir.



TARCAN, Mesut

1927'de Bursa'da doğdu. Evlidir, iki çocuk babasıdır. Balıkesir ilköğretmen okulunu. Eğitim enstitüsünü bitirmiştir. Aydın, Ortaklar ilköğretmen okulunda öğretmendir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.



TEOMAN, Sabahattin

1914'te İstanbul'da doğdu. Babası Tahsin, annesi Hatice'dir. Beyazıt 5. ilkokulunu, Gelenbevi ortaokulunu, İstanbul Erkek lisesini, Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirmiştir. 1940'ta evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Gümrükler genel müdürüdür. Sanat hayatına 1934'te başlamıştır. Yazıları Vakit, Tanin, Ulus, Varlık, Yücel, Yeniden doğuş, Ülkü, Yaratış'ta çıkmıştır. Başlıca eserleri *Rıhtım şiirleri* ve *Beşinci Mevsim*'dir.

UÇARI, Ercüment



3 nisan 1928'de İstanbul'da doğdu. Babası Rahmi, annesi Cavide'dir. Yıldız 1. İlkokulunu, Kütahya ortaokulunu, Bursa lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Avukattır. Sanat hayatına 1945'te başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak, İstanbul, Görüşler, Çağıltı, Hukuk yolu, Kervan, Yelken, Fikirler, Erciyaş, Doğuş, Vatan, Pazar Postası, Bucak, Bakış, Yurt, Büyük Doğu, Durum, Beş sanat, Nokta, Yenilik ve Sanatlar'da çıkmıştır. Başlıca eserleri *Cimbilşçibaşı* ile *Et*'tir.

UYGUNER, Muzaffer



7 şubat 1923'te Kandıra'da doğdu. Babası Emin, annesi Makbule'dir. 1947'de evlenmiştir, üç çocuğu vardır. Kandıra Merkes ilkokulunu. İzmit ortaokulunu. Trabzon tisesini, Siyasal Eilgiler fakültesi ve Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Sanayi bakanlığı başmüfettişidir. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları İnkılâpçı Gençlik, Yarados, Varlık Mülkiye, Hisar, Çağ-Türk Dili, Yeditepe, Dağarcık, Meşale, Salkım, Anahtar, Şölen, Türk Folklor araştırmaları, Yenilik ve Anadolu'da çıkmıştır. Başlıca eserleri *Kavun ağacı, Sait Faik'in hayatı, Tavarcı'nın şiir üzerine düşünceleri*'dir. Mesleki bir kitabı *L'Artisanat Turquie* adıyla fransızcaya çevrilmiştir.

UÇKAN, H. Vasfi



1929 yılında Ödemiş'te doğdu. Varlık'ta şiirleri ve resimleri yayınlanmıştır. Başlıca eseri *Gurbet Yolcusu*'dur.



ÜNLÜ, Rüksan Türkân

Ankara'da doğdu. Ankara Kız teknik öğretmen okulunu bitirdi. Yazıları çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlandı. Başlıca eserleri *Birşey var* ve *Atatürk'ün gözlerinde*'dir.

ÜNSAL, Engin



1935 te İzmit'te doğdu. İstanbul Hukuk fakültesini bitirmiştir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.



ÜSTÜN, E. Faik

1338'de Balıkesir'de doğdu. Babası M. Faik, annesi Nazire'dir. Balıkesir Mithat Paşa ilkokulunu, Balıkesir Lisesini, Ankara Tıp fakültesini bitirdi. Ege Üniversitesi Tıp fakültesinde radyoloji profesörüdür. Sanat hayatına 1941'de başlamıştır. Yazıları Varlık, Kaynak, Doğan Kardeş, Türk Yurdu dergilerinde çıkmıştır. Üç bilimsel eseri vardır.

YAĞCIOĞLU, Halim

1334'te İstanbul'da doğdu. Babası Niyazi, annesi Kadriye'dir. İzmir Necatibey ilkokulunu, İzmir Amerikan kolejini, Gazi Terbiye enstitüsünü bitirdi. Sivas lisesi edebiyat öğretmenidir. Yazıları Varlık ve birçok sanat dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *Şiirler, Kasım Rüzgârı, Anzelha, Burası sınır şehri Gaziantep*'tir.



YAŞIN, Özker



4 ekim 1932'de Lefkoşe'de doğdu. İstanbul'da 18. ilkokulu. Gelenbevi ortaokulunu, Vefa lisesini bitirdi. Babası Mehmet, annesi Zekiye'dir. 1957 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Kıbrıs'ta kitapçıdır. Sanat hayatına 1942' de başlamıştır. Yazıları birçok dergi ve gazetelerde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Ol âlem, Bayraktar destanı, Kıbrıs'tan Atatürk'e, Bütün kapılar kapandı. Limanda bir gemi. Namık Kemal Kıbrıs'ta. Kıbrıs Mektubu. Bayraktar türküsü, Mehmetçik Kıbrıs'ta* dır.



YİĞİTER, Umran Nazif

1330 martında İstanbul'da doğdu Babası Dr. Nazif, annesi Semine'dir. 1939'da evlenmiştir. Üç çocuğu vardır. Pertevniyal lisesini, Hukuk fakültesini bitirmiştir. Noterdir. Sanat hayatına 1929'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Cumhuriyet gibi dergi ve gazetelerde çıkmıştır. Başlıca eserleri *İçimizden birkaçı, Yaşamak için, Tepedeki ev, Gar saati, Kömür savaşında amele hukuku*'dur.



YÜCEL, Hasan-Âli

17 aralık 1897'de İstanbul'da doğdu. Babası Ali Rıza, annesi Neyre'dir. Mekteb-i Osmani yi, Vefa idadisini, Darülfünün edebiyat şubesini ve Yüksek öğretmen okulunu bitirmiştir. 1922'de evlenmiştir. Üç çocuğu vardır. Eski millî eğitim bakanıdır. Sanat hayatına 1913'te başlamıştır. Birçok dergi ve gazetelerde yazılar yayınlamış, birçok eserler yazmıştır. *Türk edebiyatına toplu bir bakış* adlı eseri almancaya çevrilmiştir.

YÜCEL, Tahsin



17 şubat 1933'te Elbistan'da doğdu. Babası Ahmet, annesi Münevver'dir. Elbistan Gazi Paşa ilkokulunu, Galatasaray lisesini, Edebiyat fakültesi Fransız filolijisi bölümünü bitirmiştir. 1960'ta evlenmiştir. Varlık yayınevinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1950'de başlamış, yazıları Varlık, Yenilik, Türk Dili dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *Uçan daireler*, *Haney yaşamalı*, *Anadolu masalları*, *Dişlerin ölümü*. *Mutfak Çıkmazı*'dır. Gide, Flaubert. Proust, Giraudoux, Montherlant gibi Fransız yazarlarından yaptığı çeviriler alamış ayrı kitap halinde yayınlanmıştır. Seçilmiş hikâyeleri isveççeye çevrilip *Den Stora Berusningen* adıyla kitap halinde yayınlanmıştır.

NOBEL ARMAĞANLARI

Her yıl, aralık ayının onuncu günü, birkaç bilginin, bir edebiyatçının, barış uğrunda didinen bir ülkücünün adı günün en çok konuşulan adları oluverir, dünyanın bütün gazetelerinin baş sayfalarında görünür, dünyanın bütün radyolarında duyulur. Bu adların sahipleri erişilmesi pek az ölümlüye nasibolan bir mertebeye erişmişler, dünyanın en ünlü armağanını, Nobel armağanını kazanmışlardır. Nobel armağanı kendilerine sadece dünya çapında bir ün sağlamakla da kalmaz, para sıkıntısı, geçim derdi diye bir kaygı da bırakmaz onlarda, zengin birer insandırlar artık. Çünkü Nobel armağanı, birçok armağanlar gibi sembolik olmaktan öteye geçmiyen bir armağan değil, bir servet denilebilecek kadar yüklü bir armağandır. Alfred Nobel'in uçsuz bucaksız servetinden sağlanır.

Nobel arlağanının kurucusu Alfred Bernhard Nobel 1933 yılında Stockholm'de doğmuş, Rusya da, Amerika'da okumuş, değerli bir bilgin olmuştu. Babası da kendisi gibi bir bilim adamıydı. Alfred, memleketine döndüğünde, babasının laboratuarlarında çalışmaya başladı ve bütün çabasını nitrogliserin üzerine topladı. Amacı, nitrogliserini kazasız belâsız kullanılabilecek bir duruma getirmekti. 1867'de eriştı bu amaca: dinamiti keşfetmişti. Bu keşif Alfred Nobel'e pek büyük, üstelik de durmadan artan bir servet sağladı. Alfred Nobel, herşeyden önce insanlığın faydasını düşünen bir insandı, dinamiti de bu amaçla araştırıp keşfetmişti. Oysa dinamit çok geçmeden insanlık zararına da kullanılmaya başlandı, kötü niyetlerin de aracı oldu. Bu durum karşısında Nobel, servetinin büyük bir kısmını barış ve insanlık için harcamıya karar verdi. Dünyanın en büyük, en ünlü sanat ve bilim armağanları olan Nobel armağanları işte bu karardan doğdu.

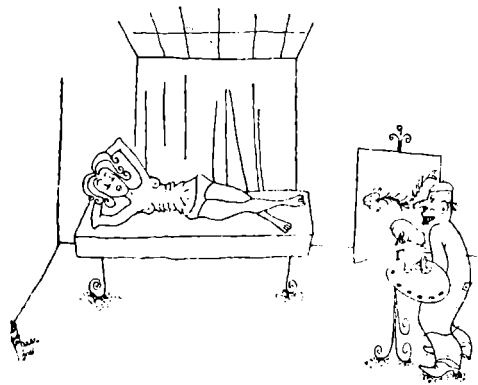
Alfred Nobel, ölümünün yaklaştığı sıralarda: "Hayatta güçlük çeken ülkücülere, tanınmamış, yanlış anlaşılmış şairlere, keşifler yapacak durumda olan ama bunun için gerekli

parayı bulamayan bilginlere yardım etmek istiyorum," diyordu. Hayatta güçlük çeken ülkücülere, tanınmamış şairlere, yeni şeyler bulmak istiyen bilginlere yardım edebilmek için onları köşelerinden bulup çıkarmak gerekirdi, bu da pek güç, hemen hemen imkânsız birşeydi. Bu imkânsızlık Alfred Nobel'i düşündürmüş olacak ki vasiyetnamesinde: "Gelirimin son yıllarda tıp, kimya, fizik alanlarında en önemli keşiflerin sahipleri, en ülkücü edebiyat eserinin yazarı, kardeşlik duygusunu güçlendirmek, öldürücü silâhları ve orduları azaltmak, barış kongreleri düzenlemek için en çok çalışan kişiler arasında paylaştırılmasını istiyorum," demişti.

Alfred Nobel, 1896 yılında İtalya'da öldü. Vasiyetnamesi üzerinde çalışıldıktan, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra, 1901 yılında, arzusu gerçekleştirilmeye, yani Nobel armağanları verilmeye başlandı. İsveçliler değerli bilginlerinin istediğini yerine getirebilmek için ellerinden geleni yapmışlardı. Fizik ve kimya armağanlarını Stockholm'deki *Krallık Bilim Akademisi,* tıp armağanını Stockholm tıp fakültesi olan *Caroline Enstitüsü,* edebiyat armağanını *İsveç Akademisi,* barış armağanını ise parlâmentodan seçilen beş üye verecekti. Armağana lâyık kimse görülmeyince, o yıl herhangi bir dalda armağan verilmemesi mümkün olduğu gibi, bir yıl içinde bir armağanın iki kişi arasında paylaştırılması da mümkündü. Hiç kimse bu armağanlar için kendini aday göstermedi. Adayları kişiler, üniversite, birlik v.s. gibi kurullar ve seçici kurullarda bulunanlar gösterebilirdi. Nobel edebiyat adaylarının ana dillerinde yazılmış bir eserleri bulunması şartı. Seçiciler kurulu, kurul dışındaki insanların, örneğin çevirmelerin yardımlarından da faydalanabilirlerdi. Ayrıca, armağanlar verilirken, Nobel'in istekleri göz önünde bulunduruluyor, isteklerine sadık kalınıyordu. Barış ve insanlık ülküsü herşeyin üstünde tutuluyor, armağanlar ancak bu ülküye yönelmiş kişilere veriliyordu. Armağanlar İsveç sınırları içinde kalmıyordu. Sonra, genellikle verilen armağanların tersine, bu armağanlar herşeyden önce insanı göz önünde bulunduruyor, bir esere, bir keşife değil, eserin, keşfin sahibine, yani örnek bir insana, örnek bir yaşayışa veriliyordu. Edebiyat alanında, bu armağanla ilk defa taçlandırılmak mutluluğuna Fransız sanatçısı Sully Prudhomme ermişti. Şimdiye kadar Nobel armağanına lâyık görülmüş mutlu edebiyatçıların adlarını ve memleketlerini sırasiyle veriyoruz

1901 Sully Prudhomme (Fransa)
1902 Theodor Mimmsen (Almanya)
1903 Björnstjerne Björnson (Norveç)
1904 Frédéric Mistral (Fransa) José Echegaray (İspanya.
1905 Henryk Sienkiewicz (Polonya)
1906 Giosue Carducci (İtalya)
1907 Rudyard Kipling (İngiltere)
1908 Rudolf Eucken (Almanya)
1909 Selma Lagerlöf (İsveç)
1910 Paul Von Heyse (Almanya)
1911 Maurice Meterlinck (Belçika)
1912 Gerhart Hauptmann (Almanya)
1913 Rabindranath Tagore (Hindistan)
1914 (Verilmedi)
1915 Romain Rolland (Fransa)
1916 Verner Von Heidenstam (İsveç)
1917 Karl Gjellerup (Danimarka - Henrik Pontoppidan (Danimarka)
1918 (Verilmedi)
1919 Carl Spitteler (İsviçre)
1920 Knut Hamsun (Norveç)
1921 Anatole France (Fransa)
1922 Jacinto Benavente (İspanya)
1923 William B. Yeats (İrlanda)
1924 Wladyslaw Reymont (Polonya)
1925 George Bernard Shaw (İngiltere)
1926 Grazia Deledda (İtalya)
1927 Henri Bergson (Fransa)
1928 Sigrid Undset (Norveç)
1929 Thomas Mann (Almanya)
1930 Sinclair Lewis (Amerika)
1931 Erik A. Karleldt (İsveç)
1932 John Galsworthy (İngiltere)
1933 İvan G. Bunin (Rusya)
1934 Luigi Pirandello (İtalya)
1935 (Verilmedi)
1936 Eugene O'Neill (Amerika)
1937 Roger Martin du Gard (Fransa)
1938 Pearl S. Buck (Amerika)
1939 Frans Eemil Sillanpaa (Finlandiya)

1940, 1941, 1942, 1943: (Verilmedi)
1944 Johannes V. Jensen (Danimarka)
1945 Gabriela Mistral (Şili)
1946 Hermann Hesse (İsviçre)
1947 André Gide (Fransa)
1948 T. S. Elliot (İngiltere)
1949 William Faulkner (Amerika)
1950 Bertrand Russel (İngiltere)
1951 Par Lagerkvist (İsveç)
1952 François Mauriac (Fransa)
1953 Sir Winston Churchill (İngiltere)
1954 Ernest Hemingway (Amerika)
1955 Halldor Kiljan Laxness (İzlanda)
1956 Juan Ramon Jimenez (İspanya)
1957 Albert Camus (Fransa)
1958 Boris Pasternak (Rusya)
1959 Quasimodo (İtalya)
1960 Saint - John Perse (Fransa)



İsmail Biret'in karikatürü

TÜRKİYE'DE EDEBİYAT ARMAĞANLARI

Bizde ilk edebiyat armağanları 1940'dan sonra verilmeye başlandı. Bu işe önayak olan Cumhuriyet Halk Partisiydi. Halide Edip Adıvar "Sinekli Bakkal" adlı romanı, Cahit Sıtkı Tarancı "Otuz Beş Yaş" adlı şiiri, Ahmet Muhip Dranas da "Gölgeler" adlı oyunuyla Cumhuriyet Halk Partisinin armağanlarını kazandılar. Daha sonra bu armağanların birer parti armağanı olmaktansa, devlete mâledilmesi daha uygun görüldü. "İnönü Armağanı" kanunlaşıp bunun için bütçede bir ödenek de ayrıldı. Ama iş bundan öteye geçmedi denilebilir. Sadece bir kere Yahya Kemal'e teşvik armağanı verildi. Bu, ilk ve son İnönü armağanı oldu.

Ama 1954 yılı edebiyatımızda bir "armağanlar yılı" oldu. Bu kere teşebbüs özel kurumlardan, kişilerden geliyordu. Birçok yazarların armağanların gerekliliği üzerinde yazdıkları yazılar en sonunda bir yankı bulmuş, birkaç armağan birden kurulmuştu: Sait Faik hikâye armağanı, Varlık roman armağanı, Yeditepe şiir armağanı, Türk Dil Kurumu sanat ve bilim armağanları. Birkaç yıl sonra Ataç armağanı da bunlar arasına katılacaktı. Sait Faik hikâye armağanı ölmez hikâyecimizin annesi tarafından kurulmuştu. Bu armağan, her yıl bir önceki yılın en iyi kitabına verilecek, armağanın karşılığı olan 1000 lira Sait Faik'in eserlerinin gelirinden sağlanacaktı. Yılın en iyi hikâye kitabını on kişilik bir kurul seçecekti. Üyelerin çift sayıda olması ilk yıl, toplanan oyların iki kitap arasında bölünmesine yol açtı. Bu yüzden, Sait Faik'in birinci ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs 1955 günü, Sait Faik armağanı Haldun Taner ile Sabahattin Kudret Aksal arasında paylaştırıldı. Seçiciler kurulunun onbir kişiye çıkarılması üzerine, bundan sonra böyle bir durumun ortaya çıkması önlendi. Ertesi yıl Sait Faik armağanını "Haney Yaşamalı" adlı kitabıyla Tahsin Yücel kazandı. 1957 de "Değişik Gözle" adlı hikâye kitabıyla Necati Cumalı, 1958 de Orhan Kemal, 1959 da ise "Berber

Aynası" adlı kitabıyla Oktay Akbal, Sait Faik hikâye armağanını aldılar. 1960 ta seçiciler kurulunun bir türlü toplanıp eserleri incelememesi yüzünden Sait Faik hikâye armağanı verilmedi.

Varlık roman armağanı da Sait Faik armağanı gibi 1000 liralık bir armağandı, her yıl, bir önceki yılın en iyi romanı olarak seçilen esere verilecekti. Ama yalnız bir kere, 1955 yılında, Yaşar Kemal in "İnce Memed"ine verildi. Daha sonra Varlık Yayınevi bu teşebbüsünden vazgeçti. Bunun biricik sebebi, iyi niyetle kurulan bu armağanın bazı çevrelerce haksız yergilere hedef tutulması, tarafsız seçiciler kurulu ilk armağanı bir Çağlayan yayınına verdiği halde, armağanın Varlık Yayınevi için bir reklâm gibi gösterilmeye çalışılmasıydı.

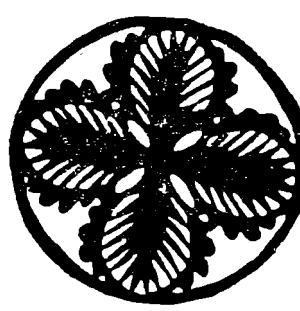
Yeditepe şiir armağanı da aynı yılda Yeditepe dergisince kuruldu. 300 lira tutarında olan bu armağan, daha sonra 500 liraya yükseltildi. Bu da seçiciler kurulunun bir önceki yılın en iyi şiir kitabı olarak göstereceği kitabın şairine verilecekti. İlk Yeditepe şiir armağanını Oktay Rifat kazandı. Oktay Rıfat'tan sonra aynı armağanı sırasıyla Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Edip Cansever kazandılar. 1959 yılında, Yeditepe şiir armağanı Arif Damar ile Cemal Süreya arasında paylaştırıldı. 1960 yılında Yeditepe şiir armağanı verilmedi. Bunun başlıca sebebi, seçiciler kurulunun, son nisan ayının karanlık günlerinde şiir üzerinde kafa yorabilecek huzuru bulamamaları olmalıydı.

Ataç eleştirme armağanı, büyük yazarımızın ölümünden sonra kızı tarafından kuruldu. 500 lira tutarında bir armağandı. Seçilen yargıcılar kurulunca yılın en iyi eleştirmesini yazdığı kabul edilecek yazarlara verilecekti. Geçen yıl, ilk Ataç armağanı Memed Fuad'a verildi. Bu yıl armağana lâyık bir eleştirme görülmediği, daha doğrusu oylar dağıldığı için Ataç armağanı verilemedi.

Türk Dil Kurumu da ilk armağanlarını 1954 yılında yayınlanmış eserlere, 26 Eylül 1955 de verdi. İlkin iki T.D.K. armağanı vardı, her ikisinin de tutarı 3500'er liraydı. Biri yılın en iyi edebiyat eserine, ikincisi ise yılın en iyi bilim eserine verilecekti. Seçiciler kurulu, herşeyden önce bu eserlerde Türk Dil Kurumunun amacının göz önünde bulundurulup bulundurulmadığına, kısacası dil devrimine hizmet edilip edilmediğine dikkat edecekti. Türk Dil Kurumu'nun ilk edebiyat armağanını "Yeşeren Otlar" adlı şiir kitabıyla Cahit Külebi, ilk bi-

lim armağanını "Abdülhak Hâmit" adlı eseriyle Gündüz Akıncı kazandı. Daha sonra "Ali" adlı romanıyla Orhan Hançerlioğlu, "Yaralı Hayvan" adlı hikâye kitabıyla Sabahattin Kudret Aksal edebiyat armağanını kazandılar. Bundan sonra edebiyat armağanları türlere ayrıldı ve her türde seçilen eserlere ikişer bin lira verilmeye başlandı. 1958 yılında "Delice Böcek" adlı şiir kitabıyla Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Suçumuz insan olmak" adlı romanıyla Oktay Akbal Türk Dil Kurumu armağanı kazandılar, başka türlerde armağan verilmeye değer eser bulunamadı. 1959 da "Düşlerin Ölümü" adlı kitabıyla Tahsin Yücel hikâye armağanını kazandı, çeviri türünde Sabahattin Eyuboğlu ile Mehmet Ali Cimcoz un bir çevirisi armağana lâyık görüldü. 1960 yılında Türk Dil Kurumu armağanlarını çeviri türünde Teoman Aktürel, hikâye türünde Onat Kutlar, tiyatro türünde Orhan Asena, bilim türünde ise Hüseyin Batuhan kazandı.

Ama bütün bunlar, umulan, beklenen faydayı hiçbir zaman sağlamadı.. Bütün bu armağanların kuruluşlarındaki ve verilişlerindeki iyi niyet açıksa da bir takım çevrelerce her zaman kötü niyetle karşılanıp baltalandı. Armağanların beklenen faydayı sağlamayışının başlıca sebeplerinden biri budur, İkincisi bu armağanların Türk basınında gereken ilgiyi, gereken yardımı bulamaması, üçüncü ve en önemli sebepse memleketimizde sanatla ilgilenen kitlenin son derece dar olmasıdır. Armağanların asıl faydası, okur, edebiyat okuru sayısı, bugünkinin otuz kırk misline çıktığı, yazar ve eser sayısı da aynı oranda yükseldiği zaman görülebilecektir. Bu ise, şimdilik uzak ve tatlı bir hayalden başka bir şey değil.



DÜNYA EDEBİYAT TARİHİ
KISA KRONOLOJİSİ

M. Ö.

900 Yunanların Fenike alfabesini alması.
753 Roma'nın kuruluşu.
753 Homeros'un İlyada ve Odise'yi yazması.
509 Pindaros'un ilk şiirlerini yazması.
509 Phrynikhos'un tragedyaları.
460 Sophokles'in ilk tragedyaları.
443 Sophokles'in Antigone'yi yazması.
443 Euripedes'in Alceste'yi yazması.
443 Parthenon çalışmalarının başlaması.
431 Aristophanes'in Bulutlar'ı ve Barış'ı.
420 Aristophanes'in Kuşlar'ı
406 Eflatun'un Sokrates'in sohbetlerini takibe başlaması.
399 Sokrates'in yargılanması ve ölümü.
399 Eflatun un Dialoglar'ı yazmaya başlaması.
357 Demosten'in İlk Nutuk'u.
347 Eflatun'un ölümü.
340 Isokrates'ın Minerva şenliği'ni yazması
306 Epiküros'un Mektuplar'ı.
306 Theokrites'in Aşklar'ı.
264 Tevrat m yunancaya çevrilişi.
146 Polybe'nin Tarihler'i.
146 Lucilius'un Hicivler'i.
63 Cicero'nun konsül seçilmesi.
63 Cicero'nun Hicivler'i.
63 Catullus'un Şiirler'i.
59 Lukretius un Tabiat Üstüne'si.
49 Vergilius'un Çoban Şiirleri.
49 Cicero'nun Minerva Şenlikleri.
27 Vergilius'un Enea'sı.
27 Horatius'un Türküler'i.
27 Tibulle'nin Ağıtlar'ı.

M.S.

51 İncil'in yazılışı.
54 Seneca'nın eserleri.
98 Plutarkhos'un Paralel Hayatlar'ı.
100 Tacitus'un Hikâyeler'i.
100 Juvenal'in Hivicler'i.
105 Çinlilerin kâğıdı bulması.
117 Diogen'in Antoloji'si
150 Havarilerin Yaptıkları nın son şekliyle yazılması.
160 Marcus Aurelius'un Düşünceler'i.
383 Saint Aygunstin'in Felsefe Konuşmaları.
842 İlk fransızca metin olan Serment de Strasbourg'un yazılışı.
1065 Çin'de matbaa harflerinin kullanılmaya başlaması.
1085 Fransızların ünlü destanı La Chanson de Roland'ın yazılışı.
1100 İmam Gazali'nin "Bilimin dinle canlandırılması" adlı eseri.
1124 Ömer Hayyam'ın ölümü.
1175 Fransızların ünlü "Tilkinin Romanı' nın yazılmaya başlanması.
1198 Almanların ünlü Nibelungen destanının yazılışı.
1236 Guillaume de Lorris'in "Gülün Romanı" adlı alegorik eseri.
1298 Marco Polo'nun Yolculuklar Kitabı.
1300 Japon Şikafusa'nın ilk politik felsefe denemesi.
1307 Dante'nin Tanrısal Komedya'yı yazmaya başlaması.
1327 Petrarca'nın ilk Canzoniere si.
1350 Boccacio'nun Dekameron'a başlaması.
1387 Chauser'in Canterbury Hikâyeleri.
1392 Deschamps'ın Yazma Sanatı.
1452 Rudolf Agricola'nın Dünya Tarihi.
1455 Almanya'da ilk kitabın basılması.
1456 Villon'un ilk eseri: Le Petit Testement.
1486 Leonardo de Vinci'nin Resim Üstüne Deneme'yi yazışı.
1508 Erasmus'un Deliliğe Övgü'sü.
1516 Ariosto'nun Kızgın Roland'ı.
1520 Makiaveli'nin Savaş Sanatı.
1532 Makiaveli'nin Hükümdar'ı
1533 Robert Olivetan'ın İncil'i fransızcaya çevirmesi.
1533 Rabelais'nin Pantagruel'i

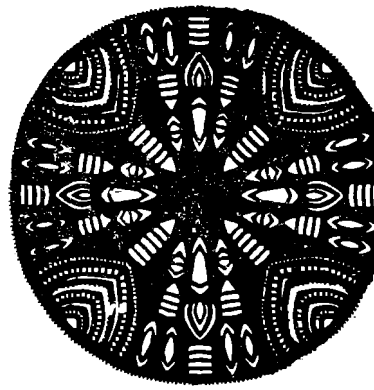
1534 Luther'in İncil'i almancaya çevirmesi.
1546 Michel — Angelo'nun Kafiyeler'i
1549 Fransa'da ilk edebiyat manifestosu.
1550 Ronsard'ın ilk eseri Odes u yayınlaması.
1558 Marguerite de Navarre'ın Heptameron'u.
1573 Tasso'nun Aminta'sı.
1588 Montaigne'in Denemeler'i.
1591 Shakespeare'in Yanlışlıklar Komedyası.
1597 Bacon'ın Denemeler i.
1598 Lope de Vega'nın Arcadia'sı.
1602 Shakespeare'in Hamlet'i.
1604 Shakespeare'in Othello'su.
1605 Shakespeare'in Macbeth ve Kral Lear'i.
1613 Cervantes in Örnek Alınacak Hikâyeler'i.
1615 Cervates'in Don Quichotte'u tamamlaması.
1616 Shakespeare'in ölümü.
1616 Cervantes'in ölümü.
1631 Fransa'da ilk gazete.
1632 Galilei'nin Dünyanın Başlıca İki Sistemi adlı eseri.
1635 Fransız Akademisi'nin kuruluşu.
1636 Corneille'in Le Cid'i.
1637 Descartes'ın Metod Üstüne Konuşmalar adlı eseri.
1657 Pascal in Taşralılar'ı.
1662 Molière in Kadınlar Okulu adlı komedyası.
1665 La Rochefoucauld'nun Özdeyişler'i.
1667 Milton'ın Kaybolmuş Cennet'i.
1668 La Fontaine'in ilk Masallar'ı.
1670 Racine'in Bérénice'i.
1674 Boileau nun Şiir Sanatı.
1677 Spinoza'nın Ahlâk'ı.
1678 İlk psikolojik Fransız romanı: Princesse de Clève
1688 La Bruyère'in Karakterler'i.
1690 Locke'un İnsan İdraki Üzerine adlı eseri.
1694 Saint — Simon'un Hatıraları'ı yazmaya başlaması.
1697 Perrault'nun Masallar'ı.
1699 Fénelon'un Télémaque'ı.
1710 Berkeley'in İnsan Bilgisinin İlkeleri
1719 Defoe'nun Robinson Cruzoe'si.
1721 Montesquieu nün İran Mektupları.
1726 Swift'in Gulliver'in Yolculukları.
1730 Goldoni'nin Don Juan'ı.

1731 Prévost'nun Manon Lescaut'su.
1735 Lesage'ın Gil Blas'ı.
1748 Montesquieu'nün Yasaların Ruhu.
1751 Diderot'nun başkanlığı altında ünlü Ansiklopedi'nin yayınlanmıya başlaması.
1759 Voltaire'in Candide'i.
1761 Rousseau'nun La Nouvelle Héloise'i.
1774 Goethe'nin Genç Werther'in Çektikleri.
1775 Beaumarchais'nin Séville Berberi.
1781 Schiller'in Haydutlar'ı.
1787 Bernardin de Saint Pierre'in Paul et Virginie'si.
1794 André Chénier'nin Iambes ı.
1802 Chateaubriand'ın Hristiyanlığın Dehası.
1815 Grimm Kardeşlerin Masallar'ı.
1816 Benjamin Constant'ın Adolphe'u.
1816 André Chénier nin Şiirler'inin yayınlanması.
1818 Keats'in Endymion'u.
1820 Walter Scott un Ivanhoe'si.
1820 Lamartine'in ilk şiir kitabı: Méditations Poétiques.
1822 Vingny'nin "Poèmes antiques et modernes"i.
1827 Heine'in Türküler Kitabı.
1829 Geothe'nin Wilhelm Meister'in Yolculuk Yılları
1830 Puşkin'in Boris Godunov'u.
1830 Balzac ın İnsanlık Komedyası'na başlaması.
1830 Stendhal'in Kızıl ile Kara'sı.
1830 Victor Hugo'nun Hernani'si.
1831 Edgar Poe'nun Şiirler'i.
1832 Goethe'nin Faust'u.
1834 Gogol'ün Mirgorod Hikâyeleri.
1835 Musset nin Geceler'e başlaması.
1835 Andersen'in Masallar'ı.
1837 Dickens in Oliver Twist'i.
1843 Edgar Poe'nun Altın Böcek'i.
1847 Mérimée'nin Carmen'i.
1847 Charlotte Bronte'nin Jane Eyre'i.
1847 Emily Bronte'nin Rüzgârlı Bayır'ı.
1851 Melville'in Moby Dick'i.
1852 Turgeniev'in Bir Avcının Notları.
1852 Théophile Gautier'nin Emaux et Camées'si.
1855 Walt Whitman'ın Çimen Yaprakları'na başlaması.
1856 Flaubert'in Madame Bovary'si.

1857 Baudelaire'in Les Fleurs du Mal'i.
1862 Leconte de Lisle'in Poèmes Barbares'ı.
1863 Ibsen in Talipler'i.
1865 Tolstoy un Harp ve Sulh'a başlaması.
1865 Lewis Carroll'un Alis Harikalar Ülkesinde'si.
1866 Dostoyevski'nin Suç ve Ceza sı.
1867 İbsen'in Peer Gynt'ü.
1868 Dostoyevski'nin Budala'sı.
1873 Rimbaud'nun Cehennemde Bir Mevsim'i.
1876 Mallarmé'nin Après-midi d un Faune'u
1876 Marc Twain'in Tom Sawyer'in Maceraları.
1876 Zola'nın Assommoir'ı.
1879 Henry James'in Washington Suare'ı.
1880 Dostoyevski'nin Karamazof Kardeşler'i.
1880 Maupassant'ın Kartopu.
1881 Verlaine'in Saggesse'i.
1883 Stevenson'un Define Adası.
1888 Knut Hamson'un Açlık'ı.
1890 Claudel'in Altın Baş ı.
1891 Nietzsche'nin Zaratustra Böyle Dedi'si.
1892 Maeterlinck'in Pelléas et Mélisande'ı.
1894 D'Annunzio'nun Ölümün Zaferi.
1895 Blasco İbanez'in Mayıs Çiçeği.
1897 Rilke nin Rüyalar Çelengi.
1897 André Gide'in Dünya Nimetleri.
1897 Unamuno'nun Savaşta Barış'ı.
1899 Tolstoy'un Diriliş'i.
1901 Selma Lagerlöf'ün Kudüs'ü.
1901 Thomas Mann'ın Buddenbrooks'lar'ı.
1901 Nobel armağanlarının verilmeye başlanması.
1902 Benedetto Croce'nin Estetik'i.
1903 İlk Goncourt armağanının verilişi.
1903 Bernard Shaw'un İnsan ve Üstün İnsan'ı.
1906 Jack London'un Kara Ok'u.
1909 Ferenc Molnar'ın Liliom'u.
1913 D. H. Lawrence'ın Oğullar ve Sevgililer'i.
1913 Apollinaire'in Alcools'ü.
1913 Marcel Proust'un Geçmiş Zaman Peşinde'ye başlaması.
1916 Kafka'nın Değişim i.
1917 Knut Hamson'un Dünya Meyveleri.
1922 James Joyce'un Ulysse'i.

1924 André Breton'un Sürrealizm Manifestosu.
1927 Mauriac'ın Thérèse Lady Chatterley'in Sevgilisi.
1929 Hemingway'ın Silâhlara Veda sı
1930 Dos Passos'un Kırkıncı Paralel'i.
1931 Eugene O'Neill'in Elekraya Yas Yaraşır'ı.
1932 Aldous Huxley in Yeni Dünya'sı.
1932 Faulkner'ın Ağustos Işığı.
1932 Caldwell'in Tütün Yolu.
1932 Jules Romains'in İyi Niyetli İnsanlar'a başlaması.
1933 André Malraux'nun Condition Humaine'i.
1933 Garcia Lorca nın Kanlı Düğün'ü.
1936 André Gide'in Rusya Yolculuğu.
1938 Jean-Paul Sartre'ın Bulantı sı.
1939 John Steinbeck'in Gazap Üzümleri.

(Nobel Armağanları ayrı liste halinde verildiği için bu kronolojiye eklenmedi. Gelecek sayımızda Türk edebiyatı kronolojisini bulacaksınız.)



GEÇEN YARIŞMAMIZIN SONUÇLARI

Geçen yılki sayımızda okurlar arasında açtığımız yarışmada 1) Soruşturmaya verilen cevaplar, 2) Şiirler, 3) Hikâyeler bölümlerinde en beğendikleri yazıların imzalarını bize bildirmelerini istemiştik. Ekim ayı sonunda süresi tamamlanan bu yarışmaya 231 okurumuz katıldı.

Aldığımız cevapları dikkatle incelyerek her yazar şaire verilen oyları topladık. Varılan sonuç şu oldu:

a) Baştaki soruşturmalar bölümündeki imzalardan:

1. Ahmet Bağışgil (43 oy), 2. Tahir Alangu (28 oy), 3. Attilâ İlhan (22), Yahya Benekay (16), Sunullah Arısoy (15), Ceyhun Atuf Kansu (13), B. Kemal Çağlar (10), Oktay Akbal (10).

b) Şiirler bölümünde en beğenilen şair:

1. Faik Baysal (31), 2. Cahit Külebi (28), 3. Fazıl Hüsnü Dağlarca (25), Selâhattin Batu (18), Ayhan Aral (14), Behçet Necatigil (11).

c) Hikâyeler bölümünde en beğenilen hikâyeci:

1. İlhan Tarus (47), 2. Tahsin Yücel (32), 3. Mehmet Seyda (21), Cengiz Dağcı (13), Hikmet Erhan Bener (12), Tarık Dursun K. (11).

Öbür oylar çeşitli yazar ve şairler arasında dağılmıştır.

Yarışmaya katılacak okurlarımıza verilecek armağanlar geçen yıllığımızda şöyle belirtilmişti: En çok oy alan imzaları beğenenler arasında kura çekilerek birinciye 1000 lira, ikinciye yayınlarımız arasında seçeceği 300 liralık kitap, üçüncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap, dördüncüden onuncuya kadar da yayınlarımız arasından seçecekleri ellişer liralık kitap.

Gelen cevapları sıralayınca gördük ki kur'aya pek gereklik kalmıyordu. Çünkü en çok oy alanlara oy vermiş okurların sayısı sandığımız kadar çok çıkmadı. Her üç bölümde birincilik alan imzalara oy vermiş yalnız iki okurumuz vardı. Onla-

rın arasından kur'a çektik ve birinci ile ikinciyi bu suretle ayırmış olduk. Birinci: Abidin Kaya (6. Hr. Üs. Bakım Kumandanlığı, Bandırma), İkinci: Yaşar Koksal (Vezneciler, Bozdoğankemeri Cad. Hallacı Mansur Sok. No. 4/1 İstanbul).

Ondan sonra sıra iki birinci ile bir ikinci tutturabilmiş olanlara geldi. Bunlar da iki kişiydi. Oy verdikleri yazarların puvan tutarlarını toplıyarak en çok puanlısını üçüncü, daha az puanlısını dördüncü saydık. 3. Ayhan Kırdar (İncilli asfaltı sağ 3. sokak Aydın Apt. Kat I D. 2, Bakırköy), 4. Servent Hayri Ozel (Kâzım Karabekir İlköğretmen Okulu Sın. VI. B 282 Kars).

İki birinci ile bir üçüncüye oy vermiş olanlardan altısı da topladıkları oy sırasına göre ellişer liralık kitap armağanımızı kazanmış oldular: 5. Arif Coşkun (Atatürk Cad. 33, Antakya), 6. Fikri Gürbüz Yıldızhan (Sobacı ve Camcı Ekrem Yıldızhan eliyle Çüngüş), 7. Nevzat Kantoğlu P.K. 42 Erzurum), 8. Jülide Alkılıç (Bahariye Cad. 80, Kadıköy), 9. Kayhan Dermancı (Silifke Cad. 98, Mersin), 10. Rasim Bakırcı (A. Irmaklar Nahiyesi Merkez Köyü İlkokul Başöğretmeni, Ardanuç).



2. Armağanı kazanan
Yaşar Koksal (1928)



3. Armağanı kazanan
Ayhan Kırdar (1936)

(Bu forma makineye verilinceye kadar birinciliği kazanan okurumuza yazdığımız mektubun cevabını henüz almış değildik).

YENİ YARIŞMAMIZ

Yeni yarışmamız gene okurlar arasındadır. Bu cildin son yaprağının koparılıp doldurularak bize gönderilmesi yarışmaya katılmaya yetecektir. En çok oy toplayanlara oy vermiş okurlarımız arasından kur'a çekilerek birinciye 1000 lira para armağanı, ikinciye yayınlarımız arasından seçeceği 300 liralık kitap, üçüncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap, dördüncüden onuncuya kadar ellişer liralık kitap, onuncudan yirminciye kadar da onbeşer liralık kitap armağan edilecektir. Böylece armağan toplamı 2000 lira tutmaktadır. Cevap gönderme süresi Ekim ayı sonuna kadardır. Sonuçlar gelecek Yıllık'ta yayınlanacak, armağanlar da kazananların adreslerine gönderilecektir.

Sorularımız şunlardır:

1) Bu kitaptaki yerli şiirler arasında en beğendiğiniz şair.

2) Bu kitaptaki yerli hikâyeler arasında en beğendiğiniz hikâyeci.

3) Edebiyat tarihimizin en beğendiğiniz, en önemli bulduğunuz altı şairini sayınız. *(Yalnız ölmüş şairler yazılacak.)*

Bu sonuncu soruya gelecek karşılıkların fazla dağılmaması için oy verilebilecek şairleri hatırlatıyoruz. *(Okurlarımız başka şairlere oy vermekte serbesttirler.)*

Divan şiiri: Fuzuli, Baki, Nef'i, Naili-i Kadim, Nabi, Nedim, Şeyh Galip, Muallim Naci.

Halk Şiiri: Yunus Emre, Köroğlu, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevheri, Emrah, Dertli, Dadaloğlu,

Yenilik şiiri: Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Mehmet Emin, Mehmet Âkif, Ahmet Hâşim, Yahya Kemal

Yeni Şiirimiz: Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Orhan Veli Kanık.

VARLIK KİTAPLARI

1933 - 1936 yıllarında "Varlık neşriyatı" adı altında 10 kadar kitap basılmıştı ama bugün Varlık Yayınları adını verdiğimiz kitapların basılması 1946 da başladı. 1946 da yalnız 3 kitap çıkmıştı. Bu rakam 1947 de 12 oldu ve gittikçe artarak 1954 de 98 e vardı. Bir yıl içinde çıkardığımız kitapların en yüksek sayısı budur. Geçen yıl 95 kitap çıkarmıştık. Bu 1960 yılı içinde yayınlanan kitaplarımızın sayısı da 72 yi bulmuştur. Bu rakamlara yeni çıkan kitaplar gibi önce çıkmış kitapların yeni baskıları da dahildir. Bu Yıllığımız Varlık yayınlarının 800 sıra numarasını taşıyor. 15 yıl içinde 802 kitaplık bir toplam, öyle sanıyoruz ki memleketimizde erişilmemiş bir rekor olarak kalıyor. 1946 dan beri çıkan kitaplarımızın yıllara göre sayıları ile fiyat tutarlarını aşağıda bir liste halinde sunuyoruz:

Yıl	Kitap sayısı	Kitapların tutarı Lira	Kuruş
1946	3	3	
1947	12	14	25
1948	13	15	
1949	16	16	
1950	20	20	
1951	31	31	
1952	50	50	
1953	78	78	
1954	98	98	
1955	77	90	
1956	66	90	
1957	91	138	
1958	80	124	
1959	95	182	
1960	72	191	50
	802		

1960'IN KİTAPLARI

Derleyen: Türker ACAROĞLU

Biten yılın ilk on bir ayı içinde çıkan kitaplardan çıkmış bibliyografya. 1959'un son iki ayında çıkmış kitaplar da kısaca işaret edilmiştir.

EDEBİYAT (100 Kitap)

AKGÜN (Nahit Ulvi). *Karanlıkta bir* şiirler. İzmir. Kovan Kit. 83 sayfa, 2 lira.

AKI (Dr. Niyazi). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu.* insan, eser, fikir, üslûp. — İst., İst. Matbaası, 307 s., 15 lira.

ALANGU (Tahir). *Cumhuriyetten sonra hikâye ve roman.* 1919-1930, antoloji, 1. cilt. 1959.

Alman şiiri antolojisi. 58 şair, Türkçeleştiren: E. Mahir Yalnız. — Ankara, Gazi Eğt. Enst. 96 sayfa, 3 lira.

ALPSAL (Aysel). *Sıkıntı odası.* hikâyeler, 1959.

AMADO (Jorge). *Kızgın toprak* Erezilya romanı. Fransızcadan çeviren: Şerif Hulûsi. — Ankara, Dost Yay. 391 s. 6 lira.

ANIL (Muallâ). — *Külde kıvılcım,* şiirler. İst., İnkılâp Kit.. 64 s. 250 kuruş.

APAK (Rıza). — *Dünya Haberleri, şiirler.* İst.. Ekin Basımevi, 80 s. 2 lira.

Başlangıçtan bugüne beyit - mısra antolojisi. Hazırlayan: İlhan Berk. İst., Varlık yay. 80 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 159).

BAŞTIMAR (Z.). *L. Tolstoy;* hayatı. eserleri. fikirleri. İst., Yenigün Yay. 112 s. 3 lira.

BELLİ (Şemsi). — *Boncuk kutusu.* taşlamalar. — Ank., Başşehir Yay. 64 s. 250 kuruş (Başşehir Yayınları: 6)

BERKER (Şinasi Nahit). *Demedim mi nazlı yarim ben sana,* fıkralar. — Ank., Ajans Türk Mat. 176 s. 5 lira.

BULUR (Mehmet İhsan). — *Cumhuriyet ve devrim şiirleri.* İst., Ders Kitapları A. Ş. 16 s. 100 kuruş.

BURDURLU (İbrahim Zeki). — *Atatürk'üm,* şiirler. 1959.

CAMUS (Albert). — *Denemeler,* çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol. — İst., Çan Yay. 104 s. 350 kuruş.

CAMUS (Albert). — *Yabancı,* Çev: Vedat Günyol, 1959.

CAMUS (Albert). — *Yanlışlık,* oyun. Çev: Ferid Edgü — İst., Ataç Kit. 48 s. 2 lira.

GOETHE (Johann Wolfrang von). — *Faust.* piyes. Çevitarağası. — Ank., Millî Eğitim Bakanlığı Yay. 211 s. 410 kuruş. (Modern Fransız edebiyatı: 2)

CUMALI (Necati). — *Tütün zamanı,* roman. — İst., Remzi Kit., 1959. 240 s. 4 lira.

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). *Hoo'lar,* şiirler. İst., Kitap Yay. 80 s. 250 kuruş

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). — *Özgürlük alanı,* şiirler. İst., Kitap Yay 16 s. 250 kuruş.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). — *Başkasının karısı ve bir yufka yürekli,* 2 hikâye. — Çev.: Nihal Yalaza Taluy ve Yaşar Nabi. 1959.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). *Budala,* roman, I cilt. Çev.: Avni İnsel ve İlhan Akant. İst., Ak Kit 311 s. 10 lira.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). *Suç ceza,* roman, 3. cilt, Çev.: Hasan Âli Ediz. 1959.

ERALP (H. Vehbi). — *Yahya Kemal için.* 1959.

EVRİMER (Rıfat Necdet). — *Ahmet Haşim,* hayatı, edebi şahsiyeti, sanatı, bütün şiirleri. 1959.

FAULKNER (William). *Kırmızı Yapraklar,* hikâyeler, Çev.: Ülkü Tamer. 1959.

FLAUBERT (Gustave). — *Madame Bovary,* roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Güven Yay. 400 s. 12,5 lira.

GİDE (André). — *Ayrı yol* (L'Immoraliste), roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 102 s. 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 149)

GİDE (André). — *Yeni nimetler.* Çev.: Tahsin Yücel. ıst., Varlık Yay. 77 s. 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 156,

GİDE (André). — *Yeni nimetler.* Çev.: Vedat Üretürk. 1959

COLETTE. — *Claudine'in evi,* hikâyeler. Çev: Vedia Taren, tahlil ve haşiyeleri yazan: Ord. Prof. Sadi Irmak. — İst., İstanbul Kit., 352 s. 12,5 lira. (Dünya edebiyatından tercümeler serisi: 1).

GOETHE (J. W.). — *Genç Werther'in acıları,* roman. Çev.: Ârif Gelen. — İst., Varlık Yay., 181 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 19)

GÖĞÇELİ (Yaşar Kemal). — *Ortadirek,* roman. — İst., Remzi Kit. 372 s. 10 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 12)

GÖKTULGA (Fahri Celâl). — *Çanakkale'deki Keloğlan,* büyük hikâye. — İst., A. Güler Kit. 69 s.

GÜNTEKİN (Reşat Nuri). — *Kan Dâvası,* roman. — İst., İnkılâp Kit. 232 s. 750 kuruş.

HANÇERLİOĞLU (Orhan). — *Bordamıza vuran deniz,* roman. İst., Varlık Yay. 86 sayfa 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 148)

İLHAN (Attilâ). *Ben sana mecburum.* şiirler. İst., Ataç Kit. 112 s. 3 lira.

İLTER (Şahap Sıtkı). *Gülen ayva, ağlayan nar,* hikâyeler. — Ank., Ayyıldız Mat., 84 s. 5 lira.

İngiliz - Amerikan şiiri. Haz.: Bilge Umar. İst., Ataç Kit. 80 s. 2 lira.

KANSU (Ceyhun Atuf). — *Yurdumdan,* şiirler. — İst., Varlık Yay. 79 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 175)

KARACA (Mehmet). — *İzahlı edebî sanatlar antolojisi.* — İst., Fatih, P.K. 17. 140 s. 750 kuruş.

KERMAN (Lâmia). — *Lamartine et la Turquie,* etüd. 1959

Mac INNES (Helen). — *İki kere iki ne üç eder ne beş,* roman. Çev.: Mustafa Ertem. — İst., Doğankardeş Yay. 426 s. 10 lira. (Işık kitapları: 12)

MANN (Heinrich). — *Mavi Melek, roman.* Çev.: Hale Kuntay. — İst., Güven Yay. 224 sı 10 lira.

MAUGHAM (Somerset). — *Büyülü Adalar,* hikâyeler. Çev.: Nermin Türkmen. 1959.

MAUGHAM (Somerset). *Talua Kuralı,* 2 hikâye. Çev.: Nermin Türkmen. — İst., Varlık Yay. 71 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 150)

MAUPASSANT (Guy de). — *Ölümden beter,* roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 221 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 26)

MEVLÂNA CELÂLEDDİN. — *Divan-ı Kebir.* 5. cilt. Çev: Abdülbâki Gölpınarlı. İst., Remzi Kit. 524 s. 25 lira.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN. *Divan-ı Kebir'den seçme şiirler.* Çev.: Mithat B. Baydur. 1959.

MİNNETOĞLU (İbrahim). — *Ağvan,* şiirler. — İst., Ha-

tipoğlu Yay. 96 s. 250 kuruş.

MORAVİA (Alberto). — *Diktatörün kadını*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 184 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 25)

NERUDA (Pablo). *Çağımızın büyük şairlerinden Pablo Neruda'nın şiirlerinden seçmeler*: Türkçesi: Mustafa Gökçe. — İst., Düşün Yay. 88 s. 3 lira.

NESİN (Aziz). — *Ah, biz eşekler*, hikâyeler. — İst., Karikatür Yay. 80 s. 250 kuruş. (Mizah serisi: 16)

NESİN (Aziz). — *Az gittik, uz gittik*, fıkralar. — İst., Karikatür Yay. 96 s. 3 lira. (Mizah serisi: 3)

NESİN (Aziz). *Birşey yap, Met*, oyun 5 tablo. 1959.

NESİN (Aziz). — *Hoptirinam*, mizah masalları. — İst,. Karikatür Yay. 96 s. 300 kuruş. (Mizah serisi: 12)

NİHAL (Şükûfe). *Yerden göğe*, şiirler. — İst., La Turquie moderne mat., 160 s. 5 lira.

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). *Karanlığın gözleri*, şiirler. — Ank., P.K. 169. 64 s. 3 lira.

ORHAN KEMAL. *Dünya Evi*. roman. — Ank,. Dost Yay. 239 s. 5 lira.

ORHAN KEMAL. *El Kızı*. İst., Ak Kit. 311 s. 10 lira.

ORHAN KEMAL. *Küçüklük*, roman. İst Varlık Yay 71 sayfa 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 155).

OZANKAN (Cenab). *Mustafa Kemal'in Anafartalar destanı*. — İst., İnkılâp Kit. 64 s. 250 kuruş.

OZANSOY (Munis Faik). *Bir daha*. şiirler. 1959.

OZANSOY (Munis Faik). — *Yakarış*, şiirler. 1959.

ÖZ (Erdal). — *Odalarda*, roman. — İst., Varlık Yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 166)

ÖZ (Erdal). — *Yorgunlar*, hikâyeler. İst., A Dergisi Yay. 68 s. 250 kuruş..

ÖZER (Kemal). *Ölü bir yaz*, şiirler. İst., P.K. 3 Aksaray 32 sayfa.

PENARD (Jean). — *Albert Camus* için, Çev.: Enver Esenkova. — İst., Fransız Kültür merkezi. 31 s.

PUŞKİN (A. S.). *Yüzbaşının kızı*. roman. Çev: Nihal Yalaza Taluy. İst., Varlık Yay. 108 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 177)

PÜSKÜLLÜOĞLU (Ali). — *Şiirimizin dört Ahmet'i*, antoloji. 1959.

SAFA (Peyami). — *Biz insanlar*, roman. — İst., İnkılâp Kit. 1959.

SILAY (Celâl). *Adamca*, şiirler. 1959.

SÖZEN (Hayri). — *Karaborsa*, oyun. — İst., Orhan Mete Mat. 127 s. 5 lira.

STEİNBECK (John). *Uğurlu perşembe*, roman. Çev.: Filiz Karabey ve Güneş Tarhan. 1959.

STENDHAL. — *Castro rahibesi*. roman. Çev.: Necip Alsan. İst., Varlık Yay. 88 s. 2 lira. (Büyük cep kitapları: 178)

SUİÇMEZ (Vural Vahit). *Destan gece* röportaj. İst., Kitap Kit. 50 s. 2 lira.

ŞIHHASANLI (Doğan Kılıç). *Çin edebiyatı antolojisi*. İst., Karhova Yay. 127 5 lira.

TOLSTOY (Lev) *Hacı Murat* Çev. Z. Baştımar İst., Yenigün Yay. 221 s. 5 lira.

TOLSTOY (Lev) *Hacı Murat* romun. Çev.: Nihal Yalaza Taluy İst. Varlık Yay 128 s. 2 lira. (Büyük cep kitapları: 180).

TUNCER (Cengiz). *Hacizli toprak*. roman. — İst., Remzi Kit. 213 s. 4 lira.

TWAİN (Mark). — *Tom Sawyer'in maceraları*. roman. Çev.: Doğan Özbay. İst., İyigün Yay. 208 s.. 5 lira.

UÇARI (Ercüment). *Et*, şiirler. İst., Ekin Bas. 31 s. 2 lira.

URGAN (Mina). *Shakespeare*. 1 cilt. İst., Edebiyat Fakültesi. 206 s. 1175 kuruş.

UYSAL (Sermet Sami). — *Yahya Kemal'le sohbetler*. 1959.

VERGA (Giovanni). — *Malavoglia'lar*. I. Çev.: Feridun Timur. İst. Maarif Bas. 1959.

VERNE (Jules). *Araba ile devridlem*. roman. Çev.: Ferid Hansoy. — İst. İnkılâp Kit. 351 s. 5 lira.

VERNE (Jules). — *Havada seyahat*. roman, 1. cilt. Çev.: Ferid Hansoy. İst., İnkılâp Kit. 1959.

WILDE (Oscar). — *Dorian Gray'in portresi*. roman. Çev.: Selâhattin Hilâv. — İst., Varlık Yay. 1959.

Yedi şairden hâtıralar. — Haz.: Hilmi Yücebaş. İst., A. Halit Kit., 208 s. 5 lira.

Yeni şairler, yeni şiirler, 1960. Haz.: Osman Zeki Yılmaz. İst.. Çevre Yay. 48 s. 2 lira.

Yeni şiirimiz. antoloji. Haz.: Sabahattin Batur. — İst., Varlık Yay. 238 s. 4 lira (Büyük eserler kitaplığı: 24).

YETKİN (Sunî Kemal) *Düşün Payı*, denemeler. — İst., Kitap Yay. 88 s. 250 kuruş.

YÜCEBAŞ (Hilmi). *Edebiyatımızda Atatürk.* — İst., Kültür kit. 128 s. 3 lira.

YÜCEBAŞ (Hilmi). — *Edebiyatımızda Mevkina.* 1959.

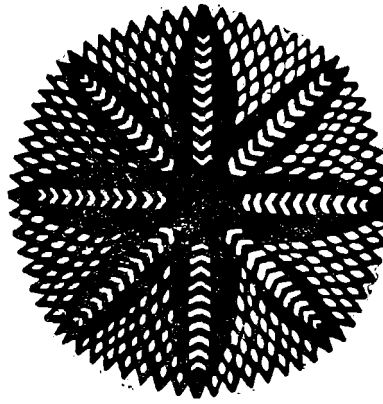
YÜCEBAŞ (Hilmi). *Ömer Seyfettin.* hayatı. hâtıraları. İst., A. Halit kit. 112 s. 3 lira.

YÜCEL (Hasan Âli) *Dinle Benden* şiirler İst., İnkılâp kit. 88 250 kuruş.

YÜCEL (Tahsin). *Mutfak Çıkmazı* roman. İst., Varlık Yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları 174)

ZOLA (Emile). *Jerminal* roman. Çev Rıza Temel. — İst., Ak kit. 296 s. 10 lira.

ZOLA (Emile) *Para* Çev.: Hamdi Varoğlu. — İst., Ak Kit. 344 s. 10 lira.



BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI (50 kitap)

ARSEVEN (Prof. Celâl Esad). — *Sanat ansiklopedisi*. 2. cilt. İst., Maarif bas. s. 785-864. 5 lira.

ASLIER (Mustafa). — *Türk eğitimi ana dâvaları*, 2 cilt. — İst., 5 lira.

ATALAY (Besim). — *Türk dili ile ibadet*. İst., Nebioğlu yay. 140 s. 5 lira.

BANOĞLU (Niyazi Ahmet). *Basın tarihimizin kara ak günleri*. İst., M. Sıralar mat., 111 s. 5 lira.

BORAK (Sadi). *Atatürk, gençlik ve hürriyet*. İst., Anıl yay. 152 s. 750 kuruş.

Büyük Adamlar. Türk ve yabancı 230 ünlü kişi. Haz.: F. Bengü. — İst., Varlık yay. 280 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 4).

CHALLAYE (Félicien). — *Dinler tarihi*, Çev: Samih Tiryakioğlu. — İst., Varlık yay. 231 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 7).

ÇEKMEGİL (M. Said). — *Ahlâk anlayışımız*. Malatya, Samih Kütüphanesi. 132 s. 5 lira.

DENY (Jean). *Yeni Türkiye*. Çev.. Sencer Kodolbaş. — Ank., İş Bankası yay. 122 sayfa, 4 lira.

Devlet Felsefesi, seçilmiş parçalar. Çev.: N. Abadan, B. Da. M. Tuncay. 1959.

EFLÂTUN. *Küçük dialoglar*. İst., Remzi kit. 426 s. 650 kuruş.

ENGİN (Dr. Arın). *Atatürkçülük savaşımızda Avrupa kültürü nedir ve ne değildir*. — İst., Kadıköy P. K. 105. 280 s. 10 lira.

ERSOY (Dr. Osman). — *Türkiye'ye matbaanın girişi ve ilk basılan eserler*. 1959.

ESEN (Bülent Nuri) ve NEBİOĞLU (Dr. Osman). — *Kölelik ve Hürriyet*. — İst., Nebioğlu yay. 216 s. 5 lira

F. A. O. *Türkiye raporu*, Prof. Baade başkanlığında. 1959.

GAZİOGLU (Ahmet). — *İngiliz idaresinde Kıbrıs*, 1. cilt. — İst., Ekin bas. 319 s. 12 lira.

GİRİTLİ (İsmet). *Demokrasi yolunda.* — İst., 110 s. 7,5 lira.

GÜVEMLİ (Zahir). *Başlangıcından bugüne Türk ve dünya sanat tarihi.* İst., Varlık Yay. 351 s. 8 lira. (Faydalı kitaplar: 5).

GÜVEMLİ (Zahir). — *Sinema tarihi.* — İst., Varlık yay. 273 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 8).

IRMAK (Prof. Sadi). *Splendeur et misère de la médecine.* — İst., Tıp Fak. yay.

İsmail Anar kütüphanesi kataloğu. 1 cilt. — İst., Baha Mat. 80 s. 250 kuruş.

İŞMEN (İsmail) ve İPEKÇİ (Günen). *Türk sivil havacılık lügatı.* İst. Teknik Üniversitesi. 1959.

KANT (Immanuel). *Ebedî barış üzerine felsefi deneme.* Çev.: Yavuz Abadan, Seha Meray. — Ank., Siyasal Bilgiler Fak. yay. 58 s. 225 kuruş.

KARABEKİR (Kâzım). — *İstiklâl harbimiz.* 1. cilt. — İst., Türkiye yay. 1171 sayfa, 40 lira.

KAYNAR (Prof. Reşat). *Türkiye'de hukuk devleti kurma yolundaki hareketler.* 196 s. 10 lira.

KOÇU (Reşad Ekrem). *Osmanlı padişahları.* İst., Nebioğlu yay. 448 15 lira.

KOLOĞLU (Prof. Dr. Mahmut). *Ekonomi doktrinleri tarihi.* 220 s. 15 lira.

KURTKAN (Amiran). *Fındıkoğlu bibliografyası.* 1918-1958. 1959.

MOLTKE (Helmuth von). *Türkiye'deki durum ve olaylar üzerine mektuplar.* 1835-1839. Çev.: Hayrullah Örs. Ank., İş Bankası yay. 338 s. 12 lira.

OSMANOĞLU (Ayşe). — *Babam Abdülhamit.* hâtıralar. — İst.. Güven yay. 263 s. 20 lira.

ÖZ (Prof. Dr. İ. Hakkı). *Türkiye makina'an imalâtı.* İst. Teknik Ü yay 66 s.

RUSSELL (Bertrand). — *Sağduyu ve atom savaşı.* Çev.: Avni Yakalıoğlu. — Ank. İş Bankası yay. 110 s. 250 kuruş.

SANUS (Prof .Zihni). — *Para ekonomisi.* 1. cilt, 2. baskı. İst., İstanbul mat. 351 s.

SARAÇOĞLU (A. Cemaleddin). — *Gazi Hamidiye'nin ilk maceraları.* İst., Gün yay 225 s. 10 lira.

SARP (Hatemi Senih). — *Felsefe tarihi sözlüğü.* İst., Ataç kit. 64 s. 2 lira.

SARTRE (Jean-Paul). — *Varoluşçuluk,* Çev.: Asım Bezirci. — İst. Ataç kit. 48 s. 2 lira.

SEIGNOBOS (Charles). — *Avrupa milletlerinin mukayeseli tarihi.* Çev.: Samih Tiryakioğlu. — İst., Varlık yay. 445 s. 8 lira. (Faydalı kitaplar: 6).

SMILES (Samuel). — *Kendine yardım.* Çev.: Süreyya Berkem. — İst. Yapı ve Kredi Bankası. 327 s. 10 lira. (Kültür yayınları: 1).

STIRNER (K. B.). — *İlim kahramanları ve kurbanları.* Çev.: Hüseyin Oğuz. — Ank., Balkanoğlu mat., 103 s. 250 kuruş.

SUNAR (Dr. Cavit). *İmam Rabbani-İbn Arabi: Vahdet'i şuhûd-vahdet'i vücûd meselesi.* — Ank., Resimli Posta mat.. 122 s. 15 lira.

ŞAKAR (Prof. Akif Şakir). *Kısaca humanizma ve Doğunun yeriliği.* İst. Baha mat, 47 s. 3 lira.

ŞEHSUVAROĞLU (Halûk Y.). *Eski Türk sanatları.* İst., Varlık yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 158).

TANYOL (Cahit). *Sosyal ahlâk.* 1. cilt. — İst., Edebiyat fakültesi yay. 237 s. 14 lira.

THOMAS (Benjamin P.). *Abraham Lincoln.* Çev.: T. Lenger ve N. Milâr. 1959.

TRAVERSE (Marcelin) ve GÜKALP (R. Gökalp). *Türk çocuklarına renkli ansiklopedi.* — İst.. Arkın kit. 54 s. 25 lira.

TOPÇU (Nurettin). — *Türkiye'nin maarif davası.* — İst., Milliyetçiler derneği yay. 80 s. 250 kuruş.

TOROS (Hüsamettin). — *Yeni Türkiye ansiklopedisi.* — İst., Halk mat. 672 s.

Türk Dil kurultayında okunan bilimsel bildiriler. — Ank., T. D. K. yay. 256 s. 15 lira

YARDIMCI (Celâl). — *Fikir bahçesi.* — Ank.. 92 s. 5 lira.

YÜCEL (Hasan-Âli). — *Hürriyet, yene hürriyet.* 1. cilt. — Ankara İş Bankası yay. 671 s. 25 lira.

OKURLARIMIZA

Sevgili okurlar,

Böylece 1961 Yıllığımızın da sonuna erişmiş bulunuyorsunuz. Elbette ki buraya kadar okuduklarınız üzerinde düşünceleriniz, kanılarınız vardır. Geçen yıl, üşenmemiş, bizi uyarıcı görüş ve isteklerinizi bildirmek zahmetine girmiştiniz. Bu yıl da sizden bu zahmeti esirgememenizi dileyeceğiz. Yıllık'ınız yıldan yıla daha da serpilip güzelleşecekse bunda sizlerin de payınız büyük olacaktır. Onun için bize bu kitapta beğendiğiniz ve beğenmediğiniz yanları hiç çekinmeden yazın.

Biliyorsunuz, bir de yarışmamız var okurlarımız arasında. İlginizin geçen yılkinden çok daha geniş olmasını istiyoruz bu yıl. Son sayfamızı işaretli yerinden kesip doldurarak bize göndermeyi lütfen ihmal etmeyin. Cevaplar için mutlaka bu sayfanın kullanılması şart olduğunu bir kere daha hatırlatalım. Yaprağın arka sayfasına da Yıllık hakkındaki düşüncelerinizi yazabilir, böylece bu tek yaprağı bize göndermekle hem yarışmamıza katılmış, hem de gelecek sayımızın daha olgun, daha kusursuz çıkmasına yardım etmiş olursunuz.

Teşekkürlerimizi önceden sunar, 1961 yılının sizlere ve bütün yurttaşlarımıza iyilikler, mutluluklar getirmesini candan dileriz.

V A R L I K

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5
1960'a toplu bir bakış (Yaşar Nabi) 9

1960 DA SANAT HAYATI

1960 da şiirimiz (Memet Fuat) 21
1960 da roman ve hikâyemiz (Tahir Alangu) 36
1960 da dil çalışmaları (S. N. Özerdim) 50
1960 da resim ve heykel (Zahir Güvemli) 57
1960 yılında musiki hareketleri (İlhan K. Mimaroğlu) 64
1960 da sinema (T. Kakınç) 79
1960 da tiyatro (Yıldırım Keskin) 91

KURTULUŞTAN SONRA NE DÜŞÜNÜYORLAR ?

Akay, İhsan 103
Akgün, Nahit Ulvi 104
Alsan, Necip 106
Apak, Rıza 107
Apaydın, Talip 108
Arısoy, M. Sunullah 111
Atılgan, Yusuf 113
Atok, Oğuz Kâzım 114
Balaban, Memduh 117
Balcıoğlu, Şahap 120
Başaran, Mehmet 121
Batu, Selâhattin 123
Benekay, Yahya 125
Bener, Hikmet Erhan 127
Berk, Nurullah 130
Çağlar, Behçet Kemal 131
Dağcı, Cengiz 132
Darago, Reşat Nuri 133
Dizdaroğlu, Hikmet 133
Duru, Kâzım Nami 134
Ediboğlu, Baki Süha 135
Elöve, Mustafa Emil 135
Gruda, Yılmaz 139
Güvemli, Zahir 139
Hünalp, Ayhan 140
İlhan, Attilâ 141
Kansu, Ceyhun Atuf 144
Körükçü, Muhtar 146
Kudret, Cevdet 148
Makal, Mahmut 149
Menemencioğlu, Muazzez 151
Muhteremoğlu, Âfet 152
Onat, Muvaffak Sanii 153
Özerdim, S. N. 154
Seyda, Mehmet 155
Şimşek, Hasan Tc Sabahattin 157
Taner, Haldun 158
Tarcan, Mesut 159
Uyguner, Muzaffer 160
Üstün, E. Faik 163
Yağcıoğlu, Halim 164
Yaşın, Özker 166

Yiğiter, Umran Nazif 168
Yücel, Hasan Âli 168
Yücel, Tahsin 169
Giritli, Doç. Dr. İsmet 170

ŞİİRLER

Acar, Doğan 175
Ajlan, Mehmet 175
Akgün, Nahit Ulvi 176
Akın, Cemal 176
Akıncı, Turgut 177
Akyıl, Mansur 178
Alkan, Erdoğan 179
Alp, Câhid 180
Alptekin, M. 181
Altınel, Recai 181
Akın, Gülten 182
Altıntaş, Günel 183
Altülmsek, Ahmet 183
Apak, Rıza 184
Apaydın, Talip 185
Aray, Macit 186
Ardağ, Adnan 187
Arın, Aydın 188
Arısoy, M. Sunullah 189
Aşar, M. Sami 190
Aytekin, Ahmet 191
Bakırcıoğlu, Nurettin Ziya 192
Başar, S. Kandemir 193
Başaran 194
Başaran, Hüseyin 195
Batu, Çınar 195
Batu, Selâhattin 196
Benice, Macit 198
Bilen, Rüstem 198
Bozdoğan, E. Sezai 198
Bulak, Adnan 199
Burdurlu, İbrahim Zeki 200
Candır, Şahin 292
Campolat, Müşür Kaya 203
Ceylân, Faik Sabri 203
Coşkun, Arif 205
Cömert, Bedrettin 206
Çapa, Şükran 207
Çetin, Celâlettin 207
Çitçi, Abdullah Edip 209
Dağlarca, Fazıl Hüsnü 210
Dağlı, Hüseyin 212
Demir, Öksel 212
Demiray, M. Güner 213
Demirtaş, Salih Metin 214
Deren, Sadettin 215
Dil, Şahinkaya 215
Dil, Sevim 216
Dikkaya, Turhan 217
Doğruöz, Özcan 218
Duru, Nezhun 218
Ediboğlu, Baki Süha 219
Ercan, İsmet 220
Ercin, Melih 221
Erdiranlı, Orhan 222
Ergunsoy, Halûk Faruk 222
Ergün, Y. 223
Erman, Nüzhet 223
Ertuğay, M. Celâl 224
Eskin, N. 225
Etikan, Cahid 225
Evren, Ergun 226
Fasihoğlu, Aysel 227
Geçer, İlhan 227
Gerez, J. Habib 228
Gider, Bedri 229
Gökçay, Coşkun 230
Gökçay, Namık 232
Göktekin, Ruhi 234
Gönenç, Tekin 235
Gör, Sıtkı Salih 235
Güçlü, Tülin 236
Güçlüer, Suna 236
Güçlüol, Kemal 237
Güdek, Recai 237

Gül, Nadir 238
Gülizar, Jülide 239
Güney, Oben 241
Güngör, Yaşar 243
Güntürkün, Nâzan 243
Gürcan, Nedret 244
Gürsu, Ataol 245
Hakkı, Ruşen 246
Hüseyin, Hasan 247
İncebayraktar, Özbek 248
İncioğlu, Erol 248
İren, Can N. 249
İşlek, Nevin 250
Kalaycıoğlu, Turan 251
Kalınçınar, Avni 253
Kansu, Ceyhun Atuf 254
Karabuğa, Tamer 256
Karabulut, Mehmet 256
Karacaoğlu, Polat 257
Karadayı, İsmet Kemal 258
Karakan, Hüseyin 259
Kırdar, Ayhan 260
Koç, Kemalettin 260
Koylan, Sadi 261
Köklügiller, Ahmet 261
Kurt, Mahmut 261
Kuruca, Zeki 262
Makal, Tahir Kutsi 263
Mavi, Nesrin 263
Menemencioğlu, Muazzez 265
Metin, Salih 267
Minnetoğlu, İbrahim 267
Necatigil, Behçet 269
Oktay, Mustafa 270
Özkılıç, Osman Fuat 270
Onat, Muvaffak Sami 271
Orhan, Tarık 273
Ortaç, Tülây 274
Önal, Ahmet Nusret 274
Önalp, Mehmet 275
Özcan, Mehmet 276
Özgüngör, Şendoğan 277
Özsoy, N. Rasim 278
Parkan, Hasan 278
Püskülüoğlu, Ali 279
Salihoğlu, Mehmet 280
Sander, Ergin 281
Sarar, İsmail Ali 281
Sarıkâhya, Teoman 283
Sarkılar, Mustafa 283
Sergen, Semih 284
Solak, Mehmet Âdem 285
Sümer, Muhteşem 286
Şavk, Burhan Garip 287
Şendil, Sabih 288
Şimşek, Hasan 289
Tarcan, Mesut 291
Tarhan, Nuri 292
Teoman, Sabahattin 294
Timur, İ. Hakkı 295
Tolungüç, Tuncay 296
Tuncer, Oktay 297
Tunçer, Cahit 298
Turgay, Mediha 298
Tünay, Erhan 299
Türegün, Erol 300
Uçarı, Ercüment 301
Uçkan, Nevzat 302
Uçkan, H. Vasfi 303
Ulus, Şevki 303
Ural, Nihan 304
Uyguner, Meserret 305
Uysal, Halil 306
Uysal, Sermet Sami 306
Uzunyol, Nurettin 307
Ünal, Ayten 307
Ünlü, Rüksan Türkân 308
Ünlüer, Ülkü 308
Ünsal, Engin 310
Üstek, İsmet 311
Üstün, E. Faik 311
Ütsülcarcı, Zehra 312

Yağcıoğlu, Halim 313
Yalçın, Hayri 314
Yalçın, B. Sıtkı 315
Yalnız, E. Mahir 315
Yaşar, Ümit 316
Yaşın, Özker 317
Yeşiltepe, Cevdet 318
Yılmaz, Osman Zeki 319
Yiğitler, E. Zekâi 319
Zengin, Coşkun 320

HİKÂYELER

Acar, Turgut 323
Ardağı, Adnan 327
Aşçı, Abdullah 330
Balaban, Memduh 338
Benekay, Yahya 344
Bener, Hikmet Erhan 352
Burak, C. 356
Dağcı, Cengiz 366
Demirseren, Bedii 357
Duygulu, Behiç 380
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 385
Hünalp, Ayhan 390
Halıcı, Mehdi 396
İlhan, Cengiz 404
İşlek, Nevin 409
Kansu, Ceyhun Atuf 417
Koray, Yaman 422
Muhteremoğlu, Afet 427
Noyan, Berkuk 431
Sabit, Selim 437
Sıtkı, Şahap 440
Seyda, Mehmet 443
Timur, İ. Hakkı 449
Ünlü, Rüksan Türkân 456
Üner, Tanju 459
Yörük, Cengiz 463
Yücel, Tahsin 470
Alpsal, Aysel 475
BİLGİ kontrolü 480

DÜNYA ŞİİRİNDEN ÖRNEKLER

Rainer Maria Rilke (Sıtkı Salih Gör) 483
Wolfrang Engel (E. Mahir Yalnız) 483
Doris Mühringen (E. Mahir Yalnız) 484
Rainer Maria Rilke (İhsan Gevrek) 484
Anonim (Mete Ataç) 485
Robert Frost (Ahmet Bağışgil) 486
Emily Dickinson (Coşkun Zengin) 486
Ezra pound (Coşkun Zengin) 487
Alun Lewis (Adnan Ardağı) 487
Çin anonim şiirleri (L. Sami Akalın) 488
Matsuo Basho (Muzaffer Uyguner) 489
Ransetsu Hatori (Muzaffer Uyguner) 490
Gerrit Achterberg (Engin Ünsal) 491
Arthur Rimbaud (İlhan Berk) 491
Francis Carco (Abdullah Rıza Ergüven) 492
Prévert (Cûşan Konuk) 493
Anonim (Şahinkaya Dil) 493
Robert Louis Stevenson (Coşkun Zengin) 494
Eugene O'Curry (Coşkun Zengin) 494
Federico Garcia Lorca (M. Güneşses) 495
Marek Antoni Wasilewski

(Hayrettin Dündar) . 496
Erik Lindegren (Muzaffer Uyguner) 496
BİLGİ kontrolü 498

KISA BİYOGRAFYALAR
Alangu, Tahir . 502
Alsan, Necip 502
Altümsek, Ahmet 503
Apak, Rıza 503
Apaydın, Talip 503
Ardağı, Adnan 504
Atılgan, Yusuf 504
Atok, Oğuz Kâzım 504
Balaban, Memduh 505
Balcıoğlu, Şahap 505
Başaran, Mehmet 506
Batu, Selâhattin 506
Benekay, Yahya 507
Bener, Hikmet Erhan 507
Burdurlu, İbrahim Zeki 508
Çağlar, Behçet Kemal 508
Dizdaroğlu, Hikmet 509
Dormen, Haldun 509
Dağcı, Cengiz 510
Dil, Şanhinkaya 510
Duru, Kazım Nami 511
Ediboğlu, Baki Süha 511
Ergüven, Abdullah Rıza 512
Elöve, Mustafa Emil 512
Fuat, Memed 513
Geçer, Ilhan . 513
Giritli, Doç. Dr. İsmet 514
Gruda, Yılmaz Arkon 514
Gürcan, Nedret 515
Güvemli, Zahir 515
Halıcı, Feyzi 516
Halıcı, Mehdi 516
Hünalp, Ayhan 516
İlhan, Attilâ 517
İlhan, Cengiz 517
Kansu, Ceyhun Atuf 518
Körükçü, Muhtar 518
Kudret, Cevdet 519
Makal, Mahmut 519
Menemencioğlu, Muazzez 520
Muhteremoğlu, Âfet 520
Onat, Muvaffak Sami 520
Özyürek, Nurettin 521
Püsküllüoğlu, Ali 521
Özerdim, Sami Nabi 521
Sander, Ergin 522
Seyda, Mehmet 522
Suiçmez, Vural Vahit 523
Şimşek, Hasan 523
Şendil, Sabih 523
Tanor, Haldun 524
Tarcan, Mesut 524
Teoman, Sabahattin 525
Uçarı, Ercüment 525
Uyguner, Muzaffer 526
Uçkan, H. Vasfi . 526
Ünlü, Rüksan Türkân 526
Ünsal, Engin 527
Üstün, E. Faik 527
Yağcıoğlu, Halim 527
Yaşın, Özker . 528
Yiğiter, Umran Nazif 528
Yücel, Hasan-Âli 529
Yücel, Tahsin 529

Nobel armağanları 530
Türkiye'de edebiyat armağanları . . 534
Dünya Edebiyat tarihi kısa kronolojisi 537
Geçen yarışmamızın sonuçları . 543
Yeni yarışmamız 545
Varlık kitapları 546
1960'ın kitapları (Derleyen: Türker Acaroğlu) 547

İÇİNDEKİ İMZALAR

(Soyadları sırasile)

ACAR, Doğan 175
ACAR, Turgut . . . 323
ACHTERBERG, Gerrit 491
AJLAN, Mehmet . 175
AKALIN, L. Sami 488
AKAY, İhsan . . . 103
AKGÜN, Nahit Ulvi 104-176
AKIN, Cemal 176
AKIN, Gülten 182
AKINCI, Turgut 177
AKYIL, Mansur 178
ALANGU, Tahir 36-502
ALKAN, Erdoğan 179
ALP, Câhid 180
ALPSAL, Aysel 475
ALPTEKİN, M. 181
ALSAN, Necip 106-502
ALTINEL, Recai 181
ALTINTAŞ, Günel 183
ALTÜMSEK, Ahmet 183-503
APAK, Rıza . 107-184-503
APAYDIN, Talip 108-185-503
ARAY, Macit 186
ARDAĞI, Ad. 187-327-487-504
ARIN, Aydın . . 188
ARISOY, Sunullah 111-189
AŞAR, M. Sami 190
AŞÇI, Abdullah 330
ATAÇ, Mete 485
ATILGAN, Yusuf 113-504
ATOK, Oğuz Kâzım 114-504
AYTEKİN, Ahmet 191
BAĞIŞGİL, Ahmet . 486
BAKIRCIOĞLU, N. Ziya . 192
BALABAN, M. 117-388-505
BALCIOĞLU, Şahap 120-505
BASHO, Matsuo . 489
BAŞAR, S. Kandemir . 193
BAŞARAN, M. . 121-194-506
BAŞARAN, Hüseyin 195
BATU, Çınar . 195
BATU, Selâhattin 123-196-506
BENEKAY, Y. 125-344-507
BENER, H. E. . 127-352-507
BENİCE, Macit 198
BERK, İlhan 491
BERK, Nurullah 130
BİLEN, Rüstem 198
BOZDOĞAN, E. Sezai 198
BULAK, Adnan 199
BURAK, C. . . 356
BURDURLU, İ. Zeki 200-508
CANDIR, Şahin . . 202
CANPOLAT, Müşür Kaya 203
CARCO, Francis 492
CEYLAN, Faik Sabri 203
COŞKUN, Arif 205
CÖMERT, Bedrettin 206
ÇAĞLAR, Behçet K. 131-508
ÇAPA, Şükran . 207
ÇETİN, Celâlettin 207
ÇİTÇİ, Abdullah Edip 209
DAĞCI, Cengiz 132-366-510

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü 210
DAĞLI, Hüseyin . . 212
DARAGO, Reşat Nuri . 133
DEMİR, Öksel . 212
DEMİRAY, M. Güner . 213
DEMİRSEREN, Bedii 375
DEMİRTAŞ, Salih Metin 214
DEREN Sadettin . . 215
DICKINSON, Emily 486
DİKKAYA, Turhan . 217
DİL, Sevim . . 216
DİL, Şahinkaya 215-493-510
DİZDAROĞLU, Hikmet 133-509
DOĞRUÖZ, Özcan 218
DORMEN, Haldun 509
DURU, Kâzım Nami 134-511
DURU, Nezhun. 218
DUYGULU, Behlç 380
DUNDAR, Hayrettin . 496
EDİBOĞLU, Baki Süha . 135-219-511
ELÖVE, Mustafa E. . 135-512
ENGEL, Wolfgang 483
ERCAN, İsmet 220
ERÇİN, Melih . 221
ERDİVANLI, Orhan 222
ERGİNSOY, H. Faruk . 222
ERGÜN, Y. . 223
ERGÜVEN, A. Rıza 492-512
ERMAN, Nüzhet . . 223
ERTUĞAY, M. Celâl 224
ESKİN, N. 225
ETİKAN, Cahid 225
EVREN, Ergun 226
FASİHOĞLU, Ayse! 227
FROST, Robert 486
FUAT, Memet 21-513
GEÇER, İlhan 227-513
GEREZ, J. Habib 228
GİDER, Bedri . 229
GİRİTLİ, İsmet . . 170-514
GÖKÇAY, Coşkun . . 230
GÖKÇAY, Namık . 232
GÖKTEKİN, Ruhi . . 234
GÖNENÇ, Tekin . . 235
GÖR, Sıtkı Salih . 235-483
GRUDA, Yılmaz A. . 139-514
GÜÇLÜ, Tülin . 236
GUÇLÜER, Suna . . 236
GÜÇLÜOL, Kemal 237
GÜDEK, Recai . 237
GÜL, Nadir . . 238
GULİZAR, Jülide 239
GUNEŞSES, M. 495
GÜNEY, Oben . 241
GÜNGÖR, Yaşar . 243
GUNTÜRKÜN, Nâzan 243
GÜRCAN, Nedret 244-515
GÜRUS, Ataol . . 245
GÜVEMLİ, Zahir . 57-139-515
HACIHASANOĞLU, M. . 385
HAKKI, Ruşen 246
HALICI, Mehdi 396-516
HALICI, Feyzi 516
HATORI, Ransetsu . 490
HÜNALP, Ayhan 140-390-516
HÜSEYİN, Hasan 247
İLHAN, Attilâ 141-517
İLHAN, Cengiz . . . 404-517
İNCEBAYRAKTAR, Özbek . . . 248
İNCİOĞLU, Erol 248
IREN, Can N. 249
İŞLEK, Nevin . 250-409
KAKINÇ, Tarık Dursun . 79
KALAYCIOĞLU, Turan . 251
KALINÇINAR, Avni 253
KANSU, Ceyhun Atuf 144-254-417-518
KARABUĞA, Tamer . 256
KARABULUT, Mehmet 256

KARACAOĞLU, Polat . 257
KARADAYI, İ. Kemal 258
KARAKAN, Hüseyin 259
KESKIN, Yıldırım 94
KIRDAR, Ayhan 260
KOÇ, Kemalettin 260
KONUK, Cüşan 493
KORAY, Yaman 422
KOYLAN, *Sadi* 261
KÖKLÜGİLLER, Ahmet 261
KÖRÜKÇÜ, Muhtar 146-518
KUDRET, Cevdet 148-519
KURU, Mahmut 261
KURUCA, Zeki 262
LEWIS, Alun . 487
LINDEGREN, Eric 496
LORCA, Federico Garcia 495
MAKAL, Mahmut 149-519
MAKAL, Tahir Kutsi 263
MAVİ, Nesrin 263
MENEMENCİOĞLU, Muazzez . 151-265-520
METİN, Salih . 267
MİMAROĞLU, İlhan K. 64
MİNNETOĞLU, İbrahim 267
MUHTEREMOĞLU, Âfet 152-427-520
MÜHRINGEN, Doris 484
NABİ, Yaşar 9
NECATİGİL, Behçet . 269
NOYAN, Berkuk 431
O'CURRY, Eugene 494
OKTAY, Mustafa 270
ONAT, *Muvaffak* Sami 153-271-520
ORHAN, Tarık 273
ORTAÇ, Tülây . 274
ÖNAL, Ahmet Nusret . 274
ÖNALP, Mehmet 275
ÖZCAN, Mehmet 276
ÖZERDİM, S. Nabi 50-154-521
ÖZGÜNGÖR, Şendoğan 227
ÖZKILIÇ, Osman Fuat 270
ÖZSOY, Rasim . 278
ÖZYÜREK, Nurettin 521
PARKAN, Hasan 278
POUND, Ezra 487
PREVERT, Jacques 493
PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali 279-521
RILKE, Rainer Maria 483-484
RIMBAUD, Arthur 491
SABİT, Selim 437
SALİHOĞLU, Mehmet . 280
SANDER, Ergin . 281-522
SARAR, İsmail Ali 281
SARIKÂHYA, Teoman 283
SARKILAR, Mustafa 283
SERGEN, Semih . 284
SEYDA, Mehmet . 155-443-522
SITKI, Şahap . 440
SOLAK, Mehmet Âdem 285
STEVENSON, Robert Louis . 494
SUİÇMEZ, Vural Vahit . 523
SÜNTER, Muhteşem 286
ŞAVLI, Burhan Garip 287
ŞENDİL, Sabih 288
ŞİMŞEK, Hasan 157-289
TANER, Haldun . 158-524
TARCAN, Mesut 159-291-524
TARHAN, Nuri . 292
TEOMAN, Sabahattin . . 157-294-525
TİMUR, İ. Hakkı . 295-449
TOLUNGÜÇ, Tuncay 296
TUNCER, Oktay 297
TUNÇER, Cahit 298
TURGAY, Mediha 298
TÜNAY, Erhan 299
TÜREGÜN, Erol . 300
UÇARI, Ercüment 301-525

UÇKAN, H. Vasfi 303-526
UÇKAN, Nevzat 302
ULUS, Şevki 303
URAL, Nihan 304
UYGUNER, Meserret 305
UYGUNER, Muzaffer . 160-489-490-496-526
UYSAL, Halil 306
UYSAL, Sermet Sami 307
ÜNAL, Ayten 307
ÜNER, Tanju . 459
ÜNLÜ, Rüksan Türkân . 308-456-526
ÜNLÜER, Ülkü 308
ÜNSAL, Engin 310-491-527
ÜSTEK, İsmet 311
ÜSTÜN, E. Faik 163-311-527
ÜTSÜKARGI, Zehra 312
WASILEWSKİ, Marek 496
YAĞCIOĞLU, Halim 164-313-527
YALÇIN, Hayri . 314
YALÇIN, Sıtkı . . 315
YALNIZ, E. Mahir 315-483-484
YAŞAR, Ümit . . 316
YAŞIN, Özker 166-317-528
YEŞİLTEPE, Cevdet . 318
YILMAZ, Osman Zeki . 319
YİĞİTER, Umran Nazif 168-528
YİĞİTLER, E. Zekâi 319
YÖRÜK, Cengiz . 463
YÜCEL, Hasan Âli . 168-529
YÜCEL, Tahsin 169-470-529
ZENGİN, Coşkun 320-486-487-494



Her yılbaşında yaymlanacak olan bu yıllıklarımızın ikinci sayısını sunarken, geçen yıl, ilk sayımızın bir ay gibi kısa bir zaman içinde tükenmesini sağlamak suretiyle gösterdikleri büyük ilgi için okurlarımıza teşekkür etmeyi borç biliriz.

1950 den bu yana her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler adlı kitaplarımızı, daha geniş ölçülerde, içine alan bu Yıllığımızda daha birçok yenilikler ve faydalı bilgiler yer almaktadır. İlkin geçen yılın her alandaki olayları ile sanat hareketleri üzerine en yetkili kalemlerce hazırlanmış etraflı incelemeler bulacaksınız. Bu sayımızda, toplu anketimizi 27 Mayıs Devrimin ortaya çıkardığı sorunlara ayırdık. Bu bölüm tek başına bir çeşit Devrim Forumu niteliğindedir.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyaları, Nobel ve Türk armağanları hakkında bilgiler, geçen yılın kitapları, Dünya edebiyatının kronolojisi, birçok desen ve siyah-beyaz resimler... Bütün bunlardan başka iki bin lira armağanlı bir de yarışmamızı ve geçen yarışmamızın sonuçlarını bulacaksınız sayfalarımızda.

Teşekkür ederiz.